

ლუარა სორდია

**ტირენტი ბრანელის
შემოქმედების ეროვნული და
ზოგადსაკაცობრიო მასშტაბები**

გამომცემლობა „უჩისალი“
თბილისი 2024

რედაქტორი – მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი მამანტი როგავა

რეცენზენტი – პოეტი, გიორგი შერვაშიძის პრემიის ლა-
ურეატი, ფილოლოგიის დოქტორი, პროფე-
სორი დარიკო ფიფია

© ლუარა სორდია, 2024

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2024

თბილისი, 0186, ა. პოლიტახოვსკაიას №4, ☎: 5(99) 17 22 30; 5(99) 33 52 02

E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ISBN 978-9941-33-760-4

სარჩევი

რედაქტორისგან:	6
შესავალი	9

თავი I. ესთეტიკის საკითხები

1. ფსევდონიმ გრანელის გამო	14
2. პოეზია – სულიწმინდის მაღლი	22
3. ნათელხილვის უნარით გამორჩეული	34
4. ნათელსმენის ფენომენი	40
5. წამების სიხარული	43
6. უცნაური გაგიჟება	50
7. ჭეშმარიტების მაძიებელი მგზავრი	65
8. შერისხული	73
9. უცნობი სფინქსი	86
10. შემოქმედება – დედამინის სიზმარი	97
11. ლექსი – სისხლის რვეული	107
12. იმპრესიონისტული ხილვები სიმბოლიზმის მწვანე ყვავილები	115

თავი II. ფილოსოფიური ლირიკა

1. პლანეტის სევდა	132
2. სიკვდილის პარადიგმა	145
3. ცისფერი სიკვდილი	161
4. გამოღვიძება გარდაცვალების შემდეგ	166
5. ბედისწერის კონცეპტი	176
6. ბედნიერების კრიტერიუმი	184
7. „მესამე გზა“	189
8. ასტრალური მოგზაურობა	202

თავი III. პატრიოტული ნაკადი

1. „მე მაფიქრებს საქართველოს ბედი“ 211
2. „ძველ ბალებს დაეცნენ ქარები ყაჩაღივით“ 220

თავი IV.

1. ტერენტი გრანელის ოპოზიციური ლირიკა 235
2. აპოკალიფსურ მხეცებთან მეზრძოლი 247

თავი V.

1. პოეზია პლანეტების 255

თავი VI. სახისმეტყველების სკითხვები

1. ქრისტიანული სიმბოლიკა 266
2. ცის პარადიგმა ტერენტი გრანელის პოეზიაში 294
3. ცისფერი ღამე 302
4. პოეტის „ცისფერი და“ 311
5. დიდი პოეტი გრიგალს ეძახის 319

თავი VI. ქართული და უცხოური პოეზიის რემინისცენციები

ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში

1. ვაჟა-ფშაველა და ტერენტი გრანელი
 - შთაგონების „უხილავი ქარი“ ვაჟა-ფშაველასა და ტერენტი გრანელის პოეზიაში 328
 - ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო სატკივრების გათავისება ვაჟა-ფშაველასა და ტერენტი გრანელის პოეზიაში 331
 - ნისლის პარადიგმა ვაჟა-ფშაველასა და ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში 335

- ყვავ-ყორანთა ციკლი ვაჟა-ფშაველასა და ტერენტი
გრანელის პოეზიაში 341
- 2. **სულთა სიახლოვე.** გალაკტიონ ტაბიძისა და ტერენტი
გრანელის სულიერი ნათესაობის ერთი ასპექტი 348
- 3. ფრიდრიხ ნიცშეს რემინისცენციები ტერენტი
გრანელის შემოქმედებაში 358
- ედგარ პო და ტერენტი გრანელი და ყორნებმა დარეკეს
ბაბილონის ნაპირთან 381
- იდუმალი ქალი ლენორა 387
- 4. დანტეს რემინისცენციები ტერენტი გრანელის
პოეზიაში 390

თავი VII. ანტიციპაციით მომადლებული ტერენტი გრანელი

- 1. წინასწარმეტყველური ხილვები 410
- 2. სიკვდილის აჩრდილების გამოცხადება 419
- 3. ღმერთისკენ მიბრუნების და საქართველოს
დამოუკიდებლობის წინასწარმეტყველება 424
- 4. საკუთარი მომავლის განჭვრეტა 426

- რეზიუმე ინგლისურ ენაზე 439

რედაქტორისბან:

წარმოდგენილ ნაშრომს მკითხველი თავად შეაფასებს. ჩემი სურვილია მათ შევთავაზო ავტორის მიერ დიდი სიყვარულითა და შინაგანი ძალისხმევით ტერენტი გრანელზე როგორც პიროვნებაზე და მის შემოქმედებაზე ადრე გამოქვეყნებული ნაშრომებიდან მცირე ხასიათის ამონარიდები.

ტერენტი გრანელზე წიგნი „უცნობი სფინქსი“-ს, სხვა მრავალი წიგნისა და სამეცნიერო ნაშრომების ავტორი, ღვაწლმოსილი მეცნიერი პროფესორი ლუარა სორდია წერს: „ტერენტი გრანელი XX საუკუნის 20-30-იან წლებში ისეთივე ფურორს ახდენდა საქართველოში, როგორც თავის დროზე არტურ რემბო საფრანგეთში... ტერენტი გრანელის ლირიკა მორწმუნე პოეტის ღაღადისია, ლოცვა-ვედრებაა ზნეობრივ სინმინდებზე, ჭვრეტაა „გონიერი ზეცის“, მიღმური სამყაროს საიდუმლოებების...“

„თითქმის სამი ათეული წელი გარდაცვალებიდან გაუცხოების ნისლი ებურა ტერენტი გრანელს, მის შემოქმედებას საგანგებოდ უგულველყოფდნენ და მკითხველს უმაღავდნენ მედროვეები, პრიმიტივები, მაგრამ მეტად გამჭვირვალე გამოდგა ნისლისა და ღრუბლის ის ფენა, დიდ პოეტს რომ ააფარეს... დღეს ტერენტი გრანელის აზრი მეუფეობს ყველგან, აზრთან კი, როგორც ილია ჭავჭავაძე ბრძანებდა, არტილერიაც უძღურია... მაგრამ გაიფანტა „ძილქუმის სული“, როცა ისევ მოგვეახლა ნათელი, გამოირკვა, რომ უღმერთონი და უნიჭონი „ბზეს ნააგვანან“, ქარისგან აღგვილს“ (ფს. 1,4), ხოლო მართალნი, რჯულის მიმდევარნი არიან „წყლის ნაკადებთან დანერგილი ხესავით, თან დროზე რომ იძლევა ნაყოფს (ფს. 1,3). ტერენტი გრანელის პოეტური ძალისხმევა ტრადიციების საზღვრების განევას მიელტვის. ამის დასტურია მისი „უმანკო შუქი“, „ნუგეშის მუქი“. „ქრება ის უმანკო და შუქი ნუგეშის, მე ქვეყნის წინაშე ვდგავარ მგლოვიარე, გული ასვე-

ნია მაღალ სიჩუმეში, ისევ სიშორეზე ტირის როიალი“. მისი სევდის ერთ–ერთი მასაზრდოებელი იყო რწმენის სიკვდილი.

მან საკუთარ პიროვნებაში დაუნყო ძიება ღვთაებრივს, ზენარული სინმინდის ქვეყნად გაბატონებაზე ოცნებაში დაიფერფლა... ტერენტი გრანელი ქართული კლასიკური პოეზიის მაგისტრალური ხაზის გამგრძელებელია და მაინც სრულიად თავისებური, განუმეორებელი და განსხვავებული მოვლენაა... „და ვიცი, ისევ რომ ავინთები როგორც სიცოცხლე, როგორც სიკვდილი, როგორც სიშორე და პლანეტები“ – ნათელმხილველის დაჟინებული რწმენით განაცხადა ტერენტი გრანელმა. „ვიყო ასე დარჩენილი გარეთ, ქუჩა იყოს სამუდამო ბინა“ – ასე გაიზიარა ქუჩის ადამიანის ხვედრი ფიროსმანივით განწირულმა პოეტმა და გაოცებული შესძახებს: – „რატომ ჩემი ცხოვრება დღეს არავის არ უკვირს“...

და თუ სფინქსი მარადიული, ამოუხსნელი, იდუმალი მოვლენაა, ტერენტი გრანელი უთუოდ სფინქსია პიროვნული თუ პოეტური იდუმალების.

„პოეტის სული მინაზე მაღლდებოდა, შორ და წმინდა გზას უახლოვდებოდა, ღმერთის ხილვის სურვილით: „ეს წმინდა შარა, ეს წმინდა ქვები, ეს ცრემლი კმარა, რისთვის არ ვქრები“. მისი გზა დაიწყო პროვინციიდან, მერე კი შორ გზებს, შორ პლანეტებს გასცქეროდა და ეს იყო პოეტის სულის გზა, სწორი და წმინდა გზა: „ნახევარია ორის, მიპყრობს პლანეტა შორი, ნახევარია ორის, მიდის ჩემი გზა სწორი“.

ჭეშმარიტ თავისუფლებას ისევ პოეზიას უკავშირებდა ტერენტი გრანელი, მისი მიზანი იყო შემეცნების ახალი საფეხურის მიღწევა, ახალი ესთეტიკური კულტურის შექმნა და ახალ, „უვალ გზებზე“ ხედავდა თავისუფლების ასპარეზს: „თითქოს მესმოდა ყორნის ჩხავილი, წინ იშლებოდა გზები უვალი, ხელში მეკავა თეთრი ყვავილი და მივდიოდი თავისუფალი“. თავისუფლება კი მიიღწევა სულიერი სიმდიდრით, ზნეობრივი სინმინდით, „მეშჩანობისა“ და ცხოვრებისეული „კორიანტელისაგან“ განრიდებით.

ტერენტი გრანელის ხანმოკლე სიცოცხლე თავისუფლებისკენ, ეროვნული სულის წვდომისაკენ სწრაფვას, რასაც აღწევს კიდევაც ჭეშმარიტი პოეზიით, თანაც მისთვის პოეტური თავისუფლებაც ვერ მოიაზრება ეროვნულთან კავშირის გარეშე: „ქარის სუფევა იყო ისეთი, თავისუფლებას არ ვაფასებდი. გული ღონდება, დგება ივნისი და მაგონდება ახლა თბილისი. ბედმა ასწია შენი სუფევა, რა ძვირფასია თავისუფლება“.

...პოეტმა მთელი კაცობრიობის ავდარი შეიგრძნო: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის, მოწყენა მოსდევს ამნაირ ავდარს, მე ხომ ვიგრძენი მთელი სამყარო“.

რწმენის, უსაზღვრობის (ღმერთის) სიყვარულით ეზრდებოდა ფრთები და ასტრალეებში ნავარდის უნარი ენიჭებოდა: „ვგრძნობ მსოფლიოს და უსაზღვროს ვეტრფი, ვუმზერ პლანეტარიას, უსაზღვროებას, მარადისობას“.

პოეტი განიცდიდა როგორც ფიზიკურ სამშობლოს, ისე მის სულიერ ზეცას, „უხილავ საქართველოს“.

ტერენტი გრანელი არ ცდებოდა, როცა თავის შემოქმედებას პლანეტის, მსოფლიოს ყურადღების ღირსად აცხადებდა“.

მ. როგავა
22.02.2024 წ.

შესავალი

მეოცე საუკუნის ქართული მწერლობა მიიჩნევა მხატვრული აზროვნების ახალ საფეხურად, ის დაკავშირებულია რენესანსთან. ამ პრობლემას გრიგოლ რობაქიძემ სპეციალური წერილი მიუძღვნა: „ქართული რენესანსი“ (ჭურნალი „ოქროს ვერძი“, 1913წ).

„ცისფერყანწელთა“ ჯგუფის მეთაური პაოლო იაშვილი ასევე საუბრობდა იმ პერიოდის ქართული ლიტერატურის რენესანზე, რუსთაველისა და მალარმეს შემოქმედებითად გათავისებაზე.

გალაკტიონი პრობლემას განიხილავდა არა თეორიულ, არამედ მხატვრულ ჭრილში, რენესანსულად მიიჩნევდა თავის პოეზიას და „ტიტანად“ მოიხსენებდა როგორც რუსთაველს, ისე საკუთარ თავს (ძლიერ მომავალს უმღეროდა მომავლის ქნარი).

შალვა ნუცუბიძემ ახლებურად გაიაზრა პრობლემა და მსოფლიო რენესანსის პირველ წარმომადგენლად მიიჩნია არა დანტე, არამედ შოთა რუსთაველი, რომელიც მთელი საუკუნით უსწრებს იტალიელ პოეტს. ამ ასპექტით საგულისხმოა ქართველი მეცნიერის ნაშრომები: „აღმოსავლური რენესანსი და ევროპოცენტრიზმის კრიტიკა“ (1941წ.) „შოთა რუსთაველი და აღმოსავლური რენესანსი“ (1947წ.). მისი მოსაზრებები გაიზიარეს ბელგიაში (ერნსტ ჰონიგმანი), რუსეთში (ალექსეი ლოსევი).

გალაკტიონ ტაბიძემ ქართული რენესანსის უპირველესობის აზრი გამოთქვა ჯერ კიდევ 1926 წელს „კოსმიურ ორკესტრში“.

პოეტების მეფე, რომელმაც ახალი მერიდიანი გაავლო მსოფლიოს პოეტურ გლობუსზე, გვეცხადებოდა „ალიონის“, „დილის ძის“, „დილის ცისკრის“ სახეებით, საუბრობდა „გა-

ნახლებაზე“, „გათენებაზე“, „განათებაზე“, თავის „საკაცობრიო იდეაზე“ („უმშვენიერეს კიბეზე).

გალაკტიონს ესმოდა „კოსმიური, ერთადერთი მძლავრი მუსიკა“, გვევლინებოდა, როგორც „მსოფლიო ორკესტრის დირიჟორი“, უცდომლად ხედავდა „საიმქვეყნიო“ და „საამსოფლო“ გზებს.

ქართველმა პოეტმა ზედმინევნით იცოდა როგორც მსოფლიო რენესანსის ისტორია, ისე ახალი, გახმაურებული თვალსაზრისი შალვა ნუცუბიძისა, რომელიც მეცნიერულად ასაბუთებდა ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა და ქართველი პეტრე იბერის იგივეობას, დასავლური რენესანსის საფუძვლად მიიჩნევდა არეოპაგიტიკას და საუბრობდა რუსთაველის რენესანსზე, რომელიც იყო დასავლურ-აღმოსავლური აზროვნების უმაღლესი სინთეზი, ამასთან, წინმსწრები ევროპული რენესანსისა.

ტიციან ტაბიძე გრიგოლ რობაქიძეს უწოდებდა „დანტეს ტოლს“, „დანტეს ემბაზში განბანილს!“

მეოცე საუკუნის 20-იან წლებში ჩვენს მწერლობაში გამოჩნდა განსაკუთრებული ნიჭიერებით გამორჩეული ტერენტი გრანელი, რომელიც ყურადღებას იქცევდა პოეზიით, ჩანაწერებით, წერილებით, მინიატურებით.

ტერენტი გრანელის წერილში „ახალ სამყაროში“ ნათქვამია: „სიმბოლიზმის ჯადოსნური ცეცხლის ალი მოედო ძველ შაბლონურ პოეზიას. დაიწყო ჩქარი რენესანსი ხელოვნებისა, რომლის სწრაფი გაქანებით იბნევა ბრილიანებით შემოსილი ლანდები და წითელ რაშების თეთრი ზმანება. ამიერიდან ჩვენ აღარ შეგვანუხებს ძველი დახავსებული პოეზიის მკრთალი ფერები. დღეს ალურ ფრთებით ვეშვებით ახალ სამყაროში, სადაც უხილავი სახეების ჩუმი თამაშია გამეფებული. ჩვენ არ შეგვაშინებს სივრცის უსაზღვროება. არც პატარა კაცუნების პრიმიტიული იერიშები, ჩვენ უკვე თეთრი სამოსით დავინყეთ ჭირითი იქ, სადაც იზრდება სიმბოლიზმის მწვანე ყვავილები. ჩვენ დავტოვეთ სინამდვილე, დავგმეთ

შავი წარსული და ახალ ფერებთან დავიწყეთ ვრცელი საუბარი. დღეს ჩვენ წინ იშლება ახალი ქვეყნის მუქი სურათები, რომლის მშვენიერი სანახაობა მეტად გვაბრმავებს.

„ფერად კრიალოსნებით და მზის ნათელ ელვარებით იმოსება ჩვენი სავალი გზა. ოცნება ჩვენი ამაცია და ციურ ბგერებში იფერფლება ყვითელ ალმურით. არ გვანუხებს სიკვდილის შიში. ჩვენი უახლოესი მიზანია შევექმნათ მარადისობა და უტეხი სხეულით მივეგებოთ ყოველგვარ საშინელებას.

„სული ჩვენი ჩქარია და შეუკავებელი.

„გვიყვარს ქანაობა უმაღლეს ლიცენციაში“ (ტერენტი გრანელი, ლექსები. წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ. 2012, გვ. 293).

ტერენტი გრანელის მეორე წერილი „ჩვენი მიზანი“ ასევე ნათლად წარმოაჩენს ახალი ხელოვნების ქურუმთა მიზნებს: „...ახლად დაარსებულ წრის უახლოესი მიზანია ძიება ახალი გზის და ახალი მიმართულებისა ხელოვნებაში, რომ ხელი შეუწყოს საქართველოში წმინდა ხელოვნების აღორძინებას. დღეს, როდესაც პოლიტიკური ცხოვრების მაჯისცემა ეგრე მაგრად სცემს და ყოველდღიურ წვრილმან საკითხებში ჩაფლულია ადამიანის გონება, სწორედ დღეს არის საჭირო, რომ ხელოვნების ცხოველმა შუქმა გაანათოს ჩვენი ცხოვრების ბნელი კუნჭულები, აამოძრავოს ადამიანის შემოქმედება და თვალწინ გადაუშალოს საუცხოო სურათები სილამაზისა, სიმშვენიერისა და ჭეშმარიტებისა. უნდა მძლავრად ამეტყველებს ჭეშმარიტი ხელოვნება, თორემ ლამის ადამიანი მხეცად იქცეს უმაღლეს განცდათ მოკლებული და ბოროტების მორევში სავსებით გაადვარდნილი. ეს მიზანია, ჩვენ რომ გვაბედვინებს მკითხველი საზოგადოების წინაშე წარდგომას.

და ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ჩვენს პირველ ნაბიჯს სასტიკი მსჯავრით არ შეხვდება ქართველი საზოგადოება“ (ტერენტი გრანელი, პოეზია, თბ. 2012, გვ. 294).

ტერენტი გრანელი სრულიად სამართლიანად უკავშირებდა სიმბოლიზმს აღორძინებას, ამასთან, კეთილგანწყობილი იყო იმპრესიონიზმისადმი.

პრობლემა დაწვრილებით აქვს შესწავლილი გრანელოლოგ დარიკო ფიფიას ნაშრომებში: „ტერენტი გრანელის მოდერნისტული პოეზია და ქართული სალიტერატურო კრიტიკა“, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ. 2001, გვ. 3,60).

სპეციალურად ტერენტი გრანელის პოეზიაში სიმბოლიზმის გამოვლენას ეხება ასევე დარიკო ფიფიას ნიგნი: „სიმბოლისტური ტენდენციები ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში“, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ. 2001, გვ. 3,66).

დღეს სრულიად აშკარაა, რომ ტერენტი გრანელი მე-20 საუკუნის ქართული რენესანსული პოეზიის ჭეშმარიტი წარმომადგენელია.

„კოსმიური პოეტი“ მხატვრობაშიც გამოარჩია ნიჭის მომმადლებელმა სულიწმინდამ.

მოუთვინიერებელი პოეტი ხელისუფლების რეპრესიების მსხვერპლი გახდა და ჯერ თბილისის, მერე სურამის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გამოამწყვდიეს ცრუ ბრალდებით, სადაც ათასამდე გამორჩეული ნახატი შექმნა, რომელსაც ძალიან მაღალ შეფასებას აძლევს მსოფლიოში ცნობილი მხატვარი და ესეისტი რეზო ადამია.

ტერენტის შედეგებით და რეზო ადამიას გემოვნებით აღტაცებას ვერ ფარავს გამოჩენილი მწერალი რევაზ მიშველაძე: „რეზო ადამიას აქამდე ვიცნობდი, როგორც ტერენტი გრანელის პოეზიაზე ბრწყინვალე ესეის ავტორს. ახლა იგი ჩემს წინაშე წარმოჩნდა უაღრესად ერუდირებულ, ავტორიტეტულ მკვლევარად გრანელის მხატვრობისა.

„რა ბედნიერებაა რეზო ადამია რომ არსებობს ამ ქვეყანაზე. რა უშურველობით, რა კოსმიური გაქანებით, რა მაღალი პროფესიონალიზმით წერს იგი ტერენტი გრანელზე.

„გულწრფელად ვამბობ: არ მეგულება საქართველოში დღეს მეორე კაცი, თან დიდი მხატვარი იყოს და თან ასე კარგად წერდეს ხელოვნებაზე“, აღნიშნავს რუსთაველის და ილია ჭავჭავაძის პრემიების ლაურეატი, ქართული პროზის რაინდის ტიტულის მფლობელი, საყოველთაოდ ცნობილი, გამოჩენილი კლასიკოსი, მეცნიერი, კრიტიკოსი რევაზ მიშველაძე. რეზო ადამიას ტერენტი გრანელისადმი მიძღვნილი წიგნის – „უკვდავება სიკვდილში“ წინასიტყვაობაში (საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“, საქართველო, 2011, გვ. 4-6).

ასევე, პანტომიმის თეატრმა წარმატებით დადგა ტერენტი გრანელისადმი მიძღვნილი რევაზ მიშველაძის პიესა „მთვარისკენ ნასროლი მიხაკი“.

„მემენტო მორის“ ავტორი ტოლივით დგას ქართველი და უცხოელი კლასიკოსების გვერდზე, ხშირ შემთხვევაში უსწრებს კიდევ მათ და საგულისხმო კორექტივები შეაქვს წინამორბედთა თუ თანამედროვეთა მხატვრულ ნაზრევში.

თავი I. ესთეტიკის საკითხები ფსევდონიმ „გრანელი“ გამო

პოეტი ტერენტი კვირკველია ფსევდონიმ „გრანელით“ შემორჩა ლიტერატურის ისტორიას. ეს კეთილხმოვანი, თან იდუმალების შემცველი სიტყვა საოცრად მოერგო მის ენიგ-მურ ლირიკას.

ტერენტი გრანელი კორესპოდენციებს, ადრეულ ლექსებს „ნალენჯიხელის“ ფსევდონიმით ბეჭდავდა.

„ნალენჯიხელის“ ფსევდონიმით გამოაქვეყნა პუბლიცისტური სტატიები გაზეთებში „სახალხო საქმე“, „ახალი ნაკადი“, „ტრიბუნა“. ეს იყო 1917, 1918, 1919 წლებში (1,5).

ტერენტის ჰქონდა ოთხი ფსევდონიმი: ტ. ნალენჯიხელი, ტ. ნ-ელი, ტ. ნ. და გრანელი.

ლერი ალიმონაკის აზრით, არასწორად იხსენება პოეტის გვარი, ის იყო კვირკვია და არა კვირკველია.

მაგრამ ამ შენიშვნას არ ეთანხმება ტერენტის დის შვილიშვილი – პროფესორი მამანტი როგავა.

გალაკტიონ ტაბიძეს, რომელიც მთელი არსებით აყურადებდა ტერენტის გამორჩეულ მუზას და ქვეშეცნეულად გრძნობდა მის კოსმიურ მასშტაბებს, ფსევდონიმი „ნალენჯიხელი“ რაღაც სულიერ დისკომფორტს უქმნიდა. ეს უფრო ლოკალურით შემოსაზღვრული სიტყვა ეპატარავებოდა ისეთი პლანეტარული პოეტისთვის, როგორც ტერენტი გრანელი იყო.

პოეტების მეფესა და ‘მემენტო მორის’ ავტორს შორის ამაზე ასეთი დიალოგი შედგა თურმე.

გალაკტიონმა უთხრა ტერენტის:

– არ ვიცი, დედას თუ მამას, კარგი სახელი დაურქმევია, ალბათ, გვარიც კარგი გექნება, მაგრამ ფსევდონიმად ნალენჯიხელზე უკეთესი ვერაფერი შეარჩიე ?

– გალაკტიონს, არც მე მომწონს, მაგრამ რა ვქნა, სადაურიც ვარ, ის დავირქვიო – უპასუხნია ტერენტის (1,98).

ამის შემდეგ, უკვე 1919 წლიდან, გრანელის ფსევდონიმით გამოეცხადა მკითხველს და საზოგადოებას ეს ლირიკოსი და ხიბლი ამ მიგნებული ბგერებისა იმდენად დიდი იყო, რომ მოინუსხა მკითხველი.

თვითონაც ხვდებოდა ტერენტი გრანელი, რომ უბედნიერესმა წუთებმა დააწყვილა სიტყვის გამორჩეული ოსტატი ამ ერთადერთ, განუმეორებელი ჟღერადობის ასოებთან, რალაც მიღმურზე, მარადიულზე, იდუმალზე მიმანიშნებელი რომ იყო და პოეტური სასწაულის მოლოდინს აღძრავდა...

სიამაყე და დიდი რწმენა დაჰყვება ამ განაცხადს: „მიხარია, რომ ვარ ტერენტი გრანელი, ჩემი გვარი გრანელი პოეზიას დარჩება“ („მემენტო მორი“) (2,13).

სრულიად უცნობებს მოეგვლინებოდა თავისი განუმეორებელი, ჭემმარიტად პოეტური სახით და საკუთარი ღირსების გრძნობით იტყოდა: „მე ვარ ტერენტი გრანელი“ – ასე გაეცნო გალაკტიონს, სერგეი ესენინს, კორნელი სანაძეს.

ამ ჰაეროვანი ბგერათა კომპლექსის წარმომავლობისა და მნიშვნელობის შესახებ ატეხილი ხმაური დღესაც არ არის დამცხრალი. უსაზღვროა ცნობისწადილი ამ სიტყვის ამოხსნისა...

ცნობილი მეცნიერი სიმონ ყაუხჩიშვილი იხსენებდა: „გრანუმი“ ზომა-წონის უმცირეს ერთეულს ნიშნავს, მაგრამ რატომ აირჩია იგი ფსევდონიმად, ამაზე აქამდე არ მიფიქრია“ (3,55).

ტერენტი გრანელის ცხოვრებისა და შემოქმედების დაუცხრომელი მკვლევარი გივი ცქიტიშვილი იზიარებს მოსაზრებას, რომ „გრანუმი“ ლათინური სიტყვაა და მარცვალს ნიშნავს. „მეც მსოფლიო პოეზიის ერთი მარცვალი ვარო“, ასე აიხსნება „გრანელის“ ქვეტექსტი (იქვე).

ჟურნალისტი შოთა ფიფია (რედაქტორი გაზეთისა „კომუნიზმის დროით“) აცხადებს: „გრანი“ ფრანგულად წერტილს ნიშნავს. მეც მსოფლიო პოეზიაში ერთ-ერთი წერტილი ვარო, ესეც მისგან მომისმენია. ტერენტის ფსევდონიმის გამო არავის არ მინდა ვედავო“ (3,37-38).

პოეტის და ზოზია იგონებდა: „ფსევდონიმი უცხო სიტყვიდან აიღო. მსოფლიო პოეზიის ნაწილი ვარო, იტყოდა. ლექსებსაც წაუმძღვარებდა ასეთ სიტყვებს, სათაურს ქვემოთ“ (3,22).

ოდნავ განსხვავებულია მკვლევარ ლერი ალიმონაკის აზრი: „ზოზიას თქმით, მისთვის ძმას გაუზიარებია, რომ ფსევდონიმის არჩევას საფუძვლად დასდებია ლათინური სიტყვა „გრანუმ“, რაც მარცვალს ნიშნავს. პოეტს ეს სიტყვა გადატანითი მნიშვნელობით აურჩევია: მეც პატარა, ობოლი მარცვალი, სამყაროს უმცირესი ნაწილი ვარო“ (3,19).

ლერი ალიმონაკი ყურადღებას ამახვილებს მეორე გადმოცემაზეც: პოეტი ეტრფოდა თურმე ერთ მსახიობ ქალს, გვარად გრანელს და მისი პატივისცემით აურჩევია ეს ფსევდონიმი.

უფრო სარწმუნოდ მესამე ვერსიას მიიჩნევს ლერი ალიმონაკი: 1918-1919 წლებში საქართველოში იმყოფებოდა ცნობილი იტალიელი დირიჟორი გრანელი, რომელსაც უდირიჟორია ქართული ოპერისათვის „ქრისტინე“. საფიქრებელია, რომ პოეტმა ამოიჩნია „გრანელი“ თავისი პოეტური ჟღერადობისა და კეთილხმოვნების გამო, იქნებ სახელთან ალიტერაციული თანაჟღერადობის გამოც (იქვე).

მწერალ ელიზბარ უბილაგას აზრით, პოეტის მიერ ფსევდონიმად გრანელის შერჩევა განაპირობა ამ გვარის მქონე რომელიღაც თეატრალური მოღვაწე ქალის პატივისცემამ (ელიზბარ უბილაგა, ტერენტი გრანელი) (4,15).

პროფესორი სერგი ჭილაია გრანელის ადრესატსაც პოულობდა იტალიელი მომღერლის სახით, რომელიც პოეტის

უიღბლო სიყვარულის ობიექტი ყოფილა. თავისი მოსაზრების უტყუარობის დასტურად მეცნიერი იმონებდა ერთ-ერთ ძველ თეატრალურ აფიშას და წერდა: „1919 წელს, როდესაც თბილისის ოპერის თეატრში „აბესალომ და ეთერის“ ჯერ გენერალური რეპეტიცია, შემდეგ წარმოდგენა გაიმართა, ტერენტიმ იხილა შესანიშნავი ხმის მომხიბლველი იტალიელი მომღერალი ქალი, გვარად „გრანელი“, რომელიც შეუყვარდა პოეტს და თანაბრად ტიროდა აბესალომის და ეთერის ტრაგიკული ბედისა და თავისი უიღბლო სიყვარულის გამო“ (სერგი ჭილაია, ტერენტის ფსევდონიმი „გრანელი“) (3,175).

მეცნიერი მანანა გვეტაძე ამ სიტყვას უკავშირებდა ლათინურ „გრანუმს“ (მარცვალს), მაგრამ უჭირდა იმ მოსაზრების გათავისება, რასაც ავითარებდნენ ლ. ალიმონაკი, პოეტის და ზოზია, რადგან, მისი აზრით, ტერენტის ამბიციები პატარას და მცირეს ვერ შეეგუებოდა: „გრანელი“ დაკავშირებულია პატარასთან, მცირესთან, მაგრამ თვით პოეტს არასოდეს დაჰბადებია აზრი თავისი პიროვნების თუ ლირიკის სიმცირის გამო“ (მანანა გვეტაძე, ტრაგიკული ბედის პოეტი) (6,169).

ტერენტი გრანელის საუკეთესო მეგობრის – კონსტანტინე გაჩეჩილაძის (კონნე სპერელის) არქივში დაცული ყოფილა ცნობა ტ. კვირკველიას ფსევდონიმის შესახებ. მისთვის რჩევა უკითხავს ტერენტის, ორი ფსევდონიმიდან – ნალენჯიხელი და გრანელი – რომელი აერჩია. კ. გაჩეჩილაძეს ურჩევია გრანელი და რატომ? ამას მისი ჩანაწერი განმარტავს: „მხოლოდ ბგერათა კომპლექსის ფლერადობა ედო სარჩულად ჩემს არჩევანს, რაც შეეხება სიტყვის სემანტიკას ან სადაურობას ამ სიტყვისას, მე ამით არ დავინტერესებულვარ. დარწმუნებული ვიყავი, რომ სიტყვა გრანელი იმავე გზით იყო მიღებული, რა გზითაც ნალენჯიხელი. თუ ამ სიტყვას არც ქართულ ტოპონიმიკაში და არც ლექსიკონში ფესვი არ მოენახებოდა, მე ამაზე იმ დროს არ მიფიქრია და არც მიკითხავს პოეტისთვის. ახლა კი ვფიქრობ, რომ ეს სიტყვა უნდა იყოს

„გრაალელისგან“ წარმომდგარი, რაც რელიგიურ-მისტიკურ საწყისზე მიგვანიშნებს“ (7,12).

ამ საკითხზე მოგვიანებითაც და უფრო ღრმად დაფიქრებულა კოტე გაჩეჩილაძე, როგორც მისი ჩანაწერები ამტკიცებს: „შუა საუკუნეების თქმულებათა ბრეტონულ ციკლში არსებობს თქმულება წმინდა გრაალის შესახებ... თქმულების თანახმად, გრაალი ზურმუხტისგან გამოთლილი თასია, რომელიც საიდუმლო სერობის დროს ქრისტეს ხელთ ჰქონდა. ამ თასში იოსებ არიმათელმა ჯვარცმის სისხლი მოაგროვა... ეს თქმულება მთელს ევროპას მოედო. მის საფუძველზე დაამუშავა უდიდესმა მუსიკოსმა რიჰარდ ვაგნერმა თავისი შესანიშნავი ოპერა „ლოენგრინი“. „ლოენგრინის“ გავლენით დაწერა გ. ტაბიძემ თავისი „ანგელოზს ეჭირა გრძელი პერგამენტი“ და „გრაალის კოშკები“. ზეციური სამეფოს რაინდია ლოენგრინი და ა.შ. აქედან, ნამდვილად აქედანაა წარმოშობილი ტერენტი გრანელის ფსევდონიმი – გრაალელი-გრაანელი-გრანელი“ (7,13).

ცნობილია, რა დიდი ადგილი უჭირავს გრაალის თემას ქართულ ცნობიერებაში, გელათის ფრესკის ქართულ მხატვრობაში. არსებობს ლეგენდა, რომლის მიხედვითაც, დავით აღმაშენებელი გრაალის მცველი რაინდია (8,51).

გრაალის თემის მალალმხატვრული დამუშავების მაგალითებია – გალაკტიონის „მზეო თიბათვისა, „ანგელოზის ეჭირა გრძელი პერგამენტი“, გრიგოლ რობაქიძის „გრაალის მცველი“, ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას ლექსები.

ტერენტი გრანელი ორთოდოქსი ქრისტიანი იყო, მას ჰქონია რელიგიური პოემები („სანთლის ცრემლები“, „ცისფერი მირაჟები“, „უფლის ნათელი“), რომლებიც, სამწუხაროდ, დაკარგულია (9,8).

დაუჯერებელია, რომ ტერენტი გრანელს არ ჰქონოდა გრაალზე სათანადო ინფორმაცია. პოეტი, რომელიც შემოქმე-

დებით ნიჭს სულიწმინდის მაღლად სახავდა და თავის ლექსებში სულიწმინდის მაღლის განფენას ხედავდა, პოეტი, რომელიც ლაზარეს მკვდრეთით აღდგომის თემას ჩვენი ქვეყნის ბედს უკავშირებდა, შეუძლებელია არ ყოფილიყო ამ პრობლემაზე ინფორმირებული. ამასთან, მისი გენეტიკური კოდი იმთავითვე რელიგიური იყო. მის ლექსებში ხშირად არის სულიწმიდა განცდილი, როგორც ნუგეშისმცემელი, ხოლო მისი პერსონიფიკაცია, სახარების კვალობაზე, არის მტრედი (თოვლი) (10,87).

მივმართოთ ბიბლიას: „მე ვარ, მე, თქვენი ნუგეშისმცემელი“ (11,12).

სავსებით სარწმუნოდ გვეჩვენება მოსაზრება, რომ ტერენტის, რომელიც „მეორედ მოსულ ქრისტედ“ აცხადებდა თავს, გრაალის ორდენის რაინდად წარმოდგინა თავი, ვინაიდან „გრაალი განასახიერებს მთვარისეულ მარადქალურ სანყისს, სოფიას, ღვთისმშობელს“ (ზ. გამსახურდია) (12,181).

გამომდინარე აქედან, ნაკლებ სარწმუნოდ გვეჩვენება „გრანელის“ დაკავშირება ლათინურ თუ ფრანგულ „გრანუმთან“, მით უმეტეს, იტალიელი დირიჟორის ან უცხოელი თეატრალური მოღვაწე ქალის სახელთან.

არსებობს კიდევ ერთი, ძალზე სენსაციური ვერსია, რომელსაც ახალი ელფერი შეაქვს ლეგენდარული ლირიკოსის გამოცანადქცეული ფსევდონიმის გარკვევაში.

ახალგაზრდა გრანელოლოგი დარიკო ფიფია შეხვედრია ნალენჯიხელ ქალბატონ ნუცა კვარაცხელიას, რევოლუციონერ იოსებ კვარაცხელიას შვილს. იოსებს ახლო ნაცნობობა ჰქონია ტერენტისთან. ფსევდონიმ გრანელთან დაკავშირებით ამ ქალბატონს ინფორმაციები ჰქონია როგორც დედის – მატრო ბერულავასგან, ისე ძმის – ვასოსგანაც.

მეოცე საუკუნის ათიანი წლების მინურულს თავისი პოლიტიკური შეხედულებების გამო იოსები იძულებული გახდა არა აფხაზეთში გადასულიყო. მას მალე სულ ახალგაზრდა

ტერენტიც ჩაუყვანია გაგრაში. იოსების თანამოაზრე ყოფილა გალელი ჯგერენაია, რომელსაც იოსებისთვის ავტომანქანა უჩუქებია.

იოსების საშუალებით ტერენტი დაკავშირებია ჯგერენა-
იების ოჯახს. ტერენტის შეჰყვარებია ჯგერენაიას ასული ნე-
ლი. იოსები ახალგაზრდების სიყვარულს თანაუგრძნობდა და
ტერენტის თანადგომას ჰპირდებოდა, მაგრამ იოსები მოსკოვ-
ში გამოუძახებიათ და ამ დროს ვილაც აფხაზს მოუტაცებია
ნელი ჯგერენაია. ბურუსით არის მოცული ნელის შემდგომი
ბედი, მაგრამ ქალბატონ ნუცას მტკიცებით, ტერენტიმ ძალ-
ზე მწვავედ განიცადა სიყვარულში მარცხი, მან დატოვა აფ-
ხაზეთი, ჩავიდა თბილისში და თავისი ტრაგიკული სიყვარუ-
ლის უკვდავსაყოფად ფსევდონიმად აირჩია გრანელი, რომე-
ლიც მიღებულია ორი სიტყვისგან: გაგრა-ნელი-გრანელი.

ამ სიყვარულის საიდუმლო მხოლოდ იოსებ კვარაცხე-
ლიას ოჯახში იყო ცნობილი, იგი არ გახმაურებულა (დარიკო
ფიფია, ვერსია თუ რეალობა ?) (13,69-72).

როგორც ვხედავთ, ყველა მოსაზრებას მოეპოვება თავი-
სი მეტნაკლებად დასაბუთებული არგუმენტები.

და მაინც... ნაკლებად სარწმუნოდ გვეჩვენება ქალის
გვარის (თუნდაც დირიჟორის, თეატრალური მოღვაწის ან
შეყვარებულის) ქცევა ამოსავალ წერტილად. ტერენტის ერ-
თადერთი ჰობი რელიგიამდე ამალეებული პოეზია იყო (ლექ-
სი მისტერია), იგი, როგორც ორთოდოქსი ქრისტიანი, გრაა-
ლის (სულიწმინდის, ღვთისმშობლის) რაინდი უფროა, ვიდრე
მინიერი ქალის, თუმცა, ეს როდი ნიშნავს, რომ ბანოვანს მის
პოეზიაში სათანადო ადგილი არ ჰქონდეს მიკუთვნებული.
ცნობილია, პოეტის სიყვარულის რეალურად არსებული ად-
რესატები (ირა რადოვსკაია, თამარ ჯაფარიძე, თინა როინიშ-
ვილი, ნინო დადიანი...), თუ ინტეგრალური სახეები: „და ქალი
ჩემთვის სხვა სიმაღლეა“, ან ციური ეროსის კავშირი პოეზი-
ასთან: „შენ თვით ეროსი აგამღერებს ციურ ჰანგებით“ (სონე-
ტი).

ექვმიუტანელი ერთია: ახდა ტერენტის წინასწარმეტყველება“ „ჩემი გვარი – გრანელი პოეზიას დარჩება“... („მემენტო მორი“).

დამონებანი

1. ჩემი ცხოვრება მხოლოდ ლექსია, თბ. 1984.
2. ტერენტი გრანელი, 100 ლექსი, თბ. 2005.
3. ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების, თბ. 1990.
4. ტერენტი გრანელი, რჩეული, თბ. 1961.
5. აღმანახი „განთიადი“, 1977, № 1-12.
6. “მნათობი“, 1981, № 10.
7. მარინე ქადაგიძე, სივრცეში დარჩენილი ფრაზები, კონნე სპერელლი (კონსტანტინე გაჩეჩილაძე) ტერენტი გრანელის შესახებ, თბ. 2003.
8. მერაბ კოსტავა, ფიქრები საქართველოს მისიაზე, თბ. 1991.
9. სერგი ფვანია, მოგონება ტერენტი გრანელზე (ხელნაწერი), თბ. 1998.
10. ტერენტი გრანელი, ორ ტომად, ტ. I, თბ. 1991.
11. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, თბ. 1990.
12. ზვიად გამსახურდია, „ვეფხისტყაოსნის“ სახისმეტყველება, თბ. 1991.
13. ახალგაზრდა მეცნიერთა და ასპირანტთა შრომები, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ. 2003.

პოეზია – სულიწმინდის მაღლი

ტერენტი გრანელის მსოფლმხედველობა, სულიერი წყობა, სამყაროს ათვისების ფორმა, ესთეტიკური იდეალი აბსოლუტურად განსხვავდება რეალიზმის ეპიგონების, პრიმიტიული პროლეტარული ლიტერატურის წარმომადგენლების მდარე თვალსაწიერისაგან.

„მემენტო მორის“ ავტორისთვის ზეშთაგონება, ნიჭი ღვთის მაღლია, ჭეშმარიტი სიტყვის ოსტატის მისია – რწმენის, სულიერების განმტკიცება-მსახურება, ეროვნული პრობლემების, სოციალური სატკივრების, სამართლიანობისათვის ზრუნვა-გადაწყვეტისათვის აქტიური მოღვაწეობაა.

კომუნისტური პარტიის მიერ სოცშეჯიბრში გამოწვეულ, წერა-კითხვის უცოდინარ გნომებს, „სულიერ საჭურისებს“ (მ. ჯავახიშვილის ტერმინია), მარქსისტულ-ლენინური იდეოლოგიის, ქვეყნისა და რწმენის დამღუპველი პოლიტიკის პროპაგანდა-მხარდაჭერა ევალებოდათ. ხელისუფლებისგან ხელდასხმულები, მისი ნაბოძები ხალათით გათავხედებულები, თავიანთი უნიჭო, სატანისტური იდეებით წამლავდნენ ხალხს.

უფლის რჩეულებმა „რკინისებური ლექსის ღვარში“, „დაცინვა, წყრომა-ირონიის“, „ლეღვა-მუქარის“ (გალაკტიონი) პირობებში გადაარჩინეს მართალი სიტყვა.

პოეტური ნიჭი განსწავლით, შრომისმოყვარეობით არ შეიძინება, ის ზეცით განპირობებული განსაკუთრებულობაა და, თუ როგორ განვითარდება იგი, ეს დამოკიდებულია პიროვნების სულიერ ინდივიდუალობაზე, ძალისხმევაზე, იდეოლოგიაზე, მორალზე, ცხოვრების წესზე.

იშვიათზე იშვიათია მარადიულ სიბრძნეზე ორიენტირებულნი, უმეტესად, ბევრს უმრუდდება გეზი და ნუთისოფლის წარმავალ დიდებას აყოლილი, საბოლოოდ შორდება მარადისის გზას.

ტერენტი გრანელი რჩეული არის არა მხოლოდ ეროვნული გადასახედიდან, არამედ საკაცობრიო ქრილში. მან

პირველმა განდევნა ჩვენი ლიტერატურიდან ყალბი პათოსი, კერპთმსახურება. ამ პოეტის სტრიქონებიდან მონაბერი წმინდა სული სიკეთის, სათნოების ფლუიდებს აფრქვევდა და აპოკალიფსურ მხეცთა ნაშიერთ აფრთხობდა.

მისი ესთეტიკა ისეთივე ენიგმური და რთულია, როგორც პოეზია. ჩვენ ამჯერად ამ პრობლემის მხოლოდ ერთი ასპექტი გვანტერესებს, რაც, ვფიქრობთ, მიახლოებით ნარმოდგენას მაინც მოგვცემს იმაზე, თუ რა განსხვავებული და ამაღლებული იყო საუკუნის პოეტის მხატვრული გადასახედი.

ტერენტი გრანელის შემოქმედებითი კრედო დაფუძნებულია არა მატერიალისტური ესთეტიკის, კომუნისტური ხელისუფლების მიერ გაფეტიშებული „უცდომელი“ სოციალისტური რეალიზმის ტენდენციურ პრინციპებზე, არამედ ბიბლიურ ნააზრევზე, ცნობილ ღვთისმეტყველთა, იდეალისტ ფილოსოფოსთა შეხედულებებზე, ქართული და მსოფლიო კლასიკური პოეზიის უმთავრეს ტრადიციებზე.

ცნობილია, რომ ყოველგვარი ნიჭი სულიწმინდის მადლია.

ეს პრობლემა ვრცლად არის განმარტებული პავლე მოციქულის წერილებში.

„სხვადასხვაგვარია ნიჭი, მაგრამ სული ერთია“ (პავლე მოციქული, I კორინთელთა, 12,4).

„თითოეულს ეძლევა სულის გამოვლინება სასიკეთოდ“ (I კორინთელთა, 12,7).

„ვინაიდან ერთს სულის მიერ ეძლევა სიბრძნის სიტყვა, მეორეს – ცოდნის სიტყვა იმავე სულით“ (იქვე, 12,8).

„ზოგს რწმენა – იმავე სულით და ზოგს – განკურნებათა ნიჭი იმავე სულით“ (იქვე, 12,9).

„ზოგს – სასწაულქმედება, ზოგს – წინასწარმეტყველება, ზოგს – სულის გარჩევა, ზოგს – სხვადასხვა ენები, ზოგს – ენების განმარტება“ (პავლე მოციქული, I კორინთელთა, 12,10).

იგივეს ამტკიცებს იაკობ მოციქული: „ყველა კეთილი საბოძვარი და ყველა სრულყოფილი ნიჭი მალლიდან მოდის, ნათელთა მამისაგან, რომელთანაც არ არის ცვლილება და არც ჩრდილი ცვალებადობისა“ (იაკობი, 1,17).

„ნიჭი არის საღმრთო სულისა მადლი“, აცხადებს ეფრემ მცირე (ეფრემ მცირეს იამბიკოები, თბ. 1988, გვ. 104).

სულიწმინდის მოვლინებას ღვთისმეტყველებაში „საღმრთო მობერვა“, „საღმრთო ნიავი“ ეწოდება.

ტერმინები: „ბერვა, შთაბერვა, მობერვა“ ტრადიციულად იხმარება ღვთისმეტყველებაში სულიწმიდასთან დაკავშირებით.

„სულიწმიდა – ეს არის სული, რომელიც უბერავს ყველგან და ყოველი მიმართულებით, ყოველივეს აძლევს ნათელს და ცხოვრებას“ (გრიგოლ ნაზიანელი).

„მოციქულთა საქმეში“ სულიწმიდის მოსვლა შედარებულია ქარის დაბერვასთან, აღნიშნავს ზვიად გამსახურდია („თამარიანი“ და „ვეფხისტყაოსანი“, „მაცნე“, 1987 წ. № 4, გვ. 64).

„მობერვის“ ცნებით დაინტერესდა პროფ. ა. განერელია ჩახრუხაძის „თამარიანთან“ დაკავშირებით („ცისკარი“, 1970 წ. № 8, გვ. 116).

თვალი გავადევნოთ ანალოგიური გაგების სხვა წყაროებსაც.

„ორფიკულ არგონავტიკაში“ უფალს „მომბერავი“ ეწოდება, ხოლო „მობერვა“ შთაგონების აზრით გვხვდება შუა საუკუნეების ქართულ საგალობლებში („ორფიკული საგალობლები, პროკლე დიადოხოსის საგალობლები“, ლ. კვირიკაშვილის თარგმანი და კომენტარები, თბ. 1989, გვ. 39).

გრიგოლ ნოსელის მიხედვით, „საღმრთო სულითაა გაპირობებული ღვთიური მობერვა, ზემთაგონება“. მას გაიგივებული აქვს „სული-მობერვა, შთაგონება“ (წმინდა გრიგოლ

ნოსელი, „პასუხი ექუსთა მათ დღეთათვის“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, კომენტარები და ლექსიკონი დაურთო ედიშერ ჭელიძემ, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, თბ. 1989, გვ. 363).

ნეტარი ავგუსტინე ევედრებოდა უზენაესს, მოთმინებით ელოდა საღვთო ქარის მოვლინებას და ასეთ წუთებში სიხარულს ვერ ფარავდა: „აი, როგორც იქნა, შევისუნთქე მონაბერი შენმიერი ქარისა“ (ნეტარი ავგუსტინე, „აღსარება“, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, თბ. 1985, გვ. 278).

დავით წინასწარმეტყველი ამ საღვთო ქარის დაფარულ აზრს უსმენდა: „ღმერთო, მესმა შენი დაფარული შინა ნიავექარისათა“ (ფს. 218,8).

ღვთიური სულის მობერვაზე ლოცულობდა დავით გურამიშვილი: „ან მომფინე სულია, მამით გამოსულია“.

ჩვენი ყურადღება მიიქცია აგრეთვე ქართული ჰიმნოგრაფიის „საღმართო ნიავის მაღლმა“, მისმა დაკავშირებამ სულიწმიდასთან: „ღამპრითა ბრწყინვალითა სათნოებითათა განჰბრწყინდი შენ, სანატრელო, ბრწყინვალეებითა სულისა წმიდისათა და მომბერენ ჩუენ ნიავეითა საღმართოისა მაღლისათა სწავლანი სულიერნი და შესცვალენ ცნობანი სულიერნი სიბრძნედ, ნეტარო, და უმეცრებისა ბნელი განაქარვე“ (ბასილი, გალობანი ეფთვიმი მთანმიდელისანი, „ჩვენი საუნჯე“, ტ. I, 1960, გვ. 508).

სულიწმიდის ქნარი ენოდებოდათ გამორჩეულ ჰიმნოგრაფს – სირიელ ეფრემს და მოციქულ პავლეს, სულიწმიდის კარნახით იქმნებოდა ბასილი დიდის ჰომილიები, სულიწმიდის შთაგონებულად ითვლება ახალი აღთქმა, ქრისტიან ღვთისმეტყველთა ნიგნები.

გიორგი მერჩულე გრიგოლ ხანძთელის საგალობლებს სულიწმიდის ნაკარნახევად აცხადებდა.

სულიწმიდის მადლით ჭვრეტდნენ ღვთაებრივ საიდუმლოს წინასწარმეტყველები, რადგან ნიჭთა და მადლთა გამანაწილებელი სულიწმიდაა.

წმიდა თომა აქვინელის სიტყვით „ის, რაც ღვთისგან გამოდის, როგორც სიყვარული, შობილი ძე როდია, არამედ მონაბერი სული“.

ვაჟა ფშაველას შემოქმედებაში ყურადღებას იქცევს „ნიავი-სულიწმიდა“ („ქებათა-ქება“), „ციური ნიავი“ („სვავი“).

მის „ბუნების მგოსნებში“ სულიწმიდის მადლით გალობს ბულბული და ამ ღვთიურ ჰანგებს მიდამოც სულიწმიდად უქცევია.

სულიწმიდის მოფენაზეა საუბარი ვაჟას მოთხრობაში „ფშაველი და მისი წუთისოფელი“.

ძალზე საინტერესო სურათს იძლევა ამ ასპექტით ტერენტი გრანელის პოეზიაზე დაკვირვება.

ნიავი, ქარი, გრიგალი მრავალმნიშვნელოვანი ცნებაა ტერენტი გრანელის პოეზიაში, ასევე, ბევრგან ვხვდებით შთაგონების მომნიჭებელი სულიწმიდის მოვლინებაზე მიმანიშნებელ სახეებს: იდუმალ მხარეების გრიგალი, უხილავი ქარი, სხვა გრიგალი, სიჩუმის ქარი, განახლების ქარიშხალი, იდუმალი ქარი, გამარჯვების ქარი, გამარჯვების მომტანი გრიგალი, ცადამწვეი ქარი...

სახარებაში სულიწმიდა პერსონიფიცირებულია მტრედის სახეში: „და გარდამოხდა მასზედ სულიწმიდა ხორციელი სახით, როგორც მტრედი, და გაისმა ზეცით ხმა: „შენ ხარ ჩემი საყვარელი ძე, რომელიც მოვიწონე მე“ (ლუკა, 3,22).

ტერენტი გრანელის „თოვლში“ სულიწმიდის მახასიათებელია „ცისფერი“: „მოდის ნუგეში ჩემი, როგორც ცისფერი მტრედი“.

სხვაგან ამ ტრადიციულ სახეს „თეთრის“ ეპითეტს ამატებს: „სული გაფრინდა თეთრი მტრედივით, სხეული დარჩა ცოდვილ მიწაზე“ („მარადისობის ლაყვარდები“).

ტერმინი „წმინდა პოეზია“ სოციალისტური რეალიზმის წარმომადგენლებმა ოდიოზური ელფერით შემოსეს, რათა თავიანთი სულიერი სიბეცე და უსახურობა დაეფარათ, მაგრამ ამ საკითხზე განსხვავებული აზრის იყო ტერენტი გრანელი.

მის რელიგიურ პოეზიაში კარგად ჩანს, რა მისია უნდა ეკისრებოდა მხატვრულ სიტყვას, „წმინდა პოეტს“, წმინდა სიტყვას“, ჩაგონებულს უზენაესისგან.

„მემენტო მორის“ ავტორს ზედმიწევნით ჰქონდა გააზრებული თავისი უზენაესი მისია. სულიწმიდისაგან ხელდასხმულმა კარგად იცოდა, რა უნდა ყოფილიყო მისი ერთგული, განუხრელი მსახურების საგანი, მაგრამ აშკარა იყო ისიც, რომ ხელისუფლება სულ სხვას მოითხოვდა (ერთგან წერს: „ეს დრო სიკვდილს მავალეებსო“). ტერენტი გრანელმა გაუძლო ყოველგვარ ზენოლას, არაფერი უწერია შეკვეთით, მშვიდად ხვდებოდა ამა ქვეყნის ძლიერთა რისხვას, კრიტიკის უსამართლო თავდასხმებს და მხოლოდ უზენაესის უცდომელი მსჯავრის, მომავლის იმედით ცხოვრობდა.

ტირანული მთავრობის მიერ იგნორირებული, შერისხული და დევნილი, არ ჩქარობდა, რადგან სულის თვალთ წინასწარ ჭვრეტდა თავის მომავალ დიდებას და დარწმუნებული იყო, დადგებოდა ის დრო, როცა მისი მართალი სიტყვა გააღწევდა უშორეს დროშიც და არც არასოდეს გადაფასდებოდა „პლანეტების პოეზიის“ ავტორი: „ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების“.

სოცრეალიზმის ვაიკალმოსნები დაოსტატებული იყვნენ „წმინდა ხელოვნების“ გაკიცხვაში, ხოლო ტერენტი გრანელთან იგი სინონიმია ზნეობრიობის, სულიერების, ამაღლებულობის, დემოკრატიულის: „ამ ახლად დაარსებული წრის (სიმბოლიზმის – ლ.ს.) უახლოესი მიზანია ძიება ახალი გზის და ახალი მიმართულებისა ხელოვნებაში, რომ ხელი შეუწყოს საქართველოში წმინდა ხელოვნების აღორძინებას. დღეს, როცა პოლიტიკური ცხოვრების მაჯისცემა ეგრე მაგრათ სცემს და ყოველდღიურ წვრილმან საკითხებში ჩაფლულია ადამიანის

გონება, სწორედ დღეს არის საჭირო, რომ ხელოვნების ცხოველმა შეუქმა გაანათოს ჩვენი ცხოვრების ბნელი კუნჭულები, აამოძრავოს ადამიანის შემოქმედება და თვალწინ გადაუშალოს საუცხოო სურათები სილამაზისა, სიმშვენიერისა და ჭეშმარიტებისა. უნდა მძლავრად ამეტყველდეს ჭეშმარიტი ხელოვნება, თორემ ლამის ადამიანი მხეცად იქცეს უმაღლეს განცდათ მოკლებული და ბოროტების მორევში სავსებით გადავარდნილი“.

შაბლონთან ბრძოლა, სითამამე, უხილავის ძიება, სიახლის წყურვილი, ღმერთთან ხიდის გადების სურვილი, ბოროტების დაგმობა, შიშის დაძლევა, „ციური ბგერების“ სიყვარული, მოკლედ, ზეცა და მიწა ერთიანობაშია მოაზრებული ტერენტის ზემოთდამონმებულ წერილში – „ჩვენი მიზანი“ (გაზეთი „ია“, 1919, № 1).

ტერენტი გრანელი ბოლომდე დარჩა „წმინდა ხელოვნების“ მიმდევარი, როგორც გალაკტიონი, სიმბოლისტები, რაც არამც და არამც არ ნიშნავდა გულგრილობას ადამიანთა სოციალური და ეროვნული პრობლემებისადმი.

„წმინდა პოეტი“ ტ. გრანელისთვის სინონიმი იყო გამოორჩეულის და ამ ეპითეტით იხსენიებდა გალაკტიონ ტაბიძეს, ვალერიან გაფრინდაშვილს.

ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში ნათლად ჩანს, რა მისია უნდა ეკისრებოდა „წმინდა პოეტს“, „წმინდა სიტყვას“, მომდინარეს ზეციდან, უზენაესისგან და ბოლომდე უცვლელი იყო მისი პრიციპული პოეზია. იგი იყო ერთგული მსახური მრავალსაუკუნოვანი ეროვნული ტრადიციის – „ენა, მამული, სარწმუნოება“ და ამიტომაც ამბობდა: „ძველი ფიქრები ისევ დგებიან, ალბათ, ასეა ნება განგების“...

თუ როგორ ესმოდა ტერენტი გრანელს პოეზიის არსი და დანიშნულება, რა განსხვავებული, ამაღლებული იყო მისი ფუნქცია, კარგად ჩანს ლექსში „პოეზია“, რომელიც თავიდან ხელნაწერის სახით ვრცელდებოდა, შემდეგ კი დაიბეჭდა პოე-

ტისადმი მიძღვნილი მოგონებებისა და თარგმანების კრებულში – „ცისფერი სიშორე“ (თბ., 1997).

ტერენტი გრანელის დოქტრინა მთლიანად უპირისპირედბოდა ტირანული ეპოქის მეხოტბეთა პანეგირიკებს, უარყოფდა ტრაფარეტული პოეზიის კლიშეებს და ჭეშმარიტი მხატვრული სიტყვის მისიას რწმენის, სულიერების გაღვივება-განმტკიცებაში, ეპოქალური, საკაცობრიო პრობლემების მსახურებაში ხედავდა: „ფიქრი გადადის შორეულ ხეზე, როგორც სისწრაფე და შენელება, აქ სხვები წერენ „ქალის ფეხებზე“, როცა მე ვუმზერ საშინელებას! ვფიქრობ, ეს ქალი როგორ ვინამე, ვფიქრობ, ეს ქალი ჩემთვის მკვდარია. აქ სხვები წერენ მხოლოდ მიწაზე, როცა მე ვუმზერ პლანეტარიას“.

„შორეული ხე“ საღმრთო სახელია, პოეტი ხომ განუმორებელი იყო რწმენისგან, ზეცისგან, რადგან „მხოლოდ მიწა“ და საერთოდ, ფიზიკური ყოფიერება ეპატარავებოდა, სამყაროს უცქეროდა „ღია თვალებით“ და მუდმივად ორ განზომილებაში, მიწის და ზეცის, ხილულისა და უხილავის ზღვარზე იმზირებოდა.

ლექსი „პოეზია“ დროისაგან გაქცევა კი არ არის, არამედ მიწიერ უკეთურობათა მხილებაა, მარადიულისა და წარმავალის დაპირისპირება.

ტერენტი გრანელმა ზედმიწევნით კარგად იცოდა ბიბლია, ეფემერულად მიიჩნევდა საბჭოთა იმპერიას, რომლის ნგრევა-წარმომავლობა ნაწინასწარმეტყველებია იოანეს გამოცხადებაში. მარადიულობად ესახებოდა პოეტს „შორეული ალი“, მარადისობა (ღმერთი), გარდუვალობად – ღვთაებრივი სამსჯავრო. უაზრო ხმაური, უნიჭოთა მიეთ-მოეთი, წითელი დროშა, ნამგალი (სატანისტური სიმბოლო), მიმანიშნებელი სიკვდილისმთესველ იმპერიაზე, რომელიც იყო თავისუფალი სულისა და მართალი სიტყვის მტერი, პოეტს უფსკრულის, არარაობის წილხვედრად ესახებოდა, ღმერთის, სამართლიანობის რწმენა ასულდგმულებდა: „ფიქრის ტრიალი ისევ მოშა-

ლეს, ისევე ხმაურის დადგა დროება, აქ სხვები წერენ მხოლოდ დროშაზე, როცა მე ვუმზერ უსაზღვროებას. ჩნდება ფიქრები შორეულ ალზე, ვიცი, ეს გრძნობა არ მოისპობა, აქ სხვები წერენ მხოლოდ ნამგალზე, როცა მე ვუმზერ მარადისობას“.

სატანისტური ბოლშევიზმის სიმბოლოებია ნამგალი და ურო, ნამგალი ცელავს ყოველივეს, ურო – ანგრევს.

უცხო იყო ტერენტი გრანელისთვის მთავრობის შეკვეთები, წითელი დროშა, ნამგალი, მას აძრწუნებდა დროის „საშინელება“, „ხმაურის დროება“, სულის ჩაკვლის მცდელობა, მან მზერა მიაპყრო „შორეულ ხეს“, „შორეულ ალს“, უსაზღვროებას, მარადისობას (ღმერთს), პლანეტარიას.

აშკარად იკვეთება, ერთი მხრივ, ხელისუფლების დაქირავებული პოეტების, ყვემარტებისგან გაუცხოებული კალმოსნების უსახური სახე და სახე ღვთიური პოეტისა, რომელიც დარწმუნებულია, რომ მხოლოდ უზენაესი და მასზე ორიენტირებული სტრიქონებია მარადიული: „ვიცი, ეს გრძნობა არ მოისპობა“.

ასეთი გაბედული იყო ტერენტი გრანელის პროტესტი წითელი საუკუნის შეკვეთებისადმი, რამაც მისი პიროვნული ტრაგიზმი განაპირობა.

„ღვთიური სულის სუნთქვა ავსებს პოეტის სულს და იგი ხდება ღვთის მგალობელი...“

„პოეტი აცნობიერებს თავის თითქმის ღვთიურ ფუნქციას.“

„წმინდა პოეზია ისაა, რომელიც იტყვის, როგორაა შექმნილი სული და სამყარო და გაუმხელს ადამიანს სამყაროს იდეალურ სტრუქტურას...“

„პოეტი ღვთის ჰარმონიული შემოქმედების მომღერალია და, ამავე დროს, ღვთის მიერვეა წარმოაგზავნილი, რომ მისი შემოქმედება სრულყოფს და გააგრძელოს“.

„პოეტი..., რომელმაც მთელი ცხოვრება ზიდა თავისი ჯვარი, არის მოციქული, მისიონერი... არის ნიშანი, შეტყობინება რჩეული არხების, გამორჩეული ბედისწერის“, წერს საფ-

რანგეთში მოღვაწე ქართველი დათო თოთიბაძე, რომელმაც ფრანგულად თარგმნა ტერენტი გრანელის ლექსები (ხელნაწერი, გვ 39,40,41), გაგვაცნო ტერენტის დის – ზიზიას შვილიშვილმა, პროფესორმა მამანტი როგავამ).

ტერენტი გრანელმა ძალიან კარგად იცოდა, რომ ათეისტურ ეპოქაში მისი პოეზია არ დაფასდებოდა, მაგრამ მას არც უცდია დროს მორგებოდა, საბჭოთა პოეტის მანტია მოესხა და ხელისუფლებას შერიგებოდა. ამ პრინციპულობის გამო გახდა იგი დევნილი, შერისხული და პოპულარული, ამავე დროს.

სიცოცხლეშივე ლეგენდადქცეული პოეტის დიდების ამბავი ვლადიმერ მაიაკოვსკისაც მისწვდა და რუსმა პოეტმა გადანწყვიტა, თავის ენაზე აემეტყველებინა „მგლოვიარე სერაფიმის“ ლექსები. უცხოელი მკითხველის აღიარებას ტერენტი გრანელი სიმშვიდით, ღირსების გრძნობით შეხვდა.

გავიხსენებთ მაიაკოვსკისა და ტერენტი გრანელის ვრცელ დიალოგს.

– მე თქვენს პოეზიაზე, – უთხრა ტერენტის ვლადიმერ მაიაკოვსკიმ, – ბევრი საინტერესო მიაჩნებს ქართველმა პოეტებმა: ტიცინ ტაბიძემ, პაოლო იაშვილმა, ვალერიან გაფრინდაშვილმა, კოლაუ ნადირაძემ და სხვებმა. ამიტომ გადავწყვიტე თქვენი ნახვა, როგორც პოეტის. ხომ არ მომცემთ ლექსებს, რომ გადავთარგმნო და დავბეჭდო რუსულ პრესაში?

– ლექსებს კი მოგცემთ, ბატონო ვლადიმერ, მაგრამ ჩემს ლექსებში არ ჩანს ნითელი აგიტაცია-პროპაგანდა, ანუ უკაცრავად, ცხოველური აღტყინება, ბიოლოგიური პათოსი; არც და ვერც იქნება... გამორიცხულია. ჩემს ლექსებში სულიწმიდის მადლია განფენილი. სტრიქონებში ღვთისმშობლისა და მაცხოვრის ხატებია ჩანწული, მისტიური ხედვითაა გაცნობიერებული ღვთისმშობლის წილხვედრი ქვეყნის წარსული და მომავალი, ღვთიური სულის განკაცებისა და ადამიანის უკვდავი სულის განღმრთობის საფეხურები... არამცთუ

მთარგმნელი, არამედ ქართველი წამკითხველიც (შემგრძნობი, გამგები) მისტი უნდა იყოს; უფრო მეტიც, განდობილი... ასე რომ... მარადისობას – პოეზიას არ ერქარება... პოეტებიც ნუ ავჩქარდებით. ოდესღაც, როცა ჩემს საფლავს დაადგება მზე შორეული რიცხვის და სულიერება აღორძინდება, „ვიცი, დრო ნოვა ჩემი გაგების“.

„ეს სიტყვები ისეთი ხმით წარმოთქვა, გეგონებოდათ, საკურთხეველთან იდგა და ლოცულობდა. როცა მონოლოგი დაამთავრა, გაელიმა: „ასე რომ, შენუხებად არ ღირს, მაღლობას მოგახსებნებთ“...

„მაიაკოვსკი ააფორიაქა ასეთმა პასუხმა. ეტყობა, არ ელოდა ასეთ ფინალს. უცებ უხერხული სიჩუმე ჩამოვარდა. ისეც მაიაკოვსკიმ მოხსნა ეს დაძაბულობა:

– პოეტო, არც მე მოვსულვარ სააგიტაციოდ“ (ალ. სიგუა, მოგონება ტერენტი გრანელზე, „ცისფერი სიმორე“, თბ. 1998, გვ. 412).

ტერენტი გრანელს პოეზია ეზოთერიკულად, განდობილთა საქმედ ესახებოდა, მაგრამ ეს არ ნიშნავს ხალხისგან განდგომას. „მნამს მხოლოდ ერთი, მშრომელი ხალხი, მეც მშრომელ ხალხის რიცხვში ვითვლები“, გულწრფელად იყო ნათქვამი.

წმინდა პოეტის შემოქმედება „სიბრძნის სიტყვაა“, რომელსაც გადაფასება არ უწერია. ამაში არ დაეჭვდება, ვინც შეისუნთქა მისი სამყაროდან მონაბერი უზენაესი ჰაერი...

ტერენტი გრანელი ყოველთვის უპირისპირდებოდა ცხოვრების ზერელე ჭვრეტას, აგიტაცია-პროპაგანდას და პოეზიის უმთავრეს დანიშნულებად „აბსოლუტის“ ძიებას მიიჩნევდა. კიცხავდა „ხბოსებურ აღფრთოვანება-აკუნტრუმებას“...

მწერალთა კავშირში კი მის გენიალურ კრებულებს „შავ ნიგნად“, რეაქციულ, რევოლუციის მიერ დამარცხებული კლასების ნაბოდვარად და ნაცოდვილარად“ აცხადებდნენ.

ისინი იცინოდნენ „თეთრ გიორგიზე, თეთრ რაშზე, თეთრ ანგელოზებსა და ლოცვებზე“.

პოეზიის გნომი ფრიდონ ნაროუშვილი ჭკუას არიგებდა ტერენტის, ტირანებისგან შეგულიანებულთ: „არა, ტერენტი, ახლა მაინც ამას არ მოველოდი შენგან, ეს რა წიგნი გამოგიცია, ბიჭო, რა დროს წმინდა გიორგი, ქალწული მარიამი და იესო ქრისტეა, შე კაცო... პოეტი ახლა ხარაჩოებზე უნდა იდგეს, გლექს უნდა ამხნევებდეს ხვნასა და მკაში. შენ კი ისევ ეკლესიებში და სასაფლაოებზე დაბორიალობ, დედაბერივით ლოცულობ და მოთქვამ“.

ტერენტი ჯიუტად აკონკრეტებდა თავის მისიას: „მე ის შორეული, ის მარადიული მიტაცებს, რომელსაც ჩვენი გონება ასე ადვილად ვერ წვდება და ჩემი ლექსების ნამდვილი სამსჯავროც იქ მეგულება“.

თანამედროვეობის ასახვად პოეტს მონური ტაშის დაკვრა და ვაშას ძახილი როდი მიაჩნდა, ის უფრო მოულოდნელზე, საიდუმლოებაზე, მიუნვდომელზე, ძნელად ამოსაცნობზე, მარადიულზე იყო ორიენტირებული: „თანამედროვეობას... მეც ვეხმაურები. აიღეთ ჩემი „ვანო სარაჯიშვილი“, „ექსპედიცია იტალია“. საკითხავია – ვის როგორ ესმის თანამედროვეობა. ზოგიერთისთვის ის მხოლოდ ვაშაა!... ვაშას უზომოდ მოტრფიალეებმა უნდა იცოდნენ, რომ არსებობს ბოროტება, რომ არსებობს სიკვდილი. დიახ, საქართველო, გლექსი, მუშა, ქარხანა – ამაზე წერა საჭიროა და მეც ვიტყვოდი, ზოგი იოლად ახერხებს ამას... ზოგს ლექსი მარტო ის ჰგონია, რაც ფიზიკურ არსებას გამოხატავს, ყოველდღიურობას აღწერს... ნამდვილმა პოეტმა ამას იქით უნდა გადაიხედოს. მე პოეზიად ის მიმაჩნია, რაც მოულოდნელს, ჩვეულებრივი ადამიანის თვალისთვის აღმოუჩენელს აღმოაჩენს, სულის საიდუმლოებას ახსნის, მიუნვდომელს მისანვდომდ დაგვისახავს.

„მუშას, გლექსს თუ ინტელიგენტს ერთი საიდუმლო აქვს, ჯერაც ამოუცნობი და ამოუხსნელი, პოეზია უნდა დაეხმაროს ყველას, ამ საიდუმლოებისა და მარადიულობის

ამოცნობის შეგნება უნდა გაუღვიძოს პოეზიამ ყველას... ნამდვილი პოეზია... პროზაული ამბების შემდეგ იწყება“ (სერგი ქილაია, იყო ერთი პოეტი, ჩემი ცხოვრება მხოლოდ ლექსია, გვ. 243,245,247,248,249).

ნათელხილვის უნარით გამოჩენილი

ცნობილი მხატვარი და მწერალი რეზო ადამია წერს: „ტერენტის სულში იჯდა ის დიდი ძალა, რომელიც მძაფრად და მკაფიოდ ხედავდა ქვეყანას, მხოლოდ სულის თვალით.

„ტერენტის სული უცხო პლანეტის ერთ–ერთი უხილავი და გაურკვეველ წერტილში აფეთქებული სულიერი ვულკანია, რომლის ძალაც მარადიულ კოცონად დაენტო დედამიწაზე“ (1,40,43).

ტერენტის შემოქმედებაში გამოვლინდა ეროვნული და საკაცობრიო პრობლემები.

პოეტი ხედავდა სულს: „მე თითქოს ვხედავ და თითქოს ვუმზერ შენს სულს – ტანჯვისგან გასპეტაკებულს“ (აკაკი ანდრიაშვილს) (2,255).

ლექსში „ზამთრის მოახლოება“ აცხადებდა: „ფითრდება მზეზე სული მოღლილი“ (2, 135-136).

„სულის გადაღმა ელავს კანდელი და განსაცდელი შორეულ რიცხვის“, წერდა „შორეულ სინათლეში“ (2,50).

ლექსში „ისევ დაბნელდა“ ნათქვამია: „სული ნაზია და სული წმინდა, როგორც ქალაქი დაუწერელი“ (2,198).

„თოვლიან სამარეში“ აქცენტი მოდის სულის ფერისცვალებაზე: „და შენი სული მზეზე ფერს იცვლის“ (2, 204).

„მგლოვიარე სერაფიმებში“ ასეთი განაცხადია: „სადღაც ელავს ლამპარი ჩემი თეთრი სულივით“ (2,129).

პოეტი შემოქმედებით პროცესში ხედავს „შორეული თვალის შუქს“, ხოლო სული იდუმალი ძალის ტყვედ ქცეულა: „...მივსდევ ქარიშხალს და უფრო ლანდებს და ელავს შუქი შორეულ თვალის... და სული ტყვეა იდუმალ ძალის“ (მივსდევ ქარიშხალს) (2,229).

თვალი საღვთო სახელია. „არ ჩანს მფარველი თვალი“, ნუხს პოეტი, მაგრამ „ცისფერი თოვლი“ ელანდება „თეთრი ლოცვების გაღმა“ (ლოდინი ბედის) (3,57).

„და ჩემი მნუხარე სული მსგავსია დათოვლილ სინათლის“ – ასეთი არაჩვეულებრივი ხილვაა „დათოვლილ სანთელში“ (2, 65).

ზოგჯერ კი „უღირსი თვალის“ ცქერა ფიქსირდება (სადღაც და ვილაც) (2,117).

„მგლოვიარე სერაფიმებში“ ნათქვამია: „სადღაც ელავს ლამპარი ჩემი თეთრი სულივით“ (2, 129).

პოეტის განსაკუთრებული ხილვის უნარს უსვამს ხაზს ლექსი „მეგობარს“. „...მე ახლო ვხედავ ჩემს მოგონებას, მე ახლო ვხედავ ძვირფას ლენორას“ (2, 179).

„მარადისობის ლაჟვარდებში“ პოეტი ამჩნევს „სიკვდილის ყვითელ მანტიას“ (2,59).

ხილვა და სმენა ერთდროულად ფიგურირებს ლექსში „მოგონებების ქსელი“: „და ფოთოლივით სულში კანკალებს მოგონებების ცისფერი ქსელი“ (2,73).

არა მარტო გრძნობს გული, არამედ ხედავს: „და რაღაც ასო ცაზე სწერია, მე მიპასუხეს გულის ნიშნებმა“ (მამა) (2,275).

„ფიქრი ირხევა“ (ჩემს დებს) (2, 148)., „ფიქრი ბრუნავს, როგორც საათი“ (შენ ისევ დაღლილ თვალებს ისველებ) (2,264).

ლექსში „თბილისი მალლიდან“ „ჩნდება ახალი ფიქრთა ლანდები“ (2, 168).

„მომდევს ფიქრების გროვა და საკუთარი ჩრდილი“, ნათქვამია ლექსში „ნელა მივდივარ ბაღში“ (2,250).

განსაკუთრებულია პოეტის ხილვის „ძალა, რომელსაც ფიქრიდან დაულანდავს „შორეული მიზანი“, „საკუთარი აჩრდილი“, „უსაზღვროება“ (ფიქრიდან ვხედავ შორეულ მიზანს) (2,96).

შემოქმედებით პროცესზე ნათქვამია: „დგება ცისფერი ნამი ზმანების“ (ახლა არ ვდარდობ) (2,114).

საოცარ, შეუზღუდავ მასშტაბებში იმზირება პოეტის სული: „ახლა აქედან მე ვგრძნობ მსოფლიოს“ (მომკლეს დღე-ებმა გაუგონარმა) (2, 135).

„ვხედავ შორეულ მიზანს“, აფიქსირებს ლექსი „ჩანს სამიოდე ჯირკი“ (2, 139).

„ცისფერ ქვეყანას ვხედავ“, ირწმუნება პოეტი ლექსში „ქარი ეწვია ყვავილს“ (2,128).

ტერენტი გრანელის მიზანი იყო არა სხვათაგან გაკვა-ლული, არამედ ახალი გზებით სიარული: „...ნინ იშლებოდა გზები უვალი“ (სიზმარი) (2,138).

სამყაროში პროლიტიკურ ავდარს ხედავდა და პლანეტა-რული მასშტაბის სევდა ეუფლებოდა: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის“ (2, 121).

ლექსში „თბილისი მალლიდან“ ნათქვამია: „ჩნდება ახალი ფიქრთა ლანდები“ (2, 168).

„ქრიან ოცნების თეთრი ნავები“, აცხადებს ლექსში „პოეზია“ (2, 122).

ლექსი „ძვირფას ქალს“ აფიქსირებს მოპირისპირე ადამიანის თვალების ცისფერი შუქის კეთილ ზემოქმედებას: „ვამჩნევდი, სახეს რომ მინათებდა შენი თვალების ცისფერი შუქი“ (2,217).

კაემნით შეპყრობილი პოეტი ანგელოზის ფრთების შეხებას შეიგრძნობს ლექსში „ანგელოზი. „ანგელოზს ეჭირა გრძელი პერგამენტი. გალაკტიონ ტაბიძე (2, 91).

„ფარულ ვედრებაში“ „ჰაერში ირხევა ფრთები ანგელოზების“ (2,34).

„მარადისობის ლაჟვარდებში“ ნათქვამია: „ვხედავ სიკვდილის ყვითელ მანტიას“ (2, 158).

„დადის დემონი მთვარის და ავი ბედისწერა, მიპყრობს იისფერ თვალის ასე ულონო მზერა“, წერს სხვაგან.

„გაბრწყინებული ჩემი სახე, ვით ეკლესია“, ასეთი ორიგინალური და მიგნებული შედარებაა ლექსში „საიდუმლო მისალმება ჭლექიან სამრეკლოს“ (2,32).

ლექსში „ჩემს წინ აუზის მღვრიე წყალია“ – ყურადღებას იპყრობს მზესავით ამალღებული სევდა: „დღეს ჩემი სევდა ელავს მზესავით“ (2,197).

„მოგონება ფითრდება სინანულის ფარდებში“, გვამცნობს ლექსი „მწუხარე მელოდია“ (2,22).

სხვაგან წარმოსახვის, „ლანდების ასეულს“ მიაცილებს პოეტი (ფარული ვედრება) (2,34).

„შემოდგომის პასტორალში“ გამამხნევებელია მაცხოვრისა და ანგელოზების გამოჩენა: „გამოჩნდა ქრისტე და ყვავილებით ანგელოზები ჩემსკენ მოდიან“ (2,81).

„ცისფერი ზმანებით“ არის პოეტი გატაცებული ლექსში „სიჩუმე და სიმარტოვე“ (2, 122).

„ელავს ოცნება და ცა გაშლილი“ და ისევ „ლექსია „ნუგეში“ (3,256).

„სონეტში“ „ღამის აჩრდილი“ „ბრილიანტებით“ იმოსება (3,260).

სხვაგან „ფიქრი ნელა ირხევა“ (ჩემს დებს მაშოს და ზაზას (2,141).

„სულს ცისფერი სინათლე ახლავს“ (მთანმინდიდან).

„სულთან ახლოა ცისფერი შუქი მარადისობის“ (მარადისობის ლაჟვარდები).

„ფითრდება მზეზე სული მოღლილი“ (ზამთრის მოახლოება).

„სულის გადაღმა ელავს კანდელი და განსაცდელი შორეულ რიცხვის“ ყველა ეს განაცხადი აქცენტს უკეთებს პოეტის ხედვის განსაკუთრებულობას, უცდომელ ხილვებს, ინტუიციას.

არა საღამოს, არამედ „ცისფერ ღამეს“ ელტვის პოეტი: „მწუხარე სახით მოვნყდი საღამოს და ახლა მოვალ ცისფერ ღამისკენ“ (მე შენზე ფიქრი მაშინ მღალავდა)(2,141).

„სიჩუმის ყვავილებში“ პოეტი საკუთარ მიცვალებას და სამარისკენ გამცილებელ პროცესიას ხედავს: „...ახლა კუბოში ვარ, გულმა დაისვენა, მომდევს პროცესია, ჩუმი თანამგზავრი (2,127).

ლექსში „მიცვალებულის დღიურიდან. თემა სიკვდილის შემდეგ“ – არის ასეთი საოცარი განაცხადი: „კუბოსთან იდგნენ სერაფიმები და ღვთისმშობელი ჩემზე ტიროდა. მიმასვენებდნენ ანგელოზები და კუბოს ქრისტე წინ მიუძღოდა“ (2,101).

ასეთი წარმოდგენები ნასაზრდოებია სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლოების შეცნობით, რადგან ეგვიპტურ და ტიბეტურ მკვდართა წიგნებში ადამიანები სიკვდილის შემდეგ უზესთაესისგან განისჯებიან და ცოდვილები ჯოჯოხეთში, ხოლო მაღალი ზნეობის მსახური ადამიანები სამოთხეში, უფლის სავანეში დამკვიდრდებიან.

ლექსი ნათელ წარმოდგენას გვიქმნის იმაზე, რომ პოეტს საკუთარი უცდომელი ინტუიციით და არსებობის იდუმალი კანონების ზუსტი განჭვრეტით სიკვდილის შემდგომი მოვლენები წარმოედგინა და ფიზიკურ გარდაცვალებას არსებობის დასრულებად არ მიიჩნევდა. ამის დასტურია განაცხადი: „ისევ ვეძებ მარადიულ ყოფას“, „სიკვდილია სიცოცხლეზე მეტი“ (გული მტკივა და ოცნებას მივსდევ) (2,194).

ამ საკითხზე ანალოგიურ მოსაზრებას ავითარებს დიდი ქართველი პროზაიკოსი და პოეტი გოდერძი ჩოხელი, როცა სიკვდილის შემდგომ უფრო დიდი სიცოცხლის დაწყებაზე საუბრობს, რაც შიშის უკუგდების მთავარი ფაქტორია.

ასე შედიოდა ტერენტი გრანელი საინფორმაციო ველში და უხილავის ხილვისა და უცხო ხმების მოსმენის უნარით მომადლებული, ყოველთვის უცდომელ დასკვნებს აკეთებდა ყოფნა-არყოფნის მარადიულ პრობლემებზე.

ლომბროზო წერდა: „გენიოსი ფლობს იმის მივედრის უნარს, რაც მისთვის სავსებით არ არის ცნობილი. მაგალითად, გოეთე დაწვრილებით აღწერდა იტალიას ისე, რომ არც ენახა იგი“ (გენიალობა და შეშლილობა) (4, 168).

ტერენტი გრანელმა შეძლო განეჭვრიტა როგორც საკუთარი ქვეყნის, ისე მსოფლიოს პროცესები, მთელი კოსმოსის საიდუმლოებები გაითავისა, სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლოებას ახლებურად შეხედა და მის უცდომელ დასკვნებს არც დღეს დაუკარგავს აქტუალურობა.

„შორიდან ვხედავ საკუთარ აჩრდილს, შორიდან ვხედავ უსაზღვროებას“ – პოეტს ძალუძს არა მხოლოდ საკუთარი ასტრალური სხეულის, არამედ სულის ჭვრეტაც გარედან“ (ზურაბ ცხონდია, „გრანელის სევდა და სხვა“, „ინტელექტი“, თბ. 2013, გვ. 79).

დამონმებანი

1. რეზო (ემელიანე) ადამია, „სისხლიდან ცრემლი“, „ინტელექტი“, თბ. 2019
2. ტერენტი გრანელი, ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ. 2012
3. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
4. ჩეზარ ლომბროზო, გენიალობა და შეშლილობა, რუსულ ენაზე, მოსკოვი, 1995

ნათელსმენის ფანოზენი

ტერენტი გრანელს, ნათელხილვასთან ერთად, ნათელსმენის უნარიც გამოარჩევდა.

ქრისტეს სისხლიანი ბედის თანაზიარს, უდაბნოდან ესმოდა ზარის ხმა: „ეს იყო დარდი, სულის დაღალვა და სისხლიანი ბედი ქრისტესი... გესმოდა ზარის ხმა უდაბნოდან და განვალებდა თოვლი და ქარი“ (MarCNEBITE) (1,177).

გალაკტიონი ამხელდა „ყრუ საუკუნეს“, რომელსაც სმენა დაეგმანა საღვთო ჰანგებისთვის (ყრუ საუკუნეს) (2,603).

ტერენტი გრანელისთვის დროის მახასიათებელი გამხდარიყო „ყრუ ფიქრები“: „მაშინებს ყოფნა ყრუ ფიქრებში გამოხვეული“ (სონეტი), „ყრუ ბედისწერა იყო მისი ხვედრი: „ყრუ ბედისწერა გეცემა გულზე“ (მძიმეა წამი) (1,92-93).

„უცნობი სფინქსი“ თავის მართალ ხმას ზეცას აწვდენდა და სამყაროს აღვიძებდა: „ახლა ჩემი ხმა ზეცას მოიარს“ (ნელა ქრებიან) (3,50).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში ოცნება ლერწმის რხევის ხმას გამოსცემს და ცის კალთაში პოულობს ადგილს: „ჩემი ოცნება შეირხევა, როგორც ლერწამი და ცის კალთაში დაისვენებს სევდიან ძილით“ (სონეტი) (1,168).

პოეტი „კომუნიკაციას“ ვილაც მარსიანელთანაც ამყარებს: „ძვირფასო ვტირი და ყოველ ღამე ვსაუბრობ ვილაც მარსიანელთან“ (ვიგონებ სოფელს) (1,184).

ნათელსმენს „სულის მიმოზების“ რხევაც არ გამოეპარება: „არ ვესალმები ამგვარ დროებას, გრიგალი არხევს სულის მიმოზებს“ (არ ვესალმები ამგვარ დროებას) (1,102).

ლექსში „მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე“ პოეტი შეიკძნობს, როგორ „იმოსება“ მისი ოცნება: „ვარდისფერი ოცნება ქარზე შეიმოსება და იწვევს გაოცებას შორეული ალები“ (3, 67).

პოეტს ესმის „შრიალი იდუმალ ძალთა“ (ქალი მატერე-ბელში“ (1,61).

ესმის „ცრემლის შრიალი“, ოცნების თეთრი ნავეების ქროლვა (3,28), „თეთრი ფიქრის თარეში“ (ხომ მალეღვებს მე ასე) (3,78).

პოეტს ესმოდა „გულის ტირილი“ (ჩემს წინ), როიალის ტირილი (გათავდა, მორჩა), როიალის კენესა, ბაბილონის ნაპირთან ყორნების რეკვა (მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე) (3, 67).

ტერენტი გრანელის სულში ქარები მღეროდნენ (დაბრუნება), 3, 90).

საიქიოდან მშობლების ძახილი სწვდებოდა სმენას: „თითქოს მეძახის საიქიოდან მამა სამსონი, დედა ივლიტა“ (დედ-მამის და ნათესავების მოსაგონარი) (1,66).

„მგონია, ციდან მეძახის ვილაც“, ამბობდა პოეტი და მერე აკონკრეტებდა, რომ ეს უფლის ხმა იყო: „ეხლა შორს ელავს ცა მონმენდილი და მიხმობს ქრისტე მე ვარსკვლავიდან“ (1,35).

იმედებს ყოველთვის „შორი ცა“ – ღმერთების ცა უგზავნიდა: „და იმედს მაძლევს ახლაც შორი ცა, მარად მუქი“ (მორჩა, არავის ველი) (1,73).

„ზარებში“ „მიუსავლეთის“, „სხვა ზარების“ ხმა აძრუნებსდა: „მე რომ მაშფოთებს, სხვა ზარებია, მიუსავლეთში მივემგზავრები“.

ხორცისგან განშორებული სული „შორეულ ღრუბლის სანაპიროდან“ შორეული „წვიმის“ ხმას შეიგრძნობდა, კუბოსთან მდგარ სერაფიმებს ხედავდა და ღვთისმშობლის ტირილი ესმოდა: „მე თეთრ კუბოში ჩუმად მეძინა, მოჰქონდათ ვარდი და გვირილები... და ეცემოდნენ სადღაც წვიმები, შორეულ ღრუბლის სანაპიროდან. კუბოსთან იდგნენ სერაფიმე-

ბი და ღვთისმშობელი ჩემზე ტიროდა“ (მიცვალებულის დღი-ურიდან) (3,96).

„შორეული ღრუბელი“ მარიამის სიმბოლოა (4,124).

წვიმა ძე ღმერთზე მიგვანიშნებს, დავით წინასწარმეტყველის ფსალმუნში ღმერთი არის „ბარაქიანი წვიმა“ (ფს. 67, 10) (5, 590).

ტერენტი გრანელის სჯეროდა, რომ გლოვის ზარებით მავალი თეთრი კარეტა მის მგლოვიარე სულს სამოთხეში მიიყვანდა: „გლოვის ზარებით გამაქანებს თეთრი კარეტა და ჩემი სული სამოთხეში მივა გოდებით“(ლოცვა მთვარესთან) (1,156).

საფრანგეთში მცხოვრები ქართველი, ტერენტი გრანელის პოეზიის მკვლევარი დავით თოთიბაძე აღნიშნავს: „ტერენტი გრანელი ჰგავდა „განდობილს“, ესმოდა მიღმა სამყაროს ძახილი“ (6,37).

„მის ცნობიერ სამშვინველში არსებულ სულიერ სმენას ძალუძს სინამდვილის „მუსიკალური ფაქტიც“ დააფიქსიროს: „მივსდევ საკუთარ აჩრდილს, საკუთარ ტირილს ვისმენ“ (7, 79).

ლიტერატურა

1. ტერენტი გრანელი, ტ. I, თბ. 1991
2. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული, თხზულებანი ორ წიგნად, წიგნი I, 1988
3. ტერენტი გრანელი, ასი ლექსი, თბ. 2005
4. ტიტე მოსია, საღვთისმშობლო სახისმეტყველება, 1996
5. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, 1992
6. დავით თოთიბაძე, ტერენტი გრანელი (ხელნაწერი)
7. ზურაბ ცხონდია, „გრანელის სევდა და სხვა“, „ინტელექტი“, თბ., 2019.

ნამეზის სისარული

ტერენტი გრანელის თანამედროვე ლიტერატურა ათე-ისტური სახელმწიფოს, უსამართლობის, პროლეტარიატის დიქტატურის მსახური იყო, ხელისუფლების მხარდამჭერი მოსყიდული კრიტიკის დირექტივებს ექვემდებარებოდა. მათ თეთრის შავად წარმოჩენა, ფაქტების გაყალბება, ქვეყნის სა-თავეში მოსული არაკომპეტენტური პირების ხოტბა, ხოლო ობიექტური თვალთახედვის მწერალთა იგნორირება – და-ტეროება ევალეობდათ. ამის შედეგი იყო პროლეტარული კრიტიკის გნომის – შალვა რადიანის განაცხადი: „გრა-ნელ–გამსახურდები ქართული ლიტერატურის მკვდარი ადა-მიანები არიან“.

ტენდენციური სალიტერატურო კრიტიკის მახვილს ვერ გადაურჩნენ კონსტატინე გამსახურდია, მიხეილ ჯავახიშვილი, გალაკტიონი მონონებული იყო და არა გაგებული, მის პოეზია-ში უსამართლობის, რევოლუციის შედეგების მხილება სიმბო-ლურ – მეტაფორული სახეებით ხდებოდა, ბიბლიურ–ქრისტიან-ული პარადიგმებით, შეფარული, ამოსაცნობი ენიგმებით, რაც გაუგებარი იყო პრიმიტიული პროლეტარული კრიტიკისთვის და ასეთი ლექსები უგულბელყოფილი, მიჩქმალული იყო.

ტერენტი გრანელის სიმბოლურ–მეტაფორული, განუმე-ორებელი ენიგმებით სავსე პოეზიის ნამდვილი ჩანაფიქრი გა-უგებარი იყო ხელისუფლების ირგვლივ დაჯარული, მისი წყა-ლობის მომლოდინე ვაიშემოქმედთათვის და, ბუნებრივია, ხე-ლოვანი, შემოქმედი ფასდებოდა წყობილების, ზემდგომთა მისამართით აღვლენილი ხოტბების მიხედვით, საბჭოთა სი-ნამდვილის სამოთხედ გამოცხადებით.

ტერენტი გრანელი, როგორც რწმენის, სამართლის აპო-ლოგეტი პოეტი, იმთავითვე აითვალინუნა ტენდენციურმა ხე-ლისუფლებამ, მისმა მსახურმა კრიტიკამ, მაგრამ, ამის მიუხე-დავად, სენსაციებს ინვევდა ამ ჭეშმარიტი სიტყვის ოსტატის ყოველი გამოსვლა ქუჩაში თუ აუდიტორიაში, ამ უფლისგან

ხელდასხმულის სახეზე, შუბლზე, თვალებში, ხმაში, ლექსებში იკითხებოდა, რომ „მემენტო მორის“ ავტორის დონის და შემართების პოეტები საუკუნეებში ერთხელ ევლინებიან სამყაროს.

ტერენტი გრანელი იყო ნათელმსმენი, ნათელმხილველი, სიტყვისთვის, ჭეშმარიტებისთვის წამებული პოეტი, რომელიც პირადი, მატერიალური ცხოვრების, წარმავალი ბედნიერებისთვის კი არ იღწვოდა, არამედ მარადიული ჭეშმარიტების, საღვთო სიბრძნის მიგნებისთვის და ამისთვის მზად იყო გულის სისხლი გაეღო: „ისევ იცლება გული სისხლისგან და ჩემი გრძნობა ლექსში იღვრება“, წერდა ლექსში „სიმორეზე“ (1, 238).

მუდმივად შემოქმედებით ინსპირაციაში იყო ჩართული ეს უპირველესი პოეტი და ბიბლიური იობის წამებას უთანაბრდებოდა მისი შედევრების შექმნის სიძნელე: „არ თავდება კარამი და იობის წამება“ (დაბრუნება სოფელში)(1,223).

მთელი ქვეყნის სატკივრების გათავისება იყო მისთვის მთავარი, მაგრამ მოშურნე ვაიპოეტები და ვაიკრიტიკოსები ამას როდი ხედავდნენ: „...ქვეყნის სიმძიმე მის გულს მოება და სიჩუმეში დაფარულია ჩემი სიმართლე და სათნოება“, წერდა პოეტი.

ჭეშმარიტი შემოქმედი ღმერთს უნდა დამსგავსებოდა, გრიგალის სიმძიმეს უნდა გამკლავებოდა, ეპოქის სატკივრები უნდა გაეთავისებინა და მზესავით სითბოს, სიკეთის ფლუიდები უნდა ეფრქვია ირგვლივ: „...ეს ჩემი სული-ლანდია ღმერთის, ეს ჩემი გრძნობა გრიგალი მძიმე. მე მაშინ მიველ, მზე ანთებული, როცა მოჰქროდნენ ხმები სხვა ზარის“ (ციხის ელეგია) (1,200).

ერის, კაცობრიობის პრობლემების წარმოჩენა და მხატვრულ სიტყვად ქცევა წამებას, ტანჯვას მოითხოვდა, მაგრამ პოეტი ამას არ უშინდებოდა, რადგან წამებას სიხარულად აქცევდა მიღწეული შედეგი, ამიტომაც აცხადებდა: „ჩემთვის

წამება სიხარულია და მიხარია, რომ ვიტანჯები“ (კითხვა ასეთი: ყოფნის რაობა) (1,218).

ასეთი მაღალი გადასახედიდან გაითავისა ტერენტი გრანელმა შემოქმედის, ჭეშმარიტი სიტყვის მისია.

„ეს უდაბნოა და მარტო მე ვარ“ (სიჩუმე და სიმარტივე)(1,237). წერდა ტერენტი გრანელი, რადგან უდაბნო აქცენტს უკეთებდა თავისი თანამედროვე ათეისტური ეპოქის ურწმუნობას, ხოლო პოეტის მიზანი იყო ღმერთისგან გამდგარი, სოციალისტური იდეოლოგიის მარწუხებში მოქცეული ადამიანები უზენაესისკენ მიეხედებინა. ამას კი წამება სჭირდებოდა, რასაც ღირსეულად იტანდა: „რამდენ წამებას ვიტან, ქრიან წუთები თრთოლვის“ (ლექსი თოვლზე) (1, 19).

დიდი ჩინელი ფილოსოფოსის ლაო ძის „დაო დე ძინში“ ნათქვამია: „ტირილი გვმართებს კაცთა კვლის ჟამს. მჭმუნვარება გვმართებს გამარჯვების ჟამს. გლოვა გვმართებს გვამთა ზეიმის ჟამს.

„ვინც გაცოდვილდა მთელი ქვეყნის ცოდვით: განინამძვრდა ცისქვეშეთში. ვინც დაიტანჯა მთელი ქვეყნის ტანჯვით: გამეუფდა ცისქვეშეთში“ (2,232).

ტერენტი გრანელი იტანჯებოდა ეროვნული, საქვეყნო იდეალებისთვის, მას არასოდეს გადაუდგამს თუნდაც ერთი ნაბიჯი იმისთვის, რომ პირადი გაუძლისი პირობები შეეცვალა, ამა ქვეყნის ურწმუნო, სათავეში მოქცეულ ხელისუფალთათვის ეამებინა.

„...თავის წამება სამრეკლოზე მარტო მე მინდა“, აცხადებდა პოეტი და სრულ მზაობას ავლენდა სიკეთის, ჰუმანიზმის, რწმენის დამკვიდრებისთვის (რკალიდან: კვირის წირვები)(3,20).

საქვეყნო სატკივარსს, მწუხარებას ლოცვებს მიადევნებდა: „მწუხარება ნაკეცი გაზაფხულზე დაგეძებს, შენს უმანკო ბაგეზე დაბინავდნენ ლოცვები“ (მწუხარე მელოდია) (3,22).

„თეთრი შუქი ინთება ჩემი სულის და ვარდის“ (შემლი-
ლი ცრემლები) (3,25), წერდა პოეტი და ამ მარადიული შუქის
ანთებას ეწირებოდა პოეტის მთელი ძალისხმევა.

პოეტს არცერთი ნაბიჯი არ გადაუდგამს მედროვე, ხე-
ლისუფლების, უნიჭო, მაგრამ ყოვლისშემძლე, მთავრობასთან
შეფიცული თანამედროვეების საამებლად, რათა შეეცვალა
თავისი მიუსაფრობა, უბინაობა. ელემენტარულ პირობებს
მოკლებული, მართლა „წმინდა წამებით“ წავიდა „სამუდამო
მხარეში“: „...მე რომ ვატარებ წმინდა წამებას, ბევრია ამის
მაგალითები“ (სადღაც შორს)(3,27).

პოეტის „სიცოცხლის აზრი“ შემოქმედება იყო და მას
ემსხვერპლა უყოყმანოდ. არა ამქვეყნიურობის, არამედ „სხვა
ზეცის“ იმედი აცოცხლებდა (მივყვები გაყინულ რიყეს) (3,31).

ხელოვნებისთვის ჯვარცმული, პირადი, მიწიერი ცხოვ-
რების ბედნიერებისადმი გულგრილი „უცნობი სფინქსი“ აც-
ხადებდა: „მე უარყვავი მთელი ცხოვრება, ვინამე ზეცა და
პოეზია“ (მივდივარ, გზაზე ადის აღმური) (3,33).

„ქუჩაში მცხოვრები და სახლიდან გაქცეული“, წამების
მწვერვალზე მიქცეული ასეთი შემოქმედებისთვის, სამშობ-
ლოსთვის ევედრებოდა უფალს: „ჯვარებთან გაივლის ფარუ-
ლი ვედრება, წირვებით წამილებს წამების მწვერვალი“ (ფა-
რული ვედრება) (3,34).

ბრბოს მიერ „კაენივით გმობილი“, „შურისა და მტრო-
ბის“ სამიზნედ ქცეული პოეტი ეპოქის „მძიმე ქარებს“ უპი-
რისპირდებოდა და თავის მაღალ მოწოდებას არასდროს ლა-
ლატობდა: „საღამო – კანკალი–სანთლის, ირგვლივ დაწოლი-
ლი ნისლი. ფარული წამების ლანდი, პოეტის ცრემლი და სის-
ხლი“ (ზამთრის ბარელიეფი) (3, 42).

წამება, უკოპრომისობა, გრიგალებთან ბრძოლა იყო მა-
ღალი იდეალების მსახურის წინამძღვარი: „მე ხომ ავად ვარ,
მე ხომ ვენამე, ჩემი ფიქრები მაღლა დადიან. ისევ საშინელ

გრიგალებს ვებრძვი, ისევ საშინელ დრამას განვიცდი“ (მე ხომ ასე ვარ) (3,43).

ამ წმინდა წამებას უძლებდა შორეული შედეგის იმედით: „...ვგრძნობ წამებას და შორეულ იმედს“ (სალამოა, მოიღრუბლა ზეცა)(3,45).

„წანამები“ პოეტი „ცისფერ ღამეს“ – ღმერთს ხედავდა (სიცოცხლის გრადაცია) (3,46).

„მწუხარე ქრისტეს“ სახით გვეცხადებოდა ლექსში „ანეწილი ბედი“ (3,44).

სამარე, გოლგოთა, განსაცდელი, საფლავები ელანდებოდა, მაგრამ „კანდელი“ ეიმედებოდა (შორეული სინათლე) (3,50).

„საზღვარს იქით“, ბედს იქით გაღწევის უნარი მოემადლებინა განგებას და ეს აძლევდა მრავალ განსაცდელთან გამკლავების უნარს (მოგონება ქარში) (3,51-52).

„ბოროტების შავ რკალებში“, „მკვლევების, გამცემლების“ გარემოცვაში მოქცეული მხოლოდ უფალზე ამყარებდა იმედებს (ვედრება უფალთან) (3,53).

ადამიანები კი არა, „ხე და ყვავილი“ ანიჭებდა სიხარულს (3,54).

ზეცის რჩეულს ზეცა ეიმედებოდა: „...და ვიგრძენი, რომ ზეციდან მოდის სიხარული ამნაირი დილის“ (მატარებლიდან ქუთაისი) (3,55).

ქრისტეს ჯვარცმას რომ ადარებდა თავის ცხოვრებას, ესეც არ იყო შემთხვევითი: „...ეს იყო დარდი, სულის დაღალვა და სისხლიანი ბედი ქრისტესი“ (MABCUERITE) (3,60).

პოეტისთვის წარმოუდგენელი იყო სიცოცხლე და სიხარული მაღალი იდეალებისთვის წამების გარეშე: „ძვირფასო, ისევ მინდა წამება, მინდა სიცოცხლე და სიხარული“ (ღღე უზრუნველი თამაზ ბორელს) (3,62).

გრძნობდა თავის მოწოდებას, წამების მიზეზს და თავის მწუხარე სულს დათოვლილ სანთელს ადარებდა, თავის მიმავალ დიდებასაც ჭვრეტდა და ეს იყო პოეტის უცდომელი ინტუიციის გაცხადება: „...დაო, ვგრძნობ გრიგალის ძახილს, დაო, ვგრძნობ წამების მიზეზს. და ჩემი მწუხარე სული მსგავსია დათოვლილ სანთლის“ (დათოვლილი სანთელი) (3,65).

შემთხვევით სულაც არ არის, რომ ტერენტი გრანელი-სადმი მიძღვნილ წიგნს პოეტმა და მეცნიერმა გელა მამფორიამ „დათოვლილი სანთელი“ უწოდა.

სევდა თოვლს დაუკავშირდა ტერენტი გრანელის ლექსში „შემოდგომა მინდვრებში“. „ჩემს სულში სევდა თოვლივით ელავს, ისევ მწუხარე ხმებია ზარის“... (3,71).

ბავშვური სინძინდის შენარჩუნება, უკომპრომისობა იყოს პოეტის გამარჯვების სანინდარი: „ვიცი, ქარიშხალს ვერ დავენევი, ვიცი, დავრჩები ბოლომდე ბავშვი“ (3,72).

ბოროტებასთან შეურიგებელი პოეტი აცხადებდა: „...მე ლამესთან ვდგავარ, როგორც ქანდაკება“ (კვირის ნისლეები) (3,83).

პოეტი იყო „დიდი დღის“ ერთეული, („დღე“ საღვთო სახელია), რაც განაპირობებდა მის წარმატებას (ქალაქის ბალი) (5,90), რასაც სჭირდებოდა დიდი ტანჯვა-წვალება: „...და მოვიდა სიხარული დიდი ტანჯვის და წვალების შემდეგ“ (ცაღაყვარდი, დედამინა – კუბო) (5,220).

წამების მიუხედავად, პოეტს ანუგეშებდა თავისი ფიქრების მარადიულობა: „...ჩემი ფიქრები არ მოკვდებიან, მოვა დღე ისევ ჩემი წამების“ (ვდგავარ მაღლობთან) (3,286).

„ყოვლადძლიერი ნიადაგ მწუხრს გარემოუცავს“, გემოდღვრავს დიდი ჩინელი ფილოსოფოსი ლაო-ძი „დაო დე ძინში“ (2,123).

მატერიალურად უპოვარი, მაგრამ მაღალზნეობრივი, მარადიული იდეალების მსახური ადამიანი ბედნიერებას მოიხვეჭს უზენაესის განკითხვისას, ხოლო მინიერ, პრაგმატულ ინტერესებს მიჯაჭვული – უბედურებას.

„მემენტო მორის“ ავტორმა ბოლომდე გაგვიცნობიერა ქეშმარიტი შემოქმედის ჰუმანიზმი, მაღალი იდეალებისთვის წამება: „იქ მივალ, სადაც გრიგალი რეკავს, იქ მოვალ, სადაც სიმწუხარეა“ (შენ იმედები ალბათ გაგიარს) (3,262).

უფლისგან ხელდასხმულ პოეტს ბოლომდე ჰქონდა შეგნებული, რომ მხოლოდ ტანჯვის გზით მიიწვდომება შედეგი, რაც სიხარულის წყაროა, როგორც ავტორისთვის, ისე საზოგადოებისთვის: „ჩემთვის წამება სიხარულია და მიხარია, რომ ვიტანჯები“ (კითხვა ასეთი: ყოფნის თაობა(1,28).

ტერენტი გრანელმა სიცოცხლე მხატვრულ სიტყვას მიუძღვნა, რაც წამებას მოითხოვდა, ხოლო ამ წამების შედეგი სიხარულს განაცდევინებდა როგორც „მემენტო მორის“ ავტორს, ისე ინტელექტუალურ მკითხველს.

დამონშებანი

1. ტერენტი გრანელი, ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ. 2012
2. ლაო ძი, დაო დე ძინი, თარგმანი, შესავალი და კომენტარული ლერი ალიმონაკის, „საბჭოთა საქართველო“, თბ. 1983
3. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011

„უცნაური ბაბიჟება“

ტერენტი გრანელი, როგორც ქვეშარიტი პოეტი, დაინტერესებული იყო ხილული თუ მიღმური სამყაროთი, მინით თუ ზეცით, სულით და ხორციით, სიკეთით და ბოროტებით. ის ეძებდა არა ეფემერულ, არამედ მარადიულ სიბრძნეს, აღწევდა ჩვეულებრივ მოკვდავთათვის დანესებული საზღვრის გადალახვას, გადიოდა საგნის მიღმა, ოცნების მიღმა, ბედს იქით. წარუვალი სიბრძნის და მხატვრული ინდივიდუალობის მიგნება განსაკუთრებულ ძალისხმევას მოითხოვდა, გულისა და გონების შესაძლებლობათა გამძაფრებას, „გულის სისხლს“, მსხვერპლს. ამიტომაც შემოქმედებითი ტანჯვა, ჯვარცმის ტოლფარდი ტკივილი და ცრემლი იღვრებოდა მისი სტრიქონებიდან.

“პიროვნების განვითარებაში დათქმული და დანესებული ერთგვარი სამანის“ გადალახვას კონსტანტინე გამსახურდია „ზეკაცობას, ღმერთკაცობას“ უწოდებდა.

არის სხვა ცნებებიც, ანალოგიური პრობლემებისთვის მისადაგებული.

კონსტანტინე გამსახურდია აღნიშნავს, რომ ინგლისში ბაირონს დემონად აღიქვამდნენ, გალაკტიონი გოეთეს სატანასთან აიგივებს (დადებით ჭრილში, რა თქმა უნდა) და პოეტობას დემონური, გენიალური ნიჭის გამოვლინებად აცხადებს.

სატანა – „მჭვენიერი ეშმაკი“ აღმატებული ნიჭის სინონიმია შარლ ბოდლერისათვის, ამიტომაც საუბრობს მასთან ნილნაყარობასა და გაღმერთებაზე „ბოროტების ყვავილების“ წინასიტყვაობაში.

ასეთ შემთხვევაში დემონურობა გაიაზრება გენიალობის იდენტურად.

ანალოგიურ კონტექსტში ახსენებენ ცნებებს: გიჟი, შეშლილი, გადარეული, ზოგჯერ აწყვილებენ კიდევ დემონს და შეშლილს.

გოეთე გენიალობასთან აკავშირებდა შეშლილობის ცნებას და „შეშლილ დემონს“ უწოდებდა ბეთხოვენს: „საჭიროა მოკრძალება იმის წინაშე, რასაც გამოთქვამს ასეთი შეშლილი დემონი, რადგან მას გენია უნათებს გზას და სძირად იქ უსხივოსნებს, სადაც ჩვენ უკუნეთით ვართ მოცული და ვერც კი მოვმხვდარვართ, საიდან ამობრწყინდება მზე“ (ალ. ალშვანგი, ბეთხოვენი, ა. გელოვანის თარგმანი, თბ. 1958, გვ. 102).

ხელოვნების ფსიქოლოგიაში არსებობს მიმართულება, რომელიც გენიალობასა და სიგიჟეს შორის შეხვედრას პოულობს და სიგიჟეს ნიჭიერების აუცილებელ პირობად გაიაზრებს. ამ კუთხით ძალზე გახმაურებულია ჩეზარ ლომბროზოს ნიგნი „გენიალობა და შეშლილობა“ (მოსკოვი, 1895 წ. რუსულ ენაზე).. მასში სპეციალურად არის მოძიებული გენიალურ მოაზროვნეთა გადახრები, რაც დევნის მანიაში, შიშში, მტრების მოლანდებაში, არყოფილის ნამდვილივით განცდაში, ჰალუცინაციების მოჭარბებაში გამოიხატება. ამ კუთხით არანორმალურად მიიჩნევიან კაცობრიულ აზრთა საჭეთმპყრობელები: დიკენსი, დოსტოევსკი, რუსო, ნიცშე, გოგოლი, ტოლსტოი...

ლომბროზოს გარდა, არსებობენ სხვა მოაზროვნეები, რომლებიც ჩხრეკენ ნიჭიერთა „ავადმყოფობის“, პათოლოგიური გამოვლინებების ფაქტებს და კატეგორიულ ტონს ანიჭებენ თავიანთ ნააზრევს, თითქოს შეშლილობის გარეშე არ არსებობს გენიალობა (ბლემ პასკალი, ერნსტ კრეჩმერი, მაქს ნორდუ).

გამოჩენილ ადამიანთა დეპრესიების, თვითმკვლელობისკენ მიდრეკილების, შიზოფრენიკობის მაგალითები მართლაც მრავლად არსებობს..

შემოქმედება ზიგმუნდ ფროიდის, კარლ გუსტავ იუნგის, მიხაილ ზოშჩენკოს და სხვა ანალოგიურად მოაზროვნეთა მიერ გაგებულია, როგორც ფსიქოთერაპია, სუბლიმირება,

შინაგანი წუხილის, ტკივილების, ნევროზების გადატანა და განმუხტვა მხატვრულ სახეებში, სიმბოლურ ხილვებში.

შეშლილს, გიჟს, გადარეულს, მთელ რიგ შემთხვევებში, აღმატებული გრძნობების სინონიმად გაიაზრებდნენ გალაკტიონ ტაბიძე და ტერენტი გრანელი, რაღაც უჩვეულოს, დიადის, აუცილებლის ალეგორიად სახავდნენ.

გალაკტიონი აცხადებდა, რომ მის ნიგნში „მარხია მოჩვენება სიზმარეული, სული შეშლილი და ბედნიერი“. როგორც ვხედავთ, დაწყვილებულია კონტრასტული ცნებები. ასეთივეა: „ტიროდა მისი მუსიკალური და გადარევის ეფემერები“.

უპითეტი „შეშლილი“ დადებითი ენერჯის მატარებელ ცნებად მიუსადაგა გალაკტიონმა თავის საყვარელ მხატვრებს, პოეტებს: შეშლილი ვერლენი, შეშლილი ბეთხოვენი, შეშლილი ყაზბეგი, შეშლილი ფიროსმანი, ხალხური შემოქმედების გიჟი – ფიროსმანი, ძეგლი... შეშლილი თუ წინასწარის მთქმელი?

„ოცნებასაც“ გიჟის რიდეს მოარგებს გალაკტიონი: „...გაჰქრა გიჟი ოცნება, წყარო ხევში ვალალებს, გაჰქრა გიჟი ოცნება...“

პოზიტიური გაგებისაა შემდეგი ფრაზებიც: „მუსიკალური და გადარევის ეფემერები“, „პოეტი... გრიგალი, შერყევა“, „მოგონების შეშლილი ბოღვა“.

უსაზღვრო გრძნობების, შემოქმედებითი ფანტაზიის, ძიების, მოუსვენრობის გამომხატველია ფრაზა: „მშვენიერია ზღვა მთვარეული, ზღვაზე ზვირთები მიდის ლივლივით, მე კი რისთვის ვარ გადარეული, რად ვიყურები შორს შეშლილივით?“

გალაკტიონის პოეზიაში შეშლილი ჰქვია ყოველივე აღმატებულს, უჩვეულოს: „შეშლილი სახით ჰკიოდა ქუჩა, ბაღში შეშლილივით კვდება თებერვალი, სიგიჟემორეული ზღვა, შეშლილი ფერი“.

დაუძლეველი ტკივილიც შეშლილივით აფორიაქებს ლექსს: „მე სიმღერას შევჩვიე და დარდებს შებორკილივით, ჩემი არდაფარული მწუხარების საგანი, შეშლილივით დააღებს კარებს ნივილ-კივილით, რომ უგულოდ ჩააქროს რამე გრძნობათაგანი“ (შეშლილივით დააღებს კარებს).

უნაპირო, გულში დაუტეველი სიყვარულის გამოვლენაც შეშლილობად ინათლება: „საყვარელ ხელებს შეშლილივით დავენაფები!“ („ხელები“). „კიდებიც შეშლილია“ („ეფემერა“).

სხვაგან „სიყვარული“ (ღმერთი) გვაღვინისა და გაგიჟების ნამალია: „ეს სიყვარული დააცხრობს გოლვას და გაგიჟებას უფრო უარესს“ (დადგა აგვისტო).

გალაკტიონის „სიგიჟე“ რეალურად იმაში გამოიხატება, რომ ფანჯრიდან შემოსულ სხივს კოცნიდა, ერთდროულად ესმოდა რამდენიმე მუსიკოსის, რამდენიმე მუსიკალური ინსტრუმენტის და კოლოს ნივილის ხმა: „ყურებში ხმაურობა მესმოდა: შუმანი, ბეთხოვენი, ჭიანური, როიალი – სულ ერთად იყვნენ არეული! ხან კი თითქოს კოლო დამწივოდა ყურთან. როდესაც ყოველივე ეს ვუთხარი ექიმ პონდოვეს, მან თვალები ფართოდ გააღო გაოცებისაგან, მის სახეზე წავიკითხე: „შეშლილაო სანყალი გალაკტიონი“ (გალაკტიონის ხუთტომეული, ტ. 5, გვ. 338).

პოეტი ყოველთვის ფხიზლად აკონტროლებდა თავის თავს, კარგად ავლებდა ზღვარს სიგიჟეს, როგორც კლინიკურ ავადმყოფობასა და შემოქმედისთვის აუცილებელ „სიგიჟეს“ შორის და ნიშნისმოგებით მიმართავდა სხვისი ნიჭით, წარმატებით გაგიჟებულებს: „სხვა გიჟებს სხვისი სისპეტაკე ეფრო აგიჟებს”...

მაგრამ გალაკტიონმა ასევე კარგად იცოდა, რომ ბოლშევიკური იდეოლოგიის მონინალმდეგეთა ხვედრი იყო ციხე, გადასახლება, სახრჩობელა, საგიჟეთი.

მართალია, გალაკტიონი ხშირად ირგებდა შეგუებულის, მოთვინიერებულის ნიღაბს, მაგრამ პოემა „მოგონებების“ ავ-

ტორს, საუკუნის მეფისტოფელად მომნათვლელს, დემონ-ლუციფერთა თარეშის მხილების დიდოსტატს, ხელისუფლების ნღობა ვერ ექნებოდა.

თავისუფალ მოაზროვნეთა იდეური დამუშავების, „ექიმობის“ შიში გასჩენია გალაკტიონს 1949 წელს კარდიოლოგიის ინსტიტუტში ჩატარებული მკურნალობისას, როცა იქიდან გამოსვლისას ხელი მოაწერინეს „შრომისუნარიანობის დაკარგვაზე“; პოეტი ასკვნის: „ალბათ, ასე აწერიებენ ხელს ყველას, ვისაც ექიმობენ..., ეს დოკუმენტი სჭირდება მას, ვინც ჩემი ლიტერატურული მტერია, არ სურს, რომ მე მწერალთა კავშირში ვმუშაობდე. აი, სად იხელთეს დრო! აი, სად დამიგეს ხაფანგი!!!“ (ვ. ჯავახიძის წიგნიდან – უცნობი, გვ. 566-567).

პოეტს გამუდმებით აწვალებდა მის წინააღმდეგ შეთქმულების მოწყობის, გიჟის იარლიყის მიკერების და ამით სულიერი განიარაღების შიში. ეს აპრობირებული მეთოდი იყო ტოტალიტარულ სახელმწიფოში.

ბოროტების იმპერიის ამ ხერხს ასეთ კვალიფიკაციას აძლევდა ამერიკის რადიო „თავისუფლება“: „საბჭოთა კავშირში საღად მოაზროვნეებს გიჟებად აცხადებენ და ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ათავსებენ“.

დისიდენტ მოაზროვნეთა ძალად მკურნალობისთვის განსაკუთრებულ ძალისხმევას იჩენდნენ საბჭოთა აკადემიკოსები, ამასთან დაკავშირებით, სიმართლისთვის მებრძოლი ჟურნალისტის – ნაზი შამანაურის მაგალითიც კმარა.

გალაკტიონის თვალწინ იყო შემაშფოთებელი მაგალითები, პეტრე სამსონაძის მიერ ბერიას აუგად მოხსენიება, ამის შედეგად მისი ფსიქიატრიულში მოთავსება, ცემით სიკვდილამდე მიყვანა და საბედისწერო აღსასრული (კალე ბობოხიძე, ტერენტი გრანელი, ხელნაწერი, გაგვაცნო ტერენტის დის – ზოზიას შვილიშვილმა პროფესორმა მამანტი როგავამ).

იქნებ შემთხვევით არ უთარგმნია პოეტების მეფეს ედგარ პოს „გული მამხილებელი“, სადაც არის ასეთი ადგილი: „დიახ! მე ძალიან ნერვებაშლილი ვარ, მაგრამ რად გინდათ თქვენ დაამტკიცოთ, რომ მე შეშლილი ვარ? ავადმყოფობამ გაამწვავა ჩემი გრძნობები, მაგრამ სრულიადაც არ დაუსუსტებია იგი, სრულიადაც არ დაუჩლუნგებია, უპირველეს ყოვლისა, გრძნობა სმენისა“ (ვ. ჯავახაძის წიგნიდან – „უცნობი“, თბ., 1991, გვ. 502).

იცოდა რა ხელისუფალთა, ბოროტეულთა ერთი მთავარი მეთოდი, თავისუფლებისათვის მეზრძოლთა წინააღმდეგ გამოყენებული, გალაკტიონს ბუნებრივად გასჩენია შიში, რომ მისთვისაც არ მოედოთ საგიჟეთში შესატყუებელი ქამანდი: „რაც თვით არ სჯერათ, მე იმაში სურთ დამაჯერონ... არა, მე მდგმური არ მსურს ვიყო ამ საგიჟეთის“ (უცნობიდან, გვ. 459).

გალაკტიონს აწამებდა თავისი მეგობრის – ტერენტი გრანელის ხვედრი და გულწრფელ წუხილს გამოხატავდა: „მე ვნანობ, მე ვდარდობ, რომ ის (ტერენტი გრანელი – ლ.ს.) განუკურნებლად ავადაა“ (იროდი ხარჩილავა, ტერენტი გრანელი, კრებული – ჩემი ცხოვრება მხოლოდ ლექსია, თბ. 1984, გვ. 214).

ალბათ, ამიტომ ფრთხილობდა, გაურბოდა ხელისუფლების ჭანგებს, ნებაყოფლობით განდევილად იქცა, რომ მის სენაკში არ შემოეღწია უცნობ-ნაცნობს და არ „დაეავადებინა“ საუკუნის ქირით: „ჰმ... ავად გაგხდიან, თუ მაგრად არ დაიჭირე თავი“, აღნიშნავდა დღიურში.

ამიტომ ჰქონდა 1928, 1929, 1939 წლების შიში...

ამიტომ საუბრობდა გადარჩენაზე, ვინ იცის, რა ქვეტექსტების მატარებელია მის ენიგმურ პოეზიაში „აღვის ხის გადარჩენა“, „გადარჩენის ბედნიერება“, „გადარჩენის ჰიმნი“.

გიჟის იარლიყით მონათვლა არ გამოუვიდათ, მაგრამ ლოთად მონათვლისთვის თვითონ იძლეოდა საბაბს, თუმცა

მის სულს „ცისფერი ღვინო“ (სალეთო სახელია) უფრო სწყუროდა, ვიდრე ლოთების სათაყვანო ჭკუისამრევი სითხე: „სტიროდა სული ცისფერ ღვინოებს, ღვინო ეძებდა სულ სხვას პირიქით“...

ძნელია ითქვას, იყო თუ არა გადარჩენა მის მდგომარეობაში ყოფნა, იქნებ გადარჩენის ალიბი იყო ლოთის ნილაბი, რათა „მხეცის“ ბრჭყალებში არ აღმოჩენილიყო.

ტერენტი გრანელის ცხოვრება და პოეზია შეშლილის, გაიყის, გადარეულის ცნებებით დაიდალა.

მაგრამ პოეტისთვის, უპირველესად, ეს ტერმინები ისეთი გაგებისაა, როგორც გალაკტიონთან, ანუ იგი აღმატებული გრძნობის, ქვეცნობიერსა თუ ზეცნობიერში მოარული სულის მდგომარეობაა, არაჩვეულებრიობის (კარგი გაგებით) ხაზგასასმელი ეპითეტია, ვინაიდან თვით შემოქმედება, პოეტური პროცესია ჩვეულებრივი მდგომარეობისგან განსხვავებული, მიწიდან მონყევტის განცდა რომ ახლავს: „ეს გაგიყება უცნაურია, ქარიშხალივით მოდის ოცნება, შეშლილ ხელებით ვითამაშებ ბოქსის საპირებს, ეს გრძნობა ისევ საზღვარს გასცილდა, იმ პლანეტაზე ფიქრი მიმძიმდა და გაგიყებას ველოდი ისევ, მიყვარს მე ხეტიალი შეშლილივით ქალაქში, ღმერთო, ნუ შეშლი, ძალა მომეცი, ღმერთო, მე უკვე გავცილდი საზღვარს, ღამე, ვნებით შეშლილი, ყელზე გადამეხვია, შეშლილი ცრემლი, შეშლილივით სიცილი“...

„უცნობი სფინქსი“ თვითვე განმარტავს ამ უჩვეულო მდგომარეობის მიზეზს: „თუ ვტოვებ გიყის შთაბეჭდილებას, დაო, ეს მხოლოდ გრძნობის ბრალია“.

ეს „სიგიჟე“ პოეტური განცდის და ხილვის უმაღლესი ხარისხი იყო, წამიერი და სავალდებულო თითქოს: „თეთრი ოცნება იდუმალია, ქარიშხალივით მოდის ოცნება, ახლა სიგიჟე უფრო ვალია, ახლა მწყურია გამოცოცხლება“.

ერთგან ღმერთს ევედრება, დაიცვას ადამის ცოდვისა და გაგიჟებისგან: „ხელს მალლა აგიშვებს ცოდვა ადამისა,

ღმერთო, გამაგიჟე და შენვე დამიცავ“ („ლოცვა გაფრენისთვის“).

პროფესორი სოსო სიგუა წერს: „თითქოს ტერენტი გრანელზე ეთქვას გალაკტიონს: „მჯერა მე შენი ძმობა, შენი შეშლილი ფერი“ (სოსო სიგუა, „ქართული მოდერნიზმი“, თბ. 2002, გვ. 177).

აღბათ, ეს შეშლილად მონათლულ ტ. გრანელთან დამეგობრების წინათგრძნობაა. გალაკტიონს თავისი რჩეული პოეტის განსაკუთრებულობის მახასიათებლად „შეშლილი“ ესახებოდა, თუმცა, მთავარია არა ლექსის ადრესატი, არამედ შეშლილობის გაგება დადებით კონტექსტში.

მაგრამ ეს არის შემოქმედთა გადასახედიდან გაგებული „შეშლილობა“.

გიჟი, შეშლილი თავის ოდიოზურ შინაარსს იძენდა ცოტალიტარულ საბჭოთა სახელმწიფოში და ამ სახელით ინათლებოდნენ თავისუფლად მოაზროვნენი, სიმართლის მსახურნი, ამ ავადმყოფობით „ავადდებოდნენ“ ხელისუფლებისათვის საშიში პიროვნებები და ამისთვის გამოიყენებოდნენ უპრინციპო მეცნიერები, ხშირად, ამა ქვეყნის ძლიერთა ბოროტი სურვილების მსახურთ, პროფესორობა და აკადემიკოსობაც ებოძებოდათ ხოლმე.

ტერენტი გრანელი იმთავითვე გამოკვეთილ ოპოზიციონერად მოეგლინა ჭრელ დედაქალაქს, იგი სახალხოდ გამოხატავდა თავის პროტესტს მედროვე-ჯალათებისადმი მომაკვდინებელი სიტყვით, მუშტით, ჯოხით, არ ეუუებოდა უმაღლესი ინსტანციის წარმომადგენლებსაც.

არა მარტო ლიტერატურულ წრეებში მოიხვეჭა სახელი, მისი შემოქმედებითა და პიროვნებით დაინტერესდა ლავრენტი ბერია, რომელმაც პოეტს მონონებით დაჰკრა მხარზე ხელი, მაგრამ ტერენტი „ქანდაკებასავით“ იდგა „ღამესთან“, გული არ ატოკებია, მიხვდა, რომ ხელისუფლება მის მოშინაურებას, თავისი პოლიტიკის მხარდამჭერად ქცევას ცდილობ-

და. გულგრილობა ბოროტეულთადმი, სატანისტების მხილება პოეტისთვის საბედისწეროდ დასრულდა.

რატომღაც ზოგიერთებს ჰგონიათ, რომ ტერენტი გრანელის ლექსებში გამოვლენილი ეჭვები, მტრის შიში, სიკვდილისკენ მონოდება, შავი აჩრდილის მოლანდება ჰალუცინაციებია და მეტი არაფერი. სამწუხაროდ, მის ნეგატიურ სახეებს (უღირსი თვალი, ყორანი, გველი, ყვავი, ფინია) თავისი ადრესატები ჰყავდათ, რომლებიც საშინელ ხვედრს უმზადებდნენ მოუთვინიერებელ პოეტს.

მსხვერპლზე საუბარიც არ არის შემთხვევითი, გარდა იმისა, რომ იგი პოეზიის, რწმენის მსხვერპლიც იყო, ავბედითი დროის ზვარაკადაც იქნა ქცეული: „ვიყავი დროს წინ, ვიყავი მსხვერპლი“...

ჯერ ქორები მოედო „ტალახად“, ბედმა გარიყა, შერისხეს, პროვოკაციები მოუწყვეს, არ უბეჭდავდნენ, მისი ლიტერატურული საღამოების ჩაშლას ცდილობდნენ, პოეტის გენიალურ წიგნებს „შავ წიგნებად“ მოიხსენიებდნენ...

ციხე, დევნა, შვეინროება, სახელის გატეხა ერთ მიზანს ისახავდა: შენელებულიყო მის მიმართ ხალხის თაყვანისცემა, ყურადღება. ბოლოს „მემენტო მორის“ ავტორი ურჩებისათვის აპრობირებული მეთოდის სამიზნე გახდა, ეს იყო ყველაზე საშინელი რამ, რაც კი შეეძლოთ მოეფიქრებინათ ანტიქრისტიებს: „ქართველმა ხალხმა გიჟი მიწოდა, მზე მიდის გაღმა, ცის ხმა ისმოდა“...

პოეტი ხშირად საუბრობდა იმაზე, რომ მისთვის „გამართლების წამი დაფარული“ იყო, რომ მისი სევდა-მწუხარება მუდამ შეუცნობელი დარჩებოდა.

სამწუხაროდ, ამ (გიჟი) და სხვა მსგავსი ეპითეტებით (ავადმყოფი, ფსიქიურად დაავადებული, ფსიქიკაშერყეული, შემლილი, გადარეული) მოიხსენიებოდა ხოლმე გენიოსი პოეტი, ათეული წლებით ხდებოდა ასეთი „დიაგნოზის“ გამეორება.

აუცილებელი იყო ამ საკითხის გადახედვა და ეს პროცესიც დაიწყო.

ბოლო ხანს გაჩნდა სრულიად მართებული და ანგარიშგასაწვევი მოსაზრება, რომ „ტერენტი გრანელი დაკარგავს მძლავრი წინააღმდეგობის უნარს (საბჭოთა „სამკურნალო“ დანესებულებებში ხელოვნურად გამოწვეული სენის მიერ), ის წავა... ცხოვრებიდან... ფიზიკურად“.

„ბედისწერამ არ დაინდო ინტელექტუალური მეგობრობით დაკავშირებული ორი დიდი პოეტი – სერგეი ესენინი და ტერენტი გრანელი. ერთმა თავი მოიკლა, მეორე დანებდა ხელოვნურად გაღრმავებულ ავადმყოფობას“ (ბექა ლაშხია-ხიბლელი, „ცისფერი სიმორე“, თბ. 1997, გვ. 10).

ამ პრობლემას სიღრმისეულად, დამაჯერებლობით აშუქებს მწერალი და მეცნიერი რევაზ მიშველაძე: „მოყურიდეთ“ ტერენტი გრანელის „ანტობა“ არ გამორჩენიათ და ხშირად უქმნიდნენ უსაგნო წინაღობებს. ერთხელ რუსთაველის თეატრში პოეზიის საღამო ჩაუშალეს, ცენზურა ყველა მის სტრიქონს გაფაციცებული სიმკაცრით კითხულობდა.

...ოფიციალური კრიტიკა ხშირად თავს ესხმოდა, „უიდეო“, „ბნელეთის პოეტს“ უწოდებდა.

...1928 წელს... ჩეკამ დაამთავრა ურჩი პოეტის „ნელ ცეცხლზე დანვის“ ოპერაცია და სულით ავადმყოფის დიაგნოზიც დაუსვა.

„ასე აჯილდოებდნენ“ ხშირად ძნელად აღსაზრდელ შემოქმედთ ბოლშევიკური იდეოლოგიური სამსახურის მუშაკები.

განა თბილისში არ იყო სულით დავრდომილთა საავადმყოფო (სადაც ალექსანდრე ყაზბეგი გარდაიცვალა), მაგრამ ტერენტი გრანელს სურამის სიგიჟის საგზური გამოუწერეს.

ჩანს, ჩეკას ჯურღმულებში მიიჩნიეს, რომ მეამბოხე სულის პოეტი დედაქალაქიდან რაც შეიძლება შორს უნდა ყოფილიყო.

მაინც ვერ დააოკეს. ექვსი წელი „მკურნალობდნენ“ სურამში და თითქმის ყოველ სამ-ოთხ თვეში გამოიპარებოდა. რედაქციებში ლექსებს ჩამოარიგებდა, მეგობრებს ინახულებდა, მამადავითზე ავარდებოდა. თავის სულიერ სავანეს – სასაფლაოებს მოივლიდა, ამასობაში „აღმოაჩენდნენ“ და მკაცრ სანიტართა ეტაპით უკან, სურამში აბრუნებდნენ.

შერისხული კალმოსნისგან თავმოებზრებული ზოგი რედაქტორი ემალებოდა, ხელნაწერს უკარგავდნენ, ყალბი დაპირებით ისტუმრებდნენ. მთავრობას არ სამოვნებს მისი გვარის ხსენებაო და თანამედროვე პოეტთა ყველაზე გრძელ სიაშიც კი გამოტოვებდნენ ხოლმე „იდეური კრიტიკოსები“ (რევაზ მიშველაძე, ტერენტი გრანელი, თბ. 2004, გვ. 11-12).

სხვაგვარ მოაზროვნეთა „მკურნალობისათვის“ საბჭოთა კავშირში ხელისუფლების დავალებით აკადემიკოსებიც ირჯებოდნენ, რასაც გვამცნობს რევაზ მიშველაძის ნოველები: „მკურნალი“, „მე ვარ“, „როდემდე?“.

უსამართლო სოციალურ საზოგადოებაში „თავისუფლებისკენ სწრაფვა, უკეთეს შემთხვევაში უცნაურობად, სიგიჟედ ითვლებოდა. ფსიქიატრიული რეპრესიები საქმით განამტკიცებდა მასაში მოარულ ვერსიას იმის შესახებ, რომ ვინც აღიმაღლებს ხმას სამართლიანობისა და თავისუფლებისათვის, სულით ავადმყოფია“ (ზვიად გამსახურდია, „დილემა კაცობრიობის წინაშე“, თბ. 1995, გვ. 49).

ტერენტი გრანელის ამოჩემებისა და გიჟად გამოცხადებისათვის მისი რელიგიურობა და პატრიოტიზმი იკმარებდა, რომ არაფერი ვთქვათ პოეტის პროტესტანტულ ბუნებაზე.

მოვიტანთ ერთ ძალზე დამახასიათებელ მაგალითს.

20-იან წლებში წალენჯიხის რაიკომს და ჩეკას დაუდგენია სოფელ ჯვარის წმინდა გიორგის ეკლესიის დანგრევა, რაც გაუგონარი ბარბაროსული მეთოდებით მოუყვანიათ კიდევ სისრულეში. ამ ვანდალიზმის მაყურებელი, ხალხთან ერთად, ყოფილა ტერენტი გრანელი, რომელიც ეკლესიის ეზო-

ში, დიდი ცაცხვის ქვეშ მდგარი, ამბობდა: „რას შვრებიან ცოდვის შვილები, ღმერთო, შეუნდე, ღმერთო უშველე ამ ცოდვილებს. ეს ტაძარი ჩვენ მამაპაპათა ოფლით ნაგები სინმინდუა, ეს ხომ ჩვენი მამაპაპათა ძვლებით გაპოხილი მინაა. ღმერთო, შეუნდე, ღმერთო, უშველე ამ ცოდვილებს“.

ერთ მაუზერიანს უცვნია ტერენტი და მისკენ წასულა მუქარით, მაგრამ პოეტს სასწრაფოდ დაუტოვებია ეკლესიის ეზო, ხოლო ვიღაც ჩეკისტს უთქვამს იქ მყოფთათვის: „გოგონებო, მაგ გიყ პოეტს ნუ უყურებთ, ეგ კაპიტალისტური გადმონაშთია და არანორმალურია, გიყს ხომ არაფერი მოეთხოვებაო“.

ამაზე ტერენტის დას – მაშოს უპასუხნია „სალახანა ჩეკისტისთვის“: „ვინაა გიყი, ტერენტი გრანელი თუ თქვენ, რომლებმაც, თუ იცით, დღეს რა ჩაიდინეთ? ამ საქმეს ნორმალური ადამიანები ჩაიდენდნენ?“

ჩეკისტი პარტიის, ლენინის, სტალინის მოთხოვნით ამართლებდა ამ ვანდალიზმს.

მაშო აკრიტიკებდა ლენინის, სტალინის პოლიტიკას, ჩვენი ქვეყნის გადათელვას, ოკუპირებას მათი ნებართვით და ადგილობრივი მედროვეების მხარდაჭერით, ბოლოს ისევ ტერენტის სახელის გატეხვის მცდელობა ვერ მოითმინა და ვიგინდარებს შეუტია: „ტერენტია გიყი და თქვენ ნორმალურები ხართ?“ პოეტი კი ეკლესიის გალავანთან, წმინდა ნინოს ჯვართან იდგა და ხელაპყრობილი ლოცულობდა: „ღმერთო, შენ შეუნდე ცოდვილებს, ღმერთო შენ უშველე ამ ცოდვილებს, ღმერთო, მოაშორე მათ სატანა და დაუბრუნე სიკეთე!“.

როცა მაშოსთვის ერთ მეგობარ ქალს უკითხავს, ტერენტის ლექსები თუ გამოიცაო, მას უპასუხნია: „გამოიცა კი არა, როგორც პოეტს, ტერენტის კრძალავს დღევანდელი საქართველოს მთავრობა, პესიმისტია, ფუტურისტია, ანტისაბჭოთა პოეტიკაო, გიყია და სულელიაო და რა ვიცი, რას არ აბრალებენ“ (სერგო ჟვანია, ნითელი სატანა, მოგონება ტერენ-

ტი გრანელზე, ხელნაწერი გაგვაცნო ტერენტის დის – ზოზი-
ას შვილიშვილმა, პროფესორმა მამანტი როგავამ).

ტერენტი გრანელის პოეზიის გამოჩენილი მკვლევარი, შესანიშნავი დოკუმენტური მოთხრობების – „ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების“ – ავტორი გივი ცქიტიშვილი ერთ-ერთი პირველი საუბრობდა ტერენტის „იძულებით მკურნალობაზე, რომელსაც საქართველოს საბჭოთა მწერლობის ფედერაციის თხოვნით თბილისის პოლიციის სამმართველო პერმანენტულად, თანაც მთელი სიმკაცრით ახორციელებდა“ (გივი ცქიტიშვილი, ტერენტი გრანელმა საკუთარი სიკვდილი თითქმის ზუსტად იწინასწარმეტყველა, გაზ. „ვერსია“, 5-11 ნოემბერი, 2001 წ.).

ტერენტი გრანელისთვის შეჩენილი „დამსმენთა კოჰორტა... ჭორების გავრცელებით, ყოველდღიური დაცინვითა და ქილიკობით, აყალ-მაყალითა და ჩხუბით, ყოველმხრივ ავინროებდნენ და გასაქანს არ აძლევდნენ ყველასგან მიუსაფარ, სიცოცხლეგამწარებულ, უნაზესი სულის პოეტს...

მწერალთა კავშირიდან ქალაქში გავრცელდ ხმა, ტერენტი გაგიჟდა და ის სამკურნალოდ ფსიქიატრიულში გაამწესესო... ყველაფერი ნათელი იყო. ამ ცნობამ ჩემზე ძლიერ იმოქმედა... დიდხანს, დიდხანს დავდიოდი აფორიაქებული, საკუთარ თავში ჩაკეტილი“, ნათქვამია კალე ბობოხიძის მოგონებაში ტერენტი გრანელზე (ხელნაწერი, მოგვანოდა მამანტი როგავამ).

ტერენტი გრანელის მისამართით „შემლილის“ ხსენება მხოლოდ გენიოსის გვერდით არის მართებული“. „გენიოსი და შემლილი გრანელი“, წერს პოეტი მურმან ჯგუბურია („მომავალი კოსმოდრომების პოეტი“).

ტერენტი გრანელის უდიდესი მოამაგე, პოეტი, მკვლევარი, მთარგმნელი და ტერენტის რამდენიმე კრებულის რედაქტორ-გამომცემელი ლერი ალიმონაკი ამხელს ამ ცრუ ეპითეტის ავტორების უდიდეს უკუღმართობას: „იმ კაცს, ვინც

მთელი განამებული წუთისოფელი სულის ხსნასა და სინმინ-
დეს შესწირა, სულის სნეულება დასწამეს“ (ყურნალი „სარკე“,
2003, 26.III-I.IV).

ლერი ალიმონაკი სხვა დროსაც ნილაბს ხდიდა ტ. გრან-
ნელის მთავარ მტერს – ბოლშევიკურ ტირანიას: „ბოლშევი-
კური რუტინა შანთითა და მახვილით დევნიდა ყოველივე სუ-
ლიერს... ტ. გრანელს საზარელი განაჩენი გამოუტანა: მას გი-
ჟის ხალათი ჩააცვა! სურამში იძულებით გადასახლებულმა
სასტიკი შეჩვენებისა და ამაოების 4 წელი განვლო“ (ლერი
ალიმონაკი, გრანელის ლანდი, თბ. 1998, გვ. 119).

ყურნალ „სარკეში“; (2003, 26. III-I.IV) ირინე მჭედლიძე
საუბრობს იმაზე, რომ ტერენტი გრანელს, რომელსაც ღამის
გასათევიც არ ჰქონდა, „მწერალთა კავშირში მოკალათებული
პროლეტარი მწერლები სიცოცხლეს უმწარებდნენ, ცილს სწა-
მებდნენ, დასცინოდნენ, შეშლილს უწოდებდნენ და ყველა-
ფერს აკეთებდნენ, რომ მართლაც შეშლილისთვის დაემსგავ-
სებინათ“.

ანალოგიურ მოსაზრებას ავითარებს პოეტი თამაზ ფი-
ფია: „ო, მოძალადე, ტლანქი, უხეში, მიბნელებს დიდი ცხოვრე-
ბის რიჟრაჟს, ამრიგად ჩავრჩი ბედის კუთხეში და გენიოსი მომ-
ნათლეს გიჟად“ (თამაზ ფიფია, არც სიცოცხლე მსურს და არც
სიკვდილი, „მწერლის გაზეთი“, 10-16 სექტემბერი, 2002 წ.).

ტერენტი გრანელისადმი უდიდეს მონივნებას გამოხატავ-
დნენ თავიანთ ლექსებში ზვიად გამსახურდია („მარტოობა“),
მერაბ კოსტავა („გალაკტიონი“).

თითქოს წინასწარმეტყველური გამოდგა „ცისფერყანწე-
ლი“ ვალერიან გაფრინდაშვილის მიერ მართალი პოეტის კა-
რიერად სიგიჟის, ჭლექის, ალკოჰოლის და თვითმკვლელობის
გამოცხადება: „მე მეჯავრება პოეტისთვის რამე ხელობა. მის-
თვის ვინამე სამუდამოდ ეს კარიერა სიგიჟე, ჭლექი, ალკო-
გოლი და თვითმკვლელობა! სიკვდილი იყოს ამ დუელში შავ

ბარიერად!“ („ბოჰემის მონოლოგი“, ერთტომეული, 1990, გვ. 117-118).

საოცარი, წინასწარმეტყველური სიტყვები დაწერა ტერენტიის მეგობარმა კონნე სპერელმა (კონსტანტინე გაჩეჩილაძემ): „პარადოქსები ამოგინვავს განანამებ ტვინს, – კითხვა კითხვაზე დაგირჩება და მოქანცული ბოლოს დაიდგამ მედიდურად გიჟის თეთრ გვირგვინს“ („თეთრი გვირგვინოსანი“, მარინე ქადაგიძის წიგნიდან „სივრცეში დარჩენილი ფრაზები“, თბ. 2003, გვ. 57).

სამწუხაროდ, ბევრს წერენ ნაძალადევი მკურნალობით გაუსახურებული პოეტის პორტრეტზე, ჩაცმულობაზე, მაგრამ ნაკლები ყურადღება ექცევა მისი ზემთაგონებული სახის მოგონებას. აი, როგორ დამახსოვრებია ტერენტი გრანელი მის მეგობარს ალექსანდრე სიგუას: „მხატვრების ყურადღება მინდა წამიერად ისევ მივაპყრო ღვთისმშობლის ალერსიანი მზერით განსპეტაკებული პოეტის ნათელ სახეს, სადაც ფარული სიმშვიდის ფონზე აღბეჭდილია ჭეშმარიტი პოეტისა და ძლევამოსილი მუზის ერთიანობა და უსასრულო ჭიდილი. პოეტის სახეს და მის სპეტაკ სულს მუდამ თან სდევს სამშობლოს ბედუკუღმართობით გამოწვეული სევდა“... („ცისფერი სიშორე“, თბ. 1997, გვ.).

ან რა საოცრად მიგნებულია თვით ტერენტიის მიერ საკუთარი სახის გაბრწყინებულ ეკლესიასთან, მისი გუმბათის ელვარებასთან შედარება: „საქართველოში მხოლოდ შენ ერთს თუ გაგონდება გაბრწყინებული ჩემი სახე, ვით ეკლესია“, „მე მივდივარ და მიცქერის ხალხი, ჩემი სახე გუმბათივით ელავს“.

ყურადღებას ამახვილებენ მის „საოცარ, ზეციურ ემბაზით განელებულ ღიმილზე“ (ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების, გვ. 204).

ან რად ღირს ლერი ალიმონაკის მიერ წარმოსახული ტერენტი გრანელის არამინიერი წმინდანის პორტრეტი: „ეკ-

ლესიაში ღმერთის, ანგელოზების, წმინდა გიორგის ფრესკებს მიჩერებული ტერენტი თავადაც ფრესკას მოჰგავს, ოქროსფერი კულულებითა და ცისფერი თვალებით, საიდანაც შეფარული სევდა გამოკრთის. ანთებულ სახეს სანთლებიდან დაფრქვეული სინათლე უცისკროვნებს, აკვირდება ჩაფერფლილ სანთლებს... და ფითრდება, ფითრდება... ეკლესიიდან მობრუნებულს, თოვლის სითეთრე უფრო უცისფერებს თვალებს და ეს თვალები მეტყველებენ, მათ პატრონს ცისმიღმიერი სამყაროს ხილვა რომ სწადია“ (ლერი ალიმონაკი, „კვირის წირვები“, თბ. 1984, გვ. 33).

ეს სახე, მის არსებაში ჩაბუდებული ამაყი და მართალი სული უკარგავდა მოსვენებას ჯალათებს და ყველაფერი გააკეთეს მისი გაუსახურებისათვის, მაგრამ გადაიარეს ეპოქის ღრუბელ-ქარებმა და მაინც გადარჩა მთავარი, მაინც განათდა ნისლითა და დარდით დაბინდული ღვთაებრივი მზერა, ღვთაებრივი სული.

„გადარჩება?“ – ექიმებს ეკითხება ზოზია...“ ტერენტის ამ სიკვდილისწინა განცდების გამომხატველი ლექსის მთავარი კითხვის პასუხი დადებითია.

დიახ! გადარჩა უნიჭიერესი პოეტის სული, მისი პირველხარისხოვანი ლირიკა: „სული გაფრინდა ცისკენ, სხეული დარჩა მიწას“...

ჭეშმარიტების მაქიაჟელი მგზავრი

პოეზია, მწერლობა მოგზაურობაა, ხეტიალი, დაუსრულებელი მოხილვა სულის, გულის, დაფარული სიხარულისა თუ ტკივილების, ცნობიერ თუ ქვეცნობიერ სივრცეთა საიდუმლოებებში დაუსრულებელი ხეტიალი.

ამიტომაც პოეტი არის მოგზაური, მეზღვაური, მარადი მგზავრი, ცის და მიწის ჭეშმარიტების დაუცხრომელი მაძიებელი.

შარლ ბოდლერის „მიპატიჟება სამოგზაუროდ“ იდუმალი ოცნების სამყაროს შესაცნობად გაიზნული სვლაა სულის უხილავ ლაბორინთებში.

გალაკტიონის ბედისწერაა „უგზო ხეტიალი“, მოგზაურობა ადამიანის სულსა, წარმოსახვებსა და ოცნებებში: „გული კი გზაა და მოგზაური“.

პოეტი მყუდრო ლამეში მოხეტიალე ბედუინია და მის ხილვებშია მარადიული სილამაზე: „მყუდრო ლამეში მოხეტიალე ბედუინს სიზმრად მინახავს მხარე, სადაც მუდმივი, დაუჭკნობელი სილამაზეა და სინარნარე“ (ცად აზიდულა, ვით მარმარილო) (1,37).

გალაკტიონის პოეზიაში მთელი ციკლია რეალური თუ ფანტასტიკური გემების, ნავეების, ხომალდების, კრეისერების.

პოეტა შეჯიბრებაზე გალაკტიონი ხან ნავით, ხან „ლურჯა ცხენებით“ ცხადდება, პარნასზე – მერნით: „არ დაქანცულა ჩემი მერანი, პარნასისაკენ ნავა ტივტივით“, უკვდავებისკენ ნავით მივქრვიარ ისე, ვით წინათ მივქროდი მერნით“ – ასე ენაცვლება ერთმანეთს სულის სხვადასხვა „ტრანსპორტი“.

ეს ფეერიული ნავეები მოგზაურობენ ოცნების ზღვაში, განახლების ზღვაში, ახალ ღელვათა ზღვაში, ვედრების ზღვაში, სიბრძნის ზღვაში, ფიქრთა ოკეანეში, ანუ საკუთარ უკიდევანო სულში ჩამალული სიტყვის ოქრო-მარგალიტთა მოსახელთებლად.

გალაკტიონის სული უსახლოა: „სულს არ სჩვევია ნავთსაყუდარი“. მისი გზა არსთაგანგრიგეს განუსაზღვრავს: „მოვიარე მინის კალთა, თან დამდეგდა ბედისწერა ჩემთა უგზო ხეტიალთა“.

პოეტის სული დაჰქრის აგასფერის ხომალდით, კიდობნის (კიდობანი მარიამის სიმბოლოა) თანხლებით, უამინდობაში, ქარში (მეოცნებებ აფრებით).

„აგასფერი (მეფე, მეუფე ქსერქსეს ებრაული სახელმოდებაა) ქრისტეს ჯვარცმის მისტერიის მაყურებელია. შუა სა-

უკუნეებში შექმნილი ლეგენდის მიხედვით, აგასფერი არ და-
ეხმარა ქრისტეს გოლგოთის გზაზე ჯვრის ზიდვაში და ამი-
ტომ განწირულია, რომ მარადიულად იხეტიალოს დედამინა-
ზე“ (2,612).

გალაკტიონის ოცნების ხომალდი მიემართებოდა იქ,
„სადაც მთელი მსოფლიოს ბრწყინავს ვარსკვლავი“.

პოეტების მეფის დევიზი იყო სვლა „ქარის პირდაპირ“
და არა დინების მხარეს, მიზანი – სიტყვის ოქროს საბადოს
პოვნა: „უნდა იპოვო ის კლონდაიკი, იმ ნაპირს უნდა მიადგეს
ნავი“.

ქარიშხლებთან შეჭიდებული პოეტი მეზღვაურის მიზანი
იყო სულის რუკაზე ახალი კამჩატკის აღმოჩენა: „იქნებ გა-
მოჩნდეს სადმე კამჩატკა, რუქაზე არსად არაღნიშნული (918)
(3,268).

მიზანი იყო პოვნა, აღმოჩენა, გამოგონება სრულად ახ-
ლის“, შეუცნობის, სვლა უცნობი გზებით, როგორც შეჭფერის
ნოვატორს, რეფორმატორს.

პოეტს „გამბედაობის დიდი გენია“ ამშვენებდა და „ჩარ-
ჩოს გადაცდენის“, ასტრალეებში მოგზაურობის შესაძლებლო-
ბას აძლევდა, უდაბნოში, ურნმუნო ადგილებში რწმენა შეჭ-
ქონდა, სილაჟვარდეში ნავარდობდა (გრძნობა, რომელიც და-
კარგულია).

„ფანტაზიის მერანზე მჯდარი ყველგან იმოგზაურებ“,
ამბობდა პოეტებს მეფე და ქარში მოცარტივით მიდიოდა
„გულში სიმღერის მსუბუქ ზვირთებით“ (შერიგება) (1,58).

ხან მყინვარის თავზე ტოვებდა თავისი ობლობის ფაქსი-
მილეს: „მყინვარის თოვლით მოსილ ყინულზე ობლობის სიტ-
ყვა მგზავრმა დანერა“ (სიტყვა პოეტის) (4,121).

მოხეტიალე „ბედუნის სიზმარი“ გარდატეხის, ქართუ-
ლი პოეზიის ფერისცვალებას გვამცნობდა: „ტკბილ სიზმრებ-
ში მე მომესმის გარდატეხათ ხეტიალი“ (მაღალ გზაზე).

მისი იდუმალებით სავსე, ენიგმებით მომაჯადოებელ ლექსში შეუჩერებლად, ზევით თუ სამარეში დაქრიან ლურჯა ცხენები: „მხოლოდ ნისლის თარეშში, სამუდამო მხარეში, წევით თუ სამარეში წყევლით შენაჩვენები, როგორც ზღვის ხეტიალი, როგორც ბედის ტრიალი ჩქარი გრგვინვა–გრიალით ქრიან ლურჯა ცხენები“ (ლურჯა ცხენები) (3,65).

გალაკტიონის ბიოგრაფიისადმი მიძღვნილი წიგნის – „უცნობის“ ავტორი ვახტანგ ჯავახიძე ხაზს უსვამს გალაკტიონისა და ფიროსმანის განსაკუთრებულ სიყვარულს ხეტიალისადმი (უცნობი) (5,218,227,229,240).

ტერენტი გრანელი და გალაკტიონი ხეტიალითაც ჰგვანდნენ ერთმანეთს: „ერთად ვხეტიალობდით თბილისის ბულვარებში, რესტორნებში, ბაღებში“, ხაზს უსვამდა „მემენტო მორის“ ავტორი ამ ერთნაირ თვისებას.

გალაკტიონი იყო „სხვა საუკუნის მგზავრი გვიანი“, ტერენტი გრანელი – „მოღლილი მგზავრი“. მას თავისებური „ტრანსპორტი“ ჰქონდა: „მსურს გაქანება და მინდა ეტილი“, „გლოვის აზარებით გამაქანებს თეთრი კარეტა“.

ხშირად კი „ხომალდით“ მოგზაურობდა, გრიგალის თანხლებით: „გრიგალი მისდევს ოცნების ხომალდს“ (ეს დღე)(6,224), ხან „ფიქრის ნავები“ მიაფრენდა ცაში: „ისევ გამოჩნდნენ ფიქრის ნავები“... ხან ცას უვლიდა მისი სული „ცრემლიან რაშით“ და ვერ იგუებოდა ნალებს: „წითელი რაში ანიავებს მენამულ ნალებს“ (სონეტი) (7,260).

ტერენტი გრანელის ბედისწერა იყო ხეტიალი: „მე ვადიდებდი ქუჩას, ხეტიალს, მიყვარს მე ხეტიალი შემლილივით ქალაქში, ეს შემოდგომა და ეს მინდორი მიხმობს უმიზნო ხეტიალისთვის, მალლა გაფრენა მე მოვიხდომე, რადგან მიწაზე სული არ იცდის, შენ, დედამინავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნებით ზეცას მოვიარ, ახლა ბინა მაქვს საუკეთესო და მაინც მინდა მე ხეტიალი, ღმერთო, მაპატიე უქმად ხეტიალი“...

პოეტის სული მიწაზე მალღებოდა, შორ და წმინდა

გზას უახლოვდებოდა, ღმერთის ხილვის სურვილი არ ასვენებდა: „ეს წმინდა შარა, ეს წმინდა ქვეები, ეს ცრემლი კმარა – რისთვის არ ვქრები“ (შარა).

ტერენტი გრანელის გზა დაიწყო პროვინციიდან, მაგრამ მერე შორ გზებს, შორ პლანეტებს გასქეროდა და ეს იყო პოეტის სულის გზა, სწორი და წმინდა გზა: „ნახევარია ორის, მიდის ჩემი გზა შორი. ნახევარია ორის, მიპყრობს პლანეტა შორი. ნახევარია ორის, მიდის ჩემი გზა სწორი“.

„სხვებიც ფიქრობდნენ შორეულ გზაზე“, ტერენტი გრანელი კი შორეულ გზას, სწორ გზას სულის თვალთ ხედავდა.

„მემენტო მორის“ ავტორის პოეზიაში გვხვდება აგრეთვე „სამზადისი“ შორეული მგზავრობისთვის, როგორც გალაკტიონთან „მზადება გასამგზავრებლად“. ეს იყო მზადება მარადიულ, მიღმურ სამყაროში დამკვიდრებისათვის.

„სხვა ზარები“ „მიუსავლეთში“ გამგზავრების სამზადისის გარდუვალობას ამცნობდა ტერენტი გრანელს.

გალაკტიონს ამ მგზავრობაში მფარველი ანგელოზი ჰყავდა (მფარველი იალქნები), ტერენტი გრანელს – ქერუბიმი, სერაფიმი.

ანტიკურ ეპოქაში, შუასაუკუნეებში ხეტიალი აუცილებელი იყო ინიციაციის მისაღწევად: „მოგზაურობა, ხეტიალი ანტიკურ და შუასაუკუნეობრივ პოემებში ერთ-ერთი მთავარი კომპონენტია ინიციაციისა, ასე მაგალითად, მოგზაურობა იაზონისა, ოდისევსისა, ენეასისა, შუა საუკუნეთა საგებისა და რაინდული რომანების პერნონაჟებისა“, წერს ზვიად გამსახურდია (8, 304).

„ჰაერით მოგზაურობა“ იწვევს აზრის შეცვლას, გონებისმიერი განწყობის შეცვლას, პროგრესირებას მენტალურ უნართა განვითარების გზით“ (იქვე).

გალაკტიონი და ტერენტი გრანელი ცაში ფრენდნენ სულით, ჰაერით მოგზაურობდნენ, მათი ასტრალური ორეული ცის სივრცეებს, დედამიწის კიდეებს, პოლუსებს, პლანეტებს ზვერაავდა.

ცნობილი მხატვრისა და მწერლის რეზო ადამიას აზრით, ტერენტი გრანელს ახასიათებდა „საოცარი და ჩვენთვის ჩაუნვდომელი კოსმიური წრიალი და სივრცეში ურთულესი მოგზაურობა. მგოსანმა თავისი შემოქმედებითი ცხოვრება საკუთარ აბოზოქრებულ სულში კოსმიური მოგზაურობით განვლო... ცეცხლმოკიდებული მეტეორივით გადაუქროლა სიკვდილ-სიცოცხლის პლანეტას და სივრცის და დროის უსასრულობას გაუმთლიანდა. ძალიან მოკლე იყო პოეტის მწარე და ტანჯული სტუმრიანობა დედამიწაზე“ (რეზო ადამია) (9,89,94).

რეზო ადამიას აზრით, „ტერენტის საფლავის გარემოში კოსმიური მოძრაობაა, აწრიალებული, აწენილი სულიერი უკმარისობაა, მგოსნის სულის უსასრულო ძიებითი ხეტიალია... მისი ქვითკირად ქცეული ძვლები დღენიადაგ ელოდება იმ ტრიუმფალურ სიმალლეს და პოეზიის ანგელოზთა სავანეს, რომელსაც ჰქვია „ქართული მთაწმინდა“, სული მისი გაფრინდება იქ, რომელი ცის უსასრულობისკენ თავად ოცნებობდა. მერმე დაიწყება კოსმიურ სივრცეში მგოსნის პლანეტებს შუა უწყვეტი თანამგზავრობა და მარადიულად ლექსთ მოფენა.

„შუალამისას, ვარსკვლავები რიგრიგად ჩამობრძანებულან ზეციდან მიწამდე: ია-იებად ქცეული ტერენტის სული კონებად დაუკრეფიათ და ზეცად აუტაცნიათ, ყოველ ვარსკვლავიან უმთვარო ღამეს ასე მეორდებაო უსასრულოდ“ (9,106-107).

„შორს მიჰქრის მოუსვენარი“, გვამცნობს ტერენტი გრანელი ლექსში „თბილისი მალლიდან“ (6,168).

მუსიკა იყო მისი იდეალი, რაც ახალ იმედებს უღვიძებდა: „იქ მივალ, სადაც მუსიკა უკრავს, სადაც ცხოვრობენ სხვა იმედები“ (მიყვები მარტო ამნაირ იღბალს) (6, 181).

„ჩემი ფიქრები ზეცას უვლიან“, წერდა პოეტი (ვდგავარ ქვეყნის წინ, როგორც მლოცველი) (6,137).

ზეციური სინმინდის განმცდელს, დედამინის უკეთურობა ეუცხოებოდა: „შენ, დედამინავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნების ზეცას მოვიარ“ (უმიზნო ხეტიალი) (6, 140-141).

იზიდავდა „სიშორის ცეცხლი“ (ღმერთი), ცისკენ გაფრენა, უხილავი მხარე, სხვა პლანეტები (ექსკურსია ცისკენ) (6,135).

„მე ოცნებით მოვშორდები მინას, გული იგრძნობს მარადიულ ლაჟვარდს“, წერდა „მარადისობის ლაჟვარდებში“ (6,126).

„სულს ლაჟვარდოვან ცისკენ ვაგზავნი“, აცხადებდა ციური ჰარმონიის მაძიებელი პოეტი (6, 115).

ელტვოდა არა საღამოს, არამედ „ცისფერ ღამეს“ – ღმერთს (მე შენზე ფიქრი მაშინ მღალავდა) (6, 141).

პოეტის იდიალი იყო „ცისფერი საღამო“ (ახლა საღამო ხომ ცისფერია) (6,98).

„ცისფერი ზმანება“, ცისფერი ხილვები აემგზავრებოდა (სიჩუმე და სიმარტოვე) (6,123).

„ღანდების ასეული“ იყო სულში დავანებული (ფარული ვედრება) (6,34).

ამ ხეტიალში ეძებდა „მესამე გზას“ – მარადისობას (დილა მთაზე) (6,177).

პოეტისთვის ორგანული იყო „ექსკურსია ცისკენ“ (6, 136).

„ცისფერი ღამის“ ძიება იყო მთავარი ორიენტირი (მე შენზე ფიქრი მაშინ მღალავდა) (6, 141).

„შორს დაჰქრის სული დაუცხრომელი“, წერდა შორეული სამყაროსკენ მიმსწრაფი (ისევ შორეულ საგანს ვითვისებ) (6,160).

„მარსის წიაღში შემიყვარდა მე გაქანება“, ნათქვამია „სონეტში“ (6,260).

„პლანეტებზე ფიქრი“ არ შორდებოდა (ექსკურსია ცისკენ) (6,135).

ესმოდა კოსმიური რიტმი, საგნების მუსიკა, რაც „სხვა იმედებს“ აღუძრავდა (მივყვები მარტო ამნაირ იღბალს) (6, 181).

ზეციურ ჰარმონიას ნაზიარებს, დედამინის უსამართლობა ალაშვოთებდა: „...შენ დედამინავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნებით ზეცას მოვიარ“ (უმიზნო ხეტიალი) (6,140-141).

ტერენტი გრანელმა სულით იმოგზაურა ხმელეთზე, ზღვაზე, უდაბნოში. მიღმურ სამყაროში, ცათა ცაში, კოსმოსში, ჰიმალაის მთებში, წმინდა სულების სავანეში – შამბალაში.

„ტერენტი გრანელის მრავალნახნაგოვანი სული მხოლოდ და მხოლოდ იმით იყო ბედნიერი, რომ მგოსანმა უფლის დონეზე წმინდანად იმოგზაურა და მოგზაურობს პოეზიის კოსმიურ სივრცეში“ (რეზო ადამია) (9,48).

დამონშებანი

1. გალაკტიონ ტაბიძე, პოეზია, „პალიტრა L“, თბ. 2014
2. ლეო ტაქსილის სახალისო სახარება, აკაკი გელოვანის შენიშვნები, თბ. 1984
3. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული, თბ. 1977
4. გალაკტიონ ტაბიძე ხუთ ტომად, ტ. I, თბ. 1993
5. ვახტანგ ჯავახაძე, „უცნობი“, „ნაკადული“, თბ. 1991
6. ტერენტი გრანელი ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ. 2012
7. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011

8. ზვიად გამსახურდია, „ვეფხისტყაოსნის“ სახისმეტყველება“, თბ. 1991
9. რეზო ადამია, „სისხლიდან ცრემლი“, „ინტელექტი“, თბ. 2008

შეჯამება

სოციალიზმის აპოლოგეტები და ხელისუფლების დაქირავებული კალმოსნები საბჭოთა სამოთხის იდეას ქადაგებდნენ, ღმერთს გამოხდნენ და მის ადგილს ტირან დიქტატორებს უმკვიდრებდნენ. „ბედნიერ ეპოქაში“ სევდა, ნუხილი, ტირილი ყოვლად გაუმართლებლად მიიჩნეოდა, პესიმიზმად ინათლებოდა, პესიმიზმი კი არსებულთ უკმაყოფილების გამოხატულებად და პოლიტიკურ ბრალდებად იქცეოდა. საბჭოთა ადამიანებს მხოლოდ ლენინის გარდაცვალებით გამოწვეული მწუხარების გამოხატვის ნება ეძლეოდათ, ტირილის უფლება მხოლოდ სასაფლაოზე შეეძლოთ გამოეყენებინათ, მათი „ტრიბუნა“, შეკრების „თავისუფალი ადგილი“ იყო მხოლოდ „მკვდრების განსასვენებელი ბინა“, ხმის ამოღების, ტირილის შემთხვევის დრო დგებოდა მაშინ, როცა წინ ედოთ „გაცივებული გვამი“ (გალაკტიონ ტაბიძე, მიმავალი საქართველო).

„ჯოჯოხეთურ სამოთხეში“ შემთხვევით როდი ელანდებოდა სასაფლაო ჩვენს რჩეულ ინტელიგენციას, მწერლობას. მიხეილ ჯავახიშვილი სასაფლაოს ბინადარს უწოდებდა თავის თავს, ირგვლივ მხოლოდ ვაება და კაეშანი იყო გამეფებული. ტერენტი გრანელი გლოვობდა მკვდარ (თავისუფლებადაკარგულ) სამშობლოს, ქვეყნის დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში დაჭრილებს, რომლებიც ცოცხლად დაემარხათ.

ლენინისადმი მიწერილ წერილში კონსტანტინე გამსახურდია ამხელდა რუსეთის იმპერიულ ამბიციებს, მკვლევებს, ერთი დედის საშოდან გამოსულებს უწოდებდა დოსტოვესკის რასკოლნიკოვს და რევოლუციის მესაჭეს. აპოკა-

ლიფსურ მხეცებთან ბრძოლის შედეგი იყო ლუბლიანასა და ბუტირკის ციხეები მოსკოვში, მერე სოლოვსკის კუნძულებზე მწერლის გადასახლება, საიდანაც ცოცხალი ვერ ბრუნდებოდნენ.

მიხეილ ჯავახიშვილი და ტიცციან ტაბიძე „ხალხის მტრების“ იარლიყმიკერებულები გაანადგურეს, პაოლო იაშვილმა ვერ გაუძლო მის წინააღმდეგ მიმართულ ცილისმწამებლურ პოლიტიკურ კამპანიას და პროტესტის ნიშნად მწერალთა კავშირში მოიკლა თავი.

გალაკტიონ ტაბიძე დააპატიმრეს პოემა „მოგონებების“ გამო, მეუღლე ორჯერ გადაუსახლეს, მუდმივი გულგრილობით, დევნით ხსნა ღვინოში აძებნიეს, საბოლოოდ კი თვითმკვლელობამდე მიიყვანეს, რაც მკვლელობის ტოლფასი იყო.

გრიგოლ რობაქიძე გარდაუვალ რეპრესიას უცხოეთში გაექცა.

არაპრესტიჟულ თემად ითვლებოდა სამშობლოზე წერა, პოლიტიკურ დეზერტირობად – ფილოსოფიური პრობლემებით გატაცება, სიმართლის სიყვარული და დიდი ნიჭი – რეპრესიების საბაზად.

„უკეთესია ყაჩაღი იყვე, ვიდრე პოეტი... სიღარიბე – ლიტერატურული კატორღა“ – აღმოხდა გალაკტიონს.

„და ყაჩაღივით სადმე დავიმალები ტყეში“, „სილატაკე... პატარა ჯვარცმა“ – აფიქსირებდა გაუძლის ყოფას ტერენტი გრანელი.

„მემენტო მორის“ ავტორს კარგა ხანს იუდას ამბორით ხვდებოდა ლავრენტი ბერია, მოსათვინიერებელ ქამანდს ესროდა, მაგრამ რაკი ვერ გადაიბირეს, დევნა-შევიწროებით, რისხვით, ციხით აშინებდნენ, საბოლოოდ კი მის თაყვანისმცემლებს გიჟის ხალათგადაცმული მოუვლინეს, რათა ჭეშმარიტი პოეტის სიტყვას მკითხველზე ზემოქმედების ძალა დაეკარგა.

შემოქმედებით ტკივილებთან ერთად, ტერენტი გრანელის ცხოვრებას გაუძლის ხდიდა პოეტის თანამედროვეობა:

„გული წამებას მისდევს და უიმედო დღეა, ო, ეს დროა ჩემი მკვლელი, ცხოვრება ისევ წამება გახდა, რა ვქნა, დროა ამნა-
ირი წვალების, თანამედროვე ცხოვრება მებრძვის, საშინელია
ეს ატმოსფერო, ვიყავი დროს წინ, ვიყავი მსხვერპლი“...

შიში აწამებდა ნამდვილი მტრებით გარშემორტყმულს:
„შუალამეა, მტერს ველოდები და ჩემს ოთახში შიშით ვკანკა-
ლებ, მტერია ირგვლივ და ისევ მტრობა, მას შემდეგ მტერმა
სისხლი დალია, თითქოს ქვეყანა ჩემი მტერია, შორს მაფასე-
ბენ, ახლო მტერია, უფრო შურია და უფრო მტრობა, გარშე-
მო დგანან ურიცხვი მტრები“...

ბოროტებამოძალეზულ საუკუნეში კაენი ზეობდა და პო-
ეტს აბელის სისხლი არ ასვენებდა: „სისხლი აბელის, გლოვა
დანებთან, ისევ წამება და ავი სახე, წამილებს ზარით მე ნო-
ემბერი“.

პოეტი იყო „ღამეების მიერ გადამწვარი“, „შავი დროე-
ბის“ ბინადარი, უამინდობით დამძიმებული და დაღუპვის
მომლოდინე. მისი გზა იყო „ეკლის გზა, ქარის გზა“...

„ვიღაცას უნდა დამასამაროს, მე ვიღაც მებრძვის და
ვიღაც მჩაგრავს“ – ეს სიტყვები იყო რეალური ვითარების
ანარეკლი და „ვიღაც“ იყო ხელისუფლება, რომელიც მებრძო-
ლი პოეტის წინააღმდეგ გეშავდა შურიან, ხელმოცარულ კალ-
მოსნებს.

სატანისტები ტერენტი გრანელს სასიკვდილოდ იმეტებ-
დნენ: „მომკლეს და მეტი არ შემიძლია, მგონია, ეს დრო სიკ-
ვდილს მავალებს, ალბათ დამეძებს ბოროტი ხელი, ღამე
სწოვს, როგორც აფთარი სულს, ლექსებში დამარხულს, ეს
დღე არყოფნას უდრის, სული ვერ უძლებს ღამის ნაპრალებს,
ო, სიბნელეა და გულგრილობა“...

არც ეს სტრიქონებია ჰალუცინაციების შედეგი: „ველო-
დები მე დაღუპვას მალე, ველი უცებ გამოსროლილ ტყვიას“,
„და შემეშინდა მოკვლის მე წუხელ, შუალამეზე“...

მტერი, ღალატი, შური ასაზრდოებდა შიშს, შიში მარტოობის, ადამიანების, სოფლის, დედამინის – ძალზე ორგანული გამხდარიყო პოეტისთვის.

უმწეო, დაუცველი, ფაქიზი სულის ადამიანთან ბრძოლის მრავალ ხერხს ფლობდა იარაღით, ბოროტება-შეუბრალებლობით აღჭურვილი ხელისუფლება, რომელთაგან ერთ-ერთი იყო ქორები, ტალახის სროლასავით მიძიმე: „ახლა იქნებ ქორებიც მომედება ტალახად, მე ხომ ბედმა გამრიცა, თანაც მტანჯავს ციება, და მე ცხოვრება სახელს მიფუჭებს, სანამ-ღავია ჩემთვის ეს ხანა“.

უადამიანო სივრცეში ეძებდნენ ხსნას გალაკტიონი, კონსტანტინე გამსახურდია, ტერენტი გრანელი, გაურბოდნენ „ნიღბიან“ ინტელიგენციას.

სამივეს ერთნაირად ყვარებიათ ადამიანებზე ერთგული ძაღლები.

გალაკტიონმა რესტორანში შემოხეტებული ძაღლი „მეგობრად“ მოიხსენია და მისი სადღეგრძელო დალია, კონსტანტინე გამსახურდია დაჭერის შიშით ღამე ტყეში დაეხეტებოდა თავის ერთგულ ძაღლთან – გერისთან და მისი სიახლოვეთ იქარვებდა განსაცდელის მოლოდინს, მარტოობის სევდას.

საზოგადოებისგან გარიყული ტერენტი გრანელი ძაღლისგან უფრო მეტ სითბოს გრძნობდა, ვიდრე ადამიანებისგან: „...როს დაღამდება, მოხუცი ჯეკი მეგობარივით დანვება ახლოს. ეს ძაღლი ხშირად კაცი მგონია, ალბათ, მას ტანჯავს ფიქრების წყება. ჯეკი ძლიერი ხმის პატრონია, სდუმს, უმიზეზოდ არ იცის ყეფა... ბედნიერ დღეებს იგი არ ელის, ალბათ სიხარულს გრძნობს გიტარაში. ახლა ჯეკია ჩემი მფარველი, ახლა ჯეკია ჩემი დარაჯი“...

კონსტანტინეს ჰყვარებია იადონები, კანარის ჩიტი, მინონო, გალაკტიონს – მტრედი, მიმინო, ტერენტის – ხიდან ხეზე გადაფრენილი ჩიტი, ზვიად გამსახურდიას გროზნოში ფანჯარასთან შემოჩვეული ჩიტი, რომელსაც საკენკს უყრიდა

და ეკითხებოდა – ჩიტო, საქართველოდან რა ამბავი მომიტანო...

ტერენტისთვის ორგანული იყო ყარაის ველზე შენიშნულ მწვანე ფრინველებთან „მეგობრული და სულიერი კავშირი“. ყვავთან სიახლოვესაც არ გაურბოდა: „ახლა ეს ყვავი ჩემთან ახლოა, ახლა ეს ყვავი კაცივით დადის“.

აღსარებას ეუბნებოდა „ძვირფას ხეს“, ოთახის კედლებს, ლოდებს, რადგან იყო დევნილი: „შორს ელავს მთვარე, მე ვარ დევნილი. თბილისო, გარეთ ვარ დარჩენილი“.

თვისთონვე გაურბოდა კორიანტელს, დამამცირებელ გარემოს, მემჩანობას: „...აჰა, მოვშორდი იმ ატმოსფეროს, ძვირფასო, სადაც მე მამცირებდნენ... აჰა, მოვშორდი იმ მემჩანობას, რომლის გარშემო მე მოვემწყვდი“.

უკეთურებთან დაპირისპირებულს, სკანდალიც მოუხდენია და პატიმრობაც უწვნევია, თუმცა ისედაც გალიად, საპყრობილედ, ციხედ აღიქვამდა მინიერ ცხოვრებას: „ეს ციხე ჩემთვის რა საჭიროა, როცა ეს მინა ჩემთვის ციხეა“.

უდაბნოს, ჯოჯოხეთის ბინადრად წარმოიდგენდა თავს.

ციხე, სხვისი ნესტიანი ოთახი, ბალებში, მთებში, სასაფლაოებზე, ტყეში ხეტიალი, სანაგვე, ყუთში ძილი არგუნა ბედმა ტ. გრანელს, „მკვდარი საქართველოს“ (თავისუფლებადაკარგული სამშობლოს) ჭირისუფლობა, ქრისტეს სისხლიანი ბედი, ბოროტ თანამდევთა, დამსმენ-მოლაღატეთა, უსახურთა ხროვის გარემოცვაში ყოფნა, ავი თვალი, უღირსი თვალი, ჯაშუშთა თვალთვალი, გველის, იუდას, ყაჩაღების, კაენის, მხეცთა ნაშიერების რისხვა.

მთელი ეპოქის რჩეულ ინტელექტუალთა სატკივარია გამოხატული ამ სტრიქონებში: „...ეს ხალხი ჩემს სულს როგორ ექცევა, ჩემი ცხოვრება ქარიშხალია და ჩემი გული მიწას ეცემა და მე ამნაირ ცხოვრებისგან თითქმის ყოველდღე ვგრძნობ დამცირებას“.

ეს ლექსი შთაუგონებია ბერიას რისხვას.

პოეტის თანამედროვეობის სულიერ მედროშეთა სათქმელს იტევს ეს განაცხადი: „ვნატრობ სხვა სივრცეს და უცხო ქალაქს, სანამლავია ჩემთვის ეს ხანა“.

პოეტ კალე ბობოხიძის მოგონებით, „ამა ქვეყნის ძლიერნი... დამქაშთა და დამსმენთა რაზმებით გაბედულად და აქტიურად მოქმედებდნენ“...

„ჩვენს გარშემო მძიმე რკინის კედლები სამეთვალყურეო კომპეტიტურთ, თანდათან წრეს კრავდა, თავისუფალი სუნთქვისა და აზროვნების მძიმე პირობებს ქმნიდა... შიში და უნდობლობა ჩვენი მუდმივი თანამგზავრი გახდა... მწერალთა კავშირი სამეთვალყურეო ციტადელად იქცა... მთავრობა უკვე ყოველ ნაბიჯს აკონტროლებდა და დირექტივების რელსებზე გადაჰყავდა მთელი კავშირის მუშაობა“.

„ტერენტი გრანელსაც ჰყავდა შეჩენილი დამსმენთა „კოჰორტა“, რომლებიც ჭორების გავრცელებით, ყოველდღიური დაცინვითა და ქილიკობით, აყალ-მაყალითა და ჩხუბით ყოველმხრივ ავიწროებდნენ და გასაქანს არ აძლევდნენ ყველასაგან მიუსაფარ, სიცოცხლეგამნარებულ, უნაზესი სულის პოეტს“ (კალე ბობოხიძე, ტერენტი გრანელი, ხელნაწერი, მოგვანოდა ტერენტის დის – ზოზიას შვილიშვილმა, პროფესორმა მამანტი როგავამ).

ტერენტის წინააღმდეგ დაჯარდნენ ხელისუფლება და შურიანი პოეტები. თუ როგორი ბოროტი აგენტურა მუშაობდა მწერალთა კავშირში, ამის მაგალითია ის საშინელი ჭორი, რომელიც მწერლებისგან გავრცელდა ზემდგომი ორგანოების დავალებით. კალე ბობოხიძე იგონებდა: „მწერალთა კავშირში გავრცელდა ხმა, ტერენტი გაგიჟდა და „სამკურნალოდ“ ფსიქიატრიულში გაამწესესო... ყველაფერი ნათელი იყო. ამ ცნობამ ჩემზე ძლიერ იმოქმედა“ (იქვე).

იმხანად გამეფებულ მლიქვნელობას, დაუნდობლობა-დასმენებს აღუშფოთებია პეტრე სამსონიძე და საქართველოს მწერალთა კავშირის პარტიის ერთ-ერთ შეკრებაზე თამამად

განუცხადებია: „შევარცხვინე თქვენისთანა ბოლშევიკები! თქვენ ხართ მლიქვნელები, კარიერისტები და ანგარიშიანი ადამიანები... მე კარგად ვიცი, რომ არცერთ თქვენგანს არ უყვარს ჩვენს პარტიაში შეპარული საეჭვო ადამიანი, დაუნდობელი და ჯალათი, როგორც ბერია... ბერია დალუპავს სტალინს. მიმიფურთხებია ისეთი ხელმძღვანელისათვის, როგორც ბერია!“

სანდრო ეულს უცდია ამ ფაქტის მიფურჩეჩება, პოეტების გაჩუმება, მაგრამ დამქაშების მეშვეობით ინფორმაციას მაინც გაუჟონავს და პეტრე სამსონიძე საგიჟეთში გაუგზავნიათ, იქ ცემით სიკვდილის პირას მიყვანილი შინ დაუბრუნებიათ და ცოლ-შვილის ხელში დაუღეღია სული (კალე ბობოხიძის ზემოთ მითითებული მოგონება).

დემონურ ხელისუფლებას ემალებოდნენ, ნიღბებს ირგებდნენ საქვეყნო ინტერესებით მცხოვრები სიტყვის ოსტატები.

“ათასი შიფრით ნანერს, მრავალი ალეგორიების ჩამტევს, ალგებრულ ფორმულებს“ ჰგავდა კონსტანტინე გამსახურდიას შემოქმედება.

ტერენტი გრანელი გრძნობდა ბოროტების სიახლოვეს („აღბათ, დამეძებს ბოროტი ხელი“) და ცვლიდა თავისი ცხოვრების სტილს, მალავდა თავის უსპეტაკეს სულს, იმალებოდა ფიზიკურად: „დღესაც ბაღში ვიმალები, როგორც თეთრი მღუმარება, წვიმის ლანდებში ვიმალები ღამის ოცნებით, და ყაჩაღივით სადმე დავიმალები ტყეში“...

ტერენტი გრანელის ცხოვრებას ხან ყორნის, ხან უღირსი თვალის, მხეცისა და ყვავის სახით აედევნებოდა ბოროტება: „ბოროტება მიცქერის, როგორც შავი ყორანი, ხშირად მიცქერის უღირსი თვალი, მიმზერს გულიდან მხეცი, სასახლეს ავად დასჩხავის ყვავი“.

ამ სახეებს თავიანთი ოდიოზური ადრესატები ჰყავდათ, როგორც კ. გამსახურდიას მამალს, წითელ კირიპას, წითელ

ქვენარმავალს, შავჩოხიან წითურს, ყვითელეპოლეტებიან მონგოლს.

თავისუფლად მოაზროვნე პიროვნების განიარაღებაში დაოსტატებული ნითელი დიქტატორები ყველაფერს ისე აკეთებდნენ, რომ დისკრედიტირებულ პიროვნებას წართმეული ჰქონდა თავის გამართლების უფლება: „ეს წამი გამართლების ასე დაფარულია, ეს წამი გამართლების – ასე დაუნახავი“, „და სიჩუმეში დაფარულია ჩემი სიმართლე და სათნოება“.

ასე იქცა პოეტი უდანაშაულო დამნაშავედ, ციხის ბინადრად, საავადმყოფოს ჯანმრთელ პაციენტად.

„მოყურადეთ“ ტერენტი გრანელის „ანტობა“ არ გამოჩენიათ...

1921 წელს ჩეკამ დაამთავრა ურჩი პოეტის „ნელ ცეცხლზე დაწვის ოპერაცია“ და სულით ავადმყოფის დიაგნოზიც დაუსვა.

„ასე აჯილდოებდნენ“ ხშირად ძნელად აღსაზრდელ შემოქმედთ ბოლშევიკური იდეოლოგიის სამსახურის მუშაკები“ (რევაზ მიშველაძე, ტერენტი გრანელი, თბილისი, 2004, გვ. 11).

ცისფერყანწელი პოეტი კოლაუ ნადირაძე აცხადებდა: „ტერენტი გრანელისადმი არსებობდა კრიტიკის თითქმის მტრული დამოკიდებულება. გრანელი დადიოდა, როგორც განწირული და შერისხული. ტერენტის უდროოდ დაღუპვა, რასაკვირველია, მისდამი ასეთი დამოკიდებულების შედეგიც იყო“ (გივი ცქიტიშვილის წიგნიდან „ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების“, თბ. 1990 წ. გვ. 89).

იგივეს ადასტურებდა დემნა შენგელაია: „კრიტიკამ ცუდი სამსახური გაუწია. მაშინ პროლეტკულტელები ბატონობდნენ. ისინი ყველაფერს, რაც პიროვნული განცდების მხატვრულ გამოვლინებასთან იყო დაკავშირებული, წვრილბურჟუაზიულ-ფეოდალურ გადმონაშთად ასალებდნენ და სოციალისტური რეალიზმისთვის მიუღებლად თვლიდნენ“ (იქვე, გვ. 142).

ლავრენტი ჭიჭინაძე აღნიშნავდა: „მაშინ ასეთი მიმართულება იყო, თუ მუშაზე ან გლეხზე არ დანერდი, ჟურნალ-გაზეთები არაფერს არ დაგიბეჭდავდნენ. ტერენტი გრანელი ხშირად იყო ამ მეთოდის მსხვერპლი“ (იქვე, გვ. 194).

ჩაუშაღეს სალამო რუსთაველის თეატრში.

ნითელარმიელთა (ოფიცერთა) კლუბში ტერენტის თაყვანისმცემლებმა პოეზიის სალამო დაგეგმეს. სალამოს რვა საათზე მაყურებლით გაჭედდით დარბაზში და სცენაზე სინათლე ჩაქრა. სანთლის შუქზე მაინც მოახერხა პოეტმა თავისი ლოცვისებური ინტონაციით ფურორის მოხდენა, მსმენელები კვნესა-ცრემლებით გამოსატავდნენ თავიანთ აღტაცებას (გენო ქელბაქიანი, „ის მხოლოდ პოეზიით ცოცხლობდა“, კრებული „ჩემი ცხოვრება მხოლოდ ლექსია“).

ტერენტი გრანელს კაინივით გამოხდნენ, იობივით აწამებდნენ, მსხვერპლად აქცევდნენ და დევნიდნენ: „და ვარ კაინივით გამობილი, არ თავდება ვარამი და იობის წამება, ვიყავი დროს წინ, ვიყავი მსხვერპლი“.

შერისხული, იდეალის ზვარაკად ქცეული, ბნედიანივით მოხეტიალე, გაძარცული პოეტი აღსასრულს ნატრობდა: „დავალ ქვეყანაზე, როგორც შერისხული, შენი ზვარაკია, ღმერთო, ჩემი სული. დავალ ქვეყანაზე, როგორც ბნედიანი, ღმერთო! მაპატიე უქმად ხეტიალი. დავალ ქვეყანაზე, როგორც გაძარცული, ღმერთო! დააჩქარე ჩემი აღსასრული“.

მედროვე, უნიგნური პროლეტარული ხელოვნების წარმომადგენლები ხელისუფლების ნაქეზებით თითს უქნევდნენ ჭეშმარიტ ოსტატებს. ამ ლიტერატურული ჭაობის ბინადრებმა ჯაშუშის ალლოთი იცოდნენ, ვის სწყალობდნენ ზედა ეშელონებში, ან ვინ უნდა ჩანერილიყო შერისხულთა სიაში. ისინიც არ აყოვნებდნენ, დროულად ავლენდნენ საკუთარ ინიციატივას, რათა ეამბნათ ხელისუფლებისათვის.

უბირი პროლეტარული პოეზიის კარიკატურა ფრიდონ ნაროუშვილი თავისი ოდიოზური პოემით ჯერ ილია ჭავჭავა-

ძის წმინდა სახელს გადასწვდა, რაკი ხედავდა, რომ ლაშქრობა სწორედ ერის მამების წინააღმდეგ ხდებოდა, მერე თანამედროვეებსაც შეჰბედა ფილიპე მახარაძის ლეგიონერებისგან გათამამებულმა და როცა ეგონა, რომ მიხეილ ჯავახიშვილის გაქილიკებით მამაცი მეომრის სახელს მოიხვეჭდა, ერის უპირველესმა პროზაიკოსმა შიგ გულში მოარტყა, როცა ურჩია, ჯერ წერა-კითხვა ისწავლე და მერე მეკამათეო.

ფრიდონ ნაროუშვილი გულისტკივილს კი არ გამოხატავდა იმის გამო, რომ ამა ქვეყნის ძლიერებმა საბედისწერო ავადმყოფობა მოუგონეს, მერე კი ფიზიკურადაც გააუხსახურეს გენიალური ტერენტი გრანელი, იგი თითქოს ხარობდა დროებით მიზანმიღწეულ ხელისუფლებასთან ერთად და ოპერის წინ, პაპანაქება სიცხეში საბანმოხურულ ტერენტი გრანელს, უკვე ძალად ავადმყოფს და პოეზიის სცენიდან გასულს, სილა გაანწა, გვარცხვენო პოეტებს. ეს იყო ბედის გაუგონარი ირონია.

სამწუხაროდ, ეპოქის დინების მხარეს სვლით ნიჭიერებმაც გაიტყვეს სახელი. ალიო მირცხულავამ ასეთი ცინიკური სტრიქონები აკადრა ზეციური ნიჭით ცხებულ ტერენტის: „გულამოსკვნილი ტირის გრანელი, ჩვენში მეორედ მოსული ქრისტე, უშნო, უღონო, დაუბანელი მათხოვარივით საფლავებს მისდევს. მათი ცხოვრება მოჰგავს პანთეონს, სადაც ლანდია მხოლოდ ჩონჩხების, ტირიან ბედზე და საქართველო გამოიტირეს შავი ჩოხებით“.

წინასწარმეტყველური გამოდგა ტერენტის პასუხი, რომელშიც განჭვრეტილი იყო ეულ-მამაშვილების პოეზიის დავინწყებისთვის განირვა ბედისწერის ძალით: „თუ პოეზია მოიკრებს ძალას, შთამომავლობა რამდენს იცინებს, როცა დახედავს ეულის კალამს და მამაშვილის ლექსის წინილებს“.

ტრაგიკული ხვედრის პოეტის დაკრძალვაც ჩუმად ჩატარდა. ექიმ თამარ აბულაძის მოგონებით, ექიმებს გადაუწყვეტიათ ტერენტის დაკრძალვის პროცესიას დასწრებოდნენ,

მაგრამ „სამწუხაროდ, არავითარი პროცესია არ შემდგარა. სად იყო ბალდახინი ან გვირგვინები! სულ რამდენიმე კაცი მიაცილებდა ცხედარს... პეტრე-პავლეს სასაფლაოზე იმ დროს ღარიბებს და პოლიტიკურად არასაიმედო პირებს ასაფლავებდნენ“ (გივი ცქიტიშვილი, ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების, თბ. 1990 წ. გვ. 209).

ტერენტის გარდაცვალების ზუსტი თარიღი ალბათ, არც არსებობს, რადგან მაშინდელ არც ერთ გაზეთს, არც ერთ ჟურნალს ეს ფაქტი არ დაუფიქსირებია. ამიტომ ეს საკითხი ზეპირი გადმოცემების დონეზეა. არ არსებობს არც ქ. თბილისის და არც საქართველოს საისტორიო არქივის ცნობა, არც სამედიცინო ექსპერტიზის ჩანაწერი, აღნიშნავს გივი ცქიტიშვილი.

ტერენტი გრანელის ნაადრევი გარდაცვალება უდიდესი დანაკლისი იყო მთელი ერისთვის.

კიდევ უფრო დიდი ტრაგედიაა მისი ხელნაწერი ლექსებისა და პოემების დაკარგვა. პოეტის გარდაცვალება გვიან გაუგია მის დას ზოზიას, რომელიც ამ დროს ტიფით ყოფილა ავად. მეორე და მაშო კი პოეტის დასაფლავების მესამე დღეს მისულა მის „ბინაში – ჯურღმულში“ და როცა ხელნაწერები მოუძიებია, მეზობლებს უთქვამთ, რომ „ვიღაცეებს“ ნაგვის მომგროვებლებთან ერთად წაუღიათ ტერენტის ხელნაწერებით სავსე ტომარა. მენაგვეს მაშოსთვის უთქვამს: „ხომ იცით, ქალბატონო, განსაკუთრებით ავადმყოფი და ახლად-მიცვალებული ადამიანის ბინიდან ყველანაირ ნივთებს ვწვავთ, ქალაქში ჭლექიაო“.

მაშო წუხდა, რომ ტერენტის ნაწარმოებებიდან მხოლოდ მესამედი თუ იყო დარჩენილი და ის რვეულები, რომლებსაც დას აძლევდა. ტომარაში ყოფილა ტერენტის საუკეთესო პოემები და ლექსები: „სანთლის ცრემლები“, „ცისფერი მირაჟები“, „უფლის ნათელი“ და სხვა (სერგი ჟვანია, მოგონება ტე-

რენტი გრანელზე, ხელნაწერი, მოგვანოდა ტერენტის დის შვილიშვილმა, ექიმმა მამანტი როგავამ).

ამავე მოგონებაში მაშო ამბობდა: „ტერენტის, როგორც პოეტს, კრძალავს დღევანდელი საქართველოს მთავრობა, პესიმისტია, ფუტურისტია, ანტისაბჭოთა პოეტია, გიჟია და სულელი და რა ვიცი, რას არ აბრალებენ”.

ასევე, ნაგვისთვის გაუყოლებიათ, ერთი წალენჯიხელი ქალბატონის მოგონებით, ტერენტის ხელნაწერების რამდენიმე რვეული, როცა გაუგიათ მისი ავტორის ავადმყოფობის ამბავი (გივი ცქიტიშვილი, ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების, გვ. 236).

პოეტის არაერთი ლექსი დაკარგულა რედაქცია-გამომცემლობებში, მათ შორის უკვალოდ გამქრალია კრებული „პოეზია პლანეტების”.

ტ. გრანელის დიდძალი ხელნაწერი ლექსების ნახვის ფაქტს აღნიშნავდა მ. კვესელავა (გ. ცქიტიშვილის წიგნი, გვ. 182-1840).

1937 წ. „სახელგამის“ დირექტორს ბარონ ბიბილეიშვილს ჰქონია ტერენტის ხელნაწერები გამოსაცემად გამზადებული, მაგრამ ისიც დაკარგულია (ლერი ალიმონაკი, ტერენტის ლანდი, გვ. 69).

ტერენტის სიკვდილის შემდეგაც ემტერებოდნენ მოშურნენი, საფლავის ქვის ფილა გადატეხეს, სურათიც დაიკარგა პეტრე-პავლეს სასაფლაოზე (გ. ცქიტიშვილის წიგნიდან, გვ. 23).

გივი ცქიტიშვილის მრავალგზისი ძალისხმევის შედეგად მოგროვდა მწერლების ხელმოწერები და დადგინდა პოეტის გადასვენება პეტრე-პავლეს სასაფლაოდან დიდუბის პანთეონში, მაგრამ ეს მოხდა ჩუმად, 1987 წ. 20 დეკემბერს.

1979 წ. 13 ივლისს 22 საათსა და 40 წუთზე საქართველოს ტელევიზიაში გადაიკა ტერენტი გრანელისადმი მიძ-

ღვნილი ერთსაათიანი სიუჟეტი, რომელსაც ერთსულოვნად გამოეხმაურა მაყურებელი და ამ გადაცემის გამეორების სურვილიც დაიბადა, მაგრამ გამოიკვია, რომ ფირი „შემთხვევით“ წაუშლიათ. დარჩენილა მხოლოდ გივი ცქიტვიშვილის სცენარი.

ასევე დაიკარგა ამ სტრიქონების ავტორის მონოგრაფია „უცნობი სფინქსი“ 1987 წელს, ტ. გრანელის საიუბილეო კომისიაში. იგი ვერ დაიძებნა ვერც მწერალთა კავშირში, ვერც საიუბილეო კომიტეტის თავმჯდომარის ბინაში, მიუხედავად მწერალ ელიზბარ უბილავას გულწრფელი მცდელობისა. მხოლოდ მოგვიანებით აღვადგინეთ იგი და დავბეჭდეთ სოხუმში, გამომცემლობა „ალაშარაში“ 1992 წელს.

მშვენიერების სამსხვერპლოსთან შენირულ მგოსანს „საშინელ ეპოქალურ უზნეობასთან და კაციაქამიების დროში მოუხდა უთანასწორო ჭიდილი და სასტიკად ემსხვერპლა. მარქსისტული ფანატიზმით შეპყრობილმა ათეისტურმა ბრბომ გასრისა უმანკო სულის მგოსანი... მაგრამ მოხდა სასწაული, პოეზიის ანგელოზმა ტერენტი გრანელს უკვდავების პანთეონში უბოძა ღირსეული ადგილი. ისინი კი დააკმაყოფილა დროებითი განცხრომით და თავიანთი სატანისეული ზნეობიდან გამომდინარე, გადაშენების ბნელი მღვიმეებით არარაობისკენ გაატარა...

„...მიწიერებმა, სატანისეულებმა... დედამინის შვილებმა იმსხვერპლეს უფალი, მოციქულები, წმინდანები და გენიები...“

„ტერენტი მთავარანგელოზთა ყველა თვისებით იყო აღჭურვილი და ამიტომაც გაუჭირდა ამ მოკლე დროითაც ცხოვრება ჩვენს ცოდვილიან მიწაზე“ (რეზო ადამია, ტერენტი გრანელის ლექსად მოქცევა და ტკივილად წასვლა („სისხლიანი ცრემლი“, „ინტელექტი“, თბ., 2008, გვ. 56-108).

ტერენტი გრანელის „პრინციპულობამ ბრძოლაში და მამაცურმა პოზიციამ ჩემს ახალგაზრდობასაც დააჩნია კვალი,

აღმაფრთოვანა და დიდნილად განაპირობა ჩემი არჩევანი – შემესწავლა ყველა დროის საქართველოს ყველაზე წარმოსაჩენი შემოქმედება“, წერს საფრანგეთში მოღვაწე ქართველი დათო თოთიბაძე, რომელმაც ფრანგულად თარგმნა ტერენტი გრანელის ლექსები (ხელნაწერი, მოგვანოდა პროფესორმა მამანტი როგავამ).

„დამარცხდნენ ტერენტის მოშურნენი, ჰეროსტატესებური დიდების მაძიებლნი, პოეტი კი ამაღლდა ცაში სამარადისოდ, ერის თანამდევ, უკვდავ სულად იქცა. ტერენტი გრანელი შურზე მალლა დგას ნებისმიერ პლანეტასავით“ (მხატვარი რეზო ადამია).

ფაქტია, „მემენტო მორის“ ავტორს არასოდეს უწერია პარტიული დიქტატით, არასოდეს შეუქია წარმავალი ლირებულებები, სოციალისტური ქვეყნის არარსებული წარმატებები. მას გამუდმებით ახსოვდა „საქართველოს ისტორიული მისია“, ენა, მამული, სარწმუნოება.

მიუხედავად იმისა, რომ იობივით წამებული, ქრისტესავით ჯვარცმული იყო, მაინც სისხლიანი ბოლშევიზმის ტერორითაც დაუმარცხებელი, მოუსყიდავი და მარადიული პოეტია ტერენტი გრანელი.

„უცნობი სწინაქი“

ტერენტი გრანელის პოეზიის ლირიკული გმირის სულიერი პორტრეტი გაუნელებელ ინტერესს აღძრავს ფსიქოლოგიურ-სოციოლოგიური ასპექტით, ყოფიერების თავისებურებით, არსისა და არსებობის დაცილებით, გაუცხოებით.

გაუცხოების გრძნობა ჯერ კიდევ ბიბლიაში ვლინდება: „უცხო ვექმენ მე ძმათა ჩემთა და სტუმარ-ძეთა დედისა ჩემისა“.

„ვყავ სამოსლად ჩემდა ძაძა და ვექმენი მე მათ იგავ“
(დავით წინასწარმეტყველი, ფს. 204,9,12).

ბიბლიაშივე მშობლიური ქალაქი განცდილია უდაბნოდ:
„რამეთუ ქალაქი იგი და სახლი მამათა ჩუენთა უდაბნო არს“
(II ნეშტთა, 5-6, 375-3).

იერემია წინასწარმეტყველი ჰგოდებდა: „სამკვიდრებელი ჩუენი გარდაიქცა სხუათად, სახლნი ჩუენნი უცხოთად“ („ლოცვა წმინდისა იერემიასი“, 270-2).

უცხოურ თუ ქართულ ლიტერატურაში მრავალი მაგალითია სოციალურ-პოლიტიკური ვითარებით, თუ ურბანიზმით გამოწვეული გაუცხოებისა, ეგზისტენციალური მარტოობისა.

გაუცხოების პრობლემა ჯერ კიდევ მეცხრამეტე საუკუნის მწერლობაში (დიკენსი, ჰიუგო, ბალზაკი, დოსტოევსკი) შეიმჩნეოდა, თანამედროვე ლიტერატურაში კი ტოტალური მასშტაბი შეიძინა ადამიანის ეგზისტენციალური გაუცხოების ტკივილმა.

ქართულ ლიტერატურაში საკმაოდ დიდი ადგილი ეთმობა მარტოსული დეკადენტების, გაუცხოებული ადამიანების ჩვენებას.

კ. გამსახურდიას, დ. შენგელიას შემოქმედებაში გაუცხოებული ადამიანების არსებობა ახსნილია გარდატეხის ეპოქის რთული სოციალურ-პოლიტიკური ვითარებით, ძველისა და ახლის ბრძოლით.

თანამედროვე ქართულ მწერლობაში გაუცხოების პრობლემა დასმულია მთელ რიგ მწერლებთან. ამის მაგალითებია ნოდარ დუმბაძის „მზიანი ღამე“, გურამ გეგეშიძის „ცოდვილი“, ოთარ ჭილაძის „ყოველმან ჩემმან მპოვნელმან“, მისი ლირიკა კი ურბანიზმით გამოწვეულ გაუცხოებას უღრმავდება.

ადამიანის გაუცხოებას განაპირობებს სოციალური თუ ფსიქოლოგიური ფაქტორი, ცოდვის განცდა, ურბანიზმი,

ტექნიკის ფეტიშიზმი, ადამიანის ცალმხრივი, არაჰარმონიული განვითარება.

ტერენტი გრანელის ლირიკაში გაუცხოება აშკარად მლალადებელია. მისი მარტოსული „არა მე“ გაუცხოებულ პიროვნებათა ძალზე თავისებური სახეა.

პოეტი იტანჯება, რომ მისი ნამდვილი არსი და ხალხის შეხედულება არ ემთხვევა ერთმანეთს: „მე სხვა ვარ, ხალხი სხვაგვარად მიცნობს და ჩუმად ვიტან ნამებას ამდენს. სხვა ვინ მიხვდება, მხოლოდ მე ვიგრძნობ ჩემს დაფიქრებას გაქვავებამდე“.

აქ შესამჩნევია გაუცხოების მრავალგვარი ასპექტი. ადამიანური გაუცხოება: „ახლა მარტო ვარ, არავინ არ მყავს“ „ეს უდაბნოა და მარტო მე ვარ“, „უფსკრულია და შენ მარტო ჰკივი“, უსიყვარულობის გაუცხოება: „არა მყავს ტოლი“, „ვარ ყოველთვის კენტი“, შემოქმედებითი გაუცხოება: „რატომ მე არ მაფასებს თარსი პერიფერია“, გარემოს გაუცხოება: „უცხოა ეზო, უცხოა ბინა“.

ბუნების, ქარისა და ნისლის სამეფოში, უადამიანო სივრცეშია თითქოს პოეტი დაბინადრებული: „ადამიანი არ ჩანს სრულიად, გარშემო სუფევს ქარი და ნისლი“, „სხვა მეგობარი მე არ მყოლია, მხოლოდ ქარია ჩემი მხლებელი“, „მხოლოდ მარტოობის დღეებს ვეგებები, მხოლოდ სიჩუმეა ჩემი კავალერი“ და ამ უმეგობრო და უნათესავო ადამიანის სევდა მზის სიდიდის ცეცხლად ანთია: „დღეს ჩემი სევდა ელავს მზესავით, დიდი ხანია, რომ ვცხოვრობ ქარში, არც მეგობარი, არც ნათესავი არავინ არის, სულ მარტო დავრჩი“.

გაუცხოების გრძნობას ამძაფრებს ამ კონტექსტში ქვის შემოტანა. „კაცი არა ჩანს, ხეების გარდა“ იტყვის პოეტი და მერე კი არაორგანული ბუნების სამყაროში გადაასახლებს თავის ლირიკულ გმირს: „ჩანს სამიოდე ჯირკი“, „თითქოს ვარ სიზმარში და ირგვლივ ქვებია“, „და მარტო ვზივარ ლოდებთან“, „ფიქრი და შავი დღეთა კრებული და ვარ ქვასავით გარინდებული“.

უადამიანო სივრცეში ქვების უაზრო სიჩუმეა მხოლოდ: „ირგვლივ ქვებია და ჩუმი მხარე, ირგვლივ ქვებია და მდუმარება“. და გულიც ქვავედება: „გულო... გაქვავედი, როგორც მუშია“.

თოვლი, სასაფლაოს ლოდები და გვირგვინებია პოეტის წინ: „თოვლია ირგვლივ და ლოდებია და გვირგვინები აწყვია საფლავს“.

ლოდი თავის თავადაა ტკივილი, მაგრამ მივინყებულნი საფლავის ლოდი უფრო ამძაფრებს სევდას: „ლოდი ადევს მივინყებულ საფლავს“.

განშორების თანმხლებიც თოვლიანი ლოდებია: „მძიმეა განშორების თოვლიანი ლოდები“.

ღამის დადგომაც ქვის დაცემას ჰგავს: „და ვარსკვლავების მზიდველი ღამე მძიმე ქვასავით ეცემა ქალაქს“.

ღამე საერთოდ არის ლოდივით მძიმე: „ყოველი ღამე ეს ხომ ჩემი ლოდია“.

თბილისის მძიმე ღამეებიც ლოდებივით აწევს თვალებს: „გაქრება თვალები, რომელზედაც ესვენა თბილისის ღამეები მძიმე ლოდებივით“ („სიკვდილის შემდეგ“).

დროც ლოდია: „და ეს დროა უმძიმესი ლოდი“.

მოგონებაც ლოდივით ამძიმებს გულს: „მოგონება ჩემი მძიმე ლოდი“.

სიკვდილის ლოდი, კუბოს ლოდი – ასე ექცა პოეტს მარტოობა განუშორებელი ლოდის ასოციაციად...

პოეტი გაუცხოებულია თვით მახლობლებისთვისაც: „სულს მეგობარი ხშირად არ იცნობს!“ და იქმნება ობობას სევდა, სიბნელე, მელანქოლია: „ბნელია სივრცე, ქსელავს ობობა და ირგვლივ ვიგრძენ უმეგობრობა. სუფევს ფოთლები, მელანქოლია და მეგობრები მე არ მყოლია“.

აქ სიახლოვე არ უდრის გაგებას, არაა მარტოობის წამალი: „შენ ხარ ჩემს სულთან ახლო და სული მუდამ მარტოა“.

პოეტი ეძებს მეგობრულ თანაგრძნობას, მაგრამ ვერ პოულობს და კომუნიკაციის სურვილს ოთახთან და სიბნე-

ლესთან საუბრით იოკებს: „ვეძებ თანამგრძნობ მეგობრის ხელს, ჩემს გულისწყრომას, ჩემს აღსარებას მე ვეუბნები ოთახს, სიბნელეს“.

ხოლო ლექსი „მიმართვა ხისადმი“ უფსკრულის პირისპირ მყოფი ადამიანის მონოლოგია, რომელიც თავისთავად გამორიცხავს პასუხს და მხოლოდ და მხოლოდ აღსარებით ტკივილების გაქარვების გზაა.

ტოტალურ ხასიათს იღებს ობლობა, მარტოობა: „მე ვერ ვიპოვი ნამდვილ მეგობარს“. „მარტოობით მე ვიფერფლები“, „ობოლი ვარ მინაზე“ და ჩნდება გაუნელებელი დარდი: „ფიქრების გროვა და დარდი ახლო, არავინ მოვა, არავინ მნახავს“.

მარტოობიდან ჩნდება ეჭვები, ღალატის და მტრების მოლანდება: „ვიცი, ეს კაცი მე შემეჩვია და ეჭვის თვალით მიმზერს“, „მე ახლა ვამჩნევ, მღალატობს ყველა“, „გარშემო დგანან ურიცხვი მტრები“, „ო, ჩემს გარშემო მკვლევებია და გამცემლები“.

პოეტი „თვრება ჯავრით“, (შდრ. „განმაძლო მე სიმწარითა, დამათრო მე ნაღვლითა“ („გოდება იერემიასი, 263,15).

„ანდა ვინ მოვა, არა მყავს კაცი, მე თუ დამისხნის მხოლოდ უფალი“, ამბობს ტ. გრანელი და ეს განცდა ეხმიანება დ. გურამიშვილის სტრიქონებს: „მარტო ვიყავ, არვინ მყავდა მე ღვთის მეტი სხვა პატრონი“.

მარტოობა გაუცხოების დაუძლეველ შიშად წარმოგვიდგება ტ. გრანელის პოეზიაში: „ტყეა, მარტო ვარ და მეშინია“, „და შიშმა ისევ ამაკანკალა“, „სოფლის მეშინია“.

მერე ეს შიში უზარმაზარ მასშტაბებს იძენს: „შენ, დედამინავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნებით ზეცას მოვიარ“.

კონკრეტულიდან აბსტრაქტულისკენ მიმსწრაფი პოეტის აზროვნება პირად გაუცხოებას ტოტალურ ხასიათს აძლევს: „ცას აბარია სულის ობლობა, ხომ ზღაპრია დღეს მეგობრობა“.

ადამიანთა გულგრილობამ ყველგან მოსპო შუქის ნასახი და ღამე გააბატონა: „სული ვერ უძლებს ღამის ნაპრალს, ო, სიბნელეა და გულგრილობა“.

თითქოს ადამიანებს არ ყოფნით ინტერესი, სიკეთე, რომ სიბნელისა და უფსკრულის საუფლოში მოხვედრილებით დაინტერესდნენ: „სადაც მე ვდგავარ, იქ სიბნელეა, იქეთ არავინ არ იხედება“...

და პოეტის ხედვის არეალში ექცევა „მფარველი ძაღლი“, ყვავი, რომელიც „კაცივით დადის“, ხეები, „კაცივით“ რომ დგანან, ოთახის კედლები, „გაბზარული ქერი“. სანაგვე ყუთში, ბალებში, სასაფლაოებზე ლამის თავშესაფრის ძიება თავისთავად მეტყველებს გაუცხოებულ, არაბუნებრივ ყოფიერებაზე.

„ვიყო ასე დარჩენილი გარეთ, ქუჩა იყოს სამუდამო ბინა“, – ასე გაიზიარა ქუჩის ადამიანის ხვედრი ფიროსმანივით განწირულმა პოეტმა.

და გაცემული შესძახებს: „რატომ ჩემი ცხოვრება დღეს არავის არ უკვირს“.

რაკი ადამიანებისგან ყოველგვარი ნუგეში მოისპო, რაკი მისთვის ქვეყანა „აბოს გულს“ დაემსგავსა, პოეტს მხოლოდ ღმერთი ეიმედება, „ღია კარებისა“ და თავისუფლების ნატურას მხოლოდ მისკენ მიმართავს.

უნებურად გირნდება ნიკოლოზ ბარათაშვილის ასოციატია სათქმელის აქტუალობის, ტრაგიზმის თუ განუმეორებელი სისადავის გამო და თითქოს ჩვენს თანამედროვეობაში გადმოსახლებული დიდი რომანტიკოსის ლაღადისი გესმის: „ის იღუპება, მას არ უვლიან, ქვეყნის სიმძიმე მის გულს მოება და სიჩუმეში დაფარულია ჩემი სიმართლე და სათნობა“ („ციხის ელეგია“).

აქ უმეტესად სევდის ძაფებისაგან იქსოვება ესეთტიკური ფენომენი და ამკარად იკვეთება მარადიული თემა: „პიროვნება და საზოგადოება, რომელსაც პოეტი ბრალს სდებს გულგრილობაში: „მე ცას მივმართავ, როგორც ღრუბელი და ვიცი, მართლა რომ ვიღუპები. მეუცხოება, რომ ვნახავ ქუჩებს და მე ცხოვრება სახელს მიფუჭებს. შენ ქარს დანებდი, მტკვარია ახლოს, ნუთუ გრანელი არავის ახსოვს?“

და პოეტს ებადება გაუგებარი ადამიანებისაგან, მშობ-
ლიურისაგან გაქცევის სურვილი: „ხალხს მოვშორდე და ვიც-
ხოვრო მარტომ“, „ვნატრობ სხვა სივრცეს და უცხო ქალაქს,
სანამლავია ჩემთვის ეს ხანა“.

აშკარად უპირისპირდება საზოგადოება პიროვნების ინ-
ტერესებს და პიროვნების მეობა დამდაბლებული და აბუჩად
აგდებულია: „ეს ხალხი ჩემს სულს როგორ ექცევა? ჩემი
ცხოვრება ქარიშხალია და ჩემი გული მინას ეცემა... და მე
ამნაირ ცხოვრებისაგან თითქმის ყოველდღე ვრგძნობ დამცი-
რებას“.

და იცვლება მისი ცხოვრების სტილი, იგი თავისი ტკი-
ვილებით ემალება ხალხს: „დღესაც ბაღში ვიმალები, რო-
გორც თეთრი მდუმარება“, „წვიმის ლანდებში ვიმალები ღა-
მის ოცნებიქთ“, „და ყაჩაღივით სადმე დავიმალები ტყეში“,
„რამდენ წვალებას მალავს ეს ოთახი“.

გაუგებრობა გამხდარა პოეტის თანამდევი სიყვარულში-
აც: „ვნანობ, ამდენ ხანს რომ ვერ გამიგე, რომ შენ ამდენ
ხანს ვერ გამიცანი“.

და ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში საერთოდ ჩნდე-
ბა დაფარულის, გაუგებრობის, დაუნახაობის, შეუცნობლობის
სევდა: „ეს ჩემი სევდა და მწუხარება დარჩება მარად შეუც-
ნობელი“, „მარტო მივდივარ, ჩუმი ღამეა, მივდივარ ასე შე-
უცნობელი“.

ანალოგიური განცდა წინაპარ კლასიკოსებსაც ჰქონიათ,
რადგან გენიალობა არ არსებობს შემოქმედებითი მარტოო-
ბის, ტანჯვის გარეშე: „მარტო მივცურავ ცხოვრების ზღვაში“
(ილია ჭავჭავაძე), „ჩემო ჩანგო, ობოლ-მწირო“ (აკაკი წერეთე-
ლი).

გალაკტიონსაც ხომ ასე აწამებდა თავისი „გენია... გაუ-
გებარი“.

ვერგავების შიში ფოტალურ ხასიათს იღებს და სევდის
მეუფეებზეც ვრცელდება: „რომ იყოს ახლა, ჩემს სევდას, ვი-
ცი, ბარათაშვილიც ვერ გაიგებდა“.

მერე ის შიში კოსმიური ხდება: „მე ახლა ისეთ რამეზე ვფიქრობ, რაზედაც არვის არ უფიქრია“.

აქედან მოდის „ფარულის“ გადაქცევა შეუცვლელ ეპითეტად: „ფარული ტკივილი“, „ფარული გამწარება“, „ფარული ფიქრი“.

ძნელია მოიძებნოს გაუცხოებული ადამიანის ასეთი შთამბეჭდავი პორტრეტი: „ცხოვრობდა იგი მთრთოლვარე, ცივი და ბედისაგან შეწუხებული, თითქოს საეჭვო ქურდი კაცივით უყვარდა ლამის შავი ხვეული, ის დადიოდა უცნობი სფინქსი და გაცეებით მზერდა სანთელს. ის დადიოდა უცნობი სფინქსი და მწუხარების სნეული ლანდი. უნდოდა შველა და სწუხა დღისით, სწამდა თბილისი –უდაბნო დარდის, ასეთი იყო ილბალი მისი, დღესაც ასეთი მოკლული დადის“... („უცნობი ლანდი“).

საყურადღებოა გაუცხოების მიზეზების პოეტისეული ახსნა სპეციფიკური მდგომარეობით (ავადმყოფობა, ჭორები, ლეგენდები): „იქნებ ახლა ჭორებიც მომედება ტალახად: მე ხომ ბედმა გამრიცა, თანაც მტანჯავს ციება, ახლა ჩემში ძნელია გენიოსის დანახვა, ახლა ჩემი გაკილვა ყველას ეპატიება“, „და ჩემზე ბევრი ლეგენდა ითქვა“.

გაუცხოებას, საზოგადოების გულგრილობას უკავშირდება დალუპვის შიში, გაუცხოებულ პიროვნებას წართმეული აქვს გამართლების უფლება: „ეს წამი გამართლების ასე დაფარულია, ეს წამი გამართლების – ასე დაუნახავი“.

ასე იქცა ეს ლირიკული გმირი უდანაშაულო დამნაშავედ, ასე დაიფარა მისი „სიმართლე და სათნობა“ სიჩუმით.

გაუცხოების ძირების ძიებას ბუნებრივად მივყავართ ცოდვის განცდასთან, „სინანულის, შეცოდების, შეცდომების“ ცნებებთან: „ცოდვილი პოეტი“, „ცოდვილი ქვეყანა“, „ცოდვილი ქალაქი“, „ცოდვილი ბედი“, „ცოდვილი ტაძარი“.

ცოდვის მოჭარბებული განცდა ქრისტიანული მსოფლშეგრძნებით აიხსნება, რომლის მიხედვით ყველა ადამიანი ცოდვილია. ცოდვის შეგრძნება კი ზნეობრივი განწმენდის,

თვითსრულყოფის საწინდარია, რამაც სრულყოფილების განსახიერებას – დავით აღმაშენებელსაც კი ამოაკენესა შეუდარებელი აღსარება „გალობანი სინანულისანი“.

ტერენტი გრანელის ლირიკულ გმირს გათავისებული აქვს ბიბლიური ძმისმკვლელი კაენის მდგომარეობა: „სისხლი აბელის, ქვითინი დებთან“, კაენის ხვედრი: „და ვარ კაენივით გმობილი“, ამასთან, იობის წამება: „არ თავდება ვარამი და იობის წამება“, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ეს მხოლოდ ორგანული ნიღბებია, ისევე, როგორც ანგელოზის, ქრისტეს, საერთოდ ღმერთის ნიღაბი („შავი ნიღაბი“, „ანგელოზის ნიღაბი“, „გრიგალებგადატანილი ნიღაბი“) სინამდვილის ორივე მხარის წარმოსახვისათვის. ამის გამო ტერენტი გრანელი და მისი პოეზიის ლირიკული გმირი არ გაიგივდება ერთმანეთთან, იქნებ ეს მრავალნაირი ნიღბები იყო ყოველგვარი გაუგებრობის სათავე. და, საერთოდ, იდუმალება ტერენტი გრანელის შინაგანი სამყაროს თავისებურება იყო, ცხოვრების წესი, მისი პოეზიისა თუ პიროვნების ამოუცნობლობის მიზეზი. მის პოეზიაში სიმარტივე სიღიადესთან, ხილული უხილავთანაა შერწყმული, გასაგები გასაიდუმლოებულია, ყველაფერში „იდუმალების ქარია“, მაგრამ ესაა არა გაორება, არამედ ეს „კონფლიქტურობა მისი ერთიანი მოსლმხედველობის შინაგანი თვისებაა“ (ლერი ალიმონაკი).

ტერენტი გრანელის განდგომა-გაუცხოებას კიდევ ჰქონდა სხვა ასპექტები.

ზოგჯერ იგი თავისი თავისაგან გამდგარი იმიტომ იყო, რომ შორიდან შეეცნო საკუთარი პიროვნება სხვისი თვალით: „გაიუცხოვა და გაისხვისა საკუთარი თავი, გაიხადა იგი ამოხსნის და შეცნობის საგნად“ (ლ. ალიმონაკი).

ტერენტი გრანელს დავით წინასწარმეტყველივით შეეძლო ეთქვა: „მოვიძულე კრებული უკეთურთა და უღმრთოთა თანა მე არა დავჯდე“ (ფს, 169,5). „...ხოლო მე უმანკოებითა ჩემითა ვიდოდე“, (1,96, 9,11).

პოეტის განდგომა მეშჩანობისაგან გაქცევა იყო, სინმინდის შენარჩუნებაც, თვითშეცნობის, შემეცნების გზაც და მისი „სხვათაგან გამორჩეული“ ცხოვრება, განდგომა „ქრისტიანის განდგომა იყო, განდგომა სათნოებისა და სიკეთის სახსნელად და არა გაქცევა უძღურისა“ (ლერი ალიმონაკი, „კვირის წირვები“, თბილისი, 1984წ., გვ. 78).

პოეტს ხომ იმის შიშიც ჰქონდა, არ გათქვეფილიყო უსახო მასაში, არ დაეკარგა სულიერი ინდივიდუალობა: „ო, ჩემი სული უერთდება ქალაქს მტვერიანს, დავიკარგები, როგორც მამის ძველი ნისია, როცა იელვებს კვირები და ისტერია“.

ტერენტი გრანელი შორიდან ხედავდა „საკუთარ აჩრდილს“, ხედავდა „უსაზღვროებას“, „სიცოცხლის ბოლოს“, „ბედის მწვერვალს“ და ამ ნათელმზილველობის წყალობით შეიცნობდა თავის დიდ აღიარებას, საკუთარი ნიჭის რწმენა აძლევდა ძალას, დაეძლია გაუცხოების გრძნობა: „ჩემი დუმილი გრძელდება დღემდე, ახლა ვიგონებ ისევ იმ ყვავილს და გაიგებენ დიდი ხნის მერე, რა ცეცხლი მწვავდა და რა ვიყავი. და უეჭველი ბედია დღემდე, უეჭველია ახლა ნილაბი და გაიგებენ დიდი ხნის შემდეგ, რა ცეცხლი მწვავდა და რა ვიყავი“.

პოეტმა თანდათან იგემა „ნუგეში, გაგება“, საზოგადოებასთან კომუნიკაბელურობის, მასთან სიახლოვის განცდა პოეზიის ძალით: „შენც ქარიშხალს დანებდი, ჩემთან იქნები ალბათ. სთქვა: ტერენტი გრანელი და ჩაიარა ქალმა, მე სიცოცხლეზე ვდარდობ, აპრილის თვეა, ცხელა, მივალ ქუჩაში მარტო და ნაცნობია ყველა“.

შეცნობის, აღიარების სიხარულიც ერგო, რადგან სხვათა გაბედნიერების უნარი აღმოაჩნდა მის პოეზიას: „და ჩუმი დღეა, ახლა მღერიან, ვინც მიცნობს, ყველა ბედნიერია“.

პიროვნული უკომპრომისობის, პოეტური მარტოობის, შემოქმედებითი ტკივილების საფასურში ღღვებოდა გაუცხოების ყინული და მოდიოდა პოეტური დიდება, „ნუგეში, გაგება“: „და საქართველო ასე მალმერთებს პოეტს, წამოსულს, მაღალ ზეციდან“.

ტერენტი გრანელის პოეზია შეუცნობლობის ბურუსს ფანტავს და თითქოსდა მახლობელი, ნაცნობი, გასაგები, მაგრამ ბოლომდე მოუხელთებელი, გაუანალიზებელი ლექსები ისევ რჩება ახალ-ახალ დაფიქრებისა და განსჯის საგნად.

ტერენტი გრანელი „არის და დარჩება სფინქსად პოეზიაში“ (ვანლერ დაისელი).

თუ ედგარ პოს „სფინქსი“ ერთი შეხედვით უჩვეულო, მაგრამ ბოლოს მაინც ჩვეულებრივი, რეალური და გასაგები აღმოჩნდება, (ედგარ პო, „სფინქსი“. 17 მოთხრობა“, თბილისი, გვ. 65-70), ა. ბლოკის ფარული, შეუცნობელი ოცნებები იძენს სფინქსის შემადრწუნებელ თვისებებს („სფინქსი“). მისთვის „რუსეთის სფინქსია“.

ა. ბლოკისათვის საოცარი და ბოლომდე გაუხსნელი პოეტური სულია, ტ. გრანელისათვის – სულიც და ამ სულის მატარებელი პიროვნების ცხოვრების წესიც.

შ. ბოდლერიც „სფინქსია შეუცნობელი“, „ვმეფობ ლაჟვარდში, როგორც სფინქსი შეუცნობელი, ჩემში შერწყმია თოვლის გული გედის სითეთრეს“ („მშვენიერება“).

გალაკტიონისთვის ქალაქია „იდუმალი სფინქსი“ („ქალაქი წყალქვეშ“). ამასთან, პოეტს უჩნდება სფინქსის „გამკლავების“ სურვილი („ცაზე ლეგიონი ცურავს ვარსკვლავების“).

და თუ სფინქსი მარადიული, ამოუხსნელი, უცნაური, იდუმალი გამოცანაა, ტერენტი გრანელი უთუოდ სფინქსია პიროვნული თუ პოეტური იდუმალების გამო, აკი ჭეშმარიტი პოეტი გამოუცნობი უნდა იყოსო, ამბობენ სხვებიც: „მაგრამ რადგან პოეტი ხარ, უნდა იყო გამოცანა“ (აკაკი წერეთელი).

„აუხსნელად მშვენიერი ქმნილებები“ ხიბლავდა პოლ ვალერს .

გალაკტიონი წიგნი არის „ჩუმი, გრძნეული, ფარული“.
თვით ტერენტი გრანელი არის „გრძნეული ლანდი“.

შედეგები – დედამისის სიზმარი

ტერენტი გრანელის პოეზიაში ხილულის პარალელურად უხილავი, არსებული პარალელურად მიღმური, ცნობიერის გვერდით არაცნობიერი ვლინდება. პოეტის აზრით, სულიერების პრიმატს, ზნეობრივ სინმინდეს ადამიანი მიჰყავს უკვდავებამდე, მინიერი სიცოცხლე კი ხანმოკლე სიზმარია, წარმავალი ილუზია.

ეს აზრი უძველესი დროიდან მომდინარეობს.

ძველ აღმოსავლურ პოეზიაში „ცხოვრება ესე მაიაა. ნაცარია მისი არსება“ (სუნდარარი) (1,89).

„სად დაგვეკარგა სიყვარულის, ხალისის ჟამი! ან იგი ჩვენთვის ჩრდილია და „სიზმარი ღამის“ – აცხადებს ჩინელი პოეტი (1, 155).

ასეთივე აზრია კორეულ პოეზიაშიც: „კაცთა ცხოვრება სიზმრის მსგავსია“ (1, 172).

ფრანგი პოეტი შარლ ბოდლერი ილუზიად ნათლავს ყოველივეს: „თითქოს ილუზიას ვემსახურები“ (ხმა) (2,90).

ანალოგიური მოსაზრება გასდევს რუსულ პოეზიას. ანდრეი ბელის თქმით, „სიზმარია ეს ცხოვრება, – უცხადესად ხილული“ (მინდვრად) (3,36).

ვლადიმერ სოლოვიოვისფის ერთდროულად ძილ-ღვიძლია ცხოვრება: „ისევ ძილ-ღვიძლს ერთვის ცხოვრება“ (3,102).

ალ. ბლოკის პოეზიაში ყურადღებას იქცევს „ოქროსფერი სიზმრები, თვალსხვიოსანი სიზმარი, ლურჯი სიზმარი. ყრუ სიზმარი, ვერცხლისფერი სიზმარი, შავი სიზმარი, ზეციური სიზმარი, მწველი სიზმარი, სხვაგვარი სიზმარი, სიზმარი დილის“.

გვხვდება „სიზმრის ამბორები, სიზმრის რტოები, ტალღების სუნთქვა სიზმარეული, სიზმრის ხანა, სიზმარეული

ბოძვა, სუნთქვა სიზმარეული, სიზმარეული ჰანგი, სიზმრის ხელები“.

ასევე აქცენტირებულია მომავლის მაუწყებელი სიზმარი: „მღერის ქარი და მომავლის ფარდას მე გადამინევს ლურჯი სიზმარი“ (შელოცვა ცეცხლით და ნყვდიადით“ (4,45-54).

ამერიკელი პოეტის ედგარ პოს შემოქმედება ნაზავია სიზმრის და სიცხადის.

პოეტს ხიბლავს „ჯადოსნური სიზმრები, სიყვარულის სიზმრები, სანდო სიზმრები, წმინდა სიზმრები“...

ედგარ პოს ესიზმრებოდა სიკვდილის სამეფო, უფსკრულები, სიცრუე, მწუხრი, უსხივო ქალაქები, გაქვავებული გარემო, „საშინელი, ბოროტი სიზმრები“ უწამლავდა სულს („ქალაქი ზღვაზე) (5,10).

„ნუთუ რაც მოჩანს, ან გვხვდება თვალში არის სიზმარი მხოლოდ სიზმარი“ (სიზმარი სიზმარში), კითხულობდა პოეტი (6,31).

მიუთითებენ, რომ ედგარ პოს განსაკუთრებული ინტერესი სიზმრისადმი კოლრიჯის და ბაირონის გავლენით აიხსნება: „მოსაწყენი რეალობის შემცველი მშვენიერი სიზმრის მოტივი ხშირად გვხვდება პოს ადრეულ ლირიკაში. სიზმრისა და სინამდვილის ურთიერთჩანაცვლება და დაპირისპირება საერთოდ ინგლისური და ამერიკული რომანტიზმის აკვიატებული, მუდმივი თემაა. ამას კოლრიჯმა დაუდო სათავე.

„ედგარ პოს ლექსებში გამოვლენილია აზრი სიზმრისეული რეალობისა და სინამდვილის თანაბარძალოვნებისა და ურთიერთშენაცვლების შესახებ“ (კ. კანდიერი, კომენტარები) (6, 98).

ყველა პოეტთან გვხვდება სიზმარი, როგორც შემოქმედებით პროცესის მახასიათებელი. ბოდლერი ამბობს: „... სიზმრებზე არ თქვა უარი: გიჟებს ისინი აქვთ ბრძენებზე უფრო კარგები!“ (ხმა) (7, 254).

კონსტანტინე გამსახურდია ათქმევინებს კონსტანტინე სავარსამიძეყ „... ნეტარ იყვნენ მგლოვარენი სულითა, რადგან მათთვის სიზმარია დღევანდელობა.

„განა თქვენ მართლა გჯერათ სინამდვილე?

„მე სიზმარსაც და სინამდვილესაც ორძილს ვეძახი... ხშირად სიზმარში უფრო კარგად ვერკვევი. სიზმარში ვხედავ მისალოდნელ სიმძიმისა და სიხარულსაც. განა ჩვენი სინამდვილე თვით სიზმარზე უსიზმარესი არ არის?“ (8,182).

გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებაში ყურადღებას იქცევს იდეალთან, განწყობასთან დაკავშირებული სიზმრები, ყოფნის სიზმარეულობის მოტივი, განცდილის, მომავლის მომასწავებელი თუ წინასწარმეტყველური სიზმრები, შემოქმედებით პროცესის, სპოეტური გამონაგონის სიმბოლოდ მოაზრებული სიზმრები (ერთი ესთეტიკური პრინციპი რამდენიმე სახე – სიტყვათა მაგალითზე) (9, 31-47).

გალაკტიონის ფრაზას – „სიზმარში უცხო სიზმარი“ – ედგარ პოს გავლენას უკავშირებდა რ. თვარაძე (ედგარი მესამედ) (10, 14-17).

უიტმენტან მოიძიება ანალოგიური გამოთქმა: „და ჩემს სიზმარში მეზმანება სხვათა სიზმარი, სხვათა ზმანება“ (მძინარენი) (11,54).

ყოფნის სიზმარეულობის არსს ასე ხსნის რაჯნეში: „პრობლემას წარმოადგენს არა მოქმედება, არამედ ყოფიერება. როდესაც თქვენ გაიგეთ თქვენი შინაგანი ყოფიერება და სინათლე, თქვენ უკვე არაამქვეყნიური ხართ. ის, რაც წარსულში მოხდა, ფაქტიურად სიზმარში მოხდა. აი, რატომ ამბობენ ინდოელები, რომ მთელი ცხოვრება სიზმარია, მხოლოდ თქვენ არა ხართ სიზმარი, მხოლოდ სიზმრის მაყურებელი არ არის სიზმარი, ყველაფერი დანარჩენი სიზმარს წარმოადგენს, მხოლოდ სიზმარია... სიზმრის მაყურებელი შეუძლებელია სიზმარი იყოს. სხვა შემთხვევაში სიზმარი არ იარსე-

ბებდა“ (ბჰაგვან შრი რაჯნეში, „ტანტრა“, უდიდესი შეცნობა) (12,258).

ტერენტი გრანელი სიზმრად აღიქვამდა წარსულს: „არის ძვირფასი და სიზმარია, როცა იგონებ შორეულ წარსულს (თან მზეა) (13,83) ყოფნას ვიგონებ ისევ, როგორც შორეულ სიზმარს (ბალში ქარია ისევ) (13,159), სიზმარი არ მშორდება მე შარშანდელი (სონეტი) (13,232). „ვდგავარ საოცრების კარებთან, როგორც სიზმარი წარსულის“ (ცისფერი სინათლე) (13,264).

თითქოს ვარ სიზმარში და ირგვლივ ქვებია“ (ფარული ვედრება) (13,151), და სიზმარივით თვალს ეფარება: თბილისი, ცრემლი, დღე რამდენიმე (ხსოვნის სიმაღლე) (13, 164), თან სიზმარივით ვხედავ თვალწინ გადაშლილ მინდორს (რა ვქნა) (13,214) მალავს ქურჩა და კიბე, როგორც სიზმარი დილის (ანწილი ბედი) (13,44) ამაღამ ველი ისევ საშიშ, ლანდიან სიზმარს (მოგონება შორეულზე (13,77) გარეთ ქარია, ეს დღე არ მჯერა, თუ სიზმარია ჩემი დაჭერა (არიან ირგვლივ) (14,43), და გავალ მზეზე მე მოქანცული, როგორც სიზმარი და მოჩვენება (უიმედო დაბრუნება) (14,44) მე მთელი ღამე ვმფოთავდი წუხელ და საშინელი სიზმარი ვნახე (ისევ დებს) (14,58), ჩემი სული სიზმარია, ბედზე დარდი მოვატოვე (სიჩუმე და სიმარტოვე) (14,108), წუხელ სიზმრების ქსელში გავეზი“ (ღამე თანდათან შუქს იპარავდა (13,142). თან სიზმარივით ვხედავ თვალწინ გადაშლილ მინდორს (რა ვქნა) (13,214). ყველაფერი სიზმარივით მიდის (არ მიგრძენია ჩემი დედის ძუძუ) (13, 18), აქ ჩემი მოსვლა თუ სიზმარია? (ისევ დავდივარ ზუგდიდის ბალში) (14,105). და სიზმრების მორევი ჩემთან მოდის გოდებით“ (განშორების ლოდები) (13,193-194), ავი სიზმარი ვნახე, მგონია, გუშინ დილით (რვა ივნისია, ცხელა)

(13,200). სინამდვილეში აქ ვარ და სიზმარში გარეთ (დადგა ამინდი ცუდი) (14,202), მე ხანდახან თავი მკვდარი მეგონება და ეს ქვეყანა მხოლოდ სიზმარეთი (ცრემლი შუალამის) (14,213), ამაღამ ველი ისევ საშიშ ლანდიან სიზმარს (მოგონება შორეულზე (14, 16), და მესიზმრება ის ჩვენი სახლი, რომელიც უკვე გაყიდულია“ (ძვირფას დებს) (14,76). თითქოს საკუთარ ცხედარს დავცქერი, არ ვიცი, მართლაც სინამდვილეა, თუ სიზმარია ეს ყველაფერი? (დღეს გუშინდელი ფიქრი დავშალე) (14,71) და სიზმარივით მავალ (ზამთრის არია) (13,107) და საღამო მკრთალი სიზმარივით ჩანდა (სიშორის ცეცხლი) (13,154) ლურჯი სიზმარივით მოვა გაზაფხული, როგორც სიარული და როგორც დაღალვა (გაზაფხული) (15,86).

მთელი საკუთარი ცხოვრება პოეტის მიერ აღქმულია, როგორც სიზმარი: „მე ... როგორც სიზმარი და მოჩვენება“ (არიან ირგვლივ) (14,43), „მე დაღალული და მე სიზმარი“ (სურახანა) (14,79), „ჩემი სული სიზმარია“ (სიჩუმე და სიმარტოვე)(14, 108).

პოეტის მძიმე სიზმრები დაკავშირებულია აუტანელ ცხოვრებასთან, მას კავშირი აქვს რეალობის ტრაგიკული მოვლენებით ნასაზრდოებ განწყობასთან, რადგან „სიზმარშიც, ოცნებებშიც ჩვენ არარაობაში ან ცაში როდი ვიმყოფებით, არამედ დედამიწაზე, სინამდვილის სფეროში, ოღონდ ნამდვილ ნივთებს სინამდვილისა და აუცილებლობის შუქში კი არ ვუყურებთ, არამედ წარმოსახვისა და თვითნებობის წარმტაც მოჩვენებებში“ (რ. ნათაძე) (16,56).

ტერენტი გრანელი, როგორც ძალზე რელიგიური და ფილოსოფიურად მოაზროვნე პოეტი, თავისი ცნობიერების მრავალ ფურცელს ამზეურებს და შეხვედრას ავლენს წინამორბედ მოაზროვნეებთან, სავსებით თან ხვდება მისი დასკვნები ყოფნის სიზმარეულობის შესახებ წინამორბედთა და თანამედროველთა დებულებებს. „მწამს, ყოველივე რამ სიზ-

მარია“ (შემოდგომის პასტორალი) (13,105), „ყოფნას ვიგონებ ისე, როგორც შორეულ სიზმარს“ (ბაღში ქარია ისევ) (13,159-160), მე ხანდახან თავი მკვდარი მეგონება და ეს ქვეყანა მხოლოდ სიზმარეთი“ (ცრემლი შუალამის) (13,185), „ყველამ თქვა: ყოფნა რომ სიზმარია“ (14, 253) (უმანკო ცრემლი დამეცა გულზე) (13,253) „ეს ცა, ეს ყოფნა ხომ სიზმარია“ (ოქტომბერია და მოდის ნისლი) (13,45). „და სიცოცხლე სიზმარია ღამის“ (სიჩუმეა და ქარიშხალს ვუცდი) (14,144).

ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში მრავალგზის ხაზგასმულია „სხვა სიზმარი“, რომელიც დაკავშირებულია შთაგონებასთან.

„სიზმარს“, „თვალღია სიზმარს“ „ზღაპარს“ შემოქმედებით პროცესს უკავშირებდა გრიგოლ რობაქიძე: „ხელოვნური სინამდვილე ზღაპარია, ლეგენდა, მითი... ხელოვანი თვალღია სიზმარშია გახვეული“ (ერის სული და შემოქმედება) (17,308-317).

გალაკტიონი პოეზიას „სიზმარეთის კოშკებს“ უწოდებდა (ეფემერა) (18,139) „ოცნება-სიზმარს“, „სიზმარ-ცხადს“ პოეზიას მოუცილებელ ინგრედიენტებად მიიჩნევდა: „რისთვის ბუნებამ მშობა პოეტად, რომ გავყოლოდი ოცნება – სიზმარს?“.

შემოქმედებით პროცესის სპეციფიკის გაცნობიერებაა გალაკტიონის ერთი გვიანდელი ლექსი: „როდემდე უნდა მივყვეთ ზმანებებს? ყოველდღიური სიზმრების ნატვრით როდემდე ივლით ასეთ ტკივილით? შემოქმედება, აზრო, გონება?“

„უნებური სიზმრით“ არის შემოსილი მეფე პოეტის შედეგვრები: „ზრდილი, ნაზი და მეფური ჩემი ძველისძველი ლექსი არის უნებური სიზმრით შემოსველი“ (მოვა, მაგრამ როდის? (18, 101-102).

ღრმააზროვანი ძილი, „სიზმრების ღვარი“, და გამოღვიძება „ახალი დროის ჰამლეტის“ აღმოსავლეთის მახასიათებელი“ (აღმოსავლეთი) (19, 218-221).

ფროიდის თქმით, პოეზია „მღვიძარე სიზმარია“, ამის გამო სინამდვილე, ყოველდღიურობაც სიზმარეულია: „ქვეყნად ყოველი დღე სიზმარია და სინამდვილედ მიჰყვება სიზმარს“, აცხადებს გალაკტიონი.

გალაკტიონი ხაზს უსვამდა თავისი „სიზმრების სიდიადეს“, „სიზმრების ფრთებს, „იდუმალ და ნაზ სიზმრების მხარეს“ და თავისი განსაკუთრებული „სიზმრებით“ ემუქრებოდა ვაიპოეტებს: „ბევრს ეშინოდეს ჩემი სასტიკი, უღმობელი გამოღვიძების, ვით გათენებას, მე ვხედავ სიზმრებს არათქვენებურს“ (მე მძინარე ვარ) (19,143).

„ტკბილ სიზმრებში მე მომესმის გარდატეხათ ხეტიალი“, გვამცნობდა მეოცე საუკუნის ქართული რენესანსული პოეზიის წარმომადგენელი.

გალაკტიონი სიზმრისეული ხილვებით გვიცხადებდა მომავლის კატაკლიზმებს (მე დამესიზმრა მწარე სიზმარი) (19,780).

ტერენტი გრანელის ლექსების ერთი ციკლი შთაგონებასთან დაკავშირებულ სიზმრებს ამზეურებს.

თუ პოეტი „ლურჯ სიზმარს“ გაზაფხულს უკავშირებდა, „სხვა სიზმარს“ შემოდგომასთან აწყვილებდა: „... გრიგალი მისდევს ოცნების ხომალდს, „ეს დღე, ძვირფასო, სხვა სიზმარია, ეს დღე, რომელიც ჰგავს შემოდგომას“ (ეს დღე) (14, 81).

„ცისფერი მხარის“ სიზმარს ეზიარებოდა სული: „იცი მაისი გაქრა, ჩანს ცისფერი მხარე. სინამდვილეში აქ ვარ და სიზმარში გარეთ“ (დადგა ამნიდი ცუდი) (14,204).

შთაგონებას უკავშირდება „ლოდინი ბედის“ (13,184): „...არის ცისფერი თოვლი, თეთრი ლოცვების გაღმა. სული ფარული თრთოლვით მისდევს სიზმრების დაღმართს“.

ყურადღებას იქცევს ტერენტი გრანელის კიდევ ერთი სიზმარი ლექსში „წუხელ სიზმარში მიმიძლოდა ჩემი ცხედარი“ (14,96): „წუხელ სიზმარში მიმიძლოდა ჩემი ცხედარი და მივდიოდი, მივდიოდი საშიშ ქარიშხალს. ზარი რეკავდა: სამარადოდ იყავ ნეტარი! წუხელ ანაზღად უკუნეთმა თავი აიშვა... წუხელ სიზმარში მიმიძლოდა ჩემი ცხედარი“.

ტერენტი გრანელმა მთელ თავის შემოქმედებას „დედამინის სიზმარი“ უწოდა: „... ჩემი სუსტი სხეული განყვეტილი ძაფია, ჩემი შემოქმედება – დედამინის სიზმარი“ (გადარჩება?) (14,33).

ზღაპარი და სიზმარია პოეზიის მახასიათებელი სხვა ლექსშიც: „... სთქვი: პოეზია – ეს ზღაპარია, სთქვი: პოეზია–ეს სიზმრის ახსნა“ (ძვირფას მეგობარს) (15,252).

უზენაესზე ფიქრიც სიზმარს დაუკავშირა, ალბათ, იმიტომ, რომ ათეისტურმა ეპოქამ უარყო ღმერთი და მასზე მხოლოდ ფარული ფიქრი და ლოცვა შეიძლებოდა: „შენ მიდიოდი ნისლიან გზაზე და კანკალებდა რტოები ვაზის. გველივით გდევდა ცრემლების ზღვაზე მკვდარი დღეების ცისფერი ხაზი. გესმოდა ზარის ხმა უდაბნოდან და განვალებდა წვიმა და ქარი. ძველი დღეები შენს წინ ჩნდებოდა, როგორც ლანდები ლურჯი სიზმარის“ (MABCUEBITE) (14,17).

„ნისლიანი გზა“ ღმერთის გზაა, უზენაესი ნისლში სუფევს, ვაზი, ვაზის რტოც უფლის მეტაფორაა. „ცხოვრება“ ცრემლების ზღვაა, რეალობა უდაბნოა, წვიმის და ქარის სავანეა, მაგრამ პოეტს მაინც ესმის იქიდან ზარის მოწოდება, ხოლო „ძველი დღეები“ „ლურჯი სიზმრის ლანდებია“, ანუ მხოლოდ მორწმუნის ცნობიერებაში არსებულა.

„ძველი დღე“ უფლის ბიბლიური სახელია: „ბოლოს ვნახე, რომ დაიდგა ტახტრევენები და დაჯდა ძველი დღეთა. მისი სამოსელი თოვლივით სპეტაკი იყო... მისი ტახტი ცეცხლის ელვარება იყო, მისი ეტლის თვლები კი – მგზნებარე ცეცხლი.“

„...ჩემს ღამის ხილვაში ვნახე: ეჭა, ცის ღრუბლებზე მოდიოდა კაცის ძის მსგავსი; იგი ძველ დღეთასთან მივიდა და წარდგენილ იქნა მის წინაშე. მიეცა მას ხელმწიფება, დიდება და მეფობა, რათა ყველა ხალხი, ტომნი და ენანი მას ემსახურონ. მისი ხელმწიფება საუკუნო ხელმწიფებაა, ბოლო არ ექნება მას და მისი სამეფო არა დაიქცევა“ (დანიელ წინასწარმეტყველი, 7,9,13,14) (20,255).

ურწმუნო ეპოქაში პოეტი მაინც „ძველ დღეებზე“ ფიქრობდა, რაც ინიციაციის უცილო პირობაა.

განსაკუთრებით საგულისხმო ლექსია „სიზმარი“, რომელშიც პოეტი გარდაისახება „ბავშვი უფლის“ სახედ, „თეთრი ყვავილის“ თანხლებით ცხადდება და სულიერ თავისუფლებასაც აღწევს, რაც, კაცობრიობის მარადიული იდეალია: „თითქოს ვიყავი ათი წლის ბავშვი, თითქოს ვიყავი ბავშვი – ვფალი. არ ქროდა ქარი და უცხო ბაღში მე მივდიოდი თავისუფალი“.

უფლის ჩასახლება უმანკო სულში, „თეთრი ყვავილის“ სურნელის გათავისება წინ „უვალ გზებს“ შლის, ყორნის ჩხავილი კი შორს რჩება: „თითქოს მესმოდა ყორნის ჩხავილი, წინ იმლებოდა გზები უვალი, არ ქროდა ქარი და უცხო ბაღში მე მივდიოდი თავისუფალი“ (სიზმარი) (13,138).

ეს თავისუფლების, რწმენის ყვავილი შემდეგ გოდერძი ჩოხელის რომან „მგელში“ გვიხვდება, რომელშიც „თეთრწვერა მოხუცი“ ლუკას – მწერლის ალტერ ეგოს ცეცხლწაკიდებული დედამიწიდან მალლა აიყვანს და ყვავილის პოვნას ავალლებს (21, 170-171) რომანში ყვავილით აფრთხობს მგლებს ღვთისნიერი თევდორე, ხოლო თანდილა, სიკვდილის წინ, როგორც წმინდანი, ყვავილების თაიგულად გარდაისახება) (21, 64-65).

დამონმებანი

1. აღმოსავლური პოეზია, თარგმანი თ. ჩხენკელის, თბ. 1981
2. ფრანგი პოეტები, თარგმანი გივი გეგეჭკორის, თბ. 1984
3. მარადი დღე, თბ. 1984
4. აღ. ბლოკი, რჩეული ლექსები და პოემები, მთარგმნელი სოსო სიგუა, თბ. 1995
5. Эдгарь По, собрание сочинении Эдгара По, в переводе с Английского К.Д.Бальмонта, т. I, поэмы, сказки, Москва, 1911
6. ედგარ პო, რჩეული ლირიკა, თბ. 2001
7. შარლ ბოდლერი, ბოროტების ყვავილები, ფრანგულიდან თარგმნა დავით აკრიანმა, თბ. 1992
8. კონსტანტინე გამსახურდია, დიონისოს ღიმელი, თხზ. 20 ტომად, ტ. II, თბ. 1992წ.
9. ლუარა სორდია, გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიის პრობლემური საკითხები, თბ. 1991
10. ჟ. ცისკარი“, 1980, №9
11. უოტ უიტმენი, ბალახის ფოთლები, თბ. 1966
12. „საუნჯე“, 1991, №3
13. ტერენტი გრანელი, თბ. 2012
14. ტერენტი გრანელი, ტ. I, თბ., 1991
15. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
16. რევაზ ნათაძე, რა არის სიზმარი, თბ. 1948
17. შერისხულნი 15 ტომად, ტ. 2, თბ. 1994
18. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული, თბ. 1982
19. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული, თბ. 1977
20. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, თბ. 1990
21. გოდერძი ჩოხელი, „მგელი“, თბ. 1988

ლექსი – სისხლის რვეული

შემოქმედებით ტკივილებზე, ჭეშმარიტების მიგნებისთვის საჭირო ნამებაზე, ცრემლსა და სისხლზე, ჯვარცმის ტოლფარდ განცდებზე მსოფლიოს მრავალ კლასიკოსს უწერია.

გოეთე გერმანელ მწერალს „მარტივლს“ უწოდებდა, ამასთან, ჭეშმარიტების მიგნებისთვის საჭირო ტანჯვაზე, ცრემლზე აკეთებდა აქცენტს და აცხადებდა: „...და შეიცნობს სოველი თვალი ღვთაებრიობას ცრემლისა და სიმთა წყრილის“ (შერიგება) (1,240).

კონსტანტინე გამსახურდია წერდა: „ტკივილებზე და სისხლის ნაკვალევზე იზრდებიან ხელოვნების გულგაღვლილი ორხიდეები“ (ფრაგმენტი ტრილოგიიდან: ხელოვნება, სიტყვა, ხატი, მუსიკა (2, 14).

პოეტების მეფე გალაკტიონი ცრემლებით რწყავდა თავის „სულის ვარდებს“ (შორი ალერსი) (3,97).

„მთანმინდის მთვარის“ ავტორი ბავშვობიდანვე იყო ჯვარზე გაკრული, ის „ციური ცრემლით“ კვალავდა „ეკლიან გზას“ (ყველაფერს ამბობს ობლის საფლავი) (3,16).

ნიკო სამადაშვილი კითხულობდა: „რომელი ჯვარცმა შეედრება ამ ჩემს ნამებას?“ (ჩემი დღე) (4,18-19).

„ფერისცვალების“ ავტორის ფურცლები იყო „შედულებული ცრემლების კირით“ (4,65).

„სევდის ტრიუმფატორი“ იყო ტერენტი გრანელი. ლექსი მისი „გული და სისხლი“ იყო: „ალბათ გულიდან სისხლი მდიოდა და გული ჩანდა უფრო სტრიქონთან“ (ასე თეთრია ეს ჩემი ფიქრი“) (5,55).

„ცრემლია სიტყვის იქით“ (თოვლი) (5, 196).

„მე, პოეზიის უმანკო მსხვერპლი“, (შენკენ მოქრიან ეს ჩემი გზები) (6,198), აცხადებდა ტერენტი გრანელი.

„წმინდა ნამებით“ განმცდელი იყო პოეტი (სადღაც შორს) (6,27).

მის თვალში „ცრემლები ყვაოდა“, ფიქრებისგან განუშორებელი იყო „ლოცვები სინმინდის“ (სოფლის სიჩუმე) (6,30).

„წამების ლანდი, ცრემლი და სისხლი“ იყო პოეტის შემოქმედებითი პროცესის მახასიათებელი (ზამთრის ბარელიეფი) (6,42).

ჩვეულებრივ მოკვდავთათვის დაწესებულ საზღვრებს სცილდებოდა: „...ლამდება და მეც ვცილდები საზღვარს“ (მოგონება ქარში) (6,51).

ახალი სიტყვის შემოქმედს სამყაროს შემოქმედ ღმერთთან ახსენებდა: „პოეტი არის ყოველთვის ერთი, პოეტი არის ყოველთვის ღმერთი“ (6,76).

ლექსში „შემოდგომის პასტორალი“ პოეტი „მწუხარე ქრისტეს სისხლიან ბედთან“ არის შედარებული (6,81-82).

„წირვებით წამილებს წამების მწვერვალი“, ნათქვამია ლექსში „ფარული ვედრება“ (6,34).

„ლექსი შელება სისხლმა“ (ბაღში ქარია ისევ) გვამცნობს „მემენტო მორის“ ავტორი (5,153-160).

შემოქმედებისთვის გაღებული წამება, ტანჯვა სიხარულის მომტანია: „ჩემთვის წამება სიხარულია და მიხარია, რომ ვიტანჯები“, აცხადებს პოეტი (კითხვა ასეთი: ყოფნის რაობა) (5, 218).

სევდის აპოლოგეტი ლექსისთვის საჭირო ძალისხმევას „იობის ტანჯვას“ ადარებდა (დაბრუნება სოფელში) (5,223).

მაღალი იდეალებისთვის ჯვარცმულ პოეტს არ აშინებდა ეკლები, სევდა, რადგან გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი მონოდება: „...და ისევ ხელი მოვაფლე ეკალს, ეს მხარე ისევ სევდის მხარეა. იქ მივალ, სადაც გრიგალი რეკავს, იქ მივალ, სადაც სიმწუხარეა“ (შენ იმედები ალბათ გაგიარს) (5, 262).

სიტყვის „მაღლობთან“ მდგომი პოეტი აცხადებდა: „მესმის ჭრილობა მხოლოდ პოეტის“ (ვდგავარ მაღლობთან, როგორც გუშაგი) (6, 286).

მისთვის „ლექსი გული“, „ლექსი სისხლი“ იყო (მაღალო ცაო) (5, 205).

პოეტს გაცნობიერებული ჰქონდა, რომ შთაგონება ღმერთით, ცით მინიჭებული მადლია, ის ხედავდა „ცათა ცას“ და მზად იყო გულის სისხლი გაელო შემოქმედებისთვის: „და ჩემი ლექსი შელება სისხლმა, რა ბრწყინვალეა ცა იქაური“ (ახლაც ვიგონებ) (5,212).

მისი იდეალი იყო „სისხლით ნაწერი წიგნი“ (დღეს გუ-შინდელი ფიქრი დავშალე) (5,78).

ცის, ღმერთის ხელდასხმული პოეტი არა ეპიგონის, არამედ სრულიად ახალი გზით მიდიოდა: „ციდან ფიქრები ცვივა, წინ მიდის გზები უვალი“ (მწუხარე შუქი ჩნდება) (5, 95).

მისი სწრაფვის საგანი იყო არა საღამო, არამედ „ცისფერი ღამე“ – უზენაესი არსებების სამყოფელი: „მწუხარე სახით მოვწყდი საღამოს და ახლა მოვალ ცისფერი ღამისკენ“ (მე შენზე ფიქრი მაშინ მლაღავდა) (5,82).

„ცრემლია სიტყვის იქით“, მრავალგზის აფიქსირებდა პოეტი (თვალი) (5,27-28).

შემოქმედებითი ტანჯვა, ცრემლი საჭირო სათქმელის მიგნებისთვის გახარჯული ძალისხმევა პოეტის ყველა ნაწერში იჩენდა თავს: „...მე იმდენად შევეჩვიე სევდას, ყველა ლექსი ცრემლით დამისველდა“ (საახალწლო ელეგია) (5,36).

ამიტომ უხაროდა მარტოსულობა, ობლობა და მხოლოდ მაღალი იდეალებისთვის გაღებულ ცრემლს აფასებდა: „...და ვესალმები იმ ადამიანს, ვისაც ცრემლები ლოყას უსველებს“ (უმიზნო ხეტიალი) (5,41).

მსოფლიო პრობლემებით დაინტერესებულს, წარსულში განცდილი წამება ეცოტავებოდა, მზად იყო მომავალში მოსალოდნელი წამებისთვის: „...რომ კვდება გული – მსოფლიო ღერში. ის არ მეყოფა, რაც რომ ვინვალე და კიდევ სხვაგვარ წამებას ველი“ (სადღაც და ვილაც) (5,117).

მის შემოქმედებაში ერთდროულად იყო გულისა და გონების ძალა, მიწა და ზეცა.

ეპოქის სიბნელებთან შერკინებული აცხადებდა: „მე განვიცადე ეს ქარიშხალი, მე განვიცადე დიდი წამება“ (ქარი მიწყნარდა) (6,231).

„რამდენი ცრემლი, რამდენი დარდი, რამდენ ფიქრი და გამართლება“ იყო საჭირო სიტყვის მწვერვალის დასაპყრობად, მაგრამ ამას არ უშინდებოდა. რადგან ეიმედებოდა „მფარველი ანგელოზი“ (ნელა მივალ, სიჩუმეა ირგვლივ) (6,235)

„ცისფერი ოცნების“ მიგნებას წამება სჭირდება, ამასთან „ზამთრის ქარებთან“ შერკინების უნარი (ამდენ წამების და გლოვის შემდეგ) (6,238).

პოეტი მხოლოდ ლოკალურ გარებაში კი არ იკეტებოდა, პლანეტებზე ფიქრობდა, ეძებდა მარადისობას, უსაზღვროებას: „...მე ისევ ვეძებ გულისთვის საფლავს, მე ისევ ვეძებ მარადისობას“ (ფიქრი დაეშვა მალლიდან დაბლა) (6,242).

მაღალი იდეალისთვის არ ენანებოდა ცრემლი, მზად იყო გამკლავებოდა წამებას, დაცინვას, უფსკრულის მოლოდინს: „...დე იყოს ცრემლი, იყოს უფსკრული, იყოს წამება, იყოს დაცინვა“ (კმარა სიჩუმე) (6,244).

მისთვის პოეზია იყო „იდუმალეა“, უსაზღვროება, მარადისობა“, (სადღაც შორს ნაპრაღს ნისლი ეწვია) (6, 247).

„წამების, საშინელი გრიგალის“ მოლოდინი არ აშინებდა (ხან წუხილია, ხან დაღამება) (6,207).

„ისევ იცლება გული სისხლისგან და ჩემი გრძნობა ლექსში იღვრება“, ნერდა პოეტი, რომელსაც გათავისებული ჰქონდა შემოქმედის წამება (სიშორეზე) (6,215).

„სიხარულის წამი“ მხოლოდ „დიდი ტანჯვით და წვალებით“ მიიღწეოდა.

გენიის ზღვა ბობოქრობდა პოეტის სულში და მიწიერე-

ბა ნისლით იფარებოდა. „...და სადღაც ლელავს ზღვა ძლიერი და ზღვა ირხევა და ყველაფერი მიწიერი ნისლში ეხვევა“ ც(ეს ყველაფერი ჩემზე ითქვა) (6,225).

პოეტი აცხადებდა: „და ვესალმები იმ ადამიანს, ვისაც ცრემლები ლოყას უსველებს“ (უმიზნო ხეტიალი) (6,146).

ეს მაღალი იდეალებისთვის დაღვრილი ცრემლი უნდა ყოფილიყო.

ცხოვრებას აღიქვამდა, როგორც ტალახს, რომელიც პოეზიას, ამალლებულ იდეალებს ებრძოდა: „...ეს ცხოვრება ტალახია უფრო და ცხოვრება პოეზიას ებრძვის“ (ეს ოცნება სარკესავით ელავს) (6,221).

სიხარულს ტალახად აღქმული ცხოვრება კი არა, პოეზია ანიჭებდა: „...მესმის ცხოვრება, როგორც ტალახი და პოეზია სიხარულია (პოეზია) (6,222).

ფიქრი ყოველთვის „მაღლა“, ოცნების ცისფერ მხარეში მიისწრაფოდა (მთვარე ფანჯარასთან) (6, 156).

„მარადისობის შუქი“, უზენაესი უსხივოსნებდა სულს, „მსოფლიო სევდის ცეცხლი“ არ აძლევდა მოსვენებას: „სულთან ახლოა ცისფერი შუქი მარადისობის... მე ვიფერფლები, გულის გარშემო მსოფლიო სევდის ცეცხლი ანთია“ (მარადისობის ლაყვარდები) (6,158).

პოეტის მთელი ინტერესი შემოქმედებას, პირველხარისხოვან მხატვრულ სიტყვას მიემართებოდა, პოეზიაში „უდიდესი“ ლირიკოსი ცხოვრებაში“ გზადაბნეული“ იყო. ათეისტური ხელისუფლება ნიჭის, შედეგების მიხედვით კი არ აფასებდა დიდოსტატებს, არამედ მლიქვნელთა, სოციალიზმის მეხოტბეთა არმიას ქმნიდა, რომელთაც არაფერი აკავშირებდათ სიმართლესთან, ამიტომ იყო დიდი პოეტი განაპირებული, მისი საარსებო პირობები უგულვებელყოფილი, ამიტომ უნოდებს არაპრაქტიკოსი პოეტი თავის თავს მიუღებელი პირობებისგან განაპირებულს: „...მე ვერ მიშველის თვით ჩემი ლექსი, თვით ჩემი ლექსი – სისხლის რვეული, პოეზიაში ვარ უდიდესი და

ცხოვრებაში გზადაბნეული“ (ქრიან ფიქრები თეთრი და შავი) (6, 171).

ტერენტი გრანელისთვის ლექსი „მისტერია და სასიკვდილო განცდა“ იყო (მისტერია) (6,187).

ცის, ღმერთის უგულბელებოფას ხედავდა, სულიერი ავადარი ალაშფოთებდა, „პლანეტის სევდა“ აწამებდა: „ცა იცრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქეს სევდა ჩვენი პლანეტის“ (ცა ილრუბლება, მოდის ავდარი) (6, 189).

„უვალ გზაზე“ ორიენტირებული, „ძლიერი ტალანტი“ იყო ტერენტი გრანელი, როგორც თვითონ აცხადებს, მისი სამშობლო იყო „ლაჟვარდები“ (MEMENTO MORI) (6,192) (მდრ. გალაკტიონის „სილაჟვარდის“ სტრიქონები: „...ჩემი ცხოვრების გზა სიზმარია და შორეული ცის სილაჟვარდე“. ეს ეპოქალური სატკივარი იყო, რომელსაც ასე ეხმაურებოდნენ არა მხოლოდ ერთი ეპოქის, არამედ საუკუნეების პოეტები.

გრძნობდა საკუთარ სიდიადეს, თავისი ნაღველის მართებულობას: „დროა, გრიგალმა მალლა აგწიოს, როგორც ოცნება დიდი ნაღველის“ (ვიგონებ ალერსს და დღეებს განვლილს) (6, 254).

მშვენიერების, ცისფერი სამყაროს მაძიებელი პოეტი დარწმუნებული იყო, რომ ცაში, მარადისობაში დამკვიდრდებოდა მისი ოცნება (სონეტი) (6,259).

პლანეტების, მსოფლიოს პრობლემების გამთავისებელ პოეტს „მარსის ნიალიც“ აინტერესებდა.

„დიდ წამში“ იბადებოდა მისი „ცისფერი სიტყვა“, მისი სულის „თეთრი შუქი“ ანათებდა და ითავისებდა საკაცობრიო პრობლემას, „ყოფნის რაობას“, „ცისფერი ღამე“ (ღმერთი) იყო მისი ინტერესის საგანი (მე შენზე ფიქრი მაშინ მლაღავდა) (5, 82).

„ცისფერი ყვავილი“ იყო პოეტის სულში დავანებული“ (შორეული ყვავილები) (6,106).

„ცისფერი სინათლე“ უსხივოსნებდა სულს (ცისფერი სინათლე) (6,108).

მინას რომ შორდებოდა, როგორც ცოდვის სავანეს“, მარადისობის ლაჟვარდებს“ ეთაყვანებოდა (მარადისობის ლაჟვარდები) (6,116).

„გული – მსოფლიო ღერძი“ იყო, რადგან მთელი კაცობრიობის სევდა-სიხარულს შეიგრძნობდა.

პოეტის სულში „საოცრება“ (ღმერთი) იყო დავანებელი (სიშორის ცეცხლი) (6, 127).

სულით ხედავდა „ცისფერ ქვეყანას“ (ქარი ეწვია ყვავილს) (6, 128) „ცისფერ ღამეს“ (ღმერთს).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში რუსთაველიდან მომდინარე „მზიანი ღამის“ იდენტურია „ცისფერი ღამე“.

პოეტი შეუცნობლად მიიჩნევდა თავის შემოქმედებას, „უცნობ სფინქსად“ (უცნობი ლანდი) (6,124).

ის წუხდა, რომ „სიბნელე“ იყო მის ირგვლივ, მისი „ძლიერი ტალანტი“ შეუცნობელი იყო (ჩემი ბედი) (6, 187).

საბოლოოდ მაინც შეიგრძნო პოეტმა ხალხის დაფასება და ეს დიდი სტიმული იყო, სიცოცხლის აზრის მაძიებელი ლირიკოსისთვის: „...უკვე იწამეს ჩემი გენია და ჩემი ცეცხლი დაუშრეტელი“ (მე ეს ოცნება ყოველთვის მდევდა) (6, 203).

„სიხარულის წამი“ „დიდი ტანჯვის და ნვალების“ შემდეგ ეწვია (მიდის წამება ჩემი) 6, 219).

„ღამის სტრიქონებში“ აცხადებდა: „...როგორც ქრისტე, ვიხედები მალვა... ახლა მინდა ვარსებობდე ყველგან, მთელ მსოფლიოს რომ დავიპყრობ, ვიცი... და, ძვირფასო, ჩემს ბრწყინვალე სახელს, ვგრძნობ, მსოფლიო აღიარებს მალე“ (ღამის სტრიქონები) (6, 208-209).

აინტერესებდა „სიცოცხლის აზრი“, არა მხოლოდ ჩვენი სამშობლო, მთელი მსოფლიო, „სხვა პლანეტები“.

ანუგეშებდა აღიარება არა ხელისუფლებისგან (რომელმაც გიჟად გამოაცხადა გენიოსი პოეტი) , არამედ ინტელექტუალური მკითხველისგან, რომელმაც უცდომლად შეაფასა მისი თვალსაწიერი: „უკვე ინამეს ჩემი გენია და ჩემი ცეცხლი დაუშრეტელი“, „წერდა საზღვარს იქით“, ანუ ჩვეულებრივ მოაზროვნეთაგან განსხვავებული, „საზღვარს იქით“ გაღწეული შემოქმედი (მე ეს ოცნება ყოველთვის მდევდა) (6, 203).

ზვიად გამსახურდია მიმართავს ტერენტი გრანელს: „თუ არ გასთელე უსასოო ქმუნვათა ველი, ვეროდეს ჰპოვო ღვთაებრივი სევდის ბაღნარი, ვერ ეზიარო უზენაესს ლოცვად დამდნარი, ვერ მოიწიო სასოების სავსე თაველი. სოფლის ამო განცხრომანი, ნეტარებანი, სიზმარებრ გაქრნენ, მოგელიან ანგელოზთ დასნი, ახმიანდება შენში ისევ საღვთო ებანი“. (ციკლიდან ტერენტი გრანელი) (7, 86).

დამონშებანი

1. იოჰან ვოლფგანგ გოეთე, ლექსები, თარგმნილი ხარიტონ ვარდაშვილის მიერ, „საბჭოთა მწერალი“, თბ. 1952
2. ქართული ლიტერატურული ესსე, 20-იანი წლები. შეადგინა და წინასიტყვაობა დაურთო მანანა ხელაიამ, „მერანი“, თბ. 1984
3. გალაკტიონ ტაბიძე, ხუთტომეული, ტ. 1, თბ. 1993
4. ნიკო სამადაშვილი, „ფერისცვალება“, ლიტერატურის მატრიანე, თბ. 2004
5. ტერენტი გრანელი, ლექსები, ნერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“ თბ. 2012
6. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
7. ზვიად გამსახურდია, კოსმიური წირვა, ლექსები, თბ. 2014

იმპრესიონისტული ხილვაები. სიმბოლიზმის მხვანა ყვაპილაპი

ტერენტი გრანელის პოეზიაში შეიძლება ვიპოვოთ რომანტიზმის, სიმბოლიზმის თუ რეალიზმის ნიშნები. ამ მიმდინარეობათა ზოგიერთი პრინციპის არადოგმატური გაზიარება, მისთვის იმპრესიონისტული ხელნერა მრავალი რამის გამო აღმოჩნდა მისაღები. ყველა ქვეყნის სიმბოლიზმი დაკავშირებულია იმპრესიონიზმთანაც. გამონაკლისი არც ტერენტი გრანელი იყო.

იმპრესიონიზმთან ანათესავენს პოეტს ნუთიერების კულტი, შთაბეჭდილებების ფიქსირება, თემის ვარიაციული დამუშავება, ფერწერული ტონის წინ წამოწევა, ფერებისადმი, შუქრდილებისადმი, მინიშნებებისადმი ინტერესი, სურათის დაუმთავრებობის პრინციპი, უშუალო შეგრძნებები, ფიქსირებული განწყობილების რღვევა, იმრესიონისტული ხილვით არსებითი დეტალების აქცენტირება, ლექსების ერთ ნაწილში ნისლოვანება და ბუნდოვანებაც შეინიშნება.

ტერენტი გრანელის იმპრესიონიზმში ამ ცნების პოზიტიურ გაგებას ვგულისხმობთ, ჯ. რევალდის, ლ. ანდრეევის, კ. პაუსტოვსკის, გ. პლახანოვის მიერ „რეაბილიტირებულ“, რეალიზმთან შემოქმედებითად დაკავშირებულ იმრესიონიზმს, ბალზაკის, ზოლას, ბოდლერის, მალარმეს მიერ გზადალოცვილ იმპრესიონიზმს, როგორც სიახლეს, კლასიკური ხელოვნების ტრადიციებთან ორგანულ კავშირს, რეალიზმის მონაპოვრების გამრავალფეროვნებას.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ, მართალია, ზოგჯერ ტერენტი გრანელის პოეზიაში ადგილი აქვს ფერების გამუქებას, დრამატიზმისა და ტრაგიზმის მომძლავრებას, მაგრამ ოპტიმისტური მსოფლგანცდა უფრო მეტად მის იმპრესიონისტულ ლექსებში გამოვლინდა.

ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში განსაკუთრებულა-

დაა გამოკვეთილი წამი და წუთი – - შემოქმედებითი დრო, „ანთების წამი“, როცა ხდება მარადიულის, არსებითის ხილვა და გაუკვდავება. ეს შთაგონებული წამი ანიჭებს პოეტს ჭეშმარიტ არსებობას, ხოლო დანარჩენი დრო სიცარიელეა. „ჩემი ცხოვრება მხოლოდ ლექსია“, ამბობს პოეტი და ფიქრით ეტოლება პირამიდებს, ფიქრით მიელტვის უკვდავებას, ფიქრიანი წამით ხედავს ოცნების იქითა შორეთს: „ფიქრი, ყოველ წამს ფიქრი, გუშინაც ასე ვწერდი. თეთრი ოცნების იქით ვხედავ შორეულ წერტილს“.

ეს ყოვლისშთანმთქმელი, ემოციებითა და სტრესებით დამუხტული წამები ხდება კარგი ამინდის, უკეთესი მომავლის სანინდარი: „უეცდი სხვა ამინდს, ახლა წამია, ასეთი წამი კლავს ადამიანს“.

„ოქროსფერი წუთის“, ქარის, ძიების, „დიდი წამის“ მოლოდინი იყო პოეტის მთელი ცხოვრება: „და ქარი ხმაზე და წამი – დიდი, და ვხედავ, მთაზე რომ ვილაც მიდის“.

შთაგონებული წამები მისთვის ზეციურივით ღიაღია: „და ვგრძნობ ზეციურ წამებს“.

„ფიქრების წუთები“, „ცისფერი წამი ზმანების“, „გარინდების წყნარი წამი“, „წამი სხვა გარინდების“, „სხვა წამი“ პოეზიასთან, ნათელხილვასთან დაკავშირებული წამებია.

ზეცა, ცა ზეშთაგონების დედაა ტერენტი გრანელისთვის და ბედნიერი წამებიც თითქოს ცითაა გაპირობებული: „ზეცა ბედნიერ წამის მთოველი, უმშვენიერესს დღეებს მოველი“.

ზეციურ, მდუმარე წამებს მოაქვს უძილო ღამე: „და ვგრძნობ ზეციურ წამებს, ახლო მდუმარებს ბალი. ასე გაივლის ღამე, ღამე უძილო სახის“.

ასეთ წამებში დაინახება უხილავი, ქართან შეთანაბრებით, ცადმიმსწრაფი ალტაცებით ხდება ჭეშმარიტების გასხივოსნება: „ეს წამი ჩემთვის უდრის ანთებას“... „ალბათ, გამაფრენ ზეცისკენ, ქარო, როცა დადგება დრო ალტაცების“ („მონყენილია ახლა თბილისი“). „ეს იყო წამი, ცისფერი წამი

და იყო წამი სხვა გარინდების“, ამბობს პოეტი და ეს „ცისფერი წამი“ ნათელხილვის წამია.

ფიქრის ქარიშხალთან შეწყვილება, ქროლვა. მოძრაობა მაძიებელი წუთის თანმხლებია: „შორს მიდიოდა ღრუბელი ლეგა და იდგა ღამე ლურჯი წყალივით და იყო წუთი, როდესაც ყველგან დაჰქროდა ფიქრი ქარიშხალივით“.

ვარსკვლავების, მთვარიანი ღამის სივრცის, ქუჩის პირისპირ პოეტია და საოცარი წამი: „და ვარსკვლავები ბრწყინავენ მაღლა, სივრცეა, ქუჩა, მე ვარ, წამია, მშვენიერ სოფელს ვიგონებ ახლა და მთვარიანი თეთრი ღამეა“.

პოეტის სიცოცხლის აზრი განიზომება შთაგონებული წუთებით, წვიმის შემდეგ გამობრწყინებული მზის სიხარულით: „და ვიცი, დღემდე რას ნიშნავს წუთი, მე წვიმის შემდეგ მთელი დღე ვწუხდი“.

პოეტი ხშირად უპირისპირებს ერთმანეთს დიად. ზემთაგონებულ წამებს „და მძიმე წამებს“. თუ შთაგონებული წამი მზესთან, ცასთან, ალტაცებასთან დაკავშირებულია, ნალვლიანი წამი – პირიქით, ყველაფერს ბნელში ძირავს: „ჩემი სახელი უფრო დიდია. ჩუმი ნალველის წამი ბინდია“.

ტერენტი გრანელისთვის ფასეულია ერთი, უძილო, თეთრი და არა მრავალი წარმავალი წამი. პოეტი გოეთესავით, გალაკტიონივით „მავალ წამს“ უპირისპირებს ერთ, მაგრამ დამუხტულ, დიად, ნათელ წამს: „წამი მრავალი და წამი ერთი. წამი მავალი და წამი თეთრი. წამი მავალი და წამი თეთრი, წამი მრავალი და წამი ერთი“.

„მხოლოდ ახლა, მხოლოდ წამი და ამ წამიერებაში მოქცეული მარადისობა არსებობდა მისთვის“ (ლ. ალიმონაკი. „კვირის ნირვები“. თბილისი, 1984წ., გვ. 26).

იგი „აქვავებდა წარმავალში წარუვალს, უჭვრეტდა მცირედში საყოველთაოს, მიწიერში ზეციერს“ (იქვე, გვ. 1).

პოეტი „მიელტვოდა მარადისობის განამიერებას და წამის შეჩერებასა და გამარადიულებას“, წერს ლ. ალიმონაკი („კვირის წირვები“, გვ. 164).

იმპესიონისტული მანერით ამუშავებს პოეტი თბილისის პეიზაჟს.

მშობლიურზე შეყვარებული პოეტისთვის თბილისის გარემო, მშობლიური ბაღები, მზე, შინაგანი ანთების, „სხვა წამის“ იმპულსი ხდებოდა და ეხებოდა რა პოეზიის თემასაც, სულიერი თრთოლვა, შინაგანი ღელვა, დიდი სულიერი ძვრები და ქართან, მოძრაობასთან წილნაყარობა გადმოიცემოდა იმპერესიონისტული მინიშნებებით, სათქმელის დაუმთავრებლობით. გაუმთლიანებელი ლოგიკით: „ჩანს დღეა თბილი, თანაც ქარია. დავყურებ თბილისს და მიხარია. და მზიან ამინდს შვენის წუთები. მოვა სხვა წამი და შევწუხდები. მზე სხივებს გაშლის, როგორც კრებული, ვარ ისევ ქარში გაჩერებული. და ვნანობ გვიან, დღეა ანთების და მზეში კრთიან შორს გუმბათები. ირევა ფიქრი, ცა გაშლილია და ბაღის იქით მთების ჩრდილია. უფრო ვარ ისე, გზა მიდის სწორედ, გული ქარისკენ გადავისროლე. ჩანს დღეა თბილი, თანაც ქარია. დავყურებ თბილისს და მიხარია“.

სხვაგან ხედვითი სახეა მთავარი: „შორს სოფელივით ჩნდება დიდუბე, ძირს ასანთივით ყრია სახლები“.

პოეტი შთაბეჭდილებას აყენებს წინა პლანზე, იგი ბუნების თვითმიზნურ კონტურებს კი არ ქმნის, არამედ მისთვის მთავარია თბილისის მზით მოვლინებული შთაგონება. შინაგანი ქროლვის მოტივით „ანთებისა“ და პოეტური ხილვის წუთები.

სალექსო განწყობა, ლექსით ცხოვრება ტერენტი გრანელს მრავალ ლექსში აქვს გაცნობიერებული: „ხომ მალეღვებს მე ასე თეთრი ფიქრის თარეში. სხვა პოეტი ვერ დასწერს ლექსს ოთახის გარეშე. და ზეციდან – ეს ღმერთი და გულიდან – ეს სისხლი და ვარ თითქმის ყოველთვის განწყო-

ბილი ლექსისთვის. მიწა, ცა უმაღლესი ხომ პოეტის გულია და მგონია მე ლექსი ყველგან გაბნეულია“.

ზოგჯერ ფიქრი, ქარი, მშობლიურის ხელშესახები განცდა, კვნესა, დაფასების ნატვრა და კითხვა ერთმანეთშია გადახლართული: „ფიქრი და ველი ქარს უკავია. დღეს რუსთაველის ქუჩას გავიარ. შენ გესმის კვნესა და შენ იხრები და ვიცი, დღესაც რომ დავიღლები. უნინ, ოდესღაც შენ მაფასებდი ახლა? – როდესაც დღეა ასეთი“.

სხვაგან თბილისის ნისლიანი ცის მწუხარება, ღრუბლიანი მზე, ქარის ქროლვა, ავდარიც ვერ აღონებს პოეტს, რადგან ვილაცხასთან საუბარი (ამ პიროვნებას გაურკვევლობის, იდუმალების მოტივი შემოაქვს) დიდი სტიმულია და გულგამილი პოეტი „თეთრი ფიქრის ტყვეა“: „ცაზე ნისლია, ცა მწუხარეა, ეს თბილისია, თუ სხვა მხარეა. და თეთრი ფიქრი ისევე გულს გაშლის. ქარი ქრის ირგვლივ და მივალ ქარში. გესაუბრები, ათი სრულია და მზე ღრუბლებით დაფარულია“.

„შორეული ყვავილები“ მრავალთემიანია, ლექსში ლირიული აღსარება უაღრესად განზოგადებულია, დაკარგული, „თეთრი იმედი“, „ფერადი ცრემლებით“ სავსე ღამის უბე, უძილობა და სულში დავანებული ცისფერი ყვავილი, ნისლივით გასაქრობად განწირული სინაზე და სანთელივით დნობა – ყოველივე ეს „თბილისის წინაშე“ ხდება: „მე უფსკკულთან მივედი, ყოფნა ისე მომბეზრდა. ჩემი თეთრი იმედი დაიკარგა ოდესღაც და ცრემლები ფერადი დარჩა ღამის უბეში. სადღაც მიდის ბარათი დატვირთული ნუგეშით. ჩამორეკეს წარები და ქალწული ატირდა. ფიქრი ჩადგა ქარივით შემოდგომის ნაპირთან. ღამე ასე გაივლის და ლანდები სურვილთა და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სულიდან. მიდის ჩემი სინაზე, როგორც ნისლი დიღების და თბილისის წინაშე სანთელივით ვიღევი“.

ტერენტი გრანელისთვის ორგანულია კონტრასტული აზროვნება, ქარიშხალი და ვარდის რტოები, ქარი და ყვავილები, ქარი და ალვა, მზე და ჩრდილი.

გვხვდება ამ თემის ვარიაციები. ქარისგან გადარჩენილი

თეთრი ყვავილი ლექსის ლირიკული გმირია, რომელსაც დარდი და მარტოობა ახრჩობს: „ქარს გადაურჩა თეთრი ყვავილი... ფიქრების გროვა და დარდი ახლო. არავინ მოვა, არავინ მნახავს“.

ტერენტი გრანელის ზოგი იმპრესიონისტული ლექსი ცეცხლის, ყვავის სახის გამოყენებით ქმნის შავი დროის ფერნერულ სურათს: „ფიქრს ცეცხლი მოსდევს და დროა შავი. ვზივარ და შტოზე ჩამოჯდა ყვავი. მზე ცაზე ავა, მომბეზრდა თავი. სასახლეს ავად დასჩხავის ყვავი. მისდევენ ქუჩებს და დროა შავი. ვზივარ და უცებ გაფრინდა ყვავი“.

ბედი და უბედობა, ქარი და სიკვდილი, მზე და ჩრდილი ფიგურირებს ტერენტი გრანელის ერთ იმპრესიონისტულ ლექსში: „აჰა, მგოსნებო, მოდის ზამთარი. ბედზე ყოცნებობ ასე გამხდარი და მოჰქრის ქარი და სიკვდილია. შენსკენ მზე არის, ჩემსკენ ჩრდილია“.

ქარის მუქარა, სიკვდილის მოლოდინი, ღრუბლიანი დღის სევდა, ყვავის ჩხავილი, ტირილი, ცხედარი და ამ მწარე რეალობას დაპირისპირებულია ერთადერთი უმაღლესი რეალობა – „ცისფერი ქვეყანა“: „ქარი ეწვია ყვავილს და მე სიკვდილთან ვდგევარ. მალლა დაფრინავს ყვავი და ღრუბლიანი დღეა. ეს ხელებია ჩემი, ცისფერ ქვეყანას ვხედავ, სადღაც ტირიან ცრემლით, სადღაც მარხავენ ცხედარს“.

ტერენტი გრანელის ზოგ ლექსში ინტელექტუალიზებული გრძნობებია. წვიმიანი დღის სევდასა და მზის ნატვრასთან ერთად: „შენ ჩემო თავო, გრძნობ გულის ანთებას, იგონებ ტაროსს და მზე გენატრება, ქარი დგება წინ და დღენი მიდიან. გარეთ ისევ წვიმს, ცუდი ამინდია“.

ანგელოსის (პოეზიის) მოვლინების ნუთებს მეგობრის, სიყვარულის ნატვრაც უკავშირდება: „მე შენ გელოდი, ვვგრძნობდი კაემანს, როს ანგელოსის ფრთები დაემვა“.

ერთი იმპრესიონისტული ლექსი პოეტის მარტოობას, გრიგალებთან, ცასთან, მაღალ იდეალებთან წილნაყარობას, მის კენტობას, ერთადერთობას და განსაკუთრებულობას

გვაგრძნობინებს კენტ რიცხვზე აქცენტირებით: „რიცხვი პოეტის წყნარი კენთია, ფიცი პოეტის – ცის ტრაგედია. რიცხვი ყოველთვის წყნარი წყვილია. ფიცი პოეტის – შორის ჩრდილია. ბედი ყოველთვის არის სპეტაკი, დიდი პოეტი გრიგალს ეძახის. დიდი პოეტი – ბედის მსურველი. ვარდი ყოველთვის – ბალის სურნელი. რიცხვი პოეტის წყნარი კენთია. ფიცი პოეტის – ცის ტრაგედია“.

ტერენტი გრანელისთვის ძალზე მახლობელია პოეტის. თემა და მას იმპრესიონისტული მანერით ამუშავებს. ისევ ერთზე ხაზგასმა, რაც ღმერთობის იდენტურია, პოეტის შედარება გედთან, წილნაყრობა ქართან, დარდი, სიკვდილის გარდუვალობა, მაგრამ მაინც ღმერთთად დარჩენა, სევდის, მარტოობის მიუხედავად, ლექსს აცლის ტრაგიზმის იერს: „პოეტი არის ყოველთვის ერთი. პოეტი არის ყოველთვის ღმერთი. პოეტი არის ყოველთვის გედი, მოვიდა ქარი, წავიდა ბედი. პოეტი არის, პოეტი მხოლოდ. და სიკვდილია პოეტის ბოლო. პოეტი არის ყოველთვის მარტო, პოეტი არის, პოეტი დარდობს. პოეტი არის ყოველთვის ერთი, პოეტი არის ყოველთვის ღმერთი“.

ფიქრის თარეში, მისი დაკავშირება ქარებთან, წამება, თრთოლვის წუთები და ლამაზი თოვა, შემოქმედების ფსიქოლოგია, ახალი ვარიაციით ჩნდება ერთ უსათაურო ლექსში: „ისმის შრიალი თოვლის; ეს ფიქრი ისევ ელავს. ფიქრი გაივლის ქარებს... რამდენ წამებას ვიტან, ქრიან წუთები თრთოლვის. ნელა ეცემა ციდან თეთრ ყვავილივით თოვლი“.

ლამის თრთოლვა, მარტოობის განცდა, თოვლის და ყვავილის ასოცირება ამაღლებული სინმინდის განცდის ფიქსირებას ემსახურება: „არა მყავს ტოლი, დგას წამი თრთოლვის, ახლა ლამეა, წავალ, გავივლი. კვლავ, როგორც თოვლი, დგას მაგიდაზე თეთრი ყვავილი“.

ლექსთან ყოველთვის ცა და ყვავილი გვევლინება: „სდუმს, როგორც ლექსი, ცა უცნაური... ჩნდება ღრუბელი, თეთრი ყვავილი“.

ლაკონურობა, ფრაზებს შორის ქვეტექსტები, სათქმელის ფრაგმენტულობა, სინყნარის, სილამაზის აქცენტირება – აი რა მრავლისდამტევია ტერენტი გრანელის ერთსტროფიანი ლექსი: „ეს შემოდგომა წყნარი, ქარი, ზარები, ფიქრი. მიდის ცისფერი წყალი და სიჩუმეა ირგვლივ“.

პოეტის თემა ისევ სხვა ასპექტში შეგვხვდება სხვაგან. უმზეობა, წვიმები, გრიგალი, ღამე, წამება, დუმილი და მოთმინება, შემოქმედებითი წამების სიყვარული კარგად წარმოაჩენს პოეტის არსებობის მიზანს: „მე ქუჩაში ვარ, ისევ ღამეა და ქრიან ღამის შავი წამები. და გარინდების წყნარი წამია, ამგვარ წამებას მივესალმები. და ის იმედი ისევ იქ არი და უმზეობა იგრძნო მინებმა. იყოს წვიმები, იყოს გრიგალი, იყოს დუმილი და მოთმინება“.

პოეზიისთვის შენირული, სანთელივით დამდნარი გულის, ტკივილებიანი არსებობის საფასური მომავალი დიდებაა, ასე სწამს პოეტს: „გული ისეა, გული ასეა, მე დაბრუნება არ შემძლია. ეს ყველაფერი სიძვირფასეა, ეს ყველაფერი მხოლოდ ნისლია. გული ისეა, გული ასეა და გული დნება, როგორც სანთელი. ალბათ იქნება სხვა დაფასება და სხვა ფიქრების კორიანტელი“.

ტანჯვის, სასჯელის, გრიგალის და სიკვდილის მოლოდინიც არ ყოფილა პოეტისთვის უცხო: „დღეების ქროდნენ და იყო დასჯა და მოელოდე ყოველთვის ტანჯვას. და მძიმე ლოდებს ეძინა იქაც და მოელოდე ყოველთვის გრიგალს და ნაძვის ტოტებს ვხედავდი იქით და მოელოდე ყოველთვის სიკვდილს“.

მტრობა, მარტოობა, უიღბლობა, მიწაზე ყოფნის სიძნელე ცისკენ გაფრენის სურვილს წარმოშობს: „იღბალს ვინ აცდა. შორს ვარ სრულიად. ვრჩები მიწასთან და ცა მწყურია“.

მიწაზე დარჩენა წარმავლობაა, ცისკენ წასვლა მარადიულობა: „ამნაირ ბედზე ვნაღვლობ, ბედმა მიწაზე დამტოვა. შენ ხარ ჩემს სულთან ახლო და სული მუდამ მარტოა. ისევ ლექსებთან ვრჩები, ეს ლექსი სულის ლანდია“.

უიმედობა, სევდა, სიკვდილის მოლოდინი პოეტმა რითმებად აკინძა: „ქვეყნის გლოვა და წყევლა ჩემს იღბალს უკვე მიწვდა, თითქოს კუბოში ვწევარ, თითქოს მაყრიან მიწას. ხვალაც იქნება წვიმა, რა საშინელი თვეა! უიმედობა მიმაქვს და ღრუბლიანი დღეა“ (ზამთრის არია).

სიკვდილის შიში, ქარი, მტკვარი, ყვავები, სისხლისგან დაცლილი გული. მარტოობა, დუმილია ლექსში „ისევ სიკვდილის შიში“.

სიბნელის, ქარის პირისპირ დარჩენილი პოეტი ფიქრით, ლექსით უახლოვდება ცას: „ფიქრი ცას მოიარს, ეს დღეები ქრიან და ახლო როიალს გული მალლა მიაქვს“.

აღმაფრენის წამებში პოეტი გაფრენას, ქრისტეს, ჭეშმარიტების ხილვას ნატრობს, ფიქრობს ადამის ცოდვაზე, ბრალს სდებს ღმერთს, რომელიც აგიჟებს და არ იცავს ადამიანს, ნატრობს გრიგალის მიერ გატაცებას, სხვა პლანეტაზე გაღვიძებას (ლოცვა გაფრენისთვის).

მოკლე, ნაწყვეტ–ნაწყვეტ ფრაზებში გადმოსცემს პოეტი თავის ცრემლიან განწყობას, სიყვარულის მოლოდინს. ცისკენ წასვლის, თავისი თუ სხვისი გლოვის გაუკვდავების სურვილს: „მარტი. ყვავილი, ცრემლი, განყდა ნერვების ძაფი. ასე ღამდება, გემი მიუახლოვდა ნაპირს ზღვა სარკესავით ელავს, სადა ხარ, მე შენ გელი. ასე ღამდება ნელა, ზღვიდან იძახის გემი. ნისლივით მიმაქვს ცისკენ გლოვა სხვისი და ჩემი. ახლა ღამდება ისევ და ნელა მიდის გემი“.

იმპრესიონისტულია „ქარში ერია“, რომელშიც ალიონის მოლოდინია, მზით, ყვავილებით მონიჭებული ძალა და ცისკენ წასვლის სურვილი. აქ თითქოს განონასწორებულია პოეტის აფორიაქებული სული: „ქარში ერია ფიქრი დიღების. მზეს შესცქერიან ეს ყვავილები. ბაღში, მიწაზე სიჩუმე სუფევს და ვხედავ ცაზე გაცრეცილ ღრუბელს. ცის მზერა მლაღავს, იქ სხვა მხარეა. ისევ მაქვს ძალა და მიხარია. ქარში ერია ფიქრი დიღების, მზეს შესცქერიან ეს ყვავილები“.

ტერენტი გრანელის ლექსებში დღევანდელობა, მომავალი, რწმენა, უიმედობა, დუმილი და ნეტარება, ბოლომდე დაუმთავრებელი სათქმელია: „და ვარდისფერი ჩემი ოცნება ანგელოზით კვლავ მოფრინდება. ანდა ვინ იცის, რას ვგრძნობდი გუშინ, თმა ამინენეს წუხელ ქარებმა. ახლა თოვლია, ახლა ჩემს სულში კვლავ დუმილია და ნეტარება“.

„ვარდისფერი ოცნება“ იმპრესიონისტული ხილვის სილამაზეში გვაჯერებს. „ოცნების მენამული ფრთა“ და გრიგალით უხილავი სივრცისკენ ქროლვა ისევ პოეტური მდგომარეობის თანმხლებია: „და იყო მეტი გამოცოცხლება და ყველაფერი გრიგალს დანებდა. და იყო სივრცე, სადაც ოცნება მენამულ ფრთებით მიმაქანებდა“.

იმპრესიონისტულია „გლებთა სასახლე“, რომელშიც შექმნილია ქარიშხალთან შეჭიდებული, ცეცხლით მოცული, შორეული მიზნისკენ მაცქერალი პოეტის სულიერი პორტრეტი.

უიმედო დღე, ქარით მოხრილი კვიპაროსი, „ცისფერი ღამით“ დატყვევებული „მდუმარე ფიქრი“, გრძნობით ცისკენ წასვლა, სისხლის ნთხევა ლექსისთვის, ყოფნის დავინყება, გრანელისთვის ტიპიური განცდაა.

სხვაგან ქარიშხლისებური აბობოქრების, სიკვდილის დამარცხების, ბედისწერის გადალახვის სურვილი სურვილად რჩება და გულისტკივილით შეპყრობილი პოეტი იტყვის: „ისევ მინაზე ვრჩები, ისევ მინაზე მივალ“.

პოეტი ზოგჯერ მინისძვრის და სასწაულის მოლოდინით ცხოვრობს: „მიჰქონდა ბედი სევდიან წამებს სადღაც გოდებით... ველი მინისძვრას და ველოდები მართლა სასწაულს“.

ზოგჯერ წამის ცვალებადობა პოეტს თოვლის თამაშს აგონებს: „ისე იცვლება წამი, როგორც თამაში თოვლის“.

„მზის დაბნელებაში“ ზემთაგონებული წუთებია, როცა პოეტი „სხვა სახეს“ იღებს, „სხვა მხარეს“ ეძებს და ეს „სხვა მხარე“ პოეზიაა.

ტერენტი გრანელი ქმნის შრომისგან დაღლილი ადამიანის სურათს, რომელსაც აწვალავს „ყოველ წამს გულში ლექსი“ და „რალაც შავის“ მოახლოება, თეთრი ფიქრების ქროლა (ზაფხული).

ფიქრით შეპყრობილი პოეტი, მზის და ქარის გარემოში აკვირდება თავისი სულის მოძრაობას: „მოდის ასეთი ფიქრი, ნიჭია, თანაც ცოდნა. ვზივარ და მზეა ირგვლივ, ვზივარ, ქარია ოდნავ“.

იდუმალებასთან შეფიცული, ბედისწერით განვალეული პოეტი ცას მიმართავს ვედრებით მოწყალეებისათვის, მაგრამ ისიც სწამს, რომ მისი ტკივილები პოეტის ბედისწერითაა განსაზღვრული, შემოქმედებითი ტკივილებია: „ეს გული დაისერა, ნისლია ნაპრალებთან. ასეა ბედისწერა, ასეა განვალევა. არ მინდოდა ნილაბი, დარდი მქონდა ისედაც. მე ოთახში ვიყავი, მთვარე მალა ინევდა. იდუმალ მხარეების მოდიოდა გრიგალი და მკლავდნენ ღამეები ბედის მძიმე გრიალით. პირჯვარი გადვინერე და გთხოვე მოწყალეობა. ასეა ბედისწერა, ასეა განვალევა“.

ცრემლებთან დამშვიდობებული, გლოვის, წამების უარყოფელი პოეტი ეძებს ნუგეშს, როგორც „ცისფერ მტრედს“ და ქროლვას ემეზობლება, რადგან წამებიც ცვალევადია: „დღეა ამნაირ ქროლვის, ისე იცვლება წამი. როგორც თამაში თოვლის“ და თოვლის სიმშვიდეში ეძებს სიტყვას, რომლის იქითაც ტკივილია და ცრემლი... თოვლის სიმშვიდე, სითბო ხდება შთაგონების იმპულსი (თოვლი).

ერთ ლექსში ბლოკით გატაცებული პოეტი იგონებს „გუშინდელ“ მზეს, დასცქერის წამებულ გულს, სწყურია „სადმე შორს“ გემით წასვლა. მტრებისგან გარიდება და ქარიშხლის, ბედისწერის ულმობლობის მიუხედავად, ფიქრით ებრძვის დროს და სწამს, რომ „მოვა თეთრი ფიქრი და სიხარულის დღე“ (ვიწყებ ლექსის წერას).

ტერენტი გრანელის იმპრესიონისტული ლექსი ერთი შეხედვით ალოგიკურია მრავალმნიშვნელოვანი ქვეტექსტებით:

„ცოცხალი დავრჩი, ცოცხალი არ ვარ. ყოველთვის ბავშვი წამილო ქარმა“.

ტერენტი გრანელის პოეზიაში უმთავრესია ანთებისა და ქრობის მოტივი. ანთება აქტიური შინაგანი ცხოვრებაა, პოეზიაა, მარადიულობა („ავენტები... როგორც... პლანეტები“) ქრობა ფოთოლივით უმწეო, მწუხარე სულის, ქარებით მოხრილი ალვის ტრაგედიაა, მწუხარე მოლოდინი: „დამწვა საკუთარ ალმა, ვატყობ, თანდათან ვქრები. სადღაც ხარობენ ალბათ ჩემი პატარა მტრები. რა ვქნა, ციხეა, ვშფოთავ, ცისკენ მივყავარ სურვილს და ემსგავსება ფოთოლს ჩემი მწხარე სული. მოდის შაბათი, კვირა, საშინელ სურათს ვხედავ და მესიზმრება ხშირად მიცვალებული დედა. ღუნავს ქარები ალვას, ელავს მუსიკის ხმები. დამწვა საკუთარ ალმა, ვატყობ, თანდათან ვქრები“...

როგორც მანანა გვეტაძე მიუთითებს, ტერენტი გრანელს ახასიათებს „საკუთარი მდგომარეობის ფიქსაცია ლექსის დანერის მომენტში“ (მანანა გვეტაძე, „ტრაგიკული ბედის პოეტი“, „მნათობი“, 1981წ., №10, გვ. 168).

იდუმალების, საიდუმლოებების მოტივი გასდევს ტერენტი გრანელის იმპრესიონისტულ პოეზიას. ლექსში „ცისფერი სინათლე“ ფიქრით ფრენაცაა, შორეული იმედიც, სიკვდილის უარყოფა, სიცოცხლის სიმწარე, წამება, ყორანი, „ყრუ სიმორეში“ – სიცარიელეში გაუჩინარებული წარსული, ჩუმი გაზაფხული, საოცრების მოლოდინი, უიმედო წამები. „გულში ნისლიანი ღამე“ – „სულში – ცისფერი სინათლე“.

და ეს „ცისფერი სინათლეა“ ლექსის მთავარი ტონი, არსებობის ქაოსში მიკვლეული შუქი და იმედი, ღმერთი და პოეზიაა.

იდუმალი და დაფარული დაკავშირებულია ლექსით გარინდების მომენტის ფიქსირებასთან: „ფიქრი და შავი დღეთა კრებული... და ვარ ქვასავით გარინდებული. დღეა ფარული და მეც ეს მინდა, ქრის სიხარული ისევ ლექსიდან“.

„შეშლილი ცრემლები“ მრავალთემიანი ლექსია – ვნებით შეშლილი ღამე, სიყვარულის გაუცხოება, უხმო ტირილი, სასიკვდილო გაყვითლება, წამება, თბილისის კუთხეში უპატრონოდ სიკვდილის მოლოდინი“, „სულის თეთრი შუქი“ – პოეზიის ღმერთია, „სევდის ლურჯი ოდები“ ტკივილების გაუკვდავებაა პოეზიით: „თეთრი შუქი ინთება ჩემი სულის და ვარდის“...

ეს „სულის შუქია“, რომ გვაჯადოებს ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში.

მთანმინდის თემას ვინ არ შეეხო ჩვენს ლიტერატურაში. ტერენტი გრანელი მართალც იმპრესიონისტივით აღიქვმს თბილისის გარემოს. მთანმინდიდან მორიელად ეჩვენება ქალაქი და ილიასა და, აკაკის საღავებთან მისული, თავს ღმერთად გრძნობს (მთანმინდა).

საკუთარი თუ სხვისი ვედრება, ცრემლიანი და ნისლიანი სატიკვარი, ვედრება ნელი თუ ქარივით საზღვარსგადაცდენილი, ქვეტექსტები და ვედრების გარშემო მოქცევა მთელი მონოლოგისა, სურვილების დაუკონკრეტებელი ხასიათი... და ყველაფერი მაინც ერთი ტკივილით ხდება საგულისხმო: „ვედრება ჩემი, ვედრება სხვისი, ვედრება – ცრემლი, ვედრება – ნისლი, ვედრება ნელი, ვედრება წყნარი. ვედრება – ხელი, ვედრება – ჩემი, ვედრება – სხვისი“ (ვედრება დიდ ღმერთს).

სხვაგან აქცენტი ვედრების სინმინდეზეა. სინმინდე კი მარადიული თანამგზავრია პოეტის: „როგორ ვბერდები წმინდა ლოცვებით, წმინდა ვედრებით, წმინდა ოცნებით“,

ტერენტი გრანელისთვის საერთოდ ორგანულია „ეს ვარიაციები სევდის თემაზე“, რომლებიც, „უმეტეს შემთხვევაში შთამბეჭდავნი არიან და, ცხადია, საჭირო განწყობილებასაც ქმნიან“ (მანანა გვეტაძე, „ტრაგიკული ბედის პოეტი“, „მნათობი“, 1981 წ., 10, გვ. 168).

ტერენტი გრანელის „წმინდა შარა“, „შორი გზა“ მიწიდან ზეცამდე გადებული ხიდი იყო და, ამასთან, ზეციდან ქვეყნად ჩამოსასვლელი კიბე.

„მემენტო მორის“ ღვთაებასთან წილნაყარი ავტორის ჭეშმარიტ სამყაროში შესასვლელი ჯვარცმული ღმერთის „სა-ოცრების კარია“.

პოეტის გზა მართლაც „უვალი გზა“ იყო, სინმინდზე მლოცველის, განდობილის, მისტერიულ საიდუმლოებებს ნა-ზიარების, „იქაური ბრწყინვალე ცის“ შუქით გაალებული გზა. იგი ჭეშმარიტად იყო „ბავშვი უფალი“, „ღრუბლის ბავშვი“.

გარდა გალაკტიონისა, არცერთ სხვა ქართველ პოეტ-თან არ გვხვდება ამდენი საღვთო სახელი, ასეთი ორგანული განცდა უზენაესისა, ასეთი მისტიკური ხილვები.

ტერენტი გრანელმა ქართველი კაცის სული იოგების ფილოსოფიას, ორფეოსელთა, პითაგორელთა, პლატონის, დი-ონისე არეოპაგელის ღვთაებრივ იდეებს აზიარა. მათი გაუხუ-ნარი სამყაროს მარადიულ მშვენიერებასთან წილნაყარმა გაგ-ვიცნობიერა ყველა დროისათვის აქტუალური პრობლემები, ახალი ენერგიით დამუხტა ქართული სიტყვა და ახალ ეთი-კურ ჭეშმარიტებებს გვაზიარა.

პოეტმა მლოცველთა ორდენის, ტირილის ორდენის, ზი-არებულთა ორდენის წევრების დარად იცხოვრა, სამუდამო სამყაროდან მოსული უხორცო სულად გაცხადდა და „მესამე გზის“ საიდუმლოებებს ნაზიარებმა თავისი მარადიულობისა-კენ სავალი საკუთარი ღვთაებრივი სულის შუქით გაინათა, რათა ისევ მშობლიურ წიაღს დაბრუნებოდა.

„მემენტო მორის“ ავტორის ხილვები იმდენად ამაღლე-ბული და განუმეორებელია, თითქოს მართლაც ქვეყნის გაჩე-ნიდან ეცხოვროს „ღრუბლის ბავშვად“ მოვლენილს და მთელი მისი ხანმოკლე არსებობა ზეციური ნათლის მოვანებას გაებ-რწყინებინოს, როგორც ეკლესია.

მრავალმნიშვნელოვანი ქვეტექსტები აქვს ტერენტი გა-რენლის „ლანდებს“, მოგონებებს, „მკვდრებთან საუბარს“. პოეტი „ადამის ძეა“, არსებობის თავისებური წესით, „სიცოც-ხლის გრადაციით“ მავალი ზეცისაკენ, „მესამე გზისკენ“. ზე-

ცის წყურვილით და მინის შიმშილით ერთდროულად დაინტერესებული „უცნობი სფინქსი“.

მის მიერ მიკვლეული, ორიგინალურად გადაჭრილი პრობლემები ჩვენი დროის გლობალურ სატკივართან შეხმიანებაა და დარჩება დიდ პოეზიად ყველა დროისათვის.

ტერენტი გრანელის შემოქმედებითი კრედიო არა მარტო პოეტის ესთეტიკურ პრინციპებს გვიდგენს, მის დაუმონებელ და დოგმებში ჩატევარ შესაძლებლობებს გვიჩვენებს, არამედ უაღრესად საინტერესოა ხელოვნების ფსიქოლოგიისა და ფილოსოფიის თვალსაზრისითაც. არასოდეს დაკარგავს მიმზიდველობას პოეტის იდუმალების ესთეტიკა, ღვთაებრივი სახეები.

ტერენტი გრანელის ბუნების ფენომენის გაანალიზებამ ცხადყო, როგორ შემოქმედებითად აგრძელებდა პოეტი წინაპართა ტრადიციებს, რა ახლებურ ხილვებს უდებდა სათავეს კოსმიური და ქვეყნიური პრობლემების თავისებური გააზრებით.

პოეტი უზენაესივით ერთია და „სიჩუმის ყვავილებს“ ახარებს, მონოლოგს აღავლენს „უდაბნოს ყვავილებზე“, გრძნობს მთელ სამყაროს, მიელტვის სიმბოლურ „უხილავ ძალებს“, „შორეულ ყვავილებს“. ის არის ნისლი, წვიმა, მიძინებული შემოდგომით, ლურჯი სიზმარივით მიმზიდველი გაზაფხულით, „ზამთრის არიით“ გატაცებული, „შორეული გრიგალის“ მომლოდინე, გრიგალის სამყაროს ბინადარი.

საქართველოს ბედზე, „უხილავ საქართველოზე“ დაფიქრებული პოეტის ამოსავალი ეროვნული წიაღია და აქედან წვდება ზოგადსაკაცობრიოს. მისი ლირიკა პატრიოტიზმისა და კოსმოპოლიტიზმის მართებული გაგების ნიმუშია.

„ცისფერ სიმორედ“ ქცეული ქართველი პოეტის „აღმართმავლობა სულისა“ მარადიული პრობლემათა ისეთი გაალებება, როგორიც მხოლოდ რჩეულებს ხელეწიფებათ.

ტერენტი გრანელის იმპრესიონისტული ლირიკა შემოქმედებითად გაგებული რეალიზმის შესაძლებლობათა არეალშია და თავისებური სახეა კლასიკისა.

პოეტი ერთდროულად მიწისა და ზეცის განზომილებებიდან ხედავდა სამყაროს, მის ყოველ პრობლემას, სახეთა სისტემას მაღალი ეთიკური კრედო ედო საფუძვლად. იგი „დიდი ტკივილების ორბიტაში“ ტრიალებდა, მაგრამ ის სევდა მაინც „ნათელი კათარზისის“ წყაროა, რადგან ამ ტანჯული ყოველდღიურობის მიღმა ყოველთვის გულისხმობს უცდომელ მსაჯულს, შვებას. ამიტომაც ტერენტი გრანელის ლექსები თანდათან იქცევა დროის სახარებად, სამაგიდო წიგნად და იგი გამუდმებით უნდა ვიკითხოთ, „ნუგეშს რომ ვეზიაროთ“, რათა შევიცნოთ ამაღლებული ტკივილების სიდიადე, რათა შევძლოთ სულის ხსნა.

მეოცე საუკუნის ქართული კლასიკური ლიტერატურა მოდერნისტულია: იმპრესიონიზმთან ერთად მასში ვლინდება სიმბოლიზმის, ექსპრესიონიზმის ნიშნები, პოსტმოდერნიზმი.

გალაკტიონის და ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში საცნაურია როგორც იმპრესიონიზმის, ისე სიმბოლიზმის ესთეტიკური პრინციპები. მათ პოეზიაში გვხვბლავს ბიბლიური სახე-სიმბოლოები, სასულიერო პოეზიის მეტაფორები, რაც რენესანსული მხატვრული სიტყვის უპირველესი მახასიათებელია.

წერილში „ახალ სამყაროში“ ტერენტი გრანელი საუბრობს „სიმბოლიზმის ჯადოსნური ცეცხლის ალზე“ და გვამცნობს: „დაიწყო ჩქარი რენესანსი ხელოვნებისა, რომლის სწრაფი გაქანებით იბნევა ბრილიანტებით შემოსილი ლანდები და წითელ რაშების თეთრი ზმანება. ამიერიდან ჩვენ აღარ შეგვანუხებს ძველი დახავსებული პოეზიის მკრთალი ფერები. დღეს ალურ ფრთებით ვეშვებით ახალ სამყაროში, სადაც უხილავი სახეების ჩუმი თამაშია გამეფებული. ჩვენ არ შეგვაშინებს სივრცის უსაზღვროება, არც პატარა კაცუნების პრიმიტიული იერიშები, ჩვენ უკვე თეთრი სამოსით დავინყეთ

ჯირითი იქ, სადაც იზრდება სიმბოლიზმის მწვანე ყვავილები. ჩვენ დავტოვეთ სინამდვილე, დავგმეთ შავი წარსული და ახალ ფერებთან დავინყეთ ვრცელი საუბარი. დღეს ჩვენ წინ იშლება ახალი ქვეყნის მუქი სურათები, რომლის მშვენიერი სანახაობა მეტად გვაბრმავებს.

„ფერად კრიალოსნებით და მზის ნათელ ელვარებით იმოსება ჩვენი სავალი გზა. ოცნება ჩვენი ამაცია და ციურ ბგერებში იფერფლება ყვითელი აღმურით. არ გვანუხებს სიკვდილის შიში. ჩვენი უახლესი მიზანია შევქმნათ მარადისობა და უტეხი სხეულით მივეგებოთ ყოველგვარ საშინელე-ბას.

სული ჩვენი ჩქარია და შეუკავებელი.

გვიყვარს ქანაობა უმაღლეს ლიცენციაში“ (ტერენტი გრანელი, „ცისფერი სიმორე“, თბ. 1999, გვ. 359).

„უცნობი სფინქსის“ შემოქმედებაში, განსაკუთრებით, როცა რელიგიური, ქრისტიანული სახისმეტყველების პრობლემებს აშუქებს, წინა პლანზეა სიმბოლოურ-მეტაფორული სახეები.

ამკარაა, რომ რენესანსის პრობლემა მეოცე საუკუნის ქართულ პოეზიაში სიმბოლიზმს, საერთოდ მოდერნიზმს უკავშირდება.

თავი II ფილოსოფიური ლირიკა პლანეტის სევდა

მეოცე საუკუნე ღირებულებათა ტოტალური გადაფასებით გამოირჩა. მრავალი შემოქმედის სახელი ჩაიძირა დავიწყების უფსკრულში. გაღმა ნაპირამდე ვერ გააღწიეს მთავრობის მიერ ხელდასხმულმა, ხუთწლეულების პრემიებით და ორდენებით წახალისებულმა კალმოსნებმა. სულინმიდის მაღლით ცხებული სიტყვის ოსტატები კი, რომლებიც თავის დროზე დევნილნი, ტერორიზმებულნი, რეპრესირებულნი იყვნენ, ნათლის სვეტივით გაბრწყინდნენ და სულის სასწაულებით გაგვაოცეს. ცოტანი არიან ასეთები, მსხვერპლის ფასად რომ გადაარჩინეს უმაღლესი იდეალები, ერთ-ერთი ასეთი უპირველესი ლირიკოსის შარავანდედით მოსილი პოეტია ტერენტი გრანელი. იგი ბოლომდე დარჩა მოუსყიდავი, მოუთვინიერებელი.

გარდაცვალებიდან თითქმის სამი ათეული წელი გაუცხოების ნისლი ებურა „მემენტო მორის“ ავტორს. მის შემოქმედებას საგანგებოდ უგულებელყოფდნენ და მკითხველს უმაღავდნენ მედროვეები, პრიმიტივეები, მაგრამ ამაოდ დაშვრნენ მისი სიდიადის დაფარვის მოსურნეები.

დღეს ტერენტი გრანელის გამორჩეული პოეტური აზრი მეუფებს ყველგან. აზრთან კი, როგორც დიდი ილია ჭავჭავაძე ბრძანებდა, არტილერიაც უძღურია.

ჩვენმა დრომ ხელახლა აღმოაჩინა მისი პოეტური პლანეტა, მთელი არსებით ინამა ეს „პოეტი ბავშვი“ და ლამის ჩვენი დროის სახარებად შერაცხა მისი განუმეორებელი კრებულები.

სიტყვის ჯადოქართა ქვეყანაში, პოეტების მეფე გალაკტიონის გვერდით ცხოვრობდა ცრუ პოეტების ლეგიონებისგან გამორჩეული, ზეგარდმო მაღლით ცხებული ლირიკოსი და ისეთსავე ფურორს ახდენდა მეოცე საუკუნის 20-30-იანი

ნლების ქართულ სინამდვილეში, როგორც არტურ რემბო თავის თანამედროვე საფრანგეთში.

ტერენტი გრანელის შემოქმედებამ უკვე ჩააბარა დროის გამოცდა და ერის მუდმივ მეგზურად იქცა.

ცხოვრებაში იგი იობივით მრავალტანჯული და იობივით ღმერთის რჩეული იყო, თითქოს საგანგებოდ უფლენდა უზენაესი ყოველგვარ განსაცდელს, რათა წამების ცეცხლში ნაწრთობს, ბოლომდე გამოეცვლინებინა თავისი განსაკუთრებული შესაძლებლობები, უფსკრულიდან მიეკვლია მარადიული შუქისთვის.

მინიერი, წარმავალი ბედნიერებისგან განზე დარჩენილი, მაინც დიადად განიცდებოდა. ერის ნერვებს ათრთოლებდა პოეზიითაც და ცხოვრებითაც. მეშჩანოვის ჭაობს, ბრბოს ცდუნებებს ბოლომდე განრიდებულ ტერენტი გრანელს დავით წინასწარმეტყველივით შეეძლო ეთქვა: „შევიძულე კრებული უკეთურთა და ბოროტთა გვერდით არ დავჯდები“ (ფს. 25/26,5) (1,545).

„უცნობი სფინქსის“ „მინანქრის სტრიქონებით“ მოიხიბლა საუკუნის უპირველესი პროზაიკოსი კონსტანტინე გამსახურდია, ხოლო თვითშეცნობილმა პოეტურმა გენიამ გალაკტიონმა აღტაცება ვერ დაფარა წაღენჯიხიდან მოვლენილი ჭემმარიტი ტალანტის „საამო ქართულით“ და „მემენტო მორის“ ავტორს „ხალასი გენია და ნიჭი, ბუნებით პოეტი, ჭემმარიტი პოეტი“ უწოდა.

ზეცანართმეული, ღმერთწართმეული ეპოქის შვილი იყო ტერენტი გრანელი, ღმერთის გმობა კი ადამიანის გაარაფრების, ყოველგვარი უკეთურების დაკანონების გზა იყო.

მაგრამ „უცნობი სფინქსის“ ნიღბით მოვლენილ პოეტს არასოდეს უწერია პარტიული დიქტატით, არასოდეს შეუქია მინიერთა პრაგმატიზმი, სოციალისტური ქვეყნის არარსებული წარმატებები, ცრუ ბელადები, რომელთაც „დიქტატორ იმპერატორებს“ უწოდებდა.

ტერენტი გრანელისთვის მთავარი იყო „მამული, ენა, სარწმუნოება“, კოსმიური პრობლემები.

სისხლიანი ბოლშევიზმის ტერორითაც დაუმარცხებელი პოეტია ტერენტი გრანელი, რომელმაც სავსებით განსხვავებული, „უვალი გზა“, ნამდვილი პოეტის გზა აირჩია.

აკაკი წერეთელი გვაფრთხილებდა: „თქვენ რომ გგონივართ, ის არ ვარო“.

ტერენტი გრანელი ირწმუნებოდა: „მე სხვა ვარ, ხალხი სხვაგვარად მიცნობსო“.

თუმცა მის სიდიადეს გრძნობდნენ, ბოლომდე ვერ აცნობიერებდნენ და შეუცნობლობის ტკივილმა ათქმევინა: „სადაც მე ვდგავარ, იქ სიბნელეა, იქეთ არავინ არ იხედება“. ეს ღვთაებრივი სიბნელე იყო, ანუ სინათლე, ჩვეულებრივი მზე-რისთვის მოუხელთებელი.

ჭეშმარიტი პოეტები დიდი განსაცდელის ჟამს ევლინებიან ხოლმე ერს. ბუნებრივია, ჩვენს დროს ასე რომ აედევნა ტერენტი გრანელის აჩრდილი და ხალხს ძილს უფრთხობს მისი პოეზიის „ცისფერი შუქი“, საღმრთო ემბაზში განბანული აზრები.

„მემენტო მორის“ ავტორის შემოქმედება გვიზიდავს იგავურ – სიმბოლური ფორმით გამოხატული ჭეშმარიტებებით, იგი იმ მარადიული სიბრძნის წყაროს დანაფების შედეგია, რაც უფლის მიერ შთაგონებული ბიბლიიდან მომდინარეობს.

ბიბლიაში განარჩევენ ორგვარ სიბრძნეს: მიწის სიბრძნეს და ზეციურს (ბარუქი), ნუთისოფლის სიბრძნეს და მალლიდან გარდმოვლენილ ღვთის სიბრძნეს (პავლე მოციქული, 1, კორინთელთა, 2,6,7) (1,3,5,8).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში სწორედ ზეციური, მარადიული სიბრძნე მოიძიება. კერპების, ცრუ მოციქულების, ანტიქრისტიების ეპოქაშიც გაიგნო პოეტმა გზა ჭეშმარიტი ღმერთისკენ.

მისი პოეზიის ნაყოფელვარე ხე უფლისგან არის კურთხეული.

მისი ცეცხლი უზენაესი ცეცხლია, ჩვენ მასზე ვითბობთ ჩრდილოეთის ყინვისაგან გათოშილ ხელებს, ვწმენდთ დროის მტვრისაგან გაუხეშებულ სულს. ფაქტია, რომ „უცნობი სფინქსის“ მწუხარე მუზამ მოაზროვნე, მსოფლიოს მრავალი კუთხე შესძრა.

მის ენიგმურ, სიმბოლურ–მეტაფორულ სამყაროში შესასვლელი „საოცრების კარი“ ანუ ქრისტიანული ღმერთია. პოეტი ამრავალფეროვნებს, ახალი ნიუანებით ავსებს საღმრთო სახელებს. ამ გამორჩეულ სამყაროში უბერავს სულიწმიდის ნიავი, გვეცნაურება გამოცხადების სიბრძნე, საღვთო ნისლი.

სისხლის, ტერორის, ძალმომრეობის ეპოქაშიც შეძლო პოეტმა ანგელოზური სულის შენარჩუნება.

განსაკუთრებული განსჯის საგნად აქცია ფილოსოფიური პრობლემები, სიკვდილ–სიცოცხლის მიმართება, ადამიანის ზნეობრივი განწმენდა, ბედისწერის იდუმალება.

იგი დაემყარა მოძღვრებას, რომლის მიხედვითაც ადამიანში ორი არსია: ღვთაებრივი და მდაბალი. ღმერთის სამყაროში, ჩვენს ნამდვილ სახლში დასაბრუნებლად აუცილებელია წმინდა სული.

ტერენტი ჰგავდა ზიარებულთა ორდენის წევრს, რომელსაც უნდა გაეელო ინიციაციის, კათარსისის რთული და ძნელი გზა, სინმინდის გადარჩენის აუცილებლობის შეგნებით.

პოეტის სული წმინდა გიორგის მსგავსად განიწმინდა“ ნამების ცეცხლით, მადლის მდინარით, სულიწმიდით, გულის სისხლით.

ზიარებულთა ინიციაციის ერთ–ერთი საფეხურია ლოცვა, მსხვერპლის გაღება, მონანიება.

„პოეზიის უმანკო მსხვერპლი“ – ტერენტი გრანელი გამუდმებით ლოცულობდა, მარხულობდა უკეთესი დროის სა-

ხელით: „ვდგავარ ქვეყნის წინ, როგორც მლოცველი, ვითმენ წამებას, სხვაგვარ დროს ველი“... (ვდგავარ ქვეყნის წინ) (2,137).

მისტიკოსები საღმრთო ტრფიალის იდეას იზიარებენ.

პლატონის დარად, ტ. გრანელი განარჩევდა ორგვარ ეროსს და „ციური ეროსის“ ჰანგებს ქმნიდა, პითაგორეულ სფეროთა ჰარმონიას ეზიარებოდა.

სულიერი განსაზღვრული ორფეოსელთათვის იყო არგონავტების ლაშქრობა, გაჭირვების დათმენა.

ტერენტი გრანელისთვის განსაზღვრულია პოეზია, მუსიკა, „ლექსი მისტერია“.

პოეტის ცხოვრება სიკვდილისათვის მზადება და სიკვდილის შიშის დაძლევა იყო.

დიდი ადამიანები ამაღლებული სულით, ესთეტიკური ფენომენით ამარცხებენ სიკვდილს და ფერებში წარმოიდგენენ მას. მალარმესთვის სიკვდილი ოქროსფერია, ვერლენთან – მზისფერი, რემბოსთან – წითელი. გალაკტიონთან ვარდისფერი, ტერენტი გრანელთან ცისფერი: „ეს იყო წამი, წამი, როდესაც ელოდნენ ცისფერ სიკვდილის წამებს“.

სიკვდილთან ბრძოლის სურვილით შეიქმნა ხელოვნება, მეცნიერება, ფილოსოფია, რელიგია.

სიკვდილის გაცნობიერება წყაროა ჩვენი გაღვიძების, ამაღლების, იგი ემსახურება ადამიანის დაფარული სულიერი ძალების გამოვლენას.

ტერენტი გრანელის რწმენით, ადამიანი კვდება არა მაშინ, როცა სული სხეულს შორდება, არამედ სიკვდილის ტოლფასია სულის დაშორება ღვთისგან.

ლაო ძი ამბობს: „ყოვლადბრძენი დაფარულს მიელტვის და არა ხილვად მშვენიერებას. იგი ეძიებს დაფარულს, უარყოფს ყოფიერს“ (3,184).

„ადამიანი გაუკვდავდება იმიტომ და იმ დროს, ოდეს შეითვისებს თავის წიაღში ღვთაებრივ ძალას, ოდეს უკვდავე-

ბის წყალს დალევს სიკეთისა და სიბრძნის სახით, ოდეს გარემოიცავს თავის თავში ღვთაებრივ საწყისებს.

„ვინც არყოფნას უჭვრეტს, სრულქმნილია, ვინც წარუვალში გარდაიცვალა, მარადიულია“ (3,201).

„უნდა იცხოვრო არა სხეულისთვის, არამედ სულისთვის“ (3,247).

ტერენტი გრანელს არ უძებნია მიწიერი, პრაგმატული ბედნიერება, მისთვის ბედნიერება იყო ერის, რწმენის, სიმართლის მსახურება, ცის და მიწის საიდუმლოებათა შეცნობა, მისი მრწამსი მსოფლიოს დიდი მოაზროვნეთა შეხედულებებს ემთხვეოდა: „ო, უბედურებავ! შენ ძირი ხარ ბედნიერების ო, ბედნიერებავ! შენ ძირი ხარ უბედურების“ (ლაო-ძი, დაო დე ძინი) (3,219).

ტერენტი გრანელი დარწმუნებული იყო, რომ სული სიკვდილის შემდეგაც აგრძელებს არსებობას, იგი იღვიძებს ახალ გარემოში, ვითარდება და ამბობდა: „სიკვდილია სიცოცხლეზე მეტი“.

პოეტმა გაიზიარა გარდასხეულების თეორია, გადაიხედა მიღმურში, ჩანვდა ყოფნა – არყოფნის საიდუმლოებებს.

იოგების მიხედვით, სამყარო დაყოფილია მაღალ, შუა და დაბალ პლანეტარულ სისტემებად. დედამიწა შუა პლანეტარული სისტემის შემადგენლობაშია. სიკვდილი ყველგან არსებობს, გარდა მაღალი სულიერი პლანეტისა. ადამიანმა ისე უნდა იცხოვროს, რომ მიიღოს სულიერი სხეული და მიაღწიოს სულიერ პლანეტას.

ტერენტი გრანელი გამუდმებით ეძებდა „მესამე გზას“, „სხვა პლანეტას“. მას სწამდა უკვდავება, „სიცოცხლე სხეულის გარეშე“. მისი „უვალი გზა“, „მესამე გზა“ ხორცისაგან გასაღწევი, სულის გამარადისების გზა იყო, რაც სიკვდილის შემდეგ უნდა დაწყებულიყო სულიერი ნათელლების პირობების ერთგული დაცვის შემდეგ. აკი გვიჩვენა კიდევ ზეცამდე ასამაღლებელი საფეხურები.

„უცნობმა სფინქსმა“ შექმნა თავისებური გარდაცვალების სახელმძღვანელო, „„მიცვალებულის დღიური“, მაგრამ ფუჭად მოზეიმე საზოგადოებამ, რომელიც ნივთს, ყოველდღიურობას, ვულგარულ გრძნობებს აიდეალებდა, ვერაფერი გაუგო პოეტის უზენაეს სიბრძნეს და მის გენიალურ წიგნს „შავი წიგნი“ უწოდა.

ტერენტი გრანელის სულის გზები იწყება კაცობაში „ადამის ძის“ სახით და სრულდება უმაღლეს სავანეში. მის მიერ განვლილი გზა მთელი კაცობრიობის სულიერი გზაა და ამიტომაც არის იგი „მსოფლიო პოეტი“.

„მემენტო მორის“ ავტორს ბიბლიური წინასწარმეტყველებივით, აღაშფოთებდა ადამიანის განშორება ღვთისგან და ურჩევდა მოძმეთ, შერიგებოდნენ უზენაესს.

„აჰა, მოგივლენთ ელია წინასწარმეტყველს უფლის დღის, დიდის და საშინელის დადგომამდე.

„ის შეარიგებს მამების გულს შვილების გულთან და შვილების გულს მამების გულთან, რომ ჩემი მოსვლისას ქვეყანა შეჩვენებით არ შევმუსრო“ – აცხადებდა მალაქია წინასწარმეტყველის პირით უზენაესი (3,23,24)(4,704).

პავლე მოციქული მოძღვრავდა ხალხს: „ყოველივე ღვთისგან არის, რომელმაც შეგვირიგა იესო ქრისტეს მეშვეობის და მოგვცა შერიგების მსახურება.

„იმიტომ, რომ ღმერთმა ქრისტეში შეირიგა წუთისოფელი და არ ჩაუთვალა მათ მათი დანაშაულებანი და გვიბოძა შერიგების სიტყვა.

„ამგვარად, ჩვენ ქრისტეს სახელით ვართ მოვლენილი და თავად ღმერთი შეგაგონებთ ჩვენი მეშვეობით, ქრისტეს სახელით გთხოვთ: შეურიგდით ღმერთს“ (პავლე მოციქული, II კორინთელთა 5,18,19,20)(1,390-391).

შერიგების დღეს ნატრობდა გალაკტიონი და მზის – ქრისტეს სახელით ურიგდებოდა ფიზიკურ სიკვდილს, რაც სულიე-

რი უკვდავების სავანეში გამგზავრებად ესახებოდა (შერიგება)(5,53).

განშორების გულისტკივილი, განშორების წამებით ჩამქრალი სანთლები, ღმერთისგან განშორება აწამებდა ტერენტი გრანელს, მაგრამ მაინც სჯეროდა განწმენდის, შერიგების: „და სულის ლანდი ისევ გაჩნდება და ისევ მოვა დღე შერიგების“.

პოეტს ელანდებოდა ცოდვილთა განკითხვა, „უფლის დიდი დღე, ძალზე საშინელი“ (იოველი, 2,11).

ტერენტი გრანელი აცხადებდა: „დანვებოდა კვლავ ბინდი, გულში მენყო ლოდები, მოდიოდა დღე დიდი, ქარი ცოტაოდენი“.

ღმერთი არის მარად ღია თვალებით მზირალი მართალი მსაჯული, რომელიც დამსახურებისამებრ მიუზღავს თითოეულს: „დიდგანმზრახველო და მრავლადმოქმედო, რომელსაც ღია გაქვს თვალები ადამის ძეთა საქციელის მიმართ, რათა მიაგო თითოეულს თავისი საქციელის და თავისი ნამოქმედარის მიხედვით“(იერემია წინასწარმეტყველი, 34,19)(4,156).

ტერენტი გრანელის უნიკალური ხედვა და ინტუიცია სამყაროს გლობალურ მოვლენებს აფიქსირებდა: „ვუმზერ სამყაროს ღია თვალებით“.

ადამიანებზე გულგატეხილი, ღმერთზე ამყარებდა იმედებს: „მე ისევ ციდან ველი ტაროსებს“.

„მემენტო მორის“ ავტორი ეპოქისგან გამდგარი პოეტი კი არ იყო, როგორც ამტკიცებდნენ დაქირავებული კრიტიკოსები, არამედ თავისი თანამედროვეობის არსს, შავი დროის კონტურებს განუმეორებელი სახე – სიმბოლოებით აფიქსირებდა.

არაჰუმანური, სატანური პერიოდის შინაარსს გვიცნობიერებს ხატოვანი სახეები: უღირსი თვალი, მხეცი (აპოკალიფსური მხეცების ნაშიერი), კენი, დემონი, ბნელი შუალამე.

ემაფოტი და საფლავები, დროის თანამდევია გველი და მკვდარი დღეები (უარყოფილი ღმერთი).

სიმბოლური ჩანაფიქრისაა შუქის ჩაქრობა, შავი ღრუბლების მოვლინება, ფინიების გააქტიურება: „და ჩაქრა შუქი თავისუფლების, სიბნელე ირგვლივ დაფენილია, ნელა მიდიან ღრუბლები ცისკენ, გარეთ ვილაცას უყეფს ფინია“.

იკრძალებოდა ღმერთის ხსენება, სამშობლოს სიყვარული, ირგვლივ კი მრავლად იყვნენ ჭოტები, ყვავები, ყორნები, კატები, ფინიები.

ეროვნულ ტრაგედიაზე მიგვანიშნებდა ქარისაგან ყაჩაღივით აკლებული, მიტოვებული ბაღების სახეებით (ბალი კაცური ბუნებაა იპოლიტე რომაელის მიხედვით). მიტოვებული ბალი ღმერთისაგან მიტოვებული ადამიანის სულია.

ჰგოდებდა „ქვეყნის უკულმართობას“, დაღუპვის გარდუვალობას, აღაშფოთებდა კოსმიური ავდარი, მთელი პლანეტის ბედი: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის“.

ტოტალურ კატაკლიზმებს, წინაპარი კლასიკოსების დარად, ღმერთის უარყოფით ხსნიდა, რუსული ბოლშევიზმის ბაცილებით გადაგვარებას, უღმერთობას სიმბოლურად შემდეგნაირად გამოხატავდა: „ქრება ის უმანკო და შუქი ნუგეშის, გრიგალი არხევს სულის მიმოზებს, გრიგალი მისდევს ოცნების ხომალდს, მზე თითქოს გაქრა, მზემ ცა დატოვა, ჩემი თეთრი იმედი დაიკარგა ოდესლაც, ქარისაგან იღუპება ტოტი, ახლა ვხედავ ხის გაძარცულ შტოებს, ისევ მიცქერის მთა გადამწვარი, და ძველებური სახლი იქცევა. გამქრალი ზაფხულის (ზაფხული საღმრთო სახელია), ზამთრის სიცივის ქვეტექსტებით გვაგრძნობინებს ეროვნულ –სარწმუნოებრივ ტრაგედიას.

პოეტს ეზმანებოდა სიავის აღსასრული, ქართველი ერის– ლაზარეს აღდგინება, რწმენისკენ მიბრუნება: „მაგრამ ლაზარე აღდგება მკვდრეთით, აღდგება, როგორც ღვთის სიყვარული (ფიქრები ქაქუცას მკვლევლობის დღეს)(2,246).

ბოროტების იმპერიის დანგრევაზე ოცნება ასოცირდება ბიბლიური ბაბილონის დაცემასთან, მის ნანგრევებზე ყორნების ჩხავილთან („მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე“) (2,85).

ტერენტი გრანელი თავის სამშობლოდ ზეცას იგულვებდა: „ჩემი ნაზი სამშობლო ლაჟვარდები ცისფერი“. თავის მარადიულ სავანედ ესახებოდა „ზეციური სახლი, ცისფერი სახლი, ცისფერი ქვეყანა“.

მაგრამ, ამასთან, ყოველ ადამიანს აქვს თავისი მიწიერი სამშობლო, წალენჯიხიდან, ზუგდიდიდან დაწყებული მისი გზა თბილისზე გადის და ქვეყნის ამ მთავარი მაგისტრალიდან მიერთვის მსოფლიოს და უსაზღვროს.

ტერენტი გრანელი ილია ჭავჭავაძესავით ხედავდა საქართველოს თანამდევ უკვდავ სულს, „უხილავ საქართველოს“.

მისი დევიზი იყო: „სამშობლოს დაცვა და აყვავება“, რისთვისაც მარტო სიტყვით კი არა, საქმით იბრძოდა 1918 წელს, რათა ბათუმიდან იარაღით განედევნა თურქი ასკერები.

იგი გრძნობდა სამშობლოს ტკივილს, უფსკრულს და სათაყვანებელი ქვეყნის სიღიადეს დარდის თანხლებით მოიაზრებოდა: „და საქართველო ჩემთვის დიდია და საქართველო ჩემთვის დარდია“, ზოგჯერ კი სამარედ აღიქვამდა მშობლიურს.

21-ის, 24-ის, 30-იანი წლების ტრაგედიების მომსწრე ყალბი პოეტები ხალხს არწმუნებდნენ, ჩვენი სიცოცხლის ხე ყვავისო, ტერენტი გრანელი კი გულისტკივილით წერდა: „მოკვდა სამშობლო მხარე“, „კვდება ეს მდელო და ეს ქარია და საქართველო ახლა მკვდარია“.

პოეტს „ლურჯ გალიად“ ეჩვენებოდა დედამინა, აღაშფოთებდა „სისხლით დაფენილი გზები და შარა“, „სამარადისო მნუხარება მოკლულ თვალების“, ამხელდა ხელისუფლების ტირანიას, „ქვეყნის უკუღმართობას“, უნიჭო მჯღაბნელები კი რენეგატი კომუნისტების ხოტბაში ცვეთდნენ კალმებს.

ტერენტი გრანელს აქვს ჩვენს სულთან, დღევანდელ პრობლემებთან შემხები საოცარი სტრიქონები: „შრება სის-ხლისგან გული-აუზი და მიპყრობს ქუჩა, ვით თაფლი ფუტკარს, თითქმის ყოველდღე სასაფლაოზე ვხედავ მათხოვარს და პროსტიტუტკას“.

ნებისმიერი დიდი პოეტი, მოანერდა ხელს გაუცხოების თემაზე შექმნილ ტერენტი გრანელის შედევრებს: „ის ილუპე-პა, მას არ უვლიან, ქვეყნის სიმძიმე მის გულს მოება და სიჩუმეში დაფარულია ჩემი სიმართლე და სათნოება“, „მოდის ფარული ეს გამწარება, ვეძებ თანამგრძნობ მეგობრის ხელს“, „სხვა მეგობარი მე არ მყოლია, მხოლოდ ქარია ჩემი მხლებელი, უფრო ხშირია მელანქოლია და გაფიქრება შეუძლებელის“, „რა ვქნა, გრიგალში გული ვატკინე და ჩემი ფიქრი ცისკენ წავიდა, ახლა ხომ კმარა, რაც მოვითმინე, მეტ დამცირებას ველარ ავიტან“.

გაუცხოების გვირგვინია საოცრად მიგნებული „უცნობი სფინქსი“.

ტერენტი გრანელი ნათელმხილველი და ნათელმსმენი იყო.

მან ზუსტად იწინასწარმეტყველა თავისი გარდაცვალების წელი, თვე და რიცხვის განსაზღვრაში მხოლოდ ხუთი დღით შეცდა.

პოეტმა განჭვრიტა თავისი მომავალი დიდება („მე წავალ სხვანაირ სახით, ჩემს წასვლას დიდება მოსდევს“), თბილისში დასაფლავება („მაღლე მოვკვდები და ვიცი, გულზე, რომ დამაყრიან თბილისის მიწას“), იწინასწარმეტყველა მომავლის კატაკლიზმები, ღმერთისკენ მიბრუნება, დაქირავებული პროლეტარული პოეზიის აღსასრული.

ტერენტი გრანელი ერთდროულად ხედავდა ცას და მიწას, სულს და ხორცს, წარმავალს და მარადიულს, „გონიერ ზეცას“: „რა ბრწყინვალეა ცა იქაური“.

პოეტი ჭვრეტდა საკუთარ აჩრდილს, ლანდებს, სულიერ და ეთერულ სხეულებს, სულის გაფითრებას, წვდებოდა უსხეულო არსებობის საიდუმლოებას.

მან დალანდა ბედის მწვერვალი, უსაზღვროება, სიცოცხლის ბოლო, იგრძნო, რაც იქნებოდა გარდაცვალების შემდეგ.

ტერენტი გრანელი ფრენდა სულით, მოგზაურობდა ასტრალური სხეულით, ამიტომ ხშირია მის პოეზიაში „ლოცვა გაფრენისთვის“, „ექსკურსია ცისკენ“, „ბარათი ცისკენ“.

ცხოვრება დარდისთვის, გლოვისთვის მეტ საფუძველს იძლეოდა და პოეტის ხილვები ცრემლითა და ნაღველით იყო შეფერილი: „ჩემი ოცნება შეირხევა, როგორც ლერწამი და ცის კალთაში დაისვენებს სევდიან ძილით, და ჩემი მწუხარე სული მსგავსია დათოვლილ სანთლის, დროა, გრიგალმა მალლა აგნოს, როგორც ოცნება დიდი ნაღველის, ჩუმად ძინავს გულს ტყეში სევდის ლურჯი ოდებით, და ჩემი სული თეთრ ლოცვებში დატეხილი გლოვის ხაზებად“.

ეკლესიასტე გვმოძღვრავს: „ბრძენთა ფიქრები გლოვის სახლშია, უგუნურთა ფიქრები მხიარულების სახლში“ (6,484).

ღმერთთან ახლო მდგომ მცირერიცხოვან პოეტებში უპირველესია ტერენტი გრანელი, რითაც განაღებულნი ჰქონდა სამოთხე: „გლოვის ზარებით გამაქანებს თეთრი კარეტა და ჩემი სული სამოთხეში მივა გოდებით“.

ქართველი ხალხის დიდ გულისტკივილს დიდი მკურნალობა სჭირდება უპირველესად ღმერთით, რწმენით, მაღლით, ცრემლით, სიტყვით და სიკეთის ის ფლუიდები, რაც ასე უხვად იფრქვევა ტერენტი გრანელის პოეზიიდან, ჩვენი გაბზარული გულის განახლების უპირველეს ნამლად უნდა ვიგულოვოთ.

„ჯაღო აქვს მწერლის სიტყვას, მას წვიმები მოჰყავს, გრიგალების ატეხა და ზღვათა ამბოხება შეუძლია“, აცხადებდა კონსტანტინე გამსახურდია.

„მწერალი ჰგავს ბერძნულ მითიურ არსებას, რომელმაც გრიგალი გამოიწვია და ველარ დაანყნარა“, გვარწმუნებდა მიხეილ ჯავახიშვილი.

უეჭველია, რომ სულიწმინდის მადლია ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში და მისი ლექსებიდან დაძრულ გრიგალს დაცხრომა არ უწერია.

ვფიქრობთ, ბედნიერია ყოველი კაცი, ვინც შეისუნთქა პოეტის სამყაროდან მონაბერი ზეციური ქარი.

„ტირილში ნასვლა სჯობს ლხინში ნასვლას, რადგან იქ არის ბოლო კაცისა“ (ეკლესიასტე, 7,2).

„ყოველივეს თავისი დრო აქვს და ყველაფერს თავისი ჟამი ამ ცისქვეშეთში.

„ჟამი ტირილისა და ჟამი სიცილისა, ჟამი გლოვისა და ჟამი ლხინისა“ (ეკლესიასტე, III, 1,3) (ბიბლია, 1990:47).

გალაკტიონი ხედავდა ძე ღმერთის – „მომავლის ჩრდილის“ მჭმუნვარებას, ყოვლისმხილველ უფალს აძრწუნებდა ადამიანთა უზნეობა, უზენაესის დავინყება (მიმღერე რამე) (გალაკტიონ ტაბიძე, „პოეზია“, თბ. 2014, გვ. 18).

უმბერტო ეკოს „ვარდის სახელშიც“ მუდმივად აქცენტირებულია ის, რომ ადამიანთა უზნეობის გამო ქრისტე მუდმივად მჭმუნვდა.

ტერენტი გრანელის სევდა–გოდება პირადული კი არ არის, არამედ ეროვნული და საკაცობრიო მასშტაბებისაა.

დამონებანი

1. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
2. ტერენტი გრანელი, ლექსები, ნერილები, ჩანანერები, თბ. 2012
3. ლაო–ძი, დაო დე ძინი, თარგმანი, შესავალი და განმარტებანი ლერი ალიმონაკის, „საბჭოთა საქართველო“, თბ. 1983
4. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, თბ. 1990
5. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული „მერანი“, თბ. 1982
6. ბიბლია, თბ. 2013

სიკვდილის პრობლემა

კაცობრიობას დასაბამიდან აშფოთებს სიკვდილზე ფიქრი, სიცოცხლის წარმავლობა.

სხვადასხვაგვარია ამ პრობლემისადმი მატერიალისტის და იდეალისტის დამოკიდებულება.

წმინდა ნერილის მიხედვით, „ხორცის საქმეები აშკარაა: ეს არის სიძვა, უწმინდურება და თავაშვებულობა, კერპთამსახურება, მისნობა, მტრობა, ჩხუბი, შური, რისხვა, შუღლი, უთანხმოებანი, მწვალეობა, სიძულვილი, მკვლელობა, ლოთობა, გაუმაძღრობა და სხვა. ამის ჩამდენნი ღვთის სასუფეველს ვერ დაიმკვიდრებენ.

„ხოლო სულის ნაყოფია: სიყვარული, სიხარული, მშვიდობა, სულგრძელობა, სახიერება, სიკეთე, ერთგულება, სიმშვიდე, თავშეკავება—ამათ წინააღმდეგ არ არის რჯული“ (პავლე მოციქული, გალატელთა, 5,19-23) (1,411).

აღმოსავლურ ფილოსოფიაში, ბუდიზმში დაგმობილია სიმდიდრის მონობა და უპირატესობა ენიჭება რწმენას, ზნეობას, სიკეთეს.

„უკვდავია სული უწმინდესი“, ასეთია ლაო-ძის „დაო დე ძინის“ აზრი (2,16).

„დაოს მფლობელი მრავალჟამიერია, გვამი იხრწნება, სული კი უკვდავია“ (2,40).

დანტეს „ღვთაებრივ კომედიაში“ გარდაცვლილები ღვთაების სამსჯავროზე წარდგებიან, განიკითხებიან და ცოდვილები ჯოჯოხეთში, ხოლო წმინდა სულის ადამიანები სამოთხეში იგზავნებიან.

მოპასანი, ჩეხოვი შეძრწუნებული იყვნენ იმით, რომ ორმოცი წლის შემოქმედებითი შრომის საზღაური „ხრწნილება, მატლი და მიწა“ უნდა ყოფილიყო.

სიკვდილის გაშინაურებაზე, სიკვდილზე ფიქრისკენ მიმართავდა ძალისხმევას მიშელ მონტენი, რომელიც ირწმუნებოდა, რომ სიკვდილი „ახალი სიცოცხლის დასაწყისია“.

სიკვდილის შემდეგ ადამიანის უფრო მაღალ არსებად გარდასახვის შესახებ საუბრობდა ფრენსის ბეკონი (ცდები).

სიცოცხლესთან ერთად, სიკვდილის რაობის გაცნობიერებას ცდილობდა უოტ უიტმენი (ჰიმნები სიხარულისადმი) (3,36).

შარლ ბოდლერი ჰადესში მოგზაურობდა და სულის უკვდავების რწმენა ასულდგმულეობდა(4,18).

„სად საფლავნი ჰგიებენ, ჰგიებენ აღდგომანი“, წერდა ნიცშე (5,88).

სიკვდილის გარდუვალობას რომ აღიარებდნენ, სიცოცხლის აზრიანად გატარებისკენ მოგვიწოდებდნენ შოთა რუსთაველი, ნიკოლოზ ბარათაშვილი.

სიკვდილ-სიცოცხლის გამოცანას ასე ეხმიანებოდა ვაჟა-ფშაველა: „ღმერთმა გიშველოს სიკვდილო, სიცოცხლე შევენობს შენითა (მოგონება) (6,282-283).

კონსტანტინე გამსახურდია სიკვდილს „უკანასკნელ ომს“ უწოდებდა და მასთან ღირსეულ შეხვედრებზე საუბრობდა.

„სიკვდილს მე როდი შევეუშინდები, იგი ძმა, მუდამ ჩვენს მხარეზეა, მე მეშინია იმგვარ სიცოცხლის, სიკვდილს რომ ჰგავს და უარესია“, აცხადებდა გალაკტიონი, რომელიც დაინტერესდა „ყოფნისა და არყოფნის წიგნებით“, „შავი წიგნით“, და „ვარდისფერი სიკვდილის“ გზაზე „შუქთა კამარას“ მიესალმა.

ეგვიპტელებს დღესასწაულის დროს საუცხოო საჭმელ-სასმელთან ერთად, დარბაზში შემოჰქონდათ მუმია ან ჩონჩხი შეძახილით: „მემენტო მორი!“ – გახსოვდეს სიკვდილი!“

ტერენტი გრანელმა სწორედ ამ სიტყვებით გააფრთხილა მტარვალნი, რომელთაც ექვსი ათასი პატრიოტი ქართველი დახვრიტეს 1924 წლის აჯანყებაში მონაწილეობისთვის.

სიკვდილთან მომზადებულ შეხვედრაზე საუბრობდა მიხაილ ზოშჩენკო, რომელსაც საწერ მაგიდაზე ეკიდა სოფოკლეს ლექსი: „ღვთის წყალობაა არგაჩენა ამ ქვეყანაზე, მაგრამ თუ მაინც დავინახეთ ჩვენ მზის ნათელი, დაბრუნდი მეთქი, ო, დაბრუნდი იმავ ბილიკით, არარსებობის და არყოფნის მშობლიურ ჭერქვეშ“.

ასევე, ზოშჩენკოს მოწინებას აღუძრავდა ბაირონის სტრიქონები... „განჭვრიტე ყველა სიყვარული ნეტარ თასებით, ყოფნის ნადიმზე რომ შეგისვამს –ნუთუ გეყოფა? ვინც გინდა იყავ, დამერწმუნე, ერთიც არსებობს, ყველაზე დიდი სიხარული – არარსებობა“ (7,214-215).

გარდაცვალების შემდეგ ყოველი ადამიანის სული საღვთო სამსჯავროზე უნდა წარდგეს. ამ პროცესის გარდუვალობას ამტკიცებს იუდაიზმი, ბუდიზმი, ზოროასტრიზმი, მუსულმანური, ქრისტიანული რელიგია.

ოფიციალური ეგვიპტური იდეოლოგიის მიხედვით, მიცვალებულის სულს უნდა გაეგლო ოზირისის – მიცვალებულთა მეუფის სამსჯავრო, სადაც სიმართლისა და წესრიგის ქალღმერთი მათი სწონიდა მის გულს, რომელსაც ფრინველის გული არ უნდა გადაეწონა. ცოდვილს დემონი შთანთქავდა, უცოდველი კი ანუბისის – ძაღლისთავა ღვთაებას გადაჰყავდა იალუს მინდვრებზე, რათა მზის ღმერთის თანამხლები ყოფილიყო მზიან ნავზე მის მუდმივ მოგზაურობაში. მიცვალებულს სამსჯავროზე უნდა წარმოეთქვა ორმოცდაერთი ცოდვის უარყოფის ტექსტი, ხოლო ბოლო ფორმულა უნდა ყოფილიყო: „მე სუფთა ვარ, მე სუფთა ვარ“ (8,130).

ტიბეტური მიცვალებულთა წიგნი ამტკიცებს, რომ სიკვდილი არის ცნობიერების გადასვლა უფრო მაღალ საფეხურ-

ზე, ამიტომ საჭიროა სიკვდილისთვის მზადება, შიშის დაძლევა.

ტიბეტური წიგნი მოგვითხრობს ღვთაებრივ სასამართლოზე, სადაც მიცვალებულთა მოსამართლე დხარმა-რაფუა აფასებს განსასჯელი მიცვალებულის საქმეებს კარმის სარკის საშუალებით (8,145-151).

ძველ ინდოეთში ძვ. წ. II და ა.წ. IIს. გვხვდება სიკვდილის ღმერთი „იამა“, მანუს კანონებში საუბარია სულის სხეულთან გაყრაზე, მის ხელახალ დაბადებაზე, გარდასხეულებაზე, უმაღლეს ადამიანზე, მაღალ და მდაბალ სულებზე, კარმისგან განთავისუფლებაზე.

ამერიკაში მიცვალებულთა წიგნს ეწოდება „გარდაცვალების მეცნიერება“ ანუ „გარდაცვალების ხელოვნება“.

ამერიკელი გოულდის სწავლების საგანი იყო „შეგნებული სიკვდილის მეცნიერება“ დევიზი – „მოკვდი სიკვდილზე ადრე“.

დოქტორ უორდენის პროგრამას ეწოდებოდა „სიკვდილის პირადი გაცნობიერება“, რაც მომაკვდავებს საშუალებას აძლევდა, შეეცვალათ თავიანთი ცხოვრების მოდელი, ახლებურად გაეცნობიერებინათ სიკვდილის, ავადმყოფობის, ჯანმრთელობის საკითხები.

მინი სიკვდილის გადატანა ადამიანს საშუალებას აძლევდა, გაეკონტროლებინა თავისი უკანასკნელი ნასვლა ამ ქვეყნიდან.

გოულდის პრინციპი იყო: „სიცოცხლე არის ილუზია“.

სიკვდილი შემოქმედების გამაღვიძებელი ფაქტორია, შემოქმედებითი ძალები მძაფრდება საკუთარი სიკვდილის გაცნობიერებისას.

სიკვდილისათვის ვარჯიში, სიმბოლური სიკვდილი ინვესს სულიერ განახლებას, შთაგვაგონებს ამქვეყნიური არსებობის წამიერებას და ტრანსცენდენტური სამყაროს მშვენიე-

რებას, ხელს უწყობს ადამიანის დაფარული სულიერი პოტენციის გააქტიურებას.

საკვდილი არის დიდი გამოცდა. ადამიანის მიზანია უზენაესის სახლში, სულიერ სამყაროში დაბრუნება, რასაც მომზადება სჭირდება. ადამიანის სრულქმნის პროცესი სიკვდილის ჟამს სრულდება (9).

„ბჰაგავად-გიტას“ მიხედვით, ყოფიერების რა მდგომარობაც ახსოვს ცოცხალ არსებას სხეულის დატოვებისას, იმავე მდგომარეობას მიაღწევს.

ადამიანმა ისე უნდა იცხოვროს, რომ მიიღოს სულიერი სხეული და მიაღწიოს სულიერ პლანეტას.

იოგების ფილოსოფიის მიხედვით, სამყარო დაყოფილია დაბალ, მაღალ, და შუა პლანეტარულ სისტემებად. დედამიწა შუა პლანეტარული სისტემის შემადგენლობაშია. სიკვდილი ყველგან არსებობს, გარდა მაღალი სულიერი პლანეტისა. ადამიანის მიზანი უნდა იყოს სულიერი სხეულის მიღება, სულიერ პლანეტამდე მიღწევა.

„ყველა საქმეს სამსჯავროზე მიიტანს უფალი, ყოველივე დაფარულს, კეთილს თუ ბოროტს“ გვამცნობს ეკლესიასტე (11,14)(10,487).

აქვე ნათქვამია: „მოიქცეოდეს მტვერი მიწად, როგორც იყო და სული დაუბრუნდეს ღმერთს, რომელმაც შთაბერა“, (11,7)(10,487).

ქრისტე შეგვაგონებს: „ნუ გეშინიათ მათი, ვინც სხეულს კლავს, სულის მოკვლა კი არ ძალუძთ“ (მათე, 10,28)(1,21).

„ხრწნადი უხრწნელობით, მოკვდავი უკვდავებით უნდა შეიმოსოს.

„აჰა, გეტყვით თქვენ საიდუმლოს: ყველანი როდი მოკვდებით, მაგრამ ყველანი შეიცვლებით“, გვმოდღვრავს პავლე მოციქული (I კორინთელთა, 15,51,53)(1,381).

პლატონის მიხედვით, „ფილოსოფია სიკვდილისთვის მზადებაა, ე.ი. მას ევალება იმდენად სრულყოფის სული, რომ

იგი სამუდამოდ დარჩეს იდეათა სამყაროში და გადაურჩეს მოკვდავთა ნაკლულ ქვეყანაში კიდევ ერთხელ დაბრუნებას“ (11,110).

ბიბლიაში მეფე ბალთაზარმა ნადიმის დროს იხილა კედლიდან გამოსული ხელი, რომელმაც კედელზე სამი საბედისწერო სიტყვის წარწერით ამცნო მისი და მისი სამეფოს აღსასრული (წინასწარმეტყველება დანიელისა, 5,1-30) (12,252-253).

რუდოლფ შტაინერი ირწმუნება, რომ „ადამიანს სულიერ სამყაროშიც გააჩნია ცნობიერება, მიღმურ სამყაროში მხოლოდ ცნობიერების ცვლაა“ (13,121).

გოეთეს მოსაზრებაც ანალოგიურია: „მე ეჭვი არ მეპარება არსებობის გაგრძელებაში, ყოველი ენტელექტია ზიარებულია მარადისობას. ეჭვი არ მეპარება, ჩვენ განვაგრძობთ არსებობას, მაგრამ ყველანი ერთნაირად უკვდავნი არ ვართ“ (14,64).

არსებობს მოსაზრება, რომ შესაძლებელია რადიოკონტაქტი მკვდრებთან, აჩრდილების ფოტოგრაფირება, გარდაცვლილთა ხმების ჩანერა. ხდება მიცვალებულთა გამოცხადება ცოცხალთა გასაფრთხილებლად, ხმის გაგონება, სუნთქვის შეგრძნება (9,14).

ბიბლიაში მეფე საულმა მესულთანე ქალს სთხოვა სამოელის გამოძახება მიღმური სამყაროდან. სამოელმა იწინასწარმეტყველა საულის და მისი ოჯახის ტრაგედია, რაც ახლა კიდევ.

პლუტარქეს პარალელურ ბიოგრაფიებში მოთხრობილია ბრუტუსთან იულიუს კეისრის გამოცხადების შესახებ.

დანტე სიზმარში მოეწვინა შვილს, რათა „ღვთაებრივი კომედიის XIII თავის ადგილსამყოფელი მიენიშნებინა.

„ღვთაებრივ კომედიაში“ გვხვდება წარსულის, აწმყოს, მომავლის ლანდები, მისტიური აჩრდილები.

გოეთე მიიჩნევდა, რომ „სულთა სამეუფო არ არის კარდახშული“ (12,117).

ვასილ ბარნოვის რომანებში და მოთხრობებში მუდმივი კავშირია ორ სამყაროს შორის. ადამიანის ფიზიკური სიკვდილის შემდეგ სული აგრძელებს არსებობას და ეცხადება ახლობლებს (აჩრდილი სიკვდილისა).

მოგონების, გარდაცვლილთა აჩრდილების გაცოცხლების, ჰადესში დამკვიდრებულებთან „კომუნიკაციის“ უნარია შემოქმედება.

სამშობლოს ღირსეული შვილები, ნათლითმოსილები საიქიოდან უნათებდნენ ვაჟა-ფშაველას და პოეტი ესაუბრებოდა მათ: „ჰყოლია სულით მტკიცენი მშობელს ქვეყანას გამირები, საიქიოდან მინათებს მათი ნათელი პირები. ცოცხალი მკვდრებთან ვსაუბრობ, შევტრფი შუბლ-შეკრულს შოთასა, მკვდრები მიშაქვრენ ცხოვრების გულში ჩანანვეთ შხამასა“ (ერთხელ კი ჩვენც ვყოფილვართ) (6,32).

ეს „კომუნიკაცია“ ორმხრივი იყო (სიყრმითგან საიქიოსთან).

„მამა-პაპათა აკლდამებიდან“ გამირთა აჩრდილების გამონვევაზე, „ლეშთა“ გაცოცხლებაზე გვესუბრება ვაჟა ფშაველა.

ფშაველ გენიოსს ეცხადებოდნენ რუსთველისა და გურამიშვილის აჩრდილები და ამხნევებდნენ: „სრულდება, მალე იქნება ღვთისაგან დანაპირები“ (ხმა მესმის“ (6,329-330).

წინაპრებთან პოეტის სულიერი ერთობის დასტურია ვაჟას „აკაკის საიუბილეოდ“, „ილიას საღამო“ (6,144-145,169-171).

გოეთესავით, ვაჟასაც სწამდა ქვეყნის რჩეულთა სულის უკვდავება: „მრწამს, მარად მიწამებია მუდმივ სიცოცხლე სულისა, კარგისა, ქვეყნის მოყვარის, ქვეყნის ბედისგან წყლულისა“ (მრწამს, მარად მიწამებია) (6,246-247).

ასევე ეუწყებოდა პოეტს ქრისტიანული საქართველოს მფარველის – მარიამ ღვთისმშობლის თანადგომა და ქვეყნის მტარვალთა დასჯის მსჯავრი (ხმა სულეთიდამ) (6,214-215).

ნათელმხილველები თავიანთ ასტრალურ სხეულს გზავნიან იქ, სადაც სურთ და მოგზაურობენ მთელ პლანეტაზე.

მისტიკოსების აზრით, ეფირული ორეული, ელექტრული სული აგრძელებს არსებობას კლინიკური სიკვდილის შემდეგ.

პლატონის მიხედვით, ნებისმიერ მატერიას გაჩნია შესატყვისი იდეების ქვეყანაში.

ადამიანს შეუძლია ერთდროულად ყოფნა ორ სხვადასხვა ადგილას (შდრ. ტერენტი გრანელის „იქაც და აქაც“).

გალაკტიონმა უცდომლად წაიკითხა, როგორც „ყოფნის წიგნი“, ისე „არყოფნის წიგნი“ (დღეთა გარდასულთა) (17,113-120).

პოეტს სჯეროდა, რომ „სული ცოცხლობს, როს სხეული სამარეში სდუმს“. ხორცისგან განშორებულ სულს „ცის ლაჟვარდის უსასრულობაში ხედავდა (მას სიკვდილის დროს ეჩვენებოდა).

„ბნელი ბინდბუნდით მოცულ მხარიდან“ გამოიხმობდა გალაკტიონი „ქალწულის აჩრდილს“, რომ „მშვენიერი სული“ და „მშვენიერი სახე“ დაენათლებინა (სიტყვა და ლოცვა).

„ბრილიანტებით“ იმოსებოდა ტერენტი გრანელის ლანდები.

ნუგეში და თანაგრძნობა გალაკტიონს თავისი წინაპრების სავანეში, „მარადიულ მხარეში“ ეგულებოდა (მშვენიერებით ვიპოვე).

სულიერი სიახლოვე პოეტების მეფეს ყველა ქართველ კლასიკოსთან ჰქონდა (ო, ნანა, ნანა).

ასევე ეცხადებოდა პოეტს სატანაში განსხეულებული გოეთე: „ობობებიან კუთხეში დივანს ვხედავ: „ვით გიოტე, ზის იქ სატანა“ (მაგიდა აღემქბიკებით).

ქართველი პოეტის „აჩრდილი თანაზიარი“ იყო ედგარ პო (საუბარი ედგარზე).

„და ჩემთან ერთად ოქროსფერ ნავში იყვნენ ედგარი და ნოვალისი“, – ასეთი სულიერი ერთობა ჰქონდა გალაკტიონს სხვა უცხოელ წინამორბედებთან.

ეს კომუნიკაცია „ორმხრივია“, თითქოს წინაპრებიც გრძნობენ გალაკტიონის პოეტურ გმირობას და მოწინებით ეგებებიან: „კარს გაუღებენ მას წინაპრები: გიცდიდით, ვიცით, ხომ მიატოვე ის ნაპირები ჩვენი სიმტკიცით? მიეგებება არაგვის პირი და ხმა ძლიერი, შენ უსათუოდ კაცი ხარ გმირი და ნიჭიერი“ (კარს გაუღებენ).

მერაბ კოსტავა სიკვდილზე ფიქრებს „სიბრძნის დედას“ უწოდებდა და ტრაგიკულად დაღუპულ შვილს ასე მიმართავდა: „...კიდევ კარგი, რომ ჩემთვის ირაკლი გარდაცვლილები არ არსებობენ... გარდაქმნიებიან ღვთის საოცრებად, რადგან ისინი მუდამ რჩებიან ჩემთვის ცოცხლებზე უფრო ცოცხლებად“ (ირაკლის) (6,158).

როსტომ ჩხეიძე ხაზს უსვამს „დიდი ხნის წინათ გარდაცვლილთა აჩრდილებთან მერაბ კოსტავას სულიერ, ღრმა და ინტენსიურ მეგობრობას და ეს მისთვის მეტაფორა ან აბსტრაქცია კი არ არის, არამედ ის იდუმალი რეალობა, ყოფითი სინამდვილისგან რომ არც განერჩევა და არამარტო გონებით, არამედ გულითაც იცის აჩრდილებთან მეგობრობის ყადრი“ (17,113-114).

ტერენტი გრანელმა მოიახლოვა და გაიშინაურა სიკვდილი, ინამა სულის მარადისობა და „მესამე გზას“ პიაპურო მზერა. პოეტს სამშობლოდ ესახებოდა „ლაჟვარდები ცისფერი“, „სიკვდილია სიცოცხლეზე მეტი“, გვარწმუნებდა „მემენტო მორის“ ავტორი.

ცნობილია ეგვიპტელების მაგალითი, რომელთაც დღესასწაულის დროს, საუცხოო საჭმელ-სასმელთან ერთად

დარბაზში შემოჰქონდათ მუმი შეძახილით: „მემენტო მორის!
– გახსოვდეს სიკვდილი“.

ტერენტი გრანელმა სწორედ ამ სიტყვებით გააფრთხი-
ლა მტარვალნი, რომელთაც ექვსი ათასი პატრიოტი ქართვე-
ლი დახვრიტეს 1924 წლის აჯანყებაში მონაწილეობისათვის.

ტერენტი გრანელი შეჩვეული იყო სიკვდილს, ხედავდა
ლანდებს, სულს, ბედის მწვერვალს, სიკვდილის შემდეგ მო-
სახდენ მოვლენებს, გრძნობდა შორეულ და მარადიულ სამყა-
როსთან ახლობელ კავშირს: „და მიხმობს ქრისტე მე ვარ-
სკვლავიდან, მე ახლო ვხედავ ძვირფას ლენორას, ახლა დე-
დის აჩრდილი დებს და მამას მახარებს, თითქოს მეძახის საი-
ქიოდან მამა სამსონი, დედა ივლიტა“, წერდა პოეტი, რომე-
ლიც ჭვრეტდა „სიკვდილის ყვითელ მანტიას“, თითქოს თავად
მიჰყვებოდა საკუთარ ცხედარს.

გიორგი ლეონიძე წინაპრებთან მიმართებით ამოწმებდა
საკუთარ გულისთქმას: „...შორეულ ელვამ თუ კალამი დამის-
ხიურა, მე გულს მესობა წინაპართა შემოხედვანი, უწყალო
მზერა მე მამონმებს ყოველდღიურად“ (წინაპართა შემოხედ-
ვანი).

„ნიკო სამადაშვილს გამოარჩევდა „სულის უფსკრულე-
ბის“ ჩვენება, ირეალური, იდუმალი სამყაროს გადარჩენა.

„ამ კაცს შეეძლო საკუთარი გარდაცვალებაც დაენახა
და ეს დრამატული ხედვა პიროვნების გაორების ამავე ხერხის
თავისებური სახეცვლილება, პირველყოვლისა, საკუთარ
გულსა და გონებაში არის გამოტარებული და არ არის ლიტე-
რატურული ზეგავლენის ნაყოფი“, წერს როსტომ ჩხეიძე
(18,110).

რუდოლფ შტაინერი ირწმუნება „შინაგან, სულიერ ადა-
მიანს ძალუძს ფიზიკური ორგანიზმიდან მთლად გამოთავი-
სუფლდეს, აღიქვას და იმოძრაოს სულიერ სფეროში.

„მესამე ხარისხის შემეცნება ხელწიფება მხოლოდ სუ-
ლიერ ადამიანს, როდესაც იგი ფიზიკური ორგანიზმიდან იმ-

დენად გამოთავისუფლება, თითქოს ეს უკანასკნელი საერ-
თოდ არ ჰქონია“ (19,317).

ტერენტი გრანელი მრავალგზის საუბრობდა სიკვდილ-
ზე, სამარეზე, დალუპვაზე: „...რომ მდომოდა სიცოცხლეზე,
სიკვდილს არ ვინამებდი, მინა არ იქნებოდა ჩემთვის შავი სა-
მარე... რომ დალუპვა მომელის, ვიცი, დანამდვილებით
(memento mori) (22,3).

„პოეზიაში უდიდესი და ცხოვრებაში გზადაბნეული“ პო-
ეტი, როგორც თვითონ აცხადებდა, არა მარტო სიკვდელზე,
თვითმკვლელობაზეც ფიქრობდა (ქრიან ფიქრები თეთრი და
შავი (22,11).

ის თავის თავს „ქრისტეს სისხლიანი ბედის“ თანაზია-
რად მიიჩნევდა (MABCUE BITE) (23,11).

პოეტი, ხშირად საუბრობდა „დამლუპველ გზაზე“, სამა-
რის ხვედრზე, სიკვდილის სიახლოვეზე, თავის კუბოსთან სე-
რაფიმები, ანგელოზები, ღვთისმშობელი ევლინებოდა.

სამარის გზას ხედავდა, სიკვდილის ლანდის სიახლოვეს
შეიგრძნობდა, ცხოვრებისგან განანამებს, „სასაფლაოს სიჩუ-
მე“ ენატრებოდა, სატანურ დროს, „ქვეყნის უკუღმართობას“
ვერ ეგუებოდა, გლოვა, პანაშვიდები ელანდებოდა (თეთრი
შუადლე, ვხედავ ამგვარ დროს) (22,48,50).

უცნობ მიცვალებულებს აცილებდა სამარემდე, საათო-
ბით იჯდა სხვათა სამუდამო განსასვენებელთან.

„მსოფლიო სევდით“ შეპყრობილი „სიკვდილის ყვითელ
მანტიას“, ხედავდა (მარადისობის ლაჟვარდები) (23,59).

სასაფლაო იყო მისი დასვენების და ფიქრის ადგილი
(ცისფერი სიშორე) (23,127-128).

„სასიკვდილო არია“ ესმოდა (ისევ წინ მიდის პოეტის
მკერდი) (23,129).

აკაკის, ილიას, ვაჟას საფლავებს, მთაწმინდის პანთეო-
ნის ეწვეოდა (დაო, არ ვიცი, რისთვის მებრძვიან (23,144).

რწმენის „ზვარაკი“, „შერისხული“, აღსასრულს ნატრობდა (ვედრება) (23,146).

„...და ეს სასაფლაოა ჩემი თავშესაფარი“, აღმოხდებოდა ურწმუნოთაგან, ტირანებისგან გაუცხოებულს.

„ეშაფოტი“ ელანდებოდა, „მარადიულ ღამეს“ ნატრობდა.

„სიკვდილის პირდაპირ გზას“ ხედავდა, მაგრამ სიკვდილის შიშს ამარცხებდა საკუთარი პოეზიის უკვდავების რწმენით: „...ჩემი ფიქრები არ მოკვდებიან“ (ვდგავარ მალლობთან, როგორც გუშაგი (23,181).

აღაშფოთებდა ურწმუნობა, უსამართლობა.

„შორეულ ყვავილები ხმებიან“, აცხადებდა ცხოვრებაზე გულგატეხილი და ამით რწმენის იგნორირებას აფიქსირებდა, რადგან ყვავილი საღმრთო სახელია: „ყვავილები დაჩნდნენ მიწის პირზე „ჟამი გალობისა მოიწია და ხმა გვრიტისა ისმის ჩვენს მხარეში“ (2,12).(10,488).

რეალური ვითარების ანარეკლია ტერენტი გრანელის განაცხადი: „არ შემიძლია, ტყვია მესროლე, ანდა მომეცი მე გასაქანი“ (ისევ დაბნელდა, მიდის დღე სწორედ) (23,196).

საპყრობილეში გამომწყვდეული ქრისტეზე ამყარებდა იმედებს. „...ახლა შორს ელავს ცა მონწენდილი და მიხმობს ქრისტე მე ვარსკვლავიდან“ (პოეტი პატიმარი) (22,200).

მხოლოდ ლექსების სიხარული“ იყო მისი ნუგეში (ვარ ასეთი, ვარ ყოველთვის კენტი) (22,201).

მუსიკით ცდილობდა სიკვდილის გადავილებას: „სხვაგვარ დუმილით ვუსმენ მუსიკას და ახლა სიკვდილი ასე ადვილია“ (მაღალო ცაო, ისევ შენ გიმზერ) (22,205).

„სევდის ლურჯი ოდებით“ იქარვებდა გულისტკივილს (შეშლილი ცრემლები) (22,209).

არ ასვენებდა სიკვდილზე ფიქრები: „სიკვდილს ყოველთვის თვალებში ვუშზერ, ვგრძნობ, ვილუპები და მიხარია“...

სიკვდილი სიხარულს ანიჭებდა, რადგან ეს მოვლენა ტანჯვისგან განთავისუფლებად ესახებოდა და არა სამუდამო გაქრობად, ასულგმულებდა იმის რწმენა, რომ თავისი მხატვრული სიტყვით მსოფლიოს ყურადღებას და აღიარებას მი-აღწევდა: „...ასე მარტო მიხარია ყოფნა, როცა თავს ვგრძნობ მე სიკვდილთან ახლოს. ახლა მინდა ვარსებობდე ყველგან, მთელ მსოფლიოს რომ დავიპყრობ, ვიცი... და ძვირფასო, ჩემს ბრწყინვალე სახელს, ვგრძნობ, მსოფლიო აღიარებს მა-ლე“ (ღამის სტრიქონები) (22,255).

„ვგრძნობ მსოფლიოს და უსაზღვროს ვეტრფი“, წერდა ლექსში „სამშობლოს“ (22,93-91).

ენატრებოდა „სხვა პლანეტების“, მთელი მსოფლიოს, „სხვა ზეცის“ (ცათა ცის) ხილვა.

ლექსში „მიცვალებულის დღიურიდან“ ასეთი ღრმააზ-როვანი განაცხადია: „და ეცემოდნენ სადღაც წვიმები შორე-ულ ღრუბლის სანაპიროდან“ (22,101-102).

წმინდა წერილში წვიმა ძე ღმერთის სახელია: „იგი ჩა-მოვა, როგორც წვიმა მოთიბულ მდელოზე, როგორც წვეთე-ბი, მიწას რომ რწყავენ“ (ფს.71/72,6)(1,598).

„ღრუბელი, შორეული ღრუბელი მარიამ ღვთისმშობლის სიმბოლოა (24,125).

ტერენტი გრანელს სიკვდილის დამარცხებად ესახებოდა საკუთარი ღრმააზროვანი შემოქმედება (მიდის წამება ჩემი) (22,261).

გაცნობიერებული ჰქონდა, „სიცოცხლის აზრი“, „ყოფნა არ კმარა, რაღაც მსურს მეტი“, აცხადებდა და მისი სიცოც-ხლის აზრი იყო ღრმააზროვანი პოეზიის დატოვება შთამო-მავლობისთვის.

ნამდვილი ადამიანების ნაცვლად ქარს და ნისლს ხედავ-და, სროლის ხმა ესმოდა და ესენინივით თავის მოკვლის სურვილიც ეუფლებოდა (რა ვქნა, მტერია დაუნდობელი) (22,33).

შეჩვეული იყო სიკვდილს, ობლობას, მარადიულ სევდას, საფლავზე ფიქრს და დარწმუნებული იყო, რომ მხატვრული სიტყვით გაარღვევდა სიბნელეს, ბურუსს და მისი საფლავიც ტანჯულთა დაფიქსირების სავანედ იქცეოდა (უმიზნო ხეტიალი) (22,41).

მინიერ ცხოვრებას უარყოფდა ზეცის და პოეზიის ადეპტით (მივდივარ, გზაზე ადის ალმური) (22,42).

„ქვეყნის გლოვა და წყევლა“ მის ბედსაც ადევნებოდა და კუბოში ყოფნის შეგრძნება ანამებდა (ზამთრის არია) (22,107).

საფლავებზე ხეტიალი უმძაფრებდა აღსასრულის შეგრძნებას: „...ვხედავ ქვეყანას, ვხედავ შენს საფლავს და ჩვენც, ძვირფასო, ეს დღე მოგველის“ (საფლავი) (22,116).

ენატრებოდა „სიცოცხლის შუქი“ (შუქი საღვთო სახელია) და სიცოცხლის წყურვილი იპყრობდა, რადგან სიცოცხლე, ცხოვრება საღვთო სახელია.

მარადისობის (ღმერთის), სხვა პლანეტის მაძიებელი „სიცოცხლის ბოლოს“ ხედავდა, აღაშფოთებდა ურწმუნება, ეკლესიის დადუმებული ზარი, როგორც კონსტანტინე გამსახურდიას მნათე ოქროპირს ნოველაში „ზარები გრიგალში“.

დედამინა უკეთურებს „ლურჯ გალიად“ ექციათ, და ისევ „სიცოცხლის გზების“ ძიებაში იფერფლებოდა (სიცოცხლე) (22,90).

დაჰბედებოდა არა წინააღმდეგობებისგან გაქცევა, არამედ ეპოქის მოვლენებზე დაკვირვება: „და გული იღბალს ქარისკენ მიჰყავს“ (სადღაც შორს) (22,6).

სახეზე იყო ეპოქის გამანადგურებელი ქარიშხალი: „მლუპავს ბედისწერა, ქარიშხალია წინ“ (ვიწყებ ლექსის წერას) (23,230).

ობიექტურად აფიქსირებდა ეპოქის ტრაგედიებს, უზენაესთან კავშირს არ წყვეტდა და ეიმედებოდა თავისი პოეზიის მომავალში გაღწევა: „...ახლა ჩემი ხმა ზეცას მოიარეს. ამ სა-

უკუნეს ხომ გასცილდება ჩემი ტანჯული სულის ტკივილი (ნელა ქრებიან სულის ლანდები)(23,7).

ეპოქის „უამინდობისგან“ – უკეთურობისგან განზე გამდგარს და სიკვდილის მომლოდინეს, ეიმედებოდა უზენაესის მსჯავრი, ქრისტეს ყოვლისმხილველი თვალი (ჩემო ზოზია, მე ნავალ მალე (23,19).

საქვეყნო სატკივრებით შეპყრობილი „ცისფერ ნვიმაზე“ ანუ ღმერთზე ფიქრობდა, რადგან ნვიმა საღვთო, სახელია.

წმინდა წერილში ნათქვამია: „ბარაქიანი ნვიმა აწვიმე, ღმერთო, შენს სამკვიდროს და თუ დაუძღურდება, შენ გაამაგრებ“ (ფს.67/68)(1,590).

„არა სიცოცხლე, არა სიკვდილი, არამედ მესამე გზა“, აცხადებდა პოეტი და ეს ცალკე კვლევის სფეროა.

„ის კვდება, მაგრამ რჩება გენია“, წერდა ჭეშმარიტი პოეტი (23,195).

„ლექსების სიხარული“ აცოცხლებდა სატანური ეპოქის მტარვალთაგან გარიყულს (ვარ ასეთი, ვარ ყოველთვის კენტი (23,201).

საკუთარი „სევდის ლურჯი ოდები“ იყო პოეტის ნუგეში (შეშლილი ცრემლები) (23,209).

მტარვალთა ხრიკები არ აშინებდა, ეიმედებოდა საკუთარი შემოქმედების მომავალი: „...დამამარცხებენ? დე დამამარცხონ, ვგრძნობ, მომავალი მაინც ჩემია“ (სამყაროს ვეძებ) (23,253).

„სევდის ტრიუმფატორს“ ახარებდა „ვარსკვლავებიანი ზეცა (ნელა მივდივარ, გული მკვდარია) (23,265).

ვარსკვლავი საღმრთო სახელია: „...მე ვარ ფესვი და მოდგმა დავითისა, ცისკრის კაშკაშა ვარსკვლავი“ (გამოცხადება იოანე ღმრთისმეტყველისა, 42,16) (12,999).

წამებას მიესალმებოდა, რადგან „გარინდების წყნარ წამში“ შედევრებს მოიხელთებდა) (მე ქუჩაში ვარ) (23,259).

დამონშებანი

1. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
2. ლაო ძი, „დაო დე ძინი“, თარგმანი, შესავალი და კომენტარები ლერი ალიმონაკის, თბ. 1983
3. უოტ უიტმენი, „ბალახის ფოთლები“, თბ. 1966
4. შარლ ბოდლერი, „ბოროტების ყვაველები“, ფრანგულიდან თარგმნა დავით აკრიანმა, „იანუსი“, თბ. 1992
5. ფრიდრიხ ნიცშე, „ესე იტყოდა ზარატუსტრა“, თარგმანი ერეკლე ტატიშვილის, თბ. 1993
6. ვაჟა-ფშაველა ხუთ ტომად, ტ. 2, „პალიტრა L“, თბ. 2011
7. მიხაილ ზოშჩენკო, მზის ამოსვლის წინ, გონებისათვის, თარგმნა ეთერ თვარაძემ, თბ. 1986
8. ძველი აღმოსავლეთის ხალხთა ისტორიის ქრესტომათია, თბ. 1990
9. Жизнь после смерти, М.1990
10. ბიბლია, თბ. 2013
11. უილიამ გათრი, პლატონი, ბერძენი ფილოსოფოსები, თბ. 1983
12. ბიბლია, ორ წიგნად, წიგნი II, თბ. 1990
13. რუდოლფ შტაინერი, ქრისტე გოლგოთას მისტერიის დროს და ქრისტე XX საუკუნეში, თბ. 1984
14. გოეთეს საუბრები ეკერმანთან, თარგმანი აკაკი გელოვანის, ბათუმი, 1988
15. ცხოვრება გარდაცვალების შემდეგ, მოსკოვი, 1995
16. ვაჟა-ფშაველა 5 ტომად, ტ. 3, „პალიტრა L“, 2011
17. გალაკტიონ ტაბიძე 5 ტომად, ტ.2, „პალიტრა L“, თბ. 2011
18. მერაბ კოსტავა, ლექსები, თბ. 1990

19. როსტომ ჩხეიძე, „ძენი მუსიკის, დღენი ქარიშხლის; „ჩვენი მწერლობა, თბ. 2017
20. როსტომ ჩხეიძე, ორეული, შეხვედრები და სინანული, „მერანი, თბ. 1995
21. რუდოლფ შტაინერი, ჩემი ცხოვრების გზა, თარგმანი კონსტანტინე (უმცროსი) (გამსახურდიასი, „პითაგორა“, თბ. 1994
22. ტერენტი გრანელი, ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, თბ. 2012
23. ტერენტი გრანელი, „ქართული სიტყვიერება“, თბ. 2011
24. ტიტე მოსია, საღვისამშობლო სახისმეტყველება, ზუგდიდი, 1996

„ცისფერი სიკვდილი“

ტერენტი გრანელის პოეზიაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ფერებს. პოეტის ლექსებში საუბარია არა მხოლოდ საგნების, არამედ სულის ფერზეც და ამით მინიშნებულია სიკეთეზე თუ ბოროტებაზე.

ფერებს გააჩნია როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი კონოტაცია.

ბიბლიის მიხედვით, შავი ფერი არის ეშმაკეულის, ბოროტების, ტყვიულების, უიღბლობის სიმბოლო.

ეს ფერი ასევე, გაიგება, როგორც ღამის, სიმშვიდის, ნყვდიადის, საიდუმლოს, მონყენილობის, შეუცნობლობის, დათრგუნულობისა და სიკვდილის გამომხატველი.

ტერენტი გრანელის პოეზიაში ზოგჯერ „შავი და უსამყველო ღამე“, სიბნელე თრგუნავს სინათლეს, სიკეთეს.

„მემენტო მორის“ ავტორის პოეზიაში ცისფერის პრიმატია, რომელიც მიმანიშნებელია ცაზე, მშვიდობაზე, გაგებაზე, ჰარმონიაზე, სინმინდებზე, ზამთარზე, რწმენაზე, სიბრძნეზე, სინათლეზე, დიდსულოვნებაზე, უკვდავებაზე.

ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში ცისფერია იმედი, წვიმა შუქი, ყვავილი, ქვეყანა, საღამო, ცისფერია ოცნება, ბალი, ზმანება, სიშორე, სინათლე, თოვლი.

„ჩემი ნაზი სამშობლო–ლაჟვარდები ცისფერი“, აცხადებს პოეტი.

„დათოვლილ სანთელში“ პოეტისგან შორს არის „ცისფერი იმედი“ (1,5).

იმედი საღვთო სახელია. დავით წინასწარმეტყველი მიმართავს ღმერთს: „შენა ხარ ჩემი იმედი, ღმერთო ჩემო, ჩემი სასო ყრმობიდანვე“, (ფს. 70/70,5)(2,595).

ლექსში „ახლა ასეა, რა იყო წინათ“ (1,32). პოეტის საფიქრალია „ცისფერი წვიმა“: „არის ფიქრები „ცისფერ წვიმაზე“...

წმინდა წერილში წვიმა უზენაესის სიმბოლოა: „იგი ჩამოვა, როგორც წვიმა მოთიბულ მდელოზე, როგორც წვეთები, მიწას რომ რწყავენ“ (ფს.71/72,6)(2,597).

ძალიან ხშირად პოეტის ლექსებში კანონიკურ საღვთო სახელებს „ცისფერის“ ეპითეტი ემატება.

„მარადისობის ლაჟვარდების“ მიხედვით, „სულთან ახლოა ცისფერი შუქი მარადისობის“(1,59).

„შუქი“ საღვთო სახელია ფსალმუნში: „უფალი ჩემი შუქი არის და ხსნაა ჩემი, ვის შევუშინდე?“ (26/27)(2,547).

„მარადისობა“ საყოველთაოდ ცნობილი პარადიგმაა უზენაესის.

შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანში“, დავით გურამიშვილს „დავითიანში“, გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიაში ღმერთის სახელია „მზიანი ღამე“.

ლექსში „მე შენზე ფიქრი მაშინ მღალავდა“ (1,82). ტერენტი გრანელის სალამოთი დამწუხრებული პერსონაჟი „ცისფერი ღამისკენ“ მიისწრაფვის: „მწუხარე სახით მოვწყდი საღამოს და ახლა მივალ ცისფერი ღამისკენ“.

„ცისფერი ღამე“, მოაზრებული „მზიანი ღამის“ საპირინოდ, მხოლოდ და მხოლოდ ღმერთის სახელი შეიძლება იყოს (3,71–80).

„ცისფერი საღამოს“ მოვლინება პოეტს შემოქმედებითი აქტიურობისთვის განაწყობს (ახლა სალამო ხომ ცისფერია) (1,77).

ლექსში „ბაღში ქარია ისევ“ პოეტის „მდუმარე ფიქრი ტყვეა ცისფერი ღამის“ (1,159).

„სიცოცხლის გრადაციაში“ მოლოდინია „ჩემი და ცისფერი ღამის“, ანუ ღმერთის მოვლინების, რადგან ნიჭი, შთაგონება სულიწმინდის მაღლია (1,183).

„ჰა, შემოდგომა იწყება ანი და ჩვენ ვსაუბრობთ ცისფერ ღამეზე“, ნათქვამია ლექსში „მეგობარს“ (1,258).

პოეტის მანუგემებელია „ოცნების ცისფერი მხარე“, (სიცოცხლის გრადაცია“, მთვარე ფანჯარასთან (1,179).

მთანმინდაზე, უკვდავთა სავანეში „სულს ცისფერი სინათლე“ ევლინება (მთანმინდიდან) (1,158).

ცხოვრებისგან გატანჯული პოეტის ნუგეშია ღმერთი, ანუ „ცისფერი შუქი მარადისობის“ (მარადისობის ლაჟვარდები) (1,59).

„სხვა გარინდების ცისფერი წამი“ პოეტურ ინსპირაციას უკავშირდება ლექსში „ასე თეთრია ეს ჩემი ფიქრი (1,55).

ბოროტების, გრიგალების მძინვარების პროცესში „ცისფერი ქვეყანა“ ეიმედება: „...მე ვარ და დუმილია და ცისფერი ქვეყანა“ (გრიგალს მიაქვს ხელები) (1,73).

„ცისფერი საღამო“ განაწყობს აქტიურობისკენ, უკეთურებასთან დაპირისპირებისკენ (ახლა საღამო რომ ცისფერია) (1,77).

„ცისფერი ქვეყნის“ ბინადარი შემოქმედებითი წამების საფასურში „ცისფერ ყვავილს“ მოიხელთაებს: „ეს წამება გაივლის, თუ აისმა ინათა და ცისფერი ყვავილი დაეცემა მინასთან“ (მგლოვიარე სერაფიმები) (1,63).

პოეტი ცდილობს შეიცნოს „ცისფერი და შორეული“ სამყაროს საიდუმლოება (მივყვები მარტო ამნაირ იღბალს) (1,80).

ლექსში „ახლა არ ვდარდობ და ვიღიმები“ – „დგება ცისფერი წამი ზმანების“, რაც შემოქმედებით ინსპირაციაში ჩართვას მოასწავებს (1,114–115).

ტერენტი გრანელის ნუგეშია ზეცასთან, უზენაეს ძალებთან კავშირი: „ეს ჩუმი ზეცა და სიცისფერე, იყოს მარადის ჩემი ნუგეში“ (გუშინ ცხელოდა, დღეს სიცივეა) (1,146–147).

პოეტის ნიჭის გაბრწყინების იმედია „ჩუმი და ცისფერი ღამე“ (სიცოცხლის გრადაცია) (1,183).

შემოქმედებით ინსპირაციაში, „სიზმარში“ ჩართული, ყოფით გარემოს სცილდება და „ცისფერ მხარეს“ ეკონტაქტება: „იცი, მაისი გაჰქრა, ჩანს ცისფერი მხარე. სინამდვილეში აქ ვარ და სიზმარში გარეთ“ (დადგა ამინდი ცუდი) (1,243).

სულში მოგონებების, ხილვების „ცისფერი ქსელია“ დავანებული: „...და ფოთოლივით სულში კანკალებს მოგონებების ცისფერი ქსელი“ (მოგონებების ქსელი) (1,224).

ლოცვებით „ცისფერ თოვლს“, სიზმრებს (სათქმელს) მოიხელთებს პოეტი: „...არის ცისფერი თოვლი თეთრი ლოცვების გაღმა, სული ფარული თრთოლვით მოსდევს სიზმრების დაღმართს“ (ლოდინი ბედის) (1,184–185).

„მე ვარ დუმილია და ცისფერი ქვეყანა“, წერს ერთგან. პოეტს აბედნიერებს არა ათეისტ თანამედროვეებთან სიახლოვე, არამედ მშვენიერების სამყაროს, ჭეშმარიტების მიგნება (გრიგალს მიაქვს ხელები) (1,73).

„ცისფერ ოცნებას“ „ზამთრის ქარები“ ენაცვლება ლექსში „ამდენ წვალების და გლოვის შემდეგ“ (1,97).

„ცისფერი მხარისგან“ განშორება ასევედიანებდა, სევდას აღუძრავდა: „სევდა ელავდა ხმაში, სდუმდა ცისფერი მხარე“ (მთვარე ღამის სამ საათზე) (1,260).

„ცისფერი სინათლე“ განაშორებდა ეპოქის ნისლს, გაუცხოებას „...გულში ნისლიანი ღამეა, სულში ცისფერი სინათლე“ (ცისფერი სინათლე) (1,264).

„შორეული სინათლე“ უსხვივოსნებდა სულს, „ლურჯ ფიქრებს“ უვლენდა (შორეული სინათლე) (1,188).

სინათლე, ნათელი საღვთო სახელია.

„და...შენი სული მზეზე ფერს იცვლის“, ნათქვამია ლექსში „თოვლიანი სამარე“ (1,204).

მზე საღვთო სახელია: „მზე და ფარია უფალი ღმერთი“ (ფს. 84,12)(2,614).

გარდაცვალება სხეულის ბორკილებისგან განთავისუფლებათ, ტანჯვისგან სულის ხსნათ, ამიტომ სიკვდილიც ცისფერს უკავშირდება.

ღმერთი „ცისფერი ღამეა“ და სიკვდილის წამებიც ცისფერია, როგორც ტანჯვისგან განთავისუფლება, სულის ხსნა: „...ეს იყო წინათ, წინათ, როდესაც იცოდნენ ცისფერ სიკვდილის წამებს“, აცხადებს პოეტი.

სიკვდილი ფერებში წარმოედგინათ სიმბოლისტებს. მაღარმესთან ოქროსფერია სიკვდილი, ედგარ პოსთან ნითელი, გალაკტიონთან –ვარდისფერი.

ტერენტი გრანელმა სიკვდილიც ცისფერს დაუკავშირა, რადგან გარდაცვალებას შემოქმედის საბოლოო გაქრობად კი არა, უკვდავების სამყაროში გადანაცვლებად მიიჩნევდა და

ამის საწინდარი იყო მის მიერ დატოვებული სულიერი საგანძური, რომელიც თაობების ამაღლების, სრულქმნის საწინდარი უნდა ყოფილიყო.

„მემენტო მორის“ ავტორს აქვს ძალზე საგულსხმო წინასწარმეტყველური განაცხადი: „...ჩემი ნაზი სამშობლო ლაჟვარდები ცისფერი“.

ზეციდან, ლაჟვარდებიდან მოველინა გენიოსი სამყაროს, რათა თავისი სწორუპოვარი პოეზიით გაებრწყინებინა ადამიანთა სული, სამყარო, მერე კი ლაჟვარდებში, მარადიულ „ცათა ცაში“ დამკვიდრებულიყო.

„თეთრი შუქი ინთება ჩემი სულის და ვარდის“, გვიანდერდა პოეტმა და ამ შუქს ჩაქრობა არ უნერია.

დამონშებანი

1. ტერენტი გარნელი, ლექსები წერილები ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ. 2012
2. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
3. ლუარა სორდია, ტერენტი გრანელის ენიგმები, „უნივერსალი“, თბ. 2016

ბამოღვიძება გარდაცვალების შემდეგ

პლატონის „მენონში“, „ფედონსა“ და „ფედროსში“ განხილულია „მოგონების“ (ანამნეზის, რემინისცენცია), როგორც თანდაყოლილი ცოდნის თეორია.

„მენონში“ გამოიყოფა პლატონის მრავალნახნაგოვანი აზრის შინაგანი განვითარების ათი საეტაპო საფეხური, ათი ძირითადი მომენტი, რომელთაგან ერთ-ერთია მეექვსე – მოგონების თეორია.

„მენონში“ სოკრატე იზიარებს სულის უკვდავების ორ-ფიკულ-პითაგორულ პრინციპს, რომლის მიხედვითაც, „რაკი ადამიანის სული უკვდავია, ამიტომ მრავალგზის იბადება; მას ყველაფერი უნახავს და ყველაფერი იცის. სული ყოვლის-მცოდნეა“. სოკრატეს აზრით „ძიება, შემეცნება და ცოდნა სხვა არა არის რა, თუ არა მოგონება“ (1, 100).

ცნებებით გამოხატული ყოველგვარი ცოდნა „ანამნესი-სია“ – მოგონებაა, როგორც დასაბამიერი, ყოველგვარ აღ-ქმამდე შეძენილი კუთვნილება სულისა“ (ფედონი“).

„მენონის“ მიხედვით, ცოდნის შეძენა ახლის შეცნობა კი არ არის, არამედ იმავეს ხელახლა შემეცნებაა, ცოდნის შეძე-ნა მხოლოდ წინასწარ მოცემული ცოდნის საფუძველზე ხორ-ცილდება“ (1, 112).

პლატონის მიხედვით, ადამიანის სული წინასწარ ფლობს აზროვნების აპრიორულ ფორმებს, ცოდნის გარკვე-ულ ზოგად საწყისთ, რომელთაც ის მხოლოდ „იგონებს“ და, ამრიგად, თავისსავე თავში პოულობს მათ“ (მენონი“) (1,112).

„მენონსა“ და „ფედონში“ მოგონება შემეცნებასთანაა იდენტიფიცირებული, „მოგონებას“ კი „ღვთიური ნიჭი“ ეწო-დება: „სული, რომელსაც არასოდეს უხილავს ჭეშმარიტება, ვერ შეიმოსავს კაცის სხეულს, რადგან კაცი რომ იყო, უნდა გესმოდეს, რა არის იდეა, რომელიც მრავალი კერძო შეგ-რძნების მონაცემთაგან გამომდინარე, ლოგიკური მსჯელობის გზით, ერთ უზოგადეს მთლიანობად ირწყმის და ყალიბდება. ამ ერთობის ნვდომა კი იმის მოგონებაა, რაც ოდესღაც უხი-ლავს ჩვენს სულს, როცა ღმერთის თანამდევნი და თანამავა-ლი, ზიზღით არიდებდა თვალს ყველაფერს, რასაც ამქვეყნი-ურ არსთა სახელს ვუნოდებთ და ნეტარებით აღვსილი ჭვრეტდა ჭეშმარიტ არსს... სრულყოფილების მიღწევა ხელე-ნიფება იმას, ვინც მართებულად იყენებს მოგონების მისეულ უნარს და, ამრიგად, გამუდმებით ეზიარება უზენაესი სრულ-ქმნილების წმინდათა-წმინდა მისტერიებს. კაცთა ფუჭ ფუხ-

ფუსს განშორებულს და მხოლოდ ღმერთის მიმართ მზირალს, მას შლეგად თვლიან უმეცარნი და დასცინიან. რა იცინან სანყალობლებმა, რომ ის შლეგი კი არ არის, არამედ ზემთაგონებული“ (1,193).

„სული ყოვლისმცოდნეა... ძიება და შემეცნება სხვა არა არის რა, თუ არა მოგონება“ (1,135).

ამ ასპექტით აუარებელ მასალას გვანვდის ტ. გრანელის პოეზია და აშკარაა, რომ იგი იზიარებს სულთა რეინკარნაციის იდეას. ამ შეხედულებას ავითარებდნენ ინდოელი ფილოსოფოსები, ორფეოსელები, პითაგორელები, პლატონი და მისი არსი ისაა, რომ ერთი სხეულის სიკვდილის შემდეგ სული გარდასხეულდება, სხვა სხეულში გადასახლდება. გარდასხეულების მოძღვრების პითაგორულ-ორფეოსული ტერმინია „დაბადებათა ბორბალი“, რაც მიწაზე სულის მუდმივ დაბრუნებას ნიშნავს.

რეინკარნაციის ჯაჭვისაგან სული მაშინ განთავისუფლდება, როდესაც ძლევს ცეცხლის, წყლის, ჰაერისა და მიწის უგუნო შფოთს და უწინდებურ ნეტარ მდგომარეობას დაუბრუნდება (პლატონი, „ტიმოსი“, 42).

ეს აზრი გამოთქმული აქვს რუსთაველს ნესტანის სიტყვებით: „ღმერთსა შემვედრე, ნუთუ კვლა დამხსნას სოფლისა შრომასა, ცეცხლსა, წყალსა და მიწასა, ჰაერთა თანა ძრომასა“ (ამაზე მიუთითებენ ნ. ნათაძე, რ. თვარაძე).

ტ. გრანელს სწამს სულის მარადიულობის, გარდასხეულების, სამყაროში კვლავ მობრუნების: „სული ჩქარია მრავალ სირბილით და ვიცი, ისევ რომ ავენთები, როგორც სიცოცხლე, როგორც სიკვდილი, როგორც სიმორე და პლანეტები“ (პოეზია) (2,65).

ასევე სჯერა პოეტს, რომ იგი არსებობდა ოდესღაც: „მე ვიყავი, ეს არ ვიცი როდის, ჩემი ფიქრი გაიშალა დღესაც, თავზე მადგას კვიპაროსის ტოტი და სალამოს ვარდისფერი ზეცა“.

სულთა განმეორების თეორიის გაზიარებას მონაწილეობს შემდეგი სტრიქონები: „განმეორებას ისევ ელიან და ეს ლექსია განმეორება“.

გ. ტაბიძე იზიარებს სულის მარადიულობის იდეას: „ნუ დაღონდები... არსებობს მხარე, სადა თანაგრძნობაც არსებობს შენთვის, იქ დაუდევარ, მეოცნებე სულს ბინა ექნება მუდამ, ყოველთვის“.

ასევე ავითარებს გალაკტიონი სულთა, სიცოცხლის განმეორების მოსაზრებას: „მაგრამ გულში დარდს ნუ ისევ, ოცნება ნუ გშორდება, ყოველივე იგი ისევ ისე განმეორდება“. ამ ლექსს იმონებებს რ. თვარაძე თავის „თხუთმეტსაუკუნოვან მთლიანობაში“ და პარალელს ავლებს არისტოტელეს მონაფე ევდემოსის ირონიულ სიტყვებთან: „პითაგორელებს თუ ვერნმუნებთ... მე ოდესმე, ამავე ჯოხის ხელში მჭრელი, კვლავაც გესაუბრებით თქვენ ახლანდელივით მსხდომთ ჩემს წინაშე და ყოველივე დანარჩენი ასევე განმეორდება“.(3,136)

გარდასახეულების მოძღვრება თავდაპირველად გავრცელებული იყო ინდოეთში. XX ს. მოაზროვნე ვივეკანანდა ამბობდა: მე შანკარნას (VIII-IX ს.ს. ფილოსოფოსის) გარდასახეულება ვარო.

ფილოსოფია, პლატონისეული სიტყვებით რომ ვთქვათ, „სიკვდილისათვის მზადებაა. ე.ი. მას ევალება, იმდენად სრულყოფილი სული, რომ იგი სამუდამოდ დარჩეს იდეათა სამყაროში და გადაურჩეს მოკვდავთა ნაკლულ ქვეყანაში კიდევ ერთხელ დაბრუნებას“ (უილიამ გათრი, „პლატონი“)(4,110).

„მოგონების“, როგორც თანდაყოლილი ცოდნის, როგორც უკვე არსებული სიცოცხლის გახსენების გამომხატველი სტრიქონები მრავლად მოეპოვება ტ. გრანელს: „ძველი დღეები შენს წინ ჩნდებოდა, როგორც ლანდები ლურჯი სიზმარის“.

ამ მოგონებას ზოგჯერ სულის ფარდები აუჩინარებს: „ვარ ისეთი, ვარ ყოველთვის კენტი, ჩამოეშვა მოგონების ფარდა“.

„შორეული მოგონება“ იმ შორული წარსულის გაცოცხლებაა, რომელიც მის ხორცშესხმამდე იყო ხსოვნაში: „ჩნდება შორეული ჩემი მოგონება, ო, ეს მოგონება – გაფრენილი მტრედი“ („ცრემლი შუალამის“) (5, 54).

შორეული მოგონება „მკრთალი“ დიდი დისტანციის გამო, მირაჟია: „მირაჟების კრებული არის გათეთრებული“, „მირაჟების სერია“ ხსოვნის ჯურღმულეებშია ჩასვენებული: „ჩაესვენა სურვილების გროვა, როგორც შორი მირაჟების სერია“ („სიცოცხლის გრადაცია“) (2,183).

ლექსის სახელწოდებაც ღრმა, მნიშვნელოვანი ქვეტექსტის მქონეა, იგი შორეული სიცოცხლის განმეორებაზე, სულისა და სხეულის მიერ გასავლელ, სიცოცხლის საფეხურებზე აკეთებს აქცენტს.

„ხსოვნის სიმალე“, „მკრთალ მოგონებას“ უპირისპირდება და მოგონების გაუკვდავებაა.

როცა ხსოვნის ფარდა იხსნება, მოგონებების ქროლვაც იწყება დიად წამებში: „გაიხსნა თეთრი ფიქრების რკალი და მოგონების წამები ქრიან“ („ქალი მატარებელში“) (2, 67).

„მოგონება“ პერსონიფიცირებულია და იდუმალი: „მოგონება ფითრდება სინანულის ფარდებში“ („მწუხარე მელოდია“) (2,162).

განვლილი დღეების ჩრდილები რიალებენ ირგვლივ: „განვლილ დღეების კრთიან ჩრდილები“ („შემოდგომის პასტორალი“) (2,105).

ოდესღაც ყოფილი წარსულის შუქი და მოგონება ცოცხლდებოდა სულში: „ჩნდება წარსულის შუქი მწუხარე და მოგონება, ასე რომ დარჩა“ („ფერისცვალება“)(2,27).

ამიტომაც ხდება ტ. გრანელის შემოქმედებაში მოქმედება „სადღაც“, „ოდესღაც“.

ზოგჯერ სულ უჩინარდება ხსოვნის ფენებში დალექილი: „და ყოველივე, რაც იყო, ყრუ სიმორეში წავიდა“.

ტ. გრანელის ცხოვრება მოგონებაა ყოფილის, ხორცი-
ელ არსებობამდე ყოფილის, გვიანი მოგონება: „და ახლა გვი-
ან მე მაგონდება ფიქრი მოსული და გაფრენილი“.

ჭეშმარიტი ყოფნა კი იქაა და არა აქ: „და მგონია ბედი
ქარში დამარხული“, ყველაფერი „ყრუ სიმორეში“ მიდის. მაგ-
რამ რჩება ხსოვნა და ღმერთი: „ხსოვნა დარჩება და დღენი
ნავლენ, უხილავია ალბათ ხილულშიც“, „ისევ ვეძებ მარადი-
ულ ყოფას, სიკვდილია სიცოცხლეზე მეტი“...

დღიურებშიც ეს გრძნობა, წარსულის გაცოცხლება და
გარდასულის მოგონებაა: „ვიგონებ ქალს, რომელიც ერთხელ
ნახვის შემდეგ დაიკარგა და დარჩა ლანდი შორეული მოგონე-
ბების“.

„განვლილ დღეების კრთიან ჩრდილები“, „განვლილ
დღეების ნისლიან ლანდთან მე ისევ მივალ ვთუოდ მალე“ –
ასე არსებობდა წარსული აწმყოში და აწმყო კი იქცეოდა წარ-
სულად.

მერე დაბადების ბორბალზე ისევ ენაცვლება ყოფნა,
რომელიც არყოფნაა და არყოფნა, რომელიც სულის სიცოც-
ხლეა. ამ საუფლოში ერთი მიდის, მეორე მოდის, მერე არსე-
ბული იქცევა სხვის მოგონებად: „არ შემიძლია და მე ავად
ვარ, ქარი ეწვია წუხელ ამ ყვავილს. ცხოვრობდი უნინ, ახლა
არა ხარ, მე მივდიოდი, შენ არ იყავი. იყო ოცნება, როგორც
შენობა, იყო გაფრენა ხიდან იმ ყვავის. მკლავდა იღბალი და
უშენობა, მე მივდიოდი, შენ არ იყავი. კრთოდა გულიდან სხვა
სტრიქონები. ქრებოდა ლანდი შავი ნილაბის. შენ მიდიოდი და
მიგონებდი, შენ მიდიოდი, მე არ ვიყავი“.

გონების სფეროშია დავანებული მთელი წარსული, სუ-
ლიერი ყოფნა, რომელიც სააქაოს გადასახედიდან არყოფნად
აღიქმება: „იყო საღამო და მომაგონდა ის ბალი, სადაც მე
ვკრეფდი ყვავილს. მე შიში თითქოს გულში არ მქონდა, მე
მაშინ თითქოს აღარ ვიყავი. და სადღაც შუქი ბრწყინავდა
ოდნავ და ისევ წუხდა უმანკო გული. მე მივდიოდი, მზე ჩა-
დიოდა, მე მივდიოდი, შენკენ მოკლული“.

სულში ელავს მოგონებათა ზღვა: „და სარკესავით ელავს ზღვა მოგონების ლანდი“.

„ჩემი სიცოცხლე მხოლოდ ფიქრია“, „ჩემი სიცოცხლე მხოლოდ ლექსია“, ამბობს პოეტი და მიაცილებს ეს ფიქრები, ჩრდილი და არა ლეში: „მომდევს ფიქრების გროვა და საკუთარი ჩრდილი“.

მოგონებებშია „სიხარულის დღე“, ანუ შორეული ღმერთი: „ვუმზერდი სანთელს და მომაგონდა, დღე სიხარულის რომ კრთოდა წინათ“.

წარსულს შემთხვევით არ უკავია უდიდესი ადგილი ტ. გრანელის პოეზიაში. პოეტის მიზანი ანმყოფად მომავალში გაღწევაა, მაგრამ დღევანდელი უკვე ყოფილის, გარდასულის მოგონებად ისახება. ამიტომ ხდება შორეულის მოგონება, „ძველი დღეების“ გახსენება, რომელიც სიზმრისეულ ლანდებს მიაგავს: „ძველი დღეები შენს წინ ჩნდებოდა, როგორც ლანდები ლურჯი სიზმარის“... „ჩნდება წარსულის შუქი მწუხარე და მოგონება, ასე რომ დარჩა“, „ეს გული მხოლოდ შენ გესალმება, შენ, ანგელოზო, მძიმე წარსულის“, „და შენ მაგონდები, როგორც მზე წარსულის“.

ტ. გრანელი იზიარებს აზრს ყოფნის სიზმარეულობაზე, მისთვის ყოფნა, არსებობა შორეული სიზმარია: „ყოფნას ვიგონებ ისევ, როგორც შორეულ სიზმარს“, „არის ძვირფასი და სიზმარია, როცა იგონებ შორეულ წარსულს, „შენ იგონებდი შორეულ წარსულს“, „შენ იგონებდი გაფრენილ დღეებს“, „ასე ჩნდება მოგონება ზარის ხმაზე გაფრენილი“, „შემოდგომის სურნელება დადგა, შორეული მოგონებაც ელავს“, „სოფელი – ჩემი ტკბილი ოცნების ლურჯი ნამოსახლარი“.

შორეული წამები, ცისფერი ფიქრები, წმინდა სიყვარულის ხილვები კიაფობენ სულში: „ისევ ვიგონებ შორულ წამებს, ვიგონებ ცისფერ ფიქრების გროვას“.

ხსოვნის ფერფლნაყარი ფენებიდან ამოდის მრავალი მოგონება: „ახლა შორიდან ვიგონებ ქუჩებს, ქალაქს დაფერ-

ფლილს“. პოეტს იტაცებს „მოგონების ქარები“, „სამყაროს მისტიური შეგრძნება“.

მოგონებას სიძნელე ახლავს: „ეს მოგონება ასე ინთება და ეს ნამები ჩემთვის მძიმეა“, მწუხარეა მოგონების წამი: „მოგონება – ჩემი მძიმე ლოდი“.

„რომელი იგრძნობს შორეულ საგანს, რომელმა იგრძნო ეს ატირება?“ – კითხულობს პოეტი.

უკვე ყოფილის, უკვე განცდილის ხელახლა განცდა მოსაწყენი და დამღლელია, ამიტომ იწვევს უსიამოვნო განცდას: „მალავს დღების განმეორება, მესმის, ვილაცა უკრავს გიტარას და მეორდება, რაც იყო დღემდე“, „გველივით გდევდა ცრემლების ზღვაზე მკვდარი დღეების ცისფერი ხაზი“.

პოეტი არის როგორც „საოცრების წარსული, ეშაფოტზე ასული“

ტ. გრანელის ლექსებში მოქმედება ხდება „სადღაც, ოდესღაც“, „იქ“, „საგნების გადაღმა“, „ლოცვის გაღმა“, „სიტყვის იქით“: „მატუსალებდა ოდესღაც ეს ხმა“, „სადღაც შორს იყო გამოსაღმება“, „ალბათ სადღაც შორს ვილაც ნაღვლობდა“.

წარსულისა და დღევანდელის ზღვარზე მდგომი პოეტი არის „იქაც და აქაც“, ზოგჯერ ტოტალურია ეს გაორება: „აქ ბრწყინავს სევდა, იქ სილურჯეა“... „და მინდა ვიყო იქაც და აქაც“, „თითქოს ვარ აქაც, თითქოს ვარ იქაც, „ისევ აქა ვარ, თუმცა ვარ იქაც“...

ყოფნა არყოფნას ჰგავს და არყოფნა – ყოფნას: „მე მგონია ბედი ქარში დამარხული, მგონია ვიყავი და ახლა აღარ ვარ“.

ხშირად ენაცვლება ერთმანეთს „ის მხარე“ და „აქ“: „მე ვამბობ იმ მხარეზე, რომელიც უკვე დავტოვე და ახლა აქა ვარ“ („გული თბილისისათვის“) (2,305).

ზოგჯერ ერთნაირია ორივე ყოფნა: „ისე ვარ, როგორც ვიყავი წინათ“. მთელი ცხოვრება „შორეულთან“ კონტაქტია: „მგონია, სადღაც შორს ვიმყოფები და ახლა თითქოს არ ვარ მიწაზე“.

ძალზე ძლიერია ეს სულიერი კომუნიკაცია წარსულთან: „ახლა სრულიად სხვა სივრცეს ვხედავ“, „მივდივარ, მომდევს სხვა მოგონება“.

ზოგჯერ წარსულშია ყოველივე საუკეთესო: „და ძვირფას დღეებს დრომ დამაშორა. მე ახლო ვხედავ ჩემს მოგონებას, მე ახლო ვხედავ ძვირფას ლენორას“, „მოგონებების ქრიან ლანდები“.

სიკვდილით ხდება იმ განვლილთან დაბრუნება სულთა სამეფოში: „განვლილ დღეების ნისლიან ლანდთან მე ისევ მივალ უთუოდ მალე და კანკელივით ხმება თანდათან ჩემი სინაზე და სიბრწყინვალე“.

ასევე, რაც იყო, გაუჩინარდა, მაგრამ რაც არის, ისევ განმეორდება: „და ვამბობ: კიდევ ასეთი წამი ალბათ ოდესმე განმეორდება“. საბოლოოდ სულთა ნავსაყუდელში მიდიან ადამიანები ბორნით: „მიდის ბორანი გაღმა, მიყავს ქალი და კაცი“.

იმ სამყაროში გადასვლის მოლოდინია მთელი ცხოვრება: „და როგორც ცეცხლი, გარს მეხვეოდა ფიქრი სიკვდილზე და სიშორეზე“.

განვლილთან დაბრუნება სიკვდილის შემდეგ ხდება და სხეულის არყოფნაში წასვლა პირობაა სულის სამუდამო მხარეში დავანებისა, ამიტომ ცხედარია წინამძღვარი: „წუხელ სიზმარში მიმიძლოდა ჩემი ცხედარი და მივდიოდი, მივკიოდი საშიშ ქარიშხალს. და ხმა მესმოდა: სამარადოდ იყავ ნეტარი, წუხელ ანაზღად ქარიშხალმა თავი აიშვა“, „მოგონებების ქრიან ლანდები და საფლავები მე წინ მიმიძღვის“. პოეტის სამშობლო სამარეა, რადგან სულის, ჭეშმარიტი თავისუფლება სიკვდილის მერე იწყება: „ჩემთვის სამშობლო ხომ სამარეა, ვეძახდი დედას მე სამარიდან“.

გარდაცვალება განთავისუფლებაა სხეულის ბორკილებისაგან, ტანჯვისაგან სულის ხსნაა, ამიტომ სიკვდილის წამები „ცისფერია“.

ღმერთი „ცისფერი ღამეა“ და სიკვდილის წამებიც ცისფერია, როგორც ტანჯვისაგან განთავისუფლება, სულის ხსნა: „ეს იყო წინათ, წინათ, როდესაც ელოდნენ ცისფერ სიკვდილის წამებს“.

ფერებში წარმოედგინათ სიკვდილი სიმბოლისტებს. მაღარმესთან იგი ოქროსფერია, ედგარ პოსთან – ნითელი, გალაკტიონთან – ვარდისფერი.

გარდაცვალების შემდეგ ხდება ახალი ყოფნისთვის გამოღვიძება, ახალ გზაზე გასვლა: „გამომღვიძა, და ძილის შემდეგ ლიანდაგიან გზაზე გავედი“, „გამომღვიძა, მგონი, გარდაცვალების შემდეგ“ („გამოღვიძება გარდაცვალების შემდეგ“) (4,223).

ასე ეძებდა ტ. გრანელი არსებობის დაფარულ არსს, უხილავს, პლატონის თქმით კი, „ჩვენ უცნობისა და დაფარულის ძიებისას უფრო უკეთესნი, უფრო მხნენი და ქმედითნი ვხდებით“ („მენონი“, გვ. 146).

„პლატონიზმი ორი სამყაროს ფილოსოფიაა. „მინიერი მშვენიერება იმ კიბის პირველ საფეხურებს შეადგენს, რომელიც სხეულებრივი მშვენიერებით დაიწყებს და შემდეგ მშვენიერების სხვა სახეებსაც აზიარებს მას, ჯერ მეცნიერების მშვენიერებას დაანახებს, ბოლოს კი გააოგნებს თავისთავადი მშვენიერების ჭვრეტი. ეს მშვენიერება მარად უცვლელია, განძარცული სხეულებრიობისა და წარმავლობის ყოველგვარი ნაშთისაგან. ის განისვენებს უკვდავ შარავანდედში, სადაც მშვენიერება და ჭეშმარიტება ერთია“ (უილიამ გათრი, „ბერძენი ფილოსოფოსები“ (4, 139).

დამონებანი

1. პლატონი, „იონი, დიდი ჰიპია, მენონი“, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ, „ნაკადული“, თბ., 1974

2. ტერენტი გრანელი, თბ. 2012
3. რევაზ თვარაძე, თხუთმეტსაუკუნოვანი მთლიანობა, თბ. 1975
4. უილიამ გათრი, პლატონი, ბერძენი ფილოსოფოსები, თარგმანი გ. ნოდისაი, წინასიტყვაობა და რედაქცია გ. თევზაძის, თბ. 1983
5. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011

ბედისწერის კონცეპტი

როგორც ჭეშმარიტ პოეტს, ტერენტი გრანელს აინტერესებდა შემოქმედთა ბედისწერა და შთაგონების პროცესში მშვენიერების „ცისფერი სამყაროსკენ“, „ცისფერი ღამისკენ“ (ამ სახეს უზენაესის სიმბოლოდ გაიაზრებდა)ისწრაფოდა: „ელვარებს ისევ მდუმარე სარკე, მივიღტვი ცისფერ სამყაროსაკენ. დუმილი ისევ არ შეიძლება და ზეცა ცისფერ ღამეს იძლევა. ეს წამი მიდის, ფიქრია მეტი, ასეა დიდი პოეტის ბედი“ (ელვარებს ისევ მდუმარე სარკე) (1, 113).

მორწმუნე შემოქმედთ ემტერებოდა ათეისტური ხელი-სუფლება, მრავალ დაბრკოლებას უქმნიდა, დაღუპვისკენ უბიძგებდა: „მღუპავს ბედისწერა“ (ვინყებ ლექსის წერას) (1,235), „ისევ საშინელ იღბალს მივყვები“, წერდა პოეტი (1,206), რომელსაც მრავალ აუტანელ წინააღმდეგობას უქმნიდა ოფიციალური.

დროის უკეთურობას, ქარიშხლებს აყურადებდა პოეტი: „დღეს ჩემი ბედი ქარიშხალს მისდევს“ (არ ვხედავ ღრუბელს) (1,126).

სიტყვის დიდოსტატი ახალ მხატვრულ სინამდვილეს ქმნიდა და ამით სამყაროს შემოქმედს ედრებოდა: „პოეტი არის ყოველთვის ერთი, პოეტი არის ყოველთვის ღმერთი“.

ჩვეულებრივთათვის დაწესებული საზღვრებს იქით გაღწევა, პიროვნულ ტანჯვაზე ამაღლება იყო მთავარი მიზანი: „...ეს განცდა ისევ საზღვარს გასცილდა და მე ვფიქრობდი სხვანაირ ბედზე“ (1,116).

დიდი პოეტის სიტყვას გრიგალისებური ძალა ენიჭებოდა, ამიტომაც ბედს „სპეტაკად“ მოიხსენიებდა: „ბედი ყოველთვის არის სპეტაკი, დიდი პოეტი გრიგალს ეძახის“ (რიცხვი) (1,129).

ლექსში „უცნობი ლანდი“ თანამედროვეთაგან შეუცნობელი, გაუცხოებული პოეტის სატკივარია: „ცხოვრობდა იგი, მთრთოლვარე, ცივი და ბედისაგან შეწუხებული, თითქოს საეჭვო ქურდი კაცივით უყვარდა ღამის შავი ხვეული. ის დადიოდა უცნობი სფინქსი და მწუხარების სნეული ლანდი“ (უცნობი ლანდი) (1,75).

პირად ცხოვრებაში უიღბლობას ჩრდილავდა ზეშთაგონებული პოეტის სახის შედარება გაბრწყინებულ ეკლესიასთან: „...უიღბლო ყოფნის სინანული სულში გროვდება. საქართველოში მხოლოდ შენ ერთს თუ გაგონდება გაბრწყინებული ჩემი სახე, ვით ეკლესია“ (საიდუმლო მისაღმება ქლექიან სამრეკლოს) (2,24).

პოეტის ბედისწერა იყო „განვალება“ „იდუმალ მხარეების გრიგალით“ და შთაგონების ქარებით, რასაც მოჰქონდა ტკივილთან ერთად გამარჯვება (ბარათი ცისკენ) (1,107).

ქრისტეს „სისხლიანი ბედის“ თანაზიარს, უდაბნოს ზარის ხმა ესმოდა, ანვალებდა თოვლი და ქარი, სამაგიეროდ, ევლინებოდა „ძველი დღეები“ (ძველი დღე საღმრთო სახელია), „ლანდები ლურჯი სიზმარის“, ანუ მხატვრული გამონაგონი (MARCUERITE) (1,6,).

სიტყვასთან ჭიდილი გრიგალთან დაპირისპირების ტოლფასი იყო, მაგრამ პოეტი არ ღალატობდა თავის მოწოდებას: „მე ისევ ბედის გრიგალს მივყვები“ (ქარმა ხომ ბევრი ფიქრი დატოვა) (3,104).

ათეისტურმა ეპოქამ რწმენით, ნიჭით გამორჩეულები გარიყა, რეპრესიები, გლოვა და წყევლა გააბატონა, განსაკუთრებით ამოიღო მიზანში ტერენტი გრანელი: „ქვეყნის გლოვა და წყევლა ჩემს იღბალს უკვე მისწვდა“ (ზამთრის არია) (1,104).

თუმცა ბედის წყაროს, ვარდს, რწმენას (ვარდი საღმრთო და საღვთისმშობლო სახელია) ემტერებოდა დემონური ხელისუფლება, პოეტის თვალები ნუგეშისკენ იყო მუდამ მიპყრობილი (ნუგეში, ნუგეშისმცემელი უზენაესის სიმბოლოა წმინდა წერილში) და ეს ანიჭებდა სიხარულს: „ახლოს არ დარჩა ვარდი არცერთი და გლოვა კრთოდა ბედის წყაროდან, ჩამქრალ თვალებით ნუგეშს ვეძებდი, ვეძებდი ნუგეშს და მიხაროდა“ (ხსოვნის სიმაღლე) (1,26).

ეპოქამ უარყო რწმენა, ვარდი, დააჭვნო ია, რაც უბედურებად მიაჩნდა: „ასე მწვავს ბედი, მე ასე ვიარ და მიკავია დამჭენარი ია“ წერდა ლექსში „რა ვქნა ცხოვრებას ვერ ვუღალატე“ (1,21).

ია საღვთისმშობლო სახელია და პოეტი გლოვობდა დედა ძის უარყოფას, რაც უსამართლობის, სულის გატიალების მომტანი იყო.

სიჩუმე, სიმარტოვე სჭირდებდა ნანახ-განცდილის ქალღღებზე გადატანას, ფანტაზიის სიმბოლოს – სიზმარს თუ ყოფნის სიზმარეულობის განცდას: „ჩემი სული სიზმარია, ბედზე დარდი მივატოვე და მე ასე მიხარია სიჩუმე და სიმარტოვე“ (სიჩუმე და სიმარტოვე) (2,111).

სული ლაჟვარდოვანი ცისგან იღებდა შთაგონებას, მაგრამ სახეზე იყო „უმზეო დღეები“ და პოეტი სხვაგან გაფრენას ნატრობდა. „ისევ იღბალმა და საოცრებამ უმზეო დღენი

ჩემს წინ გაფინეს. შენ, შორეულო ჩემო ოცნებავ! – მომეცი ფრთები და გამაფრინე“ (გათენდა. ვალებ დაკეტილ კარებს) (2,123).

ქვეყნის ქარიშხლის თანამოზიარე ხდებოდა პოეტი: „და ქარიშხალი სოფელს არ აცდა, ამნაირ იაღბალს არც მე ავცდები“ (წალენჯიხა) (1,27-28).

მინის აუტანელი ბედი ზეცისკენ უბიძგებდა: „სალამოა და ბედია მწველი, ზეცა მინდა და ვშორდები მინას“ (ირა რადოსკაიას) (2,226).

პოეტის „იღბალი“ იყო „ქარი, სიკვდილის შიში, ყვავები“ და ჩიოდა: „...და ეს იღბალი დაჰყვა ჩემს გულს, სისხლისგან დაცილილს“ (ისევ სიკვდილის შიში) (3,34).

ტერენტი გრანელს დროება სიცოცხლეს უმწარებდა ჭორებით, ბედისგან გარიყულის ნიჭს არათუ არ აფასებდნენ, მისი გაკილვით იყვნენ გართული: „ახლა იქნებ ჭორებიც მომედება ტალახად, მე ხომ ბედმა გამრიყა, თანაც მტანჯავს ციება. ახლა ჩემში ძნელია გენიოსის დანახვა, ახლა ჩემი გაკილვა ყველას ეპატიება“ (დაბრუნება სოფელში)(1,46-47).

პოეტის ხვედრი იყო ბოროტების გრიგალთან დაპირისპირება სულის ყვავილთან – მიმოზებთან, ის კი „ცისფერ უსაზღვროებასთან“ – მარადიულობასთან იყო კავშირში და მხოლოდ ღმერთი ეიმედებოდა. „არ ვესალმები ამგვარ დროებას, გრიგალი არხვეს სულის მიმოზებს. ახლაც ვგრძნობ ცისფერ უსაზღვროებას და თანაც ვფიქრობ წითელ ღვინოზე. ეს ხმა, ეს ბედი ისევ ჩემია, სადღაც შორს ღმერთის აჩრდილი ცხოვრობს“...(1,102).

პოეტის ბედისწერა იყო წვალება მხატვრული სიტყვისთვის, საღვთო სიბრძნის მსახურება და „იდუმალ მხარეების გრიგალის“ მოვლინებას პირჯვრის წერით ხვდებოდა, გაცნობიერებული ჰქონდა, რომ ჯვარცმის გარეშე ვერ მიიღწეოდა სიტყვის მწვერვალების დაპყრობა (ბარათი ცისკენ) (2,72).

პირად ცხოვრებაში დატანჯული, პრაგმატულ ბედნიერებას, მატერიალურ უზრუნველყოფას როდი ეძებდა, არამედ თავის პოეტურ ბედზე დარდობდა (გულს სევდა ჩრდილავს) (1,59).

ტერენტი გრანელი ქვეყნის დანყველილი ბედის თანაზიარი იყო. „ქვეყნის გლოვა და წყევლა ჩემს იღბალს უკვე მისწვდა. თითქოს კუბოში ვწევარ, თითქოს მაყრიან მიწას“ (ზამთრის არია) (2,126).

უსამართლობას ებრძოდა, „უხილავზე“ (ღმერთზე), „სილურჯეზე“ ფიქრობდა, ბედს გაურბოდა და დაღუპვის შიში აემგზავრებოდა (ბედს გავურბოდი) (1,150).

ბედის წყალობად მიაჩნდა ქვეყნის თავისუფლება, ეიმედებოდა მომავალი, სჯეროდა, რომ „დიდი ხნის მერე“ მაინც შეიცნობდნენ მის შემოქმედებას: „და უეჭველი ბედია დღემდე, უეჭველია ახლა ნილაბი. და გაიგებენ დიდი ხნის მერე, რა ცეცხლი მწვავდა და რა ვიყავი“ (ჩემი ღუმილი გრძელდება დღემდე) (2,281).

წამებას კი არ გაურბოდა, მიესალმებოდა, რადგან მხოლოდ წამებით შეიძლებოდა ჭემმარიტების მოხელთება (დღე უზრუნველი. თამაზ ბორელს) (1,13).

მისთვის ბედნიერება იყო სიჩუმეში მოვლენილი ფიქრები, პოეტური მიღწევები: „...ეს ბედია მხლებელი და სიჩუმე მძინარე, ფიქრი დაუღვეველი მოდის, როგორც მძინარე“ (მგლოვიარე სერაფიმები) (2,63-64).

ქვეყნის უბედურების თანაზიარი იყო და ურწმუნო, უსამართლო ეპოქაში კუბო და მიწის მიყრა ეზმანებოდა: „ქვეყნის გლოვა და წყევლა ჩემს იღბალს უკვე მისწვდა, თითქოს კუბოში ვწევარ, თითქოს მაყრიან მიწას“ (ზამთრის არია) (2,126).

პოეტის ბედნიერება იყო განმარტოება, „გაფრენა ცისკენ“, მუზის მოვლინება (ახლა ღამეა) (1,96).

„ცისფერ სამყაროსკენ“ (მშვენიერებასთან) ლტოლვა იყო მისი მიზანი, ზეცის „ცისფერ ლამესთან“ ზიარება მიაჩნდა დიდი პოეტის ბედისწერად: „ელვარებს ისევ მდუმარე სარკე მივილტვი ცისფერ სამყაროსაკენ. სიცოცხლე ისევ არ შეიძლება და ზეცა ცისფერ ლამეს იძლევა. ეს წამი მიდის, ფიქრია მეტი, ასეა დიდი პოეტის ბედი“ (1,113).

„ავი ბედისწერა“, „საშინელი იღბალი“ ვერ თრგუნავდა, მისგან გაქცევის ძალა ამხნევებდა: „მე ისევ მინდა გავექცე იღბალს“ (უფროა გრძნობა, უფრო ანთება) (2,230).

მონივნებას ალუძრავდა ნიკო ფიროსმანიშვილის ამაყი სული „...არ კადრულობდი შებრალებას ბედის წინაშე“ (ფიროსმანაშვილს) (2,43).

არც თვითონ ემორჩილებოდა ბედს: „...მე ისევ მინდა გავექცე იღბალს“ (უფროა გრძნობა, უფრო ანთება) (3,244).

„სხვა იღბალს“ ეძებდა, მინიერი უკეთურობებით დატანჯულს, ცაში ამალღება ენატრებოდა (შენ მიცქერ მტრობით) (3,249).

„ბრბო მიცქერის უხეში“, წერდა „ბედის კუთხეში“ დარჩენილი პოეტი (მონოლოგი უდაბონოს ყვავილებზე) (3,85).

მონმუნე, უანგარო პიროვნებას ემტერებოდა ტირანული ხელისუფლება, მრავალ წინააღმდეგობას უქმნიდა, დალუპვისკენ მიაქანებდა: „მლუპავს ბედისწერა“ (ვინყებ ლექსის წერას) (1,135), „ისევ საშინელ იღბალს მივყვები“, აფიქსირებდა პოეტი, რომელსაც გამუდმებული დევნის მიუხედავად, მაინც ვერ ჩაუკლეს ნიჭი.

„სიჩუმე და სიმარტოვე“, შემოქმედებითი წამები, სიზმრის, გამონაგონის მხატვრულ სახედ ქცევა ამხნევებდა (სიჩუმე და სიმარტოვე) (1,108).

ქვეყნის უსამართლობით განამებულს, ცის ნყურვილი შეიპყრობდა ხოლმე (შენ მიცქერ მტრობით) (2, 249).

„დიდი პოეტი“ გრიგალს უპირისპირდებოდა, ბედს ებ-

რძოდა, ჩვეულებრივთათვის დანესებული საზღვრის იქით გაღწევისათვის არ იშურებდა ძალისხმევას: „ეს განცდა ისევ საზღვარს გასცილდა და მე ვფიქრობდი სხვანაირ ბედზე“ (2,125).

იშვიათი ნიჭით მომადლებული პოეტი ბედს მოიხსენებდა, როგორც „სპეტაკს“ და გრიგალისებური ძალას ევლინებოდა: „ბედი ყოველთვის არის სპეტაკი, დიდი პოეტი გრიგალს ეძახის“ (რიცხვი) (1,128-129).

კაემნიანი პოეტი თითქოს ანგელოზის ფრთების შეხებას შეიგრძნობდა: „მე შენ გელოდი, ვგრძნობდი კაემანს, როს ანგელოზის ფრთები დაეშვა (ანგელოზი „ანგელოზს ეჭირა გრძელი პერგამენტი“. გალაკტიონი) (2,97).

უპოვარი, ბედით უკმაყოფილო „სხვა იღბალს“ ეძებდა (გულს სევდა ჩრდილილავს)(2,59).

სიკვდილის მოლოდინს, საფლავების ხილვის სევდას უქარვებდა „უხილავის“, „საოცრების“ – ღმერთის მოვლინება, პოეტური ნიჭი (საფლავი) (2,116).

ანგელოზური სულის პოეტს „უზრუნველობა და სიხარული“ კი არ ენატრებოდა, შუალამის ლოცვებით უახლოვდებოდა და ზნეობრივ სინმინდეს და „სევდის ბაღში“ იების, ვარდის და მიმოზების აყვავებას შეჰხაროდა: „უზრუნველობა და სიხარული ცოდვილმა ბედმა მე არ მაღირსა. მე ვარ უცნობი, მე ვარ ფარული და ანგელოზი თეთრი ბალისა. ეს ჩემი ბედი ახლა ამაღლდა, ვით შუალამის თეთრი ლოცვები და სევდის ბაღში ისევ აყვავდა იები, ვარდი და მიმოზები“ (ნისლიანი ბედი) (2,166).

ია, მიმოზა მარია მღვთისმშობლის, ვარდი ძე ღმერთის სიმბოლოა, სევდის ბაღი მისი მხატვრული სამყაროა, ლოცვის მსგავსი ინტონაციებით, ორიგინალობით გამორჩეული.

იის, მიმოზის, ვარდის, წყაროს, ნუგეშის (სალვით და საღვთისმშობლო სახელებია) მაძიებელი პოეტი ათეიზმის ბა-

ტონობის დროსაც ერთგულებდა უზენაეს სანყისებს და, ნიჭთან ერთად, ეს იყო მისი წარმატების გარანტი.

რწმენით, სიბრძნით, უხილავის ხილვის უნარით მომადლებულ პოეტს, სულიწმინდის რჩეულს, დაებედა უცდომლად ეხილა არამარტო თავისი თანმედროვე, ეპოქის არსი, არამედ მომავლის მოვლენები, „ცისფერი და შორეული“, დანტესავით შეეგრძნო უფლისა და წმინდა სულების სავანე – ცათა ცა, „ცისფერი და შორეული“, „სიცოცხლის ბოლო“ (მიდის დაღლილი ხალხი).

საბოლოოდ, ბედს მაინც არ ემორჩილებოდა, ჩვეულებრივი თვალისთვის უხილავი იტაცებდა „...ბედს გავუბოდი და გული გავხსენ და ვსაუბრობდით ჩვენ უილაზზე“.

„ამა ქვეყნის ამოცებით შეძრწუნება მისი ბედისწერა იყო“ (4, 31).

დამოწმებანი

1. ტერენტი გრანელი. „ქართული თეატრი“, თბ. 1991
2. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
3. ტერენტი გრანელი, ტ. I , ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, პალიტრა L“ თბ. 2012
4. ზურაბ ცხონდია, „გრანელის სევდა“, ზუგდიდი, 1997.

ბედნიერების კრიტერიუმი

ალბათ მსოფლიოშიც ვერ დიძებნება ნებისმიერი სფეროს შემოქმედი, ტერენტი გრანელივით ტანჯული, უბინაო, ელემენტარულ საცხოვრებელ პირობებს მოკლებული, ათეისტური ხელისუფლებისგან გარიყული, მოშურნეთა მიერ უგულვებლყოფილი, ამა ქვეყნის მესაჭეთაგან მიზანში ცუდად ამოღებული, რეპრესიების მსხვერპლი, შეურაცხად პიროვნებად გამოცხადებული და ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გამომწყვდეული, წლობით თავის პოეტურ იდეალებს მონყვეტილი და მიუხედავად ამისა, სწორედ სულით დაავადებულთა სავანეში შექმნა პოეტმა 860 გამორჩეული ნახატი, რომელსაც მალალ შეფასებას აძლევენ მსოფლიოში ცნობილი ფერმწერები.

პირადი, პრაგმატული ბედნიერება, სახლი, ფული, ოქრო, სამოსელი არასოდეს ყოფილა ამ გამორჩეული პოეტის იდეალი, პირიქით, უბინაოს, ქუჩებში და ბაღებში მოხეტიალეს, მოშურნე-მოძულეთაგან გამწარებულს, ბაღებში, მინდვრებში (ერთგან წერს სანაგვე ყუთში) უთავსასთუმლოდ ღამისმთევებს, შეეძლო მთელი ძალისხმევა თავისი უმაღლესი სათქმელის დაფიქსირებისკენ მიემართა და შედეგებით მდიდარ ქართულ პოეზიაში თავისი განსაკუთრებული ნიჭით ზეზეურად შექმნილი ლექსებით, წერილებითა და მინიატურებით ახალი ფურცელი ჩაენერა არა მხოლოდ ეროვნული სიტყვის საგანძურში, არამედ კაცობრიობის ყურადღების მისაქცევი ჭეშმარიტებები დაეფიქსირებინა.

„მე უარყავი მთელი ცხოვრება, ვანამე ზეცა და პოეზია“ (მოვდივარ, გზაზე ადის აღმური), აცხადებდა ნიჭთა მომმადლებელი სულიწმინდისგან ხელდასხმული პოეტი და მართლაც, მხოლოდ მხატვრული შედეგების შექმნას შეაღია თავისი ტანჯული ცხოვრება.

შეუძლებელია გულგრილად წაიკითხო ასეთი განაცხადი. „ჩემთვის წამება სიხარული და მიხარია, რომ ვიტანჯები“ (კითხვა ასეთი: ყოფნის რაობა) (1,159).

„ახლა ეს დარდი უფრო კარგია“ (ახლა ასეა, რა იყო წინათ (2,32), გულწრფელად ამბობს შემოქმედებითი მუშაობის წერით ატანილი პოეტი.

მხოლოდ მგრძნობიარე, ცრემლიანი ადამიანები ესათნობოდა: „და ვესალმები იმ ადამიანს, ვისაც ცრემლები ლოყას უსველებს“, წერს ლექსში „უმიზნო ხეტიალი“ (2,41).

„მემენტო მორის“ ავტორისთვის ბედნიერების მომნიჭებელი იყო შთაგონების „ცისფერი წამი“: „ეს იყო წამი, ცისფერი წამი და იყო წამი სხვა გარინდების“ (ასე თეთრია ჩემი ფიქრები) (2,59).

ეს შემოქმედებითი ტანჯვა და წვა ანიჭებდა სიხარულს და არა ნივთიერი ფუფუნება: „ჩემთვის წამება სიხარულია და მიხარია, რომ ვიტანჯები“ (კითხვა ასეთი: ყოფნის რაობა) (1,159).

და თუ როდისმე წარმავალი მოვლენებით სიხარული განუცდია, ღმერთს პატიებას შესთხოვდა მუდმივად პოეტურ ინსპირაციაში ჩართული: „ღმერთო მიშველე და მაპატიე ეს აღტაცება და სიხარული“ (მივალ, სხვა დღეა, გულს ამოვიტან (2,3).

მხოლოდ პოეტური გარინდების წამებს აფასებდა: „...და ქრიან ღამის შავი წამები... ეს გარინდების წყნარი წამია, ამგვარ წამებას მივესალმები“ (მე ქუჩაში ვარ) (1,259).

„ყოფნა არ კმარა, რალაც მსურს მეტი“, აცხადებდა მაღალი იდეალებისთვის ჯვარცმული (ახლა ღამეა) (2,269).

მუდმივად თავისი ცხოვრების წესში გვახედებს პოეტის სტრიქონები: „უზრუნველობა და სიხარული ცოდვილმა ბედმა მე არ მაღირსა, მე ვარ უცნობი, მე ვარ ფარული და ანგელოზი თეთრი ბაღისა“.

მიწიერი, პრაგმატული მიზნების უარმყოფელი ისევ აკონკრეტებდა: „მე უარვყავი მთელი ცხოვრება, ვინამე ზეცა და პოეზია“ (მოვდივარ, გზაზე ადის ალმური) (2,42).

ბედნიერებად ესახებოდა პოეტური იდეალის – „ცისფერი ყვავილის“ მიგნება, ეიმედებოდა „საოცრება“ (ღმერთი), არ უფრთხოდა წამებას, რადგან მხოლოდ ასე შეიძლება „ფიქრის მდინარის“ მოხელთება“. „ეს წამება გაივლის, თუ აისმა ინათა და ცისფერი ყვავილი დაეცემა მიწასთან. მწუხარე ეგ ოცნება, მწუხარე ეგ სანთთელი და ისევ საოცრება და ისევ განსაცდელი. არ თავდება თარეში მოგონების და ნისლის, ღამე დაჰქრის თვალებში და წამებას განვიცდი. ეს ბედია მხლებელი და სიჩუმე მიძინარე, ფიქრი დაუღვეველი მოდის, როგორც მდინარე“ (მგლოვიარე სერაფიმები) (2,63-67).

ანგელოზები ჩაესახლებინა სულში, სერაფიმებივით სინმინდე გამოარჩევდა და მუდმივად პოეტურ ინსპირაციაში ჩართულს, სიკვდილიც არ აშინებდა, რადგან სულიერი ფენომენი ესახებოდა უკვდავების გარანტიად: „ის კვდება, მაგრამ რჩება გენია“ (2,195).

ტერენტი გრანელს სჯეროდა, რომ ფუჭად არ ჩაივლიდა მის მიერ პოეზიისთვის გაღებული მსხვერპლი: „ჩემი ფიქრები არ მოკვდებიან“ (ვდგავარ მაღლობთან, როგორც გუშაგი (2,181).

მისთვის „ლექსი მისტერია და სასიკვდილო განცდა“ იყო (მისტერია) (3,226).

ღამის „შავ წამებას“ „გარინდების წყნარი წამი:“ „ფიქრის მდინარე“ უპირისპირდებოდა, რაც გამარჯვების გარანტია იყო (მე ქუჩაში ვარ) (2,259).

უზრუნველობას, მიწიერ სიხარულს თავის ანგელოზურ სულს უპირისპირებდა: „უზრუნველობა და სიხარული ცოდვილმა ბედმა მე არ მაღირსა. მე ვარ უცნობი, მე ვარ ფარული და ანგელოზი თეთრი ბალისა“.

პოეტური იდეალისთვის შენირულის მრწამსის გამომ-
ხატველია მრავლისმთქმელი განაცხადი: „მე უარყავი მთელი
ცხოვრება, ვინამე ზეცა და პოეზია“ (მივდივარ, გზაზე აღის
აღმური) (3,42).

როცა მხოლოდ რჩეულთათვის განკუთვნილი მიზანს და
შედეგს მიაღწია, ბედნიერებად მიიჩნია სამუდამო განსასვენ-
ებლის თბილისში პოვნა: „ქვევით საფლავებია და ზევიდან
ფიქრები (აღბათ გენიოსი ვარ და ცისფერი სიშორე) დაო, ასე
მგონია, ბედნიერი ვიქნები, სადმე ახლოს თბილისთან თუ სა-
მარე ვიშოვე“, (ცისფერი სიშორე) (3,127-128).

ირწმუნა, რომ ამდენი მსხვერპლის და წამების შემდეგ
მიზანს მიაღწია და უზენაესის ნათელი იხილა: „ბედმა ისევ
ინათა“ (უიმედო სივრცეები) (2,95).

ამ ასპექტში ტერენტი გრანელის უცდომელი მოსაზრება
სავსებით ემთხვევა დიდი ჩინელი ფილოსოფოსის ლაო-ძის
განაცხადს: „ო, უბედურებავ! შენ ძირი ხარ ბედნიერების. ო,
ბედნიერებავ. შენ ძირი ხარ უბედურების“ (4,219)

შთაგონების მოვლინების მომენტს „ცისფერ წამს“,
„სხვა გარინდების წამს“ უწოდებდა (ასე თეთრთა ეს ჩემი
ფიქრები (1,55).

„სევდანარევი ხმები“ ესმოდა, წამება სჭირდებოდა ჭეშ-
მარიტების მიგნებას და როცა მიზანს აღწევდა, მადლიერე-
ბით წერდა: „ბედმა ისევ ინათა“ (უიმედო სივრცეები) (3,206).

„ამ საუკუნეს ხომ გასცილდება ჩემი ტანჯული სულის
კვილი“, განაცხადა და ამ მიზნის მიღწევის ნათელი მაგალი-
თია „მემენტო მორის“ ავტორის გამორჩეული შემოქმედება,
არა მხოლოდ პოეზია, არამედ ოპოზიციონერი პოეტის მიერ
ფსიქიატრიულ კლინიკაში შექმნილი 860 სურათი, რომლებიც,
როგორც გამორჩეული მხატვარი და მწერალი რეზო ადამია
აცხადებს, ევროპის დიდ მხატვართა ქმნილებებს გაუწევს მე-
ტოქეობას.

უკეთურთა მიერ ნისლშემოსილი პოეტი და მხატვარი დღეს ნათელშემოსილია, რომელმაც პოეზიაშიც და მხატვრობაშიც ახალი, „უვალი გზებით“ იარა და ამ ჯვარცმული დიდოსტატის შემოქმედება ბედნიერებას ანიჭებს ყოველ გონებაგახსნილ მკითხველს.

„ტერენტი გრანელის მრავალნახნაგოვანი სული მხოლოდ და მხოლოდ იმით იყო ბედნიერი, რომ მგოსანმა უფლის დონეზე წმინდანად იმოგზაურა და მოგზაურობს პოეზიის კოსმიურ სივრცეში“, წერს საყოველთაოდ ცნობილი დიდოსტატი მხატვარი და ესეისტი რეზო ადამია (5,48).

„შემოდგომის დღეში“ გალაკტიონი საუბრობდა „ბედნიერებით გამოწვეულ უბედურებაზე“ და ამ შემთხვევაშიც მინიერი გატაცებები არა შემოქმედებითი ამაღლების, არამედ უბედურების სათავედ მიიჩნევა (შემოდგომის დღე) (6,17).

„როგორ არ მინდა ბედნიერება“, წერდა ნიკო სამადაშვილი და მიელტვოდა არა მატერიალურ უზრუნველყოფას, არამედ „სიტყვის, ჭეშმარიტების კოშკის“ აგებას.

მინიერი, პრაგმატული ბედნიერების უარყოფელი ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში „მსოფლიო სევდის ცეცხლი“ იხილვება, მსოფლიოს სატკივარია გაცხადებული. პოეტი გარიყა ათეისტურმა ეპოქამ, მაგრამ ანუგეშებდა „ცისფერი შუქი მარადისობის“, რაც გახდა პოეტის ზეცამდე ამაღლების ნაწინდარი.

დამონშებანი

1. ტერენტი გრანელი, ტ. I, „ქართული თეატრი“, თბ. 1991
2. ტერენტი გრანელი, ტ. I, ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ. 2012
3. ტერენტი გრანელი, „საოჯახო ბიბლიოთეკა“, თბ. 2011

4. ლაო-ძი „დაო დე ძინი, თარგმანი, შესავალი და განმარტებანი ლერი ალიმონაკის, „საქართველო“, თბ. 1983
5. რეზო (ემელიანე) ადამია, „სისხლიდან ცრემლი“ ინტელექტი“, თბ. 2008
6. გალაკტიონ ტაბიძე, პოეზია „პალიტრა L“ თბ. 2014

„მესამე გზა“

ტერენტი გრანელი მიუთითებდა, რომ „ცხოვრება მრავალგზიანია“. მის შემოქმედებაში ნაჩვენებია როგორც სამარისკენ მიმავალი, ცოდვით დაცემული ადამიანის გზა, ისე ზეცამდე ასამაღლებელი გზა.

„მემენტო მორის“ ავტორის პოეზიაში აშკარად არის დაპირისპირებული ხილული და უხილავი, მინა და ზეცა, ხორცი და სული. მის ლექსებში ძიების უკიდვანობაზე მიგვანიშნებს ფრაზები: „საგნის გაღმა“, „ლოცვის გაღმა“, „ოცნების იქით“, „სიტყვის იქით“ მონიშნული „უვალი გზა“.

მატერიალური სამყაროს ტრივიალური, პირვანდელი სახის უკუგდების გამო ტ. გრანელის პოეტურ სამყაროში საგნების პირვანდელი კონტურები კი არ ფიგურირებენ, არამედ მათი ლანდი, მოჩვენება, აჩრდილი, მოგონება.

პოეტს ტანჯვას განაცდევინებდა საგანი: „და ვხედავ საგანს, როგორც წვალებას“.

შეიძლება ეს პლოტინის აზრის გაზიარება იყოს, რომლის მიხედვითაც „მატერია არის ბოროტი“.

„ფეერიული ყოფა“ იზიდავდა ტ. გრანელს.

დაპირისპირებულობათა ისეთ გაგებას, როგორც მის შემოქმედებაში შეინიშნება, შორეული ისტორია აქვს.

ორფეიზმის მიხედვით, სიცოცხლე სატანჯველია, რომლითაც ადამიანი გამოისყიდის ტიტანების შეცოდებას. ადამი-

ანის უკვდავი ნაწილი – სული მოკვდავშია დავანებული. სული სხეულში არსებობისას დამონებულია. სხეული სულის სამარეა, სული წყვდიადშია, სანამ სხეულებრივ გარსში იმყოფება. მხოლოდ ღმერთს შეუძლია ადამიანის განთავისუფლება სიცოცხლის დილეგიდან. მანამდე კი განწმენდის ძნელი გზაა გასასვლელი. სიცოცხლე სიკვდილისთვის მზადებაა, სიკვდილის პატიმრობისაგან თავის დაღწევისა და ცოდვათაგან განწმენდის გზა. სულისათვის სიცოცხლე სიკვდილია და სიკვდილი – სიცოცხლე. სიკვდილის შემდეგ სული სამჯავროს წინაშე წარდგება. ცოდვილი სული მუდმივად იტანჯება, განკურნებული და განწმენდილი ისევ უკან იგზავნება, სხვა სხეულებში გადასახლდება, რომ, ბოლოს და ბოლოს, ბოროტებისაგან განთავისუფლდეს.

„ორფიკული ცხოვრება მოითხოვს ასკეტიზმს, ავხორცობის უკუგდებას. განწმენდილი სული უკვდავია და ამარცხებს სიკვდილს. იგი მარადიულ სამყოფელში გადადის (მთვარესა და ციურ სხეულებზე). განწმენდისათვის კი მთელი რიგი პირობებია გასათვალისწინებელი.

იღეთა ეს კომპლექსი გადაამუშავეს და მიიღეს პითაგორელებმა, ნაწილობრივ პლატონმა, ნეოპლატონიზმმა და ქრისტიანობამ“ (1,60-63).

მთავარი ორფეიზმში იყო მოძღვრება ადამიანში ორი არსის – უმაღლესის, ღვთაებრივის და მდაბალის – ტიტანურის შესახებ. ეს ემყარებოდა დიონისეს კულტს, კერძოდ, მითს დიონისეს ტიტანების მიერ დაგლეჯის შესახებ. ორფეიზმის მიხედვით, ადამიანის ბედი ტანჯული ღმერთის ბედია, ოღონდ მისი მდაბალი ბუნება ტიტანურია. იმისათვის, რომ ღმერთს დაუბრუნდეს, ადამიანი უნდა განიწმინდოს. სწორედ ორფიკულ მისტიკურებში ეძლეოდა ზიარებულს ინიციაციის, სულის უზენაესი ნათელლების საშუალება და ეს იყო ხანგრძლივი მორალურ-ეთიკური შემზადებისა და წინასწარი გამოცდების გავლა (1,68).

სულის სრული თავისუფლება მიიღწევა ცეცხლის, წყლის, ჰაერისა და მიწის უგონო შფოთის დაძლევიტ და შემდეგ ხდება უწინდელ ღვთაებრივ, ნეტარ მდგომარეობაში დაბრუნება (პლატონი) (2,42).

ორფიკული ჰიმნების ავტორებს ღრმად სწამდათ სიზმრების წინასწარმეტყველური ბუნება. ორფიკოსთა შეხედულებით, მომავლის წინასწარმეტყველება ციურ მნათობებსაც შეეძლოთ. ასტროლოგიისადმი ყურადღება საერთოდ შეინიშნება ორფიკოსებში (1,42).

ცხოვრებისეულ ცოდვათა გარდა, ორფეოსელნი თანდაყოლილი ცოდვიანობის თვალსაზრისსაც მისდევდნენ. ღვთაებრივი საუფლოდან მიწიერ არსებობაში სულის ჩამოტყორცნა მისი ზესთასოფლური დაცემის, პირველცოდვის შედეგად მიღებული სასჯელია, რომლის გამოსყიდვა ხდება განუწყვეტლად, ხელახალი გარდასხეულებებით, ვიდრე ყველა დანაშაული არ იქნება გამოსყიდული და საბოლოო განწმენდა არ იქნება მიღწეული. ამის შემდეგ უბრუნდება სული თავის ჭემმარიტ სამშობლოს, თავდაპირველ ღვთაებრივ ნეტარებას. მაგრამ საბოლოო განწმენდისთვის ერთი ცხოვრება არ კმარა. ამის შედეგია ახალ-ახალ შობათა გრძელი, ათასწლეულებში განელილი მწკრივი – დაბადებათა ბორბალი (ინდური ტერმინია) (3,111).

სახარებაში სულიერ განწმენდას „მეორედ შობა“ ეწოდება. განწმენდა ხდება წყლიტ და სულიწმიდით: „უკუეთუ ვინმე არა იშვეს წყლისაგან და სულისა, ვერ ხელენიფების შესვლად სასუფეველსა ღმრთისასა. შობილი იგი ხორცთაგან ხორცი არს და შობილი – იგი სულისაგან სული არს“ (იოანე, 3,5,6) (4,181).

პავლე მოციქულის მიხედვით, ყოველი ხორცი ერთი და იგივე როდია. არიან სხეულნი ზეციერნი და სხეულნი მიწიერნი. არის სხეული მშვიინვიერი და არის სხეული სულიერი. პირველი კაცი ადამი შეიქმნა ცოცხალ მშვიინვად, უკანასკნე-

ლი ადამი კი ცხოველმყოფელ სულად. პირველი კაცი მიწისგან – მიწიერი, მეორე კაცი – ზეციერი.

„ხრწნადმა უნდა შეიმოსოს უხრწნელობა. ამ მოკვდავმა უნდა შეიმოსოს უკვდავება.“

„მაშინ აღსრულდება სიტყვა დაწერილი: დაინთქა სიკვდილი ძლევით. ადამიანი უნდა იყოს მსახური არა ასოსი, არამედ სულისა, ვინაიდან ხორცი კლავს, ხოლო სული აცოცხლებს“.

მზერა უნდა მივაპყროთ არა ხილულს, არამედ უხილავს, ვინაიდან ხილული წარმავალია, უხილავი კი – წარუვალელი „პავლე მოციქული“ I კორინთელთა მიმართ, თავი XV, 39,40,44,46,47,49)(4,381).

პავლე მოციქულმა ყველაზე მნიშვნელოვანი რამ გაანდო თავისიანებს: „აჰა, გეტყვით თქვენ საიდუმლოს: ყველანი როდი მოკვდებით. მაგრამ ყველანი შეიცვლებით“ (I კორინთელთა 5,17) (4,381).

„ხორცის საქმეში აშკარაა, ესენია: სიძვა, უწმინდურება, ბილნება, კერპთმსახურება, მწამვლელობა, მტრობა, შუღლი, შური, რისხვა, განხეთქილება, მწვალელობა, სიძულვილი, მკვლელობა, მემთვრალეობა, ღირნება... და ამის მოქმედნი ვერ დაიმკვიდრებენ ღმერთის სასუფეველს.“

„ხოლო სულის ნაყოფია: სიყვარული, მშვიდობა, სიხარული, დიდსულოვნება, სიტკბოება, რწმენა, თვინიერება, თავშეკავება.“

„ხორცში მთესველი ხორცისაგან მოიმკის ხრწნილებას, ხოლო სულში მთესველი სულისაგან მოიმკის საუკუნო სიცოცხლეს.“

„ხორცის ზრახვა სიკვდილია, ხოლო სულის ზრახვა სიცოცხლე და მშვიდობა.“

„ხორცის ზრახვა ღმერთის მტერობაა...“

„ხორცისამებრ მოარულნი ვერ ესათნოებიან ღმერთს“ (პავლე მოციქული, გალატელთა, 6,16-23) (4, 411).

„უფალი სულია, ხოლო სადაც არის სული უფლისა, იქვეა თავისუფლება“ (პავლე მოციქული, II კორინთელთა, 4,17) (4, 388).

„სულიერი კაცია“ იდეალი ნეტარი ავგუსტინესთვის, „ღმერთის მარადისობაა მისი სახლი“.

ტ. გრანელის სამშობლოც ცაშია: „ჩემი ნაზი სამშობლო–ლაჟვარდები ცისფერი“. (მემენტო მორი) (5,3).

ღმერთთან მიახლოება, განღმრთობა ნიშნავს ზესთასოფლად ასვლას, პეტრე იბერის სიტყვებით, ეს არის „აღმართ მავლობა სულისა“.

ტ. გრანელიც ხომ სულ ცისკენ მიიწევს: „სულს ლაჟვარდოვან ცისკენ ვაგზავნი“.

ტ. გრანელის პოეზიაზე დაკვირვება აუცილებელს ხდის სულის მოძღვრების რელიგიურ პრობლემებზე ყურადღების გამახვილებას.

პლატონის მოძღვრების ცენტრში დგას გაღმერთებული ადამიანის პრობლემა: „ადამიანი სამართლიანობას ესწრაფვის და სათნოებაში გავარჯიშებული ღმერთს ემსგავსება, რამდენადაც ეს შესაძლოა კაცისთვის“ („სახელმწიფო“, X, 613).

„ვისაც სურს სათნო ეყოს ღმერთს, უეჭველად მას უნდა დაემსგავსოს, რამდენადაც შესაძლოა. მაშასადამე, ვინც ჩვენს შორის კეთილგონიერია, ღმერთსაც ის ესათნოება, რამეთუ მსგავსია მისი“ („კანონები“, IV, 716).

„ყოველი ადამიანი თავის თავს უნდა მიიჩნევდეს ღმერთის ერთ-ერთ თანამგზავრად“ („კანონები“, IV, 716, B).

„გვიღირს თუ არა უვარგისი და დარღვეული სხეულით ცხოვრება?“ კითხულობდა პლატონი („კრიტონი“, d-e).

მაგრამ, ამავე დროს, „უმრავლესობის სულიერ თვალებს არ ძალუძთ ღვთაებრივის მზერა“ („პლატონი, „სოფისტები“, 254, a-b).

ხორციისგან განთავისუფლება ხდება სიკვდილით: „აღსასრულის ჟამს სულის შემკვრელი კვანძები ხომალდის საბმელი ბაგირებივით იხსნებიან და ჩვენი არსების უკეთესი და უკვდავი ნაწილი თავს აღწევს სხეულის დილეგს“ (პლატონი, „ტიმეოსი“, 65, 85).

არეოპაგელის ღმერთი ნეოპლატონიანელთა „ერთისაგან“ განსხვავებული სამპიროვანი ღმერთია.

არეოპაგელის დეიფიკაციის იდეა ამოზრდილია ქრისტიანობის წიაღიდან და არ ეწინააღმდეგება ღმერთის განკაცების ქრისტიანულ მოძღვრებას: „განღმრთობა არს ღმრთისა მიმართ, რაოდენ დასატყვენელ არს, მსგავსება და ერთობა“ (6, 158,10).

არეოპაგელის ნააზრევში შერწყმულია ანტიკური ფილოსოფია, ნეოპლატონიზმი, ქრისტიანობა.

ღმერთი სიყვარულია, და იგია „მძვრელ ყოველთა“.

ადამიანთა სიყვარულით განკაცებული ქრისტეა ადამიანის შემწე.

ღვთაებისადმი მიმსგავსების პირობაა ქმედითი ცხოვრება. ქმედება ღვთაებრიობაა.

ტ. გრანელისათვის განღმრთობის გზა პოეზიაა.

მან ყურადღების ცენტრში მოაქცია სოფლისა და ზესთასოფლის მიმართების საკითხი და უსახო პროლეტარულ ლეგიონთა თვალში ამითაც იქცა გამოცანად.

ორფესელთა, პითაგორელთა, პლატონიკოსთა დარად, ისიც განღმრთობას თვლიდა უმაღლეს იდეალად და ინიციაციის ყველა საფეხურის გავლას ცდილობდა. ამის მომასწავლებელია თანდაყოლილი ცოდვის განცდა, მსხვერპლით გამოსყიდვა შეცოდებებისა, ხორციელი სურვილების უკუგდება.

პოეტის „სიცოცხლის გრადაცია“ ინიციაციის ერთი საფეხურიდან მეორეზე თანდათანობით გადასვლაზე, თანმიმდევრულ ზნეობრივ განწმენდაზე მიგვანიშნებს.

ტ. გრანელი ეძებდა განღმრთობის გზებს, მარადიულობას: „ისევ ვეძებ მარადიულ ყოფას“. ეძებდა „მარადისობის ლაჟვარდებს“.

„სხვა ყოფნა“ იყო მისი მიზანი: „დაცვენილ ფოთლების გროვა, დღეა სხვა ყოფნის“.

პლატონის დარად, ეს სიცოცხლე იმ ნამდვილი ქვეყნის ანარეკლად ეჩვენებოდა: „ახლა სიცოცხლე ჩემთვის ლანდია“...

იგი თავისთავს უწოდებდა „პოეტს, ნამოსულს მაღალ ზეციდან“, რომელიც ქრისტესავით განსხეულებამდეც იყო. ჯვარცმის გზა იყო მეორე გზა, მესამე კი – „გამოღვიძება გარდაცვალების შემდეგ“, ანუ სულით განწმენდილის სამოთხეში მოხვედრა: „გლოვის ზარებით გამაქანებს თეთრი კარეტა და ჩემი სული სამოთხეში მივა გოდებით“ (ლოცვა მთვარესთან) (7,156).

მანამდე კი რთული და ძნელი გზა იყო გასავლელი, ხორციელი სურვილების, ბინიერების უკუგდების გზა. ამიტომ მტრობდა ხორცს: „რა ვქნა, როდესაც ლემს არ შეუძლია შეასრულოს სულის მონოდება, მე ისევ მინაზე ვრჩები“.

„ვიდრე სხეულში ვსახლობთ, ღმერთის გარეთ ვსახლობთ“ – შეგვაგონებდა პავლე მოციქული.

„განხრწანადმან ხორცმან დაამძიმოს სული“ – ქადაგებდა ეკლესიასტე. ტ. გრანელის გზა ჩვეულებრივ სურვილთა დათმობის გზა იყო: „დავტოვე სურვილი ბევრი, დაეშვა დღეები ცივი“.

ტ. გრანელს თავისი ღვთაებრივი სულის საპატიმროდ სხეული წარმოედგინა: „ვიცი, სხეულმა რომ დამატყვევა. ტანი ციხეა, მე – პატიმარი“, „ტანი სიმძიმეა, სული ქაოსია“.

სხეულის დილეგიდან ამოხტომას ლამობდა მისი ანგელოსური სული: „სული სხეულის ჩუმი ტუსადია, სული უცნობი. სული ანგელოზი“ (ღამის მოუსვენრობა) (5, 52).

„რალაც მინდა სიცოცხლეზე მეტი“, „რალაც სხვა მინდა სიკვდილზე მეტი“ – ამბობდა პოეტი.

„მსურს გადავლახო სივრცე, მინდა გავექცე სიკვდილს“ – არის არა მხოლოდ ფიზიკური სიკვდილისგან გაქცევა, არამედ სულის გაუქვდავების სურვილი.

პოეტი კითხულობდა: „შორს დაჰქრის სული დაუცხრომელი, საით წავიდა სხეული – ლეში?!“

და ამშვიდებდა, რომ „სული გაფრინდა თეთრი მტრედით, სხეული დარჩა ცოდვილ მიწაზე“.

თანდაყოლილი ცოდვის განცდა არ ტოვებდა ორფეოს-თა დარად: „წარსული ყრმობის სიმახინჯე მომაგონდება“, „უშნო წარსულის სიმახინჯე მივლის გარედან“.

მაგრამ პოეტის ტკივილს ბადებდა ის, რომ არავის არ ესმოდა მისი, ხალხის თვალში არც გამართლება ეძებნებოდა ასეთ უჩვეულო თვითგაღებას: „ეს წამი გამართლების ასე დაფარულია, ეს წამი გამართლების – ასე დაუნახავი“.

მათ არ ესმოდათ, საფლავი და სიკვდილი როგორ უნდა ქცეულიყო ამაღლების გზად: „სიჩუმეა. წევს თბილისი დაბლა. მე დავეყურებ მიტოვებულ საფლავს. გუშინ მე აქ სხვა სიმაღლე ვიგრძენ, ჩემს წინ ისევე გაშლილია სივრცე“.

ტ. გრანელს კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული მსხვერპლის, ზვარაკის აუცილებლობა: „შენი ზვარაკია, ღმერთო ჩემი სული“, „არ უნდა ფიქრი, პირველი მე ვარ, მე პოეზიის უმანკო მსხვერპლი“.

თითქოს სიცოცხლეშივე განთავისუფლებული იყო ხორცისაგან, ბინისაგან და სულიერი ზეობისათვის მიეღწია, ამიტომაც იყო „ლანდი გრძნეული“, „უცნობი ლანდი“, „ფარული წამების ლანდი“, ამიტომ უვლიდა სამარეს: „და ირგვლივ სამარეს უვლის ფარული სურვილის ლანდი“ (დათოვლილი სანთელი“) (5,12).

ქრისტე ეგულებოდა პოეტს უდიდეს ნუგეშად და სწამდა უსხეულო არსებობის: „მე არ მინდოდა სიცოცხლე. არც

სიკვდილი. მე რაღაც სხვა მსურდა. ახლაც ვფიქრობ და მნამს მესამე გზის არსებობა, როგორც იდუმალების.

მე ისევ ვდგავარ მარადისობის გარინდებულ საზღვართან, ვით მგლოვიარე სერაფიმი და ველი ქრისტეს ლანდს, რომელიც დამიხსნის მე განსაცდელისგან.

მე მჯერა სიცოცხლე სხეულის გარეშე.

მე მივმართავ მთელ მსოფლიოს შემდეგი სიტყვებით:

მე მინდა გაფრენა.

მე მინდა ყველგან ვიყო, როგორც ღმერთი“.

პოეტი ცდილობდა გაქცეოდა ცოდვილ ქვეყანას, მიწის მნიკვლს და ტალახს: „ჩარჩენილი ვარ ბავშვივით ამ ცოდვილ ქვეყანაზე. და არ ვიცი, როგორ ამოვიდე იმ ტალახიდან, რომელსაც ეწოდება მიწა“ (გულიდან სისხლის წვეთები) (7,6).

გზაჯვარედინებზეც არ ერევა, პირიქით, ეცნაურება პოეტს თავისი ეკლიანი გზა: „ძვირფასო, ვდგავარ გზაჯვარედინზე და ვიცი, ჩემი გზა ახლა რომელია“.

ეს სიკვდილის გზაა, ხორცის კვდომის, სულის გამარადისების გზა, ამიტომაც არ აძრწუნებს სამარე.

სამარის არც გალაკტიონს ეშინია, რადგან მშვენიერების გაუკვდავებით ამარცხებს სიკვდილს: „ნუ გეშინია, არ დავკარგავთ გზას აკლდამაში“ („ო, გადავეშვათ უფიქრებლად“) „მელანქოლიის ამ აკლდამაში ბედმა დიდება გამომატანა“ – ამბობს ერთგან.

ეს გზა სახელდებულია „განმეორების“, „დაბრუნების“ გზად: „განმეორებას ისევ ელიან და ეს ლექსია განმეორება“, „ნაწვიმარია, ძინავს ბუნებას. ცა სიზმარია, გზა – დაბრუნება“. ეს სულთა საუფლოში დაბრუნებაა და არა მიწაზე.

„შორი გზების“ ფიქრი იპყრობდა უცნაურ ნამებში: „იმლება ფიქრი და გზები შორი. ეს წამი ჩემთვის უცნურია“ („მატარებლიდან“) (8,70).

ტ. გრანელი ურიგდებოდა სიკვდილს სულის უკვდავების სახელით და ნათელმხილველივით წინასარ გრძნობდა

შემდგომი არსებობის საიდუმლოებას: „ვგრძნობ, რაც იქნება სიკვდილის შემდეგ. ეს შერიგება და ქარი დღემდე“...

„გახსოვდეს სიცოცხლე!“ – ამბობდა გოეთე.

„გახსოვდეს სიკვდილი“ – შესძახებს ტ. გრანელი და ორივეს ერთი მიზანი აქვთ: გამოაფხიზლონ ადამიანი ყოველ-ნამიერი აზრიანი არსებობისათვის.

შემთხვევით არ ჩნდება ტ. გრანელის ლირიკაში ჰამლეტის სახე: „ლოთი ჰამლეტი გადამიშლის მარცხენა პირებს („სონეტი“) (5,66).

ყოვნა–არყოფნის შექსპირული კითხვა სევდით მსჭვალავს ყველა ადამიანს, ასევეა ტ. გრანელთან: „კითხვა ასეთი: „ყოფნის რაობა. სევდა მეტია, მე დღესაც ვნაღვლობ“.

„არა სიცოცხლე.

არა სიკვდილი.

არამედ რაღაც სხვა“ („გულიდან სისხლის წვეთე-ბი“)(7,6).

ეს „მესამე გზა“ იყო იდუმალების, მარადისობის გზა.

ხორცზე ამაღლების გზა კი პოეზიაა: „მე პოეზიამ მაგრძნობინა, რომ სადღაც შორს არსებობს უკვდავების ცისფერი მხარე, სადაც დაფრინავს ჩემი მწუხარე სული“ (7,6).

პოეტი „ფიქრიდან“ ხედავდა „შორეულ მიზანს“, თრგუნავდა ხორცს და სულის ფრთებით დაფრინავდა ზეცაში: „სხეული კვდება. გული ვისროლე. მივდივარ ცისკენ, ვშორდები მიწას და გასაფრენი ფრთა გავისწორე“.

„უფალო, გამოიყვანე საპყრობილით ჩემი სული“ – ევედრებოდა უზენაესს ფსალმუნის ავტორი.

„მესამე გზის“ ძიებით გაუზბოდა პოეტი სიცოცხლეს, რომელიც სიკვდილისთვის, მარადისობისთვის მზადება იყო: „იდუმალია ის გზა მესამე, ნუთუ ცხოვრებას ვერ გავექცევი“.

უსასრულოა ეს ძიება: „დაო, რა ვქნა, მესამე გზას ვეძებ და მაღლიდან მთვარე ტყვიას ისვრის“ (დილა მთაზე) (5, 177).

„რალაც მესამეს“ იგულისხმებდა დაპირისპირებულ მოვლენებს შორის კ. გამსახურდია: „ადამიანური ლექსიკონი ძლიერ ღარიბია. ძილსა და სიცხადეს, სიკვდილსა და სიცოცხლეს, ბნელსა და ნათელს შორის კიდევ არის რალაც მესამე“ („დიონისოს ღიმილი“).

ტ. გრანელთან სიკვდილით ხდება მარადიული არსებობის გზების ძიება. „...ხელახლა მინდა ისევ სიცოცხლის გზები ვეძიო“.

ეს გზა ტანჯვის, მარტოობის, დათმენის, მსხვერპლის გზაა: „ისევ მარტო ვარ სევდიან გზაზე“.

ის გზები განგებამ დაუსახა პოეტს: „მოგელოდა შენ გზები, როგორც ანგელოზები“.

„ნისლიანია“ ის გზა: „შენ მიდიოდი ნისლიან გზაზე“.

„მემენტო მორის“ ავტორმა ამ კითხვებზე სრულიად თავისებური და სანუგეშო პასუხი იპოვა და იწამა რა სულის უკვდავება, მისი განწმენდისაკენ, ღვთაებამდე მიახლოებისაკენ მიმართა მთელი ძალისხმევა, ამასთან თაობებსაც დაუსახა მარადიული ზნეობრივი იდეალი, რითაც იგი მართლაც განუმეორებელი და ერთადერთია.

უფალი, სიშორის მიუხედავად, ადამიანის შემწე, მფარველი და მხსნელია: „ღმერთი მახლობელი მე ვარ – იტყვის უფალი და არა ღმერთი შორეული“ (იერემია წინასწარმეტყველი, 23, 23) (9,147).

ეს შორეული უფალი მახლობელი იყო ტ. გრანელისათვის, იგი მუდამ გრძნობდა „შორეულ, მარადიულ სამყაროსთან ახლობელ კავშირს“, „გრძნობდა მარადიულ ლაჟვარდს“, ზეციდან ხმა ჩაესმოდა თითქოს: „ისევ მიხმობენ და მეძახიან, მგონია ციდან მეძახის ვილაც“ (შდრ. ვაჟა: „ციდან ძახილი მესმოდა წყნარი“).

ქრისტეს სული უხმობდა თითქოს ვარსკვლავიდან: „იყო სიჩუმე, მასი წერტილი. მას შემდეგ ბევრი ხანი გავიდა. ახლა შორს ელავს ცა მონმენდილი და მიხმობს ქრისტე მე ვარსკვლავიდან“.

პოეტს სურდა გაელო ღვთაების დაგმანული კარი, სიკეთის, სილამაზის, ჭეშმარიტების კარი, რათა მინვდომოდა მესამე გზას და ცის გახსნას აყურადებდა განდობილივით: „ცა გაიხსნება, არ ვიცი, როდის“.

ორფეოსელებივით, ღვთაება ზეცაში განსხეულებულად წარმოედგინა და ვარსკვლავში დავანებული სულის ხმობაც ესმოდა: „მე მგონია, ვარსკვლავიდან მიხმობს ჩემი გაფრენილი სული... ჩემსა და იმ ვარსკვლავს შორის გაბმულია რალაც უხილავი ძაფი, რომელიც მე მაერთებს მთელ ზეციურ სამყაროსთან“.

იმ „ბედის ვარსკვლავს“ მისჩერებოდა პოეტი.

„ეს „კომუნიკაცია“ ორმხრივი იყო: „და ჩემს ტყვეობას გრძნობს ვარსკვავები“.

ასე ჩააყენა პოეტმა ასტროლოგია პოეზიის სამსახურში.

ამაშიც იგი ორფეოსელთა და პლატონიკოსთა გზას მიჰყვებოდა.

ტ. გრანელის „მესამე გზა“ შორეული გზა იყო, ღმერთისკენ მიმავალი გზა და მერე „არ ფიქრობდა დაბრუნებას“, რადგან საბოლოოდ განწმენდილი მისი სული ცის სამყაროში დაივანებდა, ვარსკვლავში და აღარ ჩამოიტყორცნებოდა მინაზე ხელახალი განწმენდისათვის, რადგან უკვე გავლილი ჰქონდა სულიერი ნათელლების გზა: „განშორებისთვის გული მტკიოდა და არ ვფიქრობდი მე დაბრუნებას“.

თავის მარადიულ სამყოფელად ეგულებოდა ზეციური სახლი, „ცისფერი სახლი“, „ცისფერი ქვეყანა“.

ტ. გრანელის ცხოვრების გზები იწყება კაცობაში, „ადამის ძის“ სახით და სრულდება ღმერთობაში. ეს არის ინდივიდუალური განღმერთობის გზა.

ტ. გრანელის სულის მიერ განვლილი გზა მთელი ცოდვილი და უცოდველი კაცობრიობის გზაა და „ამ გაგებით“ იგი მართლაც არის „მსოფლიოს პოეტი“.

პოეტის გზა არ სრულდება ფიზიკური სიკვდილით, პირიქით, მერე იწყება მარადიული არსებობა, „გამოღვიძება

გარდაცვალების შემდეგ“ სულის სამუდამო ღვიძილი, ამიტომაც, ტ. გრანელის აზრით, ადამიანს მართებს მიწაზე ისეთი ყოფნა, რომ ამქვეყნიური საქმეები სამოთხეში მისასვლელ ხიდად იქცეს. აქ არსებითია რწმენის მომენტი, რომელიც იძლევა ცდუნებებთან გამკლავების ძალას. ეს ფანატიკური რწმენა იყო სანინდარი იმისა, რომ გრანელს არასოდეს შეშლია უმთავრესი. თუმცა იგი ჩვეულებრივი პრაგმატისტების თვალთა ალბათ, „გზააბნეულიც“ ჩანდა.

ასეთ რწმენაზე და იმქვეყნიური, არამინიერი არსებობის დამამტკიცებელ სენსაციურ ფაქტებზე გვესაუბრებიან. რ. მუდი, ე. როსი, ს. და კ. გროფები, ლ. უოტსონი, კ. რინგი, რ. ამანიანი, რ. ალმედერი, ჩ. ფიორე, ა. ლანდსბერგი და მეცნიერულად ცდილობენ დაამტკიცონ სულის უკვდავება, რეინკარნაცია (10).

„მესამე გზის“ ძიება ამქვეყნიური არსებობის საზღვრების გარღვევას და ჭეშმარიტ ყოფიერებაში გადასვლას გულისხმობს. ეს კი საკუთარ არსში შეღწევაა და მის უკიდვგანო წრიალში ღმერთის აღმოჩენის და შეცნობის გზა... იგი მიელტვის ჭეშმარიტ ადამიანს, ჭეშმარიტ ურთიერთობას, ჭეშმარიტ ცხოვრებას“ (ზერაბ ცხინდია, „გრანელის სევდა და სხვა“, „ინტელექტი“, თბ. 2019, გვ. 20).

მერაბ კოსტავა გალაკტიონისადმი მიძღვნილ ლექსში როცა სიკვდილზე საუბობს, ვერც ლადო ასათიანთან, ვერც ნიკო სამადაშვილთან, ვერც ლეონიძესთან ვერ პოულობს „სულეთის სიღრმეს“, ამ ასპექტში მისი იდეალია მხოლოდ ტერენტი გრანელი: „ეს დედამიწა აკრთობდა გრანელს, როცა ოცნებით ცაში ვიდოდა, იმ ცეცხლის ალით თვით დაიგრაგნა, ვიდრემდე სამზღვარს გარდავიდოდა. ბოლოს იფიქრა სასომიხდილმან, არ განიყოფის მთლიანი ორად, არა სიცოცხლე, არა სიკვდილი, რადგან ორივეს მიიჩნევ სწორად. დიახ, მათ შორის მესამე ჰგია, ორთავ სანყისის მაერთებელი, თუ ზეცა გწყურის და მიწა გმია, თუ შენი თავის ხარ განმგებელი, სინ-

დისის შენის წინაშე წარსდექ, იცან სიკვდილი და მკვდრეთით აღსდექ! დიახ, ის მუდამ ემახსოვრებათ, მისი ლექსები და მისი ბოლო, თუმც ვერ იცხოვრა მინის ხორვებით, ის მესამე გზა ინატრა მხოლოდ“ (გალაკტიონი) (11,154).

დამონმებანი

1. ორფიკული არგონავტიკა, თარგმანი და გამოკვლევანი ნ. მელაშვილის, თბ. 1977
2. პლატონი, ტიმეოსი, თბ. 1978
3. რევაზ თვარაძე, თხუთმეტსაუკუნოვანი მთლიანობა, თბ. 1977
4. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
5. ტერენტი გრანელი, თბ. 2012
6. დიონისე არეოპაგელი, შრომები, თბ. 1961
7. ტერენტი გრანელი, ტ. I, თბ. 1991
8. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
9. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, თბ. 1990
10. Жизнь после смерти, Москва, 1990
11. მერაბ კოსტავა, ლექსები, „მერანი“ თბ. 1990

ასტრალური მოგზაურობა

ტერენტი გრანელი რელიგიური მსოფლგანცდის პოეტი იყო, რომელსაც გათავისებული ჰქონდა ზეციური სიბრძნე, სინმინდე, სიკეთე, რაც მიწიერებაზე ამაღლების საწინდარია.

ოკულტისტები, იოგები ირწმუნებიან, რომ ნებისმიერ ფიზიკურ სხეულს აქვს ჰაეროვანი (ეფირული) ორეული, რომე-

ლიც თვით სიცოცხლის კვიტენსენციაა და შეუძლია იცხოვროს ფიზიკური სხეულის სიკვდილის შემდეგაც (1,175).

დიდი ფსიიკური ძალის მქონე ადამიანებს შეუძლიათ ჩვეულებრივ პირობებში გამოყონ ასტრალური ორეული და იფრინონ განუსაზღვრელ სივრცეში, დროში.

ასტრალური მოგზაურობისას სული ეთიშება სხეულს, იქმნება უნონობისა და სიმსუბუქის შეგრძნება და ეს მდგომარეობა გაიგივებულია ფრენასთან, რაც საჭიროებს უდიდეს ძალისხმევას, უმაღლესი წესრიგის გამბედაობას, ასტრალური სივრცის საოცარი სანახაობის წინაშე შიშის დაძლევას, სიმშვიდეს, საკუთარი თავის რწმენას (2,231).

ელენე რერიხის მიხედვით, წმინდა, დისიპლინირებულ სულს ლოცვით, დუმილით ეზრდება ფრთები. ფრენა ბრწყინვალე სიტყვაა. ფრთები იზრდება ფიქრით, გაფრინდით ფიქრით, ასეთია მისი მოწოდება (3,32,51,59,88,98,102,523).

„არეოპაგიტულ კრებულში“ „სათნოების ფრთით“ ხდება ზეცაში ამაღლება: „სათნოებისა ფრთითა ამაღლდი ზეცად“ (4,60).

დიონისე, არეოპაგელს ანგელოსურმა ბუნებამ, ზეციურ მეცნიერებაში განსწავლულობამ მიჰმადლა ფრთა: „ანგელოზად კაცთაგან გამოუჩნდა დიდი დიონისე ყოველთა, ვითარცა ფრთოვანი, განსწავლული გონებითა ზეციურისა მეცნიერებისათა“ (4,81).

სულიერ ზეცაში შეღწევა შესაძლებელია მხოლოდ სულიერი სხეულით. სულიერ ზეცაში მოგზაურობენ არა ხელოვნური თანამგზავრებითა და კოსმოსური ხომალდებით, არამედ სულიერი თვითმფრინავებით, კრიშნას ცნობიერებით, სულიერი განვითარებით (შრიმადბჰაგავატამის II სიმღერა).

დანტე გვარწმუნებდა: „სულს განწმენდილს და გასპეტაკებულს ცადამაღლების სრული ნიჭი მოეკლინება“.

სულის ფრთებით მიეახლა დანტე ზეცის სივრცეს: „მინაზე რა გვაქვს იარაღი ჩვენ იმნაირი, ასასვლელი ან სიმაღ-

ლიდან ჩამოსასვლელი, თავის სისწრაფით შევადარო ჩემს ფრთებს მაშინდელს“ (5,366).

პლატონი აცხადებდა: „პოეტი მსუბუქი, ფრთაშესხმული და წმინდა არსია (6, 30-31).

ქეშმარიტების მიგნების ბედნიერებაზე გვესაუბრება შარლ ბოდლერის „ამაღლება (7,18).

ჰაერში აწეული და ღრუბლებში შეჩერებული დიდი ჩინელი ფილოსოფოსი, მოძღვარი ლაო-ძი ჩინეთის იმპერატორთან შეხვედრისას თავის საოცარ შესაძლებლობებს ავლენდა, ჰაერით გარემოსილი მინაზე ფეხს არ აკარებდა და დასცინოდა ხელმწიფის კვერთხს, სიმდიდრეს და გამოჩინებას.

მისი ცად, ქარსა და ღრუბლებში ამაღლების, იანის ციური სხივებით შემოსვის უნარი ანცვიფრებდა კონფუციის (8,45,49).

„უხილავ ლანდების ფრთებით ქროლვაზე საუბრობდა რუსი პოეტი ვლადიმერ სოლოვიოვი, ფრთების გაზრდაზე, „ფრთების სავსავით ზეამაღლებაზე“ აკეთებდა აქცენტს ალ. ბლოკი (მარადი დღე).

„ჰაერით მოგზაურობა იწვევს აზრის, გონებისმიერი განწყობის შეცვლას, პროგრესირებას მენტალურ უნართა განვითარების გზით“, წერდა ზვიად გამსახურდია (9,304).

ესპანეთის მეფე ფილიპე მეორე მეუღლესთან და დიდებულებთან ერთად ესწრებოდა ლევიტაციის მოვლენას, რომელსაც ასრულებდა დომენიკი, კარმელიტის მონასტრის ბერი.

ჯორდანო ბრუნო წერდა თომა აქვინელის შესახებ: „როცა იგი თავისი სულიერი ძალისა და ღვთისმოსაობის წყალობით აზრობრივ განჭვრეტამდე ამაღლდა, მაშინ მისი მგრძნობიარე სხეული მიწას მოწყდა და ჰაერში აიჭრა“ (10,298).

თომა აქვინელის ბიოგრაფი (მე-13ს) ადასტურებს: „საღვთისმოსაობის მონასტრის ბერებმა იხილეს საკურთხევლის წინ მლოცველი თომა აქვინელი როგორ ასცილდა მიწას და ლოც-

ვის დროს ჰაერში გაჩერდა. სხეული მის სულს, რომელიც არ იყო დაზიანებული არავითარი ვნებათაღელვით, მორჩილად მიჰყვებოდა, რადგან მან მისი მიდრეკილებები აღკვეთა“ (10,95).

ასეთი იყო ვინმე შინდლერი, რომელსაც შეეძლო ორისამი საჟენის სიმაღლეზე აწეულიყო იატაკიდან (11,299).

გოდერძი ჩოხელის რომანში „მგელი“ ფრენენ ბერები, ვიდრე სულიერი სინმინდე გამოარჩევთ. სულ ცისკენ მიიწევენ დიდი მწერლის პერსონაჟები (ცასწავალა, არწივთან ფრენა).

ჰიმნოგრაფ ბასილის მახასიათებელი იყო „ზეშთა სიმაღლედ ამაღლება სულიერი ფრთით“ (12,263).

ზოსიმე ათინელი „გონიერი ფრთით“ აღწევდა ცაში და ხდებოდა ღმერთის ხილვის ღირსი (12,263).

სულის ფრთების მზრდელია საღმრთო სიყვარული: „სიყვარულითა საღმრთოთა ფრთოვან იმენ შენ“ (იოანე მტბევარი (12,123).

სულიწმინდისგან ხელდასხმულთ ენიჭებათ სათნოების ეტლით ზეცაში ამაღლების უნარი.

ამ ჭრილში განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს გალაკტიონის, ანა კალანდაძის, ნიკო სამადაშვილის შემოქმედება.

პრობლემას ასე ეხმაურება რუდოლფ შტიინერი: „შინაგან, სულიერ ადამიანს ძალუძს ფიზიკური ორგანიზმიდან მთლად გამოთავისუფლდეს, აღიქვას და იმოძრაოს სულიერ სფეროში.

„მესამე ხარისხის შემეცნება ხელწინფება მხოლოდ სულიერ ადამიანს, როდესაც იგი ფიზიკური ორგანიზმიდან იმდენად გამოთავისუფლდება, თითქოს ეს უკანასკნელი საერთოდ არ ჰქონია (13,317).

ზეცისკენ ლტოლვის მიზანი მინის სრულყოფას ემსახურება.

„ცათა შინა სწრაფვამ კვლავ სამშობლოს გზაზე უნდა დაგვაყენოს“, გვმოძღვრავს წმინდა გრიგოლ ნოსელი (14,397).

„ფრთები არ მაქვს, მაგრამ ვფრინავ“, ამბობდა აკაკი წერეთელი.

იოგების მიხედვით, ტრანსცენდენტურ პლანეტებზე გამგზავრებისათვის, სულიერი ზეცის მისაღწევად საჭიროა სულიერი სხეული.

სხვა პლანეტებზე მოგზაურობის მსურველს ჰქვია „სარვა-გატა“, რაც ნიშნავს მას, „ვისაც ყველგან მოგზაურობა სურს“.

„შრიმად-ბჰაგავატამის II სიმღერაში აღწერილია სულიერი ზეცის და მისი მცხოვრებლების ბუნება.

„ბჰაგავად-გიტაში“ დიდ მოგზაურობაზეა საუბარი. ჩვენ უნდა გადავლახოთ მატერიალური სამყარო და შევიდეთ სულიერ ზეცაში.

ეს შესაძლებელია არა კოსმოსური ხომალდებით, არამედ კრიშნას ცნობიერებით, სულიერი განვითარებით.

სრულყოფილი იოგისთვის, რომელიც ცნობიერად ტოვებს სხეულს, პლანეტიდან პლანეტაზე გადასვლა ისევე ადვილია, როგორც უბრალო ადამიანისთვის მაღაზიაში შესვლა. უნდა მივიღოთ სულიერი სხეული.

„მოგზაურობა, ხეტიალი ანტიურ და შუასაუკუნოებრივ პოემებში ერთ-ერთი კომპონენტია ინიციაციისა, ასე მაგალითად, მოგზაურობა იაზონის, ოდისევსის, ენეასისა, შუასაუკუნეთა საგებისა და რაინდული რომანის პერსონაჟებისა“ (ზვიად გამსახურდია) (9,212).

მსოფლიო სევდით შეპყრობილი ტერენტი გრანელის სული ცდილობს გამოიღოს „ცოდვილ მინას“, სიკვდილის სავანეს და მარადისობის ცისფერ შუქს“ ეზიაროს: „...სული გაფრინდა თეთრი მტრედივით, სხეული დარჩა ცოდვილ მინაზე. ასე მგონია, სულთან ახლოა ცისფერი შუქი მარადისობის. მე ვიფერფლები, გულის გარშემო მსოფლიო სევდის ცეცხლი ანთია“... (მარადისობის ლაჟვარდები) (15,158).

ფრენა, ცაში ამაღლება იმდენად ორგანულია პოეტის-

თვის, რომ მრავალგზის უკეთებს აქცენტს ამ მდგომარეობას, მისთვის მთავარია ჩვეულებრივ მოკვდავთათვის დაწესებული საზღვრების იქით გაღწევა: „...სული საზღვარს გადასცდება ფრენით“ (გაზაფხულის საღამო) (15,154).

მინიერ უკეთურობებს განშორებული პოეტი თავის მარადიულ სამშობლოდ ცისფერ ლაჟვარდებს მიიჩნევს: „...მე ძლიერი ტალანტი, ზეციური არსება, ჩემი ნაზი სამშობლო – ლაჟვარდები ცისფერი“ (MEMENTO MORI)(15,192).

„მემენტო მორის“ ავტორისთვის ორგანული იყო „ექსკურსია ცისკენ“, „ბარათი ცისკენ“, „ლოცვა გაფრენისთვის“.

ტერენტი გრანელის პოეზიაში ძალზე ხშირია საუბარი სულის ფრენაზე, მინიდან ამალღებაზე, მარადიული ლაჟვარდის შეგრძნებაზე.

ფრენაზე საუბრობდნენ გალაკტიონი ტაბიძე, ანა კალანდაძე, ნიკო სამადაშვილი, გოდერძი ჩოხელი.

„შემოდგომის პასტორალში“ ტერენტი გრანელი სულით მიფრინავს ცისკენ, ამქვეყნიურ ცხოვრებას კი სიზმრად აღიქვამს: „ეს ჩემი სული სადღაც გაფრინდა, მნამს, ყოველივე რომ რომ სიზმარია“ (15,81).

ფრენა პოეტის „შორეულ იმედებს“ უკავშირდება: „შენსკენ გამაფრინეს ფიქრებმა, რაღაც შორეულ იმედით“ (ცისფერი სინათლე) (15,108).

ცისკენ სწრაფვაზეა საუბარი ლექსში „თან მზეა, თანაც დღე მიდის ასე“ (15,109).

ცაში გაფრენის მიზანია დაკონკრეტებული ლექსში „ლოცვა გაფრენისთვის“: „ნამი აღმაფრენის და ფიქრი ნაჩვევი ღმერთო! გამაფრინე და ქრისტე მაჩვენე“ (15,111).

„მარადიული ლაჟვარდის“ შეგრძნებაზეა აქცენტი „მარადისობის ლაჟვარდებში“: „მდუმარება მთელ სამყაროს იცავს, სადღაც კენტად ჩაიარა ვაჟმა. მე ოცნებით მოვშორდები მიწას, გული იგრძნობს მარადიულ ლაჟვარდს“ (15,116).

გაფრენა „სიშორის ცეცხლის“ (ღმერთის) სიახლოვეს, უკვდავეებას, უხილავ მხარეს, საღვთო ნისლში შეღწევას უკავშირდება: „ისევ სიშორის ცეცხლი მიზიდავს, არ მინდა გული სამარეს მივცე. მე ხომ მინდოდა გასვლა მინიდან, მე ხომ მინდოდა გაფრენა ცისკენ. იმ პლანეტებზე ფიქრი მიმძიმდა და გაგიჟებას ველოდი ისევ“... (15,135).

სულის ცაში ფრენის უნარი ვლინდება ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებაში: „არ მიბობღნია დაბლა ქვემძრომად, მაღლა დავფრინავ, როგორც გავაზი“(ნუგეში მგოსნისა) (16,4).

მინიერი უკეთურობების მაყურებელი ტერენტი გრანელი ზეციური სამყაროს საიდუმლოების ნვდომაზე ფიქრობდა: „...ჩემი ფიქრები ზეცას უვლიან“ (15,137).

მთა „გადამწვარი“, მინა განადგურების პირას მისული ესახებოდა და „მაღალი ზეცა“ ეიმედებოდა: „...ისევ მიცქერის მაღალი ზეცა, ისევ მიცქერის მთა გადამწვარი“ (ოცნება ისევ მაღლა ნავიდა (15,138).

მინაზე ხეტიალით დაღლილი იყო, მისი საიდუმლო უკვე გაეშიფრა და ახლა მაღლა გაფრენა ენატრებოდა: „ეს შემოდგომა და ეს მინდორი მიხმობს უმიზნო ხეტიალისთვის. მაღლა გაფრენა მე მოვინდომე რადგან მინაზე სული არ იცდის“ (უმიზნო ხეტიალი) (15,140).

ათეისტურ, „მეფისტოფელის საუკუნეში“ (გალაკტიონი) დაღლილს, უსამართლობით განამებულს, ზეცაში ეგულებოდა ღმერთი, საღამოს, უკეთუროებას შორდებოდა და ღმერთისკენ – „ცისფერი ღამისკენ“ მიისწრაფოდა: „... მწუხარე სახით მოვწყედი საღამოს და ახლა მივალ ცისფერ ღამისკენ“ (მე შენზე ფიქრი მაშინ მალავდა) (15,141).

ცისკენ სწრაფვის მიზეზს ასე აკონკრეტებდა უკეთურ დროში მოქცეული: „...ვარ მწუხარე და მივფრინავ ცისკენ“ (ირას) (15,146).

პოეტის ოცნება მუდამ ზეცას, სინმინდის სავანეს დასტრიალებდა: „ოცნება ადის ცამდე“ (რვა ივნისი, ცხელა) (15,157).

გაფრენის, მიწიდან გასვლის სურვილი არ ტოვებდა „...მიწადა ფრთები და მიწიდან გასვლა და გაფრენის სურვილია უფრო“ (ლამის სტრიქონები) (15,208).

„...ბაღს მდუმარება იცავს. სული გაფრინდა ცისკენ, სხეული დარჩა მიწას“, აფიქსირებს პოეტი მრავალგზის განცდილს (ისევ თეთრია სივრცე).

დამონშებანი

1. Жизнь после смерти, М.1990
2. Рамачарака, основы мирозерцания индийских йогов, Петербург,1913
3. Мозаика Агни Йоги, составление Аллы Тер Акопян, в двух книгах, книга I,Тбилиси,1990
4. არეოპაგიტული კრებული , თბ. 1981
5. დანტე, ღვთაებრივი კომედია, თარგმანი კონსტანტინე გამსახურდიასი, „პალიტრა L“, თბ. 2012
6. პლატონი, იონი, დიდი ჰიპია, მენონი, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, და შენიშვნები დაურთო ბაჩანა ბრეგვაძემ, თბ. 1974
7. შარლ ბოდლერი, „ბოროტების ყვავილები“, ფრანგულიდან თარგმნა დავით აკრიანმა, „იანუსი, თბ. 1992
8. ლაოძი, „დაო დე ძინი“, თარგმანი, შესავალი და კომენტარები ლერი ალიმონაკის, თბ. 1983
9. ზვიად გამსახურდია, „ვეფხისტყაოსნის“ სახისმეტყველება“, თბ. 1991

10. კარლ ბრანდლერ ბრახტი, ოკულტიზმი, მთარგმნელები ლია ხუბაშვილი, ვაჟა ოთარაშვილი, თბ. 1991
11. ვიქტორ რცხილაძე, სულთა გამოცხადებანი და სპირიტიზმი, „სამშობლო“, თბ. 1992
12. ჩვენი საუნჯე, თბ. 1961
13. რუდოლფ შტაინერი, „ჩემი ცხოვრების გზა“, თარგმანი კონსტანტინე (უმცროსი) გამსახურდიასი, „იანუსი“, თბ. 1991
14. სიტყვა მართლისა სარწმუნოებისა, II, თბ. 1991
15. ტერენტი გრანელი, ტ. I, „ქართული თეატრი“, თბ. 1991
16. ვაჟა-ფშაველა 5 ტომად, ტ. I, „პალიტრა L“, თბ. 2011

თავი III
პატრიოტული ნაკადი
„მე მაჭიქრებს საქართველოს გული“

ტერენტი გრანელის მოქალაქეობრივი და პატრიოტული ლექსები თავისუფლად შეიძლება მივიჩნიოთ XX საუკუნის ქართული ლირიკის შედეგებად.

ყველა პოეტის უპირველესი მიზანი მშობელი ხალხის გულის დაპყრობა იყო, ყველა შემოქმედის ადრესატი, უპირველესად, საკუთარი ერი იყო.

ტერენტი გრანელის პოეზია, უპირველესად, ეროვნულია და მშობლიური გადასახედიდან ცდილობს იგი წვდეს საკაცობრიოს.

ნალენჯიხიდან, ზუგდიდიდან დაწყებული მისი გზა თბილისზე გადის და ქვეყნის ამ მთავარი მაგისტრალიდან მიერვის „მსოფლიოს და უსაზღვროს“.

განსაკუთრებულია პოეტის მიმართება თბილისისადმი, ერის ორგანიზმის ამ მთავარი არტერიისადმი.

ტერენტი გრანელის პოეზიის თავისებურება აქაც ვლინდება. იგი აშკარად განირჩევა იმ პოეტებისაგან, რომლებიც სამშობლოს შესამკობად სიტყვებს და ფერებს არ იშურებენ, უპირატესად ხედვითი მიმართება აქვთ საგანთან და მხოლოდ მის გეოგრაფიულ კონტურებს ქმნიან. ტერენტი გრანელისათვის მთავარი სამშობლოსთან სისხლხორცეული კავშირი იყო და შესაშური გულწრფელობით გვიჩვენებდა ამ სიყვარულს, აღწერით მხარეს უგულვებელყოფდა უმეტესად.

ტერენტი გრანელის სიტყვა და საქმე ერთი იყო და სამშობლოსათვის მარტო სიტყვით კი არა, იარაღითაც იბრძოდა.

ცნობილი პოეტი ალ. გაბესკირია იგონებდა: „ტერენტი გრანელი აქტიურად მონაწილეობდა ბათუმიდან თურქი ასკერების განდევნაში. სხვაგვარად ვერც მოიქცეოდა: ტერენტის ხომ თავდავინყებით უყვარდა სამშობლო, ქართველი ხალხი...“

სამწუხაროა, რომ ჯერ არავის გაუმახვილებია ყურადღება იმაზე, თუ როგორ უყვარდა ტერენტის სამშობლო. იგი პირდაპირ გაოგნებული დადიოდა ამ სიყვარულით, რომელსაც ჩემად, უხმაუროდ დაატარებდა თავისი დიდი და უსაზღვრო გულით. ამიტომ ვერ ისვენებდა და არც იღლებოდა ქართულ მიწაზე ხეტილით. ტერენტი გრანელი ახლოს იყო რევოლუციასთან, მის იდეებთან, მაგრამ უფრო ეროვნული საკითხები აინტერესებდა. მიწა ამძიმებდა თითქოს, მაგრამ არა იმის გამო, რომ არ უყვარდა ის. პირიქით, ისე უყვარდა მიწაც და ცხოვრებაც, რომ ეგონა, ვერ დაეტეოდა იქ“ (მოგონება, მოგვანოდა გივი ცქიტიშვილმა და ინახება ჩვენთან).

ასევე, პროფესორ დავით კობიძის ცნობის მიხედვით, ტ. გრანელს თავის მეგობარ პოეტთან გრიგოლ ცეცხლაძესთან ერთად მონაწილეობა მიუღია თურქი ასკერების წინააღმდეგ ბრძოლაში 1921 წლის გაზაფხულზე, ქ. ბათუმში (დ. კობიძე, „რამდენიმე სიტუა ტერენტი გრანელზე“, „კრიტიკა“, 1981 წ., გვ. 122, №3).

ტერენტი გრანელის პატრიოტული ლექსები მისი რეალისტური ლირიკის ერთ-ერთი ძალზე საინტერესო ნაწილია.

პოეტს ასულდგმულებდა და შთააგონებდა ქართველი ხალხის სპეციაკი სული: „მწუხარე ბალის დღეები კრული, ქართველი ხალხის სპეციაკი სული“.

პოეტს არ აკმაყოფილებდა ჩვეულებრივი სიცოცხლე, მას „რალაც... სიცოცხლეზე მეტი“ უნდოდა. იგი გრძნობდა მთელ კოსმოსს, შეყვარებული იყო უსაზღვროზე, საქართველო იყო მისი დიდი ტკივილი, ფიქრი, სიმღერა, უკვდავება, თავის გულწრფელ გრძნობებს ასე გამოხატავდა: „რალაც მიწა და სიცოცხლეზე მეტი, უფსკრულია და შენ მარტო ჰკივი. მე მაფიქრებს საქართველოს ბედი, მე განვიცდი ჩემს სამშობლოს ტკივილს. როგორც ოხვრა შორეული გედის, ანდა როგორც მარმარილო ცივი, მე მაფიქრებს საქართველოს ბედი, მე განვიცდი ჩემს სამშობლოს ტკივილს. ვგრძნობ მსოფლიოს

და უსაზღვროს ვეტრფი, შენ გაიგებ ჩემს ამნაირ ტირილს, მე მაფიქრებს საქართველოს ბედი, მე განვიცდი ჩემ სამშობლოს ტკივილს“.

სამართლიანად წერს მანანა გვეტაძე: „პოეტური აზროვნების მხრივ, ტერენტი გრანელი ბევრად არის დავალებული ევროპისაგან, მაგრამ ის კოსმოპოლიტი არასოდეს ყოფილა ლირიკაში. ამის დასტურად გამოდგება თუნდაც ლექსი „სამშობლო“ (მ. გვეტაძე, „ტრაგიკული ბედის პოეტი“, „მნათობი“, 1981 წ., №10, გვ. 170).

პოეტი მართალი და გულწრფელია მაშინაც, როცა სამშობლოს სიდიადეს და მასზე დარდს არ აცილებს ერთმანეთს: „და საქართველო ჩემთვის დიდია და საქართველო ჩემთვის დარდია“.

მშობლიური მიწის შემოდგომა, მისი დარი თუ ავდარი აცოცხლებდა პოეტს და მიზანმიღწეულიც შფოთავდა. გოდებდა, უკმარისობის განცდით იყო შეპყრობილი: „მე მივალნიე შორეულ მიზანს, ეს გული შფოთავს და მაინც გოდებს. მე ფეხს ვაბიჯებ მშობლიურ მიწას და შემოდგომის დაცვენელ ფოთლებს“.

ზოგჯერ მხოლოდ ზამთარი ელანდებოდა: „გარშემო ზამთრის თეთრი არეა, მოვიდა ფიქრი და გამარინდა. ჩემი სამშობლო ხომ სამარეა, ვეძახი დედას მე სამარიდან. სჯობია წასვლა, სიმშვიდე არ მსურს, დღენი მიდიან და მზეა ცაზე. მე ახლა ვსდუმვარ, ვიგონებ წარსულს, მე ახლა ვსდუმვარ და ვწუხვარ ასე“.

მისი სამშობლოა „ლაჟვარდები ცისფერი“. პოეტის განსაკუთრებული სიყვარული, ნუგეში, შთაგონება, პოეტური დიდება დაკავშირებულია თბილისთან.

„თბილისი მართლაც რომ გამოკვეთილი თემაა ტ. გრანელის შემოქმედებაში. თბილისი დათოვლილი და თბილისი მდუმარე, თბილისი წვიმიანი და თაკარა მზით გამთბარი. ყველანაირ თბილისს იპოვით მის ლირიკაში“ (მ. გვეტაძე, იქვე, გვ. 166).

„სოფლის მეშინია, თბილისს ვეფარები“, ამბობს პოეტი და „მტანჯველი თბილისის“, „საყვარელი თბილისის“ ნახვას მიელტვის, „თბილისის ნისლით და ლამეებით განვალებული“, „თბილისის კვამლში“ ეხვევა „მკვდარი ფოთლების თანამგზავრი“ პოეტი („ზამთრის მოახლოება“).

თბილისი იყო ერთადერთი და უდიდესი ნუგეში, რომელიც ყოველგვარი წამების ატანაში შეელოდა: „ფრინველივით ვზივარ ლამის უბეში, თბილისია ერთადერთი ნუგეში... თბილისია და წამებას ავიტან, დღევანდელი მზიანი დღე წავიდა“.

პოეტის საუკეთესო მოგონებები თბილისს უკავშირდება: „ეს მოგონება ელავს თბილისით“. უსაზღვრო იყო თბილისის მონატრება ხანმოკლე განშორების შემდეგ: „ისევ თბილისის მიწა მიზიდავს, ისევ თბილისის ცა მენატრება“.

თბილისთან დროებითი განშორებაც კი სევდას აღუძრავდა „მე მომამშორეს თბილისს დროებით, თბილისი გახდა ჩემთვის ოცნება“.

„მე უთბილისოდ ერთი დღე ვერ ვძლებ“, თმბობს პოეტი და ბაქოში მყოფს ისევ თბილისი ეზმანება: „მიმაქვს ცისფერი სევდა, ისევ თბილისზე ვდარდობ, ისევ თბილისი მინდა“.

თბილისთან განშორების გულისტკივილს ამძაფრებდა მწუხარების დუმილი, ნისლიანი მთები, სალამო, წვიმა და სამუდამო არდაბრუნების შიში: „იყო სილურჯე ჩემი მხლებელი და მწუხარება დუმილს ისვრიდა, მიჰქროდა ჩქარი მატარებელი და არ მოჩანდა მთები ნისლიდან. ხან ირხეოდნენ ხეები ოდნავ, ღრუბლიან ცის ქვეშ სთვლემდა ბუნება, განშორებისთვის გული მტკიოდა და არ ველოდი მე დაბრუნებას: სხვებიც ფიქრობდნენ შორეულ გზაზე და მოდიოდა სალამო ციდან. მიმქონდა გული სამარის მსგავსი, მკვდარი ვიყავი და წვიმა ცრიდა“...

ანგელოზური სულით ევლინებოდა პოეტი მზიანი თბილისის ქუჩებს, ენატრებოდა მისი შუქი, ცა, „შუადღის ანთება“ და უნდოდა ეხილა იგი სხვაგვარი, უცხო და უკეთესი მომავლით: „მე ისევ ძალას ვიკრებ დილისთვის და ანგელოზი

ჩემს სულში ცხოვრობს. რა ვქნა, დღეს მინდა ვნახო თბილისი, ვნახო თბილისი და მეუცხოვოს. მზის ნაპერწკალი ეშვება ციდან, მოდის შუადღე, როგორც ანთება. ისევ თბილისის შუქი მიზიდავს, ისევ თბილისის ცა მენატრება“ („სოფლიდან თბილისი“).

თბილისი იყო შთაგონების, ანთების იმპულსი, თბილისის მზე, ქარი, ბალები და მთები წარმართავდა მის პოეტურ სულს ქარისკენ, აქტიურობისკენ: „ჩანს დღეა თბილი, თანაც ქარია. დავყურებ თბილისს და მიხარია, და მზიან ამინდს შვენიის წუთები. მოვა სხვა წამი და შევწუხდები. მზე სხივებს გაშლის, როგორც კრებული, ვარ ისევ ქარში გაჩერებული. და ვნანობ გვიან, დღეა ანთების. და მზეში კრთიან შორს გუმბათები. ირევა ფიქრი, ცა გაშლილია და ბალის იქით მთების ჩრდილია. უფრო ვარ ისე, გზა მიდის სწორედ, გული ქარისკენ გადავისროლე“.

ციხის საკნიდან დანახული თბილისი, მტკვარი, მთვარეანი ღამე და ქარი უმძაფრებდა სიყვარულის ნატვრას, ევლინებოდა შთაგონების „დიდი წამი“: „ვერ გავალ მარტო, გამეფდა ქარი, ამოდის მთვარე და მიდის მტკვარი. თვალი ივსება, გული ქარს გაჰყვა. არ მეღირსება თბილისის ნახვა. ეს ღამე მარად განცდას იძლევა და იქ თამარა ჯაფარიძეა. დარდი ამ სახის, გული მტკივანი, და თეთრი სახლის ჩანს აივანი. და ქარი – ხმაზე და წამი – დიდი და ვხედავ მთაზე რომ ვილაც მიდის“.

მთანმინდა, ოცნება და პოეზია განუყოფელია: „თავი მივეცი წამების მორევს და ეს ოცნება ჩანს ალმაცერად... დღეს სულს ცისფერი სინათლე ახლავს“ („მთანმინდიდან“).

თბილისის სასაფლაოც კი აღუძრავდა ათასნაირ ფიქრებს, ამაღლებული ცხოვრების სურვილს: „დღეს ნოემბრის შაბათია ჩუმი და ყურს ვუგდებს სასაფლაოს დუმილს. გუშინ მე აქ სხვა სიმაღლე ვიგრძენ, წინ იშლება სევდისფერი სივრცე. სიჩუმეა, წევს თბილისი დაბლა, მე დავყურებ მიტოვე-

ბულ საფლავს. გუშინ მე აქ სხვა სიმაღლე ვიგრძენ, ჩემს წინ ისევ გაშლილია სივრცე“.

იმპრესიონისტული მიდგომა სხვადასხვაგვარი კუთხით დაანახვებდა თბილისს, „ქალაქი ხან დაფერფლილია“, ზოგჯერ კი „ქალაქი ჰგავს მორიელს“. ქაშუეთის საყდარი, სიონის ზარი სიყვარულზე მეტი და ძვირფასია: „ზარი სიონის გულზე მეტია“.

ზოგჯერ „სხვა ყოფნას“ უმზადებს სოფლის სიჩუმე, დაფერფლილი ქალაქისგან სიშორე.

იმპრესიონისტებივით მკრთალი კონტურებით ხატავდა პოეტი თბილისს, რუსთაველის ქუჩას, იღლებოდა იქ ხეტილით, ფიქრით და ენატრებოდა სიყვარული, დაფასება: „ფიქრი და ველი ქარს უკავია. დღეს რუსთველის ქუჩას გავიარ. შენ გესმის კვნესა და შენ იხრები. და ვიცი, დღესაც რომ დავიღლები. უნინ, ოდესღაც შენ მაფარებდი. ახლა? როდესაც დღეა ასეთი. ფიქრი და ველი ქარს უკავია. დღეს რუსთაველის ქუჩას გავიარ“.

ზოგჯერ ეუცხოებოდა ნისლიანი, მწუხარე, ქარიანი თბილისი და „თეთრი ფიქრით“ გატაცებული ვილაცასთან საუბრობდა, რასაც იღუმალების მოტივი შემოჰქონდა ლექსში: „ცაზე ნისლია, ცა მწუხარეა. ეს თბილისია, თუ სხვა მხარეა. და თეთრი ფიქრი გულს ისევ გაშლის. ქარი ქრის ირგვლივ და მივალ ქარში. გესაუბრები, ათი სრულია და მზე ღრუბლებით დაფარულია.“

ნავთლულში იზიდავდა ლექსივით მდუმარე ცა, „თეთრი ღრუბელის“ მსგავსი ყვავი და გულწრფელად აღმოხდებოდა: „ეს სივრცე სულის ნათესავია“.

საბურთალოსაც ხშირად ევლინებოდა „დაუცხრომელი, მოხეტიალე პოეტი“ („საბურთალოზე“).

ხედვითი სახეებიც არ არის ტერენტი გრანელისთვის უცხო და ავლაბრისა თუ ორთაჭალის კონტურებსაც ხატავს: „დახვავებული დგას ავლაბარი და ძირს ბალებით წევს ორთაჭალა“.

დიდუბისა და საბურთალოს ქუჩებში ევლინებოდა შთაგონება, მშობლიურის სიყვარული აძლევდა გრიგალების, მიძიმე დროის გაძღების ძალას, აქ მიელტვოდა მისი რომანტიკული სული სიშორეს და სიახლეს: „ეს დილა ელავს, როგორც ლამპარი, ქარმა ფიქრები ისევ დაშალა... ახლა შორიდან ხომ ძვირფასია ჩვენი დიდუბე და საბურთალო. ვიცი, გავუძლებ ამნაირ დროსაც, თუმცა გარშემო გრიგალი მივლის. ჩემი ფიქრები სადღაც გარბიან, შორს მიჰქრის სული მოუსვენარი. ეს სურვილები ისევ კვდებიან, ჩნდება ახალი ფიქრის ლანდები“.

ბოტანიკურ ბაღში მთებიდან მიჰქროდა მისი ოცნება ცისკენ, „ფეხზე დგებოდნენ“ ფიქრები: „ოცნება ისევ მაღლა წავიდა, თეთრმა ღრუბლებმა ცა გადახურეს. და ბოტანიკურ ბაღის მთებიდან ხელის გულივით თბილისს დავეყურებ... ფიქრები ისევ ფეხზე დგებიან“.

თბილისი მისთვის უპირველესად პოეზიის სავანე იყო, „პოეტების მეფე“ გალაკტიონის ნავსაყუდელი და ეტალონად ქცეული პოეტის გვერდით ზოგჯერ ეჭვი ეუფლებოდა საკუთარი თავის მიმართ: „ერთად ვხეტილობდით თბილისის ბულვარებში, რესტორნებში, ბაღებში, მე არსად არ გტოვებდი. შენ პოეტად შეგიცნეს, რომ ჩაგხედეს თვალებში, მე კი დავრჩი მტკვრის პირად – უსახელო პოეტი“.

ტერენტი გრანელი ხშირად ეწვეოდა მთანმინდასა და დიდუბის პანთეონებს და წინაპარი კლასიკოსების საფლავებს: „ქალაქი ისევ დანისლულია, გული გუშინდელ ქარიშხალს გაჰყვა. ახლა აკაკის საფლავთან ვდგავარ, წავალ, ილიას საფლავსაც ვნახავ“.

და მათ საფლავებთან მდგარი თავს ღმერთად აღიქვამდა: „ახლა რა დროს ძილია, აქ მარხია ორივე აკაკი და ილია... როგორც ღმერთი ისე ვარ და ეს ფიქრი არ მიდის, ასეთია თვისება ღრუბლიანი ამინდის“.

პროვინციიდან თბილისს მოვლენილი გრანელის მიზანი იყო ქართული პოეტური კულტურისთვის შეემატებინა თავისი

წვლილი და სწამდა კიდეც, რომ თვითონაც ქმნიდა პოეტური თბილისის სახეს: „აღარ ექნება სახე ახლა უჩემო თბილისს“.

ის დარწმუნებული იყო, რომ საყვარელი ქალაქისთვის უმისობა დიდი დანაკლისი იქნებოდა: „ახლა თბილისი გრძნობს უჩემობას და ჩემს ტყვეობას გრძნობს ვარსკვლავები“ (მთვარე ციხიდან).

„და აქ თბილისში თვით მათხოვარს შევეცოდები“ – ასე ფიქრობდა პირად ცხოვრებაში უიღბლო პოეტი.

ტერენტი გრანელის თვითდამკვიდრების გზა პოეზია იყო და, ბუნებრივია, ზოგჯერ შიში იპყრობდა, რომ არ გათქვეფილიყო, არ დაკარგულიყო ქალაქის უსახო მასაში: „ო, ჩემი სული უერთდება ქალაქ მტვერიანს. დავიკარგები, როგორც მამის ძველი ნისია, როცა იელვებს კვირები და ისტერიია“ („საიდუმლო მისალმება ჭლექიან სამრეკლოს“).

ზოგჯერ „მღელვარე თბილისის“, „თბილისის ნისლით და ღამეებით განვალებული“ პოეტი ქუთაისისკენ მიიღტვოდა სიმშვიდის საძიებლად, ელოდა „სხვანაირ დღის გათენებას“, მაგრამ არც იქ ეკარებოდა ძილი („აღსარება ქუსაისს“).

ყოველგვარი ამქვეყნიური ბედნიერებისგან უკუმდგარი, პოეზიის უმანკო მსხვერპლი, ხანდახან გულისტკივილით შეახსენებდა სამშობლოს თავის ნიჭს: „მხოლოდ მე ვარ დამწვარი, მხოლოდ მე ვიფერფლები და დროა საქართველომ იგრძნოს ჩემი გენია“.

თბილისი იყო პოეტის დიდების მოწმე და თბილისის წინაშე კარგავდა სინაზეს, სინათლეს: „მიდის ჩემი სინაზე, როგორც ნისლი დიდების და თბილისის წინაშე სანთელივით ვილევია“.

ერთ დროს ბრწყინვალეებითა და აღზევებით გარემოსილი პოეტი თვითვე სტიროდა თავის ტრაგედიას: „და ყვავილივით ხმება თანდათან ჩემი სინაზე და სიბრწყინვალე“.

სიცოცხლეში თბილისზე ლოცულობდა და სიკვდილის შემდეგაც თბილისის სამარე ენუგეშებოდა: „ბედნიერი ვიქნები, სადმე ახლოს თბილისთან თუ სამარე ვიშოვებ“.

სიკვდილსაც ურიგდებოდა თბილისში სამარის საფასურად: „კარგია ახლა სიკვდილი დებთან, შემდეგ თბილისში თუ წამასვენეს“.

მხოლოდ თბილისის მინაში თავშესაფრის ძიება ესახებოდა მარადიულობის საბუთად: „თბილისი – წმინდა თავშესაფარი, თბილისი მინდა, როგორც საფლავი“.

და პოეტი წინასწარმეტყველებდა თავის ნაადრევ სიკვდილსაც, თბილისის სამარეში მოსვენებასაც: „მალე მოვკვდები და ვიცი გულზე რომ დამაყრიან თბილისის მინას“.

სიკვდილის წინაც თბილისის ღამეები აბოდებდა: „სიკვდილის წინ მომაგონდება თბილისის ღამეები და ჩემი უნაზესი და. ეს ორი შეერთებული კოცონი, რომელიც მწვავდა მე ყოველთვის“ („სიკვდილის შემდეგ“).

მისთვის სიკვდილი, უპირველესად, თბილისთან განშორება იყო: „გაქრება თვალეები, რომელზედაც ესვენა თბილისის ღამეები მძიმე ლოდებივით“ („სიკვდილის შემდეგ“).

ყველაზე უნაზესი განცდები, თვით გული და სიცოცხლე თბილისისათვის უნდოდა პოეტს („გული თბილისისთვის“).

თავისი „უბედური ბედის რექვიემი“ თვითვე დაწერა და გულისტკივილით გამოეთხოვა ქართველ ახალგაზრდობას: „გათავდა, მორჩა, მე არ ვარსებობ, ახლა თქვენს შორის არ ვიმყოფები. მშვიდობით, ჩემო ახალგაზრდებო, მე სამუდამოდ გემშვიდობებით“.

წინასწარმეტყველა თბილისში სიკვდილი: „ჩუმად სძინავს გულს ტყეში სევდის ლურჯი ოდებით. და თბილისის კუთხეში სადმე ღამით მოგკვდები („შეშლილი ცრემლები“).

ტერენტი გრანელს მხოლოდ ეს ერთი ნატვრა აუხდა. თბილისის მინას მიზარებული პოეტის სამარე მართლაც იქცა მისი მარადიულობის საბუთად, წმინდა ადგილად. მისმა სახელმა ცოტა გვიან, მაგრამ მაინც გააერთიანა ხალხი, ასწავლა ტანჯვის სიკეთე, ცრემლის სილამაზე, მსხვერპლის აუცილებლობა, ამაღლებულის სიყვარული და უანგარო პატრიოტიზმი.

სამშობლო ღმერთის რანგში აიყვანა პოეტმა და, ალბათ, ამით აიხსნება მისი მოხსენიება „უხილავად“ – ანუ ღმერთად, რაც აქცენტია აგრეთვე სულიერი საქარველოსადმი: „სიონში ვუსმენ ქართულ გალობას და ვიგონებ საქართველოს, როგორც უხილავს“ (დღიურიდან).

ქველ ბაღებს დაეცნენ ქარაზი ყაჩაღივით

ბაღს, ტყეს, ხეს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ტერენტი გრანელის პოეზიაში. ერთ შემთხვევაში, ბაღი აღიქმება რეალისტურად, მისი პირდაპირი მნიშვნელობით, როგორც ჟანგბადის, სიმშვიდის, ფიქრის, სიცოცხლის წყარო, საცხოვრისი. ხშირად პირდაპირ არის მითითებული მისი ადგილსამყოფელი, გეოგრაფიული სახელწოდებები, დაფიქსირებულია ბაღის ხეები, ბაღის ფერები, მდგომარეობა (მზიანი, ქარიანი, თოვლიანი, ბნელი, მიტოვებული, განადგურებული). ბაღი პოეტის სულის მეგობარია, ადამიანური ბუნების მახასიათებელია, როგორც ღვთისმეტყველებაში. ტერენტი გრანელის პოეზიაში ბაღის სახე ხშირად ქვეტექსტების შემცველია, მას უკავშირდება ეროვნული, რელიგიური, ფილოსოფიური, ესთეტიკური პრობლემები.

პოეტი საუბრობს უხილავ, შორეულ, ზეცის, ცისფერ ბაღებზე, რაც მისი იდეალისტური რწმენის ანარეკლია.

ბაღიც ფერებით წარმოიდგინება, ის თეთრია, ლურჯია, ცისფერია, ბნელია.

ტერენტი გრანელის პიროვნება და შემოქმედება უჩვეულო მოვლენა იყო თვით მსოფლიოს მასშტაბით. ის იყო უბინაო, უსახლკარო, უთავშესაფრო ამ ცნების პირდაპირი გაგებით: „გრიგალს არ სძინავს და ქრება სანთელი. არა მაქვს ბინა ღამის გასათევი“ (უბინაობა) (1, 171).

არ შეიძლება გულისტკივილით არ გაგახსენდეს პოეტის მიწიური ყოფის, უსასთუმლო არსებობის მაუნყებელი

სტრიქონები: „... და მაგონდება ისევ ის ღამე, როცა მეძინა სანაგვე ყუთში“ (უმიზნო ხეტიალი) (1, 148).

მაშინ, როცა სულით უპოვართ, მედროვეთ, შავის თეთრად წარმომჩენ ხელისუფლების ლაქიებს, ვაიპოეტებს, ასევე სულიერი არარაობები, ქვეყნის სათავეში მოსული სატანები თავიანთი დესპოტური, ანტიქართული პოლიტიკის ერთგულებისთვის ორდენ-მედლებს ჰკიდებდნენ და სასათბურე პირობებს უქმნიდნენ, უნიჭიერესი, მაგრამ პრინციპული, მოუთვინიერებელი ტერენტი გრანელის საცხოვრისი იყო ქუჩა, სასაფლაო, ბაღი, ტყე, სადაც დაეხეტებოდა დღე და ღამე და ასე ქმნიდა შედეგებს.

ერთგან ამბობს: „დღესაც ბაღში ვიმალები, როგორ თეთრი მდუმარება და მიზიდავს გრიგალივით სიჩუმე და მწუხარება“ (სიჩუმე და სიმარტოვე) (2, 103).

ტყე იყო ქუჩაში დარჩენილი პოეტის სავანე: „...და ყაჩაღივით სადმე დავიმალები ტყეში“, „რატომ არა მაქვს თავშესაფარი?“ (ხე შორეული) (1,56), კითხულობდა ქუჩაში დარჩენილი, ადამიანთა გულგრილობით განამებული.

ერთგან წერს: „...და ეს სასაფლაოა ჩემი თავშესაფარი“ (ბლაგოსლოვაკის სასაფლაო) (3, 149)

ტერენტი გრანელის ლექსებში იხსენება მუშტაიდის, ალექსანდროვის, ორთაჭალის, კრწანისის ბაღები, ბოტანიკური ბაღი, პუშკინის ბაღი, ზუგდიდის ბაღი, ბაქოს ბაღი.

ბაღში, ქუჩაში ხვდებოდა (და არა ბინაში) პოეტი თავის უძვირფასეს ადამიანებს-გალაკტიონ ტაბიძეს, ლადო გუდიაშვილს, იოსებ გრიშაშვილს, ცისფერყანწელებს, სერგეი ესენინს, ყარაჩოღელებს, მებაღეებს, თავისი შემოქმედების თავჯანისმცემლებს.

ქუჩა იქცა პოეტის ბედისწერად: „...ვიყო ასე დარჩენილი გარეთ, ქუჩა იყოს სამუდამო ბინა“...

საკუთარ ჭერს დანატრებული პოეტის ბედისწერა იყო ქარიშხალი, გრიგალი, რომელიც ხელს უყინავდა, სულში,

გულში დამანგრეველ სტიქიას ათარეშებდა, ფიქრებს უშლიდა, მაგრამ ლამესთან, ქართან რჩეული ნიჭის პოეტი იდგა, „როგორც ქანდაკება“.

არავინ შებრძოლებია ისე ძლიერ ღამის ქარებს, უამინდობას, ბუნების თუ ადამიანთა მიერ მოგვრილ ყინვას, სულიერ ავდრებს, როგორც ტერენტი გრანელი.

მან თოვლი, ქარი, წვიმა, ქარიშხალი, კორიანტელი, ადამიანთა სულის სიბნელე, სიცივე, გულგრილობა პოეზიად აქცია და გამირულად დაამარცხა ის წარმოუდგენელი სიძნელებები, რაც, ერთი შეხედვით, ფანტაზიის სფეროს შეიძლება განეკუთვნოს, არადა მწარე, გაუგონარი სიმართლე იყო. არავის მიუღია ბედისგან ისეთი დარტყმები, გამოცდა-განსაცდევლები, რაც ტერენტი გრანელს, როგორც სულით რჩეულს და არავის გაუმარჯვნია ამდენ სიძნელებებზე ისე მამაცურად, როგორც „მემენტო მორის“ ავტორს.

დიდი პოეტისთვის ავდარი, უამინდობა, ყინვა და სიცივე, უპირველესად, ყინულიანი სულის, გულცივი, მედროვე ვადამიანების მახასიათებლებია.

მიუხედავად გაუგონარი ფიზიკური და სულიერი წვალეებისა, ტერენტი გრანელმა დააფიქსირა ლოკალური ბალების სიცივე, მიმზიდველობა, თანაგრძნობა, ზაფხულის სითბო თუ ზამთრის ქარების თარეში, ყინვის და თოვლის პირდაპირ დარჩენილი ადამიანის მდგომარეობა, ყვავე-ყორანთა საბუდრად ქცეული ტყე-პარკები, გვიჩვენა ადამიანის ნილაბმორგებული ყორნების, ქორების მიერ მიერ დაკორტნილი გული, ნითელ აფთრებთან გამირული შერკინების მაგალითი, როგორც ნ. ბარათაშვილმა, ედგარ პომ, ალ. ბლოკმა, გალაკტიონმა.

ბაღში ქარისაგან ილუპებოდა ტოტი, ილუნებოდა ალვა, ეპოქის ქარი ანადგურებდა ყვავილებს (რწმენას), „ყაჩალი ქარები“ ემტერებოდნენ „ძველ ბალებს“... დახურულ ბაღში „ყვავე ჩხაოდა“ – ასეთი მრავლისმთქმელი იყო პოეტის ხილვები.

ქარიან, ყვავილიან ბალს შეხიზნული, უბინაო პოეტი ამბობდა: „როგორც იქნა, დავისვენე ცოტა, როგორც იქნა, გავიჩინე ბინა“ (მოსჩანს ქარში ყვავილები ცოტა) (1,28).

წამებულ, დიდი ტალანტით გამორჩეულ პოეტს ენატრებოდა კიდევ უფრო დიდი გაქანება, რომ მოევლო მთელი სამყარო: „ეს არის ბალში ახლა მოვედი, მომაქვს ტალანტი დიდი პოეტის“ (ეს არის ბალში ეხლა მოვედი) (1,32).

„გულდანყვეტილ, მწუხარე“ პოეტს „ცისფერი ბალი“ უზენაესისადმი წმინდა ვედრების სტრიქონებს ჩააგონებდა: „ღმერთო! სიცოცხლის შუქი მალირსე, დღეს ასეთია ჩემი პროფილი და მივალ ასე ცისფერ ბალისკენ და მივალ ასე გამონყობილი“.

„სიცოცხლის შუქი“ ღმერთის სახელია დავით წინასწარმეტყველის ფსალმუნში: „შენ ხარ ღმერთი ჩემი სიმაგრისა“

„გამოავლინე შუქი შენი და ჭეშმარიტება შენი (ფს. 42/43, 2,3) (4,566-567)

„...რათა ვიარო ღმერთის წინაშე სიცოცხლის შუქით“ (ფს. 55/56, 14) (4,580).

ამაღლებული იდეებით საზრდოობდა პოეტის სული, მას „მწუხარე არია“ ჩაესმოდა, რადგან არეული იყო ყვავილები, ანუ შერყვნილი იყო რწმენა (ყვავილი საღმრთო სახელია), მაგრამ თვითონ სულ „სიცოცხლეს“ უმღეროდა, („გზა, ცხოვრება, ჭეშმარიტება“ საღვთო სახელებია (იოანე, 14,6) (5,211).

„და შენ მწუხარე არას ისმენ, ეს ყვავილები ვინ აურია. და მე სიცოცხლეს ვუმღერი ისევ და მე სიცოცხლე ისევ მწყურია“, ასე გამოხატავს პოეტი ღმერთის სიყვარულს, რელიგიური სიტყვის ერთგულებას.

ღამდებოდა, ნისლი იყო ლაჟვარდების, ანუ გონიერი ზეცის იქით და პოეტს გულით მიჰქონდა „ძვირფასი წიგნი“.

წიგნი საღმრთო სახელია ესაია წინასწარმეტყველთან: „გაიგონებენ იმ დღეს ყრუები წიგნის სიტყვებს და ბრმათა თვალები ბნელიდან და უკუნიდან გამოხედავენ“ (ესაია 29,18) (4,94).

ასევე ღმერთს წიგნის სახელით მოიხსენებენ ნეტარი ავგუსტინე (6, 217), დანტე (7,384) გალაკტიონი (8,12-86).

პოეტის გულში ქრიზანთემა (ყვავილი) ანუ ღმერთი იყო დავანებული: „ნისლია მხოლოდ ლაჟვარდის იქით, ეს დღე წავიდა, აწი ღამდება. მიმაქვს ეს ჩემი ძვირფასი წიგნი, მიმაქვს ეს გული და ქრიზანთემა“ .

ლექსი ღმერთისადმი ვედრებით დაიწყო და „სიცოცხლის, წიგნის, ყვავილის“ (ღმერთის) სიყვარულით დამთავრდა („ღმერთო სიცოცხლის შუქი მაღირსე“) (1,92).

თბილისზე, მის ბაღებზე შეყვარებული პოეტი მთელი ქალაქს ბალივით აღიქვამდა: „... მთელი თბილისი გულში მიწყვია... ჩნდება თბილისი ბაღის ოდენა“ (დროა ძილისთვის) (1,157).

ბაღი იყო პოეტის სულთან ახლოს, ბაღი იყო მისი სულის ნათესავი: „ღმერთო, ეს ბაღი ახლოა სულთან, ეს ბაღი სულის ნათესავია“ (დღე უზრუნველი) (3,13).

როცა სევდა ოცნების კარებს კეტავდა, მოგონებაში რჩებოდა ბოდლერი, იხურებოდა სულის ბაღი და ყვავის ჩხავილი აკრთობდა სმენას: „ირგვლივ ეყარა ვარდის კონები, სევდა ოცნებას კარს არ უღებდა... ერთ დროს მიყვარდა მხოლოდ ბოდლერი და მე ვეძებდი მამინ სხვა ოთახს. ბაღს დახურული ჰქონდა ფოთლები და ჩემს მახლობლად ყვავი ჩხაოდა“ (ირგვლივ ეყარა ვარდის კონები) (3,147).

წამებული სულის პოეტი ქარიან ბაღში კვიპაროსის რხევას აკვირდებოდა, ირგვლივ გამვლელთაგან განსხვავებით, მისი ფიქრი „ცისფერი ღამის“ ტყვე იყო, მიწიურ ყოფას კი აღიქვამდა, როგორც „შორეულ სიზმარს“: „ბაღში ქარია ისევ და კვიპაროსის რხევა. გული წამებას მისდევს და უიმედო დღეა. ასე დადიან ირგვლივ და ასე გადის წამი. ჩემი მღუმარე ფიქრი ტყვეა ცისფერი ღამის... ყოფნას ვიგონებ ისევ, როგორც შორეულ სიზმარს“ (ბაღში ქარია ისევ) (3,159).

ვფიქრობთ, „ცისფერი ღამე“ შ. რუსთაველის და დ. გუ-რამიშვილის საღვთო სახელის – „მზიანი ღამის“ ანალოგიით შექმნილი სიმბოლოა უზენაესისა.

„ნისლიან ბაღში“ „მფარველ ღანდს“ – ღმერთს დაეძებ-და პოეტი, ბალივით იმოსებოდა მისი სული, (შდრ. მისივე: „ვარდისფერი ოცნება ქარზე შეიმოსება“) და „სევდის ბაღში“ (მის შემოქმედებაში) ისევ ყვაოდა იები, ვარდი და მიმოზები, უცნობი პოეტი გვევლინებოდა, როგორც თეთრი ბალის ანგე-ლოზი, თავისი ბედის ამაღლებას გვაუწყებდა სევდის ბაღში აყვავებული ნაირგვარი ვარდებით.

ბალივით შემოსილი პოეტი ასე მიმართავს ნისლიანი სუ-ლის საუფლოს: „მფარველი ღანდი მაშინ არ მყავდა, ახლა შენსავით მეც ვიმოსები და სევდის ბაღში ისევ აყვავდა იები, ვარდი და მიმოზები. უზრუნველობა და სიხარული ცოდვილ-მა ბედმა მე არ მაღირსა, მე ვარ უცნობი, მე ვარ ფარული და ანგელოზი თეთრი ბალისა. ეს ჩემი ბედი ახლა ამაღლდა, ვით შუალამის თეთრი ლოცვები და სევდის ბაღში ისევ აყვავდა იები, ვარდი და მიმოზები“ (3,166).

პოეტის „სევდის ბაღი“ პოეზიაა, მასში აყვავებული იე-ბი, ვარდი და მიმოზები მისი რელიგიური შედეგებია, რად-გან ია ღვთისმშობლის სახელია (9,18).

ვარდი და მიმოზა საღვთო სიმბოლოა.

ლექსში არის ასეთი ფრაზა: „მე ვარ უცნობი, მე ვარ ფარული და ანგელოზი თეთრი ბალისა“.

ტერენტი გრანელი ხედავდა და აფიქსირებდა არა მხო-ლოდ მინიერ ბალს, არამედ ზეციურ ბალს, როგორც დანტე, გალაკტიონი.

ამ თვალსაზრით, ის მართლაც „უცნობი და ფარული“, ანგელოზური სული იყო.

ტერენტი გრანელს სწამდა ზეციური ბალის არსებობა, მას სჯეროდა წმინდა სულის უკვდავება, ამიტომ აცხადებდა თავის სამშობლოდ „ცისფერ ლაჟვარდებს“, „... ზეცის ბალს.

პოეტს მორგებული ჰქონდა ანგელოზის ნილაბი: „მე ვატარებ ანგელოზის ნილაბს“...

ლექსში ტერენტი გრანელის პოეტური ძლევამოსილებაა ნაჩვენები, რომელიც მინიერ ბალში „სევდის ბალის“ ყვაველებზე, ზეცის ბალზე ოცნებობდა და ეიმედებოდა თავისი რელიგიური პოეზიის, წმინდა სულის მარადიულობა, ზეცის ბალში დამკვიდრება.

ფეიქრობთ, ზეციური ბალია ნაგულისხმევი შორეულ ბალში: „სდუმს სადღაც ბაგე შორეულ ბალში“ (შენ მიცქერ მტრობით) (1,263).

ბალში სამრეკლოს ზარებზე, „ნუგემზე“ თანამგზავრებზე ფიქრობდა: „ბალია ამ სილურჯეში, შორს სამრეკლოა, ზარები. გაჩნდება ჩემი ნუგეში და ჩემი თანამგზავრები“ (ბალია ამ სილურჯეში) (1,274).

ნუგეში, ნუგეშისმცემელი საღვთო სახელია (ესაია წინასწარმეტყველი, 51, 12) (4,112)

ეკლესიის სამრეკლო, ზარები პოეტს უზენაესის იმედს უნერგავდა.

მრავალგზის ვლინდება ტერენტი გრანელის ინტერესი ზეციური ბალისადმი.

ერთგან ამბობს: „იქ დუმილია შორეულ ბალის“ (ქალი მატარებელში) (3,67).

„მარადისობის ლაჟვარდებში“ (3,126), რეალური ბალის იქითა ბალისკენ მიისწრაფოდა პოეტის წმინდა ოცნება: „დღე თეთრია და ბალია იქით, არის გული და ოცნება წმინდა“.

პოეტი ცხოვრებას უდაბნოდ აღიქვამდა, ხატებთან მდგარი „მწუხარე დის ცისფერ ლანდს“ – ღვთისმშობელს ამჩნევდა და თავის მწუხარებას ზეციური ბალისგან განშორებით ხსნიდა: „... შეიძლება ჩემი მწუხარების მიზეზი უხილავი ბალების სილურჯე იყოს“ (მე და გაფითრება) (1,223).

„და“ წმინდა წერილში მარიამ ღვთისმშობლის სახელია: „ბალი ხარ დახშული, სძალო, დაო ჩემო, ჭა დაგმანული, წყა-

რო დაბეჭდილი“ (ქებათა ქება სოლომონისა, 4, 12) (4,16).

ლექსში „მიყვარდა ერთი“ (3,236) პოეტი მარიამ ღვთისმშობელს ევედრება შველას და ბალის იქით „თეთრი და მღუმარე სივრცე“ – ზეცა ეიმედება.

ტერენტი გრანელს არ აშინებს სიკვდილი, ის დარწმუნებულია, რომ სამოთხეში დაივანებს მისი მაღალი იდეებისთვის ტანჯული სული და ზეციური „ბალის კარებთან“ დაიმსხვრევა „ზამთრის ვარდები“ – ანუ მარადიული გაზაფხულის სავანე იქნება მისი სამუდამო თავშესაფარი: „გლოვის ზარებით გამაქანებს თეთრი კარეტა და ჩემი სული სამოთხეში მივა გოდებით... ზამთრის ვარდები დაიმსხვრევა ბალის კარებთან“ (ლოცვა მთვარესთან) (1, 156).

პოეტს იზიდავდა კვიპაროსები, ნაძვები, ალვა, შორეული ხე. ეს სახელები საღვთო სიმბოლოებია და მათდამი ინტერესი აქცენტს უკეთებს პოეტის რელიგიურობას.

ლექსში „სიზმარი“ (9, 138) პოეტი თითქოს ათი წლის „ბავშვი უფალი“, უქარო, „უცხო ბალის“ თავისუფალი მკვიდრი: „თითქოს ვიყავი ათი წლის ბავშვი, თითქოს ვიყავი ბავშვი უფალი. არ ქროდა ქარი და უცხო ბალში მე მივდიოდი თავისუფალი“

ლექსი სიზმრის საშუალებით გამოხატავს პოეტის ოცნებას ინიციაციის უმაღლესი საფეხურის მიღწევაზე, ზეციურ ბალში დამკვიდრებაზე, თავისუფლებაზე, რაც დედამიწაზე მიუღწეველი იყო.

„...სიზმარშიც ოცნებაშიც ჩვენ არარაობაში ან ცაში როდი ვიმყოფებით, არამედ დედამიწაზე, სინამდვილის სფეროში, ოღონდ ნამდვილ ნივთებს სინამდვილისა და აუცილებლობის შუქში კი არ ვუყურებთ, არამედ წარმოსახვისა და თვითნებობის წარმტაც მოჩვენებებში“.

გამოყოფენ „განცდილის, მომასწავებელ, წინასწარმეტყველურ სიზმრებს“ (რ. ნათაძე) (10,36)

ტ. გრანელის სიზმარი განცდილის ასახვაა, ინიციაციასთან დაკავშირებული.

ველზე, ბაღში ტერენტი გრანელი „იდუმალი ძალის“ – ღმერთის არსებობას შეიგრძნობდა: „...ალბათ, ამნაირ ველზე იდუმალ ძალას სძინავს“ (რა ვქნა, რალაცას ვეძებ) (3,201).

პოეტი ბაღში ზეცას, ცათა ცას ხედავდა (სადღაც სდუმს მთები) (3, 244), ენუგემებოდა „შორეული ხე“ (ხე შორეული ისევ იქ იცლის) (3,56).

მძაფრი ეროვნული ტკივილი უკავშირდება ბაღის სახეს ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში.

ბიბლიის მიხედვით, ორგვარი ბაღი და ვენახი არსებობს. ზეციური ბაღი ანგელოზების სავანეა, მიწის – ებრაელი ხალხის საცხოვრისი.

ებრაელთა მისამართით ბიბლიაში ნათქვამია: „იქნები მორწყული ბაღით და წყაროსავით, რომლის წყლები არასოდეს დაშრება“ (ესაია წინასწარმეტყველი, 58, 11) (4, 117).

წმინდა წერილში ებრაელი ხალხის გადახვევა ღვთის გზიდან, ეროვნული იდეალების ღალატი მკაცრად ისჯება ღმერთისგან და მას მკა და გასხვლა ეწოდება. ღმერთი ბრძანებს: „დაუარეთ მის ვაზებს და გაანადგურეთ, მაგრამ საბოლოოდ არ მოსპოთ, ტოტები შეაჭერთ, რადგან უფლის არ არიან ისინი, რადგან ღალატით მიღალატეს ისრაელის სახლმა და იუდას სახლმა, ამბობს უფალი“ (იერემია წინასწარმეტყველი, 5, 10,11) (4, 129).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში ძალზე ხშირად ქართველი ხალხის მეტაფორად ბაღი გვევლინება.

ლექსში „1921“ (3,245), საუბარია „გაუსხლავ ლურჯ ბაღზე“, რაც, ვფიქრობთ, ამ ბაღში, ანუ ხალხში სამშობლოს მოღალატეთა არსებობას აფიქსირებს, რადგან ჩვენი ქვეყნის ხელახალი ოკუპაცია 1921 წელს გარეშე და შინაური ძალების ერთობლივი ძალისხმევით მოხდა. კიდევ უფრო სავალალო ის იყო, რომ მამულის თავისუფლებისთვის ბრძოლაში დაჭრილ

რაინდებს ცოცხლად მარხავდნენ, პატრიოტებს ციხეში ამ-
წყვდევდნენ. ეს ფაქტი პირუთვნელად დააფიქსირა ლექსის
ავტორმა: „...ციხეში ვზივართ, გარეთ მთვარეა, შორს გაუს-
ხლავი ლურჯი ბალი და საქართველო ეს ის მხარეა, სადაც
ცოცხალი მარხია ხალხი“.

ნაწარმოებს ახლავს შენიშვნა: „მასობრივი რეპრესიების
დროს იყო შემთხვევები, როცა დაჭრილი მეომრები მკვდრებ-
თან ერთად დაუმარხავთ“(11,398).

1924 წლის აჯანყების დამარცხება პოეტმა აღიქვა, რო-
გორც საქართველოს (მისი ეროვნული იდეალების) სიკვდილი:
„კვდება ეს მდელი და ეს ქარია და საქართველო ახლა
მკვდარია“. მაგრამ ლექსი მაინც ლაზარეს – საქართველოს
აღდგომის რწმენით მთავრდება: „მაგრამ ლაზარე აღსდგება
მკვდრეთით, აღდგება, როგორც ღვთის სიყვარული“ (ფიქრე-
ბი ქაქუცა ჩოლოყაშვილის მკვლევლობის დღეს“. ლექსს აქვს
მინაწერი: „მადლობა ღმერთს, ეს მათ მიერ გავრცელებული
ჭორი ყოფილა“ (11,400).

ტერენტის მოუნახულებია წყაროს ქუჩა, სადაც 1924წ.
გამოსვლების მონაწილეთა დიდი ჯგუფი დახოცეს. იმ ადგილ-
ზე მაშინ გაძლიერებული დაცვა იდგა, რომ ახლოს არვინ მი-
სულიყო. ტერენტის მაინც გაურღვევია დაცვა და აკანკალე-
ბული უყვებოდა ალექსანდრე გაბისკირიას: „იქ ვიყავი წუ-
ხელ. დაცვას დავუსხლტი ხელიდან. იცი, საკუთარი თავი შემ-
ჯავრდა. ისეთი რბილი იყო მინა, ფეხები შიგ მეფლობოდა.
ფეხქვეშ ადამიანის სისხლის სუნი მცემდა.. მეგონა, მეც იმ
სისხლიან მინაში ვეფლობოდი... გამოვალნიე!... მაგრამ ხომ
ხედავ, მთელი ღამე არ მიძინია“ (11,213-214).

1924 წ. აჯანყებამ შთააგონა პოეტს თავისი ახალი წიგ-
ნი სათაური: „მემენტო მორი! (გახსოვდეს სიკვდილი!), რაც
იყო მტარვალთა გაფრთხილება, სისხლიანი ტირანებისადმი
სიკვდილის გარდუვალობის, მომავლის ობიექტური მსჯავრის
შეხსენება.

პოეტის სხვა ლექსებშიც ჩანს ბალის გააზრება ეროვნულ ჭრილში. განსაკუთრებული ტკივილის მასაზრდოებელი იყო მიტოვებული ბალი (ბედის ანაბარა მიტოვებული ბალი-ხალხი). თითქოს თავისი ხალხის, უდანაშაულო მსხვერპლის კვამლს ხედავდა მისი სულის თვალი, ესმოდა თანამემამულეთა ტირილი, ანამებდა ღამე, სიბნელე, გულგრილობა და წყევლიდა თავის გაჩენას: „მიტოვებული ბალი კიოდა, დაჰქროდა ლურჯი სურნელი კვირის, კვამლია მსხვერპლის საიქიოდან და სადღაც ქალი სიზმარში ტირის. სული ვერ უძლებს ღამის ნაპრალებს, ო, სიბნელეა და გულგრილობა. კრულვა ჩემს ოთახს, კრულვა ჩემს თვალებს, თვალებს, რომელთაც სწავთ უძილობა“ (ღამე თვალებში) (1,205)

ვფიქრობთ, ქარისგან განადგურებული ველიც საქვეყნო უბედურებაზე მიგვანიშნებს (და ეს ველი ქარისგან განადგურდა სრულიად) (269).

„მიტოვებული ბალის“ სიჩუმეც მრავლისმეტყველია (ისე დუმს) (1,186).

ეროვნული ტრაგედიით დაღდასმული ბალის – ხალხის ეპითეტია „მწუხარე“, აქცენტირებულია „ქართული ხალხის სპეტაკი სული“, რითაც მინიშნებულია უსამართლოდ დასჯილ სამშობლოზე: „მწუხარე ბალის დღეები კრული. ქართველი ხალხის სპეტაკი სული. ქართველი ხალხის სპეტაკი გული. მწუხარე ბალის დღეები კრული“ (ხალხი) (1,233).

ქარიშხალში მოქცეული ბალიც შეფარვით გამოხატავს სამშობლოს ტრაგიკულ ბედისწერას: „... ბალში გამეფდა ქარი, ბალს ქარიშხალი უფლის“ (მე შენ გამტყუნებ,–რაში) (1,126).

ასევე, იგავური ხერხით გამოხატავს ქვეყნის ტრაგედიას ლექსი „შენს გაქცევას (3,84): „ძველ ბალებს დაეცნენ ქარები ყაჩაღივით და აიკლეს ფოთლები. თავზე დამტირის ბებერი მზის მწუხარე სხივი, ო, ლოცვით მელის ბოდვები“.

ვფიქრობთ, „ძველი ბალები“ უძველესი წარსულის მქონე ხალხია, ყაჩაღი ქარი – ჩვენს მინაზე დადარაჯებულ ჩრდი-

ლოელი მტარვალი, რომლის გაუგონარი ვერაგობა „ბებერ მზეს“ – ღმერთსაც ამნუხრებს.

შემდეგ ისევ შეფარულად ხდება მინიშნება „კაინივით“ გამობილ სიმართლეზე, აკლდამებში ჩანყობილი ერის მამის ფეხებზე: „შენს ძვირფას სახელს ამ ტირილში მე არ ვეხები და ვარ კაინივით გამობილი. ძალღებმაც იგრძნეს მამაჩემის კოჭლი ფეხები, აკლდამებში ძირს ჩანყობილი“.

არც შიშის, მდუმარების და საფრთხის ხსენებაა შემთხვევითი: „ვოცნებობ შენზე, როგორც ბავშვი შიშით დაღლილი, თან მდუმარებაც მიზიდავს ტყეში. ო, ეს საღამო ჩემს ნაზ სულში რჩება დაღვივით, მაგრამ ვიქნები მაინც საფრთხეში“ (შენს გაქცევას) (3,84).

ლექსში „ქალაქის ბალი“ (3,248) საღამოს ბინდში ნაძვებთან დაფიქრებული პოეტი იხსენებს ცხედართან უდროო გამოსალმებას, დედასთან გამოთხოვებას, განვლილ წამებას, ბავშვის მიერ „საშინელ იღბალთან“ შერიგებას. აკაკი წერეთლის „თავო ჩემოს“ უბედობაზე მლაღადებელი სტრიქონების აკვიატება, შორს მიმავალი „საღამოს ბინდი“ უიმედობას აძლიერებს და ნუგეში მხოლოდ ზეცის იმედიან...

პოეტს გამუდმებით ახსოვდა მტერი, მაგრამ სიტუაცია დუმილს აიძულებდა, სიცოცხლეს აუფასურებდა მიტოვებული ბალის სიჩუმე: „ის მახსოვს, ვინც მტერია (ვსაუბრობ უცნობ კაცთან). ეს ლექსი – მისტერია და სასიკვდილო განცდა. მე ვსდუმვარ, ვით მუშია, ალბათ სიცოცხლე არ ღირს და ახლა სიჩუმეა მიტოვებული ბალის“ (მისტერია) (2,187).

ისევ და ისევ ბალი–მშობლიური ხალხია ტერენტი გრანელს ფიქრის, სევდის საგანი. არც „შორეული მიზნის“ ქარაგმას ხსნის, მაგრამ ხაზგასმით საუბრობს „ბალის დუმილის“ მნიშვნელობაზე: „...ისევ გამეფდა სევდა, ბალს მდუმარება იცავს. და ღრუბელივით ვხედავ ახლა შორეულ მიზანს“.

მერე „შორეული ღრუბელია“ ხსოვნაში, „აქეთ“ და „იქაც“ გამეფებული სიჩუმე მოიაზრება „ბალის“ დამცველ ძალად:

„ვხედავ შორეულ ღრუბელს, ბალს მდუმარება იცავს. აქეთ სიჩუმე სუფევს და დუმილია იქაც“.

ოთხგზის ხდება დუმილის სიკეთეზე ხაზგასმა, რაც თეთრ სივრცეში სიმშვიდის განცდას ქმნის, ხოლო სული ცისკენ მიფრინავს და, ალბათ, უზენაესზე ამყარებს იმედებს: „ისევ თეთრია სივრცე, ბალს მდუმარება იცავს. სული გაფრინდა ცისკენ, სხეული დარჩა მიწას“ (ისევ თეთრია სივრცე) (2, 190).

ცნობილია, რომ პოეტის „შორეული მიზანი“ ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობა იყო, რაც იწინასწარმეტყველა კიდევც (ალ. სიგუა, მოგონება ტერენტი გრანელიზე (11,387-416).

ვფიქრობთ, „შორეული ღრუბელი“ ჩვენი ქვეყნის მფარველი მარიამ ღვთისმშობლის მეტაფორაა, რადგან ღრუბელი საღვთისმშობლო სახელია (12, 125).

ხოლო „აქეთ“ გამეფებული სიჩუმე ჩვენი ხალხის თავის გადასარჩენად მოფიქრებული პოზიციაა, რათა „იქაც“ დუმილი იყოს და არ მიეცეთ ჩვენდამი ხელახალი აგრესიის საბაბი. ამას ევედრება ღმერთს პოეტის ცისკენ სალოცავად გაფრენილი სული.

ტერენტი გრანელი ხაზს უსვამდა, რომ მის ლექსებში არ იყო „წითელი აგიტაცია-პროპაგანდა, რომ მასში სულიწმინდის მადლი იყო განფენილი, სტრიქონებში – ღვთისმშობლის და მაცხოვრის ხატები ჩანსული“, რომ მის ლექსებში „მისტიური ხედვითაა გაცნობიერებული ღვთისმშობლის ნილხვედრი ქვეყნის წარსული და მომავალი, ღვთიური სულის განკაცებისა და ადამიანის უკვდავი სულის განღმრთობის საფეხურები... არამცთუ მთარგმნელი, არამედ ქართველი წამკითხავიც (შემგრძნობი, გამგები) მისტი უნდა იყოს; უფრო მეტიც, განდობილი“... (11,412).

„ბალის იქით“ „თეთრი და მდუმარე სივრცე“ აფიქრებს პოეტს და „დას“ – მარიამ ღვთისმშობელს ევედრება შველას,

რადგან „დაძველებული სახლი“ იქცევა „ყრუ სალამოში“, „ჩუმ სივრცეში“ (მიყვარდა ერთი) (2,236)

საგულისხმო შიფრის შემცველია „დაძველებული სახლის“ ნაქცევა.

მიხეილ ჯავახიშვილის „ქალის ტვირთში“ ურჩხულისგან ინგრევა კოშკი, იშლება სახლი, რაც რევოლუციის სახელით ჩვენი სახელმწიფოებრიობის ნგრევას მოასწავებს.

ტერენტი გრანელის დაძველებული, ნასაქცევად გამზადებული სახლიც შეიძლება ჩვენი სამშობლოს დიდ ტრაგედიას მოასწავებდეს, ხოლო „თეთრი და მდუმარე სივრცე“ მეზობელი თოვლიანი იმპერიის ზრახვებს დუმილით ფარავდეს.

„დაღვრემილი ხალხი“ და „ღრუბლიანი ზეცაც“ მრავლისმთქმელია (მიდის დაღლილი ხალხი (...3,74).

ისევ გზაჯვარედინი და „ჩამქრალი ბალია“ პოეტის მწუხარების მიზეზი (ჩამქრალი ბალი) (1, 117).

ბალის ეპითეტებია „მიტოვებული“, „დაღვრემილი“, „მწუხარე“, „ჩამქრალი“, „დაცარიელებული“.

პოეტის იმედია რწმენა, „სამრეკლო, ზარები“, ნუგეში (ღმერთი), თანამოაზრენი (ბალია ამ სილურჯეში) (2,274).

დამონებანი

1. ტერენტი გრანელი, ტ. I, თბ. 1991
2. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
3. ტერენტი გრანელი, თბ. 2012
4. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, თბ. 1990
5. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
6. ნეტარი ავგუსტინე, „აღსარება“, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, თბ. 1985

7. დანტე, ღვთაებრივი კომედია, თარგმანი კ. გამსახურდიასი, თბ. 1941
8. გალაკტიონ ტაბიძე, მშვიდობის ნიგნი, თორმეტ ტომეული, ტ. 12, თბ. 1973
9. ვახტანგ VI, ლექსები და პოემები, თბ. 1975
10. რევაზ ნათაძე, რა არის სიზმარი, თბ. 1948
11. ტერენტი გრანელი, ცისფერი სიშორე, თბ. 1997
12. ტიტე მოსია, საღვთისმშობლო სახისმეტყველება, ზუგდიდი, 1996

თავი IV. ტერენტი გრანელის ოპოზიციური ლირიკა

გასაოცარი იყო ტერენტი გრანელის ინტუიცია, იგი უცდომლად ცნობდა ადამიანის სულს და უკეთურთ, ბოროტეულთ ყოველთვის გაურბოდა. მოჩვენებითი ღიმილის, თეთრი კბილების, მოწონების შედახილებს მიღმა ყოველთვის განჭვრეტდა მოპირისპირეთა ზრახვებს და არასოდეს შეეფიცებოდა ბოროტებას, თუნდაც უზარმაზარ მინიურ სიკეთეთა საზღაურად, თუმცა სწორედ მინიური, ელემენტარული პირობები აკლდა ღამის გასათევს დანატრებულს და გამუდმებით თავშესაფრის მაძიებელს.

ამ მხრივ ძალზე საგულისხმოა ლავრენტი ბერიასთან დაკავშირებული ეპიზოდები, პოეტის თვალთ ხილული სტალინი. აპოკალიფსურ მხეცთა ნაშიერები (ლ. ლოლობერიძე, ს. ორჯონიკიძე).

ტერენტი გრანელი ხედავდა სულს და ეს საშუალებას აძლევდა, „გაეშიფრა“ მოპირისპირეთა ზრახვები ანმყოსა და მომავალში, რათა ურთიერთობებში არ დაეშვა შეცდომა. ცდუნების სიტუაციები კი მრავლად იყო.

პოეტი ღმერთის გადასახედიდან ხედავდა მოვლენებს და მას არ აშინებდა ამა ქვეყნის ძლიერთა, მინიერ, წარმავალ მტარვალთა მუქარა.

„ფოლადზე უმეტეს, კოლხეთის ჯავარდენის სიმტკიცეს იჩენდა პოეტი, როცა ყველას გასაგონად სტალინს მიმართავდა“, წერს ტერენტი დის-ზოზიას შვილიშვილი, ექიმი, პროფესორი მამანტი როგავა (მამანტი როგავა, ტერენტი გრანელი) „მწერლობა XXI“, №1/5, 2000).

„ყოვლისშემძლე „პარტიული ინტელიგენციისთვის“ სულიერად გაუტეხავი და მოუსყიდველი ადამიანის– ტერენტი გრანელის და მისი სამყაროსმომცველი პოეზიის–როგორც თავისუფლების ჰიმნის არსებობა მათი ზეობის ხანაში წარმო-

უდგენელი და შეუძლებელი იყო, რადგან მათ უსუსურობასა და არარაობას უსვამდა ხაზს. სხვადასხვა წარმომადგენელ კოლაბორაციონისტებისთვის თვით გრანელის სიცოცხლე, ცხოვრება და პოეზია იყო და დღესაც არის ყოველწუთიერი შეხსენება საკუთარი (როგორც პიროვნების და მოქალაქის) მოღალატეობის, სულმდაბლობისა და სამარცვინო არსებობისა“ (მამანტი როგავა, იქვე).

„ვუმზერ სამყაროს ღია თვალებით“, ამბობდა პოეტი. „ღია თვალებით“ მზერა კი მხოლოდ ღმერთის, ღმერთის სახედ და ხატად შექმნილ რჩეულ ადამიანთა, წინასწარმეტყველთა პრეროგატივაა: „დიდგანმზრახველო და მრავალმოქმედო, რომელსაც ღია გაქვს თვალები ადამის ძეთა საქციელის მიმართ, რათა მიაგო თითოეულს თავისი საქციელისა და თავისი ნამოქმედარის მიხედვით“ (იერემია წინასწარმეტყველი, 32, 19).

პოეტს არ ტოვებდა ქართველი ერის, ქართული ენის–ლაზარეს აღდგომის რწმენა და ჩვენი მშობლიური ხალხის სანუკვარ იდეალს იმედიანად ეხმაურებოდა: „მაგრამ ლაზარე აღდგება მკვდრეთით, აღდგება, როგორც ღვთის სიყვარული“ (ფიქრები ქაქუცას მკვლელობის დღეებს „ცისფერი სიმორე“, გვ. 18).

ტერენტი გრანელმა ზედმიწევნით კარგად იცოდა ბიბლია და „დიდი დღის“ (მამალმერთის სახელია) დადგომის, ცოდვილთა განკითხვისა და მართალთა გაბრწყინების იმედით ცხოვრობდა: „...მოდიოდა დღე დიდი, ქარი ცოტაოდენი“...

ამავე დროს, მოსვენებას უკარგავდა ტოტალური კატაკლიზმები, პლანეტარული მასშტაბის სულიერი ავდრის მოლოდინი: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის“... (1,154).

აპოკალიფსის საიდუმლოებაში ჩახედული, მეექვსე ბეჭდის მოხსნასა და კაცობრიობის გარდუვალ ურვა–მწუხარება-

საც ხედავდა: „მიდის ეს ხანა, მიდის ეს ფიქრი და ეს ქვეყანა დარდისკენ მიჰქრის“...

ტერენტი გრანელი ხსნის გზად რელიგიას, რწმენას, ღმერთის გზით სიარულს, უზენაესთან შერიგებას მიიჩნევდა, როგორც წინასწარმეტყველები, ღვთისმეტყველები: „...და სულის ლანდი ისევ გაჩნდება და ისევ მოვა დღე შერიგების“ (ისევ დადგება სურნელი ნისლის).

ურწმუნო ეპოქაში ისევ ღმერთისკენ მიბრუნებას, „ძველი ფიქრების“, რწმენის აღორძინებას ხედავდა განგების ძალით: „ძველი ფიქრები ისევ დგებიან, ალბათ ასეა ნება განგების“).

„შერიგების“ ცნებაში წინასწარმეტყველები, მოციქულები გულისხმობენ ადამიანის შერიგებას ღმერთთან, მიბრუნებას რწმენისკენ.

მალაქია წინასწარმეტყველი საუბრობს მამებისა და შვილების ღმერთთან შერიგებაზე (მალაქია, წინასწარმეტყველი (3,24) (2,307).

პავლე მოციქული შეგვახსენებს „შერიგების მსახურებას“ (II კორინთელთა, 5,18) „შერიგების სიტყვას“ (II კორინთელთა, 5,19) და გვმოდღვრავს: „ქრისტეს სახელით გთხოვთ: შეურიგდით ღმერთს“ (II კორინთელთა 5,20).

„და ქრისტე ყვავილს ისვრის მთვარიდან“, აცხადებდა ტერენტი გრანელი და თითქოს ხედავდა ძე ღმერთის საშველად გამოწვდილ ხელს.

ცნობილია, ვანო სარაჯიშვილზე დაწერილი ტერენტი გრანელის ლექსით დაინტერესდა ლავრენტი ბერია, რომელიც ყველანაირი გზით ცდილობდა პოეტთან კონტაქტის დამყარებას. ერთხელ თავისი დამქაშების მეშვეობით კაბინეტში დაიბარა, კარგად მიიღო, შეუქო პოეზია, მწვანე მზა მისცა მისი ლექსთა კრებულის გამოცემას.

უბინაო, სანახევროდ ქუჩაში მცხოვრები, უპოვარი ტერენტი გრანელი ბერიას მხრიდან ხელის გამოწოდებას აღტა-

ცებით არ შეხვედრია. თავისი უტყუარი ინტუიციით იგრძნო პოეტმა, რომ ხელისუფლება იშინაურებდა, მის მოთვინიერებას იწყებდა, ქამანდს ესროდა და მიზანმიმართულად ეპატიჟებოდა ხელმწიფის ეკიპაჟში – მისი განსაკუთრებული ნიჭის სამართავად, პარტიული დოქტრინის ყმად, ამა ქვეყნის ძლიერთა პოლიტიკის სამსახურში ჩასაყენებლად.

ტერენტი გრანელი არ აჰყვა დიდმპყრობელთა ხრიკს, თავისი პრინციპული პოზიცია არ დათმო და „ლამესთან“ დადგა, „როგორც ქანდაკება“. მან კარგად ამოიცნო პოეზიის რჩეულთა ნიჭზე მონადირე მინიერი სამყაროს თავადნი, რომელთაც სურდათ ავტორიტეტული მხატვრული სიტყვით მომადლებულნი თავიანთი სატანისტური საქმიანობის მეხოტბედ ექციათ.

„...მიდის ჩემი გზა სწორი“, აცხადებდა გულმართალი ლირიკოსი და კარგად არჩევდა ამა სოფლად დროებით მოვლენილ ფეოდალთ და ზეციურ თავადს, მინიურს და მარადიულს.

ჩვენი ქვეყნის ოკუპაციას კი არ მიესალმებოდა, დამოუკიდებლობის იდეებს ერთგულებდა და ყინულოვანი მონსტრის მიერ გამეფებულ სიძნელეს, „ღრუბლებს“ ებრძოდა, ფინიად სახელდებულ უკეთურთ უპირისპირდებოდა: „და ჩაქრა შუქი თავისუფლების, სიბნელე ირგვლივ დაფენილია, ნელა მიდიან ღრუბლები ცისკენ, გარეთ ვილაცას უყეფს ფინია“.

პოეტი ამხელდა ეპოქის საძულველ კერპებს, მარქსიზმ–ლენინიზმის შხამით მონამლულ აპოკალიფსურ ტირანთა ნაშიერებს და უზენაეს, მარადიულ არსებათა თანამგზავრად მიიჩნევდა თავს.

ეს უკვე იყო ბოიკოტი, მედროვეთაგან განდგომა.

იმ პერიოდში ხელნაწერის სახით ვრცელდებოდა ტერენტი გრანელის ლექსი, რომელიც ხელიდან ხელში გადადიოდა, პოეტის მაღალ გულისთქმას ავლენდა, მთლიანად უპირისპირდებოდა „ძღვეამოსილი სოციალიზმის“ მეხოტბეთა დოქ-

ტრინას და შეახსენებდა მხატვრული სიტყვის უმაღლეს მისიას – რწმენის, სიმართლის მსახურებას, ეროვნული იდეალების ერთგულებას: „ფიქრი გადადის შორეულ ხეზე, როგორც სისწრაფე და შენელება, აქ სხვები წერენ ქალის ფეხებზე, როცა მე ვუმზერ საშინელებას! ვფიქრობ, ეს ქალი როგორ ვინამე, ვფიქრობ, ეს ქალი ჩემთვის მკვდარია, აქ სხვები წერენ მხოლოდ მიწაზე, როცა მე ვუმზერ პლანეტარიას“.

აქ მთლიანად უარყოფილია ტრაფარეტული ესთეტიკური კლიშეები და უმაღლესი პოეზიის საგნად ქცეულია „შორეული ხე“ (საღმრთო სახელია) ზეცა, კოსმოსი, სულიერება, რწმენა, მხილებულია ცოდვილი მიწის საშინელებები.

ამავე დროს, ლექსი არ არის დროისგან გაქცევა, პირიქით, მასში არის ცდა ეპოქის გამრუდებული ორიენტირების გასწორების.

ლექსში ნაჩვენებია თანადროულობის ხასიათი, სოციალიზმის დიქტატორული მესვეურნი, ირონიული დამოკიდებულება ვლინდება წითელ დროშასთან, ნამგალთან.

მარადიულად მიჩნეულია არა ეფემერული საბჭოთა წყობილება, რომლის ნგრევა–წარმავლობას იოანე ღვთისმეტყველის აპოკალიფსი გვამცნობს, არამედ „შორეული ალი“ (ცეცხლი–ღმერთის სიმბოლო), მარადისობა (ღმერთი), ნაწინასწარმეტყველება უკუთურთა, სატანისეულთა წარდგომა ღვთაებრივი სასამართლოს წინაშე. უაზრო ხმაური, უნიჭოთა მიეთ–მოეთი, წითელი დროშის „მშვენიერება“, ნამგლის გაფეტიშება მარადისობის ძალით დაიფარება, ასეთია პოეტის აზრი: „ფიქრის ტრიალი ისევ მოშალეს, ისევ ხმაურის დადგა დროება, აქ სხვები წერენ მხოლოდ დროშაზე, როცა მე ვუმზერ უსაზღვროებას. ჩნდება ფიქრები შორეულ ალზე, ვიცი, ეს გრძნობა არ მოისპობა, აქ სხვები წერენ მხოლოდ ნამგალზე, როცა მე ვუმზერ მარადისობას“.

ნამგალი და ურო სატანისტური ბოლშევიზმის იარაღებია, ნამგალი მოცელავს, ურო ანგრევს.

ამ ლექსით ტერენტი გრანელმა უცდომლად განჭვრიტა სამართლიანობის სახელით მოსული ტირანია, ძალაუფლების-მპყრობელნი და შავზნელი ხელისუფლებისთვის გახდა შავსი-ელი.

პოეტი ნეგატიურად აფასებდა ხალხის სახელით მოსულ სისხლიან პროვოკატორებს და ალექსანდრე სიგუას (პატრიოტს, შემდგომ პოლიტკატორდელს-ლ.ს.) ეუბნებოდა: „ჩემო საბა, შენ რა, ეს წყობილება გგონია? ესენი დამხვრეტელები არიან, დამხვრეტელები“ (ალ. სიგუა, მოგონება ტერენტი გრანელზე“, ცისფერი სიშორე, გვ. 414).

ტერენტი შემთხვევას არ უშვებდა, რომ არ გაეკენწლა სოციალიზმის ფალავნები, ანტიეროვნული ვაიბოლიტიკოსები, ერის გადაგვარების მოსურნე ღამურები, უბირი ტირანები. სერგო ორჯონიკიძეს „ლუდაედს“ ეძახდა, მის მიერ გადაგვარებულ ახალგაზრდებს – „უთვისტომოებს, კაცუნებს“ და გადაუგდებდა რა მათ თავიდან ორჯონიკიძის მსგავს ძაბრის-მაგვარ ქუდებს, იტყოდა: „მაგრად უნდა იდგეთ, მაგრად! მძიმე ხვედრი ერგო ჩვენს ტანჯულ სამშობლოს. უფრო მძიმე გზაც გაუვლიათ ჩვენს წინაპრებს, ჩვენც უნდა გაუძლოთ“ (იქვე, 415-416).

ტერენტი კიცხავდა „ავადსახსენებელ“ ლევან ლოლობერიძეს, ხშირად ამბობდა, რომ „ამ გიენამ ქართველ თავადაზნაურთა და მოაზროვნე ინტელიგენციის სისხლი ბოლომდე დალია. „ავადსახსენებელთა“ რიგში პოეტი სერგო ორჯონიკიძეს, ლევან ლოლობერიძეს, 1924 წლის „შემოქმედთ“ გულის-ხმობდა და ამბობდა: „ესენი უცხო თესლები არიან ქართველებისთვის, ჩემო საშა! და რბილად რომ ვთქვათ, მათ უზნეო დედათა ნაშიერად მიიჩნევდა“ (იქვე)..

იმდროინდელ ცხოვრებას ტერენტი გრანელი ჯოჯოხეთს უწოდებდა („როგორც გალაკტიონი, კ. გამსახურდია).

თურმე ხელნაწერის სახით ვრცელდებოდა ხალხში ტერენტის ლექსი, რომელიც თავის არქივში შეუნახავს ალ. სი-

გუას: „დავდივარ მარტო ლანდივით, დარდის პერანგი მაცვია, ცხოვრება ჯოჯოხეთია, სიცოცხლე – დეკორაცია“ (იქვე, 407).

ტერენტის ლექსი „სულის ცეცხლი“ ზოგიერთებმა „წითელი საუკუნის“ ხოტბად გამოაცხადეს. იგი ასე იწყება: „შრომის სამეფო და ქარხნების ნელი გრიალი, ქალაქის ცეცხლი, დაისრული დროშა წითელი, ბნელ შუალამეს აკრთობს შუქი მოხეტიალე, ო, საუკუნე წითელია და მიმზიდველი“.

შალვა დადიანი ამ სტრიქონებზე დამყარებით ლექსში საბჭოთა სინამდვილის თანაგრძნობას ხედავდა, მაგრამ ტერენტი გრანელი აღაშფოთა ასეთმა გაგებამ და ხაზგასმა დანარჩენ ორ სტროფზე გააკეთა. მართლაც, აშკარაა, რომ მასში ნახსენები სისხლის მდინარე, ბურუსი, ტყვიები, განსაცდელი, კვამლი, მღელვარება, შორეული რაინდების უმწეო შფოთი, სამარადისო მწუხარება და ეშაფოტი ვერაფრით ვერ იქნებოდა ჯოჯოხეთური სინამდვილისადმი პოეტის მხარდაჭერის სტიმული: „სისხლის მდინარე, დაბინდული მთები და შარა, დამწვარ ტყვიების სურნელება და განსაცდელი, ო, განახლების ქარიშხალმა ფრთები გაშალა, კრთის ნანგრევებზე აღმაფრენა, როგორც სანთელი. ქალაქის კვამლი, მღელვარება, ღამის ალები და შორეული რაინდების უმწეო შფოთი, სამარადისო მწუხარება მოკლულ თვალების და ჩემი სული ამართული, ვით ეშაფოტი“.

„შორეული რაინდების უმწეო შფოთი“ ქვეყნის თავისუფლებისათვის ამაო შემართებაზე მიგვანიშნებს.

1924 წლის აჯანყების დამარცხებამ შთააგონა პოეტს თავისი ცნობილი წიგნი „მემენტო მორი“. სწორედ ამ სიტყვებით მიმართავდნენ გამარჯვებულ ტრიუმფატორებს ძველ რომში – „გახსოვდეთ სიკვდილი, თქვენც ხომ მისი შვება ხართ“ (იქვე, 397).

1924 წლის ტრაგედიამ სტიმული მისცა თავისუფლებანართმეულ საქართველოს შვილთა განსაკუთრებული ნიჭიე-

რების გამოვლენას ახალი, გენიალური ნაწარმოებებით, ესენია: კონსტანტინე გამსახურდიას „დიონისის ლიმილი“, (ჯოჯოხეთის სცენები, სატანისტური წითელი კირიპა, ჩრდილოეთისკენ გაფრენილი წითელი გველი ბოლშევიზმის ტრიუმფითა და აჯანყების დამარცხებით არის შთაგონებული), გრიგოლ რობაქიძის „ლამარა“, ტერენტი გრანელის „მემენტო მორი“, გალაკტიონის პოემა „მოგონებები იმ დღეების, როცა იელვა“, მისივე დემონების, სატანების, მეფისტოფელ-ლუციფერებისა და ბელზებელის თარეშის ამსახველი ლექსები.

ალ. სიგუა გვამცნობს: „საქართველოს თავს დატეხილი ამ დიდი ტრაგედიის „შემოქმედს“ იოსებ სტალინს მიმართავს პოეტი, რომლის ერთი სტროფი დღესაც შიშის ჟრუანტელს გვგვრის: „იმპერატორო, შენ დიქტატორო, მძვინვარებ სისხლის კორიანტელით, მამის საფლავზე რად დაგავინყდა, აგენტო თუნდაც ერთი სანთელი“ (იქვე, 398).

თავისუფლებადაკარგული, „მკვდარი საქართველო“ იყო ტერენტი გრანელის იერემია წინასწარმეტყველისებური გოდების მიზეზი.

1921 წლის 25 თებერვლის კატასტროფის შემზარავი მოვლენები აუსახავს პოეტს ლექსში 1921, რომლის ეპიგრაფია: „დახოცილებთან ერთად დაჭრილი იუნკრებიც დაუმარხავთ: „ახლა ეს ლექსი სხვა სამარეა, მოვიდა ქარი, ხე შეარხია და საქართველო ეს ის მხარეა, სადაც ცოცხალი ხალხი მარხია“...

ეშმაკის ხელდასხმული, სატანისტა მოძღვარი და მართალი სიტყვის ნამდვილი სულთამხუთავი ლავრენტი ბერია ადრე „აღტაცებული“ იყო ტერენტის ნიჭით, ვიდრე პოეტი ქვეყნის მესვეურთა დამლუპველი პოლიტიკის მხილებას დაიწყებდა, მერე კი სისასტიკით, მუქარით შეცვალა „მემენტო მორის“ ავტორისადმი დამოკიდებულება, „ცივი და გამყივანი ხმით“ მიანიშნა თავის რისხვაზე მოუსყიდავ და გადაუბირებელ პიროვნებას.

ამ ფაქტით ყოფილა შთაგონებული ტერენტი გრანელის ლექსი, რომელშიც კარგად ჩანს მართალი პოეტის აზრი „მზრუნველ“ ხელისუფლებაზე: „ამ ხალხის ქება არ მიხარია, ეს ხალხი ჩემს სულს როგორ ექცევა? ჩემი ცხოვრება ქარიშხალია და ჩემი გული მიწას ეცემა. რომელი იგრძნობს შორეულ საგანს, რომელმა იგრძნო ეს ატირება. და მე ამნაირ ცხოვრებისაგან თითქმის ყოველდღე ვგრძნობ დამცირებას“.

ტერენტი გრანელი შეუცდომლად გრძნობდა მისდამი ბერიას ინტერესის შორსმიმავალ მიზანს, მაგრამ იგი არ გატყდა, არ გაინვრთნა და ამის გამო დაუნდობლად გაუსწორდნენ ციხით, დევნით, ცილისწამებით, ბოლოს კი გიჟის დიაგნოზი დაუსვეს და იძულებით მკურნალობას დაუქვემდებარეს.

ბერიამ და მისმა დამქაშებმა მოშურნე, ხელმოცარულ პოეტებთან ერთად, საბედისწერო როლი შეასრულეს ტერენტი გრანელის ცხოვრებაში.

და ბოლოს, როცა შეშლილად მონათლული, შერისხული პოეტი ფიზიკურად წავიდა ამ ქვეყნიდან, კიდევ ერთხელ გამოჩნდა პილატესავით ხელდაბანილი ბერია და ცდილობდა, მისი რეჟისორობით ჯვარცმული პიროვნების თაყვანისმცემლად გამოჩენილიყო.

იქნებ ეს იყო სისხლიანი ტირანის ერთგვარი მონანიება და სინდისის ქენჯნა იმის გამო, რომ მის ხელებს ერის საამაყო შვილების ბევრი სისხლი ეცხო?

შალვა დადიანს ბერიასთვის უკითხავს, ტერენტი გრანელს თუ იცნობდითო. ბერიას უპასუხნია: „ტერენტი დიდებული პოეტი გახლდით, ბატონი შალვა“. შალვა დადიანს გულისტკივილით შეუნიშნავს: „კი, დიდებული პოეტი იყო ის ცხონებული... მაგრამ ცხოვრებას მან ვერ გაუგო და დამარცხდა, თავი დაიღუპა“.

ტერენტისადმი შალვას ამ „ბრალდების“ პასუხად ბერიას პათეტიკურად უთქვამს: „ცხოვრებას კი არა, ბატონო შალვა, თვით ცხოვრებამ ვერ გაუგო მას“.

ბერიას ასეთი აზრით გაცემა ვერ დაუფარავს შალვა დადიანს და აკვიტებაა ტერენტის ლექსი: „ქართველმა ხალხმა გიჟი მიწოდა, მზე მიდის გაღმა, ცის ხმა ისმოდა“ (იქვე, 441).

ტერენტი გრანელის ინტერესი რელიგიური თემებისადმი, საბჭოთა წყობილების „სიკეთეთა“ შეფასება და რაინდული დაპირისპირება აპოკალიფსურ ტრიუმფატორებთან, ხალხის მტრების გაბედული მხილება, საქართველოს ოკუპაციისა და 1924 წლის აჯანყების ასახვა ნათელ პასუხს იძლევა იმაზე, თუ ვინ და როგორ ცდილობდა პოეტის ზემთაგონებული სახის ნაშლას, მისი შედეგების „პესიმისტურად“, „უიდეოდ“, „შავ ნიგნად“ გამოაცხადებას.

ტერენტის „დიქტატორი იმპერატორის“, „ლუდაედების“, „გიენას“ გვერდით „ავი თვალის, უღირსი თვალის, პატარა მტრების, ყაჩაღი ქარების, კაენის, გველის სახეებიც იმ მიზანს ემსახურებოდა, რომ ნილაბი აეხადა საქვეყნო-სახელისუფლო ბოროტებისთვის.

უეჭველია, რომ „მემენტო მორის“ ავტორის იდეოლოგიამ კ. გამსახურდიას, გრ. რობაქიძის, მ. ჯავახიშვილის, გ. ტაბიძის მხატვრულ ნააზრევთან ერთად, დიდი როლი შეასრულა ბოროტების იმპერიის თიხის საძირკვლების შერყევაში.

ტერენტი გრანელი ერთ-ერთი პირველი დაუპირისპირდა ჩვენს ლიტერატურასა და ცხოვრებაში სიყალბეს, კერპთმსახურებას. მისი ლექსებიდან მონაბერი წმინდა ჰაერი სულს აჯანსაღებდა სიკეთის, სათნოების ფლუიდებით, აპოკალიფსურ მხეცთა ნაშიერებს აფრთხოვდა.

ობიექტურად შეაფასა პოეტმა სამართლიანობის სახელით მოვლენილი ბოლშევიზმი, ქვეყნის ტირანი მესვეურები, უცდომლად იწინასწარმეტყველა მათი ეფემერულობა და მომავალი სამსჯავროს წინაშე მათი სიავების გამო უცილობელი განკითხვა, რაც ზედმინევნით ახდა კიდევ, როგორც

ღმერთისკენ მიბრუნების და საქართველოს დამოუკიდებლობის წინასწარმეტყველება

ათეისტურ ეპოქაში ბევრმა მედროვემ მიჰყიდა ეშმაკს სული. ისინი არათუ არ ებრძოდნენ ბოროტებას, მასთან სისხლით სდებდნენ ხელშეკრულებას და შავის თეთრად წარმოჩენაში ეჯიბრებოდნენ ერთმანეთს, რადგან ხელისუფლებისაგან ბოძებული ხალათით იყვნენ სტიმულირებულნი.

ტერენტი გრანელი ეპოქალური სიავის მხილებით არის ცნობილი. მისი ტრაგიზმის წყარო ღმერთის უარყოფა და ანტიქრისტეს აღზევება იყო. ეზოპეს ენით, დაშიფრული მეტყველებით მიგვანიშნებდა რწმენისუარამყოფელი ეპოქის ტრაგედიაზე: „ეს ყვავილები ვინ აურია, და ქარიშხალთან ვარდის რტოები, შორეული ყვავილები ხმებთან, გრიგალი არხევეს სულის მიმოზებს, ლუნავს ქარები ალვას, და მიკავია დამჭკნარი ია, ახლოს არ დარჩა ვარდი არცერთი და გლოვა კრთოდა ბედის წყაროდან, ზამთრის ვარდები დაიმსხვრევა ბალის კარებთან, გრიგალი მისდევს ოცნების ხომალდს, შენთვის მზე ჩაქრა, შენთვის ქარია, და ლამის ჩრდილმა დღის შუქი მოსპო, ქრება ის უმანკო და შუქი ნუგეშის, ლამე თანდათან შუქს იპარავდა, ახლა ეს შუქი აღარ ინთება, ჩემი თეთრი იმედი დაიკარგა ოდესლაც, ეს შორეული იმედიც ჩაქრა, იმედი არ ჩანს, ქარმა დარეკა, ისევ მიცქერის მთა გადამწვარი, დადის დემონი მთვარის და ავი ბედისწერა, მიპყრობს იისფერ თვალის ასე უღონო მზერა, და ჩემი სანთელიც ჩაქრა, ეს ცა შიშველი ვინ მოგვიტანა, შავი წირვები ატირდება წითელ წარმაში...“

ტერენტი გრანელი ებრძოდა საშინელ დროს, გრიგალებს, „ლამესთან“ იდგა, როგორც „ქანდაკება“, რწმენის, სიკეთის ფლუიდებს ავრცელებდა თავისი ლექსებით და არ ტოვებდა ღმერთთან შერიგების, ლაზარეს აღდგომის, „დიდი დღის“ (ღმერთი) მოვლინების, სინმინდის, ქართველი ერის გადარჩენის რწმენა: „მაგრამ ლაზარე აღდგება მკვდრეთით, აღდგება როგორც ღვთის სიყვარული“.

პოეტს აწამებდა ადამიანის განშორება ღმერთისგან, მაგრამ სჯეროდა მომავალში ადამიანის განწმენდა და უზენაესთან შერიგება: „... და სულის ლანდი ისევ გაჩნდება და ისევ მოვა დღე შერიგების“ (ისევ დადგება სურნელი კვირის).

ღვთისმეტყველებაში „შერიგება“ რელიგიური შინაარსისა და იგულისხმება ადამიანის შერიგება ღმერთთან, ადამიანის მიბრუნება სარწმუნოებისკან, რასაც ბიბლიაში დიდი ადგილი უჭირავს.

მალაქია წინასწარმეტყველი საუბრობდა მამებისა და შვილების შერიგებაზე ღმერთთან (მალაქია წინასწარმეტყველი 3,24).

პავლე მოციქული შეგვახსენებს „შერიგების მსახურებას“ (II კორინთელთა, 5, 18), „შერიგების სიტყვას“ (II კორინთელთა, 5, 19), ღმერთთან შერიგებას: „... ქრისტეს სახელით გათხოვთ: „შეურიგდით ღმერთს“ (II კორინთელთა, 5, 20).

ტერენტი გრანელის სული „ცისფერი ყვავილის“ (ღმერთის) სავანე იყო: „და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სულიდან“ (შორეული ყვავილები).

სულის თვალთ შერეგება „წმინდა შარას, წმინდა ქვებს“ (შარა).

გზა, შარა საღვთო სახელია: „აჰა, გზა, იარეთ მასზე, როცა მარჯვნივ ან მარცხნივ გადაუხვევთ“ (ესაია წინასწარმეტყველი, 30,21).

ქვა ქრისტეს პარადიგმაა: „ასე ამბობს უფალი ღმერთი: აჰა, ქვა დავდევნი სიონზე საძირკველად, ქვა გამონაცადი, ძვირფასი ქვაკუთხედი, მასზე მინდობილი არ აჩქარდება“ (ესაია წინასწარმეტყველი, 28, 16).

პოეტმა იწინასწარმეტყველა ქართველი ხალხის მიბრუნება ქრისტიანობისკენ, რელიგიური გრძნობის მარადიულობა: „კაცი, ეს გრძნობა არ მოისპობა“ (პოეზია).

ტერენტი გრანელმა ზედმიწევნით კარგად იცოდა ბიბლია და „დიდი დღის“ დადგომის (ცოდვილთა განკითხვისა და

მართალთა გაბრწყინების) იმედით ცხოვრობდა: „მოდიოდა დღე დიდი, ქარი ცოტაოდენი“.

ამავე დროს, მოსვენებას უკარგავდა ტოტალური კატაკლიზმები, პლანეტარული მასშტაბის სულიერი ავდრის მოლოდინი: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის“.

აპოკალიფსის საიდუმლოებაში ჩახედული, მეექვსე ბექედის მოხსნასა და კაცობრიობის გარდუვალ ურვა-ტკივილებსაც ხედავდა: „მიდის ეს ხანა, მიდის ეს ფიქრი და ეს ქვეყანა დარდისკენ მიჰქრის“.

უცდომელი ინტუიციით გამორჩეულმა, რამდენიმე ათეული წლით ადრე განჭვრიტა ქართველი ერის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვება. იგი თვალეგაბრწყინებული“ ეუბნებოდა ალ. სიგუას: ესენი (გულისხმობდა სერგო ორჯონიკიძეს, ლევან ლოლობერიძეს და მათ მიმდევრებს- ლ.ს.) საქართველოს ვერ დააჩოქებენ. მოვა ჩვენი დროც და საქართველო ისევ თავისუფალი ეიქნება“ (ალ. სიგუა, მოგონება ტერენტი გრანელზე, „ცისფერი სიშორე“, 1997, გვ. 416).

აპოკალიფსურ მხატვრობას მებრძოლი

მეოცე საუკუნე ღირებულებათა ტოტალური გადაფასებით გამოირჩა. მრავალი შემოქმედის სახელი ჩაიძირა დავიწყების უფსკრულში. გაღმა ნაპირამდე ვერ გააღწიეს მთავრობის მიერ ხელდასხმულმა, ხუთწლეულების პრემიებით და ორდენებით ნახალისებულმა კალმოსნებმა. სულიწმინდის მადლით ცხებული სიტყვის ოსტატები კი, რომლებიც თავის დროზე დევნილნი და შერისხულნი იყვნენ, ნათლის სვეტივით გაბრწყინდნენ და სულის სასწაულებით გაგვაოცეს. ცოტანი არიან ასეთები, მსხვერპლის ფასად რომ გადაარჩინეს უმაღლესი იდეალები. ერთ-ერთი ასეთი უპირველესი ლირიკოსის

შარავანდედით მოსილი პოეტია ტერენტი გრანელი. იგი ბოლომდე დარჩა მოუსყიდავი, მოუთვინიერებელი.

გარდაცვალებიდან თითქმის სამი ათეული წელი გაუცხოების ნისლი ებურა „მემენტო მორის“ ავტორს. მის შემოქმედებას საგანგებოდ უგულვებლყოფდნენ და მკითხველს უმაღავდნენ მედროვეები, პრიმიტივები, მაგრამ ამოოდ დაშვრნენ მისი სიდიადის დაფარვის მოსურნენი.

დღეს ტერენტი გრანელის გამორჩეული პოეტური აზრი მეუფებს ყველგან, აზრთან კი, როგორ დიდი ილია ჭავჭავაძე ბრძანებდა, არტილერიაც უძღურია.

ჩვენმა დრომ ხელახლა აღმოაჩინა ნატიფი ლირიკოსის პოეტური პლანეტა, მთელი არსებით იწამა ეს „პოეტი ბავშვი“ და ლამის ჩვენი დროის სახარებად შერაცხა მისი განუმეორებელი კრებულები.

სიტყვის ჯადოქართა ქვეყანაში, პოეტების მეფე გალაკტიონის გვერდით ცხოვრობდა ცრუ პოეტების ლეგიონებისგან გამორჩეული, ზეგარდმო მაღლით ცხებული ლირიკოსი და ისეთსავე ფურორს ახდენდა მეოცე საუკუნის 20-30-იანი წლების ქართულ სინამდვილეში, როგორც არტურ რემბო თავის თანამედროვე საფრანგეთში.

იობივით მრავალტანჯულ, წარმავალი მიწიერი ბედნიერებისგან განზე დარჩენილ, ცხოვრების ცდუნებებისგან ბოლომდე განრიდებულ ტერენტის დავით წინასწარმეტყველივით შეეძლო ეთქვა: „შევიძულე კრებული უკეთურთა. ბოროტთა გვერდით არ დავჯდები“(ფს.25/26,5).

„უცნობი სფინქსის“ „მინანქრის სტრიქონებით“ მოიხიბლა საუკუნის უპირველესი პროზაიკოსი კონსტანტინე გამსახურდია, ხოლო თვითშეცნობილმა პოეტურმა გენიამ გალაკტიონმა აღტაცება ვერ დაფარა ნალენჯიხიდან მოვლენილი ჭეშმარიტი ტალანტის „საამო ქართულით“ და „მემენტო მორის“ ავტორს „ხალასი გენია და ნიჭი , ბუნებით პოეტი, ნამდვილი პოეტი“ უწოდა.

ზეცანართმეული, ღმერთნართმეული ეპოქის შვილი იყო ტერენტი, ღმერთის გმობა კი ადამიანის გაარაფრების, ყოველგვარი უკეთურების დაკანონების საშუალებას იძლეოდა.

მაგრამ „უცნობი სფინქსის“ ნიღბით მოვლენილ პოეტს არასოდეს უწერია პარტიული დიქტატით, არასოდეს შეუქცია მინიერთა პრაგმატიზმი, სოციალისტური ქვეყნის გამოგონილი წარმატებები, ცრუ ბელადები, რომელთაც „დიქტატორ იმპერატორებს“ უწოდებდა.

ტერენტი გრანელისთვის მთავარი იყო „ენა, მამული, სარწმუნოება“, კოსმიური პრობლემები.

სისხლიანი ბოლშევიზმის ტერორითაც დაუმარცხებელი პოეტია ტერენტი გრანელი, რომელმაც სავსებით განსხვავებული, „უვალი გზა“, ნამდვილი ხელოვანის გზა აირჩია.

იოანე ნათლისმცემელი ამბობდა: „ვინც თქვენ გგონივართ, არა ვარ იგი“.

აკაკი წერეთელი გვაფრთხილებდა: „თქვენ რომ გგონივართ ის არ ვარო“.

ტერენტი გრანელი ირწმუნებოდა: „მე სხვა ვარ, ხალხი სხვაგვარად მიცნობს“.

თუმცა მის სიდიადეს გრძნობდნენ, ბოლომდე ვერ აცნობიერებდნენ და შეუცნობლობის ტკივილმა ათქმევინა: „სადაც მე ვდგავარ, იქ სიბნელეა, იქეთ არავინ არ იხედება“. ეს ღვთაებრივი სიბნელე იყო, ანუ ჩვეულებრივი მზერისთვის მოუხელთებელი სინათლე.

ჭეშმარიტი პოეტები დიდი განსაცდელის ჟამს ევლინებიან ერს. ბუნებრივია, ჩვენს დროს ასე რომ აედევნა ტერენტი გრანელის აჩრდილი და ხალხს ძილს უფრთხობს მისი პოეზიის „ცისფერი შუქი“, საღმრთო ემბაზში განბანილი აზრები.

„მემენტო მორის“ ავტორის შემოქმედება გვიზიდავს იგავურ–სიმბოლური ფორმით გამოხატული ჭეშმარიტებებით, იგი იმ მარადიული სიბრძნის წყაროს დანაფების შედეგია, რაც უფლის მიერ შთაგონებული ბიბლიიდან მომდინარეობს.

ბიბლიაში განარჩევენ ორგვარ სიბრძნეს: მიწის სიბრძნეს და ზეციურს (ბარუქ წინასწარმეტყველი), ეშმაკეულს და მალლიდან გარდმოვლენილს (პავლე მოციქული).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში სწორედ ზეციური, მარადიული სიბრძნე მოიძიება. მან კერპების, ცრუ მოციქულების, ანტიქრისტიების ეპოქაშიც გაიგნო გზა ჭეშმარიტი ღმერთისკენ.

მისი პოეზიის ნაყოფელვარე ხე უფლისგან არის კურთხეული, მისი ცეცხლი უზენაესი ცეცხლია, ჩვენ მასზე ვითბობთ ჩრდილოეთის ყინვისაგან გათოშილ ხელებს, ვწმენდთ დროის მტვრისგან გაუხეშებულ სულს და გვჯერა, რომ „უცნობი სფინქსის“ მუზა ხვალ თუ ზეგ მოაზროვნე მსოფლიოს მრავალ კუთხეს შეძრავს.

მის ენიგმურ, სიმბოლურ–მეტაფორულ სამყაროში შესასვლელი „საოცრების კარი“ ანუ ქრისტიანული ღმერთია. პოეტი ამრავალფეროვნებს, ახალი ნიუანსებით ავსებს საღმრთო სახელებს. ამ გამორჩეულ სამყაროში გვეცნაურება საღმრთო ნისლი, გამოცხადების სიბრძნე.

სისხლის, ტერორის, ძალმომრეობის ეპოქაშიც შეძლო პოეტმა ანგელოსური სულის შენარჩუნება.

განსაკუთრებული განსჯის საგნად აქცია ფილოსოფიური პრობლემები. სიკვდილ–სიცოცხლის მიმართება, ადამიანის ზნეობრივი განწმენდა, ბედისწერის იდუმალება.

იგი დაემყარა მოძღვრებას, რომლის მიხედვითაც ადამიანში ორი არსია: ღვთაებრივი და მდაბალი. ღმერთის სამყაროში, ჩვენს ნამდვილ სახლში დასაბრუნებლად აუცილებელია წმინდა სული, ინიციაციის, კათარსისის ძნელი გზის გავლა.

პოეტის სული, წმინდა გიორგის მსგავსად განიწმინდა წამების ცეცხლით, მადლის მდინარით, სულიწმინდით, გულის სისხლით.

ზიარებულთა ინიციაციის ერთ–ერთი საფეხურია ლოცვა, მსხვერპლის გაღება, მონანიება.

ტერენტი გრანელი გამუდმებით ლოცულობდა, მარხულობდა უკეთესი დროის სახელით: „ვდგავარ ქვეყნის წინ, როგორც მლოცველი, ვითმენ წამებას, სხვაგვარ დროს ველი“.

მისტიკოსები საღმრთო ტრფიალის იდეას ავითარებდნენ. პლატონის დარად, ტერენტი გრანელი განარჩევდა ორგვარ ეროსს და „ციური ეროსის“ ჰანგებს ქმნიდა, პითაგორეულ სფეროთა ჰარმონიას ეზიარებოდა.

მისი ცხოვრება სიკვდილისათვის მზადება, სიკვდილის შიშის დაძლევა და ესთეტიკური ფენომენით მარადიულობასთან შეხმიანება იყო, ამიტომაც იყო მისთვის სიკვდილი ცისფერი, როგორც მალარმესთან ოქროსფერი, ვერლენთან – მზისფერი, რემბოსთან წითელი, გალაკტიონთან – ვარდისფერი.

სიკვდილთან ბრძოლის სურვილით შეიქმნა ხელოვნება, მეცნიერება, ფილოსოფია, რელიგია.

სიკვდილის გაცნობიერება წყაროა ჩვენი გაღვიძების, ამაღლების, იგი ემსახურება ადამიანის დაფარული სულიერი ძალების გამოვლენას.

ტერენტი გრანელის რწმენით, ადამიანი კვდება არა მაშინ, როცა სული შორდება სხეულს, არამედ სიკვდილის ტოლფასია სულის დაშორება ღვთისგან. სული სიკვდილის შემდეგაც აგრძელებს არსებობას, სრულყოფას და ამბობდა: „სიკვდილია სიცოცხლეზე მეტი“.

პოეტმა გაიზიარა გარდასხეულების თეორია, გადაიხედა მილმურში, ჩანვდა ყოფნა-არყოფნის საიდუმლოებებს. იგი გამუდმებით ეძებდა „მესამე გზას“, „სხვა პლანეტას“, სწამდა უკვდავება, „სიცოცხლე სხეულის გარეშე“. მისი „მესამე გზა“ ხორცისაგან გასაღწევი, სულის გამარადისების გზა იყო, რაც სიკვდილის შემდეგ უნდა დაწყებულიყო სულიერი ნათელღების პირობების ერთგული დაცვით. ეს იყო ზეცამდე ასამაღლებელი საფეხურები.

„უცნობმა სფინქსმა“ შექმნა თავისებური გარდაცვალების სახელმძღვანელო, „მიცვალებულის დღიური“, მაგრამ

ფუჭად მოზეიმე საზოგადოებამ, რომელიც ნივთს, ვულგარულ გრძნობებს აფეტიშებდა, ვერაფერი გაუგო პოეტის უზენაეს სიბრძნეს და მის გენიალურ ნიგნს „შავი ნიგნი“ უწოდა.

ტერენტი გრანელის სულის გზები იწყება კაცობაში „ადამის ძის“ სახით და სრულდება უმაღლეს სავანეში. მის მიერ განვლილი გზა მთელი კაცობრიობის სულის გზაა და ამიტომაც არის იგი „მსოფლიოს პოეტი“.

პოეტს, ბიბლიური წინასწარმეტყველებივით, აღაშფოთებდა ადამიანის განშორება ღვთისგან და ურჩევდა მოძმეთ, შერიგებოდნენ ღმერთს, როგორც მალაქია წინასწარმეტყველი, პავლე მოციქული.

ტერენტი გრანელს ელანდებოდა ცოდვილთა განკითხვა, „უფლის დიდი ღლე, ძალზე საშინელი“ (იოველ წინასწარმეტყველი, 2,11).

ღმერთი არის მარად „ღია თვალებით“ მზიარალი „მართალი მსაჯული“ (იერემია, 32,19). ტერენტი გრანელის უნიკალური ხედვა სამყაროს გლობალურ მოვლენებს აფიქსირებდა: „ვუმზერ სამყაროს ღია თვალებით“.

„მემენტო მორის“ ავტორი თავისი თანამედროვეობის არსს განუმეორებელი სახე-სიმბოლოებით მიგვანიშნებს: უღირსი თვალი, მხეცი (აპოკალიფსურ მხეცთა ნაშიერი), კაენი, დემონი, გველი, ფინია, ჭოტი, ყვავები, ყორნები.

ეროვნულ ტრაგედიას ასახავდა ქარისგან ყაჩაღივით აკლებულები, მიტოვებული ბალების სახეებით (ბალი კაცური ბუნებაა იპოლიტე რომაელის მიხედვით). 1921 წლის აჯანყების მონაწილე, ცოცხლად დამარხული დაჭრილების საფლავებით: „...და საქართველო ეს ის მხარეა, სადაც ცოცხალი ხალხი მარხია“.

ტიროდა „ქვეყნის უკულმართობას“, აღაშფოთებდა კოსმიური ავდარი, მთელი პლანეტის ბედი: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის“...

ტოტალურ კატაკლიზმებს ღმერთის უარყოფით ხსნიდა სიმბოლურად: „ქრება ის უმანკო და შუქი ნუგემის, შორეული ყვავილებიც ხმებიან, გრიგალი არხევს ოცნების ხომალდს, გრიგალი არხევს სულის მიმოზებს“...

პოეტს ეზმანებოდა სიავის აღსასრული, ქართველი ერის – ლაზარეს აღდგინება: „...მაგრამ ლაზარე აღდგება მკვდრეთით, აღდგება როგორც ღვთის სიყვარული“.

ნებისმიერი დიდი პოეტი მოაწერდა ხელს გაუცხოების თემაზე შექმნილ ტერენტი გრანელის შედევრებს. გაუცხოების გვირგვინია საოცრად მიგნებული „უცნობი სფინქსი“.

ტერენტი გრანელი ნათელმხილველი, ნათელმსმენი, წინასწარმეტყველი იყო. მან იწინასწარმეტყველა საკუთარი გარდაცვალების თარიღი, მომავალი დიდება, თბილისში დაკრძალვა, მომავლის კატაკლიზმები, ღმერთისკენ მობრუნება, დაქირავებული პროლეტარული პოეზიის აღსასრული.

იგი ერთდროულად ხედავდა სულს და ხორცს, მიწას და ზეცას, წარმავალს და მარადიულს, საკუთარ აჩრდილს, ეთერულ სხეულს, სულის გაფითრებას, ბედის მწვერვალს, უსაზღვროებას, მოგზაურობდა ასტრალური სხეულით.

ტერენტი გრანელის ქარიშხლიანი ცხოვრება და გამორჩეული პოეზია ამა ქვეყნის ძლიერთა ყურადღებასაც იმსახურებდა. ლავრენტი ბერია აფასებდა პოეტის ნიჭს, გადაბირების მიზნით დაიახლოვა კიდეც, მაგრამ ტერენტი მიხვდა მის სატანურ ხრიკებს და ამის გამო დაწერა: „ამ ხალხის ქება არ მიხარია“...

იმ დროს, როცა ლენინი და სტალინი და დიდი კარიერისა და კეთილდღეობის შანსს იძლეოდა, სტალინს ასე მიმართა: „იმპერატორო, შენ დიქტატორო, მძვინვარებ სისხლის კორიანტელით“.

ცნობილია, ძველ რომში თავდავინწყებულ მონადიმეებთან მონა მიცვალებულის მუმიით შევარდებოდა ხოლმე და წამოიძახებდა: „მემენტო მორი!“ („გახსოვდეს სიკვდილი!“).

ტერენტი გრანელს თავის სისხლიან თანამედროვეთა თანამდებობებით გალალეულთა ვაკხანალიამ შთააგონა გენიალური ფრაზა: „მემენტო მორი!“, რადგან ჩინიანთ, ცხოველური ინსტინქტებით მოვლენილთ დავინყებოდათ ადამიანის არსი, მისი ამქვეყნად მოვლინების ღვთაებრივი მისია. ეს იყო გაფრთხილება ყველა ეპოქის მედროვეთათვის, რადგან ყველა მოკვდავს ელოდება ცოდვებისთვის განკითხვა უცდომელი უზენაესი მსაჯულისაგან.

„მემენტო მორი!“– ტერენტი გრანელის ეს მიგნებული სტრიქონი აქტუალური იყო ყოველთვის, ასეა დღესაც და აქტუალური იქნება მუდამ, ვიდრე არსებობენ ადამიანებთან კავშირგანყვეტილი აპოკალიფსურ მხეცთა ნაშიერები.

თავი V. პოეზია პლანეტების

ტერენტი გრანელის უკიდევანო თვალსაწიერი ვერ იგუებდა ჩარჩოებს, დოგმებს, ბორკილს. ის გამუდმებით ლოკალურიდან გლობალურისკენ, საზღვრის, მიჯნის მიღმა მიისწრაფოდა. მისი დაუდეგარი სული არა მხოლოდ დედამიწას, არამედ ცას, კოსმოსს, სხვა პლანეტებს ზვერავედა და სამყაროს ცენტრში ყოფნის განცდა უეფლებოდა. უხილავის ხილვის უნარით მომადლებული სხვათათვის განუჭვრეტელს უღრმავდებოდა და „მსოფლიო რადიუსით“ ქართული ლექსის გამართვის, დასავლურ-აღმოსავლურის შემოქმედებითი სინთეზირების მიზანი (რაც „ცისფერყანწელთა“ დევიზიც იყო), რეალობად აქცია.

მის პოეზიაში ბუნებრივად დაისვა მსოფლიოს შემოქმედებით ტრადიციებთან, ზოგადსაკაცობრიო პრობლემებთან მიმართების, საერთაშორისო არენაზე ქართული მხატვრული სიტყვის ადგილის და მნიშვნელობის გააზრების საკითხი.

გალაკტიონს „ქვეყნის ყველა პოლუსების“ ხილვა ეწადა, რომ თავისი ღრმააზროვანი სიტყვით მიემართა მსოფლიოსთვის: „მინდა გადმიშვას ნისლმობხვეულმა მთებმა, რომ დავინახო ქვეყნის ყველა პოლუსები: მე მოვითხოვ სიტყვას, მე გადავხედავ ქვეყნებს და ხმამალა ვამბობ: უარგყოფ, მიყვარხარ! ორი მილიონი თვალებით ვუცქერი ახალ, 1923 წელს და ვამბობ: გაუმარჯოს მომავალს!“ („ეს იყო ოქტომბრის დამლევს“).

პოეტის სურვილი იყო „ცის კაბადონზე... მსოფლიოს შესახედავად“ დაენერა „გიყვარდეთ!“ („ფანტაზია“).

საოცარი გაბედულება ვლინდებოდა ყოველ განაცხადში: „სული დაეძებს უშორეს ხაზებს“, მის მშფოთვარე გულში „ეჯახებიან პლანეტები ერთიმეორეს“, „უუდიდებულეს რითებში“ უნდა ისმოდეს „ომი ვარსკვლავეთის რაზმის“...

“უკანასკნელ საზღვართან“ მისული გრძნობდა პლანეტათა შეჯახების“ შეკავებულ „ქვითინს“ („უკანასკნელი საზღვარი“).

გალაკტიონს გათავისებული ჰქონდა „უზარმაზარი მსოფლიო ქნარის“ მოთხოვნები, „მსოფლიო ორკესტრის“, „მსოფლიოს ყველა ხმათა ხვეულის“ თავისებურებები, იწყებდა „ბაიის ბგერიდან“, ეძებდა „ბგერა-ბგერა, საგან-საგან“ და ესმოდა კოსმიური რიტმი, საღვთო მუსიკა,

ტერენტი გრანელი უეჭველად გალაკტიონის ჯუფთი გენიაა. ამას თვით გალაკტიონი აღიარებდა: „ტერენტი გრანელი ხალასი გენია და ნიჭია. საიდან ისწავლა ტერენტი გრანელმა ასეთი საამო ქართული?“

“მემენტო მორის“ ავტორის მიხედვით, „გული მსოფლიო ღერძია“, „გულის გარშემო მსოფლიო სევდის ცეცხლი ანთია“ („მარადისობის ლაჟვარდები“).

გულთან, განცდასთან, მოვლენათა ინტუიციურ აღქმასთან ერთად, პოეტს მომადლებული ჰქონდა ყოვლისმხედველი, სამყაროს საიდუმლოებათა განჭვრეტის უნარით გამორჩეული უტყუარი თვალი: „ვუმზერ სამყაროს ღია თვალებით“.

ამავე დროს, ის იყო „ღია ბალისებრ“, ანუ ალალი, მართალი, ბუნებასავით შეუნიღბავი.

“ღია თვალებით“ მზერა უფლის პრეროგატივაა: „დიდგანმზრახველო და მარადმოქმედო, რომელსაც ღია გაქვს თვალები ადამის ძეთა საქციელის მიმართ, რათა მიაგო თითოეულს თავისი საქციელის და ნამოქმედარის მიხედვით“ (იერემია წინასწარმეტყველი, 32,19).

“ღია თვალებით“ მიიცვალა მზე (ქრისტე) გალაკტიონის ლექსში „მას გახელილი დარჩა თვალები“.

ტერენტი გრანელი ამჩნევდა არა მხოლოდ ლოკალური ქრილის მოვლენებს, არამედ მსოფლიოს, პლანეტებს, მთელ სამყაროს, უსაზღვროებას და მომავლის კატაკლიზმებს აფიქ-

სირებდა მისი სულის თვალი: „მიდის ეს ხანა, მიდის ეს ფიქრი და ეს ქვეყანა დარდისკენ მიქრის”.

და ის ლოცულობდა მთელი ქვეყნის სახელით: „ვდგევარ ქვეყნის წინ, როგორც მლოცველი, ვითმენ წამებას, სხვაგვარ დროს ველი”. პოეტი დაატარებდა საკაცობრიო სევდას და შიში იპყრობდა ჭაობის, გალიის, ყუთის, საპყრობილის სახედ მოზმანებული ქვეყნის გამო: „შენ, დედამიწავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნებით ზეცას მოვიარ”...

ტერენტი გრანელი ხედავდა გონიერ, სულიერ ზეცას („რა ბრწყინვალეა ცა იქაური”) და საქვეყნო ვედრებას აღავლენდა მარადიული ცისადმი: „ნისლივით მიმაქვს ცისკენ გლოვა ჩემი და სხვისი”.

ცისკენ ლტოლვა სამყაროს მოუწესრიგებლობით იყო ნაკარნახევი და პოეტის სული ცას უვლიდა: „ექსკურსია ცისკენ“, „ბარათი ცისკენ”.

ეიმედებოდა ცასავით მარადიული პოეზია: „ჩემი ოცნება შეირხევა, როგორც ლერწამი და ცის კალთაში დაისვენებს სევდიან ძილით”.

მთელი ძალისხმევა სულისა მარადიულს, მსოფლიოს, უსაზღვროს უტრიალებდა: „ვგრძნობ მსოფლიოს და უსაზღვროს ვეტრფი“, „გულია ისევ მსოფლიო ლერძი, თანამედროვე ცხოვრება მებრძვის“ („ვდგავარ ქვეყნის წინ როგორც მლოცველი”), „მე ხომ ვიგრძენი მთელი სამყარო, მე ისევ ვეძებ მარადისობას, და მინდა ყოფნა აქაც და იქაც, შორეულ და მარადიულ სამყაროსთან ახლობელი კავშირი გამოარჩევდა”.

რაკი დედამიწა ეპატარავებოდა, სხვა პლანეტებისკენ მიილტვოდა სულით: „აქ სხვები წერენ მხოლოდ მიწაზე, როცა მე ვუმზერ პლანეტარიას“, „მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის“, „მიპყრობს პლანეტა შორი”...

განსაკუთრებით მარსი აინტერესებდა: „მარსის წიაღში შემეიყვარდა მე გაქანება“ („სონეტი“), „მთელი ღამე ვსაუბრობ ვილაც მარსიანელთან“.

მერე უფრო იზრდებოდა მასშტაბები და სულის უკიდვე- განობას გვაუნებდა ეს სურვილი: „მე მინდა ყველგან ვიყო, როგორც ღმერთი“, „მინდა ვარსებობდე ყველგან“, „მსურს სამყარო მეკავოს“, „...ავენთები..., როგორც სიმორე და პლანეტები“...

პოეტმა მართლაც მისნური უნარით, გასაოცარი ძალის- ხმევით შეძლო მოკვდავთათვის დაწესებული საზღვრების გადალახვა, მოსალოდნელი მოვლენების განჭვრეტა, მაგრამ ამან ნუგეში ვერ აპოვნინა, მსოფლიოს პრობლემებისათვის თვალის გადავებამ მის მოუნყობლობაში, დისჰარმონიაში დაარწმუნა, მთელი კაცობრიობის ავდარი შეიგრძნო, რამაც თანდაყოლილი დარდი კიდევ უფრო გაუღრმავა: „ცა იღრუბ- ლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის“, „მონყენა მოსდევს ამნაირ ავდარს, მე ხომ ვიგრძენი მთელი სამყარო“ („ჩემი ბედი“).

რა იყო ასეთი მასშტაბურობის, გამბედაობის საფუძვე- ლი?

ამის პასუხი თვით ტერენტი გრანელის პოეზიაშია: „ვგრძნობ მსოფლიოს და უსაზღვროს ვეტრფი“. რწმენის, უსაზღვროების (ღმერთის) გულწრფელი სიყვარულით ეზრდე- ბოდა ფრთები და ასტრალეებში ნავარდის უნარი ენიჭებოდა: „ვეუმზერ პლანეტარის... უსაზღვროებას, მარადისობას...“

მაგრამ მსოფლიოს, უსაზღვროს, პლანეტების სიყვარუ- ლი, მარსით დაინტერესება არამც და არამც არ ნიშნავდა გულგრილობას სამშობლოსადმი. პოეტი განიცდიდა როგორც ფიზიკურ სამშობლოს, ისე მის სულიერ ზეცას, „უხილავ სა- ქართველოს“.

ტერენტი გრანელის ყოვლისმხილველი თვალი უფლის „დიდი დღის“ დადგომას, ანუ ცოდვებისათვის განკითხვასაც აფიქსირებდა: „მოდოდა დღე დიდი, ქარი ცოტაოდენი“.

“პოეზია პლანეტების“ – გენიალური პოეტის ეს უნიკალური წიგნი (უსათუოდ უნიკალური იქნებოდა, როგორც სხვა კრებულები) ავბედობით დაკარგულია და არის უდიდესი დანაკლისი როგორც ჩვენი ქვეყნისათვის, ისე მსოფლიოსთვის, რადგან ასეთი მსოფლგანცდის და ასეთი არაჩვეულებრივი აზროვნების პოეტი საერთოდ იშვიათია, თუ არა ერთადერთი.

ტერენტი უთუოდ არ ცდებოდა, როცა თავის შემოქმედებას პლანეტის, მსოფლიოს ყურადღების ღირსად აცხადებდა.

ტერენტი გრანელი დაბეჯითებით უსვამს ხაზს არა მარტო თავის დაინტერესებას მსოფლიო პრობლემებით, არამედ საკუთარი ლექსების საკაცობრიო მნიშვნელობასაც და თვითშეცნობილი პოეტური გენიის ეს განაცხადი არ უნდა მოგვეჩვენოს უსაფუძვლო ქადილად: „და ვიცი, უსათუოდ ვარ მსოფლიო პოეტი“, „მთელ მსოფლიოს რომ დავიპყრობ, ვიცი“.

ჩვენმა დრომ ხელახლა აღმოაჩინა სულწინმიდის მიერ გაბრძნობილი შემოქმედის პოეტური პლანეტა, უფრო დიდი ძალით იწამა ეს „პოეტი ბავშვი“ და ლამის ჩვენი დროის სახარებად შერაცხა მისი განუმეორებელი კრებულები. მან უკვე ჩააბარა დროს გამოცდა და ერის რჩეულთა თანავარსკვლავედში ჩაინერა.

ტერენტი გრანელი თავის სამშობლოდ ზეცას იგულვებდა: „ჩემი ნაზი სამშობლო ლაყვარდები ცისფერი“. თავის მარადიულ სავანედ ესახებოდა „ზეციური სახლი, ცისფერი სახლი, ცისფერი ქვეყანა“. ამავე დროს, თავისი მინიერი სამშობლოდან, როგორც მთავარი მაგისტრალიდან, მიერთვოდა მსოფლიოს, უსაზღვროს და ნატრობდა: „ღმერთო, გამაღვიძე მე სხვა პლანეტაზე“.

იოგების ფილოსოფიის მიხედვით, სამყარო დაყოფილია დაბალ, მაღალ და შუა პლანეტარულ სისტემებად. დედამიწა

შუა პლანეტარული სისტემის შემადგენლობაშია. სიკვდილი ყველგან არსებობს, გარდა მალალი სულიერი პლანეტისა. ადამიანმა ისე უნდა იცხოვროს, რომ მიიღოს სულიერი სხეული და მიაღწიოს სულიერ პლანეტას.

ტერენტი გრანელი გამუდმებით ეძებდა „სხვა პლანეტას“, „მესამე გზას“, იზიარებდა სულის უკვდავების და ყოვლისშემძლების თეორიას, ჯეროდა „სიცოცხლე სხეულის გარეშე“. მისი „უვალი გზა“ ხორცისაგან გასაღწევი, სულის გამარადისების გზა იყო, რაც სიკვდილის შემდეგ უნდა დანყებულყო სულიერი ნათელლების პირობების ერთგული დაცვის შემდეგ.

პოეტის სულის გზები სათავეს იღებს კაცობაში „ადამის ძის“ სახით და სრულდება უმაღლეს სავანეში. დაღლილი მგზავრის მიერ განვლილი გზა მთელი გონიერი, მორწმუნე კაცობრიობის სულიერი გზაა და ამიტომაც არის იგი მსოფლიო პოეტი.

“უცნობი სფინქსის“ მწუხარე მუზა ხვალ თუ ზეგ მოაზროვნე მსოფლიოს მართლაც შეძრავს.

ტერენტი გრანელის აღიარება, მისი მსოფლიო მასშტაბების დანახვა უკვე დაიწყო.

მწერალი და მეცნიერი რევაზ მიშველაძე საუბრობს მის „ცადამალეულ სულზე“, მის მიერ გაკვალულ „ახალ ბილიკზე“, „პრიმიტიულობისა და გენიალობის ზღვარზე შექმნილ მის ლიტერატურულ ციხე-კოშკზე“ („მწერლის გაზეთი“, 10-23 ივნისი, 2004 წ.).

მურმან ჯგუბურია წერს, რომ „მომავალი კოსმოდრომების პოეტის სტრიქონებში „მთელი კოსმოსი იკითხება“.

ადარებს რა ყალმისა და სიტყვის მხატვრებს – ნიკო ფიროსმანს და ტერენტი გრანელს, მურმან ჯგუბურიას ალაფროთოვანებს „გენიოსი და შეშლილი გრანელის“ გენიალური პრიმიტიულობიდან გენიალურ მისტიურობამდე ამაღლებული სტრიქონები და დარქმუნებულია ამ ორი შემოქმედის (ფიროსმანისა და გრანელის) მარადიულობაში: „ასე ივლიან მხარდამხარ მხატვრი-

სა და პოეტის ნახელავნი საუკუნეების განმავლობაში (მურმან ჯგუბურია, „მომავალი კოსმოდრომების პოეტი“, „ლიტერატურული გაზეთი“, 10-23 ივნისი, 2004 წ.).

პოეტი დილარ ივარდავა ტერენტის პოეზიაში ხედავს „საღმრთო ფერებს“, ზეციურ განზომილებებში მოარულ სულს: „მას სხეულის სიმძიმე აიძულებს ამ ქვეყანაზე დროებით ყოფნას, თორემ სული ზეციური განზომილებების ლურჯ ფრინველად ჰყავს მიმინოსავით განვრთნილი“.

აკეთებს რა შედარებას უცხოელ ავტორებთან, დილარ ივარდავა მიკიბ-მოკიბვის გარეშე აღნიშნავს ტერენტის უპირატესობას: „ვერც როლინა, ვერც რემბო, ვერც ვიიონი და მით უმეტეს ნადსონი – ბოჰემისა და მელანქოლიის თავგადაკლული რაინდები, დღენიადაგ ქალებივით ატირებულნი, თავიანთ ლექსებში ვერ ედრებიან ინფანტას ცრემლივით მონანკარე გრანელის სტრიქონებს“ („მწერლის გაზეთი“, 22-28 ნოემბერი, 2001 წელი).

პოეტი თამაზ ფიფია ასე ალაპარაკებს ტერენტი გრანელს: „მწამს ლაჟვარდები მარადისობის და პლანეტების მწე პოეზია... მე კი ვინეკი ფრთებზე გრიგალის – განედებს ვანდე უკვდავი სული... გული, სამყაროს ნამდვილი ღერძი მე მაგრძნობინებს მსოფლიო სევდას... მინდა შორეულ პლანეტის მწამდეს – სული დაეძებს ოცნების ყურეს... სივრცენი მიხმობს მე გასაკვირი“.

და უმთავრესია აზრი, რომ ტერენტი გრანელი მარადისობის და ღმერთის რჩეულია: „მარადიული გიცავს სამყარო, ახლოს გეგულვის თვითონ უფალი“ (თამაზ ფიფია, „ფრაგმენტი გრანელის ფიქრებიდან“, „მწერლის გაზეთი“, 10-16/X, 2002 წ.).

ტერენტი გრანელის დიდი მოამაგე ლერი ალიმონაკი წერს: „ტერენტი გრანელის შემოქმედებას როცა მთლიანად ნაიკითხავ, ისეთი შთაბეჭდილება გრჩება, რომ მინაზე დაბადებული კი არ არის, არამედ სხვა სამყაროდანაა მოსული.

თითქოს მისტირის სხვა, უხილავ სამყაროს, სადაც რაღაც აქვს დატოვებული. ბავშვს რომ გადმოსვამ უცხო სამყაროში და არ იცის, სად მიდის, ასე გადმოსულს ჰგავს ამ პლანეტაზე“ (ჟურნალი „სარკე“, 2003 წ. 26/III-1/IV).

„იგი“, „განუწყეტელ პოეტურ ინსპირაციაში ჩართული, დუმილით იძენდა კოსმიურ ძალებს“ (ლერი ალიმონაკი, „გრანელის ლანდი“, თბ. 1998, გვ. 32).

ვლადიმერ ნორაკიდის აზრით, „ყოველდღიური მოვლენა ვერ იწვევს პოეტში პოეზიის ცეცხლს, – პოეტს აწუხებს მსოფლიო რაობა, ფართო ფორმით. მისი პესიმიზმი თუ ოპტიმიზმი არ არის რუტინის, მიეთ-მოეთის, არამედ საერთოა, მსოფლიო.

...მისი რკალი ინტუიციური ცდაა მსოფლიო რკინის რკალის გარღვევის“ (ვლ. ნორაკიძე, ტერენტი გრანელის პოეზია, ჩემი ცხოვრება მხოლოდ ლექსია, გვ. 138).

გრიგოლ შავიშვილი საუბრობს ტერენტი გრანელის პოეზიის „კოსმიურ ელემენტებზე, პოეტის „კოსმიურ იდეალებზე“ (იქვე, გვ. 151).

აპოლონ ქელბაქიანის დაკვირვებით, „ტერენტი გრანელის პოეზია „ყოფნა-არყოფნის“ საკითხია, სიკვდილ-სიცოცხლის“ პრობლემაა. ეს არის მსოფლიო სევდა, რომლითაც შეპყრობილი იყვნენ ისეთი ბუმბერაზი პოეტები, როგორიც იყვნენ ბაირონი და ბარათაშვილი... გრანელის სევდა უფრო უიმედოა. ინტუიციური ხედვა ტ. გრანელში უმაღლეს ნერტილამდე აღწევს“ (იქვე, გვ. 21).

მხატვარ რეზო ადამიას ნიგნები „სისხლიდან ცრემლი“ (2008) და „უკვდავება სიკვდილშია“ (2011) წარმოადგენს „ემენტო მორის“ ავტორის აპოლოგიას. მხატვარი პოეტს უწოდებს „პლანეტების მგოსანს“, „კოსმიური ფენომენის უცნაურ ბინადარს“ და მის შემოქმედებაში ესმის „კოსმიურ ხმათა კივილი, კოსმიური ბგერები, მარადიული მარტვილობის სიტყვები, კოსმიური მონოლოგი, კოსმიური მუსიკა, კოსმიური სევდა, კოსმიური სივრცის მარადიულობაში გახშიანებული გრა-

ნელისეული, წმინდანური, სევდიანი, მაგრამ მოციქულებრივი მართალი ხმა“ (გვ. 7), ღამეული, ნისლდაფენილი, ჩვენი პლანეტის გარეთ გამავალი ხმა აფორიზმი: „შენ დედამინავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნებით ზეცას მოვიარ...“

მხატვარი გრანელის პოეზიაში ხედავს კოსმიურ მოგზაურობას, კოსმიურ სივრცეს, კოსმიურ სურათს, კოსმიურ ფერებს, კოსმიურ სიდიდეებს, კოსმიურ აზროვნებას, კოსმიურ ველს, კოსმიურ გენს, კოსმიურ სამკაულებს, კოსმიურ სულს, კოსმოსის მარადიულ სამყაროს, მგოსნის ლექსად ნააზრევ კოსმიურ სურათს, კოსმიურ სიმართლეს...

ტერენტი გრანელის გენიალურობის დაჟინებული და დამაჯერებელი მტკიცებაა რეზო ადამიას განაცხადი: „ძლიერი, ღვთისნიერი, ყოველმხრივ განწმენდილი ანგელოზური ბუნების და კოსმიურად დამოუკიდებელი სული მხოლოდ დიდ ადამიანებს და გენიებს გააჩნიათ: „ამდაგვარი სულის მატარებელი გახლდათ ტერენტი გრანელი“ (იქვე, გვ 6).

რეზო ადამია საუბრობს მგოსნის „შეუღარებელ გენიაზე“ და იმონებს პოეტის სიტყვებს: „წმინდაო ღმერთო, რად გამაჩინე, მე ხომ სიცოცხლე არ მითხოვია“ – მილიარდობით წლის შემდეგაც, ამ თითქმის ტრაგიკულ გოდებას მწარედ იტყვიან სიკვდილის კარამდე მისულნი... ამდაგვარი, კოსმიური პოეტური თემის გახსნა, თანაც ასეთი მაღალი დონით, თუ მუსიკალური სიღრმეებით და მაღალმხატვრულად, მხოლოდ გენიათ ძალუძთ“ (იქვე, გვ 7).

რეზო ადამიას გენიებად, კოსმიურ წმინდანებად ესახება ნიკო ფიროსმანიშვილი და ტერენტი გრანელი: „...ორივე გენია წმინდანებია კოსმიურ სივრცეში... ისინი უფალთან მარადისობაში თანაარსებობენ“ (იქვე).

„გაზაფხულის საღამოა მშვიდი, ხიდან ხეზე გადაფრინდა ჩიტი“ – ასეთ კოსმიურ ბგერებს, ალბათ, მთავარანგელოზის გაფრენისას მისი უნაზესი ფრთათა რხევა თუ ტოვებს“...

„ლექსით „ფიროსმანი“ ტერენტი გრანელი მსოფლიოს პოეზიის შედეგთა გალერეაშია ექსპონირებული“ (იქვე, გვ. 14).

ტერენტი გრანელი იყო კოსმიური სულით და სევდით ნაკვები პოეტი. გრანელში ჩაისახა და მკაფიო სურათად ჩაიხატა ადამიანის მოდემის მარადიული ტრაგედია, სული და მისი ბედის მთლიანი სახე“ (იქვე, გვ. 3).

„ალბათ, წინაპართა კოსმიური ველის ცოცხალი ხაზიც უნაკლოდ გადიოდა ტერენტის სულში“ (იქვე).

„ტერენტი გრანელმა მთელი მსოფლიო შემოიტანა თავის სულში, კოსმიურ პრობლემებს ლირიკით გასცა პასუხი“ – სამართლიანად აღნიშნავს მკვლევარი აპოლონ ჟორდანია („დრო და შემოქმედება“, თბ. 1987).

„ბედნიერი ხარ, თუ დრო გათანგე და მის სალესზე სული ალესე“, მიმართავს ზვიად გამსახურდია მგლოვიარე სერაფიმს („მარტოობა“ – ტ. გრანელს, „მწერლის გაზეთი“, 22-28 ნოემბერი, 2001).

მუხრან მაჭავარიანი ტერენტი გრანელს უწოდებს „ჭეშმარიტ პოეტს, ვაჟას ნაღდ აჩრდილს“ („დიდ სალამს უძღვნის ახლა მუხრანი“, „მწერლის გაზეთი“, 2001, იქვე).

მერაბ კოსტავა გაოცებულია იმით, როგორ „ჰკვირობდა სულეთის სიღრმეს „მემენტო მორის“ ავტორი და საზღვრის გაღმა გაღწეულად წარმოიდგენს მას: „ეს დედამიწა აკრთობდა გრანელს, როცა ოცნებით ცაში ვიდოდა, იმ ცეცხლის ალით თვით დაიგრაგნა, ვიდრემდე საზღვარს გადავიდოდა“ (მერაბ კოსტავა, „გალაკტიონი“).

პარიზში მცხოვრები ქართველი, ტერენტი გრანელის შემოქმედების მთარგმნელი და მკვლევარი დათო თოთიბაძე ხაზს უსვამს კოსმიური სივრცეებისადმი ტერენტი გრანელის ინტერესს: „ლამე შეახსენებს პოეტს შემოქმედების უსასრულობას და კოსმიური სივრცეების მონაწილედ ხდის“ (დათო თოთიბაძე, ტერენტი გრანელი, ხელნაწერი).

აქვე ნათქვამია, რომ ტერენტი გრანელმა „მთელი ცხოვრება მარტოსულად გაატარა და შეეპარა კოსმიური სპლინის თავისებური ნაირსახეობა, რომელიც შემდგომში მისი შემოქმედების ფუძედ და შთაგონების ერთ-ერთ წყაროდ გადაიქცა“ (იქვე, გვ. 38).

შემდეგ „სამყაროს სინათლედ ქცეული პოეტი როგორც იქნა, თავის ორმაგ განზომილებას იღებს, მისტიურს და კოსმიურს – ამას უწოდებს გრანელი „მესამე გზას“, ცხოვრების აზრს, მიწიერ ცხოვრებასაც, რა თქმა უნდა, მაგრამ უპირველესად ციურ და სულიერ ცხოვრებას. მან გადალახა ადამიანური განზომილება, რომ შემოქმედის სიტყვით შთაგონებული წინასწარმეტყველი გამხდარიყო“ (იქვე).

ტერენტი გრანელმა „საუკუნოვანი ომი გადაიხადა ყოფნა-არყოფნის კანონმდებელთან – დროსთან და სძლია იგი. მისმა ნაგვემმა სულმა ლოცვით გამოაღწია მეოცე საუკუნის მშფოთვარებასა და უღმერთობას და განწმენდილი, ოცდამეერთე საუკუნის კარიბჭესთან ლეგენდად მდგარი, განახლების ძალითა და რწმენით გვიხმობს ახალ საუკუნეებთან მისაახლოებლად“ (ლერი ალიმონაკი, მამანტი როგავას წერილიდან „ტერენტი გრანელი“, ქართული მწერლობა – XXI, №1 (5), 2009, გვ. 21-22).

“...ქვეყნად მოვლენილი გრაალის თასში ჩამოღვრილი სისხლისა და სულის მატარებელი წმინდა პოეტი შინაგანი, მშობელი ერის გულისხმით ენაცვლება ჯვარზე გაკრულ ქრისტეს, რათა საბოლოო დაღუპვისგან იხსნას ადამიანთა სულები, ქართველ ერში რომ არ ჩაკვდეს თავისუფლების ნაპერწკალი, სიყვარულისა და ლაზარეს აღდგინების დიადი მომავლის რწმენა“ (მამანტი როგავა, იქვე, გვ. 28).

თავი VI. სახისგაქველავის საკითხები ქრისტიანული სიმბოლიკა

ტერენტი გრანელი ქართული კლასიკური პოეზიის მაგისტრალური ხაზის გამგრძელებელია და, მაინც, სრულიად თავისებური, განუმეორებელი და განსხვავებული მოვლენა. მისი მსოფლგანცდა ქრისტიანულია და, ამავე დროს, ამაღლებული ფენომენი.

პოეტის უღრმესი, ურთულესი, მრავალნიშნადი, ენიგმებით სავსე შემოქმედება ბოლომდე უცხო და გაუგებარი დარჩა პროლეტარული პრიმიტივისთვის.

ტ. გრანელი თავის თავს უწოდებდა „პოეტს, წამოსულს მაღალ ზეციდან“.

„ზეცა მწყურია და მინა მშია“ – პოეზიის მისიის ყველაზე სრულყოფილი გაგებაა, მაგრამ საერთოდ მიუწვდომელი ერთსახოვანი, დაქირავებული პოეტების ლეგიონებისათვის, რომელთაც მიხეილ ჯავახიშვილმა „დაბადებითვე სულიერი საჭურისები“ უწოდა.

მინასა და ჭაობში ბოლომდე ჩაფლული კალმოსნებისთვის ყველაზე გამაღიზიანებელი მაინც ტ. გრანელის ანგელოსობა, ღმერთისკენ სწრაფვა, ცაში ფრენის მოტივები იყო, რისის პირობაც არის სულიერი ამაღლებულობა, უცოდველობა, ტრივიალური არსებობის უგულვებლყოფის უნარი.

თუ ჭეშმარიტი პოეტობა ზეციურთან წილნაყარობაა, ტ. გრანელი ამით იყო დიადი და მრავალი საღვთო სახელიც მოიპოვება მის შემოქმედებაში.

„მემენტო მორის“ ავტორი გამუდმებით აღავლენდა ლოცვებს და დაეძებდა ღმერთს, ჭეშმარიტებას: „ღმერთო, სადა ხარ, მე შენ დაგეძებ“, „ღმერთო, სიცოცხლის შუქი მაღირსე“...

უსასრულო იყო ეს მოლოდინი: „წმინდაო ღმერთო, მე დიდხანს გელოდი!“ („ლამის მოუსვენრობა“).

პოეტის სული ღმერთისთვის, უზენაესისთვის შენირული სული იყო: „შენი ზვარაკია, ღმერთო, ჩემი სული“ („ვედრება“)

უფალს ევედრებოდა, დაეფარა უკეთურობისაგან, მოეცა ბოროტებასთან გაძლების უნარი: „ო, ჩემს გარშემო მკვლევებია და გამცემლები, უფალი იყოს ამ ქალაქში ჩემი მფარველი“.

კიდევ პოულობდა ძალას, გაქცეოდა უხამსობას: „აჰა, მოვშორდი იმ მეშჩანობას, რომლის გარშემო მე მოვემწყვდი“.

ღიადი მიზნები ვერასოდეს იგუებს დახურდავებას. ტ. გრანელი, საბედნიეროდ, მუდამ ინარჩუნებდა სულის სინმინდეს: „ძვირფასო, მხოლოდ მე დავრჩი წმინდა და სხვებმა სული ფულზე გაყიდა“.

მას დავით წინასწარმეტყველივით შეეძლო ეთქვა: „მოვიძულე კრებული უკეთურთა და უღმრთოთა თანა მე არა დავჯდე“ (ფს. 26, 5).

„ვიდრე სხეულში ვსახლობთ, ღმერთის გარეშე ვსახლობთ“.

„ხორცისაგან მთესველი ხორცისაგან მოიმკის ხრწნილებას, ხოლო სულში მთესველი სულისაგან მოიმკის საუკუნო სიცოცხლეს“ – შეგვაგონებს პავლე მოციქულის ერთ-ერთი ეპისტოლე. (პავლე მოციქული, გალატელთა, 6, 8).

უსხეულო არსებობის საიდუმლოებას ნაზიარები ტ. გრანელი ლანდად, ღმერთის სულად იყო ქცეული: „ეს ჩემი სული ლანდი ღმერთის“. ამ გაგებით ლანდად ქცევა ღმერთად ქცევის ტოლფასია: „როგორც ლანდი, ისე ვარ... როგორც ღმერთი, ისე ვარ“ („მთანმინდა“).

ღიდი ძალისხმევის მეოხებით შესაძლებელი ხდებოდა თეოზისის მიღწევა უსხეულო, წმინდა არსებობით, ამიტომაც იყო „გრძნეული ლანდი“, რომელსაც „სულის ლანდი“ – ღმერთი აძლევდა ცხოვრებასთან შერიგების სტიმულს: „და სულის

ლანდი ისევ გაჩნდება და ისევ მოვა დღე შერიგების“ („ისევ დადგება“).

„საოცრების ლანდები“ ღმერთია: „საოცრების ლანდები შენს წინ გლოვას ანთებენ, როგორც ბრილიანტები საიდუმლო ოცნებით“ („მწუხარე მელოდია“). „საოცრების წარსულსაც“ ანალოგიური ქვეტექსტი აქვს: „საოცრების წარსული, ემაფოტზე ასული, ჩქარი და მოქანცული სიკვდილს არ ვენანები“ („მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე“). ეს სახეები უნდა მომდინარეობდეს ბიბლიიდან, სადაც ღმერთი არის „საკვირველი საოცარი“ (I, 975).

ყურადღებას იქცევს „მფარველი ლანდის“ სახე: „მფარველი ლანდი მაშინ არ მყავდა“.

„ცისფერი ლანდის“ ადრესატიც ღმერთია: „ცისფერ ლანდებით გაივლის ღამე და ჩემი შიში გაიფანტება“.

ანალოგიურ კონტექსტშია მოაზრებული „მფარველი თვალი“: „არ ჩანს მფარველი თვალი, ირგვლივ გზებია შორი“ („ლოდინი ბედის“). „მფარველი“ ღმერთია ბიბლიაში (I, 69,81), დ. გურამიშვილის პოეზიაში.

„თვალთა ნათელი“, „მზის თვალი“ ასევე ღმერთის სახედ მოიაზრება დ. გურამიშვილთან, ჰიმნოგრაფიაში.

„ღმერთო, ძალა მომეცი“, „ღმერთო, სიცოცხლის შუქი მალირსე“ – ევედრება პოეტი უფალს და ეს „ვედრება“ ზოგჯერ „ხელია“...

„მარტო ვიყავ, არვინ მყავდა მე ღვთის მეტი სხვა პატრონი“ – გვაზიარებდა თავის უნუგემობას დ. გურამიშვილი.

ანალოგიურ მდგომარეობას გვიცნობიერებს ტ. გრანელი: „ანდა ვინ მოვა, არა მყავს კაცი, მე თუ დამისხნის – მხოლოდ უფალი. როდის იქნება ის დღე ძვირფასი, როცა ვიქნები თავისუფალი“ („ახლა სადღაც შორს“).

ტ. გრანელის პოეზიაში გამრავალფეროვნებულია საღმერთო სახელები, რაც ამ ცნებისადმი ღრმა და თანმიმდევრული ინტერესების გამოხატულებაა.

„მზერამოღლილი და მიზეზიანი“ ეწოდება ერთ ლექსში ღმერთს, რომელიც ცოდვათა განმკითხავად უნდა მოევიდნოს ლირიკულ გმირს: „ჩემი სავანე უდაბნოა და შეცოდება, ვერ გავექცევი მზერამოღლილს და მიზეზიანს“ („საიდუმლო მისალმება ჭლექიან სამრეკლოს“).

პოეტის უსაყვარლესი სახეა ქრისტე.

ქრისტე „წმინდა მაცხოვარია“, რომელთანაც მონინებულ მიმართებას გვაგრძნობინებს სტრიქონები: „უნინ მაცხოვარს სანთელს ვუნთებდი“, „შენ წმინდაო მაცხოვარო, ამინ!“

ადამის ცოდვების მტვირთველი პოეტის გახელებული სურვილია ქრისტეს მიერ სულის ხსნა: „წამი აღმაფრენის და ფიქრი ნაჩვევი. ღმერთო, გამაფრინე და ქრისტე მაჩვენე, ხელს მალლა აგიშვერს ცოდვა ადამისა: „ღმერთო! გამაგიჟე და შენვე დამიცავ“ („ლოცვა გაფრენისათვის“).

ქრისტეს ეპითეტია ტ. გრანელის ლექსში „მწუხარე“: „მე შენთან მოვალ დღესაც, როგორც მწუხარე ქრისტე“ („ანწინილი ბედი“).

მწუხარებით, ცრემლებით ქრისტესებურად დიადია პოეტი: „და სასიკვდილო თეთრი ცრემლიდან მე ვიხედები, როგორც იესო“ („შემოდგომის პასტორალი“), „როგორც ქრისტე, ვიხედები მალლა“ („ლამის სტრიქონები“).

ჯვარცმული ქრისტე ღიადი მსხვერპლია და ამ ტრაგიკულ მომენტს არაერთხელ უბრუნდება პოეტი: „ჯვარზე შედება ქრისტე გულის უმანკო სისხლმა“ („მოგონება შორეულზე“).

ჯვარცმის ანალოგიურია თვით ტ. გრანელის ხედრი: „ეს იყო დარდი, სულის დაღალვა და სისხლიანი ბედი ქრისტესი“.

ჯვარცმის მისტერიის მთავარი წევრია მარიამ ღვთისმშობელი, რომელიც ტირის თავის ძეს.

ტ. გრანელი სახარების ამ მომენტს ორგანულად ურთავს თავისი ჯვარცმული ცხოვრების აღსასრულს სიკვდილის წინასწარ ხილვებში: მასზე – ჯვარცმულ იესოზე – ტირის დედა მარიამი ანგელოზებთან ერთად: „კუბოსთან იდგნენ სე-

რაფიშები და ღვთისმშობელი ჩემზე ტიროდა“ („მიცვალებულის დღიურიდან“). ან: „ალბათ სამარესთან ვარდი მრავალია, ალბათ მარიაშიც ტირის თავდახრილი“ („სიჩუმის ყვავილები“).

„როგორც ქრისტე, ვიხედები მალა“ – ამბობს პოეტი და ისიც ზეცის ბინადარია ქრისტესავით.

ქრისტესებური სულიერი კომპლექსები იყო პირობა იმისა, რომ ასე ორგანულად განეცადა ეს ორბუნებოვანი ღმერთი, ასე ახლოს ყოფილიყო ჯვარცმულ ღმერთთან, ღმერთის ზეცასთან, „სხვა ზეცასთან“: „მივყვები გაყინულ რიყეს, სიცივე ძალღვივთ მიყვებს. სიცივე მიყვებს და მიტევს. მე ვგავარ უთუოდ ქრისტეს. ქალაქსაც ძვალ-რბილში უვლის სიცივე – თებერვლის სული. სხვა ზეცა მპირდება ამინდს, წმინდაო მაცხოვარო, ამინ!“

ორმხრივი იყო ეს „კომუნიკაცია“, თვითონაც ქრისტეს რჩეულად ისახებოდა: „იყო სიჩუმე, სამი წერტილი, მას შემდეგ ბევრი ხანი გავიდა. ახლა შორს ელავს ცა მონმენდილი და მიხმობს ქრისტე მე ვარსკვლავიდან“.

პოეტი არამარტო სისხლიანი ქრისტეა, არამედ მისი უმანკო ბავშვობის თანაზიარია, ის არის „ღრუბლის ბავშვი“. გრიგოლ ნოსელისათვის ღრუბელი ნიშნავს სულიწმიდას, ბერძნულ ლიტურგურაში მარიამს ეწოდება „გაბრწყინებული ღრუბელი სულისა“ (ზვიად გამსახურდია, „ვეფხისტყაოსანის სახისმეტყველება“ თბ. 1991 წ. გვ. 66).

განღმრთობის ძალზე საინტერესო მაგალითია „ბავშვი-უფალის“ სახე, სიზმრისეული ხილვის საშუალებით გახსნილი: „თითქოს ვიყავი ათი წლის ბავშვი, თითქოს ვიყავი ბავშვი უფალი. არ ქროდა ქარი და უცხო ბაღში მე მივდიოდი თავისუფალი... ხელში მეკავა თეთრი ყვავილი და მივდიოდი თავისუფალი“.

ბავშვს სინმიდის სიმბოლოდ ხშირად წარმოგვიდგენს პოეტი და ამაშიც ქრისტეს იმ შეგონების მიმდევარია, რომლის მიხედვითაც, ღვთის სასუფეველში შესვლა მხოლოდ ბავშვური სინმინდით და უმანკოებით შეიძლება. ამიტომ ელოდე-

ბა მის სულს გარდაცვალების შემდეგ სამოთხე: „გლოვის ზარებით გამაქანებს თეთრი კარეტა და ჩემი სული სამოთხეში მივა გოდებით“.

შემოქმედებითი ნვალების გამო პოეტიც ქრისტესავით გოლგოთას გაივლის: „ყოველი ღამე არის გოლგოთა“ („ცრემლი შუალამის“).

უფალი პოეტის მარადიული მცველია: „ო, უფალი დამიცავს კვირების კეცაზე“ („მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე“), „და მალლიდან ქრისტე ყვავილს ისვრის“...

მარადისობის კარიბჭესთან ქრისტე ენუგეშება პოეტს, როგორც უკვდავების მომნიჭებელი: „მე ისევ ვდგავარ მარადისობის გარინდებულ საზღვართან, ვით მგლოვიარე სერაფიმი და ველი ქრისტეს ლანდს, რომელიც მე დამიხსნის განსაცდელისაგან“ („გულიდან სისხლის წვეთები“).

სიკვდილთან დაკავშირებულ ხილვებში „ქრისტეს თვალები“ ელანდება პოეტს („ჩემო ზოზია“). ქრისტეს, მარიამ ღვთისმშობელს, სერაფიმებს და ანგელოზებს წარმოიდგენს მიცვალებისა და გასვენების მომენტში: „კუბოსთან იდგნენ სერაფიმები და ღვთისმშობელი ჩემზე ტიროდა... მიმასვენებდნენ ანგელოზები და კუბოს ქრისტე წინ მიუძლოდა“ („მიცვალებულის დღიურიდან“).

ქრისტეს სიმბოლოურ სახელად უნდა მივიჩნიოთ „მგლოვიარე კარი“: „ყოველივე მორჩა მგლოვიარე კართან, ეშაფოტი მოჩანს, საფლავების გარდა“ („სიშორის ცეცხლი“).

„კარის“ ადრესატი ქრისტეა სახარებაში: „მე ვარ კარი ცხოვართაი... მე კარ ვარ“ (იოვანე, 585, 7, 585, 9).

ამ სახეს პოეტმა „მგლოვიარე“ წაამატა (სხვაგან „მწუხარე“ იყო).

„მე საოცრებას მივდევ და მცილდებიან სხვები“ – ვფიქრობთ, ასეთსავე კონტექსტში უნდა იქნეს გაგებული „საოცრების კარები“: „ვედგევარ საოცრების კარებთან, როგორც სიზმარი წარსულის“ („ცისფერი სინათლე“). ასევე ღმერთთან

მიახლოების სურვილია „დაკეტილი კარის“ გაღება: „მინდა ავ-
დგე, გავიხედო გარეთ და გავალო დაკეტილი კარი“.

„საოცრებაში“ იგივე აზრი უნდა მოვინიშნოთ: „და ისევ
საოცრება“, „და ვუცდი ისევ სხვა საოცრებას“, „საოცრება
მოგელის“, „ისევ იღბალმა და საოცრებამ უმზეო დღენი შენს
წინ გაფინეს“...

ეს „საოცრება“ სულშია დავანებული: „აელვარდა გუშინ
უიმედო მინა და წამებულ სულში საოცრებას სძინავს“ („სი-
შორის ცეცხლი“).

„ლამის ლანდი“ და ლამის ცეცხლი“ ასევე ღმერთის სიმ-
ბოლოდ ისახება: „ლამის ლანდი მე ფანჯრიდან ვნახე, ლამის
ცეცხლი ეკიდება თვალებს“. „სიშორის ცეცხლსაც“ ასეთი გა-
გება აქვს: „ისევ სიშორის ცეცხლი მიზიდავს“.

პირველი სახის წყარო უცნობია, ხოლო „ცეცხლი“
ღმერთის სახედ არის მიჩნეული ბიბლიაში, დ. არეოპაგელ-
თან, ჰიმნოგრაფიაში. ამ ცნებას პოეტმა დაამატა „ლამის“ ნი-
უანსი, სადაც ღამე ღმერთის შეუცნობლობაზე ხაზგასმია
(მდრ. რუსაველის „მზიანი ღამე“).

ღმერთი ყველა რელიგიაში ნათელია. ნათელია ქრისტე:
„მე ვარ ნათელი სოფლისაი“ (იოვანე, 581, 5).

ტ. გრანელი უცდის არა ჩვეულებრივ, არამედ ზებუნებ-
რივ ნათელს, რათა გაიფანტოს ირგვლივ გაფენილი სიბნელე:
„და ასე ფიქრი უფრო ძნელია, როცა თვალები ნათელს უც-
დიან, ღმერთო, ჩემს ირგვლივ რა სიბნელეა, ღმერთო, ჩემს
ირგვლივ რა ბურუსია?! („უმიზნო ხეტიალი“).

ღმერთი ბიბლიაში არის „ნათელი თუალთაი (I, 1171),
„ნათელი დიდი“ (მათე, 4, 16), „ნათელი“, „ნარუვალი ნათელი“
(დ. გურამიშვილი).

„თეთრი იმედიც“ ნათლის ვარიაციია: „მე უფსკრულთან
მივედი, ყოფნა ისე მიმბეზრდა, ჩემი თეთრი იმედი დაიკარგა
ოდესლაც“. ასეთივე აზრის მქონე სახეა სხვა იმედი: „იქ მი-
ვალ, სადაც მუსიკა უკრავს, სადაც ცხოვრობენ სხვა იმედები.

ამ სახის ახლებური ნიუანსია „თეთრი სავანე“: „ჩემს სულს სწყურია თეთრი სავანე“ („ციხის ელგია“). ეს სახეები აშკარად ორიგინალურია.

ღმერთის სახელია „უსაზღვრო“, „უსაზღვროება“ (ი. დამასკელი, ჰიმნოგრაფია): „ჩემს სულს სწყურია თეთრი სავანე, ჩემს სულს სწყურია „უსაზღვროება“, „ვგრძნობ მსოფლიოს და უსაზღვროს ვეტრფი“.

მისტიკოსი პოეტი ხედავდა უსაზღვროებას: „შორიდან ვხედავ საკუთარ აჩრდილს, შორიდან ვხედავ უსაზღვროებას“ (მდრ. ნეტარი ავგუსტინე: „...დავინახე ... უხილავი იგი შენი, უფალო“... მე დავინახე უხილავი იგი ღმერთისა“ („აღსარება“, 1985 წ. გვ. 245, 247).

ბიბლიის, ღვთისმეტყველების მიხედვით, ღმერთის სამყოფელია არა ხილული ცა, არამედ „ცანი ცათანი“: ცანი ცათანი გონიერი ზეცაა“ (ნეტარი ავგუსტინე, „აღსარება“, გვ. 353, 386).

ცანი ცათანის“ შესატყვისია ტ. გრანელის „მარადიული ცა“ („მე მარადიულ ცისკენ მივინეე“), „მარადისობის ლაჟვარდები“, „ლაჟვარდოვანი ცა“, ხოლო „მარადისობა“ ღმერთია: „მე ისევ ვეძებ გულისთვის საფლავს, მე ისევ ვეძებ მარადისობა“.

„შორეული და უხილავი მზის“ ხილვის სურვილი ღმერთის მოვლინების სურვილია, თვით პოეტი კი თითქოს კი, მარადიული ადამიანია, ქვეყნის გაჩენიდან მიმსწრაფი მზე ღმერთისკენ: „მე ქვეყნის გაჩენიდან ნელა მივდიოდი სინათლისაკენ, რომ მეხილა მზე. ალბათ მიზიდავდა შორეული და უხილავი“ („გულიდან სისხლის წვეთები“).

„ქართლის ცხოვრებაში“ მეფე ფარნაოზს სწორედ მზის სახით ეზმანა ღმერთი.

ღმერთის გამოცხადების ტოლფასია „ცისფერ ღამეში“ აელვარებული „წითელი მზე“, „წითელი მზე აელვარდა მინებთან, მოდის ჩუმი და ცისფერი ღამე“ („სიცოცხლის გრადაცია“).

ქრისტიანული სამება მზის სახეშია მოაზრებული, მა-
მალმერთი – მზეა, შუქი – ძე, ნათელი – სულიწმიდა.

ძე ღმერთის შუქს მიელტვის პოეტი: „ღმერთო, სიცოც-
ხლის შუქი მაღირსე, დღეს ასეთია ჩემი პროფილი“.

„სიცოცხლის შუქის“ წყაროა ფსალმუნი: „...ღმერთო,
იხსენი ჩემი სული სიკვდილისაგან, აგერ ჩემი ფეხი წაბორძი-
კებისგან, რათა ვიარო ღმერთის წინაშე სიცოცხლის შუქით“
(ფს. 56, 14).

მერე ეს „შუქი“ ცისფერთან ფიგურირებს და, ამავე
დროს, ტრადიციული ატრიბუტიც ახლავს, „მარადისობის“ სა-
ხით: „სულთან ახლოა ცისფერი შუქი მარადისობის“.

ღვთაებრივია პოეტის სულის შუქი და თეთრი, წმინდა:
„თეთრი შუქი ინთება ჩემი სულის და ვარდის“, „თეთრი სიჩუ-
მეც“ და „თეთრი იმედიც“ ღმერთია: „სულში თეთრი სიჩუმეა
დღესაც“. „ჩემი თეთრი იმედი დაიკარგა ოდესღაც“.

ღმერთი სულია: „ხოლო უფალი სულ არს“ (კორინთელ-
თა მიმართ, 3, 4, 521, 17), „ღმერთი სულია სახიერი“ (დიონი-
სე არეოპაგელი, „შრომები“, 1961 წ., 15, 14).

მერე ამ ცნებას „ცისფერის“ ნიუანსი შესძინა გ. გრა-
ნელმა: „მოვა ცისფერი სული“.

„ცისფერი სიშორე“ ხაზს უსვამს განღმრთობას პოეზიის
ძალით: „აღბათ გენიოსი ვარ და ცისფერი სიშორე“.

ნეოლოგიზმიც შექმნა ცისფერის გამოყენებით და ისიც
უზენაესს მიუახლოვა: „ეს ჩუმი ზეცა და სიცისფერე იყოს მა-
რადის ჩემი ნუგეში“.

ღვთაების „ცისფერ სამყაროში“ დამკვიდრებას ნატრობს
პოეტი: „მე ისევ ცისფერ სამყაროს ვეძებ, მე ისევ ვეძებ მა-
რადისობას“.

„ცისფერი იმედიც“ ღმერთია: „ეს მხარე ღამდება, რად-
გან ცისფერი იმედი მიდის. როგორი სიჩუმე დადგა, ო, რო-
გორ ჩამოწვა ნისლი“ („დათოვლილი სანთელი“).

ამ კატეგორიის ხილვებია „ცისფერი ბალი“, „ცისფერი ყვავილი“, „ცისფერი ქვეყანა“: „ისევ იშლება ჩემს წინ დილის ცისფერი ბალი“, „და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სულიდან“, „მე ვარ და დუმილია და ცისფერი ქვეყანა“.

ყვავილი საერთოდ მიჩნეულია ხან ქრისტეს, ხან მარიამის სიმბოლოდ.

„ცისფერი სარკეც“ იდუმალეზასთან წილნაყარი სახეა: „ელვარებს ისევ ცისფერი სარკე, მივილტვი ცისფერ სამყაროსაკენ“.

„ცისფერი წამი“ უზენაესთან ზიარების მაცნე, განუმეორებელი წამია: „და იყო წამი, ცისფერი წამი და იყო წამი სხვა გარინდების“.

სხვაგან არის „ნუგეშის შუქი“, „უმანკო შუქი“: ქრება ის უმანკო და შუქი ნუგეშის, მე ქვეყნის წინაშე ვდგავარ მგლოვიარე“. გული ასვენია მაღალ სიჩუმეში, ისევ სიშორეზე ტირის როიალი“.

შუქი ქრისტეს სახელია, ქრისტე კი მწუხარებასთან დაკავშირებული, ამიტომ პოეტი ლოგიკურად „შუქთან“ „მწუხარეს“ ახსენებს: „მწუხარე შუქი ჩნდება“, „ჩნდება წარსულის შუქი მწუხარე“.

სხივი, ციმციმი ღმერთს უკავშირდება და განღმრთობილი პოეტი თავის თავში გრძნობს ამ სახეებს: „იგი, რაც მწამდა, ჩემთან ციმციმებს“, „ჩემი სიცოცხლე ხომ ციმციმებდა“, „ჩემში ზეცის სხივია“.

ამ ღვთაებრივი შუქის მოლოდინია მისი არსებობა: „ველოდი, შუქმა იელვა ადრე. მზე მაღლა იწევს და ნისლში ცურავს“.

ღმერთის ტრადიციული ეპითეტია „შორეული“ (ნეტარი ავგუსტინე). ამ ცნების მრავალნაირ ვარიაციას არაერთხელ მიმართავს ტერენტი გრანელი: „შორეულს ელი, ისმენ ამ არიას და ბინა შენი ბნელი სამარეა“ („წვიმიანი დღე“).

„შორეული ილბალის“ მოლოდინია ლექსში „ლოდინი ბედის“: „მალავს სხეული სუსტი და მძიმე ხსოვნა მამის, შორეულ ილბალს ვუცდი, როგორც უმზეო ამინდს“.

ღმერთის სიმბოლოა „შორეული“ და „ცისფერი ყვავილი“: „ღამე ასე გაივლის და ლანდები სურვილთა და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სულიდან“ („შორეული ყვავილები“).

ნოვალისიდან მომდინარეობს „ცისფერი ყვავილის“ სახე, რომელიც ბედნიერებას უქადის ჰენრიხს (ჰენრიხ ფონ-ოფ-ტერდინგენ). „ცისფერი ყვავილი“ რომანტიკოსებისათვის არის არამინიერი, მიუღწეველი იდეალის, მარადიული ჭეშმარიტების სიმბოლო.

პოეტს იტაცებს „შორეული ზეცის“, „შორეული მიზნის“ სახეში სახელდებული ღმერთი: „ვხედავ „შორეულ მიზანს, დროა, გავფრინდე ცისკენ, დროა, გავექცე მიწას, „და ღრუბელივით ვხედავ ახალ შორეულ მიზანს“, „დღესაც ვეტრფი მე შორეულ მიზანს“.

„შორეული ფიქრიც“ ღმერთის სიმბოლოა: „დავიღალე შორეული ფიქრით“.

პოეტის ღმერთია ასე მოახლოებული „შორეული იმედი“: „ვგრძნობ წამებას და შორეულ იმედს, ვზივარ ასე ყვავილივით მკრთალი“, „შენკენ გამაფრინეს ფიქრებმა რალაც შორეულ იმედით“.

ხალხის რწმენით, ცეცხლი ცას უკავშირდებოდა, პრომეთემ ღმერთს მოჰპარა ცეცხლი, ხალხს ჩამოუტანა მიწაზე და ამისთვის დაისაჯა მწარედ.

ცეცხლი სიკეთის ღმერთის სიმბოლო იყო და მუდამ ერთო აღმოსავლურ ტაძრებში.

ირანელთა საღმრთო წერილის „ავესტა“ ცეცხლს თაყვანს სცემდა, როგორც სინმინდეს, შემოქმედის ქმნილებას, ღვთიური ბუნების მატარებელს. ამიტომ ინახავდნენ პატივით ნაკვერცხალს, როგორც ცეცხლის წყაროს (ქართულ სოფლებშიც ხომ ასე იყო, ცეცხლს კერაზე ნაცარში ახვევდნენ, „კერა არ ჩააქრო“ სიცოცხლის მარადიულობის გამოხატულება იყო).

ირანული საღმრთო წერილი გამოყოფს მიწის, ადამიანთა, პირუტყვის, მცენარეულობის მასულდგმულებელ ცეცხლს, ელ-

ვის ცეცხლს, წმინდა ცეცხლს, რომელიც არის ირანული სიკეთის ღმერთის-აჰურა მაზდას სიმბოლო.

ცეცხლს იგულვებენ მინაში, მათაა გულში, ადამიანებში.

ცეცხლი სულის სიმბოლოცაა, რადგან ძველ ფილოსოფოსებთან ცეცხლი შემადგენელია ოთხი ელემენტისა, რომელთაგან სამყარო შეიქმნა. სიცოცხლის ცეცხლი არის ნათელი.

ცნობილია სტოელთა ცეცხლი, მსოფლიო ცეცხლი, ინდური რელიგიის ცეცხლი, ძველი აღთქმის ცეცხლი (ფსალმუნი, 96,3).

სიტყვა ცეცხლი ბიბლიაში ფიზიკური და ზესთაბუნებრივი მნიშვნელობისაა. სიცოცხლე სინათლეა, ღმერთი – ნათელი, იესო ქრისტე არის ნათელი – ნათელი ნათელთა, სულიწმინდა არის ნათელი. არსებობს მოქმედი და ჩამქრალი, შთანმთქმელი და საშიში, ერთგული, მარადი, უმანკო, ნაზი, სიყვარულის, საიდუმლო და კიდევ მრავალნაირი ცეცხლი.

ცნობილია სიყვარულის ცეცხლი „ქებათა ქებაში“, სანსკრიტულ, სპარსულ, ქართულ მწერლობაში. ცეცხლი და წვა დაკავშირებულია სულებთან და მას აქვს ზნეობრივი მნიშვნელობაც (ვიქტორ ნოზაძე, „მზისმეტყველება“, 194–196).

ცეცხლი ტ. გრანელის შემოქმედებაში, ერთ შემთხვევაში, პოეტური ტემპერამენტია, ლექსით, უზენაესით წვა: „და სულს ცეცხლისკენ მიყვაროთ თროლით“, „ცეცხლი მსგავსია ჩემი ფიქრების“, „და ინვევს გაოცებას შორეული ალები“, „მე ჩემი ცეცხლი ისევ მაცვებს“, „და ეს გული უცნაურად იწვის“, „სხვაგვარი ანთება“, „სულის ცეცხლი“, „ცეცხლიანი სურვილი“, შენ იწოდი, „ანთებული გრძნობა“. მერე გლობალურად იზრდება ამ ცეცხლის სინათლე: „მე – მზე ანთებული“.

ასეთივე დიდი ძალისაა ტ. გრანელის „მსოფლიო სევდის ცეცხლი“.

„სიმორის ცეცხლი“ ღმერთის მიუწვდომლობის დარდია.

სიყვარული ცეცხლია: „და ცეცხლივით მწვავს ფიქრი სიშორეზე“, „გრძნობის კოცონი ისევ ძლიერდება“.

სიყვარულის ცეცხლიც აენტება ყველას დასანახად: „მე შენზე ფიქრით ბევრჯერ ავენთები“.

„უფროა გრძნობა, უფრო ანთება“ – ამბობს პოეტი, რომლის გულში მართლაც გაუნელებელი ცეცხლი ენთო.

„მე ასე ვინვი დიდი ხანია“, „ჩემი გული იწვის მწუხარე გრძნობით“, ასეთი დიდი დარდის, ტკივილის ცეცხლი გამო-არჩევდა ტ. გრანელს. „ცეცხლის რკალები“, „წითელი ფერე-ბის კორიანტელი“ ეხვია პოეტს. „მუსიკის ცეცხლიც“ ედებო-და გულზე.

და „ცეცხლი საიდუმლოც“ იყო ზოგჯერ, როგორც მისი ტკივილები თუ გამწარება.

ამ გამუდმებულმა წვამ, გაუნელებელმა პოეტურმა ცეცხლმა შესძინა ტ. გრანელის პოეზიას თაყვანისმცემლები, მარადიულობის ძალა: „უკვე ინამეს ჩემი გენია და ჩემი ცეც-ხლი დაუშრეტელი“, ცეცხლის დროებითი მინელების შემდეგ „ისევ ანთების“ უნარი: „და ვიცი, ისევ რომ ავენთები“.

თავისებურია და გამორჩეული ტ. გრანელის „სულის ცეცხლი“.

ცეცხლი ღმერთის სიმბოლოა ბიბლიაში, ჰიმნოგრაფია-ში, ღვთისმეტყველებაში: „უფალი ღმერთი არის ცეცხლმემ-ცველ“ (გამოსვლათა, 360, 122). „სახე უფლისა ვითარცა ცეც-ხლი მოტყინარე“ (გამოსვლათა, 180, 16). ქრისტე არის „ცეც-ხლი უვნებლად განმანათლებელი“ (პეტრე იბერი, ფსევდო დიონისე არეოპაგელი „შრომები“, 1961 წ. გვ. 108).

ტ. გრანელთან „ცეცხლის“ ცნება ღმერთის სიმბოლოდ ფიგურირებს „შორეული ალების“, „სიშორის ცეცხლისა“ და „ლამის ცეცხლის“ სახით: „ისევ სიშორის ცეცხლი მიზიდავს, არ მინდა გული სამარეს მივცე, მე ხომ მინდოდა გასვლა მი-წიდან, მე ხომ მინდოდა გაფრენა ცისკენ“; „ვარდისფერი ოც-ნება ქარზე შემოსება და იწვევს გაოცებას შორეული ალე-

ბი“, „ლამის ლანდი მე ფანჯრიდან ვნახე, ლამის ცეცხლი ეკი-
დება თვალებს“.

„შორეული მიზანი“ ხშირად ფიგურირებს ტ. გრანელის
ლექსებში და მის ქვეტექსტებში მხოლოდ და მხოლოდ ღმერ-
თი უნდა იგულისხმებოდეს: „ფიქრიდან ვხედავ შორეულ მი-
ზანს“, დღესაც ვეტრფი მე შორეულ მიზანს“, „და ღრუბელი-
ვით ვხედავ ახლა შორეულ მიზანს“.

„შორეული ფიქრის“ მოლოდინშიც ღმერთის მოვლინება
იკითხება: „აქაც შორეულ ფიქრს ველოდები“, „ჰა, საღამოა
შორეულ ფიქრის“.

„შორეული ოცნებაც“ ამ სიმბოლური სახის ვარაუცაა:
„შენ, შორეულო ჩემო ოცნებავ, მომეცი ფრთები და გამაფრი-
ნე“.

„შორეული სიმწუხარეც“ იდუმალი სახეა: „ის ალბათ
თეთრი თოვლია სადღაც, ის შორეული სიმწუხარეა“.

ბიბლიაში ღმერთი ადამიანებს „ცეცხლის სვეტისა“ და
„ღრუბლის სვეტის“ სახით ევლინებოდა: „ხოლო ღმერთი უძ-
ლოდა მათ დღისი უკუე სუეტითა ღრუბლისათა, ჩუენებად
მათდა გზასა, ხოლო ღამე – სუეტითა ცეცხლისათა“ (გამოს-
ვლათა 169, 21).

ტ. გრანელთან თეთრი, ფერადი „შორეული ღრუბლის
წვიმად არის“ ღმერთის სახე ტრანსფორმირებული: „და ეცე-
მოდნენ სადღაც წვიმები შორეულ ღრუბლის სანაპიროდან“,
„მიმზიდველია თეთრი ღრუბელი შორს მიმავალი“, „ვხედავ
შორეულ ღრუბელს“. ღრუბელი – სულიწმინდის სიმბოლოა
გრ. ნოსელისთვის, ბერძნულ ლიტერატურაში კი იგი მარიამს
გულისხმობს (ზ. გამსახურდია).

სასულიერო პოეზიაში მარიამს ეწოდება „სულ მცირე
ღრუბელი“.

ტ. გრანელი მუდამ გრძნობდა „შორეულ და მარადიულ
სამყაროსთან ახლობელ კავშირს“.

ნეტარი ავგუსტინე ასე მიმართავს ღმერთს: „ღმერთო,
ახლოს ხარ იმათთანაც კი, ვინც შორს წავიდა შენგან“.

უფალო, რომელი ჰგიებ მაღალთა შინა და, ამავე დროს, ახლოსვე ხარ“, „უშორესი და უახლოესი“ („აღსარება“, 184, 296).

დამთხვევა ინტერესების ერთგვარობით, სულიერი სიახლოვით აიხსნება.

პოეტის გასვენების დღეს აიშლებიან „ფერადი ღრუბლები“.

ძველ და ახალ აღთქმაში ფიგურირებს „სიცოცხლის ხე“ და „ცნობადის ხე“.

ამ სახის გრიგოლ ნოსელისეული კომენტარი ასეთია: „ხე ცხოვრებისაი, ვითარცა ხატებაი ღმერთისა“ („კაცისა აგებულებისათვის“, 1964 წ. გვ. 190).

ჰიმნოგრაფიაში გაიგივებულია „სიცოცხლის ხე“ და „ცნობადის ხე“ და ორივე უკავშირდება ქრისტეს.

სიცოცხლის ხის სიმბოლოა ალვა, პალმა, კიპარისი, ჩინარი (ზ. გამსახურდია), ვაზი (რ. სირაძე, ე. მეტრეველი, გ. მურღულია), ნაძვი (ა. ბაქრაძე).

ტ. გრანელის პოეზიაში მოიპოვება ამ ცნების როგორც ზოგადი, ისე კონკრეტული სახეები.

ზოგადია „შორეული ხე“, ღმერთის სიმბოლოდ ჩაფიქრებული: „აქ მტრებია ირგვლივ, იქ შორეული ხე, მოვა თეთრი ფიფქი და სიხარულის დღე“.

პოეტს „შორეულ ხედ“ მოლანდებულ ღმერთთან გამუდმებული „კონტაქტი“ აქვს: „ხე შორეული ისევ იქ იცდის და ჩემს გარშემო სხვები არიან. ეს დღე მალვიძებს სიხარულისთვის, დღეს ისევ მზეა და დღეს დარია“.

ეს ხეები სიმბოლოურ კონტექსტში ფიგურირებს ტ. გრანელის პოეზიაში: „ღუნავს ქარები ალვას, ელავს მუსიკის ხმები“, „თავზე მადგას კიპარისის ტოტი და საღამოს ვარდისფერი ზეცა“, „შენ მიდიოდი ნისლიან გზაზე და კანკალებდარტოები ვაზის“, „იყო ღრუბლიან დღის მდუმარება და მოლოდინი მაღალ „ნაძვების“, „და ნაძვის ტოტებს ვხედავდი იქით

და მოელოდე ყოველთვის სიკვდილს“, „ეს მაღალი ჩინარი აქ ნამებას განიცდის“.

„შორეული ხის“ ვარიაციაა „მდუმარე ხე“: „ყვაველებია და კვლავ სიშორე და ჩემს წინაშე მდუმარე ხეა და ჩემს გარშემო ფიქრი ირევა“...

„შორეული ბალი“ აგვირგვინებს ამ სახეს: „სდუმს სადღაც ბაგე შორეულ ბაღში“.

ამ ასპექტის ხილვებია „ცისფერი ბალი“, „დილის ცისფერი ბალი“, „უხილავი ბაღების წყურვილი“...

ქარის მრავალნაირი ვარიაცია გვხვდება ტ. გრანელის პოეზიაში, რომელთაგან უმთავრესია „შორეული გრიგალი“, „შორეული ქარი“, სულინმიდის, შთაგონების ქარი: „ეს ცა, ეს ყოფნა ხომ სიზმარია, ისმის ძახილი შორეულ ქარის, ქარი და წვიმა მოვიდა ერთად“.

ქრისტე ღმერთის ტრადიციული სიმბოლოა ვარსკვლავი. იოანეს გამოცხადებაში ქრისტე ამბობს: „მე ვარ ძირი და ნათესავი დავითისი და ვარსკვლავი ბრწყინვალე განთიადისა“ (თ. 22, 7).

ტ. გრანელი ერთმანეთის გვერდზე იყენებს „ვარსკვლავისა“ და „მარადისობის“ სახეს: „ეხლა მე ცას ვუცქერი, ცაზე ანთებულია ვარსკვლავები, სიმბოლო თეთრი მარადისობის“ („მემენტო მორი“).

სხვაგან „თეთრი ვარსკვლავები“ და მისი „სხივები“ აქცენტირებული: „თეთრი ვარსკვლავი კაბადონზე რომ გამოჩნდება, მისი სხივები მსურს შევკონო ბრილიანტებად“.

„შორეული ვარსკვლავი“, რომელზედაც ამბობს, „მიღვიძებს გულში სხვანაირ იმედსო“, ღმერთის სიმბოლოა, ამიტომაც ადიდება მას: „დიდება შენ, შორეულო ვარსკვლავო, დიდება შენ!“ ასევე ღმერთს ეწოდება „ბედის ვარსკვლავი“.

ტერენტი გრანელის პოეზიაში ყურადღებას იქცევს აგრეთვე არანაკლებ ორიგინალური და თავისებური სახე „ქალის ნუგეში საიდუმლო ქნარებით“: „დავრჩი ბედის კუთხეში, ბრბო მიცქერის უხეში, მოვა ქალის ნუგეში საიდუმლო ქნა-

რებით. მირაჟების კრებული არის გათეთრებული და მე გათეთრებული შენსკენ მოვექანები“.

„ქნარი“, კერძოდ, „სიტყვიერთა ცხოვართა ქნარი“, გვხვდება სასულიერო პოეზიაში.

„დაუჯდომლის“ თანახმად, მარიამი „სიტყვიერთა ცხოვართა ქნარია“: „გიხაროდენ ქნარო სიტყვიერთა ცხოვართაო“.

გურამიშვილი იმეორებს ამ სახეს: „სიტყვიერთა ცხოვართა ქნარო“, რაც ნიშნავს მაცხოვრის, ქრისტეს დამბადებელს“ (ტ. მოსია, „დავითიანის“ ლიტერატურული წყაროებისა და პოეტიკის საკითხები“, თბ., 1989 წ. გვ. 242).

სულხან-საბა ორბელიანის მიხედვით, ქნარს ორგვარი მნიშვნელობა აქვს, ერთი გაგებით იგი ჩანგია, მეორე გაგებით – ვარსკვლავი. („სიტყვის კონა“, 1949 წ. ს. იორდანაშვილის რედაქციით და წინასიტყვაობით, 1949 წ., გვ. 373). ასეა ეს სახე გაგებული ს. ცაიშვილის მიერ „ქართული პოეზიის“ I ტომის წინასიტყვაობაშიც.

თუ „ქნარის“ მეორე გაგება გავიზიარეთ, მაშინ „საიდუმლო ქნარი“ „საიდუმლო ვარსკვლავს“ ნიშნავს, ვარსკვლავი კი ქრისტეს სინონიმი.

რაც შეეხება ტ. გრანელის ფრაზის პირველ ნაწილს – „ქალის ნუგემს“, ქრისტეც და მარიამიც კაცობრიობის ნუგემია და ამ კონტექსტში იგი „საიდუმლო ვარსკვლავის“ – ქრისტეს დედაა, ცოდვილი ადამიანების იმედი და ნუგემი.

სხვაგან „ნუგემის“ ქვეტექსტში ქრისტეს სახე იკითხება: „ჩამქრალ თვალებით ნუგემს ვეძებდი, ვეძებდი ნუგემს და მიხაროდა“.

საანალიზო ლექსში „საიდუმლო ქნარების“ პარალელურად ღმერთის სახელად ფიგურირებს „საოცრების წარსული ემაფოტზე ასული“, „შორეული ალები“ და „უფალი“.

„თეთრი ფიქრიც“ ღმერთია: „მოვა თეთრი ფიქრი და სიხარულის დღე“, „თეთრი ფიქრებით დაფრინავ იქაც“.

ასეთივეა თეთრი ოცნება: „დუმილი არის თეთრი ოცნების. ღამეა ქარის და საოცრების“.

„მე შენ მშობლი და მწყუროდი, ჭეშმარიტებავ“, „მე შინაგანი საზრდო მშობდა, შენ მშობლი, ღმერთო ჩემო“ ამბობდა ნეტარი ავგუსტინე („ალსარება“, 1985, გვ. 150, 153).

ტ. გრანელი კი ასე ეხმაურება უშორეს წინაპარს: „ზეცა მწყურია და მინა მშია“.

ღმერთი ნეტარი ავგუსტინესთვის არის „უშორესი და უახლოესი“ ერთდროულად, ტ. გრანელისთვის ასეთივე მახლობელია მარადიულ ცაში დამკვიდრებული უზენაესი: „მე ყოველთვის ვგრძნობ შორეულ და მარადიულ სამყაროსთან ახლობელ კავშირს“.

„ძველი ფიქრიც“ ღმერთია: „ეს ფიქრი ძველი, ცივი, ვით რკინა“, „ძველი ფიქრები ისევ დგებიან, ალბათ ასეა ნება განგების“, „წმინდა, ცისფერ ფიქრსაც“ ანალოგიური ადრესატი აქვს: „ცისფერია ფიქრი წმინდა“.

„საიდუმლოსთან“ დაკავშირებით, ყურადღებას იქცევს „საიდუმლო ფიქრი“, „დილის ფიქრი“, „თეთრი ფიქრი“ და „საიდუმლო ოცნება“.

„საიდუმლო დღე“ ქრისტეს სინონიმია „დავითიანში“ (ტ. მოსია).

ტ. გრანელის ზემოთხსენებული სახეები შესაძლოა დ. გურამიშვილიდან მომდინარეობდეს და მიემართება ღვთაებას: „და საიდუმლო ფიქრი გენვია“. „დილის ფიქრის“ მოლოდინი ღმერთის მოლოდინია: „ქარში ერია ფიქრი დილების“. ასეთივეა „მაღალი ფიქრი“, „ფარული ფიქრი“, „მე კიდევ ბევრი ღამე ვათიე და მოდიოდა ფიქრი ფარული“, „და ისევ მოდის მაღალი ფიქრი“.

ლექსში „მწუხარე მელოდია“ ღმერთის რამდენიმე სიმბოლური სახელია: „საოცრების ლანდები შენს წინ გლოვას ანთებენ, როგორც ბრილიანტები საიდუმლო ოცნებით“.

„საოცრებაზე“ წინა გვერდებზე ვისაუბრეთ, მისი ვარიაციაა „საოცრების ლანდები“ და ნიშნავს უფალს.

ამ სტრიქონებში ინტერესს აღძრავს „ბრილიანტები“ და „საიდუმლო ოცნება“.

ქართულ სასულიერო და სახოტბო პოეზიაში ძვირფასი ქვები სიკეთის სიმბოლოებია (ნ. ჯიმკარიანი), ასევე, სულიერი თვისებებისაც (გ. იმედაშვილი).

ნეტარი ავგუსტინესთან ღმერთია „მარგალიტი კეთილი“ (აღსარება“, გვ. 251), მიქაელ მოდრეკილთან წმინდანია „მარგალიტი მრავალსასყიდელი“. მარგალიტი სახელია წმინდა გიორგისა“ (ლ. კვირიკაშვილი).

ტ. გრანელის „ბრილიანტი“ ამ კონტექსტში მხოლოდ ღვთაებრივ სინმინდეს შეიძლება გულისხმობდეს. ასევე საიდუმლო ოცნებასაც“ ვერ ეძებნება სხვა ჩანაფიქრი.

„სონეტში“ კი ნათქვამია: „ღამის აჩრდილი შეიმოსა ბრილიანტებით“.

სხვაგან: „ცის კაბადონზე ვარსკვლავები რომ გამოჩნდება, მისი სხივები მსურს შევკონო ბრილიანტებად“...

ეს ბრილიანტებიც და მისი სხივებიც სიმბოლურია.

ბიბლიის მიხედვით, ღმერთი სულია, ტ. გრანელთან კი ყველაფერი, რაც სულთან არის დაკავშირებული (ოცნება, ფიქრი, იმედი, ნუგეში, ღვთაებრივად შეირაცხა).

ქრისტიანული ღმერთის სიმბოლოა „მზიანი ღამე“, შოთა რუსთაველისა და დავით გურამიშვილის პოეზიის მიხედვით (ვ. ნოზაძე, თ. ბაგრატიონი, კ. ეკაშვილი, ზ. გამსახურდია, შ. ხიდაშელი, ნ. ნათაძე, ს. ცაიშვილი, ე. ხინთიბიძე, ტ. მოსია).

ტ. გრანელი ახერხებს ღვთაების ამ ორიგინალური მხატვრული სახის გამრავალფეროვნებას. პოეტს ღვთაება ევლინება: „ცისფერი ღამის“, „იდუმალი ღამის“, „ნისლიანი ღამის“ სახეებში.

რეალურ საღამოს მონყვეტილი პოეტური სული „ცისფერ ღამისკენ“ – ღმერთისკენ მიისწრაფვის: „მწუხარე სახით მოვწყდი საღამოს და ახლა მივალ ცისფერ ღამისკენ“, „ჩემი მდუმარე ფიქრი ტყვეა ცისფერი ღამის“.

დიდი პოეტის ხვედრია ღვთაების შესაცნობად ხეტიალი „ცისფერ ღამეში“: „ელვარებს ისევ ცისფერი სარკე, მივილ-ტვი ცისფერ სამყაროსაკენ. სიცოცხლე ისევ არ შეიძლება და ზეცა ცისფერ ღამეს იძლევა. ეს წამი მიდის, ფიქრია მეტი. ასეა დიდი პოეტის ბედი“.

სარკე ნეოპლატონური გაგებით, – სიმბოლოა სამყაროს გონებისა“ (ზ. გამსახურდია, „ვეფხისტყაოსანის სახისმეტყვე-ლება“, თბ. 1991 წ. გვ. 36).

„გონებამან დაფარულმან“ კი ღმერთია „ვეფხისტყაო-სანში“ (ვ. ნოზაძე).

ბნელ ღამეს ყოველთვის „ცისფერი საღამო“ უპირის-პირდება, როგორც სულიერებით, სინმინდით, ღვთაებრიობით სავსე: „ახლა საღამო ხომ ცისფერია, (საღლაც ქარები მთაზე ტიროდნენ), მე დასვენება არ მიწერია, ყოველთვის მინდა რომ მივდიოდე“.

ვფიქრობთ, „წმინდა საღამოც“ ამ კატეგორიის სახეა: „საღამო – წმინდა, ქვეყანა – ქარი. ვარსებობ, მინდა სიცოც-ხლე წყნარი“.

„საღამოს ცისფერი ბინდი“ კიდევ ახალი ნიუანსით ამ-რავალფეროვნებს ამ სახეს.

„იდუმალი ღამე“ ღმერთია და იგია პოეტის ნუგეში: „ისევ მოვა იმედების გროვა, ისევ მოვა იდუმალი ღამე“.

„საღვთო ნისლში“ შელწეული პოეტი „ცისფერ სინათ-ლეს“ წვდება სულის თვალებით: „ახლაც უიმედო წამია. წუ-ხელ გაფრენა ვინატრე, გულში ნისლიანი ღამეა, სულში – ცისფერი სინათლე“.

„უცხო ღამეც“ ამ ასპექტის სიმბოლოებს ავსებს: „სევ-დიან სარკეში და უცხო ღამიდან სანთლებით მისდევენ ყვავე-ბი ამ აპრილს“ („ფარული ვედრება“).

„ცისფერი თოვლი“ ღმერთის სიმბოლოა (ამაზე ქვე-მოთ), ხოლო ზეცის „თოვლიანი ღამე“, რომელსაც სიხარული მოაქვს პოეტისათვის, ღმერთის კიდევ ერთი ახალი მხატვრუ-

ლი სახე: „დღეს მიხარია ღამე, მაღლა ზეცისკენ მივქრი და თოვლიანი ღამე და თოვლიანი ფიქრი“.

„თოვლიანი სულიც“ და „დათოვლილი სანთელიც“ ამ ტრადიციის შემოქმედებით გამრავალფეროვნებაზე მიგვანიშნებს. ასეთად გვესახება ფრაზა: „ნოემბერია, სულში მოთოვა, საღამო ისევ ზეცას მოება“, „ჩემს სულში სევდა თოვლივით ელავს“, „და შენი სული თითქოს თოვლია“.

„ძველი დღე“ ღმერთია ბიბლიაში, არეოპაგელთან, ჰიმნოგრაფიაში.

„ახალი დღე“ – მესიაა, მაცხოვარი (დ. გურამიშვილთან არის „გრძელი დღე“ – (ტ. მოსია).

ტ. გრანელთან გვაქვს ამ სახის ტრანსფორმირებული გვარიაცია. „ახალი დღის“ (ქრისტეს) შესატყვისია მისი „თეთრი დღე“, „თეთრი დღეები“ ღვთით სავსე არსებობაა, რაც სიცოცხლის სიყვარულს განუმტკიცებს პოეტს: „თეთრი დღეები მარად ივლიან და მე სიცოცხლის აზრი ვინამე“.

სხვაგან არის განსხვავებული კონტექსტი. უკვე მივუთითეთ, რომ „მფარველი თვალი“ ღმერთის სინონიმია. ასევე არის გამოყენებული ეს მიგნება განსხვავებულ კონტექსტში: „დღე თეთრი თვალია“.

„ფარული დღეც“ ღმერთია, რომელიც რეალურ შავ დღეს უპირისპირდება: „ფიქრი და შავი დღეთა კრებული... და ვარ ქვასავით გარინდებული. დღეა ფარული და მეც ეს მინდა, ქრის სიხარული ისევ ლექსიდან“.

„იდუმალი დღეც“ ანალოგიური აზრისაა: „იდუმალია ეს დღე მზიანი“. ასეთივეა „წმინდა დღე“: „და გადიან ეს დღეები წმინდა“...

„ოქროსფერი დღეც“ ამ რიგის ხილვებს ავსებს: „იდგა ოქროსფერი დღე“ (შდრ. გალაკტიონი: „დღე წამოიჭრა ოქროსთმიანი, დღე ახალგაზრდა და გამბედავი“).

„მზიანი დღე“ ღმერთის შთაგონებით სავსე დღეა: „მზიანი დღეა, გულს ამოვიტან და ისევ მოდის დღე ალელვების“.

„მზიანი დღის“ ადრესატი ღმერთია დ. გურამიშვილის პოეზიაში (ტ. მოსია).

„სიხარულის დღე“ წარსულში რომ კრთოდა და მოგონებაში ელავს, პოეტის მარადიული უფლის სახელია: „ვუმზერდი სანთელს და მომაგონდა დღე სიხარულის რომ კრთოდა წინათ“.

ამ „სიხარულის დღის“, „თეთრი ფიქრის“ (ამ სახის ადრესატიც ღმერთია), მოლოდინია პოეტის მთელი ცხოვრება: „მოვა თეთრი ფიქრი და სიხარულის დღე“, ასეთივეა „სიხარული დღის“ („სიხარული დღის ოდესმე იქნება“).

„თეთრი დღე“ და „ვარდის დღე“ ამ ტრადიციის უსასრულოდ და შემოქმედებითად განვითარების დასტურია : „და დღეა თეთრი და დღეა ვარდის“.

„ძვირფას დღეებთან“ დაშორების სევდა დროით არის ახსნილი: „და ძვირფას დღეებს დრომ დამაშორა“.

დანიელ წინასწარმეტყველის, არეოპაგელის მიხედვით „ძველი დღე“ მამალღმერთია, „ახალი დღე“ – ძე ღმერთი. ტ. გრანელი შემოქმედებითად იყენებს ამ სახეს.

ნუგეშივით „სიხარულიც“ ღმერთის რანგშია აყვანილი: „ისევ სიხარულს ვეძებ“. „და მოვიდა სიხარულის წამი დიდი ტანჯვის და წამების შემდეგ“, „ეს დღე მალვიძებს სიხარულისთვის“. სახარებაში ქრისტე არის „სიხარული ყოვლისა ერისა“ (ლუკა 2, 10).

პოეტის იდეალია აგრეთვე „სხვა იმედი“, „სხვანაირი სიცოცხლე“.

ზეციური ვარდი, ყვავილი ხან მარიამის, ხან ქრისტესა და ანგელოზების სიმბოლოა ბიბლიაში, ჰიმნოგრაფიაში. ტ. გრანელი ამრავალფეროვნებს ამ სახეს, აქცევს მას ღვთაებრიობის, ჭეშმარიტების, სულიერების სიმბოლოდ და ათავსებს სულში: „ღამე ასე გაივლის და ლანდები სულვილთა, და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სულიდან“, „ციდან ცისფერი ყვავილი ცვივა“, „და მალლიდან ქრისტე ყვავილს ისვრის“, მერე დაკონკრეტებულია მისი სახე: „ეს არის ცისფერი ზეცის ყვა-

ვილი – მიმოზა“ (მდრ. გალაკტიონი: „მწყუროდა ცისფერი ვარდები“).

„სხვა ზეცის“, „სხვა ქვეყნის“, „ცისფერი ქვეყნის“, „ცისფერი სამყაროს“, „სხვა ძალის“, „სხვა პლანეტის“ ძიება სხვა არაფერია, თუ არა ღმერთის, ღვთაებრივი მშვენიერების ძიება. ღმერთი და პოეზია, ზეცა და ლექსი კი ერთია ტ. გრანელისთვის და ეს იდეალი ზოგადად სხვა პლანეტების სახეშია პერსონიფიცირებული: „ეს ოცნება სხვა პლანეტას მისდევს“, „რა ვქნა, ისევ სხვა პლანეტას ვეძებ“, „მე ისევ ვფიქრობ სხვა პლანეტაზე და სიკვდილს უდრის ეს დაფიქრება“. მერე ებადება სურვილი თავის წიგნს უწოდოს „პოეზია პლანეტების“, ანუ ღვთაებრივი და მარადიული.

„სიტყვა“ იოანეს სახარებაშივე ისახება საღმრთო სახელად: „პირველითგან იყო სიტყუაი და სიტყუაი იგი იყო ღმრთისა თანა და ღმერთი იყო სიტყუაი იგი“ (იოვანე, 544, 1).

ტ. გრანელის ენიგმურ პოეზიაში არც „სიტყვას“ აქვს ჩვეულებრივი გაგება, ის ღვთის სიმბოლოა: „მჭირდება სიტყვა, ვით წყალი თევზებს“ („მოვა სალამო“).

„წყარო“ ღმერთის სიმბოლური სახელია.

დავითის ფსალმუნებში უფალი გააზრებულია, როგორც „წყარო ცხოვრებისა“ (178, 10). ასეა ჰიმნოგრაფიაშიც.

ტ. გრანელის პერიფრაზირებით, უფალი არის „ბედის წყარო“ (მდრ. ხალხური „უკვდავების წყარო“).

ხშირად იდუმალების ფრთები შრიალებს ტ. გრანელის ლექსებში. ასეა ეს „ხსოვნის სიმალღეშიაც“. ვარდის გაუჩინარება, ბედის წყაროდან მოსმენილი გლოვის ხმები და ნუგეშის ძიება, იდეალის ტრაგიზმი და ამაღლებულის ძიების სიხარული, ღმერთის ნუგეში ერთადაა ლექსში: „ახლოს არ დარჩა ვარდი არც ერთი და გლოვა კრთოდა ბედის წყაროდან, ჩამქრალ თვალებით ნუგეშს ვეძებდი, ვეძებდი ნუგეშს და მიხაროდა“. („ხსოვნის სიმალღე“).

პოეტი ეძებდა „საგნების გაღმა“, „სულის გადაღმა“,

„ლოცვის გაღმა“, ანუ ჩვეულებრივი მოკვდავისათვის დაწესებული საზღვრების გადალახვას ცდილობდა და მისი იდეალი იყო „ცისფერი წვიმა“ („არის ფიქრები ცისფერ წვიმაზე“), „ცისფერი თოვლი“ („არის ცისფერი თოვლი თეთრი ლოცვების გაღმა“), „კანდელი“ („სულის გადაღმა ელავს კანდელი და განსაცდელი შორეულ რიცხვის“), „ცისფერი ყვავილი“ („და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სულიდან“).

ღმერთის სიმბოლოდ გვესახება ტ. გრანელის „ცისფერი წვიმა“: „არის ფიქრები ცისფერ წვიმაზე, არის ძვირფასი ქალის პირობა“.

მსაჯულთა და ფსალმუნის წიგნებში „წვიმა“ და „ცვარი“ მაცხოვრის სიმბოლოა: „გარდამოხდეს ვითარცა წვიმაი სანმისსა ზედა და ვითარცა ცუარი რაი ცურინ ქვეყანასა ზედა“ (ფსალმუნი, 71, 6). აქ იგულისხმება ღმერთი, რომელიც გარდამოხდება ციდან და იხსნის ქვეყანას, როგორც წვიმა და ცვარი – გვალვისგან გამხმარ მიწას. „ალეგორიულად აქ „სანმისი“ მარიამ ღვთისმშობელია, ხოლო „წვიმა“ და „ცვარი“ მაცხოვარია. სასულიერო პოეზიაში ასეა ახსნილი ეს „იგავი“...

მაცხოვრის სახელად ცვართან ერთად წვიმაც გვხვდება სასულიერო მწერლობაშიც და „დავითიანშიც“ (ტ. მოსია, „დავითიანის“ ლიტერატურული წყაროებსა და პოეტიკის საკითხები“, თბ., 1989 წ., 193-194).

ვფქრობთ, ეს ბიბლიური წყარო დაედო საფუძვლად ტ. გრანელის „ცისფერ წვიმას“. როგორც ზემოთმოყვანილი მაგალითებიდან ვნახეთ, „ცისფერი“ მრავალ კონტექსტში ფიგურირებს ღვთაებასთან დაკავშირებით მის ლექსებში და ლოგიკურია დავასკვნათ, რომ ამ შემთხვევაში ქრისტეს ტრადიციულ სიმბოლოს „ცისფერის“ ნიუანსი ნაამატა პოეტმა (ანალოგიისათვის: გალაკტიონთან „ცისფერი ღვინო“ მიგნებული სახეა და მისი ადრესატი ღმერთია. „ცისფერი“ რომანტიკოსებისა და სიმბოლისტების საყვარელი ფერი იყო და ისინი საერთო წყაროს ენაფებოდნენ ამ შემთხვევაში).

„წვიმასთან“ დაკავშირებით საინტერესოა ვაჟას „წვიმა“ და გალაკტიონის „მსოფლიო წვიმა“.

ტ. გრანელთან „შორეულ ღრუბლის სანაპიროდან“ მოვლინებული წვიმა სიმბოლურად ღვთაებაზე მიუთითებს: „და ეცემოდნენ სადღაც წვიმები შორეულ ღრუბლის სანაპიროდან“.

„ცისფერი წვიმის“ პარალელურად, ტ. გრანელთან ფიგურირებს „ცისფერი თოვლი“, ლოცვით, ვედრებით, თვითგვემით მოახლოებული ღმერთის ახლებურ სახელად: „არის ცისფერი თოვლი თეთრი ლოცვების გაღმა, სული ფარული თრთოლვით მისდევს სიზმრების დაღმართს“.

მერე ეს თოვლი სულში ისადგურებს: „ჩემს სულში სევდა თოვლივით ელავს“, „სული თოვლია“.

ეკლესია ქრისტეს სხეულია ახალი აღთქმის მიხედვით, ტ. გრანელთან კი ეკლესია და სიმბოლური თოვლია გაიგივებული: „დგას საფლავების მწვანე სიმშვიდე და ეკლესია თითქოს თოვლია“. თოვლის სახეში პერსონიფიცირებული ღმერთი უნდა იგულისხმებოდეს სტრიქონებში: „ის ალბათ თეთრი თოვლია სადღაც, ის შორეული სიმწუხარეა“.

ღამეც (მრავალი ნიუანსით), თოვლიც, ნისლიც, წვიმაც, ცეცხლიც საღვთო სახელება ტერენტი გრანელის პოეზიაში და, ბუნებრივია, განღმრთობილი პოეტი თვით არის ყოველივეში:

„დავდივარ ღამით და ვარ თოვლი და მე ვარ ნისლი და მე ვარ წვიმა, და სულს ცეცხლისკენ მივყვავარ თრთოლვით, ისე ვარ, როგორც ვიყავი წინათ“ („ზამთრის მოახლოება“).

სახარების მიხედვით, ქრისტე არის „ჭემმარიტება“, „ცხოვრება“, „გზა“: „მე ვარ გზაი და მე ვარ ჭემმარიტებაი და ცხოვრებაი“ (იოვანე, 602, 6).

ტ. გრანელთან „გზის“ ეპითეტია „შორეული“, „სწორი“, „წმინდა“, „სხვებიც ფიქრობდნენ შორეულ გზაზე და მიდიოდა საღამო ციდან“, „იშლება ფიქრი და გზები შორი. ეს წმინდა შარა, ეს წმინდა ქვები“...

„პოეტის „მესამე გზა“ უკვდავების გზაა და მას „დაბრუნება“ ჰქვია, დაბრუნება სულთა სამყოფელში: „ნაწვიმარია, სძინავს ბუნებას. ცა სიზმარია, გზა – დაბრუნება“.

დიონისე არეოპაგელის მიხედვით, ღმერთი არის „უხილავი“, „უსახელო“.

არა ხილული, არსებული, არამედ „უსახელო“ ენატრება ტ. გრანელს: „ახლა რაღაც სხვა მინდა, რაღაც სხვა, უსახელო“ („მემენტო მორი“).

ახალი აღთქმის მიხედვით, „ხილული წარმავალია, უხილავი კი წარუვალი“ (პავლე მოციქული).

ამ უხილავს, მარადიულს მიეღტვის ტ. გრანელი: „ბედს გავუბრუნო და გული გავხსენ და ვსაუბრობდით ჩვენ უხილავზე“, „ვფიქრობ შორეულზე, ვფიქრობ უხილავზე“.

უხილავ მხარეს, საღვთო ნისლს იგულებს ზეცაში ტ. გრანელი: „იქ უხილავი მხარე მიცდიდა და ნისლიანი უსაზღვრო სივრცე“.

უხილავია „ვეფხისტყაოსნის“ ღმერთი: „ვინ არს ძალი უხილავი“.

ღმერთის ყველაფერში განფენილობის იდეას ასე გამოხატავს ტ. გრანელი: „უხილავია ალბათ ხილულში“.

„უხილავად“ სახელდებულ საქართველოში მისი ღვთაებრივი სული უნდა იგულისხმებოდეს: „სიონში ვუსმენ ქართულ გალობას და ვიგონებ საქართველოს, როგორც უხილავს“.

საღვთო სახელია „იდუმალი“, „იდუმალი ძალა“.

ტ. გრანელი უდიდეს ინტერესს ავლენს ამ ცნებისადმი: „სადღაც სუფევს იდუმალი ძალა“, „სული ტყვეა იდუმალი ძალის, „სად მალავს ბუნება იდუმალ ძალას“, „და ის ყოველთვის იდუმალია, რაც ჩემში ინვეეს აღფრთოვანებას“, „მესმის შრიალი იდუმალ ძალთა და იდუმალი წამები ქრიან“, „იდუმალ მხარეების გრიგალი“.

„ერთი“ ღმერთის სახელია („ღმერთი ერთ არს“) (წიგნი სიბრძნისა, 56, 27).

ტ. გრანელი პოეტობას განღმერთობის გზად თვლის და

აიგივებს ღმერთს და პოეტს: „პოეტი არის ყოველთვის ერთი, პოეტი არის ყოველთვის ღმერთი“, „და ვარ ისევ ერთი“... „ეს ჩემი სული მუდამ ერთია“.

„პირველიც საღვთო ატრიბუტია: „მე ვარ, მე – პირველი და მე ვარ უკუნისამდე“ (ესაია, 132, 12).

პოეტი ახდენს ამ ცნების აქცენტირებას: „არ უნდა ფიქრი, პირველი მე ვარ; მე – პოეზიის უმანკო მსხვერპლი“.

პოეზიას, როგორც ღვთაებრივ ფენომენს, საღვთო სახელები მიემართება: „პოეზია რა არის გარდა იდუმალების... უსაზღვრობის, მარადისობის“...

ტ. გრანელთან „ადამის ძე“ ღმერთის ძედ იქცევა და თეოზისის საშუალებაა პოეზია. ამიტომაც გამოცხადებისთვის ლოცულობს: „ნამი აღმაფრენის და ფიქრი ნაჩვევი. ღმერთო, გამაფრინე და ქრისტე მაჩვენე“. („ლოცვა გაფრენისთვის“). „ამ მაღლობზე ველოდი ქრისტეს გამოცხადებას, შემდეგ თეთრმა სიჩუმემ ის იმედი წაიღო“.

მერე თვით პოეტი გარდაისახება სისხლიანი სამარიდან გამოსულ ქრისტედ: „ტერენტი გრანელი მოდის სისხლიანი სამარიდან. იქნებ ის იყოს ქრისტე მეორედ მოსული“.

ქრისტიანული ზნეობა ორგანული აღმოჩნდა ქართველი კაცის ბუნებისთვის და შემთხვევითი სრულიადაც არ არის, რომ გალაკტიონი „ახალი ღმერთია“, ჯვარზე გაკრული ქრისტეა, ტ. გრანელი – სისხლიან სამარიდან ამოსული იესო, ქართველი ერის ჯვარცმულია უფალივით, რომელიც ელის აღდგომას.

გამუდმებით უფლის სამსჯავროს წინაშეა პოეტი და არა უკეთურთა გავლენის ქვეშ: „მე და მზე“, „მე და ღმერთი“... „მე და ცისფერი ქვეყანა“...

იგი სამყაროს ცენტრში გაიაზრებს თავის თავს: „მე ვარ და დუმილია და ცისფერი ქვეყანა“, „ვიგრძნობთ სამყაროს მხოლოდ მე და მზე“, „მე და ვარსკვლავი“, „მე და თბილისი“, „მე ვარ პირველი“.

ეს მისი დიდი პოეტური ძალისადმი რწმენით, სულიერი ინდივიდუალობით, აზროვნების საოცარი პარადოქსულობით აიხსნება, მაგრამ პოეტური ლოგიკა ამარტლებს ამ პარადოქსულობას.

საოცრებით და საიდუმლოებითაა სავსე ტ. გრანელის სულიერი ცხოვრება, მაგრამ მის სულიერ ინდივიდუალობას აქვს შესაბამისი ახსნა ფსიქოლოგიაში.

საერთოდ, „ინდივიდუალობა... ფსიქიური ცხოვრების განვითარების ნაყოფია“, რომელსაც უკავშირდება მიდრეკილება „უნივერსალობისაკენ“.

„ფსიქიური ცხოვრების შუაგულში; ერთსა და იმავე დროს, მრავალი ტენდენცია“ შეინიშნება, რომელნიც ძალიან ხშირად ეწინააღმდეგებიან ერთმანეთს“, მაგრამ რომელთა შორის „ერთდროული ჰარმონია“ არსებობს.

„ადამიანი ერთს, არსებულს ორად აპოზს და ორ ნაწილს შორის წყვილად უფსკრულსა თხრის. ერთი მხრივ, იგი თავის მეს აყენებს, მეორე მხრივ კი – მთელ დანარჩენ მსოფლიოს, ადამიანი ამ მსოფლიოს ორად გაყოფის შემდეგ მთელ თავის ძალას, მთელს თავის ენერგიას იქითკენ წარმართავს, რომ მისგანვე ამოთხრილი უფსკრული თვითვე ამოავსოს, ან ხიდი გასდოს ამ უფსკრულზე და ის, პირდაპირ მდგომი მეორე მხარე, გარეშე მსოფლიო, ახლა მას დაშორებული, დაიახლოვოს, მას შეუერთოს, იგი შეითვისოს. და ეს შეუჩერებელი მისწრაფება, ეს მარადიული მოთქმა ნებით დაკარგული ნახევრისთვის უცილობლად მჟღავნდება ადამიანის შემეცნებით მიდრეკილებაში... აქ, ამ ლტოლვაში ადამიანის ფსიქიკა საკვირველ საუნჯეთა სალაროს ჰგავს, უთვალავ იდუმალ ძალებს ააშკარავებს, გონში ჩასავარდნ განვითარების უნარს იჩენს და ამით თავის ყოვლისშემძლეობას ერთხელ და სამუდამოდ გვიმტკიცებს“. (დიმიტრი უზნაძე, „ინდივიდუალობა და მისი გენეზისი“, „შრომები“, IX, თბ., 1986 წ. გვ. 144-145).

ტერენტი გრანელის მთელი ცხოვრება და პოეზია ამ ორი ტენდენციის ქილილია. იგი ლაპარაკობს „გულის ნაპ-

რალზე, კლდის ნაპრალზე, ცხოვრების ნაპრალზე, უფსკრულზე და შლის რა სამყაროს, მოვლენებს, ამავე დროს, მსოფლიო ერთიანობისკენ ისწრაფვის. ამისთვის სჭირდება მას ტიტანური პოეტური ძალისხმევა.

ზოგჯერ აღწევს ამ უნივერსალობას, უფროს ხშირად კი მათ შორის უფსკრული ამოუვსები რჩება და პოეტი იტანჯება.

ტერენტი გრანელის საღმრთო სახელებზე დაკვირვება ნათელს ხდის, რამდენად თავისებური, გამორჩეული და ერთადერთი იყო იგი ამ ასპექტით, რელიგიურობასთან ერთად, პოეტის ხილვები ამაღლებულობით, სულიერი ინდივიდუალობით იქცევის ყურადღებას.

როცა ჩვენი ლიტერატურისმცოდნეობის კვლევის ორიენტირი ვულგარული მატერიალიზმი იყო, ბუნებრივია, მხოლოდ ხილული და ხელშესახები ამოიკითხებოდა ტერენტი გრანელის პოეზიაში, მაგრამ აშკარაა, რომ რელიგიურ მოძღვრებაზე გვერდის ავლით შეუძლებელია ამ თავისებურ სამყაროსთან მისვლა.

ტერენტის „შორეული იმედის“, „ღამის ცეცხლის“, „შორეული ფიქრის“, „სიმორის ცეცხლის“ ცნებაში... ღვთის ხატება ილანდება“ (11, 21).

ცის პარადიგმა ტერენტი გრანელის პოეზიაში

წმინდა ნერილის მიხედვით, არსებობს ჩვეულებრივ მოკვდავთათვის ხილული ზეცა და ღმერთის, ანგელოზების, სერაფიმების სამყოფელი ზეცა, რომელსაც „ცათა ცა“ ეწოდება.

დავით წინასწარმეტყველის ფსალმუნში ნათქვამია: უფალი „ამაღლებული ძველთუძველეს ცათა ცაში – აგერ ის გამოსცემს თავისი ხმით ძლიერების ხმას“ (ფს. 68,34)(1,592).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში მოიხილება როგორც ხილული ცა, ისე ბიბლიური „ცათა ცა“.

პოეტი სულის თვალთ ხედავდა მთელ პლანეტას, სააქაოს თუ საიქიოს, ღმერთის, წმინდა სულების ზეცას.

როგორც მორწმუნეს, ეიმედებოდა „სხვა ზეცა“. „...სხვა ზეცა მპირდება ამინდს, წმინდაო მაცხოვარო, ამინ“ (მივყვები გაყინულ რიყეს) (2,112).

„სულს ლაჟვარდოვან ცისკენ ვაგზავნი“, აცხადებდა პოეტი (2, 115).

ცოდვილი მინისგან განშორებული „მარადიული ლაჟვარდისკენ“ ისწრაფოდა (მარადისობის ლაჟვარდები) (2,126).

„ცას მივაპყრობ შენუხებულ თვალებს, შემიფარე მონმენდილო ცაო“, ივედრებოდა პოეტი (2,132).

მიწიერ უკეთურობათა მხილველი, ქვეყნიდან გაქცევაზე, ცისკენ გაფრენაზე ოცნებობდა(ჩანს სამიოდე ჯირკი) (2,139).

„...ჩუმი ზეცა და სიცისფერე იყო პოეტის ნუგეში“ (გუშინ ცხელოდა, დღეს სიცივეა) (2,146).

„მაღალი ზეციდან“ მოვლენილი პოეტის სული „საზღვარს იქით“ ისწრაფოდა (გაზაფხულის საღამო) (2,264).

„და ცა ლაჟვარდი ჩემს გულს მოება“ წერდა ტერენტი გრანელი და ენუგეშებოდა, რომ ზეცის რჩეული იყო (ახლა ლამეა, თენდება მალე) (2,269).

„სიმორის ცეცხლი“, „ცისფერი ღამე“ ანუ უზენაესი იზიდავდა.

ცეცხლი და „ცისფერი ღამე“ საღმრთო სახელებია.

„მაღალ ცას“, უზენაესთა სავანეს ეთაყვანებოდა (სოფლიდან თბილისი) (2,164).

„ციდან ძახილი“ ესმოდა, თავის ამალღებულ ოცნებას „ცის კალთაში“ ხედავდა (სონეტი) (2,259).

ცის და მინის დაპირისპირებას განაპირობებდა ციდან „განთიადების“, მინიდან „სალამოების“ მოვლინება (მამას) (2,262).

„უმალლეს ცაში“, „წმინდა ნისლში“ შეღწევას ცდილობდა (წმინდა კვირა) (2,284).

„გულზე ლოდი“ ედო და ღმერთის სურათის მზერა ენუგეშებოდა (დგას ძველებურად ეს ლოდი გულზე) (2,187).

დიდი პოეტის მონოდებად ესახებოდა „ცისფერი სამყაროსკენ“ ლტოლვა, „ცისფერი ღამის“ (ღმერთის) სიყვარული (ელვარებს ისევ მდუმარე სივრცე) (3,113).

ციდან ელოდებოდა „ტაროსებს“ (მე ისევ ციდან ველი ტაროსებს) (2,91).

ზეცის იდუმალი ძალა, ზეცის მზე იზიდავდა: „ზეცა გულისკენ მსურს მივიზიდო, ცას იდუმალი ძალა ერევა“ (თან მზეა, თანაც დღე მიდის ასე) (3, 109).

„შორეული ცა“, „მაღალი ცა“ იყო იმედი „შორეული დარდებით“ შეპყრობილისთვის (დგას სიხარული) (3,226).

განსაკუთრებული სულიერების პოეტისთვის მახლობელი იყო „ცისფერი შუქი მარადისობის“ (მარადისობის ლაყვარდები) (3,60).

ცისკენ მზირალი პოეტებიდან გალაკტიონს გამოარჩევდა: „...გალაკტიონი ყოველთვის დიდი, გალაკტიონი ზეცისკენ მიდის“ (3,71).

ამასთან ასკვნიდა: „გალაკტიონში მინა ანათებს და ჩემში უფრო ზეცის სხივია“ (მე და გალაკტიონი) (3,68).

ეს უცდომელი დასკვნა იყო, რადგან პოეტების მეფისთვის მთავარი იყო „ცის და მინის შეზავება“ (შეხვედრა) (4,13).

ტერენტი გრანელს აღშფოთებდა მინის უკეთურობები და ზეცას შესთხოვდა შველას, რადგან ასკვნიდა, რომ „ციდან მოდიან განთიადები, სალამოები ქრიან მინიდან“.

ტერენტი გრანელის იდეალი იყო „ცათა ცა“, სხვა ზეცა, ლაჟვარდოვანი ცა, მარადიული ლაჟვარდი, მალალი ცა, უმაღლესი ცა, უცნაური ცა, შორეთის ცა, დიადი ცა, მონმენდილი ცა, ცისფერი უსაზღვროება, უნმინდესი ზეცა, ზეცის ცისფერი ღამე, იქაური ბრწყინვალე ცა“, სადაც სულს გზავნიდა.

„მარადისობის ცისფერი შუქი“ ჩაესახლებინა სულში, ხოლო ცხოვრებას აღიქვამდა როგორც „ტალახს“, ქვეყანა ეჩვენებოდა, როგორც „ყუთი“, „ლურჯი გალია“, ხოლო ციდან ევლინებოდა შთაგონება, სიხარული, მიწიერი ინტერესები, მიწასთან მიჯაჭვულობა აღიზიანებდა, ზეცა და პოეზია ეიმედებოდა პრაგმატულ ბედნიერებაზე უარისმთქმელს.

„პოეზია ზეცა – ცხოვრება ტალახი“, ასკვნიდა და „უმაღლესი ცისკენ“ ილტვოდა, ლექსები ესახებოდა ცაში გაფრენილ ძალად, ლექსისთვის გულის სისხლის გაღება იყო იქაური, „ბრწყინვალე ცის“ ხილვის საწინდარი: „...და ჩემი ლექსი შეღება სისხლმა, რა ბრწყინვალეა ცა იქაური“ (ახლაც ვიგონებ მეგობრის საფლავს) (2,214).

„უმაღლესი ცა“ იყო პოეტის სულის გზამკვლევი, რაც ჭეშმარიტი მხატვრული სიტყვის მიგნების საწინდარი ხდებოდა: „...და ზეციდან – ეს ღმერთი, და გულიდან ეს სისხლი და ვარ თითქმის ყოველთვის განწყობილი ლექსისთვის. მინა, ცა უმაღლესი – ხომ პოეტის გულია და მგონია მე ლექსი ყველგან გაბნეულია“ (ხომ მალეღვებს მე ასე) (3,222).

„სხვა ზეცას“ ხედავდა პოეტის ყოვლისმხილველი თვალი (სადღაც სდუმს მთები, სადღაც ნისლია) (3,244).

„ზენარის ნათელი“, „სხვა ზეცა“, „მალალი ცა“, „ბრწყინვალე ცა“ იზიდავდა მუდმივად პოეტურ ინსპირაციაში ჩართულს, ცის გახსნას ელოდებოდა.

ზეშთაგონებული დედამიწას – „ლურჯ გალიას“ შორდებოდა და ზეცის სინმინდის მიწაზე დამკვიდრებაზე ოცნება იტაცებდა, „ციდან ტაროსის“ მოლოდინი ავსებდა.

„მონმენდილ ცას“ შეფასებული, ქრისტეს იმპულსებით ივსებოდა, „ლექსების სიხარული“, პოეზიით ცასთან მიახლოების სურვილი აცოცხლებდა.

აღაშფოთებდა წარმავალი სამყარო, ამაოების მსახურება, სიბნელე, კავშირს არ წყვეტდა „ცისფერ ღამესთან“, ანგელოზი ჩაესახლებინა სულში, ადამიანთათვის დაწესებული საზღვრების გარღვევას ცდილობდა, „ცის ძახილი“ ესმოდა და ეიმედებოდა საკუთარი ნააზრევის ცაში, მარადისობის სავანეში დამკვიდრება: „...ჩემი ოცნება შეირხევა, როგორც ლერწამი და ცის კალთაში დაისვენებს სევდიან ძილით“ (სონეტი) (2,259).

მთანმინდას, ქართველი მწერლების პანთეონს აღიქვამდა, როგორც „ზეცის გულს“: „...ეს მინა ზეცის გული მგონია. ვზივარ, სივრცეა და ეს ადგილი ქართველ მწერლების პანთეონია“ (ისევ ლექსია ჩემთვის ნუგეში) (2,275).

„უმალღესი ცაში“, „წმინდა ნისლში“ შეღწევა იყო პოეტის იდეალი და ამის საწინდარი იყო სულის თვალი. „როგორც ქრისტე, ვიხედები მალლა“, აცხადებდა პოეტი (ღამის სტრიქონები) (2,25). სიკვდილის შიშს ამარცხებდა იმის რწმენით, რომ ცას, მარადიულობას აზიარებდა თავისი პოეზია: „...ჩემი ოცნება შეირხევა, როგორც ლერწამი და ცის კალთაში დაისვენებს სევდიან ძილით“ (სონეტი) (3,259).

ცის უპირატესობის აზრია დაფიქსირებული ლექსში „ქვეყანა“: „ციდან მოდიან განთიადები, საღამოები ქრიან მინიდან“ (3,94).

„ზეცა ბედნიერ წამის მთოველია“, პოეზია ზეცაა“, ცხოვრება ტალახია“, ზეცა ნათელია, მინა ბნელი, ზეცა ლაყვარდია, დედამინა – კუბო“.

„შენ დედამინავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნებით ზეცას მოვიარ, წმინდაო ღმერთო, რად გამაჩინე, მე ხომ სიცოცხლე არ მითხოვია“, აცხადებდა „უმიზნო ხეტიალში“ (3,41).

ლექსში „პოეტი პატიმარი“ ცა ეხსნებოდა და ქრისტეს ხედავდა: „ახლა შორს ელავს ცა მონმენდილი და მიხმობს ქრისტე მე ვარსკვლავიდან“ (3,200).

„პოეზია ზეცაა“, მინა – ტალახი“ (არ ვიცი, სად ხარ) (3,210).

რაკი „ცხოვრება სულს ახრჩობს“, „ცისკენ მიფრინავს თვალი“.

„ზეცა ბედნიერ წამის მთოველია“, „უმშვენიერესი დღეების“ მომავლინებელი.

იმედია „შორი ცა“, „ცათა ცა“.

ტერენტი გრანელი გვევლინება, როგორც „ძლიერი ტალანტი, ზეციური არსება“, მისი სამშობლოა „ლაჟვარდები ცისფერი“.

პოეტი დარწმუნებულია, რომ ცა შეიფარებს მის წმინდა სულს, მისი ოცნება ცაში დამკვიდრდება ანუ მარადიული იქნება: „ჩემი ოცნება შეირხვეა, როგორც ლერწამი და ცის კალთაში დაისვენებს სევდიან ძილით“.

„მემენტო მორის“ ავტორი მოგვევლინა, როგორც „ძლიერი ტალანტი, ზეციური არსება“, რომელმაც შექმნა „ზემიწიერი პოეზია“ (რეზო ადამია, „სისხლიდან ცრემლი“, „ინტელექტი“, თბ. 2008, გვ. 7).

ანთროპოსოფიის ფუძემდებელი რუდოლფ შტანერი აკრიტიკებდა მინასთან მიჯაჭვულ, მინასთან შეზრდილ, სულიერების, ზნეობისგან დაცლილ ადამიანებს.

დანტეს „ღვთაებრივ კომედიაში“ ზეცისგან გაუცხოებულ, მუდმივად მიწისკენ მაცქერალ ადამიანებს მისჯილი აქვთ მიწის ცქერა: „რადგანაც თვალნი არასოდეს მიგვიქცევია სიმაღლეთადმი, რადგან ვჭვრეტდით მხოლოდ მიწიერს, მართლმსაჯულებამ მოგვისაჯა მიწისკენ ცქერა“.

„ღვთაებრივ კომედიაში“ განუვითარებელი, ბნელი სულები ცის ძახილისადმი ყრუ არიან, ვერ ხედავენ მარადიულ მშვენიერებას და ამიტომაც ისჯებიან: „ცა გიხმობთ ისევ და

ტრიალებს იგი თქვენს თავზე, გიჩვენებთ თანაც მარადჟამულ მშვენებას თვისსა, მაგრამ თქვენ მაინც ისევ მიწას მისჩერებოხართ და სასჯელს გიწვდით ამიტომაც ყოვლისმხილველი“ (5,256).

გალაკტიონი აღწევდა „ცის და მიწის შეზავებას“ (შეხვედრა).

ანა კალანდაძე აცხადებდა: „რაა ციური, თუ მიწისაც არ ექნა ძალი?“ (10,186).

ტერენტი გრანელისთვის თავიდან მიწა „ყუთი, სამარე“ იყო, ნიკო სამადაშვილისთვის – ქვიშა, ტალახი.

ბოლოს, „მემენტო მორის“ ავტორი ცდილობდა სამყაროს ჰარმონიულობის ძიებას და აცხადებდა: „ზეცა მწყურია და მიწა მშია“...

ნეტარი ავგუსტინეს რწმენით, „ადამიანს ზეცამდე ამაღლება შეუძლია“ (6,117).

ღვთისმეტყველები ზეციურ იმპულსებს აყურადებენ და მიწაზე სიკეთის დამკვიდრებას მიიჩნევენ ადამიანის მონოდებად.

„ზეცა ყველა რჩეულის მამულია. ცაზეა წმინდა ადგილი“ აცხადებდა წმინდა ეპისკოფოსი ეგნატე (7,113).

„თუ განწმენდილი ხარ ვნებათაგან, შენშია ცა“, ირწმუნებოდა წმინდა ისაკ ასური (4,76).

უნდა გვიყვარდეს „მშვიდთა მიწა, უკვდავთა მიწა, ცვალებადი მიწა, სადაც ქრისტე დადიოდა“, გვიჩვენებს იოანე დამასკელი (8,197).

„ზემიწიერი ძალებისგან მოწყვეტაზე, ადამიანის მიწიერ არსებად ქცევაზე ნუხდა ანთროპოსოფიის ფუძემდებელი რუდოლფ შტაინერი და ასკენიდა: „ადამიანი არ უნდა შეეზარდოს მიწას, არ უნდა დაიძიროს მასში“ (9,269,270,273).

„შევიძულე ამაოების დამცველები და მივინდე უფალს“, გვამცნობს დავით წინასწარმეტყველი (ფს. 30,7) (1,46).

ანა კალანდაძე ნუხდა მიწისგან მიქცეულ, რწმენისაგან გაუცხოებულ, ცა და ციურის დამვიწყებელ სულებზე: „...და-
ვიწყებოდათ მიუწვდომელი, კანდელი ხატთან ობლად კრთე-
ბოდა, ო, მიწისაკენ მიქცეულ სულებს ცა და ციური დავიწყე-
ბოდათ“ (შემოიკრიბენ ტაძრად გლახკაცნი“) (10,224).

ტერენტი გრანელი მუდმივად რწმენის, ჭეშმარიტების მსახური იყო და ეს იყო წარმატების საწინდარი...

„მემენტო მორის“ ავტორი მოგვევლინა, როგორც „ძლი-
ერი ტალანტი, ზეციური არსება“, რომელმაც შექმნა „ზემინი-
ერი პოეზია“ (რეზო ადამია) (11,7).

დამონებანი

1. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
2. ტერენტი გრანელი, ერთტომეული, „პალიტრა L“, თბ. 2012
3. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
4. გალაკტიონ ტაბიძე, „პალიტრა L“, თბ. 2014
5. დანტი, „ღვთაებრივი კომედია“, კონსტანტინე გამსახურ-
დიას თარგმანი, „პალიტრა L“, თბ. 2012
6. ნეტარი ავგუსტინე, „აღსარება“, თბ. 1995
7. სიტყვა მართლისა სარწმუნოებისა“, II, თბ. 1991
8. წმ. იოანე დამასკელი, გარდამოცემა, თბ. 2000
9. რუდოლფ შტაინერი, ვარდისა და ჯვრის საიდუმლოება,
გიორგი ნიშნიანიძის საერთო რედაქციით, წინასიტყვაობი-
თა და კომენტარებით, „ხომლი“, თბ. 1994
10. ანა კალანდაძე, ერთტომეული, „საბჭოთა საქართველო“,
თბ. 1984
11. ზურაბ ცხონდია, „გრანელის სევდა“ ზუგდიდი, 1997.

„ცისფერი ღამე“

ტერენტი გრანელის რელიგიური, ფილოსოფიური, ეროვნული, ესთეტიკური იდეალები, როგორც მარადიულობის კატეგორიის კუთვნილება, ძალზე ხშირად ენიგმური სახეებით არის გამჟღავნებული.

იზიარებდა რა სახე – სიტყვათა მრავალმნიშვნელოვნების პრინციპს, „უვალი გზებით“ მავალი პოეტი ახალი ელფერით, ახალი შინაარსით ტვირთავდა ცნობილ სახეებს, ახლებურ ჭრილში მოიაზრებდა კანონიკურ ცნებებს, ზოგჯერ სრულიად ახალ, ორიგინალურ სიტყვათშეთანხმებებს მიმართავდა. ამიტომაც არის გაუნელებელი ინტერესის საგანი მისი „სიტყვა ძვირფასი, სიტყვა ახალი“.

დასაბამიდან, ადამიანის სული შეძლებისდაგვარად ტრიალებს დღისა და ღამის, მიწისა და ზეცის, ლაჟვარდებისა და უფსკრულის, სინათლისა და სიბნელის, სიკეთისა და ბოროტების, ხილულისა და უხილავის, საგნობრივისა და ტრანსცენდენტურის, ცნობიერისა და ქვეცნობიერის არეალში, ლოკალურისა და გლობალურის მასშტაბებში.

ტერენტი გრანელს, როგორც ბედისწერის რჩეულს, ხელენიფებოდა შეეღწია ისეთ განზომილებებში, რომლებსაც მხოლოდ „გონის თვალით“ გამორჩეულნი, „გულის სმენის“ უნარით მომადლებულნი ეზიარებიან.

ნებისმიერი ასპექტით ფართოა პოეტის თვალსაწიერი.

ამჯერად გვანტერესებს, როგორ არის მის შემოქმედებაში „ღამე“ ჩაყენებული უმაღლესი პოეზიის სამსახურში.

ერთ შემთხვევაში, „ღამის რკალებში მოქცეული ქვეყანა“ ტერენტი გრანელის უიღბლო სამშობლოა, მეოცე საუკუნეში სოციალიზმის იდეებით გაბრუებული, ხელმეორედ ოკუპირებული და „ყაჩაღების ცრუ მანიფესტი“ მოტყუებული.

„ნაპრალებიანი შავი ღამის“, სასტიკი ქარიშხლის ეპოქა არ იწამა პოეტმა / მოგზაურობა თბილისისკენ (1, 126).

„ქვეყნის უკუღმართობა“ აღქმულია, როგორც „სალამო, ღრუბელი, წვიმა, გრიგალი“ (ვხედავ ამგვარ ცას) (1, 48-49).

ეროვნულმა ტრაგედიამ სიბნელე, ბურუსი გააბატონა, ამკარა გახდა ნათლის გაუჩინარება (უმიზნო ხეტიალი) (1, 41-42).

სისხლის მდინარე, ტყვიები, კვამლი, მღელვარება, „შორეული რაინდების უმწეო შფოთი“ (ამაო შემართება სამშობლოს თავისუფლებისათვის) აღიქვა, როგორც მთებისა და გზების დაბინდვა, „ბნელი შუალამე“ (სულის ცეცხლი) (1, 48).

„თავისუფლების შუქი ჩაქრა“, სიბნელემ მოიცვა სამშობლო, ღრუბლით შეიბურა მაღალი მისწრაფებები, ასპარეზი გაეხსნათ „ფინიებს“, რაც გაბედულად ამხილა „მემენტო მორის“ ავტორმა (ახლაც ვიგონებ) (1, 219).

გამეფდა „ყრუ ღამეები“ (მთვარე ფოთლებიდან) (1, 39), „გრძელი და დიდი ღამე“ იქცა „ყრუ სამარედ“, გოლგოთად, გლოვად, ლოდად, აფთრად, კუბოდ, იმედების სასაფლაოდ (შორეული სინათლე) (1, 188).

სიბნელემ მოავლინა ბაბილონის ნაპირის ყორნები, აღზევდნენ ჭოტები, ყვავები. დღეც სიბნელეს ამკვიდრებდა (ისევე დაბნელდა) (1, 198).

ღამე იყო უკეთურთა დედა, ღამე წერტილს უსვამდა დიად იდეალებს, ტაბუ ედო ეროვნულ სატკივარს, ცენზურა კლავდა მართალ სიტყვას. „და სინათლეზე მე გადავმალე ჩემი ლექსები“, გვამცნობს პოეტი (მოვა სალამო, როგორც წამება) (2, 165).

შფოთვა და კორინტელი იყო მართალთა ხვედრი. პოეტი დაეხეტებოდა სამშობლოსათვის დაცემულ რაინდთა სასაფლაოზე, როგორც ჩრდილოეთიდან მოვლენილი განსაცდელის მოწმე, გაუგონარი ტრაგედიის მსხვერპლთა გულწრფელი ჭირისუფალი.

ტერენტი გრანელი გლოვობდა „მკვდარ“, თავისუფლებადაკარგულ სამშობლოს: „... და საქართველო ეს ის მხარეა,

სადაც ცოცხალი ხალხი მარხია“ (1921) (3, 18). „და საქართველო ახლა მკვდარია“ (ფიქრები ქაქუცას მკვლევლობის დღეს) (3, 18). ეს სტრიქონები იმდროინდელი შემზარავი ვითარების ანარეკლია, რადგან ქვეყნის მტარვალები, სატანისეულნი სამშობლოს დამოუკიდებლობისთვის მებრძოლ დაჭრილ რაინდებს ცოცხლად მარხავდნენ.

პოეტს მოუნახულებია წყაროს ქუჩა, სადაც 1924 წ. გამოსვლების მონაწილეთა დიდი ჯგუფი დახოცეს. იქ გაძლიერებული დაცვა მდგარა. ტერენტის გაურღვევია დაცვა და აკანკალებული ყვებოდა თურმე: „იქ ვიყავი წუხელ! დაცვას დავუსხლტი ხელიდან! იცი, საკუთარი თავი შემჯავრდა, ისეთი რბილი იყო მინა, ფეხები შიგ მეფლობოდა. ფეხქვეშ ადამიანის სისხლის სუნი მცემდა. მეგონა, მეც იმ სისხლიან მინაში ვეფლობოდი... გამოვალნიე... მაგრამ მთელი ღამე არ მიძინია“ (ალექსანდრე გაბისკირია, დიდი პოეტი) (4, 213-214).

პოეტი ცხოვრებამ „გაფითრებულ შემოღამებას“ დაამსგავსა (დაბრუნება სოფელში) (1, 223).

აშკარა იყო ეროვნული იდეალების დასამარება, „ღამის“ გაბატონება, „მფარველი თვალის“ - მესიის გაუჩინარება (ფიქრები ქაქუცა ჩოლოყაშვილის მკვლევლობის დღეს) (3, 246).

მაგრამ ტერენტი გრანელი „ღამესთან“ დადგა, „როგორც „ქანდაკება““ (კვირის ნისლები) (1, 130).

ნუგეში იყო „შუალამის ვედრება“ (მწუხარე მელოდია) (1, 162-163), „შუალამის თეთრი ლოცვები“ (ნისლიანი ღამე) (1, 166), „სიცოცხლის შუქის“, „ნათლის“ (ღმერთის) მოლოდინი (ღმერთო! სიცოცხლის შუქი მაღირსე) (1, 99).

პოეტი იმედს მაინც არ კარგავდა, მას ასულდგმულებდა სამართლიანობის რწმენა, სამშობლოს თავისუფლების მოლოდინი: „... საქართველოს ვერ დააჩოქებენ, მოვა ჩვენი დროც

და საქართველო ისევ თავისუფალი იქნება“, სჯეროდა პოეტს (3, 416).

თუ სხვები სიმართლეს თვალს არიდებდნენ, უფსკრულის, სიბნელის საშიშროებას ამხელდა ტერენტი გრანელის „მწუხარე მუზა“ და „სევდის ოდებს“ ქმნიდა (შემოილი ცრემლები), „შორეული ყვავილების“ ჭკნობას-ღმერთის უარყოფას აფიქსირებდა, სამშობლოს ეროვნულ-პოლიტიკურ ავდარს შეიგრძნობდა, მთვარიანი თეთრი ღამის შუქი ახარებდა, „მაღალი სურვილი“, „მაღალი ფიქრები“ არ ტოვებდა, იდეალი იყო „ცისფერი საღამო, ცისფერი ყვავილი, ცისფერი ქვეყანა, ცისფერი ბაღი, ცისფერი იმედი, ცისფერი სინათლე“ და სიცოცხლის წყურვილი ავსებდა.

„ბედის ამაღლებას“ შეიგრძნობდა, „შუაღამის თეთრ ლოცვებს“ ეძლეოდა, რათა თავისი „სევდის ბაღში“ მშვენიერების იდეალი დაემკვიდრებინა: „ეს ჩემი ბედი ახლა ამაღლდა, ვით შუაღამის თეთრი ლოცვები და სევდის ბაღში ისევ აყვავდა იები, ვარდი და მიმოზები“ (ნისლიანი ბაღი) (1, 166).

პოეტს ეიმედებოდა „შორეული სინათლე, ცისფერი სინათლე, ცისფერი ღამე“.

ტერენტი გრანელმა შექმნა ორიგინალური ელფერი თაღბეჭდილი „ნისლიანი ღამის“, „ცისფერი ღამის“ სახეები.

„სიცოცხლის გრადაციასში“ პოეტი საუბრობს გაცრუებულ, მირაჟებად ქცეულ სურვილებზე, შეცდომებზე, ფიქრის, ანალიზის აუცილებლობაზე: „ჩაესვენა სურვილების გროვა, როგორც შორი მირაჟების სერია. ახლა უფრო დაფიქრების დროა, ჩადენილი შეცდომები ბევრია“.

სამარისკენ ცხედარს ადევნებული, სამგლოვიარო მუსიკის ხმებს ისმენდა, თვითონაც გაყვითლებული, „შორეული ყვავილების“ ხმობით შეძრწუნებული: „ჩემი სახე რომ ყვითლდება, ვხედავ, შორეული ყვავილებიც ხმებიან. სამარისკენ აცილებენ ცხედარს და მუსიკის მგლოვიარე ხმებიან“.

უსიცოცხლო ველების სიჩუმე კიდევ უფრო უძლიერებდა ტკივილს.

და, როგორც ლექსის დასაწყისში, ისე ფინალში, პოეტი სულის თვალთ ხედავდა „ცისფერ ღამეს“, „წითელ მზეს“ და „წმინდა მაცხოვრის“ მოლოდინი ანელებდა უიმედობას: „წითელი მზე აელვარდა მინებთან, მოდის ჩუმი და ცისფერი ღამე. უიმედო გულისძგერა მინელდა, შენ, წმინდაო მაცხოვარო, ამინ!“ (1, 183).

„სიცოცხლის გრადაციის“ მთელი შინაარსი ორგვარ რეალობას უღრმავდება: რეალურად იავარქმნილია ანმყო, შეცდომების, არასწორი ნაბიჯების გამო, ხმება „შორეული ყვავილები“, ანუ კვდება რწმენა.

ყვავილი, ვარდი საღმრთო სახელია: „ყვავილები დაჩნდნენ მიწის პირზე, ჟამი გალობისა მოიწია და ხმა გვრიტისა ისმის ჩვენს მხარეში“, გვამცნობს „ქებათა ქება“ (2, 12) (5, 15).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში მრავლად გვხვდება მისტიკური ვარდები. ვფიქრობთ, „შორეული ყვავილები“ უზენაესის მეტაფორაა, ხოლო მისი ხმოზა – რწმენისდამკარგავი ქვეყნის ტრაგედია.

დაცვენილი, გათელილი, გაუჩინარებული, გაყინული, გარდაცვლილი ვარდების მთელი ციკლი გალაკტიონის პოეზიაში ურწმუნო, ღმერთისუარმყოფელ ეპოქაზე მიმანიშნებელი სახეებია (6, 10-24).

ანალოგიური სახეების არსებობა ამ პოეტებთან ეპოქის შინაარსით აიხსნება. სატანისეული დრო განუდგა ღმერთს, მაგრამ მხატვრული სიტყვის რჩეულთ არ გაუწყვეტიათ კავშირი ქრისტიანულ სამებასთან.

ტკივილებით გულდამძიმებული პოეტი თვალს არ აცილებდა „წითელ მზეს“, მზე კი საღმრთო სახელია: „მზე და ფარია უფალი ღმერთი“ (ფს. 84, 12) (7, 614).

ტერენტი გრანელისთვის ღამე ხან ნისლიანია, ხან მთვარიანი, ტრადიციის კვალობაზე, მაგრამ საანალიზო ლექსში გვხვდება „ცისფერი ღამე“.

ცნობილია, შოთა რუსთაველიდან მომდინარე და შემდგომი ეპოქის (დავით გურამიშვილი, გალაკტიონ ტაბიძე, ნოდარ დუმბაძე) მიერ გათავისებული განუმეორებელი სახე ოქსიმორონი „მზიანი ღამისა“, ქრისტიანული ღმერთის სიმბოლოდ მოაზრებული (8, 3-127).

ტერენტი გრანელის ღამე, ერთი მხრივ, „წითელი მზით“ ელვარებს, ამასთან იგი ცისფერია. „ცისფერ ღამეს“ ანალოგი არ ეძებნება, ვფიქრობთ, იგი „მზიანი ღამის“ ანალოგიით შექმნილი უზენაესზე მიმანიშნებელი მხატვრული სახეა.

ზემოხსენებული ლექსის სტროფში წმინდა მაცხოვრის გამოცხადება უფრო აკონკრეტებს სათქმელს და „წითელი მზე“, „ცისფერი ღამე“ ძე ღმერთის სახეებთან ასოცირდება, რაც პოეტის რელიგიურ ინტერესს ავლენს. ქრისტიანული ღმერთის სიყვარულს პოეტი კანონიკური სახეებითაც გამოხატავდა და ენიგმური, ორიგინალური მეტაფორებითაც მიგვანიშნებდა თავის საღვთო იდეალზე.

ლექსის სათაურიც მიგვანიშნებს სასიცოცხლო იმპულსების გაძლიერებაზე, რაც უზენაესის მოვლინების შედეგია.

„ცისფერი ღამის“ სიმბოლოსთან შეხვედრა გვინევს აგრეთვე ლექსში „მეგობარს“ (9, 149), რომელშიც უსაზღვრობით, „საიდუმლო ფიქრით“ გატაცებული მეგობრები „ცისფერ ღამეზე“ საუბრობენ.

გრძნობისა და გონების ბრძოლა, ხილვა შორეულის, მიუწვდომლის პოეტისთვის ორგანული იყო, რაც ამ ლექსშიც ვლინდება: „ეს გრძნობა ისევ ებრძვის გონებას და ძვირფას დღეებს დრომ დამაშორა. მე ახლო ვხედავ ჩემს მოგონებას, მე ახლო ვხედავ ძვირფას ლენორას“.

ლენორა სახელია ედგარ პოს ნაადრევად გარდაცვლილი სატრფოსი, რომელიც ექვსჯერ იხსენება ტერენტი გრანელის პოეზიაში.

განსაკუთრებული ჭკრეტის უნარით მომადლებული სიტყვის ოსტატი ამბობდა: „ვუმზერ სამყაროს ღია თვალებით“ და იგი ხედავდა როგორც ხილულს, საგნობრივს, ისე მიღმურ მოვლენებს, არასოდეს ნყვეტდა კავშირს ძვირფას სახელებთან.

ტერენტი გრანელისთვის პოეზია იყო „უსაზღვროება, მარადისობა, იდუმალება“, უხილავის ხილვა.

იოპივით ნაწამები პოეტის სული ისევ უზენაესს ელტვოდა, უიმედობას სულიერი ამაღლება ცვლიდა, ლექსისთვის გულის სისხლის გამღები, სიზმარივით იგონებდა ყოფნას, სიცოცხლეს და მუდამ ერთგულებდა ზეციურ ძალებს.

უსათაურო ლექსში „ბაღში ქარია ისევ“ ქარისგან შეწუნებულ კვიპაროსში თვით ნაწამები პოეტი გვეცნაურება: „ბაღში ქარია ისევ და კვიპაროსის რხევა. გული წამებას მისდევს და უიმედო დღეა“.

სხვები ჩვეულებრივი ყოფით კლავდნენ დროს, პოეტს კი „ცისფერი ღამე“ იტაცებდა: „დადიან ირგვლივ და ასე გადის წამი. ჩემი მდუმარე ფიქრი ტყვეა ცისფერი ღამის“ (1, 159).

„ცისფერ ღამეზე“, „ცისკენ სწრაფვაზე ფიქრი მაშინაც არ ტოვებდა, როცა ოჯახს, ემპირიულ გარემოს იგონებდა, როცა ირგვლივ ქარი იყო, გულის სისხლით ინერებოდა ლექსი და ყოფნა, ცხოვრება შორეულ სიზმარს ემსგავსებოდა: „ბაღში ქარია ისევ, ლექსი შეღება სისხლმა, ყოფნას ვიგონებ ისევ, როგორც შორეულ სიზმარს...“

ყოფნა, ცხოვრება საღვთო სახელია: „მე ვარ გზა, ჭეშმარიტება და სიცოცხლე“ (იოანე 14, 6) (7, 211).

გალაკტიონის პოეზიაშიც ხსოვნაშია ყოფნა და დიონისი (წარმართული თრობისა და შვების ღმერთი)... დარჩება ხსოვნა ყოფნას, დიონისს“ (ცისფერი) (10, 305).

ტერენტი გრანელის იმპრესიონისტულ ლექსში, ერთი შეხედვით, ირღვევა ტრადიციული ლოგიკა, მაგრამ აქაც, როგორც საერთოდ, სევდის მიზეზი „ქვეყნის უკუღმართობა“, რწმენის იგნორირებაა. ამიტომ ჰგავს „ყოფნა“ „შორეულ სიზმარს“. ამასთან, ყოფნის სიზმარეულობის განცდაც ორგანული იყო პოეტისათვის.

ლექსში მთავარი აქცენტის მატარებელი სახეა „ცისფერი ლამე“ და „ყოფნა“. შემთხვევითი როდია, „ცისფერი ლამის“ ტყვეობა, რადგან პოეტს არასდროს გაუწყვეტია კავშირი უზენაეს ძალებთან.

ყოფითი, ჩეულებრივი, პრაგმატული მისწრაფებების და პოეტის ამაღლებული, რელიგიური გრძნობის კონტრასტია სხვაგანაც: „ახლა ჩემს ირგვლივ მეტი ხალხია, მე მაინც ვფიქრობ ცისფერ ლამეზე, ჩრდილია, ვწევარ და მეშინია, რომ სახურავი თავზე დამეცეს“ (ახლა ჩემს ირგვლივ მეტი ხალხია) (2, 119).

ანალოგიური, რელიგიური შინაარსის „ცისფერი საღამო“ გვხვდება ლექსში „ახლა საღამო ხომ ცისფერია“ (1, 77).

ერთი მხრივ, სულის მანამებელი „ღამის ჩრდილები“, ქარები, „ცხოვრების ნაპრალებია“ პოეტის დარდების, მოუსვენრობის, საზღვარსგადაცდენილი გრძნობების მიზეზი (სიგიჟედ რომ არის სახელდებული უმეცარი ბრბოს მიერ), მაგრამ ეს ბნელი ლამე სულის ძალით შენაცვლებულია ცისფერით: „ახლა საღამო ხომ ცისფერია, სადღაც ქარები მთაზე ტიროდნენ, მე დასვენება არ მინერია, ყოველთვის მინდა, რომ მივდიოდე“.

ღალატის სამყაროს, ბნელი საღამოს მეუფებას შორიდან უმზერდა პოეტი, წყდებოდა უკეთურ რეალობას, რათა „ცისფერი ღამის“ - უზენაესის ნუგეში შეეგრძნო: „ისევ შორიდან ვუმზერ სამყაროს, ეს გრძნობა თვალებს ცრემლით ამივსებს. მწუხარე სახით მოვწყდი საღამოს და ახლა მივალ ცისფერ ღამისკენ“ (მე შენზე ფიქრი მაშინ მღალავდა) (1, 82).

ლექსში აშკარად განსხვავებულია საღამო, როგორც ნეგატიური ძალების საბუდარი და „ცისფერი ღამე“, როგორც უზენაესი სიკეთე, სამართლიანობა, წმინდა სულების შემწე-მფარველი.

„ცათა ცაში“ ეგულებოდა პოეტს „ცისფერი ღამე“: „სიცოცხლე ისევ არ შეიძლება, და ზეცა ცისფერ ღამეს იძლევა“ (ელვარებს ისევ) (2, 113).

ამ გონიერი ზეცის, „ცათა ცის“ მხილველი სულის თვალები ჰქონდა ტერენტი გრანელს.

ტერენტი გრანელის რწმენა, სულში განუშორებლად ჩასახლებული „ცისფერი ღამე“ იყო, დიდ ნიჭთან ერთად, მისი განუმეორებელი, კოსმიური, მასშტაბური მხატვრული სიტყვის გამოვლენის გარანტი, მხოლოდ ეს რწმენა აცოცხლებდა: „აღბათ გენიოსი ვარ და ცისფერი სიშორე“... (ცისფერი სიშორე) (9, 11).

„ღამის“, ცისფერი მხარის“, „ცისფერი შორეთის“ სიმბოლოებში ხდება „ტრადიციების ნოვატორული გაცოცხლება“ (5, 176).

დამოწმებანი

1. ტერენტი გრანელი, ლექსები, წერილები, ჩანახატები, თბ., 2012
2. ტერენტი გრანელი, ორ ტომად, ტ. I, თბ., 1991
3. ტერენტი გრანელი, „ცისფერი სიშორე“, თბ., 1997
4. გივი ცქიტიშვილი, ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების. თბ., 1990
5. ზურაბ ცხონდია, „გრანელის სევდა და სხვა“, „ინტელექტი“, თბ., 2019
6. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, თბ., 1990
7. ლუარა სორდია, მეფისტოფელის საუკუნე და გალაკტიონის პოეზია, თბ., 2011

8. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
9. ტიტე მოსია, ოქსიმორანი „მზიანი ღამის“ პრობლემატიკა, თბ., 1999
10. ტერენტი გრანელი, პოეზია, თბ., 2011
11. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული, „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1977.

პოეტის „ცისფერი ღა“

უდავოა ტერენტი გრანელის ქრისტიანული მსოფლგანცდა, მკაფიოდ გამოხატული რელიგიური იდეალები. პოეტი ზეციური სიმაღლიდან აფასებს მინას, მონუსხულია სულიერი, გონიერი, შორეული ცის სიდიადით („რა ბრწყინვალეა ცა იქაური“), ვოცნებება შეუბღალავი სინმინდის დამკვიდრება დედამინაზე, მაგრამ ამის მიუღწევლობა სევდით ავსებს, ისევ ლაყვარდების ნმინდა სავანეს უბრუნდება, უზენაესთან მართავს მონოლოგ-დილოგს („მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე“), გამუდმებით ქრისტესა და მარიამის გვერდით წარმოიდგენს თავს მინაზე თუ ზეცაში წასვლის (გარდაცვალების) შემდეგ.

დაჟინებული, გაუნელებელი ინტერესი დედაძის მარადიული სახეებისადმი განაპირობებს, ერთი მხრივ, მათი სიმბოლიკის ორგანულ გათავისებას და, ამასთან, ორიგინალური, ახალი, თავისებური ნიუანსებით გამდიდრებული მხატვრული ხატების მიგნებას პოეტის მიერ.

ღანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ ის, რაც თითქმის დაივიწყეს მეოცე საუკუნის 20-30 –იანი წლების პრიმიტივებმა, ტერენტი გრანელის ხსოვნამ უზადოდ შემოინახა, რათა ტრადიციები ახლებურად შეეგრძნო და მათზე დამყარებით გაქანების სასწაულებრივი ველისთვის მიეღწია.

ტერენტი გრანელის ლირიკაში თვალში გვეცემა მრავალგზის მიმართვა მარიამისადმი: „შემინდე, შემინდე, წმინდაო მარიამ!“ („ფარული ვედრება“), „და შენ მიშველე ახლა, მარიამ!“ („მიყვარდა ერთი“), „კუბოსთან იდგნენ სერაფიმები და ღვთისმშობელი ჩემზე ტიროდა“ („მიცვალებულის დღიურიდან“).

გარდა ასეთი პირდაპირი სახელდებისა, მარიამის კანონიკური და ინდივიდუალური ელფერით შემოსილი ხატებაც მრავალგზის შემოგვანათებს მისი პოეზიიდან.

მარიამ ღვთისმშობლის სიმბოლოდ მიგვაჩნია ტერენტი გრანელის „ღიადი ცა, ცა ლაჟვარდი, ცა უმაღლესი, მარადისობის ლაჟვარდები, შორეული ზეცა, მაღალი ცა, ზეცის ყვავილი. მარიამზე მიმანიშნებელია მისივე „ქაღნული, და, მწუხარე და, პრინცესა, გადამწვარი მთა, ღრუბელი, შორეული ღრუბელი, ფერადი ღრუბელი, იაგუნდი, საიდუმლო ქნარი, მთვარე“.

როგორც „საღვთისმშობლო სახისმეტყველების“ ავტორი ტიტე მოსია მიუთითებს, „ნევემირებული ძლისპირნის“ თანახმად (იგი გამოქვეყნდა 1982 წელს X საუკუნის დამლევისა და XI საუკუნის დასაწყისის ხელნაწერის მიხედვით), მარიამ ღვთისმშობელი არის „სულიერი ცა“ (გვ. 337).

სინურ მრავალთავში (864 წლისა, 1959წ.) ყოვლადწმინდა დედოფალი წოდებულია, ... ცად, ... ქერუბიმის ცად, საცნაურ ცად (201), ... ზეცის საყდრად, ზეცის ქერუბიმად.

„უძველესი იადგარის“ მიხედვით (გამოიცა 1980წ. X საუკუნის რამდენიმე ხელნაწერის საფუძველზე) მარიამ ღვთისმშობელი არის „ცათა და ქვეყნის კარავი“ (7), ... „ზეცისა სძალი“ (184), „ცა ცათა“, „ღვთის ცა“, ... „საცნაური ცა“.

VII საუკუნის ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის შედეგში „აკათისტო“ (ქართულ თარგმანში მას „დაუჯდომელი“ ეწოდებ-

ბა) მარიამი სიტყვიერთა ცხოვართა ქნარია: „გიხაროდენ, ქნარო სიტყვიერთა ცხოვართაო“ („დაუჯდომელი“).

ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში მრავალგვარი ეპითეტით ფიგურირებს მარიამზე მიმანიშნებელი ცა: „ისევ შორეულ ცას გავენდობი“ („დგას სასაფლაო“), „და ცა ლაჟვარდი ჩემს გულს მოება“ („ახლა ღამეა“), „ისევ მიცქერის მაღალი ზეცა“, „გული იგრნობს მარადიულ ლაჟვარდს“, „ახლა ღამეა და შორეული ზეცა მიტაცებს“ („ახლა ღამეა“), „ცა დიადია, ცა ლურჯი არი“ („მტკვარის შრიალი განთიადზე“), „ისევ მიზიდავს ცა უმაღლესი,“ („ცას დაემუქრა“), „და ზეცა უფრო ახლოა გულთან“ („გაზაფხულია“).

მარიამზე მიგვანიშნებს ტ. გრანელის „სხვა ზეცა“: „სხვა ზეცა მპირდება ამინდს“ („მივყვები გაყინული რიყეს“), „ცისფერი ზეცა“ (ეს არის ცისფერი ზეცის ყვავილი – მიმოზა“ – „სარკე“).

ამ სახის ორგანულ განცდაზე მეტყველებს სტრიქონები: „ზეცა ჩემთვის გულია“ („კელაპტრებივით დგანან“), „და ზეცა უფრო ახლოა გულთან“ („გაზაფხული“).

სიკვდილის წინ, უცხო მხარეში გადასვლის მოლოდინით გათანგულს, ისევ „მაღალი ცა“, ანუ მარიამი და ქრისტე (გზა) ელანდება: „მაღალო ცაო, ისევ შენ გიმზერ, იქ, უცხო მხარეში, ალბათ, მიმელიან. ძვირფასო, ვდგავარ გზაჯვარედინზე და ვიცი, ჩემი გზა ახლა რომელია“ (მაღალო ცაო“).

ლექსში „მორჩა, არავის ველი“ – მარიამი ისახება, როგორც „შორი ცა“, ქრისტე – როგორც „იმედი“: „და იმედს მაძლევს ახლაც შორი ცა, მარად მუქი“.

არანაკლებ საინტერესოა და ორიგინალურია ზეცის სახეში მოაზრებულ მარიამთან „ცისფერი ღამის“ ასოცირება, რაც, ვფიქრობთ, ძე ღმერთის სიმბოლური შიფრია, საყოველთაოდ ცნობილი „მზიანი ღამის“ კვალდაკვალ შექმნილი: „სიცოცხლე ისევ არ შეიძლება და ზეცა ცისფერ ღამეს იძლევა“ („ელვარებს ისევ“). ამ სტრიქონების „ზეცა“ მარიამია, „ცისფერი ღამე“ – ქრისტე. ეს სახეები მოაზრებულია „მდუმარე

სარკის“ (სულის) ელვარების, „ცისფერ სამყაროსკენ“ (ზებუ-ნებრივისკენ) ლტოლვის ფონზე.

ღრუბელს მარიამის სიმბოლოდ მიიჩნევენ (მათეს სახარებაში მარიამი არის „ღრუბელი ნათლისაი“, მათე, 17,5), „უძველეს იადგარში“, „ღრუბელი ნათლისაჲ“, გვ. 200).

ყოვლადწმინდა ხშირად იწოდება სასულიერო მწერლობაში „სულმცირე ღრუბლად“: „სულმცირე ნიშნავს „მსუბუქს, მჩატეს“. სულმცირე ღრუბელი (მარიამი) არის სიმართლის მზის შემწყნარებელი: „დედაო ღმერთისაო, ვითარცა ღრუბელმან სულმცირემან დაჰფარა მზე სიმართლისაჲ“ (ნევმირებული ძლისპირნი, 501), „მოვიდა (ღმერთი ტ.მ.) ღრუბლითა სულმცირითა, რომელ არს ქალწული გამოუცდელი“ (ძლისპირნი, III, 210) – (ტიტე მოსია, „საღვთო სახისმეტყველება“, გვ. 115-116).

ტერენტი გრანელის მიერ მარიამი განიცდება, როგორც წვიმის მომყვანი შორეული ღრუბელი: „და ეცემოდნენ სადღაც წვიმები შორეულ ღრუბლის სანაპიროდან“ („მიცვალებულის დღიურიდან“).

ცვარი, წვიმა ქრისტეს სიმბოლოა ბიბლიაში: „იქნება იაკობის ნატამალი, როგორც უფლის ცვარი, როგორც შხარუნა წვიმა ბალახზე“ (მალაქია, 5,6).

ქრისტეს მოვლინება ფსალმუნშიც მდებლოს გამაცოცხლებელ წვიმად წარმოიდგინება: „იგი ჩამოვა, როგორც წვიმა მოთიბულ მდელოზე, როგორც წვეთები, მინას რომ რწყავენ“ (ფს. 71/72,6).

ცისა და წვიმის ასოცირებაში ტ. გრანელის ლექსებში მარიამისა და ქრისტეს სახე ამოიცნობა: „თუ ხარ წვიმისთვის – ცაო ცისფერო. მივალ იმისთვის, რომ დავისვენო“ („თუ ხარ წვიმისთვის“). ნაწარმოებში მეტყველებს სამყაროს ფართო თვალებით მხილველი პოეტი: „გაჩნდა საღამო ისევ წვალე-ბით, ვუმზერ სამყაროს ღია თვალეებით“.

ესაიას წინასწარმეტყველებაში მარიამი მოხსენებულია, როგორც ღრუბლები, რომელიც ასხურებს სიმართლეს: „ინვე-
თოს მაღლიდან ზეცამ და ღრუბლებმა ასხურონ სიმართლე“
(15, 8).

ტ. გრანელის ლექსში „დადგა მაისი“ ყურადღებას იქ-
ცევს „ღრუბლის ბავშვის“ სახე, რომელიც ევლინება პოეტს
დიდი ტკივილების, მარტოობის, ნვალების, დაცემის გზაზე,
როგორც უმაღლესი ნუგეში: „და ღრუბლის ბავშვი ჩაივლის
მზესთან. მე ვზივარ ბაღში და ვუმზერ ზეცას“.

ამ კონტექსტის მზე, ვფიქრობთ, მამაღმერთია, ღრუბე-
ლი – მარიამის, ბავშვი – ქრისტეს სიმბოლო, ზეცა – ცანი
ცათანი, ანუ გონიერი ცა. „ღრუბლის ბავშვს“ წყარო არ ეძებ-
ნება.

ასეთი სპირიტუალიზმი შეინიშნება ტერენტი გრანელის
პოეზიაში, ასეთი ორგანულია მისი კავშირი უზენაეს საწყი-
სებთან.

საღვთო ქვეტექსტის შემცველ სახედ მიგვაჩნია აგრეთ-
ვე ფარული ღრუბლიანი დღე: „ეს ღრუბლიანი დღე ფარუ-
ლია“. აქ „დღე ფარული“ ქრისტეს სიმბოლოა (დღე საღმრთო
სახელია), ღრუბელი – მარიამის.

ფსალმუნში, დანიელის წინასწარმეტყველებაში, სასუ-
ლიერო პოეზიაში მარიამის სიმბოლოდ მიჩნეულია მთა, რომ-
ლისგანაც გამოიკვეთა ლოდი – ქრისტე (ტ. მოსია, „საღვთის-
მშობლო სახისმეტყველება“ გვ. 98).

ტ. გრანელის ლექსში „ოცნება ისევ მაღლა წავიდა“ –
„გადამწვარი მთის“ სახე გვეცნაურება, რაშიც უღმერთო ეპო-
ქის მიერ უარყოფილი მარიამი იგულისხმება: „ისევ მიცქერის
მაღალი ზეცა, ისევ მიცქერის მთა გადამწვარი“.

მთვარის სახესაც მარიამს უკავშირებენ. პროფ. ტ. მო-
სია აღნიშნავს: „მზესთან, მზის თვალთან ერთად, მარიამის
სიმბოლურ – ალეგორიული სახელია მთვარეც: „მთოვარე
დადგა წმინდასა ზედა თვისა, ქალწული უბინო“ (უძველესი

იადგარი გვ. 439). „წყობილსიტყვაობის“ ავტორი წერს: „საყდრად მზედ, ვითა წინაშე ღმრთისა ქმნილად, ხოლო მთოვარედ განმტკიცებული სავსედ“ (საღვთისმშობლო სახისმეტყველება გვ. 98).

ტ. გრანელის ლექსში – „ანწილი ბედი“ – საუბარია ავბედისწერასა და დემონზე, რომელიც მთვარეს შესჩენია: „დადის დემონი მთვარის და ავი ბედიწერა. მიპყრობს იისფერ თვალის ასე უღონო მზერა“. დემონი ღმერთდაკარგული ეპოქის რეჟისორია, რომელიც რწმენას შენაცვლებია. „იისფერ თვალის უღონო მზერა“ ჯვარცმული ქრისტეს წამებას შეგვაგრძნობინებს. პოეტის თანამედროვე ეპოქამ ისევ აცვა ჯვარს თავისი ღმერთი და ამით თვით განიმზადა ჯოჯოხეთური ყოფა.

პროფ. ტ. მოსიას დაკვირვებით, დავით გურამიშვილს ღვთის დედის სახელად გამოუყენებია „ანთრაკ-ალმას – საფირონი, იაგუნდი – ლალი“ (საღვთისმშობლო სახისმეტყველება გვ. 99).

გ. ტაბიძის ლექსში ყურადღებას იქცევს სიმბოლური „იაგუნდის დღე“: „დღე გაფითრდა იაგუნდის, დგას ღრუბლების ჯგუფები“ („დღე გაფითრდა იაგუნდის“).

ვფიქრობთ, ამ კონტექსტის იაგუნდი მარიამის სიმბოლოა, დღე – ქრისტესი.

ტ. გრანელის ერთ ლექსში „დაბრუნება ნავთლულიდან“ პოეტის ტკივილიანი, იარებით სავსე სახე შემოგვანათებს, რომელიც შვებას მარიამისაგან მოელის, ღვთის დედა კი ფიგურირებს იაგუნდის სახით: „გულს რად უღირდა იაგუნდები“.

მარიამი იწოდება ქალწულად. ეს სახე მიმდინარეობს ძველი აღქმიდან: „აჰა, მუცლადიღებს ქალწული და შობს ძეს და უწოდებს სახელად ემანუილს (ჩვენთან არს ღმერთი)“, - (ესაია 7, 14).

ტ. გრანელი ჩივის „თეთრი იმედის“ (ღმერთის სიმბოლოა) უარყოფაზე, რამაც უფსკრულის პირას მიიყვანა ლექ-

სის ლირიკული გმირი: „მე უფსკრულთან მივედი, ყოფნა ისე მომბეზრდა. ჩემი თეთრი იმედი დაიკარგა ოდესღაც“.

ლექსში, ზარებთან ერთად, ატირებული ქალწული გვხვდება, რომელიც შვილის (ქრისტეს) ჯვარცმით შეძრწუნებულ მარიამად გვესახება: „ჩამორეკეს ზარები და ქალწული ატირდა, ფიქრი ჩადგა ქარივით შემოდგომის ნაპირთან“ („მე უფსკრულთან მივედი“).

მარიამი მოიხსენება, როგორც „მეფის ასული, ასული დავითისა, ასული სიონეველი, ასული ადამისა“ (ტ. მოსია, საღვთისმშობლო სახისმეტყველება გვ. 74, 75, 76).

ეს სახე მომდინარეობს ფსალმუნიდან: „მთელი დიდება მეფის ასულისა შიგნითაა. მოოქროვილია მისი სამოსი“ (ფს. 44/45, 14). ე.ი. მარიამი მეფის ასულია, ანუ პრინცესა (ფრანგულად). ტ. გრანელს გაუთავისებია ეს სიმბოლო.

შავ, დარდიან, კვნესით სავსე ღამეში თითქოს პოეტის ოთახში „თეთრი სიჩუმე“ და „პრინცესა“ (მარიამი) დადის ნუგეზად: „ღამეა შავი და ჩნდება დარდი, გულიდან ისევ ამოდის კვნესა. ოთახში თეთრი სიჩუმე დადის, სიჩუმე დადის, როგორც პრინცესა“ („ღამე ვაკეში“).

დედოფალთან, სძალთან, მეფის ასულთან ერთად მარიამის სიმბოლოდ მიჩნეულია და, რომელიც მომდინარეობს სოლომონის „ქებათა ქებიდან“: „ბალი ხარ დახშული, სძალო, დაო ჩემო, ჭა დაგმანული, ნყარო დაბეჭდილი“ (ქებათა ქება სოლომონისა, 4, 12).

ტ. გრანელის „მე და გაფითრების“ ლირიკული გმირი, ანუ თვით პოეტი ხატების წინ ხელაპყრობილი გვევლინება. იგი შორს, თეთრ უდაბნოში შუქივით, სანთელივით აელვარებულ მწუხარე დის ცისფერ ლანდს ხედავს: „სადღაც შორს ბნელი თვალებით ვამჩნევ: თეთრ უდაბნოში სანთელივით რომ კრთის ჩემი მწუხარე დის ცისფერი ლანდი“.

„ხატების წინ ხელაპყრობილ“ პოეტს მწუხარე დის ცისფერი ლანდი „ღამის შუქივით“ ენუგეშება ცხოვრების უდაბ-

ნოში: „ლამის უფსკრული გაიხსნა. უნდა გათენდეს. ხატების წინ ისევ ხელაპყრობილი ვარ მე და გაფითრება და ჩემი მწუხარე დის ცისფერი ლანდი ისევ ლამის შუქივით ელავს თეთრ უდაბნოში“.

ვფიქრობთ, „თეთრი სანთელივით“ გაელვებული „და“ მხოლოდდამხოლოდ მარიამია და არა ტ. გრანელის ფიზიკური დები, რომლებიც ასევე მრავალგზის უკვდავყო პოეტმა თავის შემოქმედებაში.

„ლამის შუქი“ კი ქრისტეს მოასწავებს. „შუქი“ ძე ღმერთის აღიარებული სახელია ბიბლიაში, ფსალმუნში, ესაიას წინასწარმეტყველებაში, სასულიერო ლიტურატურაში, დავით გურამიშვილის „დავითიანში“.

მარიამი მეფე ჰეროდესგან გადარჩენის მიზნით გაიქცა უდაბნოში ყრმა ქრისტესთან ერთად, უდაბნოში გამოიცადა იესო ეშმაკისაგან, ამასთან, ტ. გრანელისათვის ცხოვრება უდაბნო იყო, სადაც მხოლოდ დედა- ძის სახეები ანუგეშებდა. ასე რომ, შემთხვევით როდი ფიგურირებს „და“ შუქსა და სინათლესთან ერთად თეთრ უდაბნოში.

ლექსში „მიყვარდა ერთი“ მარიამის იდენტურია მისი სიმბოლური სახელი „და“. დასაწყისში ღვთისმშობელი გვევლინება თავისი პირვანდელი სახელით:

„მიყვარდა ერთი, დავტოვე იგიც
და შენ მიშველე ახლა მარიამ!
ნელა მივდივარ და ბალის იქით
სივრცეა თეთრი და მღუმარია“.

„ერთი“ ღმერთის სახელია: „უფალი ერთ არს“ (წიგნი სიბრძნისა, 56, 27).

შემდეგი სტრიქონები ისევ მარიამს – დას მიემართება ძე ღმერთთან ერთად, რომელიც წარმოიდგინება, როგორ „დაძველებული სახლი“, დაქცევისათვის გამზადებული:

„დაო, მე შენთან მალე ამოვალ,
დაძველებული სახლი იქცევა.
რაღაც სხვაგვარი ყრუ საღამოა,

ან რანაირი ჩუმი სივრცეა“.

(„მიყვარდა ერთი“).

სახლი, რომელიც სავალალო მდგომარეობაშია, განადგურებულ რწმენაზე მიგვანიშნებს.

VII საუკუნის ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის შედეგურის – „აკათისტოს“ (ქართულ თარგმანში „დაუჯდომელი“) თანხმად, მარიამი „სიტყვიერთა ცხოვართა ქნარია“.

ტ. გრანელის ლექსში – „მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე“ უხეშ ბრბოსთან დაპირისპირებულ პოეტს უმძიმეს ნუთებში მარიამი და ქრისტე ევლინება ქალის ნუგეშად (ძე ღმერთი, ქრისტე ხომ „ნუგეშისმცემელია ცხოვრებისა“ (გოდება იერემიასი, I 16) ქალის, მარიამის ხორციელი ძე, „საიდუმლო ქნარებთან“ – ღვთისმშობელთან ერთად: „მოვა ქალის ნუგეში საიდუმლო ქნარებით“.

სულხან-საბა ორბელიანის მიხედვით, ქნარს ორგვარი მნიშვნელობა აქვს, ერთი გაგებით, იგი ჩანგია, მეორე გაგებით – ვარსკვლავი (სიტყვის კონა, 1949 წ. ს. ორდინაშვილის რედაქციით და წინასიტყვაობით, გვ. 373). ასეა ეს სახე გაგებული ს. ცაიშვილის მიერ „ქართული პოეზიის“ I ტომის წინასიტყვაობაშიც. თუ ქნარის მეორე გაგება გვიზიარეთ, მაშინ „საიდუმლო ქნარი“ „საიდუმლო ვარსკვლავს“ ნიშნავს, ვარსკვლავი კი ქრისტეს სინონიმია.

მაშ, ქრისტე ლექსში წარმოიდგინება, როგორც მარიამის მოვლენილი „ნუგეში“, „საიდუმლო ქნარი“, ანუ საიდუმლო ვარსკვლავი.

დიდი ჰოქტი ბრიგალს ექანის

ინდური მოძღვრების მიხედვით, სამყარო გრიგალისებურად მოძრავია და ეს გრიგალი, მოძრაობა არის აქტიურობა, აზროვნება, გონიერი მისწრაფება, ოღონდ ღმერთით გაპირობებული.

ქარის სტიქიის გარეშე ვერ წარმოიდგინება დიდი ხელოვნება.

უოტ უიტმენის, ედგარ პოს, ალექსანდრ ბლოკის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ვაჟა-ფშაველასა და გალაკტიონ ტაბიძის ქარების შემდეგ ტერენტი გრანელი ქარებით ისევ ახერხებს მკითხველის გაოცებას.

ქარი ქართველი პოეტისთვის იყო „სამარადისო საგანი პოეზიისა... დაუსრულებელი ფანტასმაგორია, შორეული მისტიკის სინონიმი, სამყაროს მისტიური შეგრძნება“...

გამოარჩევდა „მუსიკის და ორკესტრის ქარებს, ჯადოსნურ ქარს, შემოდგომის და მოგონების ქარებს, ველის ქარებს“...

„პოეტები იბადებიან ქარში და ისინი მისდევენ ქარების ნაკვალევს“, წერდა „მემენტო მორის ავტორი“. მისი იდეალი იყო ისეთი შემოქმედი, „ვინც ათასნაირი ფიქრებით დატვირთული ქარებთან დგას, როგორც ქანდაკება“ (პოეზია ქარის და ლამეების)(1,298-300).

ტერენტი გრანელის ფართო თვალსაწიერში ქარი უკავშირდება შთაგონებას, სამყაროს მოვლენებს, მახასიათებელია ათეისტური ეპოქის, სიკვდილის, სიცოცხლის, ქცეულია მოვლენათა სიმბოლიზაციის საშუალებად.

„ქვეყანა – ქარი, ცხოვრება ქარი, ცხოვრება კორიანტელი, ქარიშხალი“ – ასეა განზოგადებული პოეტის მსოფლგანცდაში ეს მარადიული სტიქია.

ტრადიციულია ქარის და ვარდის, ქარის და ტირიფის, ქარის და ალვის, ქარის და ტოტის, ქარის და ფოთლის სიმბოლიკა. ამ დაპირისპირებაში პოეტის ლექსის პერსონაჟი „ფოთოლივით უმწეოა“: „ქარი ყოველთვის ფოთოლს ეხება, რა ვქნა, მე გრიგალს ვერ გავუძელი, მღუპავს ბედისწერა, ქარიშხალია წინ“ (ვიწყებ ლექსის წერას) (2,235).

ეს ბოროტი სტიქიონი ცხოვრებისეული წინააღმდეგობაა: „...და ქარიშხალი მყავდა მხლებელი, მოვიდა ქარი, წავიდა ბედი, მე ისევ ბედის გრიგალს მივყვები, უწინ გრიგალში

ყვავილს ვფანტავდი, ახლაც ქარები ახლოს არიან, ბედის სი-
შორეს ქარივით მისდევს რიცხვები გლოვის და აღშფოთების,
წამება ისევ წინ არი, ფრთები აიშვა გრიგალმა, უფსკრულია
და უფსკრულში ვრჩები და ახლოა ქარიშხალი ისევ, ახლაც
დაჰქრის, არ ეშველა ქარებს და ჰკიდია შორს მდუმარე ზარი,
ახლაც ქარში ვარ, თავს ვერ ვუშველე“ (უმიზნო ხეტიალი)
(2,118) „იღვა სალამო და მე მომდევდა შავი ფიქრების კორი-
ანტელი“ (მე მივდიოდი) (3,184).

„გული – მსოფლიო ღერძი“, ბუნებრივია, ყოველთვის
ქარის მთავარი დარტყმების სამიზნეა: „აღბათ ქარები დღე-
საც გვეცემა, რომ კვდება გული–მსოფლიო ღერძი, ჩემი
ცხოვრება ქარიშხალია და ჩემი გული მიწას ეცემა, რა ვქნა,
გრიგალში გული ვიტკინე, ქარიშხალს უნდა გული დასეროს,
გული ქარებმა ისევ დათოვეს, გულს გრიგალები შემოესია,
და გრიგალს უნდა გული წაიღოს, გული წაიღეს ცივმა ქარებ-
მა, მებრძვის დროება (ჰა, სალამოა) (1,215).

ქარის მიზანი სულის ჩაკვლაა: „ქარია გარეთ, ქარია
სულში, ვატყობ, ცრემლია იქაც და გრიგალია სულში“ (ფიქ-
რი) (2,135). „არ ვესალმები ამგვარ დროებას, გრიგალი არ-
ხევს სულის მიმოზებს“ (არ ვესალმები ამგვარ დროებას)
(2,102), ასე გამოხატა პოეტმა მხატვრულ სიტყვასთან, მშვე-
ნიერებასთან, მართალ სიტყვასთან მებრძოლი ეპოქის არსი.

ეპოქის გრიგალი ემტერება ვარდებს – რწმენას: „ეს ქა-
რიშხალი და ეს წამება და ქარიშხალთან ვარდის რტოები“ (ეს
ქარიშხალი) (2,99).

ათეიზმის ზეობისას დაიკეტა და დაინგრა ეკლესიები,
დუმდნენ ზარები: „...ახლაც დაჰქრის, არ ეშველა ქარებს და
ჰკიდია შორს მდუმარე ზარი“ (ლამის სტრიქონები) (1,255).

გრიგალი, „გრიგალთან შეხლა“, უმზეობა იყო ეპოქის
წყევლა: „გრიგალს არ სძინავს და ქრება სანთელი“ (უბინაო-
ბა) (2,171).

სანთელი საღვთო სახელია (4,122).

„ქარისაგან ილუპება ტოტი“, „ქარმა ხეს ტოტი გადაუზნია“ – ამბობს პოეტი, რაც რწმენის წინააღმდეგ ბრძოლაზე მიანიშნებს, რადგან ტოტი ღვთის სიმბოლოა.

ნერგი, რტო, ყლორტი, ფესვი, ტოტი საღმრთო მნიშვნელობის სახელებია. დავიმონმებთ ერთ მაგალითს: „ასე ამბობს უფალი ღმერთი: „ავიღებ ტოტს მაღალი ნაძვიდან და დავრგავ, მაღალ და ასვეტილ მთაზე დავრგავ“ (ეზეკიელ წინასწარმეტყველი, 17,22) (5,208).

ტერენტი გრანელი შეფარვით ამხელდა ეპოქის ურწმუნოების ქარებს.

პოეტს ანუხებდა არა პირადული, არამედ საყოველთაო უბედურების მეგზური ქარი: „და ქარიშხალი სოფელს არ აცდა“ (ნალენჯიხა) (2, 27-28), „კვდება ეს მდელი და ეს ქარია და საქართველო ახლა მკვდარია“ (საქართველო) (1,245) „და ქვეყნის ბედი ქარს უკავია.“ დროის თანამდევი იყო „უსახო ქარი, ღამის ქარები, ქარის გზა, ეკლის გზა“, „შავი დროების ღამის ქარები“ (გული გამითბეს მზიან ქარებმა) (2,60).

„ოცნების ხომალდსაც“ (პოეზიას) გრიგალი აედევნებოდა (ეს დღე) (2,81).

სიზმარშიც ქარიშხლის, სიკვდილის ხილვები ისადგურებდა: „წუხელ სიზმარში მიმიძლოდა ჩემი ცხედარი და მივდიოდი, მივკიოდი საშიშ ქარიშხალს, ზარი რეკავდა: სამარადოდ იყავ ნეტარი! წუხელ ანაზდად უკუნეთმა თავი აიშვა“ (წუხელ სიზმარში) (2,96).

ქარები, სიცივე გაუძღისი ხდებოდა და სიკვდილს ანატრებიანებდა: „...დამეძებს გარეთ, ვერ მოვიცილე. სალამი ქარებს, სიკვდილს, სიცივეს“ (მისალმება ზამთრისადმი) (2,94-95).

„წითელი აფთრის“ სამეფოში ცხოვრება გრიგალის ძალით სხვა პლანეტაზე გავიძობას ანატრებიანებდა: „ნეტავ,

ზღვის ძახილზე გრიგალს გავეტაცე, ღმერთო! გამაღვიძე მე სხვა პლანეტაზე“ (ლოცვა გაფრენისთვის) (2, 430).

უნდოდა გრიგალი დარდის მარწუხებისგან თავის დასალწევად ექცია: „და მინდა დარდი გრიგალს გავაყოლო“ (მივდივარ მარტო) (2, 164).

ეპოქის ქარის, გრიგალების თარეშს მოჰქონდა შიში: „თეთრი დღე არის და სუფევს შიში და ახლა ქარი მე წერას მიშლის“ (თეთრი დღე არის) (2, 36-37) ბუნებრივია ქარში დაკარგვის შიში: „არარაობა გამაბნევს ქარში“...

ციდან მერცხლის მოლოდინი ქარიშხლის მოვლინებით სრულდებოდა: „ისევ ციდან ველოდები მერცხალს, მაგრამ ციდან ქარიშხალი მოვა“ (შემოდგომის მოლოდინში) (1,172).

სული ნოემბრის ქარით იყო განამებული: „ნამებულ სულში დანავარდობს ქარი ნოემბრის“. ზამთრის ქარები ენაცვლებოდა ცისფერ ოცნებას: „თითქოს ცისფერი ოცნების შემდეგ ისევ გამეფდნენ ზამთრის ქარები“. მარტის ქარების სუფევა სანთლის ჩაქრობით სრულდებოდა: „მარტის და ქარების დღეა და ჩემი სანთელიც ჩაქრა“. არც აპრილის ქარები აძლევდა მოსვენებას: „ახლა თოვლივით ვიღვევი მზეზე და მომდევს ქარი შორი აპრილის“ (აღსარება ქუთაისს) (1,18).

უშედეგო იყო „დაკარგული იღბლის“ ძიება თოვლსა და ქარში: „მე სად გეძიო: თოვლში თუ ქარში? ბედი სად არის: თოვლში თუ ქარში“...

ნიღბებიც გრიგალებით იყო დაღდასმული: „ხომ ეკარგება აზრი ნიღაბსაც, თუ მან გრიგალი გადაიტანა, წამება ისევ წინ არი, ფრთები აიშვა გრიგალმა“ (თბილისის გარეთ) (2, 114).

ქარები პოეტი გედების მაღალ იდეალებს ემუქრებოდნენ და ასეთ დროს მუსიკა, „სხვა იმედები“ იყო ნუგეში: „ქარები ისევ ცას დაემუქრა, ატირდებიან თეთრი გედებიც, იქ

მივალ, რადაც მუსიკა უკრავს, სადაც ცხოვრობენ სხვა იმედები“ (მიყვები მარტო ამნაირ ილბაღს) (1,80).

იმედი საღვთო სახელია.

ტ. გრანელს სიკვდილის ქარიც არ დარჩენია შეუმჩნეველი: „და მოჰქრის ქარი და სიკვდილია“, „მოვარდა ქარი და სული მიჰყავს“...

საყურადღებოა სინანულის ქარიც: „გაჩნდა მუსიკიდან ქარი სინანულის“.

გვხვდება „ქარები მძიმე დარდების“, „სევდის ქარი“ (შდრ. ფერდის ქარი, ნეკრესის ქარი).

ქარი შეყვარებულთა გამთიშავი ძალაც არის: „ისევ ქარია და უშენობა, ის დაიკარგა ქარში ოდესღაც, იყო გრიგალის და წვიმის შემდეგ უფრო მწუხარე გამოსალმება“.

ზოგჯერ ქარი გაქვავებულია, „ატირებულია“, გრიგალი – „მიძინებული“.

ფიქსირდება ფიქრის, ოცნების, დარდის, მდუმარების, მოგონების, „ლურჯი სურნელის“ ქარები, თავისუფლების ქარი, ვედრების ქარი, დღეების ქროლვა.

სიმბოლურ-მეტაფორული ქარების პარალელურად, ქარი მოაზრებულია რეალურ ქრილში. ვაზუალურ წარმოდგენებთან დაკავშირებული ქარის მაგალითებია: „მთვარეს იტაცებენ მრისხანე ქარები და ქუჩის ფარნები ბუუტავს ფერნასული, ხეებს დაეცნენ ქარები ყაჩაღივით და აიკლეს ფოთლები, გზაში ძაღლივით ყმუის მავთული და ღამის ქარი აწვალებს მინას“...

პოეტს აემგზავრებოდა ნიკოლოზ ბარათაშვილის ქარებისა და ავბედითი ყორნის ხსოვნაც: „ქარები შენთან, ქარები შფოთავს. პოეტის სევდა მიჰქონდა ყორანს“ (ქარები) (3,282).

ტერენტი გრანელს მრავალი გამოცდა და განსაცდელი განუმზადა „შავმა ღროებამ“, მაგრამ იგი არ გაიწვრთნა, არ მიეყიდა სატანისეულ ხელისუფლებას, რისთვისაც იწვინა ციხე, ფსიქიატრიული რეპრესიები, მაგრამ ღამესთან, ქართან

დადგა „როგორც ქანდაკება“ და შთამომავლობას დაუტოვა სულიერი რაინდობის იშვიათი მაგალითი.

ცნობილია, ლავრენტი ბერიას მოსწონდა ტერენტი გრანელის პოეზია და ცდილობდა მისი დიდი ნიჭის ამა ქვეყნის ძლიერთა სამსახურში ჩაყენებას. ამ მიზნით დაიხლოვა, მწვანე გზა მისცა მის კრებულს, ქება-დიდებით ცდილობდა გადაეხირობინა, მაგრამ როცა დარწმუნდა, რომ პოეტი ვერ შეეგუებოდა ამა ქვეყნის მესვეურთა, ანტიქრისტიეთა ანტიქართულ პოლიტიკას, საშინელი რისხვა და მეხთატეხა აწვია, რაც ასე აისახა მარტოსული ტერენტის პოეზიაში: „ამ ხალხის ქება არ მიხარია, ეს ხალხი ჩემს სულს როგორ ექცევა? ჩემი ცხოვრება ქარიშხალია და ჩემი გული მიწას ეცემა. რომელი იგრძნობს შორეულ საგანს, რომელმა იგრძნო ეს ატირება. და მე ამნაირ ცხოვრებისაგან თითქმის ყოველდღე ვგრძნობ დამცირებას“ (6,414).

ასე რომ, „მემენტო მორის“ შემოქმედებაში გაპერსონაჟებული ქარიშხლის, გრიგალის, კორიანტელის ადრესატები ხშირად არაეროვნული ძალები არიან (ი. სტალინი, ლ. ბერია, ს. ორჯონიკიძე, ლ. ლოლობერიძე).

პოეტი „ლამის ქარების“ და „შავი დროების“ სახეებით უკეთებდა აქცენტს თავისი უკულმართი თანამედროვეობის მოვლენებს: „უცებ იკივლეს ლამის ქარებმა და უცბად დადგა შავი დროება“ (საავადმყოფო) (2, 59-60).

საკუთარი გასვენებაც კი ქარის თანხლებით წარმოიდგინა ტერენტი გრანელმა (როგორც ალ. ბლოკმა): „ჩემი დასაფლავების დღეს აიშლებიან ფერადი ღრუბლები და ამოვარდება შორეული გრიგალი, პანაშვიდი გათავდება ქარში“ (სიკვდილის შემდეგ) (3,288-290).

ტერენტი გრანელს ამ მტანჯველი ქარების წარმავლობა და თავისი პოეზიის მარადიულობის რწმენა ენუგეშებოდა: „ქარმა ფოთლები დიდხანს აწვალა, ვიცი, დრო მოვა ჩემი გა-

გების“, „ვიცი, „გავუძლებ ამნაირ დროსაც, თუმცა გარშემო გრიგალი მივლის“ (სადლაც და ვილაც) (1,222).

დღესაც ჩაგვესმის მატერიალურად უპოვარი პოეტის გმირული შემართების მაუნყებელი სიტყვები: „ისევ მინდა შევებრძოლო ქარებს და ვილაცას უდარდელად ძინავს, ვიყო ასე დარჩენილი გარეთ, ქუჩა იყოს სამუდამო ბინა“, „რა ვქნა, გრიგალში გული ვიტკინე და ჩემი ფიქრი ცისკენ წავიდა, ახლა ხომ კმარა, რაც მოვითმინე, მეტ დამცირებას ველარ ავიტან“, „ისევვე საშინელ გრიგალებს ვებრძვი, ისევ საშინელ დრამას განვიცდი“ (მე ხომ ასე ვარ) (2,104).

ტერენტი გრანელმა პოეზიით, მშვენიერებით, რაინდული სულით დაამარცხა ეპოქის გრიგალები. არსთაგამრიგისაგან ნიჭით გამორჩეული, ამიტომაც გამოარჩია ერმა, მომავალმა დრომ.

დიდი შემოქმედისგან განუყოფელია ქარი, ქარიშხალი, ის თვითონ არის უძლეველი ძალა, გრიგალი. ამიტომ იყო გრიგალი გალაკტიონ ტაბიძის „მძლავრი ძმა“, „ამიტომ განაცხადა პოეტების მეფემ: „პოეტი იყო გრიგალი, შერყევა“ (პოემა ვეფხვისა) (7,219).

კონსტანტინე გამსახურდია „ვაზის ყვავილობის“ ერთ-ერთ პერსონაჟს – სოლომონ გულუხაიძეს ათქმევინებს: „...ჯადო აქვს მწერლის სიტყვას, შენს სიტყვას წვიმები მოჰყავს, გრიგალების ატეხა და ზღვათა ამბოხება შეუძლია. შენ არსთაგანმრიგემ მოგანიჭა მრავალი საუკუნის წინათ გარდაცვლილთა კვლავ ამეტყველების უნარი“ (8, 635). ასეა ხაზგასმული მწერლის შემოქმედების გრიგალისებური, წარუხოცავი ძალა.

მხატვრული სიტყვის, ხელოვნების მარადიულ, დაუმარცხებელ, გრიგალისებურ ძალას აიდვალვდა მიხეილ ჯავახიშვილი: „...ხელოვანი იმ ბერძნულ მითიურ არსებას ჰგავს, რომელმაც გრიგალი გამოიწვია და ვერ დაანყნარა“ (როგორ იწერებოდა არსენა მარაბდელი) (9, 349).

ტერენტი გრანელის პოეზიიდან დაძრული გრიგალები მარადიულია, მათ დაცხრომა არ უნერია...

დამონშებანი

1. ტერენტი გრანელი, თბ. 2012
2. ტერენტი გრანელი, ტ. I, თბ. 1991
3. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
4. ტიტე მოსია, საღვთო სახისმეტყველება, ზუგდიდი, 1995
5. ბიბლია ორ ნიგნად, ნიგნი II, თბ. 1990
6. ტერენტი გრანელი, ცისფერი სიშორე, თბ. 1997
7. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული, თბ. 1982
8. კონსტანტინე გამსახურდია, ვაზის ყვავილობა, თბ. 1996
9. მიხეილ ჯავახიშვილი, თხზულებანი შვიდ ტომად, ტ. 7, თბ. 2011

თავი VII.
ქართული და უცხოური პოეზიის
რეპინისცენები ტარანტი ბრანელის
შემოქმედებაში

შთაგონების „უხილავი ქარი“ ვაჟა-ფშაველასა
და ტარანტი ბრანელის პოეზიაში

ცნობილია, რომ სიბრძნის სიტყვა, ცოდნის სიტყვა, რწმენა, მკურნალობის ნიჭი, სასწაულმოქმედება, წინასწარ-მეტყველების უნარი, ენების ცოდნა სულიწმინდით მონიჭებული მადლია ახალ აღთქმაში (პავლე მოციქული, I კორინთელთა მიმართ, თავი XII, 14,7,8,9,10)(1,374).

სულიწმინდა პერსონიფიცირებულია მტრედის სახეში: „და გარდამოხდა სული წმიდაი ხორციელი სახით, ვითარცა მტრედი“ (ლუკა, 3,22)(1,116).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში სულიწმინდა ფიგურირებს თეთრის ეპითეტით: „...სული გაფრინდა თეთრი მტრედივით, სხეული დარჩა ცოდვილ მინაზე“ (მარადისობის ლაჟვარდები) (2,59).

„თოვლში“ ცისფერია მტრედის მახასიათებელი: „მოდის ნუგეში ჩემი, როგორც ცისფერი მტრედი“ (2,27).

სულიწმინდის მოვლინებას ღვთისმეტყველებაში „საღმრთო მობერვა“, „საღმრთო ნიავი“ ეწოდება.

„ორფიკულ არგონავტიკაში“ უფალი მოიხსენება, როგორც „მომბერავი“, ხოლო „მობერვა“ შთაგონების აზრის გამომხატველია შუა საუკუნეების ქართულ საგალობლებში.(3,39).

გრიგოლ ნოსელის მიხედვით, „საღმრთო სულითაა გაპირობებული ღვთიური მობერვა, შთაგონება“ (წმინდა გრიგოლ ნოსელი „პასუხი ექუსთა მათ დღეთათვის“) (4,363).

სულიწმინდის საღვთო ნიავის მოვლინების სიხარულს გამოხატავდა ნეტარი ავგუსტინე: „აი, როგორც იქნა, შევი-სუნთქე მონაბერი შენმიერი ქარისა“ (აღსარება) (4,278).

ღვთიური სულის მოფენაზე ლოცულობდა დავით გურამიშვილი: „ან მომფინე სული, მამით გამოსულია“.

„საღმრთო ნიავის“ მოვლინება ენატრებოდათ ქართველ ჰიმნოგრაფებს.

ვაჟა-ფშაველას „ქებათა ქებაში“ სულიწმინდა ნიავის სახით ფიგურირებს: „ნიავიც მიღუდუნეებდა ველეებზე სულიწმინდადა, იგივე იყო უცვლელად, რაც ათასი წლის წინათ“.

„სვავეში“ „ციური ნიავია“ სულიწმინდის სიმბოლო: „შენ, ციურო ნიავო, მიეშველე მზეს, ერთად შეზავდით და თესეთ მადლი ქვეყანაზე“ (5,312-316).

სულიწმინდის მოფენაზეა საუბარი ვაჟას „ბუნების მგოსნებში“, ასევე მოთხრობაში „ფშაველი და მისი წუთისოფელი“.

„დაჩაგრულ მესტვირეში“ განსაცდელის ჟამს სულიწმინდას ევედრება ვაჟა.

ქარის, ნიავის სულიწმინდის სიმბოლოდ მოაზრების მრავალი მაგალითია ტერენტი გრანელის პოეზიაში: სიჩუმის ქარი, იდუმალ მხარეების გრიგალი, სულში ამღერებული ქარები, უხილავი ქარი, ძვირფასი, შორეული ქარი, განახლების ქარიშხალი... (იხ. დაწვრილებით – „შთაგონების „უხილავი ქარი“ ტერენტი გრანელის პოეზიაში, „უცნობი სფინქსი“, 1992, გვ. 37-41).

ვაჟა ფშაველა და ტერენტი გრანელი, როგორც ორთოდოქსი ქრისტიანები, უზენაესის გამოცხადების ღირსნი ხდებოდნენ.

ფშაველი გენიოსის მოთხრობაში „მოჩვენება“ პატრიოტი ადამიანი ტირის მტერთან უთანასწორო ბრძოლაში დამარცხებული რაინდების გამო, ხოლო ბოროტი ქაჯი ხარობს. ამ დროს თეთრწვერა მოხუცის გამოჩენით დამფრთხალი ქაჯი

გაქრება, ხოლო ეს რწმენის, ქვეყნის გულშემტკივარი არსება დამხვედურს ახედებს დასავლეთისკენ, სადაც „საუცხოო მნათობი ანათებდა, ერთ ადგილას გაჩერებული, – მზე იყო, მაგრამ ის მზე არა, დილით რომ ამოდის და მიეშურება სალამოზედ გორს რომ მიეფაროს, იმ მზეს არ ეჩქარებოდა ჩასვლა, თვით იმას სწყუროდა ენათა ქვეყნისთვის, თვალდამშეული უცქეროდა ჩვენს მხარეს“...(6,220-224).

მზე ღმერთის სახელია წმინდა წერილში: „მზე და ფარია უფალი ღმერთი“ (ფს. 79/80,2)(1,614).

ტერენტი გრანელის თვალთახედვა მუდმივად უზენაესი ძალებისკენ იყო მიპყრობილი და ამის გამო ათეისტურ ეპოქაში საშინელი გაუცხოება და დევნა იწვნია. ჯვარცმული პოეტი ქრისტეს სისხლიანი ბედის თანაზიარი იყო. თავის ამქვეყნიდან გასვლას წინასწარ რომ ჭვრეტდა, კუბოსთან სერაფიმებს, ანგელოზებს, ღვთისმშობელს და ქრისტეს წარმოიდგენდა: „...კუბოსთან იდგენენ სერაფიმები და ღვთისმშობელი ჩემზე ტიროდა. მიმასვენებდნენ ანგელოზები და კუბოს ქრისტე წინ მიუძლოდა“ (2,21-22).

პოეტისთვის მთავარი იყო ქრისტიანული მრწამსი, უზენაესი ძალები ესახებოდა წინამძღვრად: „და ანგელოზი ჩემს სულში ცხოვრობს“ (სოფლიდან თბილისი) (2,110).

ქრისტეს მარადიული ნათელი მხოლოდ მორწმუნეთა სულებში ივანებს: „თუკი ყოველთვის საღმრთო აზრებით იქნები დაკავებული, მაშინ ჭეშმარიტად იხილავ შენს სულში ქრისტეს ნათელს, დაულამებელს“ (4,240).

დამოწმებანი

1. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
2. ტერენტი გრანელი, ტ. I, ლექსები წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ. 2012

3. ორფიკული საგალობლები, პროკლე დიადოხოსის საგალობლები, თარგმანი და კომენტარები ლ. კვირიკაშვილის, თბ. 1989
4. საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, I, თბ. 1989
5. ვაჟა-ფშაველა, თხზულებანი, „საბჭოთა საქართველო“, თბ. 1986
6. ვაჟა-ფშაველას ხუთტომეული, ტ. I, პროზა, თბ. 2011

**ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო სატკიპრების
გათავისება ვაჟა-ფშაველასა და ტერენტი
გრანელის პოეზიაში**

მეცნიერებაში, მკითხველთა წრეებში ტერენტი გრანელი ერთხმად არის აღიარებული მწუხარების, გლოვის, ცრემლის პოეტად.

დღეს უკვე ეჭვს აღარ იწვევს, რომ პოეტის შემოქმედებაში დაფიქსირებული სევდა პლანეტის, კაცობრიობის სევდაა. აკი თვითონ პოეტია გზამკვლევი ამ ასპექტით: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს ყველა ჩვენი პლანეტის...“

ნიჭიერთა იგნორირებით, სიმართლის მსახურთა დევნით იყო გამოორჩეული ტერენტის თანამედროვე ეპოქა. ხელისუფლება გულზე ჩინ-მედლებს ჰკიდებდა, მატერიალურ დახმარებას უწევდა ტირანული ეპოქის მეხოტბე ვაიმწერლებს, ხოლო „ქარის პირისპირ“ მავალ. ობიექტურობის, ჭეშმარიტების მსახურთ დევნიდა, ციხეში ამწყვდევდა, ლალატის ბრალდებით ასამართლებდა ან ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში აგზავნიდა.

ტერენტი გრანელი გამოირჩა სიმართლის სიყვარულით, ობიექტურობით, აპოკალიფსურ მხეცთა ნაშიერების კრიტიკით, რის გამოც აითვალწუნა ურწმუნო ხელისუფლებამ და

ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გამოამწყვდია ოთხი წელი, სადაც პოეტმა 860 ნახატი შექმნა, რომლებსაც უმაღლეს შეფასებას აძლევენ ამ დარგის სპეციალისტები.

ტერენტი ჰგოდებდა არა პირადულ, არამედ ერის, კაცობრიობის ტრაგედიებზე.

დიდი შემოქმედის უპირველესი მისია სწორედ საზოგადოებაში გამეფებული უსამართლობის მხილებაა და ტერენტი გრანელი ამით იყო გამორჩეული.

საკაცობრიო და ეროვნული სატკივრებით, ვარამით, ცრემლით, ტკივილით სავსეა გენიოსი ვაჟა-ფშაველას პოეზია, რაც მას ჩრდილს კი არ აყენებს, პირიქით, მის უმაღლეს გრძნობებს უკეთებს აქცენტს.

ლექსში „ქართლი“ ნათქვამია: „...ლამედ დღე მქონდა მზიანი“ (1,221).

ტირილი, ვითარების შესაფერისი ცრემლი ვაჟას სააუგოდ კი არა, ღმერთთან დგომის საწინდრად მიაჩნდა: „მე რო ტირილი მენადოს, თქვენ ვის რა გინდათ ნეტარა? ერთი იცინის, სხვა სტირის, ესეთი არის ქვეყანა. ვისაც არ მოგწონთ ტირილი, ის ნუ დაჯდებით ჩემთანა: მტირალის სტვირის პატრონი ფეხს როგორ გავსწვდი თქვენთანა?! მაგრამ გავიგებთ ერთხელაც, ვინ ახლოს ვდგავართ ღმერთთანა“ (სიმღერა. პასუხად) (2,231).

ვაჟა-ფშაველას მართებული აზრით, ვარამი, განცდა, კარგი საქმისთვის გამიზნული დარდი არა უმოქმედობის, ან დაძაბუნების დასტურია, არამედ კაცური კაცობის ნიშანი: „ვერას დამაკლებ, ვარამო, რაგინდ გულს მჭიდო ბჯღალები, თუ შენ მე დამაძაბუნო, ნუმც მიტირებენ თვალები... დაგლევე და დაგლევე, ვარამო, ცივი მთის წყაროს წყლებურა. ტყუილად იტყვის – კაცი ვარ, თავზედა ქუდი მხურია, – ის, ვისაც კარგის საქმისად ვარამიც არა სწყურია“ (ვერას დამაკლებ, ვარამო) (2,236-234).

კეთილის დამკვიდრებისთვის მებრძოლი პოეტი მუდამ

შედრწუნებულია, ბედნიერებად, თავისუფლების გზად ესახება ქვეყნისთვის შენუხება, მოვლენების უცდომელი ჭვრეტა: „...მშობლ-მწყუროდეს კეთილი, ვერ გავძლე, მოვკვდე მშვიერი... ნუ დამასვენებ ნურასდროს, მამყოფე შედრწუნებული, მხოლოდ მაშინ ვარ ბედნიერ, როცა ვარ შენუხებული. როცა გულს ცეცხლი მედება, გონება მსჯელობს სალადა, – მაშინ ვარ თავისუფალი, თავს მაშინა ვგრძნობ ლადა...“ (ჩემი ვედრება) (2,316-317).

გენიოსი პოეტის სიტყვა, სიბრძნე ტანჯვით, ჯავრით არის მიგნებული: „სიტყვა გადავადე ერშია, სიტყვა, რა სიტყვა ეული, ტანჯულის გულის ნაცრემლი, ჯავრით ნაკვები, სნეული, გულ-განგმირული, ბეჩავი, თავს მანდილ-ჩამოხეული“...

„ასე წვა-დაგვით გაზრდილმა სიტყვამ... წვერს მარგალიტი მოისხა, ტანი ზურმუხტით იფარა; მთელ ქვეყანაზე სხივსა ჰფენს, როგორც ცამ, გამოიღარა. დაბრძანდა ოქროს ტახტზედა, ვით მეფე, ქვეყნის მპყრობელი: ისაა ქვეყნის ნუგეში, იმას შეჭხარის სოფელი“ (სიტყვა ეული) (2,333).

პოეტის „მღერანი“ „ცრემლით მორწყულია“ (ანდერძი) (3,64).

„შორს მიდის ფიქრი, შორს მიდის, თან გლოვა-ცრემლი მიჰყვება“, ნათქვამია ლექსში „მტრისამც გულია ასეთი“ („სიმღერა“) (3,104-105).

ცრემლის დენა კაეშანის, გულს დაწოლილი ლოდების შემსუბუქების ნამალია (ჩონგურს სიმები დამანყდა სიმღერა) (3,105-106).

„ბრჭყალით ვუპყრივართ სევდასა, როგორც არწივს გნოლია. გულზე ნყლულები გამრავლდა“, აცხადებს პოეტი და ცრემლის დენა, ტირილი ნუგეშად, შვებად ესახება (დამუნჯებულსა ენითა („სიმღერა) (3,120-123).

ლექსი „ალბომში“ პირდაპირ აკონკრეტებს პოეტის ტირილის, ნაღვლის მიზეზს: „დღე და ღამ ვსტირი, გულს მანვეს

სევდა. ერთი დარდი მაქვს, ერთი ნალველი, საგანი ნალვლის: ქართველი დედა, იმათან ერთად ივერის ბედი, დღეს უპატრონო... მას უნდა შველა“... (3,145).

პოეტი ქვეყნის „ათი-ათას წყლულს, ტანჯვა-ვაებას“, „ცრემლის მორევს“ ხედავს და ასკვნის: „ქვეყნის ავ-კარგის გაცნობას თურმე თან ცრემლი ხლებოდა“ (გული გავგზავნე ქვეყნადა) (3,157).

და ისევ: „მხოლოდ მაშინ ვარ ბედნიერ, როცა ვარ შენუხებული“, განაცხადა კეთილის, საღი აზრის მაძიებელმა, ივერიის, ქართველი დედის ბედზე შენუხებულმა პოეტმა, რომლისთვისაც უპირველესი იყო ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო პრობლემები.

სწორედ ეს ანათესავებს ტერენტი გრანელს ფშაველ გენიოსთან, რომლის პოეზიაში საძიებელი კი არ არის, ყოველთვის თვალში საცემია საკუთარი ეთნოსის თუ პლანეტის სევდა...

ტერენტი გრანელის ბედნიერება იყო ჭეშმარიტების, სიმართლის მსახურებისთვის გაღებული ცრემლი და სისხლი.

დამონშებანი

1. ვაჟა-ფშაველა, თხზულებანი 5 ტომად, ტ. I, „პალიტრა L“, თბ. 2011
2. ვაჟა-ფშაველა, თხზულებანი 5 ტომად, ტ. II, „პალიტრა L“, თბ. 2011
3. ვაჟა-ფშაველა, თხზულებანი 5 ტომად, ტ. III, „პალიტრა L“, თბ. 2011

ნისლის პარადიგმა ვაჟა-ფშაველასა და ტერენტი ბრანელის პოეზიაში

ბიბლიის, ქრისტიანული ღვთისმეტყველების მიხედვით, ღმერთი კაცთაგან დაფარულია, უზენაესი ღვთაებრივ ნისლში სუფევს და ადამიანებს ეცხადება ელვის, ღრუბლის ან ნათლისა და ცეცხლის სვეტის სახით.

ჭეშმარიტი არსებობის მიზანი გამოცხადებაა და ღვთაებრივ ნისლში შეღწევა მხოლოდ ზნეობრივად განწმენდილ ადამიანებს ხელენიფებათ.

ფსევდო დიონისე არეოპაგელი (პეტრე იბერი) წერდა საღვთო ნისლის შესახებ: „ზეშთაარსებისა იგი ვიხილოთ ნისლი ყოვლისგანვე არსთა შორის ნათლის დამალული“ (1, 201).

ბიბლიაში მოსე იყო ღვთის რჩეული და ამიტომაც ხელენიფებოდა საღვთო ნისლში შეღწევა: „მოსე მიადგა ნისლსა, სადაც ღმერთი იყო (გამოსვლა, 20, 21) (2, 77).

„არეოპაგიტულ კრებულში“ დიონისო არეოპაგელია უხილავის მხილველი. ჰიმნოგრაფიაში საღვთო ნისლში შესვლას ესწრაფვიან ი. მტბევარი, ეზრა, ი. მინჩხი, ისინი ელტვიან „შეუვალსა ნისლსა ღვთისასა“.

სასულიერო პოეზიაში ნისლი ცოდვის, წვალების, ვნებისა და უღმერთობის სიმბოლოცაა.

ნ. ბარათაშვილის ნისლიდან მბჟუტავი ვარსკვლავი – სატრფოა, აკაკის ნისლით დაბურული სატრფო – სამშობლო, ვაჟას ნისლიანი ვარსკვლავი – მისი პოეტური იდეალი.

ნისლი მრავალგვარ ჭრილში გაიაზრება ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებაში („სტუმარ–მასპინძელი“, „გველის მჭამელი“, „მთათა ერთობა“, „ბახტრიონი“, „უიღბლო იღბლიანი“, „სისხლის ძიება“, „მანდილი“, „ხის ბეჭი“, „ბახტრიონი“, „ძალლიკა ხიმიკაური“, „სინდისი“).

ნისლის საშუალებით დაახასიათა ვაჟამ ბედი, ფიქრი, განწყობილება, სიყვარული, ცხოვრების სწრაფწარმავლობა, შური, მტრობა, იუდა, კაენი.

სიკეთის სიმბოლოდ გააზრებული ნისლია „ბუნების გლოვაში“, „მოლოდინში“.

ნისლით გრძნობების და ფიქრების დაახასიათებაა ლექსებში „კახეთს“, „ფანდურს“.

ვაჟას განუმეორებელ ხილვათა რიგს ეკუთვნის განაცხადი: „ნისლი ფიქრია მთებისა, იმათ კაცობის გვრგვინი“.

ნისლის საშუალებით გამოხატა ვაჟამ შეუცნობლობის, სხვათა დაუნახაობის ტკივილი, პერსონის უგულუბელყოფის, ჩრდილში მოქცევა, მისი ღირსების დაფარვა.

ასეთი ხერხი ცნობილია ლიტერატურის ისტორიაში.

ლესინგი აღნიშნავს, რომ „ჰომეროსმა დაამუშავა არსისა და მოქმედების ორგვარი სახეობა: ხილული და უხილავი... პოეტისათვის ნისლი, ღრუბელი, ღამე... პოეტური ხერხია... იეროგლიფია, სიმბოლური ნიშანია, რაც ცვლის გამოთქმას: „უჩინარი, გაუჩინარება... და დამკვირვებელს ეუბნება: „უნდა წარმოიდგინოთ, რომ უჩინარია“. ჰომეროსთან გმირის წინასწარ ნისლში გახვევა იმ მიზნით კი არ ხდება, რომ ირგვლივ მყოფმა ადამიანებმა გმირის ნაცვლად ნისლი დაინახონ, არამედ იმისთვის, რომ მნახველმა იგრძნოს, კაცი გაუჩინარდაო. რაკი ნისლით დაიბურა, ის უკვე უხილავია“.

ჰომეროსისეული ნისლები... გაუჩინარების, გაქრობის ნიშანია და ლესინგი უკიჟინებს მხატვრებს პოეზიისა და მხატვრობის საზღვრების მოშლას, შენიშნავს, რომ ისინი ჰომეროსისეულ ნისლებს ყოველთვის და არასაჭირო შემთხვევაში იყენებენ (3, 92, 94, 95)

ჰომეროსის „ილიადაში“ ტიდევის პირმშოს „ღმერთი იცავს, მხრებზე ნისლი დაუფენია, მოფრენილ ისარს მეყსეულად აშორებს ხოლმე“ (4, 84).

ზევისი ჰერას ოქროს ღრუბელს მოახვევს, რათა სხვათათვის უჩინარი გახდეს მათი შეხვედრა: „შემოგეხვევა შენ გარშემო ოქროს ღრუბელი, შიგ ვერ შეაღწევს შუქმფინარი მზე – ჰელიოსი... იწვნენ უკვდავნი, მოებურათ ოქროს ღრუბელი“ (4, 270).

აპოლონმა „გმირი შებურა ყომრალი ღრუბლით“ (4, 440)

იგივე ხერხია გამოყენებული „ოდისეაში“: „ტელემაქე და ოდისეესი ათინამ ნისლით შებურა და უგრძნეულოდ გაიყვანა ქალაქიდან“ (5, 371).

მოვლენათა გაუჩინარება – გაიდუმალების ხერხი უცხო არაა ხალხური შემოქმედებისთვისაც.

ჰომეროსისეულ კონტექსტში გამოიყენა ვაჟამ ნისლები „იალბუზში“, რომელშიც ნისლი სხვათა ღირსების გაუფასურების, მიჩქმალვის საშუალებაა. ბუნების ეს მოვლენა ბოროტთა და შურიანთა მსახურად აქცია პოეტიკა. მთელი წელი იალბუზს ნისლი ჰფარავდა. ის ასკვნის: „მიზეზად მიძულვარებისა ჩემი სიდიდე ვცანია. აღარც ეს მინდა, თუ მისგან შემძულლებენ ძმანია“.

იალბუზი ღმერთს ევედრება: „გთხოვ, გამასწორო სხვებთანა და შემიმცირო ტანია. მით მოვსპოთ საშუალება, შურისა მოსაყვანია“ (6, 253-257).

მაგრამ ღმერთმა არ განირა იალბუზი. მან ბრძანა შფოთის შეჩერება და ნისლების უკან მოდენა. ანგელოზების ნასროლი შურდულით ეშმაკი ჯოჯოხეთში ჩავარდა და ხანმოკლე გამოდგა მისი ზეიმი. მთებს ანგელოზი დაეპატრონა.

„იალბუზის სიმღერაში“ ქარით და ნამქერით განამებული იალბუზი ამბობს: „იქნებ სიმალემ მიმრავლა საგრძნობი – სანუხარია?!“ ამ ლექსში ნისლი იალბუზის მანუგეშებელია.

„აღუდა ქეთელაურში“ ნისლი პერსონაჟის გაუცხოებას მიახსნავებს.

„სტუმარ-მასპინძელში“ ჯანლი ფარავს პოემის ბოლო თავის სასიამოვნო სანახავს.

ტერენტი გრანელის ერთ-ერთი მთავარი შემოქმედები-

თი პრინციპი იყო სახე-სიტყვათა მრავალმნიშვნელოვნების პრინციპი, საგანთა, მოვლენათა ხილვა არა მხოლოდ ერთ ქრილში, არამედ მისი მოაზრება სოციალურ, ეროვნულ, ფილოსოფიურ, ფსიქოლოგიურ ასპექტებში.

მის პოეზიაში ერთ-ერთი ასეთი საინტერესო სახეა ნისლი.

„მემენტო მორის“ ავტორს ზეცაში, ცათა ცაში ეგულე-ბოდა საღვთო ნისლი, სადაც მხოლოდ ერთეულებს, ღვთისაგან რჩეულთ ხელენიფებათ შესვლა, როგორც ებრაელი ხალხის წინამძღოლს – მოსეს.

ტერენტი გრანელს არა მხოლოდ მიწა და ცა აინტერესებდა მზის, მთვარის, ვარსკვლავეთის, პლანეტების საიდუმლოების წვდომას ცდილობდა. პოეტის ყოვლისმომცველი სული მიწიდან პლანეტებზე მალღებოდა: „...მე ხომ მიწდოდა გასვლა მიწიდან, მე ხომ მიწდოდა გაფრენა ცისკენ. იქ უხილავი მხარე მიცდიდა და ნისლიანი უსაზღვრო სივრცე... იმ პლანეტებზე ფიქრი მიმძიმდა და გაგიჟებას ველოდი ისევ“... (ექსკურსია ცისკენ)(7, 30).

პოეტის სურვილი იყო, ნისლივით ცამდე აეზიდა პიროვნული და საერთო სატკივარი: „ნისლივით მიმაქვს ცისკენ გლოვა ჩემი და სხვისი“ (გემი) (7, 122).

ზღვები და ნისლი ხელს უშლიდა „მემენტო მორის“ ავტორის იდეალთან მიახლოებას: „სადღაც ზღვები ღელავდნენ, სადღაც მხოლოდ ნისლია, დავიღალე, შენამდე მოსვლა არ შემიძლია“ (ლენორას) (8, 174).

„...სადღაც შორს, ნაპრალებში“ ნისლი ელანდებოდა (8, 247).

ნისლიდან, ბურუსიდან ფიქრის დაბადებას ეხება ლექსი „ნელა მოვალ, სიჩუმეა ირგვლივ“ (8, 235).

წამება, ნისლი, ცრემლი და სისხლი უძღვის წინ სანთლის – სათქმელის გამობრყინებას: „სალამო – კანკალი სან-

თლის, ირგვლივ დაწოლილი ნისლი. ფარული წამების ლანდი, პოეტის ცრემლი და სისხლი“ (ზამთრის ბარელიეფი) (8, 42).

„ვედრება და ნისლი მოედო ჩემს თვალებს“, ნათქვამია ლექსში „კვირის წირვები“ (8, 83).

„რად შრება სისხლი, რას ვფიქრობ ხშირად, ეს წმინდა ნისლი, ეს წმინდა კვირა“, წერს პოეტი, რომლის მიზანი იყო საღვთო ნისლში შეღწევა (წმინდა კვირა) (8, 24).

ტერენტი გრანელი ისე წავიდა ფიზიკურად ამ ქვეყნიდან, რომ არათუ აღიარება და დაფასება, მუდმივი დევნა განიცადა ათეისტური იმპერიის ხელისუფლებისა და დაქირავებული პროლეტარული კრიტიკის უნიჭო, წარმომადგენლებისგან, უფრო მეტი, მოვლენების ობიექტურად შემფასებელი, „სისხლით დაფენილი გზების“ პირუთვნელი მამხილებელი, მოუთვინიერებელი პოეტი გიჟად გამოაცხადეს და ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გამომამწყვდიეს, სადაც 860 ნახატი შექმნა, (დიდი ნაწილი მისი ნახატების დაკარგულია,) რომელთაც ევროპის დიდი მხატვრების შედეგების გვერდით ახსენებს გამოჩენილი, მსოფლიოში ცნობილი მხატვარი და ესეისტი რეზო ადამია.

„მემენტო მორის“ ავტორი შეინირა კატიჭამიების ეპოქამ, ის, როგორც შემოქმედი, მუდმივად იგნორირებული იყო, გაუცხოების ნისლი ებურა, რადგან ასე სჭირდებოდა სიცრუის მსახური ეპოქის ვაიმწერლებს, ზოგჯერ ზღვის ღელვისას ანუ შთაგონების მოვლინებისას ყველაფერს ნისლის, გამოუცნობლობის ბურუსი ებურა: „... და სადღაც ღელავს ზღვა ძლიერი და ზღვა ირხევა და ყველაფერი მიწიერი ნისლში ეხვევა“ (ეს ყველაფერი ჩემზე ითქვა) (8, 225).

ვედრებისას ნისლმოდებული მზერაა „კვირის ნისლებში“ (8, 83).

„სულში... ბოროტების შავი ნისლი“ ფიგურირებს ლექსში „საიდუმლო მისალმება ქლექიან სამრეკლოს“ (7, 24).

სალამოს ლოცვა მთაზე ნისლს მოაზმანებს, ფოთლის შრიალს შეაგრძნობინებს: „...როგორც სალამოს ლოცვა, დადგება მთაზე ნისლი. მიყვარს, ღამეში როცა ფოთლის შრიალი ისმის“ (ღამე, მთვარე და ქარი) (8,211).

პოეტი ნისლის სურნელს შეიგრძნობს, ფიქრები და ხილვები აემგზავრება, „სულის ლანდს“ ხედავს (სული საღმრთო სახელია) და რწმენის გზას, უზენაესთან შერიგებას მიელტვის მისი ლექსის ლირიკული პერსონაჟი: „ისევ დადგება სურნელი ნისლის, სულს წაიღებენ თეთრი ფიქრები... და სულის ლანდი ისევ გაჩნდება და ისევ მოვა დღე შერიგების“ (7, 193).

ზოგჯერ ხედვის ხელისშემშლელი ნისლი იელვებს ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში: „თითქოს ნისლია, არაფერს ვხედავ და თითქოს მქონდა შავი ნილაბი და ბოლოს უცებ წამილო ნისლმა“ (სიზმარი) (7, 265).

ასეისტურ ეპოქაში მცხოვრებ პოეტს არასდროს გაუნყვეტია კავშირი რწმენასთან და ბუნებრივია, მისი მთავარი სურვილი იყო თანამედროვეთა ქრისტიანობისკენ მიბრუნება, რაც მოგვიანებით მოხდა კიდევ.

დამონშებანი

1. პეტრე იბერიელი (ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი), „შრომები“, თბ., 1961
2. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი I, 1990
3. ლესინგი, „ლაოკოონი“ ანუ მხატვრობისა და პოეზიის საზღვრების შესახებ“, თბ., 1986
4. ჰომეროსი, „ილიადა“, ძველბერძნულიდან თარგმნა რომან მიმინოშვილმა, თბ., 1990
5. ჰომეროსი, „ოდისეა“, თარგმანი ზურაბ კიკნაძის და თამაზ ჩხენკელის, თბ., 1975
6. ვაჟა-ფშაველა 5 ტომად, ტ. 3, „პალიტრა L“, თბ., 2011

7. ტერენტი გრანელი, ტ. I, ლექსები, ნერილები, ჩანაწერები, „პალიტა L“, თბ., 2012
8. ტერენტი გრანელი, თბ., 2011

ყვავ-ყორანთა ციკლი ვაჟა-ფშაველასა და ტერენტი გრანელის პოეზიაში

ტერენტი გრანელის პოეზიის უპირველესი პრობლემაა ბრძოლა სიკეთეს და ბოროტებას, ამაღლებულ იდეალებსა და მიწიერ, პრაგმატულ ინტერესებს შორის.

„მემენტო „მორის“ ავტორის სახისმეტყველებაში ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უკავია ყვავ-ყორანთა ციკლს, რომელიც მოაზრებულია ნეგატიურ კონტექსტში.

ამ ჭრილში ქართველ პოეტს მრავალი წინამორბედი თუ თანამედროვე ჰყავდა ქართულ თუ უცხოურ პოეზიაში, მაგრამ ეს ბოროტების სიმბოლოც პლანეტების პოეზიის ავტორმა მოიაზრა სრულიად განსხვავებულ მხატვრულ კონტექსტში, „უვალი გზით“ მავალი ავტორი არასოდეს დამონებია ბოროტებას, პირიქით, ყოველთის თავისუფლება იყო მისი უპირველესი იდეალი.

ტერენტი გრანელის ყვავებს, ყორნებს, ძერებს თავიანთი ადრესატები ჰყავდათ ტოტალიტარულ ეპოქაში, მაგრამ ნანამები პოეტი, რომელიც არანაირი მიწიერი უზრუნველყოფის საფასურში არ შეეფიცებოდა ბოროტებას, მუდმივად „საოცრების კარებთან“ (საოცრება საღვთო სახელია) იდგა თავისი ამაღლებული ჩანაფიქრით, უიმედობას უქარწყლებდა შთაგონება – „ცისფერი სინათლე“.

ბოროტებას – ყორანს წამება მოჰქონდა: „...ეს გული ყორანმა წაიღო, წამებას კიდევ ავიტან, თითქოს ყოველივე, რაც იყო, ყრუ სიმორეში წავიდა“.

არსებული ვითარება მწუხარებას იწვევდა, მაგრამ პოეტი შეჰხაროდა გაზაფხულს, საოცრებას: „შემდეგ მწუხარება გამეფდა, ჩუმად მოვიდა გაზაფხული. ვდგავარ საოცრების კარებთან, როგორც ყიზმარი წარსულის“.

გაზაფხული, ძველი ქართულით ზაფხული საღმრთო სახელია წმინდა წერილში: „გვირგვინი დაადგი შენი სიკეთის ზაფხულს და შენი ნაკვალევიდან წვეთავს სიმსუქნე“ (ფს. 64/65,12)(1,586).

ყორანი, რომელიც სიმბოლოა პოეტის თანამედროვე ავბედითი დროის, უიმედობას ავრცელებს, სიკეთეს, სინათლეს ებრძვის, მაგრამ პოეტი ისევ გაფრენის – შთაგონების ძალით, სულში დავანებული „ცისფერი სინათლის“ წყალობით მაინც ერთგული რჩება თავისი მოწოდების: „ახლაც უიმედო წამია, წუხელ გაფრენა ვინატრე. გულში – ნისლიანი ღამეა, სულში–ცისფერი სინათლე“ (ცისფერი სინათლე) (2,264).

სინათლე, ნათელი საღვთო სიმბოლოა, რომელსაც ტერენტი გრანელის ლექსში ეპითეტად „ცისფერი“ უძღვის (ზეცის, ამაღლებულობის სიმბოლო) და ამ სიმბოლურ-მეტაფორული სახით ხდება მინიშნება, რომ ყორანი – ბოროტება უძღურია უზენაესთან–„ცისფერ სინათლესთან“ დაპირისპირებაში.

ზვიად გამსახურდიამ ლექსების მთელი ციკლი უძღვნა ტერენტი გრანელს. ლექსში „გაქცევა“ პოეტი გარიჟრაჟს მოელის, ხოლო „სვავი უტიფარი“ ნამკვდრევის სუნს. ტერენტი გრანელს ასდევნებია „სულთამხუთავი“, „სახრჩობელა“ „და ბილწ მოლოდინში ნერწყვს ყლაპავს ყვავი“, რათა „სიკვდილის ცელი“ დაანოს პოეტს, ირგვლივ „ჩექმების გრიალია“ და ამკარაა, რომ ყვავის, სვავის „უტიფარ“ სახეში ქვეყნის სათავეში მდგომი დიქტატორია მოაზრებული („გაქცევა“, ციკლიდან „ტერენტი გრანელი“) (3,92-93).

სინათლის, სიკეთის მაძიებელ, შორი გზებისკენ მაყურებელ პოეტს ქორივით ასდევნებია „შუალამე“, „მფარველი თვა-

ლი“ არ ჩანს ათეისტურ საუკუნეში: „ეს შუალამე მკრთალი დამეცა, როგორც ქორი. არ ჩანს მფარველი თვალი, ირგვლივ გზებია შორი“.

პოეტი გულმხურვალედ ლოცულობს „იისფერ თოვლზე“, მიჰყვება სიზმრებს, გასცქერის „შორეულ გზებს“, ელოდება „შორეულ იღბალს“: არის ცისფერი თოვლი, თეთრი ლოცვების გაღმა, სული, ფარული თრთოლვით მისდევს სიზმრების დაღმართს... შორეულ იღბალს ვუცდი, როგორც უმზეო ამინდს“ (ლოდინი ბედის) (2,184-185).

„თვალი, მფარველი თვალი“ ათეისტური ეპოქიდან განდეგნილი უფალია.

გზაც საღვთო სახელია, ისევ გაუცხოებული ურწმუნო დროში.

პოეტი მაინც ლოცულობს, სიზმრებზე (მხატვრულ გამონაგონზე) ფიქრობს და უმზეო, ღმერთისგან განშორებულ დროში ელოდება „შორეულ იღბალს“.

ყორნის, ყვავების ენიგმა გაშიფრულია ზვიად გამსახურდიას ზემოხსენებული ციკლის ლექსებში „ქარის გობელენი“ და „ყორნების დილა“.

„ყვავები ბექობზე ლევენ ჩვილ სისხლის ნაღებს“... სახეზეა წამება, ცივი განთიადი, ავის მაცნე ზარი, არნახული კუბო“ (ქარის გობელენი) (2,93).

„ყორნების დილაში“ ყორნები მორიგეობენ, ლემებზე სხდებიან, „სისხლის ფიალას სცლის ყორანი თამადა, თანამეინახენი ჩხავიან ჰიმნს, მართალთა გულღვიძლი მიართვეს ქრთამადა, ცოცხლად შთენილებზე იკლავენ ჟინს. დაინყო ყორნების ვაკხანალია, წყვდიადის სტომაქმა ნათელი დალია“ (3,93-94).

აუტანელი ვითარება ხშირად სიკვდილს ანატრებიინებდა პოეტს, რადგან ყორნისგან მოვლენილ წამებას ბოლო არ ჰქონდა: „...ჩუმი დღეა და მწვანეა გორა, და კარგია, მოვკვდებოდე ჩქარა. თითქოს გული გადავეცი ყორანს, მთისკენ

მიდის ცარიელი შარა... ჩემს წამებას ბოლო აღარ უჩანს“ (ფიქრები ნაძალადევი. ირა რადივსკაიას) (2,180).

მიუხედავად იმისა, რომ პოეზიის მოყვარულ ინტელექტუალთა შორის, დიდი გალაკტიონის გვერდით ტერენტი გრანელი გასაოცარ ფურორს ახდენდა, დროის თანამდევნი ქორი იყო, რომელიც ყველგან დაჰქროდა და სიკვდილს ანატრებიზებდა სიმართლის მსახურთ, პოეტს კი, რომელიც „წამების მორევში“ ცხოვრობდა, ენუგემებოდა თავისი შემოქმედების და მოუთოკავი სულის პოპულარობა (2, 257).

ლექსში „ირგვლივ ეყარა ვარდის კონები“ ისევ სევდით გულმოკლულია პოეტი და ამის მიზეზს სიმბოლურ-მეტაფორული ხელნერით გვაგვრძნობინებს: „...ბალს დახურული ჰქონდა ფოთლები და ჩემს მახლობლად ყვავი ჩხაოდა“ (2, 147).

ბალი, „მორწყული ბალი“ ებრაელი ხალხის პარადიგმაა წმინდა წერილში (იერემია წინასწარმეტყველი) (თ. 31,11) (4,155).

ვფიქრობთ, ტერენტი გრანელის ლექსშიც ამგვარი გაგების არის ბალი, ანუ ჩვენი ქვეყნის სიმბოლოა, ხოლო მახლობლად აჩხავლებული ყვავი ისევ და ისევ უკეთურების, უადამიანობის ტკივილს მოასწავებს, რადგან ათეისტურ ეპოქაში მოვლნილ ხელისუფალთ, ყვავივით მტაცებელთ, დიქტატორთ, ხალხის, მოაზროვნე საზოგადოების დამონება დაუსახავთ მიზნად.

ლექსში „ფარული ვედრება“ (2,151) სევდიანია გარემო, აპრილს ყვავები ასდევნებიან, მათ არ აინტერესებთ რწმენა, ხატები, ანგელოზები, ხოლო პოეტი ტაძარში „მწუხარე ლოცვებით“ შედის და ამბობს: „წირვებით წამიღებს წამების მწვერვალი“... ირგვლივ უდაბნოა, ურწმუნოება, შთაგონებული პოეტი „ლანდების ასეულს“ ანუ შთაგონებისას მოვლნილ ხილვებს მიჰყვება და „ქუჩაში მცხოვრები, სახლიდან გაქცეული“ შენდობას ევედრება წმინდა მარიამ ღვთისმშობელს.

მოგონებებით, შთაგონებით ატანილ, გრიგალთან, ბოროტებასთან მებრძოლ პოეტს ყვავი და მისი ნაშეიერები მტრობით ხვდებიან და მწუხარების ტყვეობაში აქცევენ (ელავს ზეცა და ღრუბლები შავი) (2,56).

ყვავის მოვლინებას მოაქვს დარდი, დაღუპვის შიში, ქალწულის მძიმე გოდება, სიყვითლე, სიკვდილის მოახლოება (შემოდგომა მინდვრებში) (2,20).

ღრუბელს, ქარს, ყვავს სიკვდილის შიში, ცრემლი უკავშირდება, პოეტი მაინც „ცისფერ ქვეყანასთან“, პოეზიის საუფლოსთან არ წყვეტს კავშირს (ქარი ეწვია ყვავილს (2, 136).

მიუხედავად იმისა, რომ დღეს, სინათლეს „შავი და საშინელი ღამე“ ენაცვლება და ბოროტება – „შავი ყორანია“ სახეზე, რომელსაც საფლავებზე ფიქრი მოაქვს, პოეტს არ ტოვებს ფიქრი საკუთარი გენიალობაზე, იმაზე, რომ მისი პოეზია მარადიულია და ბედნიერებად თბილისში – პოეზიის სავანეში საფლავის პოვნა ესახება: „...ბოროტება მიცქერის, როგორც შავი ყორანი... ქვევით საფლავებია და ზევით ფიქრები (ალბათ გენიოსი ვარ და ცისფერ სიშორე). დაო, ასე მგონია, ბედნიერი ვიქნები, სადმე ახლოს თბილისთან თუ სამარე ვიშოვე“ (ცისფერი სიშორე) (2,11).

ლექსში „სასახლის ბალი“ ისევ ყვავის ჩხავილი ესმის პოეტს, მაგრამ „სიცოცხლე“, „ყვავილზე“ ფიქრი ანუგეშებს (2,9).

სიცოცხლე საღვთო სახელია.

ყვავილი უფლის სიმბოლოა წმინდა წერილში: „ყვავილები დაჩნდნენ მიწის პირზე, ჟამი გალობისა მოიწია და ხმა გვრიტისა ისმის ჩვენს მხარეში“ (ქებათა ქება სოლომონისა, 2,12).(4,15).

მიუხედავად იმისა, რომ გრიგალი მძვინვარებდა, ყორანი არ ცხრებოდა და „საშინელ ბედზე“, სიკვდილზე ფიქრობდნენ ადამიანები, უბინაო პოეტი ლექსებს „გარეთ“ წერდა და მთელი მსოფლიოს სატყვივრების გათავისება შეეძლო: „მომკლეს დღეებმა გაუგონარმა, ახლა აქედან მე ვგრძნობ მსოფ-

ლიოს. გული წაიღოს ტყეში ყორანმა, სული გრიგალმა გაიყოლიოს. დღეს ბევრი ფიქრობს სამინელ ბედზე, მოდის სიკვდილი და ეს იცინა. არ მინდა ბინა, ლექსებს გარეთ ვწერ და ჩემთვის ბინა ხომ თბილისია“ (მომკლეს დღეებმა გაუგონარმა) (2,135).

მიუხედავად „ლამის“ და ყორნის მეუფებისა, უფსკრულის, სამარის ხილვისა, პოეტი უზენაეს ძალებთან არ წყვეტდა კავშირს, ქრისტეს და ანგელოზების მოვლინება ეიმედებოდა: „...გამოჩნდა ქრისტე და ყვავილებით ანგელოზები ჩემსკენ მოდიან... და სასიკვდილო თეთრი ცრემლიდან მე ვიხედები, როგორც იესო“ (შემოდგომის პასტორალი) (2, 105-106).

პოეტს უფლის მიერ ცოდვებისთვის დანგრეული ბაბილონიდან ყორნების ხმა ესმოდა, „ბედის კუთხეში“ დარჩენილს „უხეში ბრბო“ უცქეროდა, სიკვდილის ზარები ანამებდა ლოცვებით გატაცებულს, რწმენის ერთგულ მსახურს, თავის მისიად ქრისტიანობის ერთგულება ესახებოდა, უდაბნოში (უდაბნო ურწმუნო ადგილის სიმბოლოა) ყვავილების (ყვავილი საღმრთო სახელია) დაცვა, შორეული ალების (ალი, ცეცხლი ღმერთის სიმბოლოა) მსახურება ესახებოდა მიზნად (მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე) (2,85).

ყორნის ავბედითი ჩხავილი კი არ თრგუნავდა, „უვალ გზებს“ კვალავდა პოეტის თვალში, „თეთრი ყვავილი“ სიყვარულის, თავისუფლების გზას უჩვენებდა: „...თითქოს მესმოდა ყორნის ჩხავილი, წინ იმლებოდა გზები უვალი. ხელში მეკავა თეთრი ყვავილი და მივდიოდი თავისუფალი“ (სიზმარი) (2, 138).

საყოველთაოდ ცნობილია ნიკოლოზ ბარათაშვილის „მერანი“ და მასში ნახსენები „თვალბედითი შავი ყორანი“.

ვაჟა-ფშაველას პოეზიაში დაჭრილი არწივი ყვავ-ყორნებს ეომება (5,246).

„სიკვდილის მსურველი ყორნები“ ჩხავიან ვაჟას ლექსში „კიდევაც ვნახავ გაზაფხულს (5, 122-123).

„ვხდებით ყვავ-ყორნის სადილად, ტურა-მგელთ გასაყ-
ვლეფები“, ჩიოდა ვაჟა ლექსში „ილია ჭავჭავაძის სახსოვრად“
(5, 133-134).

ლექსში „ამგლიჯა გული შავმა ყორანმა“ (სიმღერა) იმ
უბედურებაზეა საუბარი, რაც ყორანს – ბოროტებას მოაქვს
საზოგადოებისთვის (5, 135-137).

„ამაო ომში“ ყვავი და ყორანი ცდილობენ არწივის სა-
ბუდრის დასაკუთრებას (5, 146).

როგორც ყორანი, ისე ოცნებაც მუდმივი თანამდევია გე-
ნიოსი პოეტისთვის (გავხედავ გამოვლილ გზასა) (5, 162-165).

ლექსში „პასუხი ბაჩანას“ (მისი ლექსის გამო) პოეტი
წუხს არაობიექტურობაზე, არასწორ კრიტიკიუმებზე, რაც
დამკვიდრებულია საზოგადოებაში: „...ყორნის ყრანტალად
ქცეულა ბულბულის სტვენა ჭალებში“ (5, 188-189).

ვაჟას „ქებათა ქებაში“ ისევ უკეთურთა მიერ სხვისი
ნიღბის მორგებაა მხილებული: „ვირები ბედაურობენ, ყვავი
ბულბულობს... დიახო“ (5, 181-183).

„ქებათა ქებაში“ ქათმები ბეცები აღარ არიან, ისინი
ნიღბიან ქორს ამოიცილობენ და ურჩევენ, ფრთები შეიკვეცოს.

როგორც ვნახეთ, ვაჟა-ფშაველას და ტერენტი გრანე-
ლის ყვავ-ყორნების ციკლი ეპოქის ბოროტებას ამხელს, ეს
პოეტები უკომპრომისო არიან უკეთურობასთან დაპირისპი-
რებაში.

დამონშებანი

1. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
2. ტერენტი გრანელი, ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, „პა-
ლიტრა L“, თბ. 2012
3. ზვიად გამსახურდია, „კოსმიური წირვა“, ლექსები, თბ.
2014

4. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, 1990
5. ვაჟა-ფშაველა 5 ტომად, ტ.2, „პალიტრა L“, თბ. 2011

სულთა სიასლოჲე

გალაკტიონ ტაბიძისა და ტერენტი გრანელის

სულიერი ნათესაობის ერთი ასპექტი

გალაკტიონ ტაბიძისა და ტერენტი გრანელის შემოქმედებითი ნათესაობა, მათი სულიერი სიახლოვე, მრავალ ასპექტში გამოვლინდა. თავის თანამედროვეთაგან პოეტების მეფემ განსაკუთრებულად მხოლოდ ტერენტი გრანელი გამოარჩია, უწოდა მას „ხალასი გენია და ნიჭი, ჭეშმარიტი პოეტი“ და „მემენტო მორის“ ავტორის „საამო ქართულით“ მოხიბლული გულწრფელად მიესალმა ამ უაღრესად თვითმყოფი მხატვრული სიტყვის ოსტატის ლირიკას. ტერენტი გრანელმა მეოცე საუკუნის ქართული პოეზიის რენესანსი გალაკტიონის სახელს დაუკავშირა და თავიანთი ინტერესების ერთგვარობას უტყუარი დიაგნოზი დაუსვა: „ისევ ერთმანეთს უახლოვდება სული ჩემი და გალაკტიონის“.

ეს „მგლოვიარე სერაფიმები“, გედის ორდენის რჩეული რაინდები მრავალგზის ტოლებივით პირველობდნენ სიტყვიერ ფარიკაობაში ეროვნულ თუ მსოფლიოს არენაზე, ახალი მერიდიანიც გაავლეს სულის გლობუსზე და ერის მარადიულ მეგზურებად იქცნენ.

ჩვენი მიზანია ამჯერად ამ ორი გამოჩენილი პოეტის შემოქმედებითი ნათესაობის ერთ ასპექტს გავადევნოთ თვალი.

ცნობილია, რომ მეოცე საუკუნის მხატვრულ-ფილოსოფიური აზროვნებისათვის საბედისწერო გამოდგა ათეიზმი, ახალი კერპების ძიება ღმერთის უარყოფის ხარჯზე, გამოგონილი ბელადების, არარსებული წარმატებების ხოტბა. იდეენებოდა რწმენა, ღვთისსიერობა, სიკეთე, პოლიტიკურ დეზერ-

ტირობად ცხადდებოდა ცხოვრების საზრისის ძიება, იკრძალებოდა ეროვნულ პრობლემებზე წერა, მოვლენებისთვის ნამდვილი სახელის დარქმევა. შერისხული და რეპრესირებული იყვნენ ჭეშმარიტების მსახურნი.

მერე გაირკვა, რომ გეზსამცდარი მარქსიზმ-ლენინიზმის ხომალდი ვერასოდეს მიადგებოდა ბედნიერების ნაპირს, ხოლო უდაბნოში მოხეტიალეებს სამუდამოდ დაკარგვოდათ ორიენტირი.

გალაკტიონ ტაბიძისა და ტერენტი გრანელის განსაკუთრებულობა, მათი შემოქმედებითი ნათესაობა საძიებელია უპირველესად რელიგიურობაში, რაც უცხო იყო ათეისტური საუკუნისთვის.

პოეტების მეფისთვის უმთავრესი იყო პირველი სიყვარული, ტრფობა სრული, მზიანი სიყვარული, სიყვარულის სიმღერა, სიმღერათ სიმღერა, ანუ ღმერთი, უზენაესისადმი აღვლენილი საგალობლები.

ტერენტი გრანელი „ციური ეროსის“ ციურ ჰანგებს გვასმენდა, იგი იყო სიცოცხლის შუქის, ცისფერი სულის, წმინდა გზის, მარადისობის (ღმერთის) მიჯნური.

ორივენი პოეზიას სულიწმიდით მონიჭებულ მადლად სახავდნენ და მხატვრული სიტყვის უპირველეს მისიას იმაში ხედავდნენ, რომ ხალხი წაეყვანათ რწმენის, ტაძრის გზით.

ისინი იყვნენ ეროვნული ტრიადის – ენა, მამული, სარწმუნოება – მსახურები, უფლის ხეხილის მებაღეები, ზეციური ვაზის მევენახეები.

დღეს ეჭვს არ იწვევს, რომ „კულტურა თავისი არსით და საფუძვლებით რელიგიურია. არარელიგიური კულტურა ფსევდოკულტურაა. კულტურა თავისი არსით და საფუძვლებით რელიგიურია, ეროვნულ-ნაციონალურია და, ამდენად, საკაცობრიო. ცივილიზაცია არარელიგიურია, ინტერნაციონალური (აკაკი მინდიაშვილი, ხელოვნების რელიგიურობის და თანამედროვე სინამდვილის შესახებ).

ათეისტური ბოლშევიზმის სავალალო შედეგებზე დაკვირვებით გამოტანილ იქნა დასკვნა: „უნაყოფო, კულტურის სანინააღმდეგო ნიჰილისტური მორალიზმიდან პირი უნდა ვიბრუნოთ შემოქმედი, კულტურისმქმნელი, რელიგიური ჰუმანიზმისკენ“ (სემიონ ფრანკი, ნიჰილიზმის ესთეტიკა) (1,66).

პავლე მოციქული მოუწოდებდა რწმენის ერთგულებს: „ელაპარაკეთ ერთმანეთს ფსალმუნით, გალობითა და სულიერი საგალობლებით, უმღერეთ და ეფსალმუნეთ უფალს გულებში“ (პავლე მოციქული, ეფესელთა 5,19) (2,420).

გალაკტიონი ერთგულებდა „სრულ ტრფობას“, ძველ გზას, ძველ ღვინოს, ძველ სიყვარულს (გზა, ღვინო, სიყვარული საღმრთო სახელებია), გამუდმებით ახსოვდა „ერთი შორი ოცნება,... ძველ მოტივიდან“, ანუ საღმრთო სიყვარული.

ახალი, „უვალი გზით“ მავალი ტერენტი გრანელი „ძველ ფიქრებს“ მიაგებდა პატივს და ამ შემთხვევაშიც ძველი რწმენა იგულისხმებოდა: „ძველი ფიქრები ისევ დგებიან, ალბათ ასეა ნება განგების“.

ისინი იბრძოდნენ რწმენის, სულიერების გადარჩენისათვის. მათი ცხოვრება სულის გამუდმებული ღვიძილი იყო, ზნეობრივი სინმინდით, ლოცვა-ვედრებით ღმერთთან მიახლოების სურვილი, უზენაესისადმი აღვლენილი უებრო საგალობლებით გატაცება.

არეოპაგტიკის მიხედვით, ღმერთის ხილვა, სულიერი განწმენდა ლოცვით არის შესაძლებელი: „...ხოლო ჩუენ თავთა ჩვენთა ლოცვით აღვიყვანებით უმაღლესთა მიმართ აღხილვათა საღმრთოისა შარავანდედთა“ (3,226,10).

„ლოცვათა ფრთა, უბინო ლოცვა, ლოცვის სათნოება, მდუმარე ლოცვა“ იქცევს ყურადღებას იოანე პეტრინის „სათნოებათა კიბეში“, ლოცვის ფრთა კი სარწმუნოებაა: „სარწმუნოება ფრთოვან ჰყოფს ლოცვასა და უმისოდ ზეცად ვერ ძალუძს აღსვლად იმას“ (4,231).

ლუდეიგ ფოიერბახის „ქრისტიანობის არსებაში“ არის

სპეციალური თავი – „გრძნობის ყოვლისშემძლეობა ანუ ლოცვის საიდუმლო“, რომელშიც ნათქვამია: „განა რა არის ლოცვა, თუ არა სურვილი გულისა, იმ ღრმა რწმენით გამოხატული, რომ იგი ასრულდება? ლოცვა ცვლის ბუნების მსვლელობას, ლოცვა განსაზღვრავს და იწვევს ღმერთის მოქმედებას... ლოცვაში ადამიანი ივიწყებს, რომ არსებობს ზღუდეები მისი სურვილისა და ამ დავინწყებაში იგი ნეტარი, ბედნიერია“ (4,169).

დიდი გერმანელი პოეტი ერის მარია როლკე წერდა: „ლოცვა უეცრად აალებული ჩვენი ყოფიერების გაბრწყინებაა – თავად ლოცვაა შემოქმედება“ („ნერილები“).

ფრანც კაფკას თქმით კი, „წერა თავისებური სულების შელოცვაა... პოეზია გვალვძიებს ჩვენ... პოეზია ლოცვას ჩამოჰგავს“.

ლოცულობდნენ ქართველი ჰიმნოგრაფები, შოთა რუსთაველი, ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ვაჟა-ფშაველა.

მეფისტოფელის საუკუნეში კი პროლეტარული პოეზიის პრიმიტივებმა „დაცინვა, წყრომა და ირონია“ (გალაკტიონი) დაუპირისპირეს უმაღლეს სიბრძნეს, ამიტომაც „დაეცა ლოცვა და პოეზია“ (ალ. აბაშელი).

გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებაში გრძელდება ჩვენი კლასიკური ლირიკის საუკეთესო ტრადიციები, რელიგიურობაზე წარმოდგენას გვიქმნის ბიბლიური, სახარებისეული თემები, ეპიზოდები, სახეები, იგავები, საღვთო სახელები, მის ლექსებში მოქმედება ხდება სიონში, ტაძარში, უმანკო ჩასახების მამათა სავანეში.

პოეტი დაეძებს „წმინდა ნათელს“, ლოცულობს მარადიული მშვენიერებისათვის: „მშვენება, სული და სილამაზე ჩვენს ლოცვაშია, მუდამ რომ ჰგიეს“ („ავე მარია“) (6,100,106).

მხოლოდ „ლოცვის სიმხურვალეში“ ისმის სულის (ღმერთის) ხმა: „გაქრა ვნება-წამება, როგორც ღამის ზმანება, ვით

სულის ხმოვანება ლოცვის სიმხურვალეში“ („ლურჯა ცხენები“) (7,55-56).

„პირველი ტრფობისთვის“ (ღმერთისთვის) აღავლენს გასაკვირველ ლოცვას, ვარსკვლავებით (ვარსკვლავი საღმრთო სახელია) სწირავს: „ვარსკვლავებით მწირველი, ლოცვა გასაკვირველი, ასეთია პირველი ტრფობის ინტერვალები“ („Voiles“).

გალაკტიონი წუხდა, რომ დაიკარგა და აიკრძალა საღვთო ჰანგები, „სიმღერათ სიმღერა“, მაგრამ იგი მზად იყო ისევ ძველებურად ელოცა და რწმენის ჩირაღდნები აენტო: „რად ჩაქრა სიმღერათ სიმღერა მქჩიფვარე? ავანთებ ჩირაღდნებს და ლოცვად დავდგები“ („ტრიოლეტები“) 8,540).

„დომინოში“ გაისმის „სანთლების, ნიგნების წყევლა და ვედრება“ (8,165).

გალაკტიონი იყო საღვთო შინაარსის ლექსების – „გაზელების“ ოსტატი, მგოსანი სასახლის („შემოდგომა უმანკო ჩასახების მამათა სავანეში“). სასახლე საღმრთო სახელია, ე.ი. პოეტის მისიაა ქრისტიანობის მსახურება, მხატვრული სიტყვით რელიგიური მოტივების გაშუქება.

„იდუმალი ლოცვა ბაგისა“ გვესმის ლექსში „ხომალდს მიჰყვება თოვლის მადონა“.

„შეუნდე, შეუნდე, შეუნდე ბნელცოდვილს ლიუციფერს, ჩემს სულში ავობით მძვინვარეს“, ვედრება პოეტი „უმანკო ნათელს“, „სასწაულს“ – ღმერთს („სასწაულს“).

„ციურ აღერსზე“ აღვლენილია ვედრება ლექსში „სხვისი სისპეტაკე უფრო აგიჟებს“ (8,362).

გალაკტიონს ქნარი იყო „მარადის ცეცხლის“ (ღმერთის) საგალობელი: „მარადის იგი ხმოვანებს ქნარი, მარადის ცეცხლის საგალობელი“ („პოეტს“).

გულში დაუწვებული ვედრების ზღვა იასამანთა გროვასთან არის ასოცირებული: „იასამანთა გროვად გროვდება გულში ვედრების ზღვა ნელი ნელი“ („პარალელი“) (8,185).

გალაკტიონი „ჩვეულ გალობას“ არ სწყალობდა, მისი მიზანი იყო „ლურჯი სტანდარტის“ დაძლევა, პოეზიის ახალი, „სხვა კართაგენის“ აგება: „სასტიკი იყო ჩემი დემონი, ვერ ითვისებდა ჩვეულ გალობას, ანგელოზები უედემონი ტიროდნენ გზათა მიუვალობას“ („918“) (7,32).

ტაძრისკენ სვლისას ლოცვის, ზარის ხმა ესმოდა: „ჩვენ მივდიოდით ტაძრისკენ ორი, იყო საღამო, ლოცვები, ზარი“ („ედგარი მესამედ“) (7,118).

ლექსში „გვიანი ოცნება“ ყურადსაღებია „ნიგნი ვედრებიანი, ალოცება სატანის“ (7,129).

ბნელ ღამეში მრუშე მთის (მთა მარიაშის სიმბოლური სახელია) ფონზე, ქართან შებრძოლებულ პოეტს მიზნად დაუსახავს ვარდის (ვარდი სღმრთო სახელი) გადარჩენა, რწმენის ქადაგება, ღმერთის ლოდინის სიმღერების შექმნა: „ვით ლოცვა, ედება საღამო მთის კალთებს, შორს ქარი გაჰკივის, ბნელდება თანდათან. მე გავალ ამ ქარში, გავიტან ამ ვარდებს და შენი ლოდინის სიმღერას გავატან“ („ლოცვისთვის“) (7,142).

გალაკტიონის ღვთიური ჰანგები აიაზმასავით მოესხურა ღმერთსმონყურებულთა სულებს, მოემსახურა რწმენას, პოეტმა შექმნა „გადარჩენის ჰიმნი“, უმღერა „გადარჩენის ბედნიერებას“, რადგან დარწმუნებული იყო, რომ აკრძალვების მიუხედავად, ხალხი მაინც მიუბრუნდებოდა ტაძრის გზას.

პოეტს ეიმედებოდა უზენაესზე ლოცვით გაღვიძებული და გაზრდილი სულის მარადიულობა: „არ მჯერა, სული რომ გაიფანტოს შენზე ლოცვებით აღმონაცენი, ის თვით სიკვდილის შემდეგაც, მაინც, სამარადისოდ შენია, შენი“ (შემდეგაც, მაინც“).

„...ლოცვად მუხლმოყრილი გრაალს შევედრები“ – ასეთი მავედროებელია პოეტის სული, რომელსაც უმაღლესი განწმენდისათვის მიუღწევია, რადგან გრაალი სულიწმინდის სიმბოლოდ მიიჩნევა.

„მზეო თიბათვისა!“ „დედაო ღვთისავ!“ ასეთი უზენაესი სახეებია პოეტის მხურვალე ვედრების საგანი.

თავის განსაკუთრებულობას გალაკტიონი უმაღლესი სინმინდის ხატის საშუალებით წარმოაჩენდა „ახლა მარტოდ-მარტო ვარ, როგორც მთის ეკლესია“.

ჭეშმარიტი მორწმუნეობის გამო გვხვდება ტერენტი გრანელის ლექსებში ტაძრები, ჯვრები, სამრეკლო, ლოცვები „ტაძარში შევდივარ მწუხარე ლოხვებით, ჯვარებთან გაივლის ფარული ვედრება. ლოცვით სული აქაც აივსო, იელვებს ძველი ლოცვების გროვა, დადგა დრო ფარული და წმინდა ვედრების, ჩემს ფიქრებს თან სდევდა ლოცვები სინმინდის, მე ეს შუადღე გამაოცებს თავის ლოცვებით, შუალამის ვედრება სამრეკლოსთან ბერდება“.

ტერენტი გრანელი ეძებდა ოცნების იქით, სინათლის იქით, სულის გადაღმა, სიტყვის იქით, ლოცვების გაღმა, ეძებდა ღმერთს, ჭეშმარიტებას, სილამაზეს და ამაო ძებნა ტკივილით ავსებდა: „უმანკო ლოცვები კვირის ფრთებზე ატირდა, ზამთრის ვედრება მწარე ჩამქრალ ვარდებთან გამინავს, ო, გაქრა ლოცვის ფარული სფერო, და გაფრინდა ლოცვა ციდან მონაბერი“...

ვედრება საღმრთო ნისლში შეღწევის სურვილს უღვიძებდა: „ვედრება და ნისლი მოედო ჩემს თვალებს, ფოთლებზე ჩამონვა სინათლე ღამისა, სადღაც იმალება უცნობი სიმკრთალე, ამნაირ ფიქრისგან, უფალო, დამიცავ!“ („კვირის ნისლები“).(9,130).

ლოცვას ხშირად ნისლი მიჰყვებოდა: „როგორც საღამოს ლოცვა, დადგება მთაზე ნისლი“ („ღამე, მთვარე და ქარი“)(9,137).

ლოცვა მთვარესთან, ღამის ვედრება, ლოცვა გაფრენისთვის – ასეთია პოეტის ლოცვის არეალი.

ლოცვის მიზანია „შორეული ნიუანსების“ მიგნება, რისთვისაც საჭიროა მთელი ძალისხმევა: „იელვებს ძველი ლოც-

ვების გროვა, აპრილის დამდეგს მოვიქანცები. იქნება ისევ უცნობი გლოვა და შორეული ნიუანსები“.

ლოცვასთან მოიხსენიებენ ბოდვას.

პლატონი ბოდვას პოეზიას უკავშირებდა და ამბობდა, ბოდვის გარეშე პოეზია შეუძლებლად მიმაჩნიაო. პოეზიის თანმხლებ ბოდვას პუშკინი „ღვთაებრივ ბოდვას“ უწოდებდა, ალ. ბლოკი – „დიადი ქკუის ბოდვას“.

ტერენტი გრანელის ლოცვის თანამდევია ბოდვა: „თავზე დამტირის ბებერი მზის მწუხარე სხივი, ო, ლოცვით მელის ბოდვები“ („შენს გაქცევას“) (9,84).

ვედრებით მალლდება პოეტის სული, ხოლო ლოცვით სევდის ბალში იზრდება პოეზიის ყვავილები: „ეს ჩემი ბედი ახლა ამალლდა, ვით შუალამის თეთრი ლოცვები და სევდის ბალში ისევ აყვავდა იები, ვარდი და მიმოზები“ („ჩემზე“) (10,79).

„ლოცვების გაღმა“ იპოვა პოეტმა თავისი იდეალი – ცისფერი თოვლი, სიზმრების სამყარო, – პოეზია: „არის ციფერი თოვლი თეთრი ლოცვების გაღმა. სული ფარული თრთოლვით მისდევს მიზმრების დაღმართს“ („ლოდინი ბედის“ (9,109).

ქრისტეს ჯვართან იწყება ფარული ვედრება წამებით, წირვებით, რადგან ამალლება ჯვარცმის ტოლფასი ტანჯვის გარეშე წარმოუდგენელია: „ჯვარებთან გაივლის ფარული ვედრება, წირვებით წამილებს წამების მწვერვალი“.

ქრისტიანული ღვთისმეტყველების, ჰიმნოგრაფების მიხედვით, ღვთაებრივი სული ლოცვის ნაყოფია: „ნაყოფად ლოცვისა აღმოცენდი, ღირსო, ეფთვიმი, ღმერთშემოსილო“ (ი. მინჩხი).

თეთრ ლოცვებს ჰგავს ტკივილიდან, გლოვიდან აღმოცენებული ტერენტი გრანელის „მინანქრის სტრიქონები“: „და ჩემს სული თეთრ ლოცვებში დატეხილი გლოვის ხაზებად“.

ასეთ სულს კი თეთრი კარეტა და სამოთხე ელოდება („ლოცვა მთვარესთან“).

პოეტის წმინდა ლოცვებით გაბრწყინებული სახე წმიდათა სავანეს – ეკლესიას ჰგავდა: „საქართველოში მხოლოდ შენ ერთს თუ გაგონდება გაბრწყინებული ჩჩემი სახე, ვით ეკლესია“ („საიდუმლო მისაღმება ჭლექიან სამრეკლოს“) (11,102).

ამაღლებული წმინდა სული ბრწყინავს, როგორც ეკლესიის გუმბათი: „მე მივდივარ და მიცქერის ხალხი, ჩემი სახე გუმბათივით ელავს“.

ამ არაჩვეულებრივი სახის წყარო ალბათ სახარების ის ადგილია, სადაც იესომ პეტრე, იაკობ და იოანე წაიყვანა მთაზე და ლოცვისას გაბრწყინდა მზესავით : „და იცვალა მათ წინაშე სხუად ფერად და განბრწყინდა პირი მისი, ვითარცა მზე. ხოლო სამოსელი მისი იქნა სპეტაკ, ვითარცა ნათელი“ (მათე, 17,2).

სამოსლის სისპეტაკეც პოეტის სინწინდეზე მიუთითებს: „რა ვქნა, ცხოვრებას ვერ ვუღალატე, მივალ, მაცვია თეთრი ხალათი“.

წერის პროცესი ლოცვასავით წმინდაა და სახეც კი უსხვაფერდება „დავინყე წერა, სხვა სახეს ვიღებ, სხვა მხარეს ვეძებ“ („მზის დაბნელება“)(12,69).

ტერენტი გრანელისთვის ძალზე ორგანული იყო ლოცვა უღმერთო დროში, მაგრამ იგი სხვაგვარი დროის იმედით ცხოვრობდა: „ვდგავარ ქვეყნის წინ, როგორც მლოცველი, ვითმენ წამებას, სხვაგვარ დროს ველი“.

აქაც შეხვდნენ ერთმანეთს ქრისტიანობის ადეპტები – გალაკტიონი და ტერენტი გრანელი, რადგან სულის სიღრმემდე იყვნენ შეძრული რწმენით, სათნოებით, უზენაესის ხატი სამუდამოდ დავანებულიყო მათ არსებაში.

ახალი სიტყვით, ახალი საგალობლებით, მარადიული სათქმელით, წუთისოფლის წარმავალი დიდების უარყოფელი წარუდგენენ თავიანთ ხალხს. მათ ის ზეციური სიბრძნე

გაითავისეს, რომლის მიღება მხოლოდ უბინო სულის ადამიანებს ხელენიფებათ.

სულის განმაახლებელი ლოცვა-ვედრების, საღვთო ინტონაციების შესწავლა იოანეს აპოკალიფსში მხოლოდ თეთრად შემოსილი წმინდანების ხვედრია.

გალაკტიონ ტაბიძე და ტერენტი გრანელი სულიწმიდისაგან ხელდასმული პოეტები იყვნენ, ზეციური მადლის მიმღებნი, ერს ღმერთის, ტაძრის გზაზე მოუძღვებოდნენ და გამოცხადების ნაუბილწავთა დარად, სულისშემძვრელ საღვთო ჰანგებზე გალობდნენ.

მათ უფლება ჰქონდათ, სულიწმინდის ქნარად წოდებული პავლე მოციქულის სიტყვები გაემეორებინათ: „კეთილი ბრძოლით ვიბრძოდი, განვლე ასპარეზი, რწმენა შევინარჩუნე. ახლა კი მიმელის სიმართლის გვირგვინი, რომელსაც მომცემს იმ დღეს უფალი, მართალი მსაჯული“ (პავლე მოციქული, II ტიმოთე, 4,7,8) (2,460).

დამონებანი

1. სემიონ ფრანკი, ნიჰილიზმის ესთეტიკა, რუსი ფილოსოფოსები დემოკრატისა და რევოლუციანზე, თბ. 1994
2. ახალი აღთქმა და ფსალუმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
3. პეტრე იბერი (ფსევდო დიონისე არეოპაგელი), „შრომები“, თბ. 1961
4. იოანე პეტრინი, „სათნოებათა კიბე“, თბ. 1968
5. ლუდვიგ ფოიერბახი, „ქრისტიანობის არსება“, თბ. 1956
6. გალაკტიონ ტაბიძე, თხზულებანი 15 ტომად, ტ. I, თბ., 2016
7. გალაკტიონ ტაბიძე, თხზულებანი 15 ტომად, ტ. II, თბ. 2016
8. გალაკტიონ ტაბიძე, პოეზია, „პალიტრა L“, თბ. 2014

9. ტერენტი გრანელი, ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ. 2012
10. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
11. ტერენტი გრანელი, „ცისფერი სიშორე“, თბ., 1997
12. ტერენტი გრანელი, ტომი I, თბ. 1991

ფრიდრიხ ნიცშეს რამინისცანტიუბი ტარანტი გრანელის შემოქმედებაში

ტერენტი გრანელი იყო ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო პრობლემებით დაინტერესებული პოეტი, რომელსაც შემოქმედებითად ჰქონდა გათავისებული წმინდა წერილის, ღვთისმეტყველთა, ქართული და მსოფლიო კლასიკური მწერლობის სიბრძნე.

„მემენტო მორის“ ავტორის პოეზია სიტყვიერი ხელოვნების ყველა უმაღლეს კრიტერიუმს აკმაყოფილებს.

ჭეშმარიტი ხელოვნება არის აღმოჩენა, გამოგონება, ახლის შექმნა, რაც ზედმიწევნით მიესადაგება ტერენტი გრანელის ლირიკას.

პოეტების მეფედ აღიარებულმა გალაკტიონ ტაბიძემ აღტაცება ვერ დაფარა წალენჯიხიდან მოვლენილი სიტყვის ოსტატის გამოჩენით და მას „ხალასი გენია და ნიჭი, ნამდვილი პოეტი, ჭეშმარიტი პოეტი“ უწოდა.

ფრიდრიხ ნიცშეს წიგნმა „ესე იტყოდა ზარატუსტრა“ მთელი მსოფლიო შეძრა.

კონსტანტინე გამსახურდია, გრიგოლ რობაქიძე, გალაკტიონ ტაბიძე, ნიკო სამადაშვილი, კონსტანტინე კაპანელი განსაკუთრებულ ყურადღებას ავლენდნენ ნიცშეს ნააზრევინსადმი.

მიუხედავად იმისა, რომ ნიცშეს წიგნის ერეკლე ტატიშვილის მიერ შესრულებული თარგმანი მხოლოდ 1993 წელს გამოქვეყნდა, ტერენტი გრანელი მას ზედმინევით კარგად იცნობდა სხვა ენებზე შესრულებული თარგმანებით თუ დედნით, რადგან ქართველმა პოეტმა გერმანულიც იცოდა, ფრაგნულიც და რუსულიც.

ნიცშეს „ესე იტყოდა ზარატუსტრათი“ დაინტერესდნენ მორწმუნენიც და ათეისტებიც, რადგან მასში მთელი მსოფლიოსთვის საინტერესო, ზოგადსაკაცობრიო პრობლემებია წამოჭრილი.

ლევან დალაქიშვილს ეკუთვნით წერილი: „ნიცშეს ათვისების კულტურული პირობები საქართველოში“ (1, 45).

თამაზ ბუაჩიძე ნიცშეს დამსახურებად მიიჩნევს „თანადროულობის გამანადგურებელ კრიტიკას. ეს კრიტიკა აღსავსეა ჭეშმარიტი ქრისტიანისთვის დამახასიათებელი სიმართლისმოყვარეობით“ (1, 245).

„ქართულ სულთან ნიცშეს ანათესავებს განსაკუთრებული სიძულვილი ჯოგური, მონური ცხოვრების“ (1, 245).

მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ტერენტი გრანელის დის შვილიშვილი მამანტი როგავა წერს: „1922 წელს ქართველი ერის სულიერი გამხნეების მიზნით დიმიტრი უზნაძის და კონსტანტინე გამსახურდიას ძალისხმევით ჩატარებულ ნიცშესადმი მიძღვნილ საღამოში დევიზით – სული იქმნეს ბატონი – ტერენტი გრანელი აქტიურად მონაწილეობდა. ქვეყნის ანექსია თავისი სისხლით ნარევი მელნით დანერილი ლექსების კრებულის გამოცემით – „სამგლოვიარო კანკალი ხატებთან“ გამოხატა. ამ წიგნს გალაკტიონ ტაბიძემ „ტერენტი გრანელის კოსმოსში წუთიერი გაელვება“ უწოდა (სულის ბორკილები) (2, 58).

„მემენტო მორის“ ავტორი მეგობრობდა აკაკი ანდრიაშვილთან, რომელიც ბეთხოვენის მეცხრე სიმფონიას უკრავდა და ნიცშე აინტერესებდა: „მუსიკის ცეცხლი გედება გულზე,

უკრავ ბეთხოვენს, შენ ასე ქებულს. მე თითქოს ვხედავ და თითქოს ვუმზერ შენს სულს ტანჯვისგან გასპეტაკებულს. კითხულობ ნიცშეს, სისხლით დაფერილს, თეთრი ფიქრებით დაფრინავ იქაც, შენ მიატოვე სხვა ყველაფერი და შენ მიჰყვები მუსიკის გრიგალს“ (3, 155).

ტერენტი გრანელმა ფრიდრის ნიცშეს უწოდა „მამა“: „შავი ლამეა, სადღაც მღერიან, ახლა დუმილი არ შეიძლება და მამაჩემი ბედნიერია, და მამაჩემი ფრიდრიხ ნიცშეა, და რაღაც ასო ცაზე სწერია, ეს მიპასუხეს გულის ნიშნებმა და მამაჩემი ბედნიერია და მამაჩემი ფრიდრის ნიცშეა“ (მამა) (3, 51).

ნიცშე ჭეშმარიტებას ლაღადებდა: „ყოველ დაწერილთა შორის მიყვარს იგი, რაც ადამიანს თავისი სისხლით დაუნერია. სისხლითა სწერდე და შეიტყობდე, რომ სისხლი სულია.

„ადვილი არ არის სისხლის შეცნობა“.

„რომელი სისხლითა და იგავებით სწერდეს, არა ისურვოს, რომ მას კითხულობდნენ, არამედ იზეპირებდნენ“ (ესე იტყოდა ზარატუსტრა) (4, 35).

„სევდის ტრიუმფატორის“ ტერენტი გრანელის ნააზრევი ასე ეხმიანება დიდ გერმანელ წინაპარს: „აღბათ გულიდან სისხლი მდიოდა და გული ჩანდა უფრო სტრიქონთან“ (ასე თეთრია ეს ჩემი ფიქრი) (3, 45).

ქართველი პოეტისთვის „ლექსი გული“, „ლექსი სისხლი“ იყო (მაღალო ცაო) (3, 205).

„ზამთრის ბარელიეფში“ პოეტის მახასიათებელია „ცრემლი და სისხლი“.

ნიცშეს მთარგმნელი ერეკლე ტატიშვილი წერს: „ნიცშე ახორციელებს XIX საუკუნის ანტირელიგიურ ტენდენციას. სინამდვილე და არა ილუზია. სამყარო მოკლებულია ღმერთს“ (4, 8).

„ღმერთი მოკვდა. არ დაუჯეროთ მათ, ვინც საიქიო იმედებზე გელაპარაკებიან“.

„ზარატუსტრამ დიდი ხანია ღმერთი უარყო და ეზიზღება ყველა ჩოქზე მდგარი და ლოცვისთვის გულხელდაკრეფილი. ლოცვა სიბილნეა.

ზარატუსტრა აცხადებს: „მე ვარ უღმერთო ზარატუსტრა და ჩემგან უნდა იშვას ზეკაცი“...

„სიკეთე უღელია, რომელიც სულით სუსტთა კისერზე დაუდვიათ.“

„ზარატუსტრას უფრო ბოროტნი მოსწონს, მათში მეტი ენერგია“ (4, 12).

ანტიქრისტეს ტახტზე მჯდარი ზარატუსტრა ამბობს: „ზეკაცი მიწის აზრია, იყავით ერთგულნი მიწისა და არ უჯეროდეთ, რომელნი საიქიოთი გაიმედებენ, ღმერთი მოკვდა“ (4, 16).

„სახელმწიფო ცივი, საშინელი მხეცია“ (4, 42).

თამაზ ბუაჩიძე წერს: „ნიცშემ ჩვენი დროის ადამიანის ეგზისტენციური შეჭირვების მრავალ სიმპტომს მიაგნო. ამან, ბუნებრივია, გერმანელ ფილოსოფოსს უდიდესი პოპულარობა მოუპოვა თანამედროვე სამყაროში“.

„ქართულ სულთან ნიცშეს ანათესავებს განსაკუთრებული სიძულვილი ჯოგური, მონური ცხოვრებისა, მასაში გათქვეფილი, საკუთარ სახეს მოკლებული ადამიანისა, მდორე, უშფოთველი არსებობისა, „პანია“ ბედნიერებისა და და „პანია“ კეთილდღეობისა. ქართული სულის მისწრაფებებთან ახლოსაა ნიცშე, როცა ეთაყვანება მოძრაობით, ბრძოლით, ხიფათით და რისკის სავსე „დიონისურ“ ცხოვრებას, უშურველ, ანგარიშიანი, განსჯის მოთხოვნათა უარმყოფელ, ლალ, გულუხვად გამცემ, ბრძენსა და მამაც ადამიანს“ (4, 245).

„ტრაგედიის დაბადებაში“ ნიცშემ გამოყო ხელოვნების ორი სახე, სამყაროს ორი საწყისი – აპოლონური და დიონისური.

ზარატუსტრას მსოფლმხედველობა მიმართულია ნიცშეს თანადროული კულტურისა და ცხოვრების წესის წინააღმდეგ“ (4, 250).

„ღმერთი მკვდარია“, იმეორებს ზარატუსტრა, რაც ნიშნავს იმას, რომ ადამიანმა დაჰკარგა „ღვთიური“, „ზეგრძნობადი“, ტრანსცენდენტური სამეფო ილუზია აღმოჩნდა. დადგა ნიჰილიზმის ეპოქა.

ნიცშეს სძაგს „უკანასკნელი ადამიანი“, მორწმუნე.

„უკანასკნელ ადამიანს“ უპირისპირდება ზეკაცი, რომელიც ერთგულია „მინისა“, სიცოცხლისა, ის „მინის აზრია“ (4, 252).

ნიგნში უარყოფილია ტრანსცენდენტური, ძველი ღირებულებები.

სამყაროში, სადაც აღარ ისმის შემოქმედი ღმერთის ხმა, შემოქმედი უნდა იყოს თავად „მინის“ ერთგული ადამიანი.

„ზარატუსტრასთვის „სხეული დიდი გონებაა“, სული კი „მცირე გონებაა“, მხოლოდ იარაღია სხეულისა“ (4, 254).

ზარატუსტრა ზიზლით უყურებს ქრისტიანობას, ბუდიზმს.

ნიცშესთვის „ჭეშმარიტი შემოქმედი არის ადამიანი და არა ღმერთი“ (4, 254).

გერმანელი მწერალი ამხელდა „უანგარობის, მოყვასის სიყვარულის, უმანკოების“ ნილაბქვეშ ამოფარებულ ანგარებას, მანკიერებებს, კეთილზნიანის ფასადს მიღმა პოულობდა ბოროტებას, რაც არ ნიშნავს იმას, რომ სიკეთე საერთოდ არ არსებობს.

ნიცშეს იდეალია, „სისხლსაცვე, მძაფრი, ჰეროიკული, რისკით და ხიფათით სავსე ცხოვრება“ (4, 256).

მოყვასის სიყვარულს ზარატუსტრა უპირისპირებდა „სიყვარულს შორეულისას“ – ზეკაცისას“.

„ამასთან, ზარატუსტრა ებრძოდა ეგოიზმს, თავკერძობას. გამოარჩევდა პიროვნებებს და არა ბრბოს.

ნიცშეს ღმერთი ესახებოდა, როგორც „ადამიანის შემოქმედებითი თავისუფალი მოღვაწეობის შემბორკავი ძალა“. ის ღმერთის არარსებობას ამტკიცებდა.

„მინა“ არის სიცოცხლე, რომელიც იკავებს ღმერთის ადგილს. ის არის სიცოცხლის მომნიჭებელი ძალა, თავად სიცოცხლე.

თანასწორობას უძლური ქადაგებს, ვისაც არ შეუძლია ბატონობა, წერდა ნიცშე.

ზარატუსტრა ადამიანებს „მინის“ ერთგულებისკენ მოუწოდებდა, რადგან ზეგრძნობადი იდეალური სამყარო – ღმერთი ილუზია აღმოჩნდა.

„მინა“ რალაც პასიური, ინერტული ნივთიერი სანყისი კი არ არის, არამედ „სიცოცხლეა, ცხოვრებაა“.

მთავარია „ნება ძალაუფლებისა, „ნება ხელმწიფებისა“.

სამყარო ძალაუფლების ნებაა და არა არსებობის ნება.

ცხოვრება დიონისურია, მარადი ბრძოლაა სხვასთან და საკუთარ თავთან. აქ მთავარია „მინიერების“ კულტი, „მინიერი“ სამყაროს ერთგულება.

საჭიროა ბატონობა გარემოზე, საკუთარი თავის დაძლევა.

მთავარია „მინის“, „სიცოცხლის“, „ძალაუფლების“ ნების მსახურება.

ნიცშესთან ადამიანი მიჩნეულია სნეულებად. იმქვეყნიურის რწმენაც სნეულებაა.

ზარატუსტრასთვის მთავარია ნიჰილიზმით დაავადება და შემდეგ განკურნება.

მთავარია „მინის“ ერთგულება.

არა ასკეტიზმი, არა ნირვანა, ან ქრისტიანული ცხოვრების წესი.

მთავარია ზეკაცამდე ამაღლება, ცდომილებების და ცალმხრიობების დაძლევა.

ზეკაცისთვის მთავარია სამყაროს, სიცოცხლის სიყვარული.

ზარატუსტრას მთაზე ასვლა ჭეშმარიტების მწვერვალზე ასვლას, საკუთარ თავზე ამაღლებას ნიშნავს (4, 260). ამისთვის კი საჭიროა გულადობა, სიმამაცე.

ნიგნში გაზიარებულია გარდასხეულების თეორია.

„მარადიულობა აქაა, „მინაზეა“.

ადამიანს სურს განმეორდეს სამყარო, რომელშიც ღვთაებრივის ნატამალი არ არის (4, 270).

ნიგნში არის „დიდი ქალაქის“ დაკნინებული სულის კრიტიკა. ეს მლიქვნელთა, უსირცხვილოთა, მჯღაბნელთა, პატივმოყვარეთა, ანგარებიანთა სამეფოა და არა თავისუფალი სულის ადგილი.

ზარატუსტრას სამშობლოა მთა, მარტოობა.

ნიცუმე თანადროულობის სამართლიანი კრიტიკა მოგვცა.

როსტომ ჩხეიძის წერილში „ერეკლე ტატიშვილი“ ყურადღება ექცევა ტერენტი გრანელის აკაკი ანდრიაშვილისადმი გაგზავნილ ბარათს, რომელშიც იხსენება ქართველი პოეტის შეხვედრა ერეკლე ტატიშვილთან ალექსანდროვის ბაღში, რასაც განსაკუთრებული სიხარული მიუნიჭებია „მემენტო მორის“ ავტორისათვის (4, 280).

„თავის დროზე ნიცუმეანელობა ლამის ახალ რელიგიად გადაიქცა“, წერს როსტომ ჩხეიძე.

ბუნებრივია ისეთი ფართო თვალსაწიერის პოეტის დაინტერესება ფრიდრიხ ნიცუმეთი, როგორც იყო ტერენტი გრანელი.

ნიცუმე იზიარებდა გარდასხეულების თეორიას, სიკვდილის შემდეგ სიცოცხლეში ხელახლა მოვლინებას: „სად საფლავნი ჰგიებენ, ჰგიებენ აღდგომანი“.

ტერენტი გრანელი აცხადებდა: „მე ვიყავი, ეს არ ვიცი, როდის“, „ვიცი, მე ამ ადგილას ისევ მოვალ ფიქრისთვის“.

ნიცუმე გამუდმებით აკრიტიკებდა სახელმწიფოს, უწოდებდა „ცბიერ ძალს“, „სამინელ მხეცს“, „მარჯვე მაიმუნების სავენს“ (4, 103).

ქართველი პოეტი ამ სამყაროში „გველს, აფთარს, კუდიანებს, მკვლევებს, გამცემებს, ჯიბგირებს, ყორნებს ამ-

ჩნევდა. „... ლამის ადამიანი მხეცად იქცეს უმაღლეს განცდათ მოვლებული და ბოროტების მორევში სავსებით გადავარდნილი“, წერდა ტერენტი გრანელი წერილში „ახალ სამყაროში“ (3,0294).

პოეტი ვიეთთა სულში „აფთარს“ ხედავდა (განშორების ლოდები) (3, 193).

ჩიოდა „მკვლევებისა და გამცემლების“ თარეშზე (ვედრება უფალთან) (3, 244).

ნიცშეს აღიზიანებდა მიწიერთა პრაგმატული მისწრაფებანი, სწრაფვა სიმდიდრისკენ და საუბრობდა „ოქროს ბედნიერების შავ ნვეთზე“, „ბედნიერების სამსალაზე“, ვიეთთა გამარჯვებას დამარცხებას უწოდებდა: „ვინ არ დაუმარცხებია თავის გამარჯვებას“... აქილიკებდა „მდიდარ ლატაკებს“ (4, 206).

ნიცშესთვის „ქვეყანა ბნელ ცოდვილთა ტყეა. ის მონადირეა ჭოტებზე, ღამურებზე“ (4, 113, 126, 216).

ტერენტი გრანელს ალაშფოთებს ეპოქის ცოდვები, „ცოდვილი პოეტი“, მის ლექსებში მთელი ციკლია ყვავების, ყორნების, ჭოტების, რომლებიც ნეგატიურ ძალებს განასახიერებენ და მთავარია მათი მხილება.

ყოველ დიდ შემოქმედს ენატრება გაგება, ინტელექტუალების შეხმიანება. თითქმის ყველა ხელოვანი უჩივის თავის გაუცხოებას, აღიზიანებს ბრბო.

ნიცშეს სძულდა „მხიარული ბრბო“: „ავი სუნი ასდის მყრალი ბრბოის ყოველ გუშინსა და დღეს“ (4, 46, 78).

ტერენტი გრანელს ბრბო მაღალი აზრის, პოეზიის მტრად ესახებოდა: „პოეტის სახელს ბრბო არ ითმენდა“ (მიჰქროდა წამი მძიმე გოდებით“) (3, 206).

ზარატუსტრა საუბრობდა „უგრძეს მგზავრობაზე, უმაღლესი მწვერვალების დაპყრობაზე, გულადი და დაულაღვი მეზღვაურის მთამდე ამალეობაზე“ (4, 163).

„მთაზე ასვლა ჭეშმარიტების მწვერვალზე ასვლას ნიშნავს“ (თამაზ ბუაჩიძე) (1, 123).

ტერენტი გრანელი სულით მოგზაურობდა მთელ სამყაროში, ის იყო ხეტიალით „მოღლილი მგზავრი“, მისი უკიდევანო ხეტიალის მიზანი იყო ჭეშმარიტების შემეცნება, მთამდე ამალეობა: „მე ვდგავარ მთაზე და მიხარია“ (5, 190).

ნიცშესთვის „სამშობლო“ იყო მარტოობა, ობლობა“

ტერენტი გრანელს ცხოვრება გაიგივებული აქვს „უდაბნოსთან“, სამარესთან, უფსკრულთან, აღაშფოთებს მკვლევების, გამცემთა, ჯიბგირების, ქურდების სავანე (ვედრება უფალთან) (3, 240).

ნიცშესთვის „ქვეყანა ბნელ ცოდვილთა ტყეა“ (4, 113, 126).

ტერენტი გრანელი წერდა: „ტყეა, მარტო ვარ და მეშინია“...

ნიცშესთვის „სამშობლო ობლობა, მარტოობა“ იყო (4, 140).

მარტოობით, ობლობით, უმეგობრობით განანამები იყო ქართველი პოეტი.

ნიცშესთან გვხვდება „სასაფლაოს სიმღერა“.

ტერენტი გრანელი დაეხეტებოდა უცნობების გასვენებაზე, სასაფლაოებზე და წერდა: „და ეს სასაფლაოა ჩემი თავშესაფარი“.

ნიცშე „მთვრალი“ იყო „მწუხარებით, გამოცანებით“

ტერენტი საუბრობს „ჯავრით თრობაზე“.

(მდრ. ლექსში „პრომეთე“ გოეთე ხაზს უსვამს „რწმენით თრობას“) (6, 51).

ნიცშე აკრიტიკებდა „უნიჭო მჯღაბნელებს“, ვაიმეცნიერებს, ცრუ კალმოსნებს „კალმის მელიას“ უწოდებდა.

გერმანელი მწერალი პრეტენზიულ პოეტებს მოიხსენებდა, როგორც „დამშრალ ზღვეებს, უწმინდურთ“: „და სულის

მაგიერ ხშირად მათ შორის მლაშე ლორწო მინახავს. ამაოე-
ბაც მათ ზღვისგან ისწავლეს. მათი სული ზღვა ამაოებისა“...
(4, 110, 146).

ტერენტი გრანელი საუბრობდა „ზღვა მწუხარებაზე“...

„მე შენ მიყვარხარ, მარადისობა!“ წერდა ნიცშე (4, 174).

ტერენტი გრანელი ცხოვრებას აღიქვამდა, როგორც გა-
ლიას, ორმოს, ტალახს, უფსკრულს, სამარეს, ცოდვილთა მი-
წას და ცისკენ, „მარადისობის ლაჟვარდებისკენ“ ისწრაფოდა
„კაენივით გამობილი, იობივით ტანჯული“. მისთვის მთავარი
იყო რწმენა, სულიერება: „ეს მხარე უფრო სულის მხარეა“
(გუშინ ამ ხესთან ვიტკინე თითი) (5, 83).

ტერენტი გრანელის მზერა მიემართებოდა არა მაცდურ
წუთისოფელს, არამედ უსაზღვროებას, მარადისობას და აქი-
ლიკებდა მინიერ, წარმავალ გრძნობებს და იდეებს: „... „აქ
სხვები წერენ ქალის ფეხებზე, როცა მე ვუმზერ მარადისო-
ბას, ... უსაზღვროებას“ (პოეზია) (3, 65).

ნიცშესთვის „ძლიერი ქარია ზარატუსტრა. ქარი სულია“
(4, 169).

ტერენტი გრანელის პოეზიაში ქარი მრავალმნიშვნელო-
ვანი ცნებაა. მის ლექსებში ვიპოვით შთაგონების „უხილავ
ქარს“, ქარივით დაუმარცხებელ სულს. ქარი ხან ბოროტებაა,
ხან ცადამწევი ძალა, ლექსში „რიცხვი“ „დიდი პოეტი გრი-
გალს ეძახის“ (5, 128-129).

ნიცშეს ესმოდა „მომავლის ქარების ხმა“ (4, 203).

ნათელსმენის უნარით მიმადლებულ ტერენტი გრანელს
ესმოდა „ფოთლების კვნესა, ფიქრის შრიალი, ცრემლის შრია-
ლი“, „იდუმალ ძალთა შრიალი“.

ნიცშე ხედავდა სულს, როგორც „მლაშე ლორწოს“. აქი-
ლიკებდა „შეკვამლულ, განაზებულ, გაცვეთილ, დამყაყებულ
სულს“...

ტერენტი გრანელი იყო ნათელმხილველი, ნათელსმენით
უნარით მომადლებული, მას ესმოდა სულის ხმა... მისი სული

იყო „ცისფერი ყვავილის“ – უზენაესის სავანე: „და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სულიდან“ (შორეული სინათლე) (3, 106).

„დღეს სულს ცისფერი სინათლე ახლავს“, წერდა ლექსში „შორეული სინათლე“ (3, 106).

ორივენი მარტოსულები იყვნენ. მათი შემოქმედება სავსეა ტკივილით, სამშობლოს მიერ გამოჩენილი გულგრილობით, ამაოებაზე ფიქრით...

ნიცშე ხაზს უსვამს ნავთსაყუდელის უქონლობას.

გერმანელი მწერალი არის „გზადანყევლილი ზამთრის ცივი ხეტიალისთვის“, ის დაზაფრულია „ყინვით, უგულობით, დამცინაობით“...

„უბედურია, აღარა აქვს სამშობლო ვისაც“, აცხადებს ლექსში „მარტოსულობა“ (თარგმანი ნინა სტოკერის) (7, 88).

ნიცშესთვის ეკლესიაც სახელმწიფოს მსგავსებაა, „მატყუარა“.

მწერალი ირონიულად მოიხსენიებს „უკეთურ, ყალბ, ბრძნულ მღვდელთა ზებრძნულ სირეგვნეს“.

აკრიტიკებდა რა ფსევდოპროზას, ფსევდოპოეზიას, ნიცშე „საუბრობდა „ბერნ“ მეცნიერებზე: „დაიცავით თავი მეცნიერთაგან, მათ ეზიზღებით, ისინი ბერნნი არიან. მათ ცივი, გამხმარი თვალები აქვთ, მათ წინაშე ყველა ფრინველი გაბურტყნულია“.

გერმანელი მწერალი ირგვლივ „თამაშისა და დაცინვის დიდ მაგიდას“ ხედავდა (4, 216).

საუბრობდა რა შიშის დაძლევაზე, ხაზს უსვამდა თავის „თალხ სიბრძნეს“ და „სიბრძნის ელვაზე“ აკეთებდა აქცენტს“ (4, 215).

„ჩვენ ვსაჭიროებთ ღვინოს! – ის იძლევა მხოლოდ უეცარ გამოჯანსაღებას, მოულოდნელ ჯანმრთელობას“ (4, 211).

ღვინო, ძველი დანმენილი ღვინო უფლის სახელია წმინდა წერილში: „გაუმართავს ცაბაოთ უფალი ყველა ხალხს ამ მთაზე ნადიმს მსუყე კერძებით, ნადიმს ძველი ღვინით,

ძვლის ტვინიანი მსუყე კერძებით, ძველი, დაწმენილი ღვინით“ (ესაია წინასწარმეტყველი) (25, 6) (8, 91).

ზარატუსტრა ღვინოს რელიგიური გაგებით არ ახსენებდა.

ეპოქალურ უსამართლობა-უბედურებათა შეცნობამ და ანალიზმა, „ბედნიერების სამსალაზე“, შავ უვიცობაზე, ოქროსფერ სევდაზე, ოქროს ბედნიერების შავ წვეთზე“ შიშის დაძლევაზე, ვაჟკაცობაზე საუბარმა, უფსკრულის ხილვამ ფრიდრიხ ნიცშეს ზარატუსტრას აქცენტი გააკეთებინა არა ღმერთისკენ მიბრუნების აუცილებლობაზე, არამედ „ძველი ღმერთის გარდაცვალებაზე“, ზეკაცის ძიებაზე: „ღმერთი მოკვდა, ან გვსურს ჩვენ, რათა ზეკაცი ცხოვრობდეს“ (4, 213).

ზარატუსტრამ საბოლოოდ უარყო ზეცა, ღმერთი, „განკურნების ადგილად“ მინა მიიჩნია და ზეკაცს მიაპყრო მზერა.

ტერენტი გრანელს არასდროს გაუწყვეტია ზეცასთან კავშირი, პირიქით, ღმერთის მიმსგავსებით იცხოვრა: „მე ვგავარ უთუოდ ქრისტეს“ (მივყვები გაყინულ რიყეს) (5, 74).

ქართველი პოეტი სულიერებას, რწმენას ანიჭებდა უპირატესობას: „ეს მხარე უფრო სულის მხარეა“ (5, 104).

მისი მზერა მიემართებოდა ღმერთის, „მარადისობის ლაჟვარდებს“ (5, 123), ზეცის სინმინდის მიწაზე დამკვიდრების ოცნებაში ჩაიფერფლა „უვალი გზებით“ მავალი პოეტი.

ტერენტის თანამედროვე ათეისტური ეპოქა აქილიკებდა ღმერთს, დასცინოდა ტერენტი გრანელის მორწმუნეობას, მაგრამ არჩეული გზიდან ვერაფრით გადაახვევინა „ცათა ცის“ მხილველ შემოქმედს, მისი სული ღმერთის, ანგელოზების, სერაფიმების, ღვთისმშობლის სავანე იყო.

ტერენტი გრანელმა წინასწარ დაინახა ბოროტების დამარცხება, ქვეყნის დამოუკიდებლობა, ლაზარეს – ქართული ენისა და ქართველი ერის გადარჩენა, თავისი შემოქმედების აღიარება მსოფლიო მასშტაბით. პოეტს ესმოდა თავისი მხატვრული სიტყვის მისამართით აღვლენილი ტაშისცემა და ეს

იყო იმის შედეგი, რომ ათეისტური სოციალიზმის ბატონობის დროსაც უერთგულა რწმენას, ზენა სამყაროს.

წმინდა წერილის მიხედვით ნიჭთა მომმადლებელია, სამების მესამე წევრი – სულიწმინდა (პავლე მოციქული, I კორინთელთა, 12, 1–11) (8, 374).

„მემენტო მორის“ ავტორი სწორედ სულიწმინდამ გამოარჩია ნათელხილვის, ნათელსმენის ფენომენებით.

უბინაო, უპოვარ, თითქმის ქუჩაში მცხოვრებ პოეტს მატერიალური უზრუნველყოფის, სიმდიდრის საფასურში არასოდეს გაუკეთებია კომპრომისი მინიერი ბედნიერებისთვის, მისთვის ბედნიერება იყო ჭეშმარიტებასთან ზიარება, ბრძნული აზრების მოხელთება, „ყოფნის რაობის“ ამოხსნა უზენაესი გადასახედიდან, „ცისფერი ყვავილის“ (რწმენის, შედეგების) მიგნება.

ნიცშეს იდეალი იყო „შემეცნების მაღალ ანძაზე ჯდომა“ (4, 149).

ტერენტი გრანელის შემეცნება უმაღლეს, ზოგადსაკაცობრიო იდეალებს ემსახურებოდა. მისთვის მთავარი იყო „ვარდის სურნელი“. ვარდი საღმრთო სახელია. პოეტი ოცნებობდა „სევდის ბაღში იების, ვარდების, მიმოზების აყვავებაზე, ანუ პოეტური შედეგების შექმნაზე, რწმენით ცნობიერების ამაღლებაზე.

წმინდა წერილში საუბარია „ქრისტეს შემეცნების კეთილსურნელებაზე“ (პავლე მოციქული, II კორინთელთა, 2, 14) (9, 387).

ნიცშეს საუბრობს „მყობად სიმღერათა სურნელებაზე“ (4, 144).

ტერენტი გრანელთან, წმინდა წერილის კვალობაზე, ყვავილი ხან ღმერთის, ხან მარიამ ღვთისმშობლის სიმბოლოა და მისთვის „ვარდის სურნელი“ სარწმუნოების სურნელია.

ტერენტი გრანელი მიწას „გალიად“, „ტალახად“ მიიჩნევდა, მაგრამ მისი მიზანი იყო მიწაზე ზეციური იმპულსების

დამკვიდრება, ღმერთთან შერიგება: „და შერიგების დღე მოვა მალე“.

პოეტს გათავისებული ჰქონდა წმინდა მამის შეგონება: „... ქრისტეს სახელით გთხოვთ: შეურიგდით ღმერთს“ პავლე მოციქული (II კორინთელთა, 5, 20) (ახალი აღთქმა და ფსალ-მუნები, 1992, გვ. 391).

„ყოფნა მიწისთვის რა მიზანია“, აცხადებდა უზენაეს იდეალებზე ორიენტირებული ტერენტი გრანელი (ახლა ღამეა) (5, 40).

ზარატუსტრამ საბოლოოდ უარყო ღმერთი, ზეცა, განკურნების ადგილად მიწა მიიჩნია.

ქრისტიანობაზე მოქილიკე გერმანელი მწერალი „გზებგადამცდარი“ (ნ. სამადაშვილი) გახდა და ფსიქიურად დაავადდა.

ზარატუსტრა ამბობდა: „ჰეი, ხშირად ვისროდი ბადეს მათ ზღვაში და კარგი თევზი მსურდა დამეჭირა, ხოლო ზევით ყოველთვის მარად მოხუცი ღმერთის თავი ამომქონდა“ (4, 101).

„... ეს მოხუცი ღმერთი აღარ ჰგვიეს, ის საბოლოოდ მოკვდა, ესე იტყოდა ზარატუსტრა“ (4, 195).

ნიცშეს გამოეხმაურა გალაკტიონი ლექსში „მას გახელილი დარჩა თვალები“, რომელშიც მზის – ღმერთის მიცვალებას მოსდევს ნაყოფიერების, ღმერთის – ცერერას ტირილი, ანუ უნაყოფობა სულიერ სფეროში (გალაკტიონ ტაბიძე, პოეზია, „პალიტრა ს“, თბ., 2014, გვ. 149–150).

„ნიკო სამადაშვილის გონება ნიცშეანური ეპოქის დამახასიათებელი ფიქრების სამჭედლოა. აქ „ქუჩებში მარტო და გაცრეცილი გზებგადამცდარი ნიცშე ბლაოდა“, წერს თამაზ ბუაჩიძე (1, 61).

მაგრამ ნიკო სამადაშვილის მერყეობა ქრისტიანობასა და ნიცშეს ღმერთის სიკვდილს შორის, საბოლოოდ ძე ღმერ-

თის ერთგულებით დასრულდა. ამის დასტურია გერმანელი მწერლის მოხსენება „გზებგადამცდარად“.

ნიცშეს უბედურება იყო „მოხუც ღმერთზე“ ქილიკი, მისი აუგად მოხსენება, უზენაესის, რწმენისგან საბოლოოდ განდგომა და ზეკაცის, ანტიქრისტეს ძიება.

„გზებგადამცდარი“ ნიცშე ფსიქიურად დაავადდა.

ტერენტი გრანელმა საკუთარ თავზე გამოსცადა ათეისტური ხელისუფლებისგან საშინელი დევნა, რეპრესია, გიჟად გამოცხადება, დიდი პოეტი ჯერ თბილისის, მერე სურამის სულით დაავადებულთა სავანეში გამოკეტვა, სადაც რვაას სამოცი ისეთი მაღალხარისხიანი ნახატი შექმნა პოეტური სიტყვის ჯადოქარმა, რომელზეც მსოფლიოში ცნობილი მხატვარი და ესეისტი რეზო ადამია წერს: „მინიერი სრულყოფილება და ბედნიერება მისთვის უცხო იყო, რის შედეგადაც დაჩქარდა ახალგაზრდა მგოსნის ამქვეყნიდან ტრაგიკული გასვლა“ (9, 70–71).

„მან შექმნა მინიერთათვის ძნელად ჩასაწვდომი წმინდა კოსმიური პოეზია, რომელიც მომავალი საუკუნეების, ადამიანის გონების მხოლოდ მეცნიერული თვალია. ტერენტი გრანელი იყო კოსმიური სულით და სევდით ნაკვები პოეტი, რომელმაც ჩვენი პლანეტის მძიმე მომავლის სევდაც გაიაზრა“ (9, 86).

„ტერენტი გრანელი სამყაროს მკრთალი ცისფერი არეალის შემადგენელი გენი გახდა და მთელის სისავსით გაითავისა გენიის მერვე ფერის შემადგენლობა“ (9, 83).

„პლანეტათაშორისო მგოსანმა ტანჯულ სულთა მკურნალად კარაბადინივით ქართული სულის მარადიული და ხელთუხლებელი განძი დაგვიტოვა“ (9, 24).

„...უახლეს საუკუნეებს კოსმიური სიჩქარით გაუსწრო და მომავალი ათასწლეულების, პლანეტათაშორისო პოეტად მოგვევლინა“ (9, 15).

საბედნიეროდ, ტერენტი გრანელის ნახატები დაბეჭდი-

ლია. პროექტის ავტორია წალენჯიხის მუნიციპალიტეტის მერი გია ხარჩილავა, წინასიტყვაობის ავტორია კულტურის კვლევათა დოქტორი თამარ ბელქანია, წალენჯიხის მუნიციპალიტეტის მერის მოადგილე. სტატიის ავტორია მამანტი როგავა.

ნიგნი დაიბეჭდა სტამბა „სეზანში“, თბილისში, 2022 წელს (10, 5–215).

ტერენტის თანამედროვე ათეისტური ეპოქა არათუ ღმერთზე წერას, მის ხსენებასაც კრძალავდა, მაგრამ პოეტს არასდროს უწერია ღმერთის სიკვდილზე, განსხვავებით ნიცშეს ზარატუსტრასგან, ზეკაცი, იგივე ანტიქრისტე არ უძებნია და ბოლომდე დარჩა ღმერთზე, ანგელოზებზე, სერაფიმებზე მლოცველი.

პოეტმა უერთგულა რწმენას, ქრისტეს მიმსგავსებით იცხოვრა, მაცხოვარივით ჯვარცმულმა: „მე შენთან მივალ დღესაც, როგორც მწუხარე ქრისტე“ (ანენილი ბედი) (3, 156), „მე ვგავარ უთუოდ ქრისტეს“, განაცხადა ტირანებისგან ჯვარცმულმა. საკუთარი გასვენებაც წინასწარ წარმოიდგინა ძე ღმერთისა და ანგელოზების თანხლებით : „მიმასვენებდნენ ანგელოზები და კუბოს ქრისტე წინ მოუძლოდა...“

ასევე იხილა პოეტმა თავისი სიკვდილით დამწუხრებული მარიამ ღვთისმშობელი.

მინაზე საშინელი ბოროტების მხილველი, ღმერთისუარმყოფელი ეპოქის მსხვერპლი ქრისტეს სიკვდილზე კი არა, მის ამაღლებაზე აკეთებდა აქცენტს, „მარადიული ლაჟვარდებისკენ“ ისწრაფვოდა „ცათა ცის“ მხილველი და სწამდა, რომ სწორ გზას აცდენილი საზოგადოება ისევ მიუბრუნდებოდა უზენაეს სანყისებს და შეურიგდებოდა ჯვარცმულ ღმერთს: „და ისევ მოვა დღე შერიგების“...

„ჩემი სიბრძნე ითალხება, რომელმან ერთ დროს უნდა ელვა შვას, ელვა ჩემი სიბრძნისა“, აცხადებდა გერმანელი მწერალი (4, 215).

ნიცშესთვის „სამშობლო მარტოობა, ობლობა“ (4, 140).

ტერენტი გრანელი მართლაც ობოლი იყო, ამასთან, განაპირებული ათეისტური ხელისუფლებისა და უნიგნური კრიტიკოსებისგან.

ზარატუსტრამ საბოლოოდ უარყო ზეცა, ღმერთი, განკურნების ადგილად მიწა მიიჩნია და ზეკაცს მიაპყრო მზერა.

ნიცშე იყო თავისი თანამედროვე ეპოქის შეუდარებელი კრიტიკოსი, ის ხედავდა „შეკვამლულ, განაზებულ, გაცვეთილ, ფერნასულ, დამჟავებულ, შხამიან, მატლიან სულს“ (4, 133).

ზარატუსტრა „სიკეთისა და ბოროტების მიღმა“ ყოფნას ქადაგებდა. მას სცემდა „მყობად სიმღერათა სურნელება“ (4, 170).

ამავე დროს, ნიცშე შეიგრძნობდა „წუმპის სუნს“.

მისთვის სული იყო „მლაშე ლორწო“, „შეკვამლული, განაზებული, გაცვეთილი, დამჟავებული“ (4, 133).

„მრავალი რამ ბავშვურია ძველ წიგნთა და სიბრძნეთა შორის“, წერდა ნიცშე (4, 155).

გერმანელი მწერალი ენაფებოდა „ახალი და ძველი სიბრძნის ღვინოს. მისი სული „ვენახია ოქროს მტევნებით“ (4, 170).

მარადიული, საღვთო სიბრძნის ძიებაში დაიფერფლა ტერენტი გრანელი.

ნიცშე გამუდმებით აქცენტს აკეთებდა ღმერთის სიკვდილზე, სახელმწიფოს „ცბიერების ძალს“ უწოდებდა, „ცივი მხეცს“, „მარჯვე მაიმუნების სამყაროს“ (4, 103).

„ქვეყანა ბნელ ცოდვილთა ტყედ“, ჭოტებით, ღამურებით, სავსედ ესახებოდა (4, 13, 12, 216).

ნიცშესთვის „ადამიანი ცხოველია“, „სამშობლო მარტოობა, ობლობა“ (4, 140).

ზარატუსტრამ საბოლოოდ უარყო ზეცა, ღმერთი, განკურნების ადგილად მიწა მიიჩნია და ზეკაცს მიაპყრო მზერა.

ტერენტი გრანელი გმობდა უსამართლობას, უგულუბელყოფდა პრაგმატულ ინტერესებს და აცხადებდა: „ყოფნა მიწისთვის რა მიზანია“ (ახლა ღამეა) (11, 186).

დანტეს „ღვთაებრივ კომედიაში“ მაღალი იდეალების უგულუბელმყოფელთ, მიწას მიჯაჭვულთ, საიქიოში მართლმსაჯულების მიერ მისჯილი აქვთ მიწისთვის ცქერა: „რადგანაც თვალნი არასოდეს მიგვიქცევია სიმალლეთადმი, რადგან ვჭვრეტდით მხოლოდ მიწიერს, მართლმსაჯულებამ მოგვისაჯა მიწისთვის მზერა“ (12, 256).

რუდოლფ შტაინერი აკრიტიკებდა „ზემიწიერ ძალებს“ მონყვეტილთ: „ჩვენ პირდაპირ მიწაში ვართ ჩათხრილი. სრულიად მოვწყდით ზემიწიერ ძალებს. მიწამ დედამიწისზედა ზემოქმედებანი წაგვართვა, გაგვძარცვა ყოველივე იმისგან, რაც დედამიწის ზედაპირზე ზემოქმედებდა.

„ადამიანი ოდესღაც თავის თავს ღმერთების იმაგინაციად მიიჩნევდა, შემდეგ ღმერთების ჩანაფიქრად, შემდეგ კონსტელაციების შედეგად და ბოლოს მიწიერ არსებად.

„ადამიანი არ უნდა შეეზარდოს მიწას, არ უნდა დაიძიროს მასში“ (13, 269, 270, 273).

იგივე პრობლემა ანუხებდა მარკუს ავრელიუსს: „რა ვინროა წრე, რომელიც გარშემოწერს და ზღვარს უსაზღვრებს შენს სახელსა და დიდებას, რადგან ჯერ მთელი მიწა რა არის, ეგ ერთი ციცქნა შავი წერტილი და შენი საცხოვრისი რა უნდა იყოს?“ – კითხულობდა „ფიქრების“ ავტორი (14, 105).

ურნმუნო, ხატისგან გაუცხოებული, მიწასთან შეზრდილი ადამიანის ხილვა ამნუხრებდა ანა კალანდაძეს: „...დავინყებოდათ მიუნვდომელი, კანდელი ხატთან ობლად კრთებოდა. ო, მიწისაკენ მიქცეულ სულებს ცა და ციური დავინყებოდათ“ (შემოიკრიბნენ ტაძრად გლეხკაცნი) (15, 244).

ტერენტი გრანელმა საკუთარ თავზე იწვინა უღმერთო ეპოქის უსამართლობები, გამუდმებული დევნა, რეპრესია.

გამომცემლობაში ოთხი პოეტური კრებული დაუკარგეს, ფსიქიატრიული რეპრესიის მსხვერპლად აქციეს, მთელი ტომარა ხელნაწერი დაუნვეს. ცხოვრება ჯოჯოხეთად უქციეს, მაგრამ მაინც ვერ გადაიბირეს, თავიანთი ანტიადამიანური პოლიტიკის მსახურად ვერ აქციეს. მისი იმედი მხოლოდ ცა და ღმერთი იყო.

ნიცშე მხოლოდ მინას იყო მიჩერებული, თვალს არ უსწორებდა ცას მაშინ, როცა ცაში იწერება მინის პროგრამა, რომელსაც, სამწუხაროდ, ბრმადშობილნი ვერ ხედავენ.

უსამართლობის მხილველი ზარატუსტრა ღმერთს განუდგა, მისი სიკვდილი იწამა და არა გაცოცხლება, „ზეკაცი“ ჩაანაცვლა უზენაესი, რაც ფაქტიურად ანტიქრისტია.

გერმანელმა მწერალმა საოცარი გაბედულებით გამანადგურებელი განაჩენი გამოუტანა არაჰუმანურ სახელმწიფოს – მხეცის ინსტინქტებით ცნობილს, ამხილა ანგარებიანი სამღვდელოება, ფსევდოკულტურა, ფსევდომეცნიერება, უმართებულო კრიტიკა, უღიმღამო პოეზია, მაგრამ ნეგატიური მოვლენების გამოსწორების გზად ესახებოდა არა ადამიანთა მიბრუნება რწმენისკენ, ღმერთისკენ, არამედ ზეკაცი, მასზე დაამყარა იმედები, ღმერთზე მალლა დააყენა და სწორედ ეს გახდა მისი ტრაგედიის მიზეზი.

აქ გაიყარა ორთოდოქსი მორწმუნის – ტერენტი გრანელისა და ფრიდრიხ ნიცშეს გზები, რომელსაც ქართველმა პოეტმა „მამა“ უწოდა, იქნებ იმიტომ, რომ უნიჭიერესი გერმანელი მწერლის შეცდომამ „მემენტო მორის“ ავტორი კიდეც უფრო დაარწმუნა თავის მიერ არჩეული გზის სისწორეში.

საბოლოოდ გაიყარა ზეკაცის (იგივე ანტიქრისტეს) მადიებელი ზარატუსტრასა და ორთოდოქსი მორწმუნის – ტერენტი გრანელის გზები.

ტერენტი გრანელმა, როგორც სულიწმინდისგან ხელდასმულმა, იწინასწარმეტყველა საქართველოს დამოუკიდებ-

ლობა, ლაზარეს აღდგომა, ჩვენი ერის მიბრუნება ქრისტიანობისკენ, საკუთარი შემოქმედების პოზიტიური შეფასება, პლანეტის „ავდარი“.

ნიკო სამადაშვილისთვის ნიცშე იყო თავისი თანადროულობის მგზნებარე კრიტიკოსი, სიმართლის, სამართლიანობის მაძიებელი, მაგრამ „გზებგადამცდარი“.

ნიცშეს შემოქმედებას თვალს ადევნებდა ანთროპოსოფიის ფუძემდებელი რუდოლფ შტაინერი, რომელმაც განჭვრიტა ნიცშეს „სულიერი აგებულება“. „კომატოზურ მდგომარეობაში“ მყოფი ნიცშეს ტრაგედიის მიზეზად შტაინერს ესახებოდა რწმენის უარყოფა, „ინდივიდუალისტური ამპარტავენობა“, ის ხედავდა „ბუნების ადამიანს და არა სულის ადამიანს, ფინალურ აქტს მისი ტრაგედიისას, მისი ცოდნა არ მოიცვა სულიერ ჭვრეტას, ის თვალს არ უსწორებდა სულს. ის იყო თანამედროვეობის მგზნებარე კრიტიკოსი, რომელსაც ეს კრიტიკა ხდიდა ავად. მან წარსული მიწიერი ცხოვრებიდან წამოიღო მდიდარი ოქროვანი ელვარება, მაგრამ ვერ შეძლო გაებრწყინებინა იგი ამ ცხოვრებაში. სულის სამეფო მატერიალურის მიღმა მისთვის სიცრუედ იქცა.

„გოეთე ყველგან ჰპოვებდა მატერიაში გამეფებულ სულს.“

„ნიცშე, მიმსწრაფი სულის სამეფოსკენ, გახდა ბუნებაზე არსებული შეხედულებების ტყვე“.

ფიზიკურ სამყაროსთან ერთად, შტაინერს აინტერესებდა ასტრალური სამყარო, დევახანური ანუ სულიერი სამყარო, სულიერი ხედვა, სულიერი ყური, სულიერი სმენა.

„როგორც სინამდვილეს, ისე ვჭვრეტდი სულიერ სამყაროს“ წერდა ანთროპოსოფიის ფუძემდებელი (15, 76).

შტაინერმა დაწერა წიგნი: „ნიცშე, თავისი დროის წინააღმდეგ მებრძოლი“ (16, 247, 250, 261).

ნიცშესთან ადგილი ჰქონდა „ყველა ღირებულებათა გადაფასებას“, სულის სამყარო მატერიალურის მიღმა მისთვის სიცრუედ იქცა“ (16, 253).

„გოეთემ მიაკვლია სულს ბუნებისეულ სინამდვილეში, ნიცშემ დაჰკარგა სული მის ბუნებისეულ სივრცეში, რომელშიც ის ცხოვრობდა“ (16, 255).

„ბუნებაზე შეხედულებათა ბორკილები ბოჭავდნენ ნიცშეს“ (16, 256).

„განვითარების ნატურალისტური იდეა მას დაანახებდა ზეკაცს არა გრძნობად – ფიზიკურ სფეროში სულიერად გამეფებულ არსებად, არამედ ბუნებისმიერი განვითარების შედეგად წარმოქმნილ ადამიანად.

„... ნიცშე, მიმსწრაფი სულიერი სიმაღლისკენ, გახლდათ ბუნებაზე არსებული შეხედულებების ტყვე“, აცხადებს შტაინერი, რომელმაც შესძლო „ნიცშეს სამშვინველის განჭვრეტა“ (16, 261).

„ნიცშეს ცნობიერება არ მოეცვა სულიერ ჭვრეტას... იგი მიჩვენებდა პიროვნებას, რომელიც თავალს არ უსწორებდა სულს, მაგრამ რომელშიც თავად სული არაცნობიერად იბრძოდა იმ დროის უსულო შეხედულებათა წინააღმდეგ“ (16, 236).

ნიცშე იყო „თანამედროვეობის, მგზნებარე სულის კრიტიკოსი, რომელსაც ეს კრიტიკა ხდიდა ავად“... (16, 247).

შტაინერმა ჯეროვანი პატივი მიაგო ნიცშეს გენიას, მის ახალ იდეებს, მაგრამ ეს „მსხვერპლი ამპარტავნობისა, ნეგაციით საკუთარი თავის დამლუპველი, მისთვის წარმოადგენდა ძალოვანი ინტელექტის ნანგრევთა ტრაგიკულ სურათს... რომელიც გააფთრებული ძალით ირღვევს თავისთავს სპირიტუალური ცოდნისგან განდგომის შედეგად“ (16, 16).

ტერენტი გრანელი ნიცშეანური გზის საპირისპირო მიმართულებით მიდის. ტერენტი გრანელისთვის მინა, განსხვა-

ვებით ნიცშეანური იდეისა, სამარეა. პოეტის სურვილები შავ სამარეში არ უნდა დაიმარხოს, ამიტომ სული ზეცისკენ ილტვის.

„ცისა და მიწის კონფლიქტი დაპირისპირებულ მხარეთა ერთიანობაა დიდი მიზნის მისაღწევად. ეს არის პოეტის მიზანი – მისტიკის გზით შეუერთდეს ქვემარტებას, უმაღლეს ტრანსს – ღმერთს.

ქართველი პოეტის მიზანი იყო „ზენაართ სამყოფისა და მიწიერი სამყაროს მაქსიმალური შემეცნება და მათი სინთეზი.

„ზეცა მწყურია და მიწა მშია“ ამ ორი სანყისის მორიგე-ბამდე მისვლას ნიშნავს (გელა მამფორია) (17,112,121).

ნიცშეს განსაკუთრებული სიძულვილი ქრისტიანობისადმი გამოვლინდა წიგნში „ანტიქრისტი. წყევლა ქრისტიანობას“, რომელშიც ნათქვამია: „ქრისტიანობა – ეს არის გონების, სიამაყის, მამაცობის, თავისუფლების სიძულვილი, ესაა გონების გარყვნილება“.

„ქრისტიანობას ვუნოდებ ერთ დიად წყევლას, ერთ დიად შინაგან ხრწნას... კაცობრიობის ერთ უკვდავ და სამარცხვინო ლაქას“.

ნიცშე ზიზლით მოიხსენიებს ქრისტეს, პავლე მოციქულს, როგორც „ძალაუფლებისადმი ლტოლვის სიმბოლოს“.

გერმანელი მწერლის ეს წიგნი, მისი ავტორის განაცხადით, მხოლოდ „მომავლისთვის, რჩეულთათვის არის განკუთვნილი“ (18,21,23,112).

მიმდევრები არა, მაგრამ მგმობელები გაიმრავლა ნიცშემ, მისმა არაჰუმანურმა პოზიციამ ანტიქრისტეს გზა კი არა, ტაძრის გზა აარჩევინა ყველა გონიერს.

ცნობილია, რომ ფსიქიურად დაავადებული მწერლის გონების დაბნელების მიზეზად რუდოლფ შტაინერმა ღმერთისგან განდგომა, უზენაესის ზიზლით მოხსენიება მიიჩნია.

დამონშებანი

1. კრებული „ნიცშე საქართველოში“, თბ., 2007
2. მამანტი როგავა, „სულის ბორკილები“, წაღენჯიხა, 2023
3. ტერენტი გრანელი, ერთტომეული, ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ., 2012
4. ფრიდრიხ ნიცშე, „ესე იტყოდა ზარატუსტრა“, თარგმანი ერეკლე ტატიშვილის, თბ., 1993
5. ტერენტი გრანელი, ტ. I, „ქართული თეატრი“, თბ., 1991
6. გოეთე, ლექსები, თარგმანი ხარიტონ ვარდოშვილის, „საბჭოთა მწერალი“, თბ., 1952
7. ჟურნალი „მწვანეყვავილა“, 2019, №2
8. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, 1990
9. რეზო (ემელიანე) ადამია, „სისხლიდან ცრემლი“, „ინტელექტი“, თბ., 2008
10. ტერენტი გრანელი, „ნახატები“, „სეზანი“, თბ., 2022
11. ცისფერი სიშორე, თბ., 1997
12. დანტე, „ღვთაებრივი კომედია“, თარგმანი კონსტანტინე გამსახურდიასი, „პალიტრა L“, თბ., 2012
13. რუდოლფ შტაინერი, „ვარდისა და ჯვრის საიდუმლოება“, თარგმანი გიორგი ნიშნიანიძის, თბ., 1994
14. მარკუს ავრელიუსი, „ფიქრები“, თარგმანი ბაჩანა ბრეგვაძის, „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1972
15. ანა კალანდაძე, ლექსები, „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1987
16. რუდოლფ შტაინერი, „ჩემი ცხოვრების გზა“, თარგმანი კონსტანტინე (უმცროსი) გამსახურდიასი, „პითაგორა“, თბ., 1994

17. გელა მამფორია, „დათოვლილი სანთელი“ – ტერენტი გრანელის პოეზია, წიგნი I, „ეგრისის მაცნე“, ზუგდიდი, 2000
18. ფრიდრიხ ნიცშე, „ანტიქრისტი. წყევლა ქრისტიანობას“. გერმანულიდან თარგმნა ვახტანგ გორგიშელმა, გამომცემლობა „აქტი“, თბ. 2020.

ედგარ პო და ტერენტი გრანელი და ყორნებმა დარეკენს გაბილონის ნაპირთან

ყორნის სახით დაინტერესებას იჩენდა მითოლოგია, ეროვნული თუ მსოფლიოს კლასიკური მწერლობა. ცნობილია რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანში“ ნესტანის წერილი: „შენთვის მოგკვდები, გავხდები ყორანთა დასაყივარად“, ა. მიუსეს, ნ. ბარათაშვილის, ვაჟა-ფშაველას, გალაკტიონ ტაბიძის ყორნები და მისი ვარიაციები...

ყორნის ჩხავილი, ყორნის სახეს გამოჩენა ითვლებოდა უბედურების, ტრაგედიების, სიკვდილის მაცნედ.

მსოფლიოში ყველაზე გახმაურებულია დიდი ამერიკელი პოეტის ედგარ პოს „ყორანი“.

ქართულ ლიტერატურაში არსებობს ედგარ პოს „ყორნის“ 22 თარგმანი, მათ შორის, ვაჟა-ფშაველასიც.

ედგარ პოს ლექსში ყორანი დახასიათებულია, როგორც „ბნელი უფსკრულის რაინდი, მისანი, ქაჯის მოგზავნილი“ („ყორანი“, თარგმანი კ. ჭიჭინაძის) (1, 123), „დემონური თვალების, სიკვდილის შავი გედი, ეშმაკის სული“ (თარგმანი კ. ყუბანეიშვილის) (1, 124-126), „ბნელი ასსახა, ჯოჯოხეთის ძველი სული ჰადესიდან, ბნელმეტყველი, უნასი, ავბედითი, მაცილი, იქიდნე, გველის ნაშიერი, ბილნი ხიზანი, ბოროტი სული, დემონი“ (თარგმანი გ. ნიშნიანიძის) (2, 200-206).

ყორნის პარალელურად, ედგარ პოს შემოქმედებაში გვხვდება ქორის სახეც. ამერიკელი პოეტი აკრიტიკებდა მეცნიერის ნიღბით მოვლენილ ჭკუამოკლე სწავლულს, რომელიც „ქორის ბრჭყალებით კორტნის პოეტის გულს და მოსაწყენი რეალობის ფრთებით დაფრინავს“ (სონეტი მეცნიერებას) (1, 37).

ტერენტი გრანელს არც ედგარ პოს „ყორანი“, ქორი, ლენორი თუ ამერიკელი პოეტის აჩრდილები, მოჩვენებები და ლანდები დარჩენია ყურადღების გარეშე. მრავალგზის ჩნდება „მემენტო მორის“ ავტორის შემოქმედებაში ედგარ პოს რემინისცენციები.

ქართველი პოეტის „სონეტი“, „ობობას ქსელს“, „ფართო ზმანებას“, „შეშლილ ხელებს“, „ყრუ სიცოცხლეს“ და „უცხო ნაპირებს“ მიაქცევს მკითხველის ყურადღებას, რაც იმთავითვე ედგარ პოს რემინისცენციას ინვევს: „ობობას ქსელში ჩავაქსოვე ფართო ზმანება, შეშლილ ხელებით ვათამაშებ ბოქსის საპირებს, ყრუ სიცოცხლეში ილენება აღიფრთოვანება, ლურჯი ოცნება თვალწინ მიშლის უცხო ნაპირებს“.

„ოქროს ტყეში“ ზეიმისთვის გამზადებული სონეტი, მარსის წიაღში გაქანების სურვილი, „ლოთი ჰამლეტის“ ხსენება ააშკარავებს ქართველი პოეტის ფართო თვალსაწიერს...

ბრილიანტებით შემოსილი ღამის აჩრდილები, მთვარის სხივებში გამოჩენილი „მწვანე პროფილი“, ისევ ლანდები და ედგარის ხსენება გვაგრძნობინებს ამ ორი, სრულიად სხვადასხვა კონტინენტის მკვიდრი პოეტების სულიერ ნათესაობას: „ღამის აჩრდილი შეიმოსა ბრილიანტებით, მთვარის სხივებში იფერფლება მწვანე პროფილი, მაგრამ ედგარი არ ჩერდება, მიდის ლანდებით“.

პოეტურ თავისუფლებას უსვამს ხაზს ლექსის „უცხო ფერები“, „წითელი რაშის“ მიერ განიავებული „მენამული ნალები“: „უცხო ფერებთან იზმორება ლექსი ყოფილი, წითელი რაში ანიავებს მენამულ ნალებს“ (სონეტი) (3,260).

ტერენტი გრანელის „სიზმარი“ (4, 138) სულიერი ინიციაციის თემას ძალზე ორიგინალური ხილვებით ათვალსაჩინოებს. პოეტი თითქოს „ბავშვი უფალი“, უქარო, ჰარმონიული სამყაროს მკვიდრი, თეთრი ყვავილით მავალი თავისუფლების გზაზე: „თითქოს ვიყავი ათი წლის ბავშვი, თითქოს ვიყავი ბავშვი უფალი. არ ქროდა ქარი და უცხო ბაღში მე მივდიოდი თავისუფალი“.

„ცისფერი ბაღი“, „უცხო ბაღი“ ხშირად იხსენება ტერენტი გრანელის პოეზიაში და, ვფიქრობთ, ზეცური ბაღის მეტაფორაა. ლექსში შემდეგ საუბარია უცებ მოვარდნილ ქარზე, დალუპვის შიშზე, მაგრამ „ვიღაც უცნობი ქალი“ (ალბათ, უფლის დედა) ისევ თავისუფლებას ანიჭებს.

ტერენტი გრანელს ჩვეულებრივ მოკვდავთაგან განსხვავებით ესმის თავისუფლება. ეს ცნება პოეტისთვის როდი მოიცავს სიმშვიდეს, უშფოთველობას, სიმდიდრეს, ობივატელურ აუმღვრევლობას, თვითკმაყოფილებას, არამედ თავისუფლების პირობაა „უფალი გზებით“ სიარული, ბრძოლა, დაპირისპირებულობაში რწმენის რჩევანი, სიკეთის, სათნოების მსახურება, ყორნის ჩხავილის მიუხედავად ზეციური ჰანგების გათავისება: „თითქოს მესმოდა ყორნის ჩხავილი, წინ იშლება გზები უფალი. ხელში მეკავა თეთრი ყვავილი და მივდიოდი თავისუფალი“.

ყვავილი უფლის მეტაფორაა: „ყვავილები დაჩნდნენ მინის პირზე, ჟამი გალობისა მოიწია და ხმა გვრიტისა ისმის ჩვენს მხარეში“ (ქებათა ქება სოლომონისა 2,12) (5,1)

ყვავილი – ღმერთი, რწმენაა სწორედ სულიერი თავისუფლების პირობა.

ლექსში მოვლენები ხდება არა სინამდვილეში, არამედ სიზმარში. სიზმარი, ხილვები ანტიციპაციასაც უკავშირდება. იუნგი გამოყოფს წინასწარმეტყველურ სიზმრებს, საუბრობს სიზმრის პროსპექტულ ფუნქციაზე, რაც გულისხმობს „მომავალი, ცნობიერი წარმატებების არაცნობიერ ანტიციპაცი-

ას“... „სიზმარი შეიძლება მოიცავდეს გარდაუვალ ჭეშმარიტებას, ფილოსოფიურ დებულებას, ილუზიებს, ველურ ფანტაზიებს, მოგონებას, გეგმებს, ანტიციპაციას, ტელეპათიურ ხილებს“ (6,26,255,293,305).

ზემოხსენებულ შემთხვევაში სიზმარი საკრალურია, ის ინიციაციის უმაღლესი საფეხურის მიღწევას უკავშირდება.

ვაჟა-ფშაველას „თეთრი მოხუცის“ სახით ეცხადებოდა ღმერთი („მოჩვენება“, „სიზმარი ამირანისა“).

ლექსში „სიზმარი სასონარკვეთილისა“ ვაჟას სულიწმინდა მოეწვინა მკურნალად სიზმარში ღმერთის გამოცხადება რჩეულთა ხვედრია: „რათა მოგცეთ ჩვენი უფლის, იესო ქრისტეს ღმერთმა, დიდების მამამ, სიბრძნისა და გამოცხადების სული მის შესაცნობად.

„და გაანათოს თქვენი გონების თვალები, რათა იცოდეთ, რა არის მისი მონოდების იმედი და როგორია მისი დიდებული მემკვიდრეობის სიმდიდრე წმიდათათვის“ (პავლე მოციქული, ეფესელთა, 2, 17, 18) (8, 414)

გოდერძი ჩოხელის რომან „მგლის“ ნამგლარი პერსონაჟი თევდორე უკუაგდებს მგლების –კომუნისტების ზნეობას, რწმენას უბრუნდება და ამის ნიშნად მკერდზე ვარდს ატარებს – უფლის სიმბოლოს, ვარდის საშუალებით აფრთხობს მგლებს.

ტერენტი გრანელის ირგვლივ მრავალგზის ჩნდება ყვავი, ყორანი, როგორც პოეტის თანამედროვე უკეთური სინამდვილის თანამდევი: „ვატყობ, სილურჯე იშლება ირგვლივ და ხიდან მესმის ჩხავილი ყვავის“ (სისხლის ბაღი) (4,9). დალუპვის შიშთანაც ასოცირდება ყვავი: „ვწუხვარ დალუპვას ჩემს სულთან ერთად, სილაზე ნელა დაფრინავს ყვავი“ (შემოდგომის მინდვრებში) (4, 20).

გრიგალთან, მტრობასთან შემთხვევით როდი იხსენება ყვავი: „დილა არის, ძლივს მიფრინავს ყვავი, გრიგალს მივ-

სდეე და მიწვევენ მტრობას“ (ელავს ზეცა და ღრუბლები შავი) (4,56).

ღამეა ყორნის საასპარეზო: „როგორც ყორანი, გაჩნდება ხვალეც ღამე ასეთი და უფრო გრძელი“ (შემოდგომის პასტორალი) (4, 105).

„ცისფერ სიშორეში“ (4, 127) შავი ყორნის სახეშია ბოროტებაა განსხეულებული: „ბოროტება მიცქერის, როგორც შავი ყორანი“.

პოეტის აპრილს „სანთლებით“ ასდევნებია ყვავები (ფარული ვედრება) (4, 151).

გაზაფხულის ცაზე, მღვრიე მტკვარზე ისევ ყვავები ჩნდებიან: „და ვიხედები ცისკენ, დგას გაზაფხული კარზე. დღეს დაფრინავენ ისევ ყვავები მღვრიე მტკვარზე“ (ისევ სიკვდილის შიში) (4,37).

„მფარველი თვალის“ (ღმერთის) გაუჩინარების დროს შუალამით იწყება ქორების თარეში: „ეს შუალამე მკრთალი, დამეცა, როგორც ქარი. არ ჩანს მფარველი თვალი, ირგვლივ გზებია შორი“ (ლოდინი ბედის) (4, 184).

როცა „იმედი არ ჩანს“, ყვავის ჩხავილი ეწვეთება სმენას (იმედი არ ჩანს) (9,110).

მიწაზე, ცაში ყვავები რიალებენ, „ყვავი კაცივით დადის“ (ჩიტი აფრინდა სადღაც მაღლობთან) (9,19).

როგორც ედგარ პოს გულს ბრჭყალებით კორტნიდა ყორანი, ტერენტი გრანელთანაც გულს და სულს ემტერება ყორანი და გრიგალი: „გული წაიღოს ტყეში ყორანმა, სული გრიგალმა გაიყოლიოს“ (მომკლეს დღეებმა, გაუგონარმა) (4, 135)).

სიცარიელეში, უადამიანო სივრცეში პოეტს ისევ ყორანი უკორტნის გულს: „ჩუმი დღეა და მწვანეა გორა, და კარგია, მოვკვდებოდე ჩქარა. თითქოს გული გადავეცი ყორანს, მთისკენ მიდის ცარიელი შარა“ (ფიქრები ნაძალადევი) (4,180).

ქარების, ყორნის გახსენება დიდი ქართველი წინამორბედის – ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახელსაც უკავშირდება: „ქარები შენთან. ქარები შფოთავს. პოეტის სევდა მიჰქონდა ყორანს (ქარები ნ. ბარათაშვილს) (3, 282).

ურთულესი, მრავალთემიანი ლექსია „მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე“ (4, 85).

„საოცრებასთან“, „შორეულ ალებთან“ (ღმერთთან) შეფიცული პოეტი ლოცვა–ვედრებას აღავლენს ზეცისკენ, ქალის ნუგეში, „საიდუმლო ქნარები“ (ძე ღმერთი), ანგელოზები ეიმედება, მაგრამ „უხემ ბრბოსთან“ მოქცეულს, „ავი ზმანება“, „სიბნელე“ ამფოთებს, ცრემლებად იღვრება, რადგან „კვდება ზარებთან ყვავილების სერია“, ამასთან, „ყორნებმა დარეკეს ბაბილონის ნაპირთან“.

ძალზე საგულისხმო ჩანაფიქრის მატარებელია ეს ორი სახე. პოეტს მოესმის არა ეკლესიის, მორწმუნეთა ზარი, არამედ საბედისწერო მოვლენის მაუნყებელი ზარი, რომელიც „კლავს“ „ყვავილების სერიას“... ყვავილი უფლის მეტაფორაა და ამ ფრაზით მინიშნებულია ღმერთისუარმყოფელ ეპოქაზე, ასევე ბაბილონის ნაპირთან მოსმენილი ყორნების ხმა ღრმა ქვეტექსტის შემცველია და, ერთი მხრივ, იოანე მოციქულის აპოკალიფსის ასოციაციას იწვევს, რომელშიაც ინგრევა ცოდვილთა სავანე – ბაბილონი. რეალურად, ათეისტური ეპოქა, რომელშიაც იცხოვრა პოეტმა, ისეთივე ბოროტებით, უზნეობით, კაციჭამიობით იყო ცნობილი, როგორც ბიბლიური ბაბილონი.

ბაბილონის სახეს ღრმად ჰქონდა ფესვები გადგმული ქართულ მწერლობაში (გრიგოლ რობაქიძე, შოთა ნიშნიანიძე, ოთარ ჭილაძე).

შეიძლება ამ სახის წარმომჩენი რეალური ვითარება იყო, რადგან ბაბილონის მშენებელთა დარად, მრავალ ენაზე მოსაუბრე უცხო თუ შინაურ უკეთურთა თავშესაფრად იყო ქცეული ჩვენი მშობლიური შემოგარენი.

ფაქტი ერთია: ტერენტი გრანელის ღრმააზროვანი სახე-
ები სერიოზულად დაგვაფიქრებს როგორც ჩვენი ქვეყნის ან-
მყოზე, ისე მომავალზე.

დამონმებანი

1. ედგარ პო, რჩეული ლირიკა, თბ. 2001
2. ინგლისური და ამერიკული პოეზიის მცირე ანთოლოგია,
თარგმანი და შენიშვნები გიორგი ნიშნიანიძის, თბ. 1985
3. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
4. ტერენტი გრანელი, თბ. 2012
5. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, თბ. 1990
6. კარლ გუსტავ იუნგი, ანალიზური ფსიქოლოგიის საფუძ-
ვლები, სიზმრები, თბ. 1995
7. ვაჟა ფშაველა ხუთ ტომად, ტ. I, თბ. 1961
8. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1992
9. ტერენტი გრანელი, ტ. I, თბ. 1991

იღუმალი ქალი ლენორა

ედგარ პოს სახელი, მისი იღუმალებით, აჩრდილ-მოჩვენ-
ებებით, სიკვდილის ლანდებით სავსე პოეზია ძალზე ახლო-
ბელი იყო ტერენტი გრანელისთვის.

თავისი ტრაგიკული ბედით ტერენტი გრანელი ამერიკუ-
ლი რომანტიზმის წარმომადგენელს ედგარ ალან პოს (1800-
1849) მოგვაგონებს ორივეს ადრე მოუკვდა დედა, ორივემ
ბავშვობაშივე შეიგრძნო სიკვდილის ძლიერი, მსხვრალი ძალა.
ორივე გამუდმებით მიელტვოდა სასაფლაოებს-ჭაბუკი პო
საყვარელი ქალის სამარესთან ათენებდა ღამეებს... ტერენტი

გრანელისთვის სასაფლაო არის არა მხოლოდ ტრაგიკულის სიმბოლო, არამედ ფიქრისა და განმარტოების, თვითჩაღრმავების ადგილი, რაღაც მეტაფიზიკური ველი, სადაც ადამიანი თითქოს დროებით ეთხოვება თავის მიწიერ, ყოველდღიურ ფიქრებს და მარადისობას უერთდება“ (1, 167- 168).

მიგნებული აზრია, „რომ ედგარ პო და ტერენტი გრანელი ფსიქიკის უცნაური წყობითაც ჰგვანან ერთმანეთს და უკიდურესი პესიმიზმითაც... ორივეს შორეული და მარადიული, იდუმალი და მიუწვდომელი ხიბლავდა... ორივემ ახალგაზრდამ, მიტოვებულმა და მიუსაფარმა, ქალაქის საავადმყოფოებში დაასრულა ტანჯული სიცოცხლე, ორივესთვის ეს ერთგვარი შვება იყო და მარადიული, პოეტური სიცოცხლის დასაწყისიც“ (მარინე ტურავა, ტერენტი გრანელი) (1, 169).

დიდი ამერიკელი პოეტის შემოქმედებაში უმთავრესია ორი იდეა: სიკვდილი და სიცოცხლე, ჭიდილი სიყვარულსა და სიკვდილს შორის, რაც სიკვდილის ზემოთ მთავრდება.

ჭარბი მელანქოლიური ინტონაციებით გამოირჩევა ედგარ პოს „ლინორი“, „იულეილი“, „ყორანი“, „საქორწინო ბალადა“, „ელენე“.

ზოგჯერ სიყვარულის ძალა ამარცხებს სიკვდილს და სიყვარული ხორცშესხმული ძალით ბრუნდება სატრფოსთან („მორელა“, „ლიგეია“) (ლეილა გამსახურდია, ედგარ პოს ლირიკის თავისებურება) (2,16).

ლექსში „ლინორ“ (2, 43) შავი სიკვდილი სტიქსის ნაპირებისკენ მიუძღვის მშვენიერ ასულს.

ანაბელ ლის გული ადრე დააზრო სუსხიანმა ქარმა, და-აშორა სატრფოს, რომელიც აკლდამასთან ელის მიჯნურის აჩრდილს, ან სიზმარში ევლინება საყვარელი სახე (ანაბელ ლი) (2,91-93).

სიკვდილის თემაზე დანერილი შედევრია „ულალუმ“, რომელიც ეძღვნება ნაადრევად გარდაცვლილი მეუღლის – ვირჯინიას ხსოვნას.

მიუთითებენ, რომ „ულალუმზე“ მუშაობისას ედგარ პომ ასტრონომიულად გამოთვალა საკუთარი სიკვდილის დრო და საათი.

ედგარ პო, ოქტომბრის ბოლოს, „ღამეთა ღამის“ დადგომამდე სამი დღით ადრე გარდაიცვალა.

„ღამეთა ღამეს“, შუასაუკუნოებრივი გადმოცემის თანახმად, გარდაცვლილთა სულები იძენენ ძალასა და გავლენას ცოცხალ ადამიანებზე... ღამეთა ღამეს ყველაფერი შეიძლება მოსდე“ (კ. ჯანდიერი კომენტარები) (2,110).

ედგარ პოს „ყორანში“ გარდაცვლილი სატროფოს სახელია ლენორა (ლინორ) მისი მოგონებით გატანჯული ავტორი ეკითხება ყორანს, თუ შესძლებს ლენორასთან სულით წვდომას, მასთან შეხვედრას, რაზედაც ავი სული პასუხობს: „ღარასოდეს“.

ლენორა არის მთავარი პერსონაჟი გალაკტიონ ტაბიძის ლექსში „ედგარი მესამედ“.

ლენორას სახელი ტერენტი გრანელის ექვს ლექსში გვხვდება.

„იდუმალი ქალი ლენორა“ (3, 145) ხაზს უსვამს, რომ ქართველი პოეტისთვის „ძვირფასია“ ედგარ პოს პოეზია.

ლენორას სახე მოაზრებულია მძიმე ქარების, ვარდის და იის, „ძვირფასი პოეზიის“, გულთან დაპირისპირებული გრიგალების ფონზე: „...გულს გრიგალები შემოესია, დღემდე ოცნება სივრცე მეგონა. რა ძვირფასია ეს პოეზია და იდუმალი ქალი ლენორა“.

ლექსი „მეგობარს“ (3,189) „საიდუმლო ფიქრის“, „ცისფერი ღამის“ ტყვეობაში მყოფი სულების ხილვას უღრმავდება, სულის, რომელიც ახლოს ხედავს თავის მოგონებას, ძვირფას ლენორას: „ეს გრძნობა ისევ ებრძვის გონებას და ძვირფას დღეებს დრომ დამამორა. მე ახლო ვხედავ ჩემს მოგონებას, მე ახლო ვხედავ ძვირფას ლენორას“.

ლექსი „ლენორას“ (3,174) ზღვების, ნისლის იქით, მიღ-
მურ სამყაროში გაუჩინარებულ, მოუნვდომელ ლენორაზე
გვესაუბრება: „სადღაც ზღვები ღელავდნენ, სადღაც მხოლოდ
ნისლია. დავიღალე, შენამდე მოსვლა არ შემიძლია“.

სევდა, გლოვა ორგანული იყო ქართველი პოეტისთვის
და, ბუნებრივია, ლენორას გახსენება ამ გრძნობებს უკავშირ-
დებოდა: „სევდა და სევდა, გლოვა და გლოვა, მსდევდა და
მსდევდა ფიქრების გროვა“ (სევდა. ლენორას) (3,225).

ერთი უსათაურო ლექსი, რომელიც ეძღვნება ლენორას,
ხაზს უსვამს მის სინმინდეს, ერთადერთობას, ღმერთობას.
ლენორა წარმოსახება კუბოთი, ლოდით, გლოვით, სხვებთან,
მარტო, თითქოს პოეტის ოთახს სწვევია ეს უბედური არსება
და მარტოობის განცდა, ცრემლების ღვარი დაუტოვებია.
ლექსის დასაწყისის სტროფი მეორდება ბოლოშიც: „ლენორა
წმინდა, ლენორა – ერთი. ლენორა მინდა, ლენორა – ღმერ-
თი“ (4, 130-130).

დამოწმებანი

1. მარინე ტურავა, სიცოცხლე შვენობს შენითა, თბ. 2012
2. ედგარ პო, რჩეული ლირიკა, თბ. 2001
3. ტერენტი გრანელი, თბ. 2011
4. ტერენტი გრანელი; თბ. 2012

დანთას რეზინისცენციები ტარანტი გრანელის პოეზიაში

ოკულტისტები, იოგები აღნიშნავენ, რომ ნებისმიერ ფი-
ზიკურ სხეულს აქვს ჰაეროვანი (ეფირული) ორეული, რომე-
ლიც თვით სიცოცხლის კვიტენსენციაა და შეუძლია იცხოვ-
როს ფიზიკური სხეულის სიკვდილის შემდეგაც (1, 175).

ვისაც სხეულისგან სულის დროებითი გაყრის მომენტი განუცდია კლინიკური სიკვდილის დროს, იხსენებენ, რომ მათ ჰქონდათ არაჩვეულებრივი სიმსუბუქისა და ფრენის განცდა.

დიდი ფსიქიკური ძალის მფლობელ ადამიანებს შეუძლიათ ჩვეულებრივ პირობებში გამოყონ ასტრალური ორეული და იფრინონ განუსაზღვრელ დროში, ნებისმიერ სივრცეში.

ასტრალური მოგზაურობისას სული ეთიშება სხეულს, იქმნება უწონობისა და სიმსუბუქის შეგრძნება და ეს მდგომარეობა გაიგივებულია ფრენასთან.

მაგრამ ასეთი მდგომარეობის მიღწევა საჭიროებს უდიდეს ძალისხმევას, უმაღლესი წესრიგის გამბედაობას, ვინაიდან, აღწევს რა ასტრალურ სიბრტყეს, ადამიანი მოწმე ხდება საოცარი სანახაობის, რისი გადატანაც ყველას არ შეუძლია. ამიტომ საჭიროა შიშზე გამარჯვება, სიმშვიდე, საკუთარი ძალების რწმენა“ (რამაჩარკა) (2, 287).

ელენე რერიხის მიხედვით, სიკეთით განთავისუფლებული სული ფრენს სინათლეში. სულის დისციპლინა შეიძლება გავიგოთ, როგორც ფრენა. საჭიროა ლოცვა, სულის ფრთები იზრდება ღუმელში, ხოლო მატერიას ფრთები არა აქვს. როცა ადამიანები გაიგებენ, სად და რატომ უნდა იფრინონ, მაშინ შეიძლება გაათმავდეს „მფრინავი აპარატები. საჭიროა სწრაფვა აბსოლუტისკენ. მინიერი სილამაზე იკარგება დედამინის ლურჯ სხივებში.

„კარგია, გქონდეს ისეთი სხეული, რომლითაც სულს არ ეშინია შორს ფრენის. ფრენა ბრწყინვალე სიტყვაა. როცა მძიმე დროა, იფიქრეთ გაფრენაზე, დაე, ყოველი ოცნებობდეს ფრთებზე. ფრთები იზრდება აზრით, გაფრინდით ფიქრით“ (3, 32, 51, 59, 88, 89, 102, 508).

ხელოვნური თანამგზავრითა და კოსმოსური ხომალდით ადამიანები ვერასოდეს მიაღწევენ სხვა პლანეტებს, ტრანსცენდენტურ პლანეტებზე გამგზავრებისას საჭიროა როგორც ნატიფი, ისე უხეში სხეულის გამოცვლა, ვინაიდან სულიერი

ზეცის მიღწევა ბოლომდე სულიერი სხეულით შეიძლება (იქვე).

სხვა პლანეტებზე მოგზაურობის მიდრეკილება მუდამ ახასიათებს ცოცხალ არსებას. მას ჰქვია სარვა-გატა, რაც ნიშნავს იმას, ვისაც ყველგან მოგზაურობა სურს.

„შრიმად – ბჰაგავატამის II სიმღერაში აღწერილია სულიერი ზეცისა და მისი მცხოვრებლების ბუნება. აქვე ნათქვამია, რომ სულიერ ზეცაში არსებობს სულიერი თვითმფრინავები და განთავისუფლებული არსებები ელვის სისწრაფით მოგზაურობენ ამ პლანეტაზე (4, 105–109).

„ბჰაგავად-გიტაში“ დიდ მოგზაურობაზეა ლაპარაკი. ჩვენ უნდა გადავლახოთ მატერიალური სამყარო და შევიდეთ სულიერ ზეცაში. ეს შესაძლებელია არა კოსმოსური ხომალდებით, არამედ კრიშნას ცნობიერებით, სულიერი განვითარებით (5, 139).

სრულყოფილი იოგისთვის, რომელიც სრული ცნობიერებით ტოვებს სხეულს, პლანეტიდან პლანეტაზე გადასვლა ისევე ადვილია, როგორც უბრალო ადამიანისთვის მაღაზიაში შესვლა. ენერგია კრიშნას ცნობიერების განვითარებისთვის უნდა გამოვიყენოთ, რათა მივიღოთ სულიერი სხეული, რომლითაც კრიშნას პლანეტაზე მოხვედრა შეიძლება.

„ჰაერით მოგზაურობა ნიშნავს აზრის შეცვლას, გონებისმიერი განწყობის შეცვლას, პროგრესირებას მენტალურ უნართა განვითარების გზით (6, 304).

ანთროპოსოფიის ფუძემდებელი რუდოლფ შტაინერი წერდა: „შინაგან, სულიერ ადამიანს ძალუძს ფიზიკური ორგანიზმიდან მთლად გამოთავისუფლდეს, აღიქვას და იმოძრაოს სულიერ სფეროში.

„მესამე ხარისხის შემეცნება ხელენიფება მხოლოდ სულიერ ადამიანს, როდესაც იგი ფიზიკური ორგანიზმიდან იმდენად გამოთავისუფლდება, თითქოს ეს უკანასკნელი საერთოდ არ ჰქონია“ (7, 317).

შტაინერი განარჩევდა ფიზიკურ სამყაროს, ასტრალურ სამყაროს, დევახანურ ანუ სულიერ სამყაროს. საუბრობდა სულიერ ხედვაზე, სულიერ ყურზე, სულიერ სმენაზე.

„როგორც სინამდვილეს, ისე ვჭვრეტდი სულიერ სამყაროს“, წერდა „ჩემი ცხოვრების გზაში“ (7, 70).

ნეტარი ავგუსტინეს მიხედვით, „ადამიანს, გონებით აღმატებულს, თვით ზეცამდე ამაღლება შეუძლია“ (8, 121).

ღვთისმეტყველები საუბრობენ „ხორციელ თვალსა“ და „სულიერ თვალზე“ (წმინდა ეპისკოპოსი ეგნატე (ბრიანჩანოვი) (9, 392).

დანტეს ევლინებოდნენ წმინდა სულები, ანგელოზები, სერაფიმები, ესმოდა „სინათლის ხმა“, „წმინდა ნათელის“ საუბარი (10, 442–443).

სულის ფრთებით მიეახლა დანტე ზეცის სავანეს: „მინაზე რა გვაქვს იმნაირი ჩვენ იარაღი, ასასვლელი ან სიმაღლიდან ჩამოსავლელი, თავის სისწრაფით შევადარო ჩემს ფრთებს მაშინდელს“ (10, 366).

პლატონი აცხადებდა: „პოეტი მსუბუქი, ფრთაშესხმული და წმინდა არსია“ (11, 30, 31).

სულის ცაში ფრენის უნარი ვლინდება ვაჟა-ფშაველას პოეზიაში: „არ მიბობღნია დაბლა ქვემძრომად, მალლა დავფრინავ, როგორც გავაზი“ (ნუგეში მგოსნისა) (12, 4).

ფშაველი გენიოსი „ცეცხლმოდებულ ფიქრს“ ცაში, ღმერთის სავანეში გზავნის („სამეფო სიყვარულისა“), სხვაგან სული გარდაცვლილ წინაპრებთან იგზავნება („ილიას საღამო“). ცაში ფრენის განცდა განსაკუთრებით საგრძნობია შემოქმედებით პროცესში, ამიტომაც დაეძებს „ახალ თვალებს“, ახალ ფრთებს“ (აღარ მწადიან ვიმღერო“) (12, 171).

ასტრალური მოგზაურობის ძალას გულისმობს აკაკი წერეთლის განაცხადი: „ფრთები არ მაქვს, მაგრამ ვფრინავ“.

ამ ასპექტში განსაკუთრებით საყურადღებოა გალაკტიონ ტაბიძის პოეზია (იხ. „სული გაფრენილს ედარება ფერად მიმინოს) (13, 197–206).

ყველა ამ პოეტის წინამორბედია დანტე. „ღვთაებრივი კომედიის“ ავტორის სული მოგზაურობს ჯოჯოხეთში, სალხინებელში, სამოთხეში და ბოლოს „სიყვარულს“ – ღმერთს მიეახლება.

მთელ პოემას გასდევს ცის და მიწის, ცოდვის და სინმინდის დაპირისპირება, ცის, უზენაესის პრიმატი, რაც დედამინაზე ზნეობრივი განწმენდის საწინდარია. „სხეულს ჯერ არ გაყრილი სული“ ცისკენ მიემართება (10, 228).

ცა მარადიული მშვენიერების საუფლოა, სინმინდის, სამართლიანობის, მარადჟამული მშვენიერების ეტალონი, მაგრამ მხოლოდ მიწას მისჩერებიან უკეთურნი და ამიტომაც ისჯებიან: „ცა გიხმობთ ისევ და ტრიალებს იგი თქვენს თავზე, გიჩენებთ თანაც მარადჟამულ მშვენიებას თვისსა, მაგრამ თქვენ მაინც ისევ მიწას დასჩერებიხართ და სასჯელს განვდით ამიტომაც ყოვლისმხილველი“ (10, 233).

მიწიერებაში მცხოვრებნი აღიარებენ, რომ სამართლიანად დაისაჯნენ: „რადგანაც თვალნი არასოდეს მიგვიქცევია სიმაღლეთადმი, რადგან ვჭვრეტდით მხოლოდ მიწიერს, მართლმსაჯულებამ მოგვისაჯა მიწისთვის მზერა“ (10, 254).

დანტემ უზენაეს სულს შესთხოვა „სიყვარული და სიბრძნის ნიჭი“ (10, 397).

„მარადჟამული სიბრძნის“ სავანე იხილა პოეტმა ცაში.

დანტე გვარწმუნებდა: „სულს განწმენდილს და გასპეტაკებულს ცადამაღლების სრული ნიჭი მოევლინება“ (12, 30–31).

წმინდა ნილოს სინელი გვმოდერავს: „გამუდმებით გახსოვდეს ღმერთი და გონება ზეცად შეგექმნება“ (9, 106).

სულიერი მოძღვრის წმ. გრიგოლ პალამას რჩევა ასეთია: „მხურვალედ ვითხოვოთ ზეციური სიმაღლეები და მიველტვოდეთ სილაჟვარდეს, ვინძლო უწყინრად მოგვეცეს მიწიერი სიკეთე ამ საუკუნეში“ (9, 388).

„ვისაც სიმდაბლე არ გააჩნია, ვერესოდეს მოიპოვებს სულიერ ხედვას. ცხოველი სარწმუნოების მეშვეობით სულიერი თვალი ღმერთს ხედავს“ აცხადებს წმინდა ეპისკოფოსი ეგნატე (9, 435).

განმანათლებელი ტიხონი ირწმუნება: „ზეცა ყველა რჩეულის მამულია“ (9, 117).

პავლე მოციქული წერს: „სული ჭვრეტს ყოველივეს, ღვთის სიღრმესაც“ (I კორინთელთა, 3, 10).

დანტე ცაში „ციურ საზრდოს“ ენაფებოდა, ის ასტრალური მოგზაურობის უნარით იყო მომადლებული: „კაცნი... მგზავრობენ ნდობით, ერთ ადგილზე თავად შთენილნი“ (10, 141).

იტალიელი გენიოსის გონება „სულიწმინდის ნათელს“ ეზიარა (10, 315), ასტრალური მოგზაურობის უნარით გამოირჩა, რათა უზენაესის „ცათა ცას“ მიახლებოდა: „... მივეახლეთ ზეცის სფეროს ზესთა ზენარულს“ (10, 391).

ამასთან, „ზეარსებათა მარადიული თვალი“ იხილა (10, 281).

ცაში მარადიული „სხივთ ათინათი“ ანათებდა, რამაც აამალლა პოეტის შემეცნება: „გამახვილდა აქ თვალი ჩემი და შემეცნებაც მკვიდრ ნიდაგს დამყარებია... უნდა მიაგო უცილობლად მაღლი მაღალ სულს, აქ მოსაფრენად ვინაც ფრთები შენ მოგანიჭა“ (10, 397).

„ცათა ცის“ მხილველი გენიოსი ასკვნის: „... მიწაზე ესდენ ამაოდ ვეძიებდი საზრდოს სულისას“ (10, 415).

პოემაში დაპირისპიერებულია „ცისიერი ნათელი“ და მიწის, სხეულის შხამი: „სადაც ნათელი ცისიერი არ ბოძებულა,

მანდ სუფევს ბნელი დანაჩრდილი სხეულთაგანის, იქ სიმრუ-
მეა და ყოველგან შიშინებს შხამი“ (10, 417).

ცად ამალღების ღირსი მხოლოდ იესო ქრისტეს მორ-
წმუნენი ხდებიან: „... ჯერ არავინ აქ არ მოსულა, ვისაც მიწა-
ზე არა სწამდა იესო ქრისტე“ (10, 418).

პოემაში ხაზგასმულია სულის ფრთების ძალა: „მიწაზე
რა გვაქვს იმნაირი ჩვენ იარალი, ზეასასვლელი, ან მაღლიდან
ჩამოსასვლელი, თავის სისწრაფით შევადარო ჩემს ფრთებს
მაშინდელს“ (10, 433).

ცამდე ამალღებული პოეტის სულის ძალამ გადალახა
მიწიერთათვის შეწერილი საზღვარი: „... სული ცაში გადიდე-
ბული, აღტყინდა უცებ, გადალახა სამანნი თვისი“ (10, 436).

ზეცის ბაღში, წმინდა სულების სავანეში ყველაფერი
„ქრისტეს სხივებით“ იყო შემოსილი (10, 437).

„ზეცის სფეროს, ზესთა ზენარულს“ მიახლებული პოეტი
ამბობს: „ღვთაების სხივმა მე დამადგა მოწყალე თვალი“ (10,
361).

„ზეარსებათა მარადიული თვალის“ მხილველი უსაზ-
ღვრო ბედნიერებას განიცდიდა (10, 281).

ცის სავანეში „გონებას სულიწმინდა ჰფენდა ნათელს“
(10, 315).

„ცაში მიღებული ციური საზრდო“ პოეტის სულიერი
ამალღების საწინდარი გახდა.

მხოლოდ რწმენა იყო ზეცის საუფლოს კარების გახსნის
გზა (10, 441).

მოსე, ფსალმუნი, სახარება, ძველი აღთქმა, მოციქულე-
ბის ქადაგება, ეპისტოლენი გახდა გონებისთვის სულიწმინდის
მიერ ნათლის მოფენის სტიმული.

„მწამს მე სამება წმინდა იგი მარადჟამული და ერთარ-
სება ღვთაებრივი, სამპიროვანი, აქ ვეზიარე მე უფლისა გზა-

თა მართალთა“, „სამშობლოდ უნდა ვიგულისმოდ სასუფეველი“, ხაზგასმით არის პოემაში ნათქვამი (10, 444, 445, 451).

აქვე მადლობა აღევლინება „მარადიულ მებაღეს“ უზენაეს მისტერიასთან ზიარებისთვის (10, 451).

მხოლოდ ცათა საუფლოს მხილველნი შეიცნობენ „მისტიურ ჭემმარიტებას“: „ნუ გაოცდები, რომ შეიძლო შევიღმა სოფლისამ ჭემმარიტების მისტიურის აგრე ჩანვდენა, ეს მან შეიცნო, ვინც იხილა ცათა საუფლო“, ნათქვამია ნაწარმოებში (10, 464).

„ზეცის სფეროს ზესთა ზენარულს“ მიღწეული პოეტი აცხადებს: „ვარდის ფურცელნი აღაკმევდნენ ნელსურნელებას მარადიული გაზაფხულის სადიდებელად“ (10, 473).

პოემის ვარდი, „დიადი ყვავილი“ უფლის სახელია: „ყვავილები დაჩნდნენ მიწის პირზე, ჟამი გალობისა მოიწია და ხმა გვრიტისა ისმის ჩვენს მხარეში“ (ქებათა ქება სოლომონისა) (2, 12)

გაზაფხული, ძველი ქართლით ზაფხული უზენაესის სიმბოლოა: „გვირგვინი დაადგი შენი სიკეთის ზაფხულს და შენი ნაკვალევიდან წვეთავს სიმსუქნე“ (ფს. 65, 12).

„ეს საბრძანისი სიხარულის და მშვიდობისა“ იყო განუზომელი ბედნიერების მომნიჭებელი (10, 474).

სიხარული არის საღვთო სახელი: ქრისტე არის „დიდი სიხარული მთელი ხალხისა“ (ლუკა, 2, 10).

„მხოლოდ და მხოლოდ ღვთისმშობელის ძალმოსილება მოგმადლებს უნარს, მაცხოვარის თხილი სახე“, ნათქვამია დანტეს პოემაში (10, 481).

„ციურ სამოთხეში“ მოხვედრილი, „უცნაური გამოცხადების“ სიხარულით ამაღლებული პერსონაჟი მიმართავს მარიამ ღვთისმშობელს: „შენ ჩვენთვის მზე ხარ შუადღისა, მადლით მჩქეფარე“ (10, 484).

„თვალი მივაპყროთ ახლა უკვე სიყვარულს პირველს“, ნათქვამია პოემაში, ხოლო წმინდა წერილში „ღმერთი სიყვარული“ (I იოანე, 4, 8).

ღმერთი არის „პირველი სიყვარული“ (იოანე მოციქულის გამოცხადება, 2, 4) (14, 15, 192, 492).

და ბოლოს პოემა მთავრდება სამყაროს, მზის და ვარსკვლავების, ადამიანის შემქმნელი ღმერთის აპოლოგიით: „...წადილი, ნებისყოფა ჩემი შეირხა, როგორც ბორბალი, სიყვარულით მძლავრად დაძრული, იმ სიყვარულით, რაც აბრუნებს მზეს და ვარსკვლავებს“ (10, 488).

დანტესთვის ღმერთი არის „სიყვარული, პირველი სიყვარული, უზეშთაესი სიყვარული, მარადჟამული ტრფიალის ცეცხლი... სიყვარული, რომელიც აბრუნებს მზეს და ვარსკვლავებს: „წადილი, ნებისყოფა ჩემი შეირხა, როგორც ბორბალი, სიყვარულით მძლავრად დაძრული, იმ სიყვარულით, რაც აბრუნებს მზეს და პლანეტებს“ (10, 38, 246, 303, 361, 413).

დანტეს ევლინებოდნენ წმინდა სულები, ანგელოზები, სერაფიმები, ესმოდა „სინათლის ხმა, „წმინდა ნათელის“ საუბარი (10, 442, 483).

პოეტი ხედავდა „ზეარსებათა მარადიულ თვალს“ (10, 28).

დანტემ იპოვა „ჭეშმარიტი გზა, წმინდა გზა, მართალი გზა, გზა უზეშთაესი, მზიანი გზა“, ანუ ღმერთი (10, 212, 318, 386).

„საბედისწერო ბედის ბილიკის“ გადამლახავი გალაკტიონი იყო „გაფრენილი პირველი წყების ნიაგარებით“ (ეფემერა)(15, 225).

„მისტიური ფრთით შედიოდა პოეტი „უცხო სიმსუბუქეში“, რათა იქ ეპოვა ნუგეში, თანაგრძნობა, ღვთაებრივი ნათელი (ნუგეში).

„სული გაფრენილს ედარება ფერად მიმინოს“, აცხადებდა გალაკტიონი.

„სულთან ახლოა ცისფერი შუქი მარადისობის“, ირწმუნებოდა ტერენტი გრანელი.

განსაკუთრებული იყო ამ პოეტების ინტერესი „ცათა ცაში“, „მარადისობის ლაჟვარდებში“ ამაღლებისა (იხ. დანვრილებით „მარადისობის ლაჟვარდებში“, „სულის ფრთები“ (16, 173–185).

„ზეშთა სიმაღლედ“ ასვლა შესაძლებელია სულიერი ფრთით, სულის ფრთა კი იზრდება რწმენით, საღმრთო წიგნებით (იოანე მტბვეარი, ბასილი, ეზრა).

„არეოპაგიტულ კრებულში“ „სათნოების ფრთით“ ხდება ზეცაში ამაღლება. დიონისე არეოპაგელს ანგელოსურმა ბუნებამ, ზეციურ მეცნიერებაში განსწავლულობამ მიჰმადლა ფრთა (17, 81).

„ძალუმი ფრთებით“ ყოფიერებაზე ამაღლების, „წმინდა სინათლის ზვრების მიგნების ბედნიერებაზე საუბრობდა შარლ ბოდლერი ლექსში „ამაღლება“.

ჰაერში აწეული და ღრუბლებში შეჩერებული დიდი ჩინელი ფილოსოფოსი, მოძღვარი ლაო-ძი ჩინეთის იმპერატორთან შეხვედრისას თავის საოცარ შესაძლებლობებს ავლენდა. ჰაერით გარემოსილი მიწაზე ფეხს არ აკარებდა და დასცინოდა ხელმწიფის კვერთხს, სიმდიდრეს და გამოჩინებას.

მისი ცაღ, ქარსა და ღრუბლებში ამაღლების, იანის ციური სხივებად შემოსვის უნარი ანცვიფრებდა კონფუცის (18, 45, 69).

„უხილავ ლანდების ფრთების ქროლვაზე“, „ფრთების სავსავით ზემამაღლებაზე“ აკეთებდა აქცენტს ალ. ბლოკი (მარადი დღე, 149, 190).

ტერენტი გრანელი, როგორც ორთოდოქსი ქრისტიანი, არსთაგანმრინემ ასტრალური მოგზაურობის უნარით გამოარჩია.

„ძლიერი გრძნობის დროს ხშირად უგრძნია, ხორციელ ქურჭელს რომ მოსწყვეტია და ასტრალურ სივრცეში გადასულა თითქოს. საკუთარი სულიც კი დაუნახავს, ალისფერ წრეზე ცისფერ წერტილად მბრუნავი სული.

„ზემინიერ არსებობაში ისევე ჩვეულებრივად და ბუნებრივად გრძნობდა თავს, როგორც აქ, მიწაზე, ცხადიერ მეუფებაში“, წერს ლერი ალიმონაკი (19, 113).

ტერენტი გრანელი ემიჯნებოდა მიწიერ უკეთურობებს, გამუდმებით ზეცისკენ იყურებოდა და ცდილობდა მიწაზე დაემკვიდრებინა „ცათა ცის“ სინმინდე, სინათლე.

ასტრალური მოგზაურობის უნარით მომადლებული პოეტი აცხადებდა: „მინა არ მინდა და როგორც ქრისტე, მეც ვემზადები გაფრენისათვის. ახლა შორს ელავს ცა მოწმენდილი და მიხმობს ქრისტე მე ვარსკვლავიდან“ (პოეტი პატიმარი) (20, 200).

„მინდა ფრთები და მიწიდან გასვლა და გაფრენის სურვილია უფრო“ ნათქვამია „ღამის სტრიქონებში“ (20, 255).

გაფრენით ეზიარებოდა „შორეულ იმედს“ (ცისფერი სინათლე) (21, 264), სცილდებოდა ჩვეულებრივ მოკვდავთათვის დანესებულ საზღვარს: „სული საზღვარს გადასცდება ფრენით“ (გაზაფხულის საღამო) (21, 264).

გაფრენა, „სიმორის ცეცხლი“ (ღმერთი) ანიჭებდა მიწაზე ამაღლების ძალას: „ისევ სიმორის ცეცხლი მიზიდავს, არ მინდა გული სამარეს მივცე, მე ხომ მინდოდა გასვლა მიწიდან, მე ხომ მინდოდა გაფრენა ცასკენ“ (ექსკურსია ცისკენ) (21, 30).

პოეტს თავისი სულის სამშობლოდ ესახებოდა „ლაჟვარდები ცისფერი“ (მემენტო მორი) (21, 3).

ცის და მიწის შედარებისას ყოველთვის ზენა სამყაროზე ამყარებდა იმედებს: „ცისკენ მივალ და მწყურია ზეცა, რად-

გან მინა სამარეა ჩემთვის“ (დუმილია და მარხავენ ცხედარს) (21, 33).

თუ სხეული მინაზე იყო მიჯაჭვული, სული ცისკენ ფრენდა (ისევ თეთრია სივრცე) (21, 46).

პოეტის ცამდე ამაღლების მიზანი იყო „ცისფერი ღამის“ – ღმერთის ხილვა: „...მწუხარე სახით მოვწყდი საღამოს და ახლა მივალ ცისფერ ღამისკენ“ (მე შენზე ფიქრი მაშინ მღალავდა) (21, 82).

ათეისტურ ეპოქაში ყველაფერს ფასი ეკარგებოდა და მხოლოდ უზენაესის ცა ეიმედებოდა პოეტს: „ვფიქრობ, სიცოცხლე არ ღირს, ცისკენ მიფრინავს თვალი“ (სულს მარტოობა უნდა) (21, 227).

„ღამის სტრიქონებში“ ასეთი განაცხადია: „მინდა ფრთები და მიწიდან გასვლა და გაფრენის სურვილია უფრო“ (21, 255).

„იქაური ბრწყინვალე ცით“ მოხიბლულს, ლექსები ესახებოდა გაფრენის ძალად: „მე ლექსები გამაფრენენ ცაზე, მე ლექსების სიხარული მომკლავს“ (ვარ ასეთი, ვარ ყოველთვის კენტი) (21, 201).

მიზანი საზღვარს იქით გაღწევა იყო: „სული საზღვარს გადასცდა ფრენით“ (გაზაფხულის საღამო)(21, 267).

არა საღამო, არამედ „ცისფერი ღამე“ ენატრებოდა: „მწუხარე სახით მოვწყდი საღამოს და ახლა მივალ ცისფერ დამისკენ“, აცხადებდა ლექსში „მე შენზე ფიქრი მაშინ მღალავდა“ (21, 82).

„ცისფერი ღამე“ საღვთო სახელია ტერენტი გრანელის პოეზიაში.

„ცისფერი ფიქრებით“ სავსე მიიწევდა ცისკენ (თან მზეა, თანაც დღე მიდის ასე) (21, 83).

„...მივდივარ ცისკენ, ვშორდები მიწას და გასაფრენი ფრთა გავისწორე. შორიდან ვხედავ საკუთარ აჩრდილს, შო-

რიდან ვხედავ უსაზღვროებას“, აცხადებდა ასტრალური მოგზაურობის, „ცათა ცის“ ხილვის უნარით მომადლებული (ფიქრიდან ვხედავ შორეულ მიზანს) (21, 96).

„უამინდობამ მე დამამძიმა“, განაცხადა უკეთურ დროში მოქცეულმა და „სხვა ზეცის ამინდს“ მიენდო (მიყვები გაყინულ რიყეს) (21, 112).

„მარადიულ ლაჟვარდს“ შეიგრძნობდა, „ცისფერ ქვეყანას“ ხედავდა, ზეცა იყო პოეტის იმედი.

ანუგეშებდა იმის რწმენა, რომ „ცის კალთაში“, ანუ მარადიულობაში დაიდებდა სამუდამო ბინას მისი ნააზრევი: „ჩემი ოცნება შეირხევა, როგორც ლერწამი და ცის კალთაში დაისვენებს სევდიან ძილით“ (სონეტი) (21, 153).

„მესამე გზას“, „სხვა პლანეტას“ ეძებდა ბოროტებამოძალეულ მინას განშორებული: „ცა ლაჟვარდი, დედამინა კუბო“ (21, 176).

ზეცისგან „ბედნიერ წამს“, „უმშვენიერეს დღეებს“ მოელოდა (ზეცა) (21, 164).

უზენაესის ცა შთაგონებით ავსებდა, „უვალ გზებს“ უჩვენებდა: „... ციდან ფიქრები ცვივა, წინ მიდის გზები უვალი“ (მწუხარე შუქი ჩნდება) (21, 191).

„სხვა პლანეტას“ ადევნებული ოცნება იყო ნუგეში (ცა ლაჟვარდი, დედამინა – კუბო)(21, 176).

„მარადისობის ლაჟვარდებში“ „სული გაფრინდა თეთრი მტრედივით, სხეული დარჩა ცოდვილ მინაზე“ (21, 158).

„სონეტში“ ვლინდება იმის რწმენა, რომ მისი ოცნება, ფიქრები „ცის კალთაში“ დაივანებს, ანუ მარადიული იქნება (21, 168).

გაფრენისთვის მზადმყოფი „საკუთარ აჩრდილს“, „უსაზღვროებას“ ხედავდა: „... მივდივარ ცისკენ, ვშორდები მინას და გასაფრენი ფრთა გავისწორე. შორიდან ვხედავ საკუთარ

აჩრდილს, შორიდან ვხედავ უსაზღვროებას“ (ფიქრიდან ვხედავ შორეულ მიზანს) (20, 96).

მინის უკეთურობებით დატანჯული, ზეცაზე ამყარება იმედებს: „სხვა ზეცა მპირდება ამინდს“ (მივყვები გაყინულ რიყეს) (20, 112).

ლექსში „ვიგონებ სოფელს“ პოეტი კომუნიკაციას ამყარებს ზეცის, სხვა პლანეტის სულიერთან: „...ყოველ ღამე ვსაუბრობ ვილაც მარსიანელთან“ (ვიგონებ სოფელს) (21, 58).

სხვა პლანეტების საიდუმლოებათა შეცნობით დაინტერესებული აცხადებს ერთგან: „...მარსის წიაღში შემეყვარდა მე გაქანება“ (სონეტი) (21, 260).

ცის გახსნის მომლოდინე პოეტი „ცისფერ უსაზღვროებას“ შეიგრძნობდა (არ ვესალმები ამგვარ დროებას) (21, 102).

მინის უსამართლობით გატანჯულს, „ცისფერი სამყარო“, „ცისფერი ღამე“ ეიმედებოდა: „...მივილტვი ცისფერ სამყაროსკენ. სიცოცხლე ისევ არ შეიძლება და ზეცა ცისფერ ღამეს იძლევა“ (ელვარებს ისევ მდუმარე სარკე) (21, 112).

რუსთაველთან, გალაკტიონთან ღმერთის სიმბოლოა „მზიანი ღამე“. ტერენტი გრანელმა საღვთო სახელიც ახლებური ნიუანსით გაიაზრა, მისთვის ღმერთი „ცისფერი ღამეა“, მარიამ ღვთისმშობელი – „ცისფერი და“.

პოეტი ივედრებოდა: „...ღმერთო გამაფრინე და ქრისტე მიჩვენე... ღმერთო, გამაღვიძე მე სხვა პლანეტაზე“ (ლოცვა გაფრენისთვის) (20, 130).

ტერენტი გრანელს ზეცაში, მარადისობის სავანეში ეგულებოდა თავისი მხატვრული სიტყვის ადგილი: „... ჩემი ოცნება შეირხევა, როგორც ლერწამი და ცის კალთაში დაისვენებს სევდიან ძილით“ (სონეტი) (20, 168).

„როგორც ქრისტე, ვიხედები მალა“, წერდა პოეტი „ღამის სტრიქონებში“ (20, 208).

სიკვდილის შემდეგ ქრისტეს თვალებთან შეხვედრა იყო ნუგეში: „... მე წავალ მალე... ამ ნათურების ცოფიან თვალებს ქრისტეს თვალები შეცვლიან მაშინ“ (ჩემო ზოზია, მე წავალ მალე) (21, 19).

თავის გასვენებასაც ქრისტეს, მაგრამ ღვთისმშობლის და ანგელოზების თანხლებით წარმოიდგენდა.

„უღირსი თვალის“ პარალელურად, „შორეული თვალის შუქს“ ხედავდა პოეტი და ეს ამხნევებდა (მისვლედ ქარიშხალს და უფრო ლანდებს) (21, 229).

„შემოდგომის პასტორალში“ ზეცამდე ამალღებული პოეტის თანმხლები იყვნენ ქრისტე და ანგელოზები.

ტერენტი გრანელი ხედავდა სულს, აჩრდილს, უსაზღვროებას, სიცოცხლის ბოლოს, ფლობდა სულის ფრენის, უსხეულო არსებობის საიდუმლოებას.

ყოვლისმხილველი თვალი სხვისთვის უხილავს აფიქსირებდა. ნათელმსმენი და ნათელმხილველი „ღამის სივრცეში გაბნეულ ფიქრებს“ ჭვრეტდა, უცდომლად კითხულობდა „აკაშა ქრონიკას“, მთელი პლანეტის პრობლემებს შეიგრძნობდა, როგორც ჭეშმარიტი წინასწარმეტყველი.

„ციდან ფიქრები ცვივა, წინ მიდის გზები უვალი“, აცხადებდა უხილავის მხილველი და განმცდელი (მნუხარე შუქი ჩნდება) (21, 191).

მარადისობის საუფლოში გაფრინდა პოეტის „ცისფერი სული“, გადაუფრინა პლანეტებს და ისევ ახალი ძალით აელვარდა.

ცაში გამგზავრების წინ „უცნობი სფინქსი ფრთებს“ ისწორებდა: „მივდივარ ცისკენ, ვშორდები მიწას და გასაფრენი ფრთა გავისწორე“.

„სული ციდან ჩამოდის და ცაშივ ბრუნდება“, წერდა გოეთე ლექსში „მთვარისადმი“ (22, 80-81).

„უკვდავების ცისფერ მსხარეში“ ფრენდა ტერენტი გრანელის სული, შთაგონება ანიჭებდა ფრენის ძალას, მიწიერი

სიცოცხლის ხანმოკლეობა, სხეულის გაქრობა არ აშინებდა, არა სიცოცხლეს, არა სიკვდილს, არამედ „მესამე გზას“ ეძებდა „მგლოვიარე სერაფიმი“. ეიმედებოდა ქრისტეს მიერ „განსაცდელისგან“ დახსნა და სჯეროდა, რომ სხეულის გარეშეც მარადიული იქნებოდა მისი გაბრძნობილი სული: „მე პოეზიამ მაგრძნობინა, რომ სადღაც შორს არსებობს უკვდავების ცისფერი მხარე, სადაც დაფრინავს ჩემი მწუხარე სული.

„ქარიშხლიანი ღამეა და მინდა ვიყო სხვაგან.

„პოეზიამ იცის უეცარი სიხარული, რომელიც უდრის გაფრენას.

„მე არ მინდოდა სიცოცხლე.

„არც სიკვდილი.

„მე რაღაც სხვა მსურდა

„ახლაც ვფიქრობ და მწამს მესამე მზის არსებობა, როგორც იდუმალების.

„მე ისევ ვდგავარ მარადისობის გარინდებულ საზღვართან, ვით მგლოვიარე სერაფიმი და ველი ქრისტეს ლანდს, რომელიც და მისხნის მე განსაცდელისგან.

„და მჯერა სიცოცხლე სხეულის გარეშე.

„მე მივმართავ მსოფლიოს შემდეგი სიტყვებით:

„მე მინდა გაფრენა.

„მე მინდა ყველგან ვიყო, როგორც ღმერთი.

„ჩარჩენილი ვარ ბავშვივით ამ ცოდვილ ქვეყანაზე და არ ვიცი, როგორ ამოვიღე იმ ტალახიდან, რომელსაც ეწოდება მინა.

„არა სიცოცხლე,

„არა სიკვდილი,

„არამედ რაღაც სხვა.

„ვამბობ: არ არიან სიტყვები გრძნობებისთვის... გარეთ ისევ ქარიშხალია, წვიმის წვეთები ეცემიან მინას და ისევ სიშორეზე ტირის როიალი“ (გულიდან სისხლის წვეთები) (21, 290-291).

ღვთისმეტყველები განარჩევენ „ხორციელ თვალს და „სულიერ თვალს“ (წმინდა ეპისკოფოსი ეგნატე, ბრიანჩანოვი) (9, 392).

დანტე საუბრობდა „ზეარსებათა მარადიულ თვალზე“ (10, 28).

მარკუს ავრელიუსი განასხვავებდა „ხორციელ თვალს“ და ხედვის სულ სხვა ორგანოს, რომელიც არანაკლებ ნათლად და გარკვევით ჭვრეტს“ (23, 47).

„ყველგან უფლის თვალებია, ხედავენ უკეთურებს და კეთილებს“ ნათქვამია წმინდა წერილში (იგავნი სოლომონისა, 15, 3) (14, 470).

„ხშირად მიცქერის უღირსი თვალი“ ნუხდა ტერენტი გრანელი. „უცნობი თვალის“ ცქერას „ჯავრით თრობა“ მოჰქონდა (კვირის შუადღე) (21, 50).

მაგრამ ეიმედებოდა „შუქი შორეულ თვალის“ (მივსდევ ქარიშხალს და უფრო ლანდებს) (21, 229).

„ნათურების ცოფიან თვალებს“ „ქრისტეს თვალებს“ უპირისპირებდა (ჩემო, მე წავალ მალე) (21, 19).

„ვუმზერ სამყაროს ღია თვალებით“, წერდა პოეტი (თუ ხარ წვიმისკენ ცაო ცისფერო) (21, 63).

„ღია თვალებით“ მზერა უფლის პრეროგატივაა.

„დიდგანმზრახველო და მარადმოქმედო, რომელსაც ღია გაქვს თვალები ადამის ძეთა საქციელის მიმართ, რათა მიაგო თითოეულს თავისი ქცევისა და თავისი ნამოქმედარის მიხედვით“, ნათქვამია იერემია წინასწარმეტყველთან (32, 19) (24, 156).

„უფლის თვალი ათასჯერ ნათელია მზეზე. ის ადამიანის ყველა გზას ჭვრეტს და დაფარულ ადგილებშიც აღწევს“ (სიბრძნე ზირაქისა, 23, 19) (24, 59).

ჰიმნოგრაფიაში ღმერთს ეწოდება „თვალშეუდგამი ნათელი“, დავით გურამიშვილთან – „თვალთა ნათელი“ (25, 40).

„ძლისპირნის“ მიხედვით, ქრისტე არის „ცხოვრების თვალი“, მაგრამ ღვთისშობელი – „ცხოვრების თვალის მშობელი (ძლისპირნი, 1983, 535).

გალაკტიონისთვის ღმერთი არის „მეუფება მრავალთვალი“ (აკაკი წერეთელი) (26, 81).

„უპანაშიდებში“ უფალი არის „თვალი სამყაროსი“, რომელიც არ ბინძურდება გარეგანი უნმინდურებით“.

ტერენტი გრანელი მუდმივად შეიგრძნობდა უზენაესის მზერას და ეიმედებოდა მისი ყოვლისმხილველობის: „ვერ გავექცევი მზერამოღლილს და მიზეზიანს“ (საიდუმლო მისალმება ჭლექიან სამრეკლოს“) (20, 24).

პოეტი ხედავდა „სხვისთვის უხილავ-ფარულს“, რადგან მომადლებული ჰქონდა არა ჩვეულებრივი „არამედ სულის თვალი (21, 28).

„როგორც ქრისტე, ვიხედები მალა“ წერდა „ლამის სტრიქონებში“ (21, 28).

პოეტი ხედავდა „ცისფერ ქვეყანას, უსაზღვროებას, სხვა პლანეტას, სხვა ზეცას, „მარსის ნიალს“, საუბრობდა „ვიღაც მარსიანელთან“...

დღეს, როცა მსოფლიოს წინაშე აქტიუალურად დგას მარსის ათვისების პრობლემა, გაოცებას იწვევს ქართველი პოეტის განაცხადი: „მარსის ნიალში შემეყვარდა მე გაქანება“, „ვსაუბრობ ვიღაც მარსიანელთან“...

არავის ასე ღრმად არ შეუღწევია ზეცაში, სულიერ სამყაროში...

დამონმებანი

1. Жизнь после смерти, Б. 1990
2. Рамачарака, Основы мирозерцания Индийских иегов, Петербург, 1913
3. Е. Рерих, Мозаика Агни иоги, составление Алли Тер-Акопян, в двух книгах, I, Тбилиси, 1990
4. შრიმად ბჰაგავატამი, სიმღერა მეორე, მისი ღვთაებრივი მონყალეა ა. ჩ. ბჰაკტივედანტა სვამი პრაბჰუპადა, თბ., 1992
5. ბჰაგავად-გიტა, ინდური ლოტოსი, თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო თამაზ ჩხენკელმა, „ლიტერატურის მატიანე“, თბ., 2006
6. ზვიად გამსახურდია, „ვეფხისტყაოსნის“ სახისმეტყველება“, თბ., 1991
7. რუდოლფ შტაინერი, „ჩემი ცხოვრების გზა“, თარგმანი კონსტანტინე (უმცროსი) გამსახურდიასი, „პითაგორა“, თბ., 1994
8. ნეტარი ავგუსტინე, „აღსარება“, ლათინურიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ, თბ., 1995
9. სიტყვა მართლისა სარწმუნოებისა, III, თბ., 1991
10. დანტე, „ღვთაებრივი კომედია“, თარგმანი კონსტანტინე გამსახურდიასი, „პალიტრა L“, თბ., 2012
11. პლატონი, დიდი ჰიპია, მენონი, თბ., 1979
12. ვაჟა-ფშაველა, ხუთტომეული, ტ. 3, პოეზია, „პალიტრა L“, თბ., 2011
13. ლუარა სორდია, გალაკტიონ ტაბიძის ფილოსოფიური ლირიკის საკითხები, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 1996

14. ბიბლია, თბ., 2013
15. გალაკტიონ ტაბიძე, პოეზია, „პალიტრა L“, თბ., 2014
16. ლუარა სორდია, გალაკტიონ ტაბიძე და ტერენტი გრანელი, შემოქმედებითი ნათესაობის საკითხები, „მერიდიანი“, თბ., 2005
17. არეოპაგიტული კრებული, თბ., 1982
18. ლაო-ძი, დაო დე ძინი, თარგმანი, შესავალი და განმარტებანი ლერი ალიმონაკის, „საბჭოთა საქართველი“, თბ., 1984
19. ლერი ალიმონაკი, „კვირის წირვები“, „მერანი“, თბ., 1984
20. ტერენტი გრანელი, ტ. I, ლექსები, წერილები, ჩანაწერები, „პალიტრა L“, თბ., 2012
21. ტერენტი გრანელი ორ ტომად, ტ. I, „ქართული თეატრი“, თბ., 1991
22. გოეთე, ლექსები, თარგმანი ხარიტონ ვადაშვილის, „საბჭოთა მწერალი“, თბ., 1952
23. მარკუს ავრელიუსი, „ფიქრები“, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, წინასიტყვაობა და შენიშვნები დაურთო ბაჩანა ბრეგვაძემ, „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1972
24. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, 1990
25. ტიტე მოსია, საღვთო სახისმეტყველება, ზუგდიდი, 1996
26. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული, 1977.

თავი VII. ანტიციპაციით მომადლებული ტერენტი ბრანელი

წინასწარმეტყველური სილვები

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ის, რასაც ტერენტი გრანელი სულის თვალთ ხედავდა.

„ვუმზერ სამყაროს ღია თვალებით“ (თუ ხარ წვიმისთვის 1,63), ამბობდა პოეტი და ღია თვალებით მზერა, ანუ უცდომელი მზერა მხოლოდ უფლის, წინასწარმეტყველთა, საღვთო სიბრძნით მომადლებულთა ხვედრია: „დიდგანმზრახველო და მრავალმოქმედო, რომელსაც ღია გაქვს თვალები ადამის ძეთა საქციელის მიმართ, რათა მიაგო თითოეულს თავისი საქციელისა და თავისი ნამოქმედარის მიხედვით“ (იერემია წინასწარმეტყველი, 32,19)(2,156).

ტერენტი გრანელი ხედავდა აჩრდილებს, ბრილიანტებით შემოსილ ლანდებს, ასტრალურ ორეულებს, ბედის მწვერვალს, სიცოცხლის ბოლოს, უსაზღვროებას, მარადისობას, უხილავს, გონიერ ცას ანუ ღმერთების ცას, რომელსაც ბიბლიაში „ცანი ცათანი“ ეწოდება.

პოეტი მონუსხული იყო სულიერი ზეცის ბრწყინვალეობით: „...რა ბრწყინვალეა ცა იქაური“ (ახლაც ვიგონებ) (3,57).

ცასთან „კომუნიკაციის“ უნარით მომადლებულს, მაღალი, „ბრწყინვალე ცის“ დუმილიც ესმოდა: „...მაღლა ბრწყინვალე ცის დუმილია“ (თეთრი დღეები) (1,73).

ამქვეყნიური მიეთ-მოეთისგან განრიდებულს, ცა უცნაური“ აძლევდა შთაგონებას: „ეს ჩემი ლექსი, ცა უცნაური, მორჩა, არ მესმის ქუჩის ხმაური“ (შვიდია სრული) (1,179).

ესაია წინასწარმეტყველი ხედავდა „შორეულ ქვეყანას“ (ესაია, 33,17) (2,97).

გალაკტიონ ტაბიძეს ესიზმრებოდა „რადაც წმინდა, შორი ქვეყანა“ (მე მესიზმრება) (4,97).

ტერენტი გრანელი ეძებდა ჩვეულებრივთათვის უხილავ შორეულ, მარადიულ, „ცისფერ სამყაროს“ (მე ისევ ცისფერ სამყაროს ვეძებ) (3,58), „მე ყოველთვის ვგრძნობ შორეულ და მარადიულ სამყაროსთან ახლობელ კავშირს“ (3,267).

ხედავდა ზეციურ, საღვთო ნათელს: „დგება ნათელი ისევ ზენარის“ (მე რა ვქნა) (1,202)

ხედავდა ანგელოზის ფრთებს, ანუ წმინდა, მფარველ სულს: „ჰაერში ირხევა ფრთები ანგელოზების“ (ფარული ვედრება) (1,187).

ხედავდა სულის ლანდს: „და სულის ლანდი ისევ გაჩნდება და ისევ მოვა დღე შერიგების“ (ისევ დადგება სურნელი ნისლის) (1,234).

„მემენტო მორის“ ავტორი ამჩნევდა „ცისფერ სულს“ (უცნობ საფლავთან), ხედავდა თანამედროვეთა სულს: „მე თითქოს ვხედავ და თითქოს ვუმზერ შენს სულს, ტანჯვისგან გასპეტაკებულს“, მიმართავდა აკაკი ანდრიაშვილს.

„ღმერთი არის სული და მისი თაყვანისმცემელნი თაყვანს უნდა სცემდნენ სულითა და ჭეშმარიტებით“, ნათქვამია იოანე სახარებაში (იოანე, 4,24) (5,184).

პავლე მოციქულის მიხედვით, „...უფალი სულია და სადაც უფლის სულია, იქ თავისუფლებაა“, (პავლე მოციქული, II კორინთელ, 3,17) (5,388).

ღმერთი „სულია სახიერი“, ღმერთი „სულია ჭეშმარიტებისა, რომელიც მამისაგან გამოვალს“ (პეტრე იბერი (ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი) (6,16,14,15).

ტერენტი გრანელს ეიმედებოდა უფლის სულის მოვლინება „...მოვა ცისფერი სული“ (უცნობ საფლავთან ვდგავარ) (1,130).

მორწმუნე პოეტის სულისთვის ახლობელი იყო უზენაესი ცეცხლი: „... და სულს ცეცხლისკენ მივყავარ თრთოლვით“ (ზამთრის მოახლოება) (1,138).

„შორეულ სინათლეში“, „სულის გადაღმა“ ქვრეტდა „კანდელს“ და მოსალოდნელ სიმძიმის: „სულის გადაღმა ელავს კანდელი და განსაცდელი შორეულ რიცხვის“ (შორეული სინათლე) (7,62).

ტერენტი გრანელის მზერას ანგელოზები ევლინებოდა როგორც მინაზე, ისე ზეცაში: „მე მგონი ანგელოზები დაფრინავენ როგორც მინაზე, ისე იმ შორეულ ქვეყანაში, რომელსაც ეწოდება ზეცა“ (1,267).

ანგელოზის მფარველობას შეიგრძნობდა: „გულს მფარველი ანგელოზი იცავს“ (ნელა მივალ) (1,168).

პოეტის მზერა სწვდებოდა ყოფნის დასასრულს: „შორიდან ვხედავ ყოფნის დასასრულს“ (გუშინ ამ ხესთან) (1,82).

ხედავდა სულის გაფითრებას: „ფითრდება სული მზეზე მოღლილი“ (ზამთრის მოახლოება) (3,18).

პოეტის იდეალი იყო სულში დავანებული „ცისფერი ყვავილი“ (ყვავილი საღმრთო სახელია): „და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სულიდან“ (შორეული ყვავილები) (1,162).

მისი ფიქრის საგანი იყო „ცისფერი ღამე“: „მე მაინც ვფიქრობ ცისფერ ღამეზე“ (ეხლა ჩემს ირგვლივ) (1,119).

ვფიქრობთ, „ცისფერი ღამე“ „მზიანი ღამის“ იდენტური სახეა და ღმერთის სახელია (8).

პოეტისთვის ბუნებრივი იყო საღვთო ნისლის განცდა: „...ეს წმინდა ნისლი, ეს წმინდა კვირა“ (ეს ჩემი ლექსი) (1,180).

სულით თვალი აფიქსირებდა „წმინდა შარას, წმინდა ქვებს“: „...ეს წმინდა შარა, ეს წმინდა ქვები“ (შარა) (1,166).

გზა, შარა საღვთო სახელია: „... აჰა, გზა, იარეთ მასზე, როცა მარჯვნივ ან მარცხნივ გადაუხვევთ“ (ესაია, 30,21) (2,136).

ქვა ქრისტეს პარადიგმა: „ასე ამბობს უფალი ღმერთი: აჰა, ქვა დავდები სიონზე საძირკვლად, ქვა გამონაცადი, ძვირფასი ქვაკუთხედი, მასზე მინდობილი არ აჩქარდება“ (ესაია წინასწარმეტყველი, 28,16).

შორეულის, უსაზღვროების (ღმერთის) სავანეში გაჭრილი სული ხედავდა ზეციურ მეუფეს, საკუთარ აჩრდილს ანუ სულს: „ შორიდან ვხედავ საკუთარ აჩრდილს, შორიდან ვხედავ უსაზღვროებას“ (ფიქრიდან ვხედავ შორეულ მიზანს) (1,228).

საკუთარ აჩრდილს ანუ მეორე მეს ესაუბრებოდა: „მთაზე დავდივარ და ვგრძნობ ანთებას, საკუთარ აჩრდილს ვესაუბრები“ (მძიმეა წამი) (1,93).

გულით გრძნობდა „ყრუ ბედისწერას“: „ყრუ ბედისწერა“ გეცემა გულზე“ (მძიმეა წამი) (1,92-93).

ტერენტი გრანელი ხედავდა „ფიქრის ნავებს“: „ისევ გამოჩნდნენ ფიქრის ნავები“ (მოდის ახალი ფიქრთა კრებული) (1,187).

ანგელოზური სულის პოეტი ინტუიციით ამჩნევდა სხვათა გულში დაბინავებულ მხეცს და ეს განაპირობებდა მის გაუცხოებას მტაცებელთა მასისგან: „ვარ ეხლაც კენტად, მიმზერს გულიდან მხეცი, მოვედი შენთან, მე ანგელოზი ზეცის (ვარ ეხლაც კენტად).

ტერენტი გრანელს აქვს ერთი შეხედვით უცნაური ფრაზა: „... და ღრუბლის ბავშვი ჩაივლის მზესთან“ (დადგა მაისი) (1,109).

ღრუბელი, მარიამ ღვთისმშობლის სიმბოლოა (9, 124).

„ღრუბლის ბავშვი“ არის ქრისტე, მზე-მამალღმერთი.

უზენაესთან სულიერ კავშირზე მიმანიშნებელი ფრაზაა: „ეხლა შორის ელავს ცა მონმენდილი და მიხმობს ქრისტე მე ვარსკვლავიდან“ (პოეტი პატიმარი) (1,35).

პოეტის ღვთიურ სულს შეგვავარძობინებს შემდეგი ფრაზა: „სულთან ახლა ცისფერი შუქი მარადისობის“ (მარადისობის ლაჟვარდები) (1,68).

მარადისობა, მარადისობის მამა „ღმერთის სახელია (ესაია წინასწარმეტყველი, 9,5)

შუქი უფლის პარადიგმაა დავით წინასწარმეტყველის ფსალმუნში: „რადგან შენთან არს წყარო სიცოცხლისა, შენი შუქით ვხედავთ სინათლეს“ (ფს. 35,10).

„...იხენი ჩემი სული სიკვდილისაგან, აგერ, ჩემი ფეხი ნაბორძიკებისაგან, რათა ვიარო ღმერთის წინაშე სიცოცხლის შუქით“ (ფს. 56,14).

პოეტის სულს მარადისობის შუქი, ვარდის (საღვთო სახელია) შუქი აბრწყინებდა: „თეთრი შუქი ინთება ჩემი სულის და ვარდის“ (შეშლილი ცრემლები).

„ღმერთო, სიცოცხლის შუქი მაღირსე“, ევედრებოდა უფალს ძე ღმერთის სხივით გაბრწყინებას.

ასევე ელოდა პოეტი ღმერთს – სასწაულს: „ახლა სასწაულს მხოლოდ მე ველი“ (ვერ გიღალატე) (1,72).

ტერენტი გრანელს ენუგეშებოდა „ღმერთი სასწაულის მოქმედი“ (ფს. 76,15).

ეიმედებოდა „საოცრება“: „...საოცრება მოგელის შენ, ტერენტი გრანელი“ (მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე).

„უცნობი სფინქსი“ იდგა „საოცრების კარებთან“, მოელოდა „საოცრებას“ (ცისფერი სიმორე, 1,40).

საოცრება და კარი საღვთო სახელებია: „უფალი... გაიხსენეთ მისი ნამოქმედარი სასწაულები, საოცრებანი და სამართალნი მისთა ბაგეთა“ (ფს. 104,5).

„კვლავ უთხრა იესომ: „ჭეშმარიტად გეუბნებით თქვენ: მე ვარ კარი ცხოვართა“ (იოანე, 20,7).

ტერენტი გრანელი ფიქრობდა „შორეულ ხეზე“, „ძვირფას ხეზე“ (ხე საღვთო სახელია), უმზერდა უსაზღვროებას, მარადისობას (უსაზღვროება, მარადისობა საღვთო სახელე-ბია).

სიზმარი შეიძლება იყო წინასწარმეტყველური.

ძალზე ხშირად გვხვდება ტერენტი გრანელის ლექსებში სიზმარი, არა მარტო როგორც განცდილის დაფიქსირება, არამედ მოსალოდნელი მოვლენების წინასწარი ჭვრეტა.

სიზმრით გვამცნობს პოეტი სულში უფლის ჩასახლე-ბას, რაც უფალ გზებზე სვლის, თავისუფლების, ზნეობრივი ამაღლების, მშვენიერებასთან ზიარების მომასწავებელია: „თითქოს ვიყავი ათი წლის ბავშვი, თითქოს ვიყავი ბავ-შვი–უფალი. არ ქროდა ქარი და უცხო ბაღში მე მივდიოდი თავისუფალი. თითქოს მესმოდა ყორნის ჩხავილი, წინ იშლე-ბოდა გზები უფალი. ხელში მეკავა თეთრი ყვავილი და მივდი-ოდი თავისუფალი“ (სიზმარი) (7,132).

ახალი აღთქმის მიხედვით, თავისუფალი მხოლოდ უფ-ლის მონაა: „...უფალში მონოდებული მონა უფლის თავისუ-ფალია, ასევე მონოდებული თავისუფალიც ქრისტეს მონა“ (პავლე მოციქული, I კორინთელთა, 7,22).

პოეტი გრძნობდა მარადიულ ცას: „მე ოცნებით მოვ-შორდები მიწას, გული იგრძნობს მარადიულ ლაყვარდს“ (მა-რადისობის ლაყვარდები) (3,32).

მომავალში მოსალოდნელ მოვლენებს შეიგრძნობდა ინ-ტუიციურად: „სულის გადაღმა ელავს კანდელი და განსაცდე-ლი შორეულ რიცხვის“(შორეული სინათლე) (3,156).

მთელი სამყაროს მოვლენები ფიქსირდებოდა უკიდვეგა-ნო სულში: „მე ხომ ვიგრძენი მთელი სამყარო“ (ჩემი ბედი) (1,217)

განსაკუთრებული სიახლოვე ჰქონდა მის სულს შორეულთან, მარადიულთან: „მე ყოველთვის ვგრძნობ შორეულ და მარადიულ სამყაროსთან ახლობელ კავშირს“ (1,267).

პოეტი ირწმუნებოდა: „ვგრძნობ მსოფლიოს და უსაზღვროს ვეტრფი“ (სამშობლოს) (1,94).

„მემენტო მორის“ ავტორი იყო „შორი გზით“ (ლმერთის გზით) მავალი, შორი პლანეტების განმცდელი: „ნახევარია ორის, მიდის ჩემი გზა სწორი. ნახევარია ორის, მიპყრობს პლანეტა შორი“ (ნახევარია ორის) (1, 172).

ტერენტი გრანელს აინტერესებდა „სულის მხარე“ (გუშინ ამ ხესთან) (1,82).

ბედისწერის ხაზები კვეთდნენ მის გონიერ გულს: „ყრუ ბედისწერა გეცემა გულზე“ (მძიმეა წამი) (1,92-93).

„უცნობ სფინქსად“ მოვლენილ პოეტს აწამებდა ყველგანმყოფობის, მთელი მსოფლიოს გულისგულში ჭვრეტის, საკაცობრიო ტკივილების დაამების სურვილი: „ახლა მთვარიანი ღამეა და მწვავს სურვილები, ერთი და იმავე დროს, სწორედ ახალ მინდა ვიყო ყველგან, მინდა მთელი მსოფლიო გადაიშალოს ჩემს წინ, როგორც ერთი ნაჭერი მიწა, აქედან ვუმზერდე პარიზში მიმავალ ადამიანს. მინდა ხელში მეკავოს მთელი მსოფლიო, როგორც ბურთი“ (ტერენტი გრანელის დღიურები).

გონით გულში მიმდინარე პროცესებს ჭვრეტდა: „შენ ჩემო თავო, გრძნობ გულის ანთებას“ (წვიმიანი დღე) (1,94).

ცისფერ უსაზღვროებასთან იყო დაკავშირებული, მაგრამ სულის ყვავილს, მიმიზებს (ლმერთის სიმბოლოებია) გრიგალი ემუქრებოდა და დროის ავბედითობას თრობით, ღვინით გაუზრბოდა გალაკტიონივით: „არ ვესალმები ამგვარ დროებას, გრიგალი არხევს სულის მიმიზებს, ახლაც ვგრძნობ ცისფერ უსაზღვროებას და თანაც ვფიქრობ ნითელ ღვინოზე“ (არ ვესალმები ამგვარ დროებას) (1,102).

იდუმალი მაინც არ ტოვებდა და მიწიურ უკეთურობებს ავიწყებდა: „და ის ყოველთვის იდუმალია, რაც ჩემში იწვევს აღფრთოვანებას“ (მას შემდეგ) (1,106).

მის გულს ემშობლიურებოდა ფასდაუდებელი იაგუნდე-ბი: გულს რად უღირდა იაგუნდები“ (დაბრუნება ნავთლული-დან) (1,116).

იაგუნდი მარიამის სახელია (9,124).

ზეციური ნამები უამებდა გულის წყლულებს: „და ვგრძნობ ზეციურ ნამებს“ (ვაკიდან) (1,25-26).

ზეციური ვარსკვლავი (სალმრთო სახელი) ანათებდა გულს იმედებით: „ღამეა, ცაზე ვარსკვლავი ერთი მიღვიძებს გულში სხვანაირ იმედს“ (1,26).

უბედობას თრგუნავდა უხილავზე ფიქრით: „ბედს გავურბოდი და გული გავხსენ და ვსაუბრობდით ჩვენ, უხილავ-ზე“ (ბედს გავურბოდი) (1,53).

ტერენტი გრანელის პოეზიის წინასწარმეტყველურ ხასიათზე მიუთითებენ მისი შემოქმედების მკვლევარები.

„წუთისოფლის მიზეზ-შედეგობრივ ბორბალზე მბრუნავ-მა“ ტ. გრანელმა ზუსტად „გამოთვალა“ თავისი ხვედრი, და-სასრულს რომ უახლოვდებოდა. კარგად უწყოდა, საით მიჰქანებდა დროის უღმობელი, მაგრამ კანონზომიერი ქროლვა: „მე რა მომელის, არ ვიცი განა? ვიცი, სად მიჰქერის დღეთა კრებული“... მის არსებაში ხომ ჩასახვამდე ლივლივებდა ბედისწერის ტბა. სიყრმიდანვე ცნობისწადილით უმზერდა ამ ტბის შფოთვის, უსმენდა მის იდუმალ ჟღერას და გულდას-მით სწავლობდა მის აქაფებულ და უდაბურ სანაპიროებს... მთელი თავისი ცხოვრება წინასწარ ამოეკითხა ამ ხილულ, მაგრამ არარსებულ პერგამენტზე, „წერს ლერი ალიმონაკი (11,88) „წინახილვის შეგრძნება, ცნობიერ და არაცნობიერ თვითშემეცნებათა ერთობლიობის შედეგი... საშუალებას აძლევდა განეჭვრიტა თავისი მომავალი ბედისწერა“... ამ წინა-

ხილვით ძალუდდა „სხვათა ფიქრების წვდომა, დროისა და სივრცის მოახლოება“ (იქვე, გვ. 136).

საფრანგეთში მოღვაწე ქართველი დავით თოთიბაძე, რომელმაც ფრანგულად თარგმნა ტერენტი გრანელის ლექსები წერს: „ტერენტი გრანელმა „გადალახა ადამიანური განზომილება, რომ შემოქმედის სიტყვით შთაგონებული წინასწარმეტყველი გამხდარიყო. მას ჰქონდა წინათგონობა უმაღლესი რეალობის, უსასრულობის. ის გადასცემს სხვებს წინასწარ ცოდნას სხვა სამყაროს შესახებ, რომლისკენაც წაიყვანს კარგი მოძღვარივით. პოეტი ... არის ნიშანი, შეტყობინება რჩეული არხების, გამორჩეული ბედისწერის“ (12,46).

დამონებანი

1. ტერენტი გრანელი, ტ. I, თბ., 1990
2. ბიბლია ორ წიგნად, წიგნი II, 1990
3. ტერენტი განელი, ასი ლექსი, თბ., 2005
4. გალაკტიონ ტაბიძე, რჩეული, 1977
5. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, 1992
6. პეტრე იბერი (ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი) შრომები, თბ., 1961
7. ცისფერი სიშორე, თბ., 1997
8. ტიტე მოსია, ოქსიმორონი „მზიანი ღამის“ პრობლემატიკა, თბ., 1999
9. ტიტე მოსია, საღვთისმშობლო სახისმეტყველება, 1995
10. კარლ გუსტავ იუნგი, ანალიზური ფსიქოლოგიის საფუძვლები, სიზმრები, თბ., 1995
11. ლერი ალიმონიკი, კვირის წირვები, თბ., 1984
12. დავით თოთიბაძე, ტერენტი გრანელი (ხელნაწერი).

სიკვდილის აჩრდილების გამოცხადება

ათეისტურ საზოგადოებას, რომელიც მიწას, ნივთს, მატერიას აიდეალებდა და სულის უკვდავება არ სწამდა, არ შეეძლო გაეგო ტერენტის განაცხადი: „... ისევ ვეძებ მარადიულ ყოფას, სიკვდილია სიცოცხლეზე მეტი“ (გული მტკივა და ოცნებას მივსდევ) (1,144).

პოეტი იზიარებდა მოსაზრებას, რომლის მიხედვითაც, ადამიანისთვის სანუთრო, მინა დროებითი, ხანმოკლე სამყოფელია, ხოლო წმინდა სული თავის მარადიულ სახლს–ღმერთის სავანეს უბრუნდება გარდაცვალების შემდეგ და როცა სული ტოვებს თავის ხორციელ გარსს, მარადისობაში ივანებს. სულის განთავისუფლებისა და ზეცაში დამკვიდრებისთვის, აუცილებელია ხორციელი განწმენდა, ცოდვების მონანიება.

პოეტი ხედავდა „მიცვალებულ დედას“ (სიზმარი), „დედის აჩრდილი“ დებს და მამას აბარებდა (დაბრუნება სოფელში) (2,95). დედის აჩრდილი ელოდა გზაში (ჩემო ზოზია, მე წავალ მალე) (2,92,99).

ტერენტი გრანელმა იწინასწარმეტყველა თავისი გარდაცვალების წელი, თვე და რიცხვის განსაზღვრაში ხუთი დღით შეცდა(3,4).

სიკვდილის შემდეგაც პოეტს ისევ „ცისფერი ზეცის“ „განაჩენი“, თბილისის მიწაში დასაფლავების ეიმედებოდა: „ქარი ატირდა მზესთან, ცისფერი ზეცა მიგლოვს. მე, გაფითრებულ პოეტს, თბილისის მიწა მიხმობს“.

იწინასწარმეტყველა თბილისში დასაფლავება: „მალე მოგკვდები და ვიცი, გულზე რომ დამაყრიან თბილისის მიწას“.

„ო, როგორ მორბის ლანდი სიკვდილის“, „ვხედავ სიკვდილის ყვითელ მანტიას“ – ასე შინაურით დაიახლოვა პოეტმა გარდუვალთან შეხვედრა.

სიკვდილსაც სიცოცხლეში განიცდიდა: „სიკვდილს განვიცდი და მოდის მთვარე და თითქმის ვიცი, რა ხდება გარეთ“ (1,82).

„შორედან ვხედავ ყოფნის დასასრულს“ (გუშინ ამ ხესთან), გვაუწყა ნათელხილვის უნარით მომადლებულმა.

სიკვდილი არ აფრთხობდა, რადგან გაშინაურებული ჰყავდა: „...დამეძებს გარეთ, ვერ მოვიცილე, სალამი ქარებს, სიკვდილს, სიცივეს“ (მისალმება ზამთრისადმი) (4,95).

სიკვდილის განცდა გაგვიცნობიერა ლექსში „გადარჩება?“ „... ჩემს გარშემო ბურია, ჩემს გარშემო ნისლია, მოჩვენება შემოდის ღია თვალთა გუგებში“ (4,34).

თავისი სიკვდილიც ქვეყნის უსამართლობის ქრილში მოიაზრა: „მე ვსტირი ქვეყნის უკუღმართობას და ჩემს დაღუპვას აუცილებელს“.

იქნებ მის ლექსებში პეტრე-პავლეს სასაფლაოს ხსენებაც არ იყო შემთხვევითი, სადაც მისი სამარე გაითხარა. მინიატურაში „სიკვდილის შემდეგ“ წინასწარმეტყველებდა: „...ჩემი კუბო იქნება სადა და პროცესია უცრემლო.

მე დამასაფლავებენ შუადღის ორ საათზე თბილისის ახლო.

მხოლოდ ცხედართან მდგომ პოეტებს მოაგონდებათ ჩემ დანისლულ ლექსებიდან: სტრიქონები.

ჩემს საფლავს დადგება მზე შორეულ რიცხვის...“ (4,375).

პროფესორი სერგი ქილაია წერდა: „გასაოცარი წინაგრძნობა ჰქონია გრანელს. მისი გასვენებისას ყველაფერი ისე იყო, როგორც აღწერილი აქვს პოეტს. ოღონდ ზამთრის ნაცვლად შემოდგომა იყო და შემოდგომის ეს წვიმიანი დღე უფრო გულის დამალონებლად გვაგონებდა გრანელის წინასწარმეტყველურ სიტყვებს მისი მინიატურიდან „სიკვდილის შემდეგ“ (5,223).

ლაღო გუდიაშვილი წინასწარმეტყველურს უწოდებს ტერენტის ლექსს ნიკო ფიროსმანზე: „სულ ახალი ჩამოსული

იყო ტერენტი თბილისში, ფიროსმანზე რომ სონეტი დაბეჭდა. საკვირველია, პროვინციიდან სულ ახლახან ჩამოსულმა, თბილისის კოლორიტს ხეირიანად რომ არ იცნობდა, რა საოცარი მისტიკური ხილვით იხილა ფიროსმანის ბედისწერის ტრაგედია, რომელიც მისივე ტრაგიკული ხვედრის თვითხილვაც იყო“ (5, 57-59).

უჩვეულო იყო მისი საფლავის ბედიც. ფიროსმანივით, მის საფლავსაც დაკარგვა ემუქრებოდა, რომ არა პოეტის მეგობრის-კონსტანტინე გაჩეჩილაძისა და მამა შიო თურქაძის (პეტრე-პავლეს სასაფლაოს მოძღვრის) ძალისხმევა.

დიდი მცდელობის შემდეგ გადაწყდა ტ. გრანელის ნეშტის გადასვენება დიდუბის პანთეონში, მაგრამ ეს ხდებოდა მოშურნეთა, ხელმოცარულთა, გულგრილთა მიერ ხელის შეშლის ფონზე. პეტრე პავლეზე ტერენტის სამარე გათხარეს, მაგრამ უამინდობის გამო გადასვენებას არ ჩქარობდნენ და ღია, პირდაღებული საფლავი, მისი მომლოდინე პოეტის გარეშე, ღრუბლიან ცას შესცქეროდა. გვაგონდება პოეტის ადრეული განაცხადი: „მკვდარი ვიყავი და უგრძნობელი, ღია სამარე ჩემს გულს უცდიდა“ (მიცვალებულის დღიურიდან) (1, 294).

ელიზბარ ზედგინიძე წერს: „ტერენტი გრანელმა თავისი მომავალი თავისი პოეზიით წინასწარ განჭვრიტა, თანაც სწორად და უტყუარად. ამას ადასტურებს მისი უიღბლო სიცოცხლე და უკანასკნელი გზა, რომელიც გაიარა პეტრე-პავლეს სასაფლაომდე პატარა სენაკიდან უცნობ საფლავთა მრავალ ბორცვსა და ძეგლებს შორის უკვე გამზადებულ სამარემდე, როგორც წუთისოფლის უცხო მგზავრი, მარტო მოსიარულე და მარტო დარდით აღსავსე უდაბნოში ტერენტისათვის უდაბნოდ ქცეულ თბილისში.

მხოლოდ, რამდენიმე მწერალმა მიაცილა პოეტი სამარემდე“ (5,202).

მორგიდან ტერენტი გრანელის გამოსასვენებლად მისულან: გალაკტიონი, პაოლო იაშვილი, მიხეილ ჯავახიშვილი, ლევან მეტრეველი, გერონტი ქიქოძე, ტიცვიან ტაბიძე, ვალერიან გაფრინდაშვილი, კონსტანტინე ჭიჭინაძე, იროდიონ ქავუარაძე, პლატონ კეშელავა, ალექსანდრე წერეთელი, სიმონ ყაუხჩიშვილი. ჭირისუფალთაგან არავინ ყოფილა (5,54-55).

ცნობილია, რომ ცოდვილი ადამიანის სულს ეშმაკი ეპატრონება, წმინდა პიროვნებისას – ანგელოზი. ტერენტის გრანელს თავის კუბოსთან სერაფიმები და ღვთისმშობელი ელანდებოდა: „...და ეცემოდნენ სადღაც წვიმები შორეულ ღრუბლის სანაპიროდან. კუბოსთან იდგნენ სერაფიმები და ღვთისმშობელი ჩემზე ტიროდა“ (მიცვალებულის დღიურიდან) (1,294).

ანგელოზები და ქრისტე ესახებოდა იმქვეყნად მიმავალ პოეტს წინამძღვრად: „... „მიმასვენებდნენ ანგელოზები და კუბოს ქრისტე წინ მიუძღოდა“ (1,294-296).

მიღმურ სამყაროში გამგზავრებისას სამოთხე ეიმედებოდა: „გლოვის ზარებით გამაქანებს თეთრი კარეტა და ჩემი სული სამოთხეში მივა გოდებით“(ლოცვა მთვარესთან) (4,156).

ამ რწმენის საფუძველი იყო წმინდა ცხოვრება: „ძვირფასო, მხოლოდ მე დავრჩი წმინდა და სხვებმა სული ფულზე გაყიდა“.

ტერენტი გრანელი იზიარებდა გარდასხეულების თეორიას. მას სჯეროდა „სიცოცხლე სხეულის გარეშე“, „მესამე გზის“ არსებობა, სულის ღვიძილი ხორცის დატოვების შემდეგაც და ამბობდა: „და უმძაფრესი ღონის ქარიშხალია დღემდე, გამომელვიძა, მგონი, გარდაცვალების შემდეგ (გამოლვიძება გარდაცვალების შემდეგ) (5,107).

როგორც სიცოცხლეში, სიკვდილის შემდეგაც პლანეტასავით სულის ანთების, სულის მარადიულობის იმედი არ ტოვებდა: „სული ჩქარია მრავალ სირბილით და ვიცი, ისევ

რომ ავენთები, როგორც სიცოცხლე, როგორც სიკვდილი, როგორც სიშორე და პლანეტები“ (პოეზია) (2,28).

არც ეს რწმენა გასცუდება პოეტს: „...მოვა ოდესმე ვინმე ტანჯული და ჩემს საფლავთან ის დაფიქრდება“ (უმიზნო ხეტიალი) (2,88).

თავისი საფლავის მარადიულობა ასე მიგნებულად გადმოსცა პოეტმა: „ჩემს საფლავს დაადგება მზე შორეულ რიცვის „ (სიკვდილის შემდეგ,) (2,108-110).

ტერენტი გრანელმა იწინასწარმეტყველა თბილისში დასაფლავება: „მალე მოვკვდები და ვიცი, გულზე რომ დამაყრიან თბილისის მინას“.

პოეტმა იწინასწარმეტყველა თავისი გარდაცვალების დრო, უცრემლო, უცერემონიო დასაფლავება, გამცილებელთა მცირერიცხოვანება („სიკვდილის შემდეგ“).

იქნებ მის ლექსებში პეტრე-პავლეს სასაფლაოს ხსენებაც არ იყო შემთხვევითი, სადაც მისი სამარე გაითხარა.

დამონშებანი

1. ცისფერი სიშორე, თბ., 1998
2. ტერენტი გრანელი, ასი ლექსი, თბ., 2005
3. გივი ცქიტიშვილი, ტერენტი გრანელმა საკუთარი სიკვდილი თითქმის ზუსტად იწინასწარმეტყველა, გაზ. „ვერსია“ 2001, 5-11 ნომბერი
4. ტერენტი გრანელი, ტ. I, თბ. 1991
5. ჩემი ცხოვრება მხოლოდ ლექსია, თბ. 1984

ღმერთისკენ მიზრუნვის და საქართველოს დამოუკიდებლობის წინასწარმეტყველება

ათეისტურ ეპოქაში ბევრმა მედროვემ მიჰყიდა ეშმაკს სული. ისინი არათუ არ ებრძოდნენ ბოროტებას, მასთან სისხლით სდებდნენ ხელშეკრულებას და შავის თეთრად წარმოჩენაში ეჯიბრებოდნენ ერთმანეთს, რადგან ხელისუფლებისაგან ბოძებული ხალათით იყვნენ სტიმულირებულნი.

ტერენტი გრანელი ეპოქალური სიავის მხილებით არის ცნობილი. მისი ტრაგიზმის წყარო ღმერთის უარყოფა და ანტიქრისტეს აღზევება იყო. ეზოპეს ენით, დაშიფრული მეტყველებით მიგვანიშნებდა რწმენისუარმყოფელი ეპოქის ტრაგედიამ: „ეს ყვავილები ვინ აურია, და ქარიშხალთან ვარდის რტოები, შორეული ყვავილები ხმებიან, გრიგალი არხევს სულის მიმოზებს, ღუნავს ქარები ალვას, და მიკავია დამჭკნარი ია, ახლოს არ დარჩა ვარდი არცერთი და გლოვა კრთოდა ბედის წყაროდან, ზამთრის ვარდები დაიმსხვრევა ბალის კარებთან, გრიგალი მისდევს ოცნების ხომალდს, შენთვის მზე ჩაქრა, შენთვის ქარია, და ღამის ჩრდილმა დღის შუქი მოსპო, ქრება ის უმანკო და შუქი ნუგეშის, ღამე თანდათან შუქს იპარავდა, ახლა ეს შუქი აღარ ინთება, ჩემი თეთრი იმედი დაიკარგა ოდესლაც, ეს შორეული იმედიც ჩაქრა, იმედი არ ჩანს, ქარმა დარეკა, ისევ მიცქერის მთა გადამწვარი, დადის დემონი მთვარის და ავი ბედისწერა, მიპყრობს იისფერ თვალის ასე ულონო მზერა, და ჩემი სანთელიც ჩაქრა, ეს ცა შიშველი ვინ მოგვიტანა, შავი წირვები ატირდება წითელ წარმაში...“

ტერენტი გრანელი ებრძოდა საშინელ დროს, გრიგალებს, ღამესთან იდგა, როგორც ქანდაკება“, რწმენის, სიკეთის ფლუიდებს ავრცელებდა თავისი ლექსებით და არ ტოვებდა ღმერთთან შერიგების, ლაზარეს აღდგომის, „დიდი დღის“ (ღმერთის) მოვლინების, სინმინდის, ქართველი ერის გადარჩენის რწმენა: „მაგრამ ლაზარე აღდგება მკვდრეთით, აღდგება როგორც ღვთის სიყვარული“.

პოეტს ანამებდა განშორება ღმერთისგან, მაგრამ სჯე-
როდა მომავალში ადამიანის განწმენდა და უზენაესთან შერი-
გება: „... და სულის ლანდი ისევ გაჩნდება და ისევ მოვა დღე
შერიგების“ (ისევ დადგება სურნელი კვირის).

ღვთისმეტყველებაში „შერიგება“ რელიგიური შინაარსი-
სა და იგულისხმება ადამიანის შერიგება ღმერთთან, ადამია-
ნის მიბრუნება სარწმუნოებისკან, რასაც ბიბლიაში დიდი ად-
გილი უჭირავს.

მალაქია წინასწარმეტყველი საუბრობდა მამებისა და
შვილების შერიგებაზე ღმერთთან (მალაქია წინასწარმეტყვე-
ლი 3,24).

პავლე მოციქული შეგვახსენებს „შერიგების მსახურე-
ბას“ (II კორინთელთა, 5, 18), „შერიგების სიტყვას“ (II კორინ-
თელთა, 5, 19), ღმერთთან შერიგებას: „... ქრისტეს სახელით
გთხოვთ: „შეურიგდით ღმერთს“ (II კორინთელთა, 5, 20).

ტერენტი გრანელის სული „ცისფერი ყვავილის“ (ღმერ-
თის) სავანე იყო: „და ცისფერი ყვავილი გამოჩნდება სული-
დან“ (შორეული ყვავილები).

სულის თვალთ ქვრეტდა „წმინდა შარას, წმინდა
ქვებს“ (შარა).

გზა, შარა საღვთო სახელია: „აჰა, გზა, იარეთ მასზე,
როცა მარჯვნივ ან მარცხნივ გადაუხვევთ“ (ესაია წინასწარ-
მეტყველი, 30,21).

ქვა ქრისტეს პარადიგმაა: „ასე ამბობს უფალი ღმერთი:
აჰა, ქვა დავდევნი სიონზე საძირკველად, ქვა გამონაცადი,
ძვირფასი ქვაკუთხედი, მასზე მინდობილი არ აჩქარდება“
(ესაია წინასწარმეტყველი, 28, 16).

პოეტმა იწინასწარმეტყველა ქართველი ხალხის მიბრუ-
ნება ქრისტიანობისკენ, რელიგიური გრძნობის მარადიულობა:
„ვიცი, ეს გრძნობა არ მოისპობა“ (პოეზია).

ტერენტი გრანელმა ზედმიწევნით კარგად იცოდა ბიბ-
ლია და „დიდი დღის“ დადგომის (ცოდვილთა განკითხვისა და

მართალთა გაბრწყინების) იმედით ცხოვრობდა: „მოდოდა დღე დიდი, ქარი ცოტაოდენი“.

ამავე დროს, მოსვენებას უკარგავდა ტოტალური კატაკლიზმები, პლანეტარული მასშტაბის სულიერი ავდრის მოლოდინი: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის“.

აპოკალიფსის საიდუმლოებაში ჩახედული, მეექვსე ბეჭდის მოხსნასა და კაცობრიობის გარდუვალ ურვა-ტკივილებსაც ხედავდა: „მიდის ეს ხანა, მიდის ეს ფიქრი და ეს ქვეყანა დარდისკენ მიჰქრის“.

უცდომელი ინტუიციით გამორჩეულმა, რამდენიმე ათეული წლით ადრე განჭვრიტა ქართველი ერის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვება. იგი თვალეგაბრწყინებული“ ეუბნებოდა ალ. სიგუას: ესენი (გულისხმობდა სერგო ორჯონიკიძეს, ლევან ლოლობერიძეს და მათ მიმდევრებს– ლ.ს.) საქართველოს ვერ დააჩოქებენ. მოვა ჩვენი დროც და საქართველო ისევ თავისუფალი ეიქნება“ (ალ. სიგუა, მოგონება ტერენტი გრანელზე, „ცისფერი სიშორე“, 1997, გვ. 416).

საკუთარი მომავლის განჭვრეტა

ტერენტი გრანელის პოეზიაში გამოვლენილია საკუთარი პოეტური უკვდავების უეჭველი რწმენა და, შეიძლება ითქვას, ეს წინასწარჭვრეტა ზედმინევნით ახდა.

პოეტისთვის ლექსი „გული და სისხლი“ იყო, რაც არწმუნებდა თავისი „წმინდა სახელის“ მარადიულობაში: „ჩემი წმინდა სახელი პოეზიას დარჩება, ჩემი გული და სისხლი ეს მემენტის მორია, მე ძლიერი ტალანტი, ზეციური არსება, ჩემი ნაზი სამშობლო – ლაჟვარდები ცისფერი“ (მემენტო მორი) (1,122).

საკუთარი სულის ნათებას ხედავდა სიცოცხლისა და სიკვდილის მიღმა, შორეულ პლანეტებში: „სული ჩქარია მრავალი სირბილით და კაცი, ისევ რომ ავენთები, – როგორც სიცოცხლე, როგორც სიკვდილი, როგორც სიშორე და პლანეტები“ (პოეზია) (2,28).

პირველობაზე ფიქრსაც მომავლის უცდომელი განჭვრეტის უნარი კარნახობდა: „არ უნდა ფიქრი–პირველი მე ვარ, მე, პოეზიის უმანკო მსხვერპლი“ (შენსკენ მოჭქრიან ეს ჩემი გზები) (1,48).

პოეტი გრძნობდა „გრიგალის“ ძახილს, ნამების მიზეზს და ამქვეყნიდან წასვლის შემდეგ მოსულ დიდებას უტყუარი ალლოთი ხედავდა: „მე წავალ სხვანაირ სახით, ჩემს წასვლას დიდება მოსდევს. დაო, ვგრძნობ გრიგალის ძახილს, დაო, ვგრძნობ ნამების მიზეზს“ (დათოვლილი სანთელი) (1,64).

გარიყულს, შერისხულს, ავადმყოფს, ჭორების ბადეში მოქცეულს, იობივით ნანამებს მხოლოდ ქრისტეს გამოცხადება ეიმედებოდა და მისი სიდიადის დანახვისთვის დაბრმავებულთ, გამკილავთ მაინც ამართლებდა: „ახლა იქნებ ჭორებიც მომედება ტალახად: მე ხომ ბედმა გამრიყა, თანაც მტანჯავს ციება. ახლა ჩემში ძნელია გენიოსის დანახვა, ახლა ჩემი გაკილვა ყველას ეპატიება“ (დაბრუნება სოფელში) (1,74).

არც მაშინ ცდებოდა, როცა მომავლის დიდი განკითხვის, გადარჩენის შესახებ საუბრობდა: „მხოლოდ პოეტის, ჩემი და სხვათა, დარჩება ლექსი, გულით ნაწერი. და როგორც გემი, დგას, ქარიშხალთან ეს ათასცხრაას ოცდარვა წელი“ (დღე) (1,90).

ათეისტურ ეპოქაში ტენდენციური ხელისუფლება და შეზღუდული კრიტიკა არ ცნობდა ტერენტი გრანელის ღირსებებს, მათთვის მიუღებელი იყო რელიგიური პოეზია, ტერენტი გრანელი კი მომავლის იმედით ცხოვრობდა: „ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების“ (2,50).

ტერენტი გრანელმა იცოდა თავისი უგულებელყოფის მიზეზები, სჯეროდა, რომ ხალხი ისევ მოუბრუნდებოდა რწმენას და მაშინ სხვა თვალთ შებედადნენ მის ქრისტიანულ სიტყვას, მაგრამ არ სურდა ხელოვნურად დაეჩქარებინა ეს პროცესი.

ვლადიმერ მაიაკოვსკი ტერენტი გრანელს ლექსების თარგმნის მიზნით ეწვია, მაგრამ „მემენტო მორის“ ავტორი ამ წინადადებას სრული სიდინჯით შეხვდა, თან ის მიზეზებიც ჩამოთვალა, რის გამოც მას თანამედროვე ოფიციალური კრიტიკა უგულებელყოფდა, თავისი პოეზიის ღირსეული შეფასების დროდ ის მხოლოდ მომავალს იგულებდა.

„ჩემს ლექსებში არ ჩანს ნითელი აგიტაცია – პროპაგანდა, ანუ უკაცრავად, ცხოველური აღტყინება, ბიოლოგიური პათოსი, არც და ვერც იქნება, გამორიცხულია. ჩემს ლექსებში სულიწმინდის მადლია განფენილი. სტრიქონებში ღვთისმშობლისა და მაცხოვრის ხატებია ჩანსული, მისტიური ხედვითაა გაცნობიერებული ღვთისმშობლის წილხვედრი ქვეყნის წარსული და მომავალი, ღვთიური სულის განკაცებისა და ადამიანის უკვდავი სულის განღმრთობის საფეხურები... არამცთუ მთარგმნელი, არამედ წამკითხავიც (შემგრძნობი, გამგები) მისტი უნდა იყოს, უფრო მეტიც, განდობილი... ასე რომ... მარადისობას – პოეზიას არ ეჩქარება... პოეტებიც ნუ ავჩქარდებით. ოდესღაც, როცა „ჩემს საფლავს დაადგება მზე შორეულ რიცხვის“ და სულიერება აღორძინდება, „ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების“ (1, 412).

ტერენტი გრანელისთვის პოეზია „სულის ისტორია“ იყო, „ტანჯული სულის ტკივილი“, რომელიც მეოცე საუკუნეს უნდა გასცილებოდა, ასე სწამდა „მემენტო მორის“ ავტორს: „ამ საუკუნეს ხომ გასცილდება ჩემი ტანჯული სულის ტკივილი“ (ნელა ქრებიან) (2, 50).

თანამედროვეთა შურს, მტრობას, ავსიტყვაობას, ჩასაფრებას ვერ ჩაეკლა პოეტში მომავალი პოეტური დიდების

რწმენა: „ვგრძნობ, მომავალი მაინც ჩემია“ (მე ისევ ცისფერ სამყაროს ვეძებ) (2, 58).

საფლავის, სიკვდილის მომღერალმა, რომელიც სიცოცხლის დიდ ნაწილს უცნობების საფლავებთან ატარებდა, სიკვდილის ახალი, თავისებური სახელმძღვანელო შექმნა და მისმა უცნაურობამ, სამუდამო განსასვენებლამდე გულხელდაკრეფილს მიეცილებინა სრულიად უცხოები და ცრემლებიც დაეფრქვია მათთვის, სათავე დაუდო ლეგენდებს, მაგრამ, ამავე დროს, დააფიქრა ფუჭად მოზიემე, ბეცი, მხოლოდ, ამქვეყნიურობაზე, მატერიალურზე მზრუნველი საზოგადოება და სულის თვალი აუხილა, სულის უკვდავების რწმენა, სულზე ფიქრი ასწავლა. პოეტს სჯეროდა, რომ მისი საფლავიც მომავლის თაობებს ბევრ საგულისხმოს ასწავლიდა, სიკვდილ-სიცოცხლის მარადიულ პრობლემაზე დააფიქრებდა: „... მოვა, ოდესმე ვინმე ტანჯული და ჩემს საფლავთან ის დაფიქრდება“ (უმიზნო ხეტიალი (2,88)).

არც ამაში შემცდარა პოეტი, რადგან არც პეტრე-პავლეს სასაფლაოზე დავანებული ტერენტი გრანელი დავიწყებით მის გულშემატკივრებს და არც დიდუბის მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში გადანაცვლებული. მისი სამუდამო განსასვენებელი მართლაც იქცა გონებაგახსნილთა ფიქრის, განსჯის, შეკრების ადგილად. იქ მუდმივად აწყვია ყვავილები.

უფრო მეტი, დღემდე არ შეწყვეტილა პოეტის თაყვანისმცემელთა ფიქრი იმის შესახებ, განისვენებს თუ არა იგი იმ ადგილას, რომელიც თავისი შემოქმედებით დაიმსახურა, ბევრი თვალს მთანმინდისკენ გააპარებს და ამის ხმამაღლა განცხადებასაც არ ერიდება.

ინინასწარმეტყველა რა ნაადრევი სიკვდილი, თავისი საფლავის მარადიულობაც განჭვრიტა. ეს საფლავი მან ეკლესიის ახლოს მოინიშნა: „კვირა დილით, როდესაც ყველა მლოცველისათვის გაიღება ეკლესიის კარები, ჩემს საფლავ-

თან დაფიქრებული მოვა ვინმე ქალი, მოიგონებს ჩემს დამწვარ სახეს, მოიგონებს ჩემს წამებას და შევეცოდები. ასე გავივლიან საუკუნეები. ჩემს საფლავს დაადგება მზე შორეულ რიცხვის“ (სიკვდილის შემდეგ) (1,375).

პოეტის „შორეული ნისლბურანით გარემოცული საკვირველი წინასწარმეტყველების ძალას და ცხადიერ სახეს“ ხედავს ლერი ალიმონაკი ტერენტი გრანელის სტრიქონებში: „... და გაიგებენ დიდი ხნის მერე, რა ცეცხლი მწვავდა და რა ვიყავი“ (4,23).

უცდომელი იყო პოეტის მსჯავრი როგორც საკუთარ შემოქმედებაზე, ისე ცხოვრებაზე: „პოეზიაში ვარ უდიდესი და ცხოვრებაში გზადაბნეული“ (ქრიან ფიქრები თეთრი და შავი) (1,44).

ტერენტი გრანელის მოვლენებს ჭვრეტდა არა მხოლოდ ლოკალურ, არამედ გლობალურ მასშტაბებში და თავის პოეზიასაც მსოფლიო მნიშვნელობის მოვლენად მოიაზრებდა: „ახლა მინდა, ვარსებობდე ყველგან, მთელ მსოფლიოს რომ დავიპყრობ, ვიცი“... და ძვირფასო, ჩემს ბრწყინვალე სახელს, ვგრძნობ, მსოფლიო აღიარებს მალე“ (ლამის სტრიქონები) (140-142).

არც ამ მასშტაბების განსაზღვრაში შემცდარა დიდი პოეტი.

ანგელოზური სულის პოეტი ანგელოზის ნილბით ცხადდებოდა და შორს გახმიანებული ტამისცემის ხმაც სწვდებოდა მის სმენას: „ალბათ დილას ჩამოწვება ნისლი, მე ვატარებ ანგელოზის ნილაბს“ (შემოდგომა)(1,148).

ხალხის დაჟინებულ მზერასაც ამჩნევდა, თავისი ეკლესიის გუმბათივით ელვარე სახეს უკეთებდა აქცენტს და არც ამაში იყო გადაჭარბება: „მე მივდივარ და მიცქერის ხალხი, ჩემი სახე გუმბათივის იელავს“... (შემოდგომა) (1,148).

სხვაგან გაბრწყინებული ეკლესიას სახეში მოიაზრებდა თავის პორტრეტს: „საქართველოში მხოლოდ შენ ერთს თუ გაგონდება გაბრწყინებული ჩემი სახე, ვით ეკლესია“.

ბრწყინვალეობა რჩეულთა ხვედრია. ტერნეტი გრანელი არ ცდებოდა, როცა თავის გამორჩეულობაზე ამახვილებდა ყურადღებას. მას საფუძვლიანად ეიმედებოდა მეტი დიდება: „ჩემი სახელი ხომ ასე ბრწყინავს, მე მეტ სიხარულს ველი დღეიდან“ (შევალ ოთახში) (1,216).

ბრძოლის ველზე „ურიცხვ მტრებს“ დაპირისპირებული, მიწაზე კი არა, „ცისფერ სამყაროში“ ეძებდა ნუგეშს და ფიზიკური დამარცხების შემთხვევაშიც მომავალი ყოველთვის გარანტირებულად ესახებოდა: „დამამარცხებენ? დე დამამარცხონ, ვგრძნობ, მომავალი მაინც ჩემია“ (მე ისევ ცისფერ სამყაროს ვეძებ) (1,316).

ცაში, მარადისობაში დაბინავების იმედს ლექსი აძლევდა: „მე ლექსები გამაფრენენ ცაზე, მე ლექსების სიხარული მომკლავს“ (ვარ ასეთი, ვარ ყოველთვის, კენტი) (3,38).

„შორი ცის“ იმედი იყო დიდი სტიმული: „და იმედს მაძლევს ახლაც შორი ცა–მარად მუქი“ (მორჩა, არავის ველი) (3,73).

ტერნეტი გრანელი იყო ის პოეტი, ვინც ფიქრობდა „შორეულ ხეზე“ (საღვთო სახელია), უმზერდა უსაზღვროებას, „მარადისობას“ (ღმერთს), პლანეტარიას, სამყაროს (პოეზია) (1,28).

„ამ საუკუნეს ხომ გასცილდება ჩემი ტანჯული სულის კივილი“, „ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების“, ჩაგვესმის ტერნეტი გრანელის ხმა და უნდა ვაღიაროთ, რომ ყველაფერი ახდა, რაც პოეტმა იწინასწარმეტყველა, მოვიდა მისი გაგების დრო, მეოცე საუკუნის 20-30-იანი წლების სიტყვის ოსტატმა 21-ე საუკუნეში შემოაბიჯა დიდებით და კიდევ ერთხელ დაბეჯითებით ვირწმუნეთ მისი სიტყვების ჭეშმარიტება: „და ვიცი, უსათუოდ ვარ მსოფლიო პოეტი“...

განა შემთხვევითია, რომ ამ პოეტზე ფიქრისას სულიწმინდის ქნარად ნოდებულები პავლე მოციქული გვახსენდება: „წინასწარმეტყველებას ნუ გააბიაბრებთ“ (პავლე მოციქული, ფილიპელთა, 4,19) (5,429).

ისევ მოციქულს რომ მოვუსმინოთ, „წინასწარმეტყველება არასოდეს არ წარმოთქმულა ადამიანის ნებით, არამედ ადამიანები, სულიწმინდის მიერ აღძრულნი, ღვთისგან წარმოთქვამდნენ მას“ (II პეტრე, I, 21) (5,309).

ტერენტი გრანელმა განჭვრიტა რელიგიური გრძნობის, რელიგიური პოეზიის მარადიულობა (პოეზია), იწინასწარმეტყველა პროლეტარული პოეზიის ეფემერულობა: „თუ პოეზია მოიკრეფს ძალას, შთამომავლობა რამდენს იცინებს, როცა დახედავს ეულის კალამს და მაშაშვილის ლექსის წინილებს“.

„პოეტის შორეული ნისლ-ბურანით გარემოცული საკვირველი წინასწარმეტყველების ძალას და ცხადიერ სახეს“ ხედავს ლერი ალიმონაკი ტერენტის სტრიქონებში: „...და გაიგებენ დიდი ხნის მერე, რა ცეცხლი მწვავდა და რა ვიყავი“ (4,23).

ლადო გუდიაშვილი წინასწარმეტყველურს უწოდებს ტერენტის ლექსს ნიკო ფიროსმანზე, „მისივე ტრაგიკული ხვედრის თვითხილვას“ (4,57-58).

„წმინდა, ნათელი წინაგრძნობით სწეული ტ. გრანელი“ (ლ. ალიმონაკი) თითქოს ცხადად ხედავდა, როგორ იქცეოდა მისი საფლავი მომავალში დაფიქრების, სულთა თანაზიარობის, სიკვდილის საიდუმლოებებზე ჭვრეტის ადგილად: „მოვა ოდესმე ვინმე ტანჯული და ჩემს საფლავთან ის დაფიქრდება“ (უმიზნო ხეტიალი), „ჩემს საფლავს დაადგება მზე შორეულ რიცხვის“ (გულიდან სისხლის წვეთები).

საფრანგეთში მოღვაწე ქართველი მეცნიერი დავით თოთიბაძე წერს: „ტერენტი გრანელი ადრიდანვე წინასწარ გრძნობდა, რომ მალე დატოვებდა წუთისოფელს“.

„მისი თვალები, რომლებსაც „პატარა ნათურებს“ ადარებს, ლამეში რომ ანათებენ, ჰგავს იესოს თვალებს იმითი, რომ შეუძლიათ ჩასწვდნენ ღვთის უსაზღვროების საიდუმლოს და, ამავე დროს, უფრო ნათლად დაინახონ, რა ხდება სამყაროში და ადამიანთა შორის.

„... გულიდან მოსული ლოცვა... უხსნის წინასწარ ნაფიქრ და ნაძებნ გზას, „მესამე გზას“, მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ.

„მან გადალახა ადამიანური განზომილება, რომ შემოქმედის სიტყვით შთაგონებული წინასწარმეტყველი გამხდარიყო.

„პოეტს უჩნდება წინათგრძნობა უმაღლესი რეალობის, იმ უსასრულობის, რომელიც მას ასე გამუდმებით სწყურია.

„იგი გადასცემს სხვებს წინასწარ ცოდნას სხვა სამყაროების შესახებ, რომლისკენაც ნაიყვანს კარგი მოძღვარით... თავისი ჯვარცმის ბოლო წუთამდე ის არის ნიშანი, შეტყობინება „რჩეული არხების“, გამორჩეული ბედისწერის“ (6,26,33,34,36,41).

გამორჩენილი მხატვარი და ესეისტი რეზო ადამია „ტერენტი გრანელის მიერ წინასწარ ნაგრძნობი ლექსად ნათქვამი პოეზიის ფორმულას“ უწოდებს სტრიქონებს: „ვიცი, დრო მოვა ჩემი გაგების“ (7,8).

ტერენტი გრანელის გამორჩეული მკვლევარ-გამომცემელი ლერი ალიმონაკი სწორად აღნიშნავს: „წინახილვის შეგრძნება, ცნობიერ და არაცნობიერ თვითშემეცნებათა ერთობლიობის შედეგი... საშუალებას აძლევდა განეჭვრიტა თავისი მომავალი ბედისწერა... ამ წინახილვით ძალუძდა სხვათა ფიქრების წვდომა, დროისა და სივრცის მოახლოება“ (8,88).

„მემენტო მორის“ ავტორზე ფიქრისას, ბუნებრივია, სულიწმინდის ქნარად წოდებული პავლე მოციქული გვახსენდება, რომელიც წინასწარმეტყველების უნარს სულიწმინდის

მადლად თვლიდა და შეგვაგონებდა: „ნინასწარმეტყველებას ნუ გააბიჯებრუებთ“ (პავლე მოციქული, ფილიპელთა, 4,19).

პავლე მოციქული გვასწავლის: „ნინასწარმეტყველება არასოდეს არ წარმოთქმულა ადამიანის ნებით, არამედ ადამიანები, სულიწმინდის მიერ აღძრულნი, ღვთისგან წარმოთქვამენ მას“ (II პეტრე, 2,21).

ტერენტი გრანელი გამუდმებით ლოკალურიდან გლობალურისკენ, საზღვრის, მიჯნის მიღმა მიისწრაფვოდა. მისი დაუდეგარი სული არა მხოლოდ დედამიწას, ცას, კოსმოსს, სხვა პლანეტებს ზვერავედა და სამყაროს ცენტრში ყოფნის განცდა ეუფლებოდა.

მის პოეზიაში ბუნებრივად დაისვა მსოფლიოს შემოქმედებით ტრადიციებთან, ზოგადსაკაცობრიო პრობლემებთან მიმართების, საერთაშორისო არენაზე ქართული მხატვრული სიტყვის ადგილის და მნიშვნელობის გააზრების საკითხი.

„მემენტო მორის“ ავტორის მიხედვით, „გული მსოფლიო ღერძია“, „გულის გარშემო მსოფლიო სევდის ცეცხლი ანთია“ (მარადისობის ლაყვარდები). პოეტი დაატარებდა საკაცობრიო სევდას და შიში იპყრობდა გალიის, ყუთის, საპყრობილის სახეებად მოზმანებული ქვეყნის გამო: „შენ, დედამიწავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნებით ზეცას მოვიარ“...

მთელი ძალისხმევა სულისა მარადიულს, მსოფლიოს, უსაზღვროს უტრიალებდა: „ვგრძნობ მსოფლიოს და უსაზღვროს ვეტრფი, გულია ისევ მსოფლიო ღერძი, მე ხომ ვიგრძენი მთელი სამყარო, მე ისევ ვეძებ მარადისობას, და მინდა ყოფნა იქაც და იქაც“.

პლანეტარიას, სხვა პლანეტას, შორ პლანეტას ესწრაფვოდა, ჩვენი პლანეტის სევდა მსჭვალავდა. „მარსის წიაღში გაქანებაზე“ საუბრობდა, ვილაც მარსიანელს ეკამათებოდა. მერე უფრო იზრდებოდა მასშტაბები და სულის უკიდევანობას გვაუწყებდა ეს სურვილი: „მე მინდა ყველგან ვიყო, რო-

გორც ღმერთი, მინდა ვარსებობდე ყველგან, მსურს სამყარო მეკავოს, ავენთები..., როგორც სიმორე და პლანეტები“.

პოეტმა მთელი კაცობრიობის ავდარი შეიგრძნო: „ცა იღრუბლება, მოდის ავდარი, მე დამაქვს სევდა ჩვენი პლანეტის, მოწყენა მოსდევს ამნაირ ავდარს, მე ხომ ვიგრძენი მთელი სამყარო (ჩემი ბედი).

რწმენის, უსაზღვრობის (ღმერთის) სიყვარულით ეზრდებოდა ფრთები და ასტრალეზში ნავარდის უნარი ენიჭებოდა: „ვგრძნობ მსოფლიოს და უსაზღვროს ვეტრფი, ვუმზერ პლანეტარიას, უსაზღვროებას, მარადისობას“.

პოეტი განიცდიდა როგორც ფიზიკურ სამშობლოს, ისე მის სულიერ ზეცას, „უხილავ საქართველოს“.

ტერენტი გრანელი არ ცდებოდა, როცა თავის შემოქმედებას პლანეტის, მსოფლიოს ყურადღების ღირსად აცხადებდა.

ჩვენი დროის ნიჭიერმა პოეტმა მურმან ჯგუბურიამ ტერენტის ლირიკა „მომავალი კოსმოდრომების, საუკუნეების პოეზიად“ მოიხსენია (მურმან ჯგუბურია, მომავალი კოსმოდრომების პოეტი) (9,4).

პოეტი დილარ ივარდავა ტერენტის პოეზიაში ხედავს „საღმრთო ფერებს“, ზეციურ განზომილებებში მოარულ სულს და ქართველი პოეტის ლექსების პოეზიას მაღლა აყენებს როლინას, რემბოს, ვიიონის, ნადსონის ლექსებზე (10,4).

პოეტი თამაზ ფიფია ტერენტის წარმოგვიდგენს, როგორც მარადისობის, ღმერთის რჩეულს (ფრაგმენტები გრანელის ფიქრებიდან) (11,3).

ლერი ალიმონაკი საუბრობს პოეტის „კოსმიურ ძალებზე“ (4,32).

ვლადიმერ ნორაკიძის აზრით, „ტერენტის ანუხებს მსოფლიოს რკინის კარის გარღვევა“ (12,38).

გრიგოლ შავიშვილი ყურადღებას ამახვილებს პოეტის „კოსმურ ელემენტზე, კოსმიურ იდეალებზე“ (12,151).

აპოლონ ქელბაქიანის დაკვირვებით, ტერენტის სევდა მსოფლიო სევდაა, რომლითაც შეპყრობილი იყვნენ ბაირონი და ბარათაშვილი.ინტუიციური ხედვა ტ. გრანელში უმაღლეს ნერტილამდე აღწევს (12,21).

მხატვარი რეზო ადამია ტერენტის უნოდებს პლანეტების მგოსანს, კოსმიური ფენომენის უცნაურ ბინადარს, რომლის შემოქმედებაშიც ისმის კოსმიურ ხმათა კივილი, კოსმიური ბგერები, კოსმიური მონოლოგი, კოსმიური მუსიკა, კოსმიური სევდა, კოსმიურ სივრცეში გახმიანებული... მოციქულებრივი მართალი ხმა, ჩვენი პლანეტის გარეთ გამავალი ხმა აფორიზმი: „შენ, დედამიწავ, უფრო მაშინებ, როცა ოცნებით ზეცას მოვიარ“...

მხატვარი რეზო ადამია ტერენტი გრანელის პოეზიაში ხედავს კოსმიურ მოგზაურობას, კოსმიურ სივრცეს, კოსმიურ თემებს, კოსმიურ სურათს, კოსმიურ ფერებს, კოსმიურ სიდიდეს, კოსმიურ აზროვნებას, კოსმიურ ველს, კოსმიურ გონს, კოსმიურ სამკაულებს, კოსმიურ სულს, კოსმიურ მარადიულ სამყაროს, მგოსნის ლექსად ნააზრევ კოსმიურ, სურათს, კოსმიურ სიმართლეს, კოსმიურად დამოუკიდებელი გენიის სულს, კოსმიურ წმინდანს“.

ლექსით „ფიროსმანი“ ტერენტი გრანელი მსოფლიო პოეზიის შედეგრთა გალერეაშია ექსპონირებული“.

„აღბათ წინაპართა კოსმიური ველის ცოცხალი ხაზიც უნაკლოდ გადიოდა ტერენტის სხეულში“, ასკვნის დიდი მხატვარი.

რეზო ადამია ხაზს უსვამს ტერენტი გრანელის პოეზიის რელიგიურობას, ეროვნულობას და ზოგადსაკაცობრიო ხასიათს.

მხატვარს პარიზში, პომპიდუს ცენტრში, ფრანგი მსახიობისგან მოუსმენია ტერენტი გრანელის ქება, მისი ხსენება ვაჟა-ფშაველას, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, გალაკტიონ ტაბიძის გვერდით.

რეზო ადამია აღფრთოვანებულია ქართველი პოეტის ფრანგული თარგმანებით, რომელიც შეასრულა პარიზში მცხოვრებმა ქართველმა – დავით თოთიბაძემ.

„... ცეცხლოვანი, მოლურჯო, მონითალო და მოიისფრო კოსმიურ ალში გახვეული მგოსანია ტერენტი გრანელი“, აცხადებს პოეტის საიდუმლოებებით სავსე სამყაროში ღრმად ჩახედული მხატვარი.

რეზო ადამია დარწმუნებულია: „ტერენტი გრანელის პოეზიას რომ გასცნობოდა, დიდი ესპანელი მხატვარი სალვადორ დალი უთუოდ დაინტერესდებოდა ქართველი მგოსნის მსოფლმხედველობით, პლანეტებისკენ მზერით და მისი ლექსებით შთაგონებული, კოსმიურზე და პლანეტებზე საოცარი სიურეალისტური სურათების სერიალს შექმნიდა.

ცაზე, უშორეულეს ვარსკვლავებს იქით ხედავს ქართველი ფერმწერი ტერენტი გრანელის „კოსმიურ გენს“ (7,56-107).

„ტერენტი გრანელმა მთელი მსოფლიო შემოიტანა თავის სულში, კოსმიურ პრობლემებს ლირიკით გასცა პასუხი“, აღნიშნავს მკვლევარი აპოლონ ჟორდანია (13,81).

პარიზში მცხოვრები ქართველი მეცნიერი და მთარგმნელი დავით თოთიბაძე საუბრობს კოსმიურ სივრცეზე, კოსმიურ სპლინზე, მის ორმაგ განზომილებაზე, მისტიურსა და კოსმიურზე და ამას უწოდებს „მესამე გზას“...

მუხრან მაჭავარიანი გრანელს უწოდებს „ჭეშმარიტ პოეტს, ვაჟას ნაღდ აჩრდილს“ (10,3).

მერაბ კოსტავა საზღვრის მიღმა გაღწეულად წარმოიდგენს პოეტს: „ეს დედამიწა აკრთობდა გრანელს, როცა ოცნებით ცაში ვიდოდა, იმ ცეცხლის ალით თვით დაიგრაგნა, ვიდრემდე საზღვარს გადავიდოდა“ (გალაკტიონი)(4,45).

„კოლხი ბრძენკაცი“ (ზ. ცხონდია) – ტერენტი გრანელის პოეზია ჭეშმარიტად იყო „პოეზია პლანეტების“.

დამონშებანი

1. ცისფერი სიშორე, თბ 1997
2. ასი ლექსი, თბ. 2005
3. ტერენტი გრანელი, ტ. I, 1990
4. ლერი ალიმონაკი, გრანელის ლანდი, თბ. 1997
5. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, 1992
6. დავით თოთიბაძე, ტერენტი გრანელი, (ხელნაწერი)
7. რეზო ადამია, ტერენტი გრანელის ლექსად მოქცევა და ტკივილად წასვლა, წიგნში „ტერენტი გრანელი, სისხლიდან ცრემლი“, 2008
8. ლერი ალიმონაკი, კვირის წირვები, თბ. 1984
9. „ლიტერატურული გაზეთი“, 10-23 ივნისი, 2004
10. „მწერლის გაზეთი“, 22-28 ნოემბერი, 2001
11. „მწერლის გაზეთი“, 10-16/X, 2002
12. ჩემი ცხოვრება მხოლოდ ლექსია, თბ.1984
13. აპოლონ ჟორდანია, დრო და შემოქმედება, თბ. 1987
14. გალაკტიონ ტაბიძის ჟურნალი, ქუთაისი, 1995, 16 აგვისტო

LUARA SORDIA

THE NATIONAL AND UNIVERSAL DIMENSION OF TERENTI GRANELI'S WORK

A summary

Terenti Graneli is an outstanding representative of the Georgian Renaissance of the twentieth century.

The poet shared the Apostle Paul's view that talent is the grace of the Holy Spirit, that true art is religious, that it is a servant of goodness, truth and beauty, an objective judge of the past and the present, characterised by the ability to foresee the future.

The author of *Memento Mori* was a clairvoyant and clairaudient, a faithful servant of the national triad - language, country, faith.

The poet's surname comes from the Grail, and the Grail is "the birthplace of cosmic wisdom, the Holy Spirit, the Mother of God" (Zviad Gamsakhurdia).

Terenti Graneli did not serve a pragmatic, ephemeral wisdom, but a cosmic, eternal wisdom that allowed people to transcend the limitations imposed on them.

The poet's handwriting is impressionistic and at the same time marked by biblical-Christian symbolism.

Because of his objectivity and principles, the official authorities were angry with him and made him a victim of psychiatric repression, imprisoning him in a lunatic asylum. Ignored by the modern authorities and declared insane, the poet showed his talent as an artist in a psychiatric hospital and created 860 outstanding graphic masterpieces, considered by experts to be of the highest quality. Fortunately, these drawings were printed.

Terenti Graneli's philosophical texts, the problems of destiny and happiness, the paradigm of death, the idea of the

"blue death", the search for the "third way", the paradigms of the "blue night" and the "blue sister" deserve special attention; the poet shared the idea of reincarnation and believed in the eternity of poetic ideas.

Terenti Graneli was saddened by the fate of his long-suffering homeland, Georgia, which fell into the clutches of the northern monster, but he believed in the resurrection of the Georgian nation and language - the biblical Lazarus, which came true.

The main thing in the poet's oppositional lyrics is a bold exposure of the descendants of apocalyptic tyrants of temporal tyrants.

The riddles of the author's original Christian imagery "Memento Mori" - "Blue Night" (the supreme symbol), "Blue Sister" - the Virgin Mary, "Blue Flower" - in search of eternal truth deserve special interest.

In the work of the Georgian poet, attention is drawn to the bold resonance with Georgian and foreign predecessors, reminiscences of representatives of the classical literature of the world.

Galaktion Tabidze called Terenti Graneli "a true genius and talent, a true poet, a veritable poet".

The creative kinship of these poets manifested itself in many aspects, to which we have devoted a detailed monograph.

Terenti Graneli shows considerable affinity with many of the problems of the original poetry of the genius of Vazha-Pshavela. These are the primacy of national ideals, the sublime, human suffering, the paradigm of the "invisible wind", the mist of inspiration, as they are so related to Homer.

Memories of the German writer Friedrich Nietzsche are reflected in the Georgian poet's "Emal lines". With Nietzschean courage, Terenti Graneli criticised the unjust state, the immoral clergy and pseudo-literature, but he did not explain them by the death of God, as Nietzsche did, but by man's apostasy from God.

Terenti Graneli revealed negative events objectively, but like Nietzsche he did not look for a scapegoat, the Antichrist. On the contrary, he proclaimed the conversion to faith as a way of moral purification of man. The nihilism of Friedrich Nietzsche's "Thus Spoke Zarathustra" and the negative assessment of Christ's humanism were unacceptable to both the Georgian poet and Rudolf Steiner.

The great American writer Edgar Poe, his honesty, the poem "The Raven", the character of Lenore earned the respect of the Georgian poet, but Terenti Graneli perceived this foreign predecessor as a classicist, not as a disciple.

We think it is right to mention Terenti Graneli next to Dante, the representative of the Italian Renaissance, because the Georgian poet, like Dante, was able to understand the reality of hell, the cold room, paradise, the separation of body and soul, astral journeys and the judgement of sinful people, the mysteries of the afterlife.

Terenti Graneli had a prophetic intuition. The poet foresaw the political upheavals in the world, the independence of Georgia, the return of our country to Christianity; the recognition of his work on a national and international level.

Today, when mankind thinks about the exploitation of the planet Mars and the settlement of humans, it is impossible not to remember the statements of the Georgian poet: "I loved to rock on the bosom of Mars", "I am talking to a certain Marsman".

All the problems raised in Terenti Graneli's work, in addition to the national ones, are universal, which has earned the poet a place among the world's classics.

ლუარა სორდია არის ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, აფხაზეთის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიისა და ჯუმბერ ლეჟავას სახელობის მრავალპროფილიანი საერთაშორისო აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის წევრი. მისი კვლევის სფეროა მეოცე საუკუნის

ქართული ლიტერატურის ისტორიისა და ესთეტიკის პრობლემები, თანამედროვე ლიტერატურული პროცესები.

სრულიად საქართველოს გალაკტიონ ტაბიძის ლიტერატორთა კავშირის მიერ დაჯილდოებულია პოეტის სახელობის მედლითა და პრემიით. ასევე, საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის მიერ მიღებული აქვს ტერენტი გრანელისა და ბეჟან ხარაიშვილის სახელობის პრემია მონოგრაფიისთვის – „ბეჟან ხარაიშვილი – ქართული პოეზიის მიმინო“.

ლუარა სორდია ავტორია შემდეგი მონოგრაფიების: გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიის პრობლემური საკითხები, „განათლება, თბ. 1991 (დამხმარე სახელმძღვანელო პედაგოგიური ინსტიტუტების სტუდენტებისთვის), უცნობი სფინქსი (დაკვირვებები ტერენტი გრანელის პოეზიაზე), „ალაშარა“, სოხუმი, 1992, გალაკტიონ ტაბიძის სიმბოლიკა, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ. 1993 (სტუდენტთა დამხმარე სახელმძღვანელო), გალაკტიონ ტაბიძის ფილოსოფიური ლირიკის საკითხები, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ. 1996 (სტუდენტთა დამხმარე სახელმძღვანელო), რევაზ მიშველაძის შეგონებანი, გამონათქვამები, ხატოვანი თქმები, ფრაზები, „ობოლი მარგალიტი“, თბ. 1999, რევაზ მიშველაძის ნოველათა სამყაროში, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბ. 2001,

ანა კალანდაძის პოეზია (ბიბლიურ–ქრისტიანული ასპექტები), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ. 2005 (სტუდენტთა დამხმარე სახელმძღვანელო), გალაკტიონ ტაბიძე და ტერენტი გრანელი (შემოქმედებითი ნათესაობის საკითხები), „მერიდიანი“, თბ. 2005, წერილები, ბიბლიის ერთი კონცეფცია, აპოკალიფსური სახეები, გრაალის იდეალი, „უნივერსალი“, თბ. 2009, საღვთო სიბრძნისა და საღვთო სიყვარულის ადეპტები ქართულ პოეზიაში, „უნივერსალი“, თბ. 2009, ქრისტიანული სახისმეტყველების საკითხები XX საუკუნის ქართულ პოეზიაში, „უნივერსალი“, თბ. 2009, ანა კალანდაძის ესთეტიკის საკითხები, „უნივერსალი“, თბ. 2009, გოდერძი ჩოხელის „მგელი“ (პრობლემატიკა და სახეები), „უნივერსალი“, თბ. 2009, გალაკტიონ ტაბიძის სახისმეტყველებისა და მსოფლმხედველობის საკითხები, თბ. 2009 (სტუდენტთა დამხმარე სახელმძღვანელო), გალაკტიონ ტაბიძის ესთეტიკის საკითხები, „უნივერსალი“, თბ. 2011, ტერენტი გრანელის ბედისწერა, „უნივერსალი“, თბ. 2011, მეფისტოფელის საუკუნე და გალაკტიონ ტაბიძის პოეზია, „უნივერსალი“, თბ. 2011, მეოცე საუკუნის პირველი ნახევრის ქართული ოპოზიციური ლირიკა, „უნივერსალი“, თბ. 2011, ანტიციპაცია მეოცე საუკუნის ქართულ ლიტერატურაში“, „უნივერსალი“, თბ. 2011, ქართველი მამულიშვილი მსოფლიოს გზებზე (მსოფლიოში მოგზაურ და მსოფლიოს რეკორდსმენ ჯუმბერ ლეჟავას ფენომენი), WWW. Sou.edu.ge 2012. ქრისტეს მხედარი კოლხეთიდან (ვაჟა ეგრისელის „კოლხური ფსალმუნები) WWW. Sou.edu.ge 2012. ქართული სულის კოლიზიუმი (ვაჟა ეგრისელის პოეზია) „უნივერსალი“, თბ. 2015. მადლშემოსილი (გულნაზ ხარაიშვილის სულის გალობა), „უნივერსალი“, თბ. 2015, ბეჟან ხარაიშვილი – ქართული პოეზიის მიმინო, „უნივერსალი“, თბ. 2016,

ტერენტი გრანელის ენიგმები, „უნივერსალი“, თბ. 2016, მერაბ კოსტავას პოეზია, „უნივერსალი“, თბ. 2017, გრაალის ორდენის რაინდი – გრიგოლ რობაქიძის მსოფლმხედველობისა და სახსიმეტყველების ზოგიერთი პრობლემა, „უნივერსალი“, თბ. 2017, „სამების სამრეკვლოდან“, „თბილისი“, 2018. ნიკო სამადაშვილის პოეზია, „უნივერსალი“, თბილისი, 2021. რობერტ მესხის „ლირიკის თვალსაწიერი“, „უნივერსალი“, თბილისი, 2021.

სულიერების მსახური. გულნაზ ხარაიშვილის „დარდის პირამიდების“ მთავარი კრიტერიუმები. „უნივერსალი“, თბილისი, 2023, ინდიგო – ადამიანთა ახალი, „იისფერი რასა“ – ლამარა გერგედავას „ლიტერატურული მოზაიკის შთაგონება“, „უნივერსალი“, თბილისი, 2023.

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჰოლდინგის ქ. №4. ☎: 5(99) 17 22 30; 5(99) 33 52 02
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com